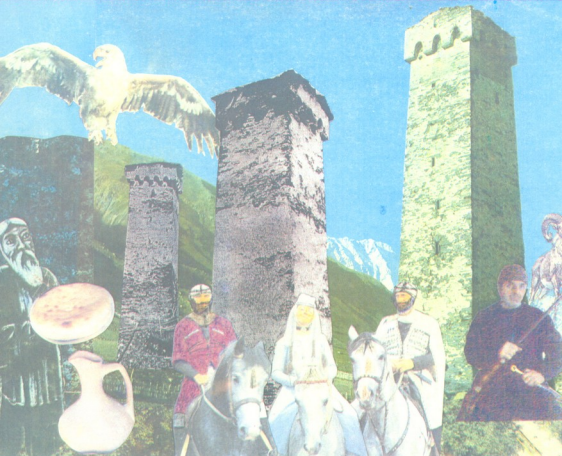

უზგული-სვანეთის საქართველოს ეპროჯის სათავე

ნაპო (გიორგი) ხაჩიაშვილი

**უზგული – სვანეთის
საქართველოს
ეპროპის
სათავა**

ნავო (ბიორბი) კაკრიაშვილი

გამომცემლობა „ანიპრესალი“
თბილისი 2010

**„სოფლის წიგნი ამისთანა
ჯერ არ თქმულა არვისგანა“**

წიგნი მრავალფეროვანია: ისტორია-ეთნოგრაფია, ფილოლოგია-განათლება, რელიგია-დღესასწაულ-რიტუალები, ფოლკლორი-შიორ-სიმღერები, ლექსიკოლოგია-გენეალოგია, საარქივო საეკლესიო მეტრიკული ჩანაწერები, ფოტო ილუსტრაციები და სხვ. აქვეა მეცნიერ-მკვლევართა ჩანაწერ-ნარკვევების გათანამედროვეობა, გამოყენების მიზნით. მოცემულია წლების განმავლობაში ავტორის ჩანაწერები, პირადი შემოქმედება, თუ კვლევა-დაკვირვებანი.

ნაშრომში საქართველოს ერთი განსაკუთრებული მთის სოფლიდან – უშგულიდან დანახული ქვეყანა ჩანს. ეს წიგნი კარგ სამსახურს გაუწევს ადგილობრივ მკვიდრთ თუ სვანეთის ისტორიით დაინტერესებულ მკვლევართ ბევრი რამის გახსენება-აღდგენაში, რაც ჟამთა სიავემ მოსპო.

წიგნი დიდი ინტერესით იკითხება, ამ რიგის ნაშრომების მნიშვნელობა ფასდაუდებელია ქართველი ხალხის ისტორიის შესწავლის საქმეში.

10.49

რედაქტორი პროფ. **ნოდარ გულბინი**

რეცენზენტები: პროფ. **პარლუ კლანდაძე**
პროფ. **სერგო მელიქიძე**

ყდის დიზაინერი **ირაკლი უშვერიძე**

წიგნი დაიბეჭდა ავტორის ხარჯით

© ნ. ჯაყრიშვილი, 2010

გამომცემლობა „**UNIVERSAL**“, 2010

თბილისი, 0179, ი. ჯავახიშვილის ბაზ. 19. ☎: 22 36 09, 8(99) 17 22 30
E-mail: universal@internet.ge

ISBN 978-9941-12-978-0

ნავო (გიორგი) დავითის ქა კაკრიაშვილი

უშგული-სვანეთის, საქართველოს, ევროპის სათავე

ტურისტო ნახე უშგული!

მოგზაურო, თუ ტურისტო!
ერთი წამით შეჩერდი!
მოასწარი მიდი ნახე
შენ უშგულის ხედები.
სანამ დროა, თორემ ჰერი...
ზღაპარით გაქრება.
– ზემოთ შხარას მყინვარია,
ქვემოთ გიჟი ენგური.
აქეთ წმინდა მარიაში,
იქით ციხე თამარის.
შუა ჩამჯდარი კოშკები,
მუზა მხატვარ-პოეტთა,
ითხოვს შეელას სიძველენი
ბიზნესმენ-რესტავრატორთა.
სად გამქრალა სიძველენი
ხელისუფალთ ქართველთა?!

უშგული

სვანეთის, საქართველოს, ევროპის თავი, არქიტექტურული მუზეუმი ღია ცისქვეშ.
(ამჟამად თითქმის უპატრონო)

სვანეთი

ჩრდილოეთიდან საქართველოს კედელი, შხარა, უშბა, თეთნულდი, ენგური,
ცხენისწყალი, წყარო-სვიმები, საყდარ-კოშკები, სოფლები.
(ამჟამად, ნახევრად დაცლილი)

საქართველო

ქვეყანა ძველი, ღვთისნილხვდომილი, დაკარგული ტერიტორია, ბიზნესი, ზიზნები.
რუსეთთან ჭიდილი, ნატოს ლოდინი. ბრძოლა, ლალატი, მაინც-იმედი.
(ამჟამად, უმწეო, დიქტატი, ქაოსი)

ევროპა

დასავლეთის ცივილიზაცია, გაჭირვებისას თავშესაფარი, ვითომ იმედი.
(ამჟამად რუსეთით დაშინებული)

მსოფლიო

იმპერიებისა და რწმენათა ჭიდილი, ამერიკა – იმედი, აზია – მეზობლები, აფრიკა – მეგობრები

Napo Kakriashvili

Ushguli – Svaneti highland region in Georgia.

It is a source of Europe

The travellers will see Ushguli – Svaneti

The travellers stop one minute,
Arrive in time to see views of Ushguli
or otherwise it will be able to disappear.
Here is a top shkhara and the river Enguri.
Here is the church “La Maria” and the
castle of Queen Tamar. It seems that in
moment you will be able to touch the sky.
The old museum and old towers call you
to help them! Soon they will be able to demolish.
It is a romantic sigh indeed.
Were are you? – Businessman!

უშგული-სვანეთის, საქართველოს, ევროპის სთავი

„ღვრბათ მობრავნს მიშგვი სიმართლე – იტყოდა ფიცით უშგულელი (ღმერთს ებაროს ჩემი სიმართლე), ღერთა ყერ ღვარა – ღმერთის ანგელოზს გეფიცები“

ლიმზირ

ფუსდ ღვერბეთ დეცემ! წყლიან ისგვი ყახე,
 ისგვი ყურ ლაანო დეცემ ი გიმი წეესვა.
 ნომანშდხა ნიშგვე ქუნე ლაცვრა

ლეზებე-ლეთრე,
 ლახსაარეინ ნიშგვე მოღვადან ი მოკეთ მაარე,
 ნოშაფუშდა ლაქადდ, ქათქაბინ მავინ,
 უშგვლარს ლაანო ჳამშა ი ნაშვდური.
 უშგვლა იშგვიდ საყდარ!
 ლანპატივ ნიშგვე ნავხალი ი ცოდ.
 ლაანო აშე ბუასდ ლადენაჯვდი,
 ეჩე ბუასდ ქრისდვე ტაბავდუ ნიგად,
 წყლიან ფუსდ, ქრისდღე ღვრბეთ ი ლამარია!

ლოცვა

უფალო ღმერთო ცათა! წმინდა სახელი შენი!
 შენი წყალობა მოგვეც ცისა და მიწის შუა,
 არ მოგვაკლო ჩვენი საარსებო წყარო.
 დაიფარე ჩვენი მონაგარი და მოკეთე.
 ნუ გაუშვებ მაცდურ გზაზე, ააცილე მავნე.
 უშგულელებს მოგვეცი ძალა და ჯანმრთელობა.
 შენდობა ყავ მნარედ ცოდვილთა,
 მოგვეცი ამ სანუთროს სიმართლე და
 დღეგრძელობა.

მას საუკუნოსა გვაკურთხე უკუნითი-უკუნისამდე!
 მწყალობელო უფალო-ქრისტე ღმერთო და
 წმ. მარიამო!

წიგნის გამოცემა ესაა მკითხველისათვის ინტელექტუალური სიამოვნების მინიჭება. სიამოვნება შეიძლება იყოს ერთჯერადი ან ხანგრძლივი. ეს საინტერესო და მრავალფეროვანი წიგნი კი ხანგრძლივი სიამოვნებისათვისაა შექმნილი. ამქვეყნად ყველაფერს თავისი ისტორია აქვს. ისტორიას კი კონკრეტული პიროვნებები ქმნიან. ისტორიული მოვლენების ახსნა ხდება როგორც ფაქტებით, ინფორმაციით, ისე ლოგიკით და ინტუიციით.

მისალმება-გამოსალმება. სვანეთში დადა-ბაბადან – სალმით ხედებოდნენ მოყვასს, სალამი ღვთისაა ოდიტგან, „ხოჩა ლადელ“ ყველას! საქართველოს მთათა სიმაღლიდან – უშგული მიესალმება ქვეყანას. ხარივით ვლავი შორიდან – ძველი უშგული ესალმება ქვეყანას.

ძვირფასო მკითხველო! ეს წიგნი არ არის ჩვეულებრივი სოფლის ისტორია. ~~ქვემოთაა~~ არის ზღვის დონიდან უმაღლესი დასახლება ევროპაში (2200-2500 მ.). აქედან გამოდინარს ინტერესოა როგორც ბუნებრივი ლანდშაფტი, ისე ადამიანთა და ცხოველ-ფრინველთა სამყარო (ფლორა და ფაუნა). უშგული საქართველოს უკიდურესი ფორტპოსტია ცენტრალურ კავკასიონზე, უშუალო მეზობელი ჩრდილო კავკასიის მუსულმანურ და ქრისტიანულ ქვეყნებისა საუკუნეების განმავლობაში (ერთი დღის სავალი ცხენით). უშგული, უბატონო თავისუფალი სვანეთის თეთრი ქუდი და მთავარი გმირი. ამის და სხვათა გამო უშგულის წარსული, მისი გეო-პოლიტიკური მნიშვნელობა, რელიგიური, საერო, საყოფაცხოვრებო წეს-ჩვეულებები, რიტუალები, არქიტექტურული სახე, საყდრების მხატვრობა, ნარნერები, ხელნაწერები და 3000 სახეობამდე შემონახული – ხატ-ჯვარი, სარიტუალო-საყოფაცხოვრებო ნივთი ფასდაუდებელი განძია მომავალი საქართველოსათვის.

გარდა ზემოთ აღნიშნულისა, ამ წიგნში მოაზროვნე მკითხველი ბევრ საინტერესო მასალას გაეცნობა. სამწუხაროა, რომ ყოველივე ეს დღეის მდგომარეობით თითქმის უპატრონოდ ნადგურდება (ბევრი შენობა ამ ბოლო წლებში დაინგრა 1987-2008 წ.წ.).

აქ ისტორიაა გმირი სოფლისა,
რაინდობისა, ვაჟკაცობისა.
ეს მატეანა ტრაგედიისა:
ბრძოლის ჟამის და შიმშილობისა.

„წარსული ახლანდელს განსაზღვრავს,
ახლანდელი კი – მომავალს!“
(შეგონება)

„კაცობრიობის ისტორია უმეტესად ესაა აღწერა – ბუნებრივი კატასტროფების, ჟამიანობის, ქვეყანათა შორის ომების, სიძულვილის. გარე სამყაროდან დანახული ადამიანთა ყოფა ზოგჯერ არ ჰგავს გონიერ არსებათა სამყოფს. ხელისუფლებას ხშირად უღმერთონი ფლობდნენ“.

ლირსეული პიროვნება, დიდებული ნებოვანი კაცი. პედაგოგი, დიპლომატი, მეცნიერი და პოეტი. კეთილი ორგანიზატორი, უზნებობასთან მეზობლი, რაინდი, ინტელიგენტი, თაობების აღმზრდელი. სანაქებო თამადა და საარაკო საქმეთ მქმნელი.

კაკრიაშვილი ნაპო (გიორგი) დავითის ძე
დაბადების ადგილი – უშგული – ზემო სვანეთი. 1945 წ. 14 მაისი
განათლება – თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი – ფილოლოგი, საკანდიდატო გამოცდები.

პრომითი საქმიანობა – უშგულის საშ. სკოლის პედაგოგი, დირექტორი (1969-76 წ.წ.), განათლების სამინისტროს მასწავლებელთა ატესტაციის მეთოდისტი, კოლეჯის დირექტორი, პედაგოგიური ინსტიტუტის ისტორია-ფილოლოგიის ფაკულტეტის ლექტორი, კათედრის გამგე (1993-2002 წ.წ.). განათლების სამინისტროს საშუალო განათლების სამმართველოს მთავარი სპეციალისტი; საგაზეთო სტატიების, წიგნების ავტორი.

ცხოვრების მიზანი: ლირსეული პიროვნების იდეალიზაცია.

ზოჩა ლადელი
მკითხველო!

„გარემოებით გალაღებულო,
თუ ცხოვრებისგან დაბრძენებულო.
ვახსოვდეს რომ ხარ ადამიანი
და კიდევ ბევრი უნდა ისწავლო!“

ყოველ ნორმალურ პიროვნებას სამშობლოს წინაშე აკისრია მოვალეობა და აქვს გარკვეული უფლებები. პიროვნების მიერ მოვალეობა სრულდება მონოდებისა და შესაძლებლობის ფარგლებში. ამ წიგნის დაწერით და შედგენით ვიხდი მოკრძალებულ ვალს, რომელიც ცოტა დაგვიანებულა, მაგრამ როგორც ამბობენ „სჯობს გვიან ვიდრე არასდროს“.

დროთა განმავლობაში მოაზროვნე-შემოქმედ პიროვნებაში გროვდება ცოდნის რაღაც მარაგი, ვნერ რათა ვალი მოვიხადო და განვითვიროთ დაგროვილი აზრებისაგან. ვიყენებ ხელმისაწვდომ ისტორიულ წერილობით წყაროებს, მეცნიერ-მკვლევართა ნაშრომებს, ზეპირსიტყვიერ ნაამბობს, ვალაგებ ისე, როგორც ჩემს გონებას გადაუშუშავებია, ალუდგენია პირვანდელი სახე და როგორც მიუჩნევია ჭეშმარიტად:

„შენ რომ გეგონა მთლად არც ისეა,
სხვას რომ ეგონა არც ისე.
ჭეშმარიტება ღმერთის სახეა,
ჩვენ რომ გეგონია მთლად არც ისეა.“
(მე ასე მგონია, ჭეშმარიტება ღმერთმა უწყის)

წარსულის ყოველგვარი ღირებულება ხელოვნების რომელი დარგიც არ უნდა იყოს ხალხის მიერ შექმნილი ფიზიკური სახის ძეგლებში და სულიერ საუნჯეშია შენახული, იქნე-

ბა ის ხალხური ტრადიციები, ზეპირსიტყვიერება, მუსიკა, ხუროთმოძღვრება, ფერწერა თუ სხვა. და მის მეშვეობით გადადის პოეტ-მწერალთა შემოქმედებაში.

უშგულის ხევი – თავისუფალი სვანეთისა და ერთიანი საქართველოს თეთრი ქუდი ქველაქის ტიპის სოფელი, ციხე-სიმაგრე ჩრდილოეთის საზღვარზე. გაჭირვების უამს ქართველ-მეფე-დიდებულთა და ქართული სინმინდების სავანე-თავშესაფარი.

აქედან, 2200 მეტრის სიმაღლიდან გადაჰყურებს და მფარველობს საქართველოს „ლამარია“; უფალი-მაცხოვარი, წმ. „ჯგრაგი“ და წმ. „ბარბაე“. აქედანვე ევროპაში ყველაზე მაღალი დასახლებიდან 2500 მეტრიდან იცავს ქვეყანას წმ. თამარ მეფის ციხე-სიმაგრეები: „ლენკვერ“, „სუფარ“, „ჯიპვი მუყვამ“.

უშგული ხუროთმოძღვრების ცოცხალი მუზეუმი ღია ცის ქვეშ. ბუნების სილამაზის, ადამიანთა ღირსების, რაინდული შემართებისა და მანდილოსანთა კდემამოსილების სიმბოლო. აქ ხომ სხვა სამყაროა, ყველაფერს სიძველის ფერ-სუნი ახდის. აქ შხარის კლდე-უხვანებში ნავარდობს მონადირის ქალ-ღვთაება „დალი“, მიუძღვის ჯიხვთა არვეს, სჯის ნადირობის წესების დამრღვევთ. ადამიანებს უტოვებს ამოსახსნელად ლეგენდებსა და თქმულებებს. აქ ნისლიან უდაბურ ტყეებსა და ხევეებში დაძვრება აესული დევიც.

უშგული მდიდარია: მყინვარ-მწვერვალებით, მდინარე-ნაკადულებით, ჩანჩქერ-მორელებით, წყარო-საგემებით, საყდარ-ხატობებით, ზღაპრებითა და ლეგენდებით.

უშგულში უძველესი დროის მონაცემები, წარმართულიც კი, დანაშრეების სახით არის დარჩენილი რელიგიურსა და ყოფით ტრადიციებში, წეს-ჩვეულებებში, ფოლკლორში, მითებში, ზღაპრებსა თუ თქმულება-გადმოცემებში. ზეპირსიტყვიერი ეპოსი რეალურ ამბებს ინახავს მეტ-ნაკლები სიზუსტით.

ერთი სიტყვით: უშგული ესაა ღვთიანი გმირული წარსული, სამწუხაროდ, სავალალო ახლანდელი რეალობა, ბუნდოვანი მომავალი ... და მაინც ღვთის წყალობის იმედი...!!!

ღმერთმა ქნას, უშგული აღდგეს თავისი შენობა-ნაგებობით და გაივსოს სოფელი წიგნის წამკითხველით (ლელრთიანიდ), მაგრამ თუ კი უშგული განწირულია გასაქრობად, რისი საშიშროებაც, სამწუხაროდ, არის, მაშინ ამ წიგნით მაინც უკვდავი იქნება მისი სახელი.

მკითხველს!

მკითხველო, ამ წიგნს ხელში აიღებ
წაიკითხავ და ბევრსაც გაიგებ,
მეც მომიგონებ, მოგენატრები,
და თუ არ მიცნობ მოგელანდები.
– მე თავად გავხედი თამადა
წინაპართ დროთა დარადა!
მე გავაცოცხლე წარსული
ისტორიკოსთა დარადა.
წაიკითხე და გაიგებ
რა გეკისრება ვალადა!

**1. სვანეთის მოკლე ისტორიული მიმოხილვა, სვანთა
(სანიგთა) სამეფო-სამთავრო-საერისთაო**

უმკვლეს ისტორიისა და დღევანდელობის განხილვა მთლიანად სვანეთის გარეშე ისეა, როგორც სვანეთისა მთლიანი საქართველოს გარეშე. როგორც ისტორიიდან ვიცით ქართველთა წარმოშობის ფესვები ღრმა წარსულში იკარგება. დაზუსტებით არავინ იცის ვის ენათესავებიან ისინი-შუმერებს, ხეთებს, ეტრუსკებს, ბასკებს, თუ სხვას. მისი სახელწოდებაც დროთა განმავლობაში იცვლებოდა სხვადასხვა რეგიონების დანიშაურების ფონზეც (იბერია, დიაოხი, ტაო-კლარჯეთი, კოლხა, აფხაზეთი, ქართლ-კახეთი, ამერნი, იმერნი) და სამეფოც ამ დანიშაურებულთა სახელს ატარებდა ხოლმე. ასევე იცვლებოდა სვანთა წინაპრების, სვანეთის ტერიტორიული განთავსება და სახელწოდებაც: აბასხი, სონა, შონი, შუანა, წანარ, შოან(სტრ), სანიგ, ებზე, (ყარაჩ. ბაღყ.) მოსხი, მოსინიკი, მისიმიანი, შანარ//ჭანარ, ლაშენა//ლაზანა, ჰენიოხი თუ სხვა.

სანამ სვანთა წინაპრების ტერიტორიულ გადაადგილებას განვიხილავდეთ მანამ უნდა აღინიშნოს ენათა ნათესაობის შესახებ. როგორც ცნობილია, ამა თუ იმ ხალხის წარმოშობის დასადგენად ყველაზე სანდო მასალაა ენა. ენათმეცნიერები ენებს შორის შედარების საფუძველზე ადვილად ადგენენ ნათესაობასა და კავშირებს (გრამატიკული წყობა, კლასიკატეგორია, ლექსიკა, ბგერათა შენაწივრობა). ამის მიხედვით შედგენილია მოსოფლიო მონათესავე ენათა ოჯახები, ქართული არც ერთ ოჯახს არ ენათესავება, ის ცალკე ქმნის ეგრეთ ნოდებულ იბერიულ-კავკასიურ ენათა ოჯახს, რომელშიც შედის ოთხი ჯგუფი: ქართველური (ზან//ჭან-ლაზ//სვან), აფხაზურ-ადიღურის, დაღესტანური, ჩეჩნურ-ინგუშური ენები. როგორც ქართველი მწიგნობარი იოვანე ზოსიმე X საუკუნეში წერდა: «ყოველივე საიდუმლო მას ენასა შინა დამახულ არს.» აქედან გამომდინარე ჩვენთვის ამ შემთხვევაში საინტერესოა სვანური ენა, როგორც ქართული ფუძე ენისაგან დროთა განმავლობაში გამოყოფილი და სვანურ ენის უმკვლური კილოცაი.

ქართული ფუძე ენისაგან სვანური ენის გამოყოფას მეცნიერთა მანილი ვარაუდობს ძვ. წ. აღრიცხვის X საუკუნეში, ხოლო ცოტა მოგვიანებით VIII საუკუნეში ჭანურ-ლაზურ-მეგრულის, რაც უმართებულო უნდა იყოს. რადგან ეწინააღმდეგება სამხრეთიდან ხალხთა გადაადგილების დროს, ამასთან ცნობილია, რომ ენა არ იყოფა ერთბაშად, თუნდაც ტერიტორიულად გაიხილჩოს, მისი დაყოფა ხდება თანდათანობით-კილოკავებად, კილო//დიალექტებად, შემდეგ ცალკე ენებად, ზოგი სამწერლოდ, ზოგი უმწერლობად. ასეთი თანდათანობითი გზა აქვს ვაგლილი ქართული ფუძე ენის განშტოებდნენ-ჭანურ-ლაზურ-მეგრულ-სვანურ ენა-დიალექტების, ამის დამადასტურებელია - გრამატიკული წყობა, ლექსიკური მარაგი, ზეპირსიტყვიერი ფოლკლორი და სხვა. მაგრამ ეს პროცესი არ არის იმ დონემდე მისული, რომ სამწერლო-სალიტერატურო ენები შექმნილიყო. შეიძლება ითქვას ეს თითქმის დიალექტების დონეზეა. ზოგი ენათმეცნიერი ხელოვნურად აბუნდოვნებს და ქმნის რაღაც ფანტაზიებს, ამაში განსაკუთრებით თავი გამოიჩინეს რუსებმა დამპყრობლური პოლიტიკით შეპყრობილმა პოლკოვნიკ-მეცნიერებმა, მათ აწყობდათ - გათიშე და იბატონეს პოლიტიკა. ამ მიზნით სვანურ, მეგრული ენების სახელმძღვანელოების შედგენაც კი სცადეს.

მეცნიერთა მოსაზრებით კავკასიელები და მათ შორის ქართველთა წინაპრები დღევანდელ ტერიტორიაზე მოსული არიან სამხრეთიდან. ივ. ჯავახიშვილის მოსაზრებით ძვ. წ. აღრიცხვის XI საუკუნიდან მოყოლებული მუსკები, ტაბალები, კასკები, რომლებიც მესხთა, იბერთა და კოლხთა წინაპარი ქართული ტომები იყვნენ უკვე პოლიტიკურ ასპარეზზე ჩანან და ხშირად ძლევამოსილ ბრძოლას აწარმოებდნენ ასურელების წინააღმდეგ. IX საუკუნეში მათ ასურელები იპყრობენ. ამას დაერთო VII საუკუნეში მცირე აზიაში კიმერიელთა შემოსევა, რამაც დაამხო და ბოლო მოუღო დამპყრობსაც და დაპყრობილსაც. ამ დროიდან მოყოლებული მუსკების, ტაბალების, კასკების სახელი მცირე აზიაში ქრება და ქართველთა წინაპრების ასპარეზი ამიერ კავკასიით, შავი ზღვის სამხრეთ აღმოსავლეთი სანაპიროთი განისაზღვრება. ასეთივე ვარაუდია გამოთქმული შუმერების, ხეთებისა და ქალდეველების შესახებ.

ზოგიერთ მეცნიერ-მკვლევართა აზრით თუ მტკიცებულებებით იბერ-კოლხთა ქვეყანა შავი ზღვის მიმდებარე ტერიტორიაზე და აღმოსავლეთით კასპიის ზღვამდე ძვ. წ. აღრიცხვის XV საუკუნეშიც არსებობდა.

ჩვენი აზრით, ქართველთა წინაპრები სხვადასხვა დროს ფართოდ მოსდებიან ხმელთაშუა ზღვისპირეთის წინა აზიის, კავკასიის ტერიტორიებს და აუთენსიკობით დაუსახლებელი ადგილები, რის შედეგადაც მომხდარა წინაზე – ენის და დამწერლობის (შუმერულის თუ აკადმის ქართულის) დაძვლა (დიფერენციაცია), ხოლო შემდგომ კავკასიაში ზოგი მათგანის ისევ გავრთიანება (ინტეგრაცია) – იბერია-კოლხეთი-სვანეთი = საქართველოს სახით.

მეცნიერთა აზრით, სამხრეთიდან წამოსული სვან-ზან-ლაზთა წინაპრები (მოშენები) ძვ. წ. აღრიცხვით VII-VI სს. დღევანდელი სომხეთის ტერიტორიაზე არაქსის ხეობაში აღბანელთა მეზობლად დასახლებულან, ხოლო მეორე ნაწილი მტკვრის ხეობისაკენ წამოსულა (ქართულთა).

სამხრეთში სხვადასხვა დამპყრობთა შერევის შედეგად წარმოშობილ სომხურ ტომებს, თესალიურ შაიკთა და არმენიკებს, რომლებმაც ჩრდილოეთისაკენ წამოიწიეს დღევანდელ სომხეთის ტერიტორიაზე დახვედრით ხალხი მუსხებად წოდებული. მოხდა ამ ხალხის განდევნა, ზოგის მათში შერევა. ამ ადგილებიდან განდევნილი და შერეული კვალს ტოვებენ გეოგრაფიულ სახელებში, ტოპონიმებში და გვარ-სახელების წარმოშობაში. რაც ზოგ შემატინანე-ისტორიკოსს ძველსაც და ახალსაც აბნევს და სვანურ-ზანური კვალი სომხურ ენად ეჩვენებათ. ამიტომ წერდა ნ. მარი – სვანურში უნდა ვეძიოთ ყველაზე უპირველესად სომხეთის ლეონსული წარმოშობის ახსნა. XI საუკუნის ისტორიკოსი ლეონტი მროველი მეცდომით ამბობს „იყო ენა სომხური საქართველოსა შინა“ და ხაზართა, სპარსთა, თურქთა, ებრაელთა ენების შერევისაგან წარმოიშვა ენა ქართული“-ო. ამ მცდარ აზრს ვახუმტი ბატონიშვილიც იმეორებს (XVII ს.). რეალობა შემდეგშია – არაქსის ხეობიდან განდევნილი სვან-ზანთა წინაპრები IV საუკუნეში დაშვიდრებულან შავი ზღვის სამხრეთ-აღმოსავლეთ სანაპიროებზე და იქიდან III-III საუკუნეებში (ძვ. წ.) სვანთა წინაპრები სკვითების შემოსევის შემდეგ დასახლებულან – ენგურის, კოდორის (დალის) ცხენისწყლის ხეობებში, ლეონტი მროველი ამბობს, რომ ფარნავაზმა (პირველმა ქართველმა მეფემ) მისცა ქუჯის ქვეყანა „ეგრისის წყალსა და რიონს შუა, ზღვითგან მთადმდე, რომელსა შინა არს ეგრისი და სვანეთი“-ო (ცხოვრება მეფეთა, 128, გვ. 20). ე. ი. ენგურის სათავეებში ძვ. წ. აღრიცხვით II-I სს-ში სვანები პირველ ქართველ მეფეს ფარნავაზს ექვემდებარებოდნენ.

ბერძენი ისტორიკოსი სტრაბონი წერდა – სვანები ძლიერმოხილი ხალხია და ვგონებ, ქვეყნად ყველაზე უფრო მამაცანი და შუუპოვარი არიან. ყველა მეზობელ ხალხს განაგებენ, მყავთ ბასილევსი და 300 კაცისაგან შემდგარი საბჭო და ამბობენ, კერებენ ლაშქარს 200 000 კაცის რაოდენობით, მთელი ხალხი მეომარია (ს. ყაუხჩიშვილი, სტრაბონის გეოგრაფია, თბ., 1957, გვ. 126).

I საუკუნეში, ქრისტეს აღდგომის შემდეგ მოციქულები ანდრია, სიმონ კანანელი, მატათა და მონაშენები აღწევენ სვანეთს – რომელსაც დიდი ქალბატონი მართავდა, რომელიც იღებს მატათას და სხვა მონაშენებს.

II საუკუნეში ბერძენი მემატინის ფლაბიოს არიანეს ცნობით – შავი ზღვის აღმოსავლეთ სანაპიროზე იყო ჯერ ლაზთა სამეფო, ჩრდილოეთით აფშილების, უფრო ჩრდილოეთით აფხაზთა, ამაზე უფრო ზევით სანიგების სამეფო მდებარეობდა. სანიგთა მეფე ყოფილა სპადაგი, ლაზთა-მალასი, აფშილთა-იულონი, აფხაზთა რისმაგი. ყველანი რომის კეისრისაგან ინიშნებოდნენ (ივ. ჯავახიშვილი. ტ. I. გვ. 213).

I-III საუკუნეებში ბერძენ მემატინათა ცნობები სვანთა სიძლიერეზე და 200 000 მეომრის გამოყვანაზე ჭეშმარიტებასთან ახლოს ჩანს, რადგან სამეფოს საზღვრები ფართე ყოფილა, როგორც სამხრეთით და ჩრდილო-დასავლეთით, ისე აღმოსავლეთით. ამასვე ადასტურებს ლეონტი მროველის ცნობაც-ჩრდილოეთით ეგრისს სვანეთი ეკრა „დიდოეთითგან ვიდრე ეგრისადმდე... არს სვანეთი“-ო (ცხოვრება მეფეთა, 133, გვ. 23). როგორც ივანე ჯავახიშვილი აღნიშნავს თამარ მეფის დროს დიდონი ფხოველთა მეზობლები ყოფილან, როგორც ჩანს, დასავლეთის მხრივ რანაირად შეიძლება სვანეთი პირდაპირ დიდთა მოსაზღვრე ყოფილიყო? – ლეონტი მროველის ცნობა რომელიც ძველი საისტორიო წყაროსაგან უნდა იყოს ამოღებული და ქართველ ტომთა მოსახლეობის ვგონებ ძველისძველ მდგომარეობას გვისურათებს. სვანებს უეჭველია ახლანდელზე მეტი მიწა-წყალი უნდა სჭეროდათ და მრავალი სხვა საბუთებიც სვანეთსა და კახეთს ერთმანეთს უახლოებს და მოსახლეობის ამ ვითარებას გვიხატავს ლეონტი მროველის ეს ძვირფასი ცნობა, მაგრამ რა საზღვრები ჰქონდა სვანეთს VIII-XII სს-ში სამწუხაროდ არ ჩანს (ივ. ჯავახიშვილი. ტ. II. გვ. 50-51).

ძვ. წ. III საუკუნეში სკვითები შემოსიენ დასავლეთ საქართველოს და ანადგურებენ ყველას და ყველაფერს. შემდგომ რომაელები და ბიზანტიის იმპერია (VI-VII სს.). ბიზანტიელი მემა-

ტიანეები აღწერენ ბიზანტიის იმპერიისა და სპარსეთის ბრძოლას ლაზიკისათვის V-VI სს-ში და სვანებსაც ახსენებენ – სოანები მათი სიტყვით დიოსკურიის მახლობლად ცხოვრობდნენ და კავკასიის ზემო მხარეს იკავებდნენ, ეს ძლიერი და მომხარი ხალხია, ჰყავთ თავისი მეფე და ჯარს შეეძლოთ 200 000-მდე მომხარი გამოეყვანათ. ისინი ისრებს სანამლაგით ლებადენენ, მათ ჰქონდათ ოქროს მოსაპოვებელი მდინარეები. ოქროს ცხერისა და სხვა ცხოველების ტყავებით აგროვებდნენ, სვანეთის უფროსი კოლხეთის უფროსიც იყო. სვანები მიემხრნენ სპარსელებს ბიზანტიელების წინააღმდეგ.

555 წელს ბიზანტიელებმა სპარსეთის დამარცხების შემდეგ მისიმიელთა დასასჯელად გაილაშქრეს – მათი მხედრობა დაბანაკდა აფშილებისა და მისიმიელთა ქვეყნის საზღვრებზე მდებარე ციხე ნებულდამი (ნიბელიოს), ბიზანტიელებმა მისიმიელთა ქვეყანა გაანადგურეს, ვინც ცოცხალი გადარჩა გაიხიზნა.

563 წელს ბიზანტია და სპარსეთი დაზავდნენ, ლაზიკა ბიზანტიას დარჩა, საცილობელი სვანეთი ვახდა. სვანეთი ამ დროს ლაზიკის სამეფოში შედიოდა, თუმცა თეოდოსი კეისრისა და ურანეს დროიდან სვანეთის მთავარს ლაზიკის მეფე ნიშნავდა. 614 წელს ბიზანტიის კეისარი ჰერელექ შემოიჭრა საქართველოსა და სომხეთში, მოელაპარაკა ხაზარებს ჯიბლუ ხაკანის მეთაურობით და საქართველოც დაიკავა.

ამ საუკუნეების ბრძოლებმა, როგორც ჩანს, სვანეთზე სერიოზული გავლენა იქონია, რის გამოც მეფობა გაუქმებულია და ფუნქციონირებს – მთავარი, შემდეგ – ერისთავთ-ერისთავი ან ერისთავი.

გიორგი II-ის დროს და თამარის დროსაც საქართველოში შემდეგი საერისთავოები იყო: სვანთა ერისთავთ-ერისთავი, რაჭის ერისთავი, ცხუმის, ოდიშის, ქართლის, კახეთის, შერეთის და სამცხის (ისტ. აზმ. 692, გვ. 410-411).

როგორც ივანე ჯავახიშვილი აღნიშნავს – დიდ ქვეყნებში სათავეში იდგა ერისთავთ-ერისთავი და მცირეში ერისთავი, ასევე საგამგეო ერთეულ „ხევის“ უფროსად „ხევისუფალი“ ითვლებოდა (ივ. ჯავახ. ტ. VI. გვ. 185). სვანეთის ერისთავებად დასახელებულნი არიან: ივანე, კახაბერ, ზეიად, ბარამ, ვარდან, ჯინჯიხ, მეშქენ, მარუშიან. X საუკუნეში იოვანე მარუშიძე საქართველოს გაერთიანებისაკენ მოუწოდებს დავით კურაპალატს, ურჩევს უსინათლო თეოდოსის მეფობიდან გადაყენებას და ბაგრატ II-ის გამეფებას, რომელიც ქართველთა მეფის გურგენ III-ის შვილი იყო და დედით აფხაზეთის მეფის შვილი.

თამარის მამის გიორგი III-ის დროს სვანები მონაწილეობდნენ შანშე დადიანის ჯარში და აიღეს სომხეთის ქალაქი ანისი.

გიორგი III რომ გარდაიცვალა, შემყრელთა, დიდებულთა შვიდთავე ამის სამეფოსათა თამარს მოახსენეს და სათხოვეს საქართველოს სახელმწიფო ტახტი დაეპყრო. ისიც მორჩილებდა პირველსავე ბრძანებად დიდებულთა შვიდთავე სამეფოსა“ და სამეფო ტახტზე დაბრძანდა (ცხ. მეფ. გვ. 223). საქართველოში შვიდი ბედნიერი რიცხვი იყო. თამარისათვის ხმლის გადაცემის უფლება სამ დიდგვაროვან აზნაურთა საგვარეულოს მოხელე-წევრების ხელში ყოფილა: მათგანი ბარამ ვარდანძე სვანთა ერისთავად იყო, კახაბერ ვარდანისძეს მეჭურჭლეთ-უხუცესის თანამდებობა ჰქონდა, სალირიძეთაგან – ანტონი ქუთათელი მთავარეპისკოპოსი იყო, აშუნელისძეს კიდევ ცხუმის ერისთავობა ეპყრა (ისტ. აზმ. 621-2, გვ. 410).

აი როგორი იყო სამეფო სახლი თამარ მეფის დროს: „- შვიდასავე სამეფოსა დიდებულთა ბრძანა და მტკიცებად ჭყონდიდლად, მწიგნობართ-უხუცესლად და ეპიზორად გაზრდილივე მამისა მათისა მეფეთ მეფის ანტონი გლონისთავაძე, კაცი ბრძენი და გონიერი, პატრონისათვის სვიანი, ერთგული და შემცნებელი საურაეთა და განაჩინა ამირსპარსალარად სარგის მხარგრძელი, კაცი გვარაინი და აღზრდილი ლაშქრობისა შინა და უბოძა ლორე სათავადო სომხთისა შინა და განაჩინა და უბოძა ჭიბერს მანდატურთ-უხუცესობა და უბოძა არგანი ოქროსა ხელთა მისთა და შთააცვეს საფარმანი ტანას მათსა და დასვეს ხელებითა ოქრო-მყედლითა, რომელიც მარჯვენი მისისა და რომელიც მარცხენით. და კვლავად უბოძა მეჭურჭლეთ-უხუცესობა დიდსა და გვარაინსა კაცსა კახაბერსა ვარდანის-ძესა. და მსახურთ-უხუცესობა ვარდან დადიანსა. და ჩუხჩარეხილობა მარუშიანსა, ძესა ჩუხჩარეხისისა და უბოძა ამილახვრობა გამრეკელსა თორელსა (ისტ. აზმ. 632. გვ. 410).

თამარ მეფეს აჰყავს პირველი ვეზირის და ჭყონდიდელის ხარისხში სვანი გელოვანი, რომელიც გარეჯში ბერად იყო.

სევანთა ერისთავთ-ერისთავის მეჭურჭლეთ-უხუცესის და პროტოსტატორის იოვანე ვარ-
დანისძის მიმართა ნმ. გიორგისადმი: „ამით ხატითა მიგვენდო შენ ქველმან და მკნემან“ (ი. თა-
ყაიშვილი, 1937, გვ. 83).

ცნობილია, რომ XI საუკუნიდან XIV საუკუნამდე ერისთავთ-ერისთავები და ერისთავები იყ-
ვნენ ვარდანიძეები, ხოლო მათ შემდეგ XV საუკუნემდე გელოვანები.

დავით აღმაშენებლის მამის გიორგი II-ის დროს (1073 წ.) სევანეთის ერისთავი ვარდანი გა-
დაუდგა მეფეს და დაარბიეს საეგრო. მეფემ მათ შესაჩერებლად ასკალანი მისცა.

როგორც ცნობილია, თამარ მეფის წინააღმდეგ აჯანყებაში ვარდანი დადიანმა პატრონმა
ორბეთისა და კაენისა, ლიხთ იქით ნიკოფსიამდის უცილობელი მქონებელი (ივ. ჯავახ. ტ. II, 443).
ამ საქმისათვის მიიძხრო, ყოველი სევანეთი, აფხაზეთი, საეგრო, გურია, სამოქალაქო, რაჭა, თაქ-
ვერი, არგვეთი. თამარმა დაამარცხა აჯანყებულები, აჯანყებულთა უმეტესობამ მოინანია და
მათ შორის სევანეთმაც და დატყვევებული გიორგი რუსი მოპკვარეს თამარს – „გარდამოვიდეს
სევანი დიდებულნი და მოკვეენი და გარდმოიტანეს რუსი მეფე-ყოფილი“ (ისტ. აზმ. 55ბ, გვ.
443). ამასთან დაკავშირებით ამ წიგნში არის ლეგენდა 100 წლის წინ ჩანერილი იმის შესახებ თუ
როგორ შეიპყრეს უმჯობესებმა ჩრდილო კავკასიაში მიმავალი გიორგი რუსი და მოუყვანეს თა-
მარს. თამარმა შეინყალა და გაუშვა. აჯანყებულთაგან თამარმა შეინყალა ზაქარია ვარდანიძე
და უბოძა ვაგი ქურდ ვაჭართა განძამდის მრავლითა საკუთართა და მრავლითა სანახევრითა
ქალაქებითა, ციხეებითა და სოფლებითა (ისტ. აზმ. 655. გვ. 44).

სომეხი ისტორიკოსის განძაკეცის ცნობით – მონღოლთა შემოსევის დროს რუსუდანი თა-
ვისი შვილით (დავით ნარინი) თავს აფარებს სევანეთში. სადაც მასთან მიდიან მოსალაპარაკებ-
ლად მონღოლთა მოციქულები. მონღოლები თავზედობისათვის სუფრაზე თითო კაცის მიჩენით,
დათქმულ ნიშანზე მახვილის დარტყმით ამოუხოცავეთ. რუსუდანი მონღოლებთან არ გამოცხა-
დებულა და თავი მოუწამლავს. მონღოლებში რუსუდანის შვილს ნარინი (უმცროსი) უწოდეს,
ლასას შვილს ულუ (უფროსი) და ორივე გაამეფეს. შემდგომში ნარინი დასავლეთში – სევანეთში,
ულუ აღმოსავლეთში თბილისში ქართველთა (ცხ. სომხ. თარგმანი თბ. 1953. გვ. 67).

რუსუდანის გარდაცვალებასთან დაკავშირებით სხვადასხვა ცნობებია, ი. ჯავახიშვილის
ცნობით თბილისში გარდაიცვალა, სომეხი ისტორიკოსის ცნობით – სევანეთში. სევანთა მეფედ
ჰყავს მოხსენებული დავით ნარინი სტეფანოს ორბელიანსაც. თუ კი ეს უმჯობესი გარდაიცვალა
სავარაუდოა თამარზე არსებული გადმოცემა უმჯობესი ლამარითა დაკრძალვის შესახებ – რუ-
სუდანზე იყოს.

დ. ბაქრაძისა და ე. თაყაიშვილის აზრით ლეხეურის ძველი ტაძრის წარწერაში მოხსენებუ-
ლი მარუშიან ვარდანიძე იყო თამარ მეფის დროს (ე. თაყ. არქ. ექსკ. გვ. 18). მარუშიანის შემოწი-
რულად მიაჩნიათ ხატი უმჯობესის „ლამარია“-ში წარწერით: წმიდაო მაცხოვარო გო მებ ექმენ მარ-
უშიანსა და ძესა მისა“ (ხახანაშვილი, სევანეთის ხელნაწერები და სახარებები გვ. 361). ასევე მა-
რუშიანის შემოწიწილია ხატი, რომელიც ნაკიფარის წმ. გიორგის ეკლესიაში ინახება წარწე-
რით: „წმ-ო გიორგი იფარისა ჩემგან მარუშის მიერ სალოცავად და სახსრად სულისა დღესა გან-
კითხვისასა ჩემითა ოქროთა და ვერცხლითა ხელითა ომან ოქროსმჭედლისათა“ (ე. სილოგავა II.
გვ. 44). „მოიხატა წმ. ეკლესია მუხავეთის კელითა, ზვიადისა სევანთა ერისთავისა, მამასახლი-
სობასა პაიშისა“.

დ. ბაქრაძის აზრით გურიელები და დადიანები ვარდანიძეების გვარეულობიდან უნდა მომ-
დინარეობდნენ (დ. ბაქრაძე, არქ. მოგზ. აჭარ. გვ. 264). ასევე, ვარდანიძეების ნაშვირად მოაჩნია
აფხაზი ემხარები კ. გამსახურდიას (მთვარის მოტაცება).

როგორც ცნობილია, XIV საუკუნეში ვარდანიძე მეფე ბაგრატ V-ის წინააღმდეგ გამოვიდა
და ქუთაისი აიღო. ამის შემდეგ მეფემ ილაშქრა სევანეთში, ვარდანიძე გადააყენა და გურიის
ერისთავად გაამწესა, ხოლო სევანეთის ერისთავად დაუნიშნავს გელოვანი (ვახუშტი საქ. გეოგ.
გვ. 326). ე. ი. გელოვანები სევანეთის ერისთავები ხდებიან XIV საუკუნის დამლევეს. გელოვანებს
ეკუთვნოდა ანტონ ჭყონდიდელი, რომელიც თამარ მეფის დროს ცხოვრობდა. ლატალის საზო-
გადოებაში არის მყოფი „გელი“. მიუბოძა სასისხლო სივყის სევანის ერისთავს აბესალომ გელუანს
(1463-1478. სევან. საბ. 170). XV საუკუნეში მომხდარა გელოვანების განდევნა ბალსქვემო სევანე-
თის 4 საზოგადოებიდან და იქ რუჩეგიანები//რიჩეგიანები გაბატონებულან. ეგ. გაბლიანის
ტყმით, გელოვანების შესახებ ყოფილა თქმულება – თითქოს ერთ-ერთ მეფემ სრულად გაანყვე-
ტინა ისინი, შემთხვევით მახარობლიძეებთან მყოფი ჩვილი ბავშვი გადარჩენილა, რომელიც ყი-

ფიანებს გაუზრდიათ და შემდგომ იქიდან ისევ გამრავლებულან. შემდგომში რუჩეგიანებს ანადგურებენ დადეშქელიანები და გაბატონებულან ბალსქვემო სვანეთის ოთხ საზოგადოებაში.

ამ პერიოდს ემთხვევა ერთი საყურადღებო ცნობა:

„წმ. მთავარანგელოზო, იყავ შუამავალი და მფარველი დადიანის, გურიელის, სვანეთის ერისთავის. მანდატურთ უხუცესის შამან-დავლეს, დაფარავს ღმერთი (ცხუმარი). ეს წარწერა 1858 წ. ამოუკითხავს დ. ბაქრაძეს. მასზე ადრე ყურადღება მიუქცევია მ. ბროსეს. ეს იყო შამან-დავლე I-ის მეფობა სვანეთში. 1470-1474 წწ. დაკრძალულია ხობის მონასტერში.“

ჩვენი აზრით, ამ შამან-დავლეს გამეფება და გელოვანების განადგურება ემთხვევა ერთმანეთს. შამან-დავლე მეორე წარწერაში ილორის ჯვარზე ასახელებს თავის-თავს მხოლოდ დადიან გურიელად და არა სვანეთის ერისთავად და მანდატურთ უხუცესად.

ამავე პერიოდში ხდება ზემო სვანეთის ბალსქვემო ნაწილში დადეშქელიანების (დადეშქელოვანების) ისევე გაბატონება. შესაძლოა ამასვე უკავშირდებოდეს მოგვიანებით ვამეხ III, ლევან II-ის შვილის მოკვლა სვანეთში 1660-1661 წწ. (დ. ბაქრაძე. სვანეთი. გვ. 73).

გადმოცემით დადეშქელიანის გვარი სვანეთის უკანასკნელი ერისთავის დადამ გელოვანის სახელისა და გვარის შეერთებით შესდგაო (გაბლიანი, ძვ. და ახ. სვანეთი, გვ. 63). ზემოთ მოყვანილი თქმულება-გადმოცემა სარწმუნოა, როგორც ჩანს, გელოვანებმა ისევ დაიბრუნეს ძალაუფლება ბალსქვემო სვანეთში, ხოლო მოგვიანებით ქვემო სვანეთშიც. XVIII საუკუნის პირველ ნახევარში, ვახუშტი ბატონიშვილის დროს გელოვანები სვანეთის 11 საზოგადოებაში ჯერ კიდევ ეკავათ ხელისუფლება, შემდგომ მოხდა მათი განდევნა ცხენისწყლის ხეობაში – ქვემო სვანეთში სადაც, როგორც მემატინე აღნიშნავს დღემდე იმყოფებიანო. გელოვანებთან დაკავშირებით ევ. გაბლიანი აღნიშნავს – კალას საზოგადოებაში სოფ. ლალხორში არის ქვეტიკრის ორსართულიანი მაღალი სახლი კოშკით, რომელსაც გელოვანების სახლ-კოშკს ეძახიან. ამ ადგილას მისი გეოგრაფიული მდებარეობის გამო თავს იყრიდა ზემო და ქვემო სვანეთის დამაკავშირებელი გზები. მე-19 საუკუნეშიც სვანეთის პოლიტიკური საკითხების გარჩევა კალას წმ. კვირიკეს მონასტერში დაფიცებით მთავრდებოდა. ყოველივე ამის გათვალისწინებით შესაძლებელია გელოვანს აქ სიმაგრე აეშენებინა. ევ. გაბლიანს მოყვანილი აქვს თქმულება გელოვანისა და იფარაში მცხოვრებ ქალ-დულმაზზე. დულმაზისათვის გელოვანს ცხრა ვაჟიშვილი დაუხოვავს, შემდგომ ქვემო სვანეთიდან გამოუგზავნია კარისკაცი სახელად თევი დულმაზის ნასაყვანად და დასასჯელად, ამ ქალს კარისკაცი დაუთვრია. ლატიფარის ქედზე მძინარესათვის თავი ნაუცლია ნაჯახით. როგორც ევ. გაბლიანი წერს ეს ამბავი დანერული აღმოჩნდა ერთ პატარა ფიცარზე, რომელიც ინახებოდა კალის წმ. კვირიკეს მონასტერში. წარწერა ნაუკითხავს მღვდელ ფარეიშვილს ამნაირად:

„დულმაზ ლუფეთე, კადა ლმერე, თევი ლუთოლე ლგრალ ლუსკორე“

(დულმაზი ავი, ნაჯახი გალესილი, თევი თავგაჩეხილი, კვერცხები გამწკრივებული). აღსანიშნავია, რომ სულა გელოვანი დასახელებულია უშგულში დაცულ ვერცხლის აზარფემაზე (1605-1639 წ.წ.).

(როგორც სამეცნიერო ლიტერატურაშია აღნიშნული, სვანეთში XI საუკუნეში საეკლესიო წარწერებზე მოიხსენიებიან ერისთავები: ვარდან და ჯინჯხი (ლაბეჭინის ლეთისმშობლის ეკლესიის ჭედური ხატის წარწერა). ამით ვარაუდობენ, რომ სვანეთში შეიძლება ყოფილიყო ორი საერისთავო. ჩვენი აზრით, სვანეთი რამდენიმე საერისთავოსაგან შედგებოდა მაშინ, როცა ჰყავთ ერისთავთ-ერისთავი, სახელწოდებიდან ლოკიკურად გამომდინარეობს ეს.

მეორე ვარაუდით, გაერთიანებული საერისთავოს, ერისთავთ-ერისთავის რეზიდენციას უშგული და უშგულში მდებარე „თამარის ციხე სიმაგრეები“ წარმოადგენდა. ამის საბუთად სახელდება უშგულის ეკლესიაში დღემდე შემონახული საერისთავო ასიგნიები (არგანი). 1910 წელს ე. თაყაიშვილს მუყემერის მაცხოვარში აღმოუჩენია ვერცხლის სკიპტრა-ლახტი და სახელური შემკობილი თავით, ბურთით და ცხოველთა სახეებით (№17368), მისი აზრით ეს ნივთები იყო ემბლემა ერისთავთა.

დოკუმენტური წყაროები იმის შესახებ, რომ სვანეთი ერთ ადმინისტრაციულ ცენტრს შეადგენდა ჯერჯერობით ჩვენამდე არ არის მოღწეული. უშგულის ციხე-სიმაგრეები, რომ საერთო სახელმწიფო „ობიექტები“ იყო ეს ცხადია. იგი ერთ-ერთ ფორპოსტს წარმოადგენდა დასავლეთ საქართველოს მთიანეთში და მას საერთო სახელმწიფო ფუნქციები და დანიშნულება ჰქონია. „ხევ ბედნიერს“ ეძახდნენ ბოლო საუკუნეებში:

- უშგულიდან - თვეთანამდე,
- უშგულიდან - მურის ხიდამდე,
- უშგულა ბუასდ - უშგულის ძალა.

ხოლო უფრო ადრე (X-XVIII სს.) სვანური ნაწერი ხელშეკრულებები თუ სხვა მტკიცებულებანი უკავშირდება უშგულს:

- „დავწერეთ... ჰეემან ერთობილმან უშგულსა და ლალეერს შუა“
- „გიბოძეთ დანერლილი... ჩვენ ჰეემან ერთობილმან ლალეერსა და უშგულს შუა“
- „სვანეთის ხუცეცი შეგიყარა - ზემო უშკულს. ქვემო ლალეერს“
- „დავწერეთ... სრულიად სვანეთისა ჰევისა ვუშკულსა და ლალეერს შუა სამაგრობელი“
- „ლალეერს შემოღმართ და უშკულს ჩამოღმართ“.

მაშინ, როცა თავისუფალი სვანეთის დასავლეთი საზღვარი ბალი ყოფილა, აღმოსავლეთის საზღვრის დასაწყისად ზოგჯერ უშგულის ნაცვლად გვხვდება „ატკვერ“. (უშგულის აღმოსავლეთით ტერიტორია ცხენისწყლის ხეობამდე):

- „დაუნერეთ საგმობელი ჰეემან ატკვერსა და ბელას შვამა“
- „ბელას ზემოცა და ატკვერს ქვემოთცა“
- „დაგრჩომოდეს ბალს ზემოთაცა და ატკვერს ქვემოთაც“
- რამდენიმე ადგილას ნახსენებია სოფელი „ცენა“ (ცაან//ცანა):
- „მოგვიჰსენებია... ცენას იქით... სრულად მთიულეთის თემი“

ადრე ქართულ საბუთებში გვხვდება ტერმინი „ერთობილი საქართველო“ სვანურ ნაწერებში და წარწერებში ეს ტერმინი ხშირია, გამოიყენება, როგორც ერთობილი საქართველო, ისე ერთობილი სვანი//სანნი მაგ:

„მეფენი ბაგრატიონნი და დადიანი და დიდებულნი და ერთობილი საქართველო და ერთობილი სანნი (ლატალის ლაილას წარწერა).“

უშგულის სტრატეგიულ მნიშვნელობას ადასტურებს ოთხი უღელტეხილის თავშეყრა. სვანთა ერისთავთ-ერისთავების ვარდანიძეებისათვის, რომლებიც მეფის მანდატურთუხუცესები იყვნენ, სწორედ უშგულის სიხე-სიმაგრეები ჩანს შესაფერის სარეზიდენციო ადგილად. თუმცა არ იყო აუცილებელი მათი უშგულში მუდმივად ყოფნა და იქიდან სვანეთის მართვა.

უშგულის მდებარეობა საქართველოს ჩრდილოეთ საზღვარზე, სადაც თავს იყრდა მრავალი გადასასვლელი, სრულიად ბუნებრივად ხდის მოსაზრებას, რომ როგორც „თამარის ციხე-სიმაგრე“, ისე არასვანური ტიპის კოშკი აშენებულია საქართველოს ცენტრალური ხელისუფლების მიერ, რომელმაც შესაძლებელია მართლაც საჭიროდ ჩათვალა ამ ციხეებში თუშური გარნიზონის ჩაყენება (რ. ხარაძე, აღ. რობაქიძე, სვანეთის სოფელი ძველად, 1964, გვ. 35).

უშგულის ძველ სახლებს (ციხე-სიმაგრეების გარდა) როგორც წესი, თავისი კოშკი გააჩნდა. ამასთან უშგულს გააჩნდა საერთო სათავდაცვო ნაგებობა, რომელიც ბალსზემთ სვანეთის არც ერთ სხვა ხევს არ ჰქონდა, ამ ნაგებობას ეწოდება აბუას მურყვამ. უშგულის მურყვამთა უმრავლესობას გამოყოფილი ჰქონდა ადგილი - დიღვე, - რომელიც ბალსზემო სვანეთის დანარჩენ კუთხეებში სახლის ქვედა სართულის ქვეშ იყო მოთავსებული.

უშგული გვაძლევს ციხე-სიმაგრის (ციხე-სახლის) სვანეთისათვის ყველაზე დასრულებულ და ტიპურ ფორმას. უშგულის ციხე-სახლის სამხართულიანობა, ციკლოპური წყობა, მისი გაბარიტები და საცხოვრებელი, სამურწნეო და თავდაცვითი ფუნქციების სრული შერწყმა მთური სახლის განვითარებულ ფორმას წარმოადგენს. არა მარტო სვანეთის, არამედ საერთოდ მთური სახლების ტიპოლოგიურ კლასიფიკაციაში უშგულის ციხე-სახლს ძირითადი როლის ადგილი უნდა მიენიჭოს.

უშგულში ფიქსირებულია ორი სხვადასხვა ტიპის კოშკები. ერთი სვანური მურყვამის ძირითადი ნიშნებით ხასიათდება, მეორე ტიპის კოშკი განსხვავდება პირველისაგან, როგორც წყობით, ისე სიმაღლით, მოყვანილობით და განსაკუთრებით, გადახურვის სისტემით და მაშინკულებს ფორმით. მეორე რიგის კოშკები ამ უკანასკნელი ნიშანთვისებებით აღმოსავლეთ კავკასიის მთიანეთში განსაკუთრებით, თუმცა, ხეესურეთში, ინგუშეთში ცნობილ კოშკებს უახლოვდება (რ. ხარაძე, აღ. რობაქიძე სვანეთის სოფ. ძვ. 1964. გვ. 36).

ასე რომ უშგულში საერისთაოს არსებობის ყველა პირობა არსებობდა, ამასთან, X-XII საუკუნეებში წარწერა ვრავიტიებში გარდა ერისთავებისა ნახსენები არიან მამასახლისები და ქორეპისკოპოსები (უშგულის „ლამარაის“ წარწერა და იფარის ხელისფლების, მათი სკიპტრა (ე.

თავადაშვილი 1910-1937 პარიზი გვ. 152). მთავარანგელოზის წარწერა ორივეგან მიქაელის წახე-
ნები XII ს). ცხადია, მამასახლისი საერო პირი იქნებოდა, ხოლო ქორეპისკოპოსი – სასულიერო.

მამასახლისის, როგორც თემის მმართველის, როგორც საერო, ისე სასულიერო ხელისუფა-
ლის არსებობის ყველაზე ძველი დოკუმენტური დადასტურებაა უშგულის „ლამარიის“ გარემუ-
მოსავლების დასავლეთ კედელზე მოთავსებული წარწერა „გიორგი მამასახლისისა“, რომელიც
XI საუკუნით თარიღდება. ზემო სვანეთში მამასახლისობა სხვა წერილობით ძეგლებშიც დას-
ტურდება (სვანეთი II 1979, ვ. სილოგავა, გვ. 121).

უშგულის ხეცს უკონდა თავისი სახალხო საკრებულო, საყრილობო ადგილი, რომელსაც
„ლაღხორ//სვიფ//სუფარ“ ეწოდებოდა. ამ ყრილობას მახვში მართავდა. მახვში (ყრილობა) დია-
ლოგის საშუალებით გადაწყვეტილების მიღების საუკეთესო საშუალება იყო. მმართველობის
ასეთი ფორმა ბევრი კულტურისათვის იყო დამახასიათებელი. ამერიკაში რევოლუციის წინ
ტარდებოდა „ქალაქის შეკრება“, სადაც იხილებოდა პრობლემები, იმართებოდა დიალოგი ალ-
ტერნატიულ საკითხებზე და იღებდნენ გადაწყვეტილებებს.

XV საუკუნის მეორე ნახევრიდან ფაქტიურად ზემო სვანეთი დამოუკიდებელი იყო. ქვემო
სვანეთი იმერეთის სამეფოს ემორჩილებოდა და შემდეგ ლეჩხუმთან ერთად სადადიანო შემად-
გენლობაში შესულა, ზემო სვანეთი 300 წლის განმავლობაში თითქმის დამოუკიდებლად ყოფი-
ლა (დ. ბაქრაძე „სვანეთი“ გვ. 32).

სვანეთში მამაცეცის (მამაცაშვილი) და ჯორჯაძის ბოქაულობის დროს მდივანბეგის სახე-
ლით მონათლული მახვშიები თანდათანობით კარგავენ თავის მნიშვნელობას და 1860 წლიდან
მათი ძალაუფლება გადადის მთავრობის მიერ დანიშნულ მამასახლისის ხელში (ე. ვაბლიანი, თა-
ვისუფალი სვანეთი, თბ. 1927, გვ. 86).

უშგულში სოფლის (უბნის) მმართველობის ერთგვარი ფორმა იყო „ლანყავ“. „ლანყავ“-ში
წყვდებოდა სოფლის შიგნით აღმინისტრირებისა და მეურნეობის სხვადასხვა საქმეები: ხენა-
თესვა, მწყემსობა და სხვა. უშგულში „ლანყავ“-ის ადგილები იყო: მუყემერ (ჰაგრა, ნესგვინ), ჩა-
ფაშ (ჩვიბრი), ჩვიბიანი (ნესგვინ), ჟიბიანი (ნესგვინ). „ლანყავი“ უბნების მიხედვით ეწყობოდა და
ტარდებოდა სოფლის გზა-ჯვარედინებზე, ზოგჯერ რომელიმე სახლის კედლის გასწვრივ ქვებ-
ზე. ეს ყრილობა ყოველდღიურად იხილავდა სოფლის თითოეული წევრის მოქმედებას, აფასებ-
და და აძლევდა სათანადო რჩევა-დარიგებას. სოფლის პირის გამტეხთ აფრთხილებდა და სჯიდა
კიდევ, სასჯელი (პიბარ) გადასახადი იყო, რაც სოფელსვე ხმარდებოდა. ამასთან დამნაშავე პა-
ტიმას ითხოვდა. ლანყავი მთავრდებოდა სიმღერა, ცეკვა-თამაშით.

სვანეთში ტერიტორიულ-მეზობლური გაერთიანებების შესახებ საინტერესოა ცნობილ
მკვლევარ რუსუდან ხარაძის ნარკვევი წერილები. ის აღნიშნავს, რომ ერთობილი სვანეთის ხე-
ში შემავალი სოფლები ერთიანდებოდნენ ხევის კრებით შემდგარი საბჭოთი. საერთო უფლებებ-
ზე დამყარებული კავშირის მიუხედავად, სოფლებს შორის განხეთქილება მაინც იჩენდა თავს,
რაც ეთნოგრაფიულ მასალებთან ერთად წერილობითი საბუთებითაც ვლინდება, ასეთია კალა-
უშგულის შორის დადებული ერთგულებისა და ურთიერთ დახმარების ხელშეკრულება. ხშირად
რამდენიმე სოფელი, ხეივანიანდებოდა და საჭიროების შემთხვევაში შეერთებული ძალით იბ-
რძოდა, ასეთია უშგულის, სეტისა და ლატალის ხელშეკრულება ურთიერთ დახმარების შესახებ.

ყოფილა უფრო მსხვილი გაერთიანებანი ე. წ. უღვირი ლასკარ, რომელიც გაერთიანებუ-
ლი ყოფილა შემდეგი სოფლები//ხეებები: მულახ-მუჟალი, წვირში, იფარი, კალა, უშგული. ამ გა-
ერთიანებას თავისი მახვში უყოლია. სოფელთა შორის ერთგულებისა და ერთობის ფიცი უკონდა
ერთ მიღებული, რაც უმთავრესად გაერთიანებულ ლამქრობას გულისხმობდა. უღვირ ლასკარში
ყველაზე მძლავრ ხევად მულახი ყოფილა მიჩნეული. სხვა სოფლები მოვალენი ყოფილან მის-
თვის „ლთნე“ შეესრულებინათ, ანუ მას პურ-მარილით უნდა დახვედროდნენ. მულახისთვის
„ლთნეს“ გადახდა დაკისრებული უკონიათ: მუჟალს, წვირმის, იფარს, ჰადიშს, კალას, გამონა-
კლის მხოლოდ უშგული წარმოადგენდა, რომელიც საერთოდ განსაკუთრებული დამოკიდებუ-
ლებით სარგებლობდა და ძლიერი სოფლის//ხევის სახელს ატარებდა.

ამრიგად დგინდებოდა სოფლებს შორის ტერიტორიული ერთიანობა (ლასკარ//ლაღ-
ხორ, ლაქრან//სიკვობ) და სოფლის შიგნით ლანყავ, ამ გაერთიანებათა საშუალებით ხორციელ-
დებოდა სახალხო მმართველობის რთული სისტემა. ქვემო სვანეთშიც ლასკარი იცოდნენ გან-
სხვავებული ფუნქციებით, საერთო სახეო გაერთიანების ფორმა იყო ლაღხორ (რ. ხარაძე, მსე,
XII-XIII. 1963. გვ. 387).

უმგულის-აბუსადის სხვა თემებისაგან გამოცალკავება და კარჩაკეტილობა გამონწყვეტილი იყო მის გარშემო არსებული ფეოდალური ურთიერთობისა და „ვარგების“ (თავადი) გრძელყოფის ტივისაგან თავის დასაცავად (რ. ხარაძე, აღ. რიბ. სვ. სოფ. გვ. 18).

გერონტი გასვიანის აზრით სვანეთში რამდენიმე საქორეისკოპოსო შეიძლება ყოფილიყო. ბალსზემო (ცაგერი), ბალსქვემო (ცაიში), ფხოტრერში, ქვემო სვანეთში, „ძულვარიში“ „ქალაქოლო“ აქ უნდა ყოფილიყო სახელოსნო, საეაქრო ცენტრი. ასეთი ცენტრები მსხვილ ეკლესიამონასტრებს ახასიათებდა (გ. გასვიანი, ნარკვევები შუა საუკუნეების სვანეთის ისტ. გვ. 76).

ძულვარიშ-ქალაქოლი თარიღდება ეკლესიის საშუალებით XIV საუკუნით, ამასთან ძულვარიში უმგულისა და ლაშხეთის საზღვარზე იყო, მას შესაკრებ ადგილსაც ეძახდნენ (ლანზოორა).

თამარ დედოფლის სახე უმგულში

უმგულელების გადმოცემით, უმგული თამარ დედოფლის საყვარელი ადგილი ყოფილა. როგორც ეთნოგრაფი ბ. ნიჭარაძე აღნიშნავს – დრო რომელსაც უმგულელები და საერთოდ სვანები თამარობას ეძახიან ყოფილა ბედნიერი ეპოქა. ეკონომიური კეთილდღეობით, ზნეობით, აღმშენებლობით.

თამარის ეპოქას მიაწერენ შესანიშნავი ეკლესიების მშენებლობას.: უმგულის დედა ღვთისა, კალას წმ. კვირიკისა და ივლიტეს ეკლესია-მონასტერი, წმ. გიორგი იფარისა და მესტიისა, მთავარანგელოზი მუჟალისა და წინასწარ მეტყველ იონას (იენაშ) ეკლესია ლატალიში – ყველა ეს ეკლესია ხალხის თქმით თამარ დედოფლისაგან არიან აშენებულნი და შემკულნი ხატ-ჯვრებით და სხვა სამკაულებით.

თამარ მეფეს დედა-ბურღუხანი სვანი-უმგულელი ქალი ჰყავდა. სვანეთში გარდაიცვალა და კოშკში (დასაფლავეს-ო (ნიკო ბერძენიშვილი, ხელნაწერები 1260), სახელი ბერდუხ უმგულში მე-19 საუკუნეშიც ხშირია.

გადმოცემებით თამარი ხშირად დადიოდა სვანეთში. უმგულელები დღესაც დაბეჯითებით უჩვენებენ თავიანთ საზოგადოებაში თამარ დედოფლის საზაფხულო და საზამთრო რეზიდენციებს, რომელთაგან საზამთრო რეზიდენცია გაშენებულია შუა საზოგადოებაში აღმართულ გორაზე. ამ გორის სიგრძე-სიგანე 100 მეტრი იქნება. ირგვლივ შემოზღუდული ყოფილა ქვის გალავნით (ახლა დანგრეულია) გალავანში ჩაშენებული ყოფილა ოთხი კოშკი (ამჟამად ერთია) და ერთი პატარა დღეს გაუქმებული ეკლესია. საზაფხულო რეზიდენციას კი ნამდვილი სტრატეგიული და პოეტური ადგილი უჭირავს. იგი გაშენებულია უმგულის სამხრეთით „ლენკვერის“ მთაზე, რომელსაც სიმაღლე ერთ ვერსზე მეტი ექნება. საზოგადოებას ეს მთა ისე დაჰყურებს, როგორც ცხვირი ტურქებს და ყოველი უბრალო ბილიკიც, რომელიც სხვა სოფლიდან უმგულში შემოდის, ცხადად ჩანს, ასე რომ დღისით უმგულში იდუმალ შემოსვლა შეუძლებელია, თუ კაცი ამ მთიდან დარაჯად სდგას საუცხოო პოეტური სურათი წარმოუდგება კაცის თვალს ამ მთის წვერიდან. ბ. ნიჭარაძის თქმით – უმგულის ეკლესიაში ხალხს უჩვენებენ თამარის ტანისამოსს. ხუთი წლის წინათ ჩვენ ვნახეთ აქ ზანდუკში შენახული ერთი წყვილი ქალის ტანისამოსი, რომელთაგან უკეთ შენახული იყვნენ ყანაოზის პერანგი და წითელი ხავერდის ქათიბი, დანარჩენი სულ დაჩრდილული იყო და დღეს ალბათ ყველა ჩრჩილის მსხვერპლი გახდებოდა. კალაში წმ. კვირიკეს და ივლიტეს ეკლესიაში უჩვენებენ თამარის ნანჩავებს და ქოშებს. თავისუფალ სვანეთში შემორჩენილია ხალხური სიმღერა თამარ დედოფალზე. სიმღერა უფრო ზუსტად შენახული აღმოჩნდა უმგულის საზოგადოებაში. ფერხულში მღერიან მას და ისეთი ახლართულ-ჩახლართული ფეხის ხმარება უნდა, რომ მარტო უმგულელებმა იციან ეს ფერხული (ბ. ნიჭარაძე). ბ. ნიჭარაძეზე უფრო ადრე დ. ბაქრაძე წერს – თამარის ადგილსამყოფელი მინისქვეშეთშია უმგულის ღვთისმშობლის მონასტერი საყდრის ქვეშ, სადაც ზის დიდ ქვევრში და ხელში სანთელი უკავია, გახსნა მისი არ შეიძლება, და თუ კი ეს ოდესმე მოხდა სვანეთს დიდი უბედურება ელოდება (დ. ბაქრაძე, მოგზაურობა „სვანეთი“. გვ. 32).

XVIII საუკუნეში (1745 წ.) მემატიანე ვახუშტი ბატონიშვილი ამბობს: „სვანეთს შიგან არიან კაცნი დიდგვაროვანნი, ახოვანნი, დიდ-მძლედ მუშაკნი, მათათა სიმაგრეთა და ციხეთა შიგან მაგარნი, სიკუდილისა არა მომხსენენი“.

როგორც ზემოთ აღინიშნა, სვანეთის საზღვრები ძველად უფრო ფართე ყოფილა ვიდრე დღეს. ამის ერთ-ერთ დამადასტურებლად მიაჩნიათ გეოგრაფიულ ადგილთა სახელწოდებანი

(ტოპონიმები). ასეთი ტოპონიმები მრავლადაა დღევანდელი აფხაზეთის ტერიტორიაზე (ცხუჭი, ცაგერი, ლაკადა, მერხეული, დალი, და სხვ.).

მეკლევარ ლაეროვის აზრით, მდინარე ყუბანის სათავეში სვანები დასახლებულნი **XIV-XV** საუკუნეებში, ხოლო ბახსანის ხეობაში 1640-1743 წლებში, მაგრამ ეს მხარე XVIII საუკუნის ბოლოს მიუტოვებიათ ყაზარდოელთა შემოსევის გამო. ბახსანის, თერგის და ყუბანის ხეობებში ამჟამადც არის სვანური ტიპის სხვადასხვა შენობა-ნაგებობათა ნანგრევების ნაშთები (ა. რობაქიძე, დასახლების ფორ. ბალყ. IX, 1960, გვ. 105).

გასულ საუკუნეებში საქართველოს (სვანეთის) ჰეგემონია კავკასიის ქედს რომ სცილდებოდა ამის დამადასტურებელია ტოპონიმები (ცანა, უშგულანი და სხვ) და თქმულება-გადმოცემები. ამას მატერიალური კულტურის ძეგლებიც ადასტურებენ. ლეგენდები კი მრავალმხრივ საყურადღებოა სინამდვილის აღდგენის თვალსაზრისით.

სვანური გეოგრაფიული სახელები გვხვდება ბარის სხვა რაიონებშიც და განსაკუთრებით აღმოსავლეთით მთის რაიონებში (ცაგერი, ჩხუტელი და სხვ. რაჭაში: ბუბა, განები, ყვაპები, გორბოლო, ჭალა, გუბუნები, თიშა, ლაგვანთა, ლაშხირი, ლეკნარი, მეედანი, მუშვანი, ნასაყდრი, ნახორვალი, რეხი, სალტიფარი, ფარი, საუსხია, უღელა, ჩვემო, ხვარა, ღები და სხვა).

და ბოლოს, სვანეთის ხილვამ ბევრი უცხოელი მოიყვანა აღტაცებაში: „სვანური კომპეხი თავის დროისათვის ისეთივე სასწაული იყო, როგორც მეოცე საუკუნისათვის კოსმოსში გასვლა (გაზ. პრავდა, 03.08.09. კ. სიმონოვი). სვანური ენა საქართველოს ენობრივი მუზეუმაი.

ტიციან ტაბიძის ცნობით ვლადიმერ სოლოვიოვმა სიკედილის წინ მოისურვა მისთვის ემღერათ „ლილე“. მსოფლიო მუსიკალურ ფოლკლორში არ მოიძებნება უფრო დიდი პიშინი მზისადმი. სვანეთის მთებს უნდა წარმოეშვა ეს სიმღერა (აკაკი განერელია).

1922 წელს ქვემო სვანეთში – სასაშში ჩატარდა ბოლშევიკური რუსეთის მთავრობის კომისისა და ზემოსვანეთის დელეგატთა სხდომა. უშგულიდან ესწრებოდა ლევან ნიჭარაძე (ბოლშევიკი) და ბიძინა ბესარიონის ძე ნიჭარაძე (მენშევიკი). იყო უთანხმოებანი და ბრძოლები.

ბოლო ბრძოლა მოხდა ლატფარის უღელტეხილზე. ბოლშევიკებმა ქუთაისიდან გამოგზავნილი ავიაცია გამოიყენეს. რითაც გატყვეს მონინალმდეგეები. ლატფარიდან უშგულს ზარბაზნები დაუშინეს, მოხვდა კოშკსა და სვანურ სახლებს. 1924 წელს რუსეთმა საბჭოთა ნყობა დაამყარა უშგულში და სხვა სოფლებშიც.

1902-1905 წლებში მესტიამი მასწავლებლად უშუშავია ნიკო ჩიმაკაძეს, ის დაინტერესებულნი ყოფილა სვანეთის ისტორია-ეთნოგრაფიის საკითხებით. მას საინტერესო წერილები აქვს თავისუფალ სვანეთზე. მასვე ჩაუწერია თქმულება-გადმოცემანი – მათ შორის „თამარ დედოფლის ქმარყოფილის „გიორგი რუსის“ დატყვევება უშგულელების მიერ და თბილისში თამარ მეფესთან ჩაყვანა, აგრეთვე ლეგენდა დევის ნაშენის შესახებ.

ნ. ჩიმაკაძე აღნიშნავს, თავისუფალ სვანეთში ქართულად ლაპარაკისა ქართულ ზმნას ბოლოში „ხ“-ს უმატებენ, მაგალითად: „მე წავალ ცაგერს და ვიყიდხ ღვინოს რას უნდა ნიშნავდეს ეს მე ბევრი ვიშრომე ამის გამოსაკლევად, მაგრამ სანადელს ვერ მივაღწიე. დიდად საყურადღებო იქნება თუ ჩვენი ლინგვისტები ამას ყურადღებას მიაქცივენო, მით უმეტეს რომ სვანური ენა უფრო საინტერესოა მეგრულ ენაზე ქართველებისათვის, რადგან უფრო უახლოვდება ძველ ქართულ ენას და თითქმის ქართულის ძირი სვანურ ენაში უფრო ადვილი საპოვნელია.

ზემოთ აღნიშნულთან დაკავშირებით ლინგვისტი ივანე ნიჭარაძე ნ. ჩიმაკაძის წერილში დასმულ საკითხს მაშინათვე შემდეგნაირად განმარტავს: – სვანურ ენაში მესამე პირის დაბოლოება მრავლობითი რიცხვისა არის „ხ“, რომელიც უდრის ქართულის „ნ“-ს და ამ სვანურ დაბოლოებას უმატებენ ქართული ლაპარაკის დროს ქართულ სიტყვებს, მაგალითად, „წავიდახ“ – წავიდნენ, „იმათ სთქვახ“ – იმათ სთქვეს. მრავლობითი რიცხვის მესამე პირის ანალოგიით ასევე „ხ“ იხმარება მხოლოდ რიცხვის მესამე პირის დაბოლოებაშიც. ხოლო სხვა პირების დაბოლოებაში ეს „ხ“ არ იხმარება და თუ ამას ზოგიერთნი ხმარობენ, ეს ქართული ენის უცოდინარობას ნიშნავს სვანების აზრით (ი. ნიჭარაძე).

სვანური ენის გრამატიკის საკითხებთან დაკავშირებით მოკლე მიმოხილვა აქვს გაკეთებული ეთნოგრაფ ბესარიონ ნიჭარაძეს (თავისუფალი სვანი). მიუხედავად იმისა, რომ მაშინ 100 წლის წინ (1911-1913 წწ) სვანური ნაკლებად იყო შესწავლილი ბ. ნიჭარაძის დაკვირვებები და მიგნებები საინტერესოა. აქედან გამომდინარე საჭიროდ მივიჩნიე მისი აქ მოყვანა:

სვანურის ენის ხმების გამოსახატავად საჭიროა ეხლანდელს ქართულს ანბანს მივსატოვოთ რბილი „ა“, მაგარი „ა“, ნახევარ ხმოვანი „გ“, რომელიც ანტონ კათალიკოზმა უკვე შემოიღო თავის გრამატიკაში, დე მოკლე „ა“. ამით მაგიერ სხვა ასოების ხმარება სვანურში სრულიად სცვლის სიტყვის მნიშვნელობას, რასაც ქვემოთ მოყვანილ მაგალითებიდან ცხადათ დავინახავთ.

ზემოთ ჩამოთვლილი ასოები სვანურის ყოველ სიტყვის ნაწილში გვხვდება.

რბილი ა:

მალატ – სიყვარული, სახ. არსებითი. ამჟირე – დამისეველა.

მალატ – მიყვარს, პირველი პირი. ამნიჰე – დამპატიჟა.

მაკაფ – ხამება, ნდომა. ამნიჰე – დამიპატიჟა.

მაკაფ მხამს, მნადს. სკამ – უარი.

ამდაგრა – მომკდომია. სკამ – სკამი.

ამდაგრა – მომიკლავს. ამბარ – დამბანა.

ამჟირე – დამასეველა. ამბარ – მომაკლდა.

ხმა (ასო) „გ“

ეს ხმა ხანდისხან ერთსა და იმავე სიტყვაში ორჯერ და სამჯერ გვხვდება. მაგალ. სხვადასხვა ადგილას:

ბზრგჯნ – ბრავა-ბრუგი. ისყი – იკეთებს.

მენგხ – საჭიროება. ჯემ – დგამს.

გნსი – ჩქარი. იგემ – იდგამს.

გსყი – აკეთებს. ლალქემედ – მიუშაბოთ (ეხლა).

ლალქიმედ – მიუშაბებთ (შემდეგ). ლიფხაალდე – გაბნევა.

ალბზრედ¹ – მოვაკლოთ. ლფხაალდე – გაბნეული.

ალბორედ – მოვაკლებთ. უსკჯდა – უტყენელი.

ლიბეელე – გაბერვა. მიკლი – მიკლია.

ლგბეელე – გაბერილი. მკკლი – კოჭლი.

ლიფეთე – გაანჩხლება. მიი – წამილებს რამეს.

ლფეთე – ანჩხლი. მგი – წამლები.

ხმა კ ყოველ სიტყვის ნაწილში გვხვდება. იგი იმდენად მაგარია ჩვეულებრივ ასო ხარზე, რამდენადაც ეს უკანასკნელი ასო ხანზე თანამედროვე მწერლობაში. მაგ ხმების ერთი-მეორის ნაცვლად ხმარება სვანურში სიტყვის მნიშვნელობას სცვლის. მაგალ.:

კან – ხარი. ლიხნი – მიშვება.

ხან – ხანი, დრო. ლიჯგალ – ვედრება, ხეენა.

ლიყნი – ხენა. ლიხგალ – გადაკიდება, გაჯავრება.

ხმა ი აუცილებელია სვანურში; თუ იგი თავის ადგილას არ არის ნახმარი, მნიშვნელობა სიტყვისა იცვლება. მაგალ.:

ხვიორი – ვიქნები.

ხვიარი – ვინერები.

ხვაი – მიმაქვს.

ხვაი – ბევრი და სხვ.

სვანურში სიტყვა ბოლოვდება ხმოვან ან უხმო ასოთი. როცა სიტყვა ხმოვნით თავდება და მისი მომდევნო სიტყვაც ხმოვნითვე იწყება, მაშინ პირველი ხმოვანი ჰქრება, იკარგება, მაგალ.:

¹ ალბზრედ რომ დავსწეროთ გამოვა „დავაბნეულეთ“.

1. მ' ესღერი შვანთე (ნაცვლად მი ესღერი).
2. ამჟ' ანსახ ლერთემ (ნაცვლად ამჟი ანსახ).
3. მ' ოკან (ნაცვლად მი ოკან).
4. მ' ახელაშ (ნაცვლად მი ახელაშ).
5. მ' ოთღირ (მი ოთღირ).
6. ს' ახგსყ (სი ახგსყ).
7. ს' ათხა (სი ათხა).
8. ს' ოთმაზირ (სი ოთმაზირ).
9. ს' ათგსყ (სი ათგსყ).

მ' ამეჩო მარ' ოცურ, სრული ფორმა იქნება მი ამეჩო მარე ოცურ. მე აქ კაცი დაეტოვე³. ამ მაგალითში გამოშვებულია ნაცვალსახელის დაბოლოება „ი“ და კაცის – მარე – დაბოლოება „ე“. აქ სევანურს ენაში იგივე კანონია, რაც ბერძნულში ესრეთ ნოდებული „ელიზიო“.

სევანურში ზოგიერთ სიტყვებში ისმის ყრუ ენი „ჟ“, რომელიც უდრის ფრანგულ ს; იგი იხ-მარება მაგალ. სიტყვებში:

ლემ – ლომი,

ლერ – ლორი და სხვ.

სევანურში გრამატიკული სქესი არ არის, ბრუნვები კი არის:

ბრუნვები. სახელობითი 1.

სახელობითი 2.

ნათესაობითი

მიცემითი

მოქმედებითი

მიცემით ბრუნვად უნდა ჩაითვალოს დაბოლოებანი „დ“, „თე“ და „მუყე“. მაგალ.: აჩად ქუთამდ, ნავიდა ქუთაისად⁴, – ქუთააშთე – ქუთაისისკე. – ქუთააშმუყე – ქუთაისამდე, (შიგ არ შესულა ქუთაისში):

ნოდებით ბრუნვას, თუ არ აზრით, ფორმით ვერ განასხვავებ სახელობით ბრუნვისგან მოქმედებით ბრუნვაც თითქო დღემდე ვერ გამაგრებულა თავის ფორმაში, ისე რყევაშია.

ნათესაობითი ბრუნვის დაბოლოება არის „მ^ა“, „ა“, „შ“, „იშ“, „ეშ“, და „ნ“. ეს უკანასკნელი მაშინ იხმარება, როცა თანდებული „ქა“, ესე იგი გარდა, გვხვდება. მაგალითები:

უმგულ – უმგელაშ – უმგულის

მარე – მარემიშ – კაცის

მათე – მათეშ – მათესი

მანო – მანეშ – სახელია

ოსურუნქა – ოსურის გარდა

მიცემითი ბრუნვის ჩვეულებრივი დაბოლოება არის ს, თუმცა სხვა ასოებიც გვხვდება მაგალითად:

ჰაროს – ხის ჭურჭელს.

მარა – (ს) – კაცს.

მათეს – მათეს.

თეს – თვალს.

ფაუს – ფოხს.

მეორე სახელობითი ბრუნვის დაბოლოებანი არიან „მ“ და „დ“. მაგალითად:

მარემ – კაცმა.

დომდულდ – მთეარემ.

² 1) მე მივდივარ სევანეთში; 2) ასე გააჩინა ღმერთმა; 3) მე მოვხანი; 4) მე დაეთესე; 5) მე დავსწერე; 6) შენ გააკეთე; 7) შენ წაიღე; 8) შენ დალოცე; 9) შენ გაარიგე.

³ ერე(ირემდ, სე მემდ. ოცი, ოც და ათი.

⁴ ძველ მწერლობაში ხმარობდნენ: კაპერნაუმად, იერუსალიმად, ქუთაისად და სხვ.

⁵ მადშიდა, დიდა, ნაწიფა, ეს დაბოლოება როცა სახელ. ბრუნვას რბილი ა აქვს: დოქაშ, მაქაშმც.

მოქმედებითი ბრუნვა ბოლოვდება შვ ან შ, მაგალითად:

კანშვ – ხართ.

მერჩილშვ – ცელით.

ჩაწშვ – ცხენით.

შივშ – ხელით.

ჭვშვშ – ფეხით.

რიცხვი. რიცხვი სვანურში სამია:

მხოლოდითი, ორობითი და მრავლობითი.

ორობითი რიცხვი ბოლოვდება ასო ა-ნზე, მაგალითად:

ლახება – ძმები (ორი).

ლაედილა – დები (ორი).

ლაჩჟა – სიძეები (ორი).

ამ რიცხვის სიტყვები იბრუნვიან მხოლოდით რიცხვში.

სვანური ენა მრავლობით რიცხვში იღებს დაბოლოებას: ლ, რ, ს, შ და ე. ეს უკანასკნელი სამი დაბოლოება არც ერთს ავტორს, რომელთაც სვანურზე რაიმე უნერიათ, არა აქვთ ნახსენები.

მაგალითები: მარაალ – კაცები.

დაშნაალ – დაშნები.

ლახებაალ – ძმები.

ლაედულაალ – დები.

მეგმარ – ხეები.

ლაფრარ – წიგნები.

ლვაჟარ – ვაჟები.

ზურალარ – ქალები.

ა. მეჭმა – მთიბავნი. მგლღლა – მწყემსები.

მგთა – მკელნი. მეჯგვა – მეჯოგეები.

მგაჩნა – მხვნელნი. მეთხვარა – მონადირენი.

მგქჩა – შუშის მჭრელნი. მგზქა – შუშის მომტანი.

მგლცა – წყლის მზიდველნი. მგბგრვა – მებარგენი.

მუქქეთააშა.

მგრჭა –

მგზნა –

მგზენა –

ვინც წასულიყვენენ ქუთაისს, რაჭას, სამეგრელოს და ხონს სავაჭროთ, ან რამეო.

უ. ლეფკალუ – მანდილოსნები.

მასსგაარუ – მოძულენი.

მალტაარუ – მოყვარულნი.

ლედგარე – მკვდრები.

ლუქჩუ – დაჭრილნი.

მაბზაარუ – მაძღვრები.

მაიდარუ – მშვივრები.

მაფნაარუ – მწყურვალეები.

ე. (ფიბეში) რუჩეგიანარე⁶ – ზემოთ რუჩეგიანები.

ლუყმალე – დამხრჩვალნი.

(უშგულის მახე) ლვაჟარე – ახალგაზრდა ვაჟკაცნი.

სვანურში არის განდიდებითი და კნინობითი სახელები. მაგალ.:

⁶ დაბოლოება ე გვხვდება ხალხურ სიმღერებში.

განდიდებითი:

ნადურ – დიდი დევი.

ნაკურა – დიდი ხარი.

ნაფურა – დიდი ფური.

ნალეშურა – დიდი ჯიხვი.

მურყემა – დიდი კოშკი.

კინობითი:

მაროლ – კაცუნია.

დაშდულდ – დათუნია.

რატულდ – პატარა ყურდგელი.

ციცულდ – ციცუნია.

ნელოოდ – ვირიკელა.

ნაცვალსახელი:

პიროვნებითი მი – მე. ნა – ჩვენ.

სი – შენ. სგა – თქვენ.

ეჯი, აჯა⁷ – იგი, ის. ეჯიარ – ისინი.

კუთვნილებითი: მიშგვი – ჩემი. ნიშგვე – ჩვენი.

ისგვი – შენი. ისგვე – თქვენი.

ეჩიშ – მისი. ეჯიარეშ – იმათი.

კითხვითი: აარ – ვინ?

მა – რა?

განუსაზღვრელი: ერვალე – რომელიღაც.

ხედავალე –

თვისებითი სახელი:

თვისებით სახელს აქვს შედარებითი და აღმატებითი ხარისხები. შედარებითი ხარისხისათვის საჭიროა თავში მიემატოს თვისებით სახელს მარცვალი „ხო“, აღმატებით ხარისხისათვის „მა“. მაგალითად:

თვეთნე – თეთრი.

ხოთთენა – უფრო თეთრი.

მათთენე – უფეთერესი.

კვლთსი – მაღალი.

ხოკლათხა – უმაღლესი.

მაკლათხე – უუმაღლესი, ძლიერ მაღალი.

მუსტვინ – მწარე.

ხომსტუნა – უმწარესი.

მამსტუნე – უუმწარესი.

აღმატებითი ხარისხი ანერილობითაც კეთდება, მაგალითად:

ჩინ ხოშა თვეთნე – ყველაზე უფრო თეთრი; ხოშა წერნი – უფრო წითელი; გუნ, ლაიდ,

ჰადურდ წერნი – ძალიან, ერთობ წითელი; ჩინმაჩვენე – ყველაზე უკეთესი.

ბრუნვეებში თვისებითი სახელი ეთანხმება სახელ არსებითს.

რიცხვითი სახელი:

სვანური თვლა ათამდე ქართულს უდრის, შემდეგ კი განსხვავებულია. მაგ.:

ემდეშხვი – ათ-ერთი 11.

ემდიორი – ათ-ორი 12.

ემდუსგვა – ათ-ექვსი 16.

⁷ გურული: ეგი, აგი.

ერვემდ – ორიათი 20.

ერვემდ ი ოხვიმდ – ორი ათი და ხუთი 25.

სემემდ – სამი ათი 30.

იმგვიდემდ – შვიდი ათი 70.

ჩხარაჲმდ ი ჩხარა – ცხრა ათი და ცხრა 99.

ამირ – ასი 100.

სამეგრელოსთან დაახლოებულ სვანეთში ოცამდე ისრე სთელიან, როგორც ზემოთ არის ნაჩვენები, ხოლო შემდეგ კი ცვლილება არის და უახლოვდება ქართულ-მეგრულ თვლას. მაგალითად:

ერვემდ ი ემდ – ოცი და ათი

ერვემდ ი ემდვოხვიმდ – ოცი და თხუთმეტი.

ურინ ერვემდ – ორჯერ ოცი 40.

სემ ერვემდ ი ემდ იმგვიდ – სამჯერ ოცი და ათ-შვიდი 77.

ოშთხვინ – ერვემდ ი ემდ – ოთხჯერ ოცი და ათი 90.

რიგითი რიცხვითი სახელი იხმარება ათამდე, მერმე აღარა.

მაგალითად: მერმე – მეორე.

მესმე – მესამე.

მეეშთხვე – მეოთხე.

მეირე – მერვე.

მეჩხრე – მეცხრე.

მეიშდე – მათე.

ზმნა.

სვანურში სახელებზე ძნელი გამოსარკვევია ზმნა. მისი ზედმიწევნით შესწავლა და გამოქვეყნება, დარწმუნებული ვარ, ცვლილებებს შეიტანს ქართულს გრამატიკაში. აქ მარტო მის უმცირეს კანონებს ვეხები.

სვანურშია განსაზღვრებითი, ნატვრითი, განუსაზღვრელი, სათუო, ბრძანებითი და დაწყებითი კილო; ექვსი დრო: ანმყო, სამი წარსული და ორი მომავალი. დაწყებით კილოში სწანს ერთ გზისი და მრავალ გზისი სახე. შემწეობით ზმნას აქვს დრო და კილო.

მაგალ. ლირე – განუსაზღვრელი.

praes.

1) ხვი – ვარ (есть).

2) სი – ხარ.

3) ლი – არის.

1) ხვიდ, ლიდ – ვართ.

2) ხიდ – ხართ.

3) ლიხ – არიან.

Imperf

1) ხვას – ვიყავი ხვასდ, ლასდ – ვიყავით.

2) ხას – იყავი ხასდ – იყავით.

3) ლას – იყო. ლასხ – იყვნენ.

fut. I.

1) ხვიირი – ვიქნები. ხვიირიდ, ლვიირიდ – ვიქნებით.

2) ხვიირი – იქნები. ხვიირიდ – იქნებით.

3) იირი – იქნები. იირიხ – იქნებიან.

Imperat.

ხას – იყავ. ხასდ – იყავით.

ლესეს – იყოს. ლესეხ – იყონ.

სათუო კილო

- 1) ხვიროლ – ვიქნებოდი. ხვიროლდ, ლიროლდ.
- 2) ხვიროლ – ვიქნებოდი ხვიროლ
- 3) იროლ – იქნებოდა. იროლხ.

ნატურითი კილოსათვის საჭიროა მიემატოს ნანილაკი ვ ან უვ ყოველ ზევით მოყვანილ დროთა პირებს.

ლირდე

ზმნა ლირდე – ყოფა, არსებობა.

pres

ხვარი – ვარ. ხვარიდ, ლარიდ.

ხარი ხარ. ხარიდ ხართ.

არი – არის. არიხ – არიან.

Imperf

1) ხვარდას – ვიყავი. ხვარდად, ლარდად.

2) ხარდას – იყავ. ხარდად.

3) არდა იყო. არდახ.

plusquamperf

1) მიჩდაან ყოფილვარ. გვიჩდაან(ნი).

2) ჯიჩდაან ყოფილხარ. ჯიჩდაანხ.

3) ხიჩდაან ყოფილა. ხიჩდაანხ.

perf

1) ლვმარდ ხვი – ვყოფილვარ.

2) ლვმარდ ხი – ყოფილხარ.

3) ლვმარდ ლი – ყოფილა ის.

fut I.

1) ხვირდი – ვიქნები. ხვირდიდ, (ლირდიდ)

2) ხირდი – იქნები. ხირდიდ.

3) ირდი – იქნება. ირდიხ.

Imperat

ხარდ(ას). ხარდად – იყავით.

არდეს – იყოს. არდესხ – იყონ.

მიმოსვლა ზმნისა ლიქმე, ლიქმალღი.

1) ხვაქმე – ვთიბავ. ხვაქმედ (ლაქმედ).

2) ხაქმე – სთიბავ. ხაქმედ.

3) აქმე – სთიბავს. აქმეს.

Imperf

1) ხვაქმას – ვთიბავდი. ხვაქმად.

2) ხაქმას – სთიბავდი. ხაქმად.

3) აქმა – სთიბავდა. აქმახ.

plusquamperfect

- 1) მიჭმან – მითიბავს. გვიჭმან.
- 2) ჯიჭმან – გითიბავს. ჯიჭმანხ.
- 3) ხოჭმან – უთიბავს. ხოჭმანხ.

fut. I.

- 1) ხვაჭმუნი. ხვაჭმუნიდ, ხაჭმუნიდ.
- 2) ხაჭმუნი. ხაჭმუნიდ.
- 3) აჭმუნი. აჭმუნის.

fut. II.

- 1) ოთქემი – მოვთიბავ. ოთქემიდ, აღქემიდ.
- 2) ათქემი – მოთიბავ. ათქემიდ
- 3) ადქემი – მოთიბავს. ადქემის.

ბრძანებითი

- ათქემ – მოთიბე. ათქამედ.
ადქამას. ადქამახ.

ნატვრითი.

praes.

- 1) ხვაჭმე ვ – ნეტავ ვთიბავდე.

Imperf.

- 1) ხვაჭმას უვ – ნეტავ მეთიბა.

plusquamperf.

1. მიჭმან უვ – ნეტავ მეთიბა.

ful. II.

- ოთქემ უვ – ნეტავ დავთიბო.

praes. ლიჭმალი.

- 1) ხვაჭმაალი – ვთიბავ ბევრჯერ. ხვაჭმაალიდ, ლაჭ.
- 2) ხაჭმაალი – სთიბავ – ხაჭმაალიდ.
- 3) აჭმაალი – სთიბავს – აჭმაალის.

Imperf.

- 1) ხვაჭმაალდას – ვთიბავდი ბევრჯერ. ხვაჭმაალდად.
- 2) ხაჭმაალდას – სთიბავდი. ხაჭმაალდად.
- 3) აჭმაალდა – სთიბავდა. აჭმაალდახ.

plusquamperfect.

- 1) მიჭმაალა(ან) მითიბავს. ნაჭმაალან, გვიჭმაალან.
- 2) ჯიჭმაალა(ან) გითიბავს. ჯიჭმაალან.
- 3) ხოჭმაალა(ან) – უთიბავს. ხოჭმაალანხ.

perl.

- 1) ოთქამაალ – დავთიბე. ოთქამალუედ, აღქამალედ.
- 2) ათქამაალ – დათიბე. ათქამალედ.
- 3) ადქამალე – დათიბა. ადქამალეხ.

ful. I.

1) ოთქამაალი. ოთქამალდ.

2) ათქამაალი. ათქამალიდ.

3) ადქამაალი. ადქამაალის.

შენიშვნა. სვანური ზმნები შეიძლება კაცმა გაჰყოს ოთხ წყებად.

1 წყება. ამ წყებას ეკუთვნიან ზმნანი, რომელთა მიმოხრის დროს მხოლ. რიცხვის მესამე პირში ჩნდება ხმა „z“, მაგ.: ღსყი⁸, ჯორე⁹, ჯრში¹⁰.

2 წყება. ამ წყებაში მიმოხრის დროს ორივე რიცხვში რჩება ის ხმა, რომელიც დგას განმაპიროვნებელ ხმის შემდეგ მხოლ. რიცხვის პირველ პირში. მაგალ.: ხვამდბა, ხვათრე. ხვიზბი და სხვანი.

3 წყება. სრულიად არ იხრებიან მხოლოდობით რიცხვში, მაგალითად: ფიტე, ხოსგდი, ფიშე, შუნაფე, შუული, ტუული, კანკიე და სხვანი.

4 წყება. მეორე და მესამე პირს მხოლოდობით რიცხვში ერთი და იგივე დაბოლოება აქვს. მაგ.: სი ღჯრი, ეჯა ღჯრი.

სვანურში არიან ისეთი ზმნები, რომელთა მნიშვნელობა ქართულად პირდაპირ არ გადაითარგმნება. მაგ.: მაარ ქართულად ითარგმნება სხვადასხვანაირად: უნდა, ყოფილა, შეიძლება; უფრო კი მის შინაარსს გამოხატავს რუსული „наилежить“. მაგალ.: მი მაარ ქორ ლეგემ – მე უნდა სახლი ავაშენო. მი დემ მაარ ლასად – მე ვერ მყოფენის საზრდო. ათხონას შეანს ხოლამდ ხარ – ამ დროს სვანეთს გლახათ, ცუდათ აქვს (საქმე).

ზმნის ზედა.

ეს სიტყვის ნაწილი ყველაზე უფრო ახლო დარჩენილია ქართულთან დაბოლოების მიხედვით, მაგალ.: თვეთნად, მემზად¹¹, უდგარად – უკვდავთ, წგრნიდ – წითლად და სხვ.

კავშირი.

კავშირად იხმარებიან ი და დე, რომელნიც უდრიან ქართულ „და“-ს და ც-ს, ამას გარდა „დე“ უდრის კიდევ ქართულს არც-ს მაგალ., რაჭი ლაჩხუმ ალცუელიხ, რაჭა და ლეჩხუმი ნაჩხუბებულან. დე ლჯვარ ხვი, დე ლჯდგარ – არც ცოცხალი ვარ და არც მკვდარი.

დასასრულ აღვნიშნავ განსხვავებას ქართულისა და სვანურის გრამატიკის კანონებში, რომელიც შევამჩნიე ჩემი გამოკვლევის დროს.

1) ქართულში არ იხმარებიან რბილი ჰ, ზ, მაგარი ქ.

2) შემწნობით ზმნას უფრო ვრცლად შეუნახავს თავისი ფორმები სვანურში, ვინემ ქართულში.

3) სვანურში ცხადად სჩანს pl. puamperfect. და ორი დრო მომავალში, ქართულში კი არა.

4) სვანურში ნატვრითი კილოს თავისი მაჩვენებელი ნაწილაკი აქვს „უე“¹², როგორც ბერძნულში „av“, ქართულში კი არა.

5) სვანურში არის ესრედ წოდებული „ელიზიო“.

6) სვანურში არის რუსული „испричатие“-ს მსგავსი ფორმა, ქართულში კი არა, მაგალ.: ლაყვრუმ ხეაცგენი, лезжа разсказывано, ლასგვრუმ ხეაიერი – сидя пишу, ლაზხუმ ხეიცნაალ – идя смнioso.

7) სვანურში არის ისეთი ზმნის მიმოხრის ფორმა, რომელიც ქართულში არ გვხვდება და არც პირდაპირ გადაითარგმნება, მაგალითად: მამბერ – არა მსურს, მეცოდები, რომ მოგაკლო. მამზუნე – მსურს გაქამო, მაზალანე – მსურს სიარული. თუმცა სიტყვა მსურს სვანურად არის მაკუ.

⁸ ღსყი – აკეთებს.

⁹ ჯორე – სვამს.

¹⁰ ჯრში – აგებს.

¹¹ მემზად – შავად

¹² ლიქმინე – ხვეტა.

8) პირველი პირი ნაცვალ სახელთ მრავლობითი რიცხვისა სვანურში ორნაირია: ზვიანიდ, ლაირიდ, ეს ქართულში არ არის.

9) სვანურ განუსაზღვრელ კილოში სჩანს მრავალგზითი და ერთგზითი სახე ზმნისა, ლიქმინი¹³, ლიქმინიელი¹⁴, ლიტერ¹⁵, ეს ქართულში არ არის.

10) სვანურ ზმნაში გამოიხატება ცოტა მოქმედებაც და ამისათვის აქვს საკუთარი ფორმა, მაგალითად ზვამშილი – ვმუშაობ ცოტათი, ზვათალი – ცოტათი ვმკი, ზვაქმაალდას – ცოტათი ვთიბავდი, ზვაფცხაალნი – ცოტათი დაფვარცხე და სხვ.

11) უარყოფითი უ სიტყვის ბოლოშიც გვხვდება

2. სვანეთი, უშგული უცხოელ და ქართველ მოგზაურთა თვალთახედვით

მას შემდეგ რაც რუსეთის იმპერიამ საქართველოში მეფობა გააუქმა და დაიპყრო ქვეყანა, ის ცდილობდა სვანეთის შემოერთებასაც, ამისათვის მათთვის ჩვეულ ხრიკებს მიმართავდნენ. ისინი თავადების მოსყიდვითა და შუამავლობით ახერხებენ ამას, ასე მაგ. როგორც ბ. ნიფარაძე წერს – 1852 წელს რაჭიდან გრიგოლ წერეთელმა უშგულში გამოგზავნა ღების მღვდელი სპილინდო ფავაშელიშვილი და ერთი რაჭველი აზნაური რუსეთის ქვეშევრდომობის მისაღებად. თუ ისინი უვარს იტყოდნენ, სხვა სოფლებში ენახათ ვინმე. უშგულში სპილინდო იცნობდა გეგი რატიანს და მასთან მივიდნენ. სოფელმა ეს რომ გაიგო გეგი რატიანს სახლში მიუარდნენ სტუმრებიანად დაატყვევეს ორი ხარი ნაართვეს და დაკლეს. შემდეგ სპილინდოს როგორც მღვდელს აპატიეს და მათ ათავისუფლებენ იმ პირობით, რომ სასწრაფოდ დაეტოვებინათ უშგული. მაგრამ ისინი მაინც გაიპარნენ მულახში და მათ გეგიც შეუერთდა და მოუხერხებიათ მულახსა და სხვა სოფლებში რამდენიმე კაცის შეგროვება რაჭა-ქუთაის-ბორჯომში ვორონცოვთან მიუყვანიათ სვანეთის სახელით, სადაც მათთვის სასურველები და დაპირებები მიუციათ.

როგორც ზემოთ აღინიშნა, სვანეთისა და სვანების შესახებ ჩვენამდე მოღწეულია ბერძენი მემატიაანების სტრაბონის (I ს.) და ფლავიუს არიანეს (II ს.) გამოხატუებები, ცნობები. ცოტა მოგვიანებით ქართველი მემატიაანის ვახუშტი ბატონიშვილის ცნობები (XVIII ს.).

რუსეთის მიერ საქართველოს დაპყრობის შემდეგ (1801 წ.) სვანეთში სხვადასხვა დროს მრავალმა უცხოელმა და ქართველმა მკვლევარმა იმოგზაურა.

1840 წელს ლობანოვ-როსტოვსკის აღწერით თავისუფალ სვანეთში ცხოვრობდა 683 ოჯახი, მათ შორის: უშგულში – 103, კალაში – 49, ნეირმი-იელში – 60, ივარში – 66, მულახში – 90, მესტიაში – 86, ლენჯერში – 80, ლატალში – 110 (раз. „Кавказ“, 1852, №16).

მე-19 საუკუნის პირველი ნახევრისა და შემდგომი პერიოდის პრესა სხვადასხვა სახის წერილებს აქვეყნებდა ჟურნალ-გაზეთებში. გაზეთი „Кавказ“-ი (1846-1918 წწ) აქვეყნებს 1846 წელს შახოვსკისა და ნემიროვიჩ-დანჩენკოს წერილს „სვანეთი“, სადაც ლაპარაკია, რომ ფარნავაზის შვილი საურმაგი ძვ. წ. III საუკუნეში თავისი ამალით გაქცეულა ჯერ ოსეთში სოფ. ძურ-ძუკეთში, შემდეგ ენგურის სათავეებში და უწოდებიათ სავანედ. ამ დროსვე ფარნავაზი თავის სიძეს ქუჯის ანესებს სვანეთისა და ეგრისის ერისთავად. ამავეს ადასტურებს მეორე წერილი ლობანოვ-როსტოვსკისა „სვანეთი“ – სვანეთი თავშესაფარიდან „სავანედან“ მოდისო.

1853 წელს ზემო სვანეთში უმოგზაურია რუსეთის იმპერიის პოლკოვნიკს ბარტოლომეის ცხრა დღის განმავლობაში შემოუვლია თავისუფალი სვანეთი, აღუწერია ეკლესიები და გამოთქმული აქვს თავისი შთაბეჭდილებები. ბარტოლომეი უშგულშიც ასულა, უშგულელებს ის სოფლისთვის საშიშ პიროვნებად მიუჩნევიათ და ეკლესიებში არ შეუშვიათ, მიუხედავად იმისა, რომ ის იმპერიის ოფიციალური წარმომადგენელი იყო. საზოგადოებასთან საუბრით ის წერს: უშგულელები მიყვებოდნენ რომ ისინი თამარ მეფის დროს რაჭიდან ჩაასახლეს, ისინი მტკიცედ იცავენ დიდი მეფის ხსოვნას და დარწმუნებული არიან რომ ის დაკრძალულია უშგულის ერთ-ერთ ეკლესიაში. ბარტოლომეი უშგულელებს გარეგნობით და ჩაცმულობით ამსგავსებს იმერლებს, ისინი ლაპარაკობენ ქართულად. მისი აზრით, ის ეკლესიებში იმიტომ არ შეუშვეს რომ თამარის

¹³ ლიქმინიელი – ბევრჯერ ხვეტა.

¹⁴ ლიტერე – ანთება.

¹⁵ bevjer _ bevjer anteba.

საფლავი არ მოენახა. ბოლოს აღნიშნავს რომ ჟიბიანიდან 20-მდე კაცმა გამაცილა – ქვემო წყარო-
ნეთში გადასასვლელ ქედამდე (Бартоломей Поездка в Сванию, ჰოიგო 1855).

1862 წელს ქართველი ისტორიკოსი დიმიტრი ბაქრაძე სამეგრელოდან ასულა სვანეთში
თითქმის ყველა სოფელი შემოუღლია და აღუწერია. 1864 წელს გამოქვეყნდა მისი ნარკვევი
„სვანეთი“ რუსულ ენაზე. ის ისტორიულად მიმოიხილავს სვანეთს და ამტკიცებს, რომ სვანები
წარმოშობილი არიან ქართული ძირისაგან, ამ აზრს იზიარებდნენ მე-17 საუკუნეში იერუსალე-
მის პატრიარქი დოსითეოსი, ფრანგი მოგზაური შარდენი, მე-18 საუკუნეში ენათმეცნიერი-გი-
ულდენშტელტი, შემდეგ კლავროთი, დიბუა, დე-მონპერე. დიმიტრი ბაქრაძე მხარს უჭერს ამ
მოსაზრებას და ამბობს, რომ სახელწოდება სონი-ცონი ქართული ჭანი-სვან წარმოსდგება (იგი-
ვე ლაზ-მეგრელები). სვანები ზანევი არიან, იგივე მეგრელები, ენაც ერთია, ეს იგრძნობა ადამი-
ანთა სახელებში, ეკლესიებზე, ფრესკებზე, ხეებზე წარწერებში.

დ. ბაქრაძეს აღწერილი აქვს ყველა სოფელი, ეკლესიები და სოფლებში მცხოვრებთა რაო-
დენობა და გვარები, მათ შორის უმგულის მცხოვრებთა გვარები. მისი აღწერით უმგულის სა-
ზოგადოება შედგება 4 სოფლისაგან: 1. ჟიბიანი – 10 ოჯახი – ბემიძე, რატიანი. 2. ჩუბიანი – 8
ოჯახი – ჩარკვიანი, ასათიანი. 3. ჩაუბი 21 ოჯახი – ნიუარაძე, დაეითულიანი. 4. მურყმელი – 28
ოჯახი – ნიუარაძე, ჭელიძე, ლვანლიანი, იმელიანი.

როგორც ჩანს დ. ბაქრაძის აღწერაში შეცდომებია დაშვებული: ჟიბიანში გამოტოვებუ-
ლია – ხაჭვანი, მუყმერში – კაკრიაშვილი და ჩარქსელიანი. რაც შეეხება იმელიანს ასეთი გვარი
სვანეთში საერთოდ არაა დაფიქსირებული, როგორც ეტყობა აქაც შეცდომაა, ასევე ნიუარაძეე-
ბის მუყმერში მოხსენიებაც შეცდომაა. მას მილიანად უმგულში 67 ოჯახი და 6 ეკლესია აღუწე-
რია. სინამდვილეში უმგულში მაშინაც 7 ეკლესია იყო (М. Бакрадзе, « свантия » ჰოიგო 1864 გვ.
118).

მიუბრუნდეთ ისევ სვანეთის სახელწოდებას, მკვლევარ ი. მამაცაშვილის აზრით „შვან“
ნიშნავს „შუა“-ს, ხოლო გამრეკელოვის ცანნი-სუანნიდან მომდინარეობსო, მისი აზრით ზეცას-
თან სიახლოვეს ნიშნავს. მისივე აზრით პარალელებია ეგვიპტესთან, სადაც სასაზღვრო ციხე-
სიმაგრეს ანუ კომკებს – სუან ერქვა. სტრაბონის მოშველიებით ასევე უცხოეთთან კავშირში გა-
ნიხილავს სვანეთს განიც.

ამრიგად, გავთვ „კავკაზ“-ის ფურცლებზე გამოქვეყნებულ წერილებში გამოთქმულია
შემდეგი თვალსაზრისი – სვანებია არიან ქართველთა მოდგმის ხალხი, განსახლებულან დღე-
ევანდელ ტერიტორიაზე ძვ. წ. 253 წელს, სვანთა ენა ქართველურია, რომ სვანეთი წარმომდგა-
რია ან სვანეთიდან, ან შუანი-დან, ან სასანიდან და უცხოური სუანი-დან.

შახოვსკი და ნემიროვიჩი-დანჩენკო სვანებს ასე ახასიათებენ: სვანები ბუნებით დაჯილდო-
ებულნი არიან მძლავრი აღნაგობით, მაღალი ტანით, კარგი გონებრივი შესაძლებლობით, აზ-
როვნებენ საღად, სიტყვა უჭრით, არიან სტუმართმოყვარენი, პატიოსანნი, ამაყნი, სიტყვისა და
ფიცის ერთგულნი, ამასთან შურისმაძიებელნი, გულჩათხრობილნი, ცრუმორწმუნენი. სვანს შე-
უძლია დღე-ღამეში 70 ვერსის გავლა ტვირთით ღრმა თოვლში, სამიწელ უფსკრულებს გადავლ-
ელება, შეუძლია ლუკმა არ ჩაიდოს პირში 2-3 დღის განმავლობაში და შეუძლია ერთ დაჯდომაზე
სამი დღის უღუფაც მიიღოს.

ლობანოვ-როსტოვსკის დაკვირვებით სვანები წვერს არ იბარსავენ, აქვთ გრძელი თმა
მრგვალად შემოჭრილი, არიან საუკეთესო მონადირენი და მსროლენი.

მაისუროვის (მაისურაძე) თვალთახედვით სვანები არიან მალეები, ბრგენი, ტანადნი, სიმ-
სუქნი მათში სიმახინჯედ ითვლება. ქალებს აქვთ ცისფერი თვალები, ქერა თმა, წაბლისფერიც,
ცხვირი გრძელი, კეხის გარეშე.

დ. ბაქრაძის თვალთახედვით – სათავადო სვანეთში შავგრემანი ხალხია, შედარებით რბი-
ლი ხასიათის, ზემო სვანეთში თეთრი ხალხია, უფრო მკაცრნი.

შახოვსკის და ნემიროვიჩი-დანჩენკოს თქმით მამაკაცებს აცვიათ მაუდის ნაცრისფერი ან
შავი ჩოხა ქაშრით შემოსალტული, ნელზე არტყიათ ხანჯალი, სანჯივე და ქალამანი, მხარზე ნა-
ბადი მარცხენა ხელს უფარავს. ზამთრის ქუდი შალის თეთრი ან შავი ფერის, ზაფხულის – იმე-
რულ ფავანაკს ჰვავს პატარაა. ქალებს აცვიათ თეთრი კაბა, წითელი ქუდი, ფეხზე ქალამანი,
თავშალი. სვანებში იარაღი ძვირად ფასობს 50-60 ხარი ლირს.

1873 წელს სვანეთში უმოგზაურია ვ. სრედინსკის, როინის ხეობიდან ის გამგზავრებულია ლენტეხსა და ჩოლურში, შემდეგ ლატფარის ზეკარით კალაში, კალადან უშგულში. **სსუტდნნამი**
 ყვამის მყინვარზე და ამავე გზით დაბრუნებულია როინის ხეობაში.

1876 წელს სვანეთში უმოგზაურია ა. სტოიანოვის. უშგულში მას ახლდა მაჰომედ დედეარო-ანი. ის აღნიშნავს, რომ უშგულის ეკლესიების მღვდელი იყო კ. ძიმიტარიშვილი. ის დაბმირდა, რომ ზოგიერთი ეკლესიის გასაღები აქვს და დამათვალერებინებდა, ხოლო დანარჩენებზე სა-ჭირო იყო სოფლის ხალხის თანხმობა. გ. ძიმიტარიშვილთან მას გაუცნია სამი ახალგაზრდა უშგულელი ნიჟარაძეები, რომლებიც სწავლობდნენ ქუთაისის სასულიერო სემინარიაში. ერთ-ერთის ძმა იყო ჟიბიანის მამასახლისი ნინი ნიჟარაძე (ბესარიონის ძმა) რომელიც კარგი სახე-ლით სარგებლობდა – ფეიქრობდი რომ ის დაგვეხმარებოდა.

ა. სტოიანოვი აღნიშნავს, რომ მოგზაურთა აზრით უშგულელები განსხვავდებიან სხვა სვა-ნებისაგან. ისინი თავისთავს თვლიან რაჭიდან, ქართლიდან ჩასახლებულად. ზამთარში აქ ყო-ველმხრიდან მოდის ზევეფი და ანგრევის სახლებს და ეკლესიებსაც, აქ მოჰყავთ მხოლოდ ქერი, რომელსაც ლენავენ ყინულზე. ლომისთვის კი მიდიან ლაშქეთში. მათ მღვდლებს უკეთიათ ცვი-ლის ჯვრები, რომელნიც სვანეთში სხვაგან არაა. უშგებენ წერს. თმას არ იკვეცავენ, ძალიან უყვართ არყის სმა. შემთხვევა მიეცემათ თუ არა სვაშენ ხშირია ფილტვებით დაავადებ, ანუ-ხებთ არყისგან კუჭები.

ა. სტოიანოვი აღნიშნავს, როცა მუყემრის მაცხოვარში შევედით ახლო მცხოვრებმა ხალ-ხმა ატეხა ყვირილი, მღვდელმა არ მიაცვია ყურადღება. როცა შიგნით მღვდელმა საჩვენებლად აიღო ერთი ნარწერიანი ხატი ამ დროს საყდარში შემოიჭრა 60 წელს გადაცილებული კაცი, რო-მელიც მიეჭრა მღვდელს და ნაართვა ხატი. მაჰამედი რომელიც კუთხეში იდგა დაეჯახა მოხუ-ცებულს და გამოიყვანა ეკლესიიდან. ცოტა ხნის შემდეგ ის მოხუცი ისევ შემოვარდა ათიოდე კაცთან ერთად და ატყდა დავიდარაბა. მივარდნენ მაჰამედ დედეაროანს და კინალამ გახლიჩეს შუაზე. ამ კრიტიკულ მომენტში დაეიწყე უაზრო ყვირილი და სასწრაფოკეთილი ვიყავი. ჩემს გარშემო იყო მრისხანე თაღლები და პილთა ღრჭენა, ხელები ხანჯლებზე ჰქონდათ ნავლებუ-ლი. მოხუცებული განრისხებული მიიწვედა მაჰამედ დედეაროანთან. როცა ცოტათი მიწყნარდა მღვდლვარება, დაეიწყეთ ხატების დათვალერება. მოხუცებული მივიდა ხატთან და ხმაძალა დაწყველა ისინი ვინც ეკლესიაში შეგვიყვანა. როცა გამოვედით ეკლესიიდან გზაში ჩემს თან-მხლებთან ერთად ვარჩევდით თუ რა იყო იმის მიზეზი რომ ასე ცუდად შეგვხვდნენ. აღმოჩნდა, რომ ეს მოხუცი, რომელიც ეკლესიაში შემოვიდოდ და იყო მუყემრის მღვდლის გუა ჩარქსელისანის ძმა, რომელიც ყოფილა ცნობილი მონადირე. მღვდელ კ. ძიმიტარიშვილს შეცდომად მოუვიდა, რომ ხალხს არ შეუთანხმა ნინასნარ ჩვენი ეკლესიაში შესვლა, როგორც ჩანს გ. ძიმიტარიშვილ-მა თვითონაც არ იცოდა სად უნდა შევეყვანეთ. გალიზიანება იმას მოჰყვა, რომ მღვდელმა ჩამო-იღო შალიანის ხატი, რომლის ხელის ხლების უფლება არაყის არ ჰქონდა. მუყემრის მღვდლის გარდა. მაჰამედის ქცევაც თურმე ჩემი დაცვით ყოფილა განპირობებული. ჩვენ დავასკვნით, რომ მუყემრელებთან ჯიბრით ლაპარაკი არ შეიძლებოდა. თვით თენგიზ დადემქელიანიც, რო-ცა მიდის ამ ხალხთან ლაპარაკობს წყნარად, მოფერებით და პატივისცემით.

ა. სტოიანოვი წერს, რომ ჟიბიანიში საღამო შედგა სიმღერების ჩასაწერად. მოვიდა გეგი ბეშიძე, ეს იყო სვანური ტიპაჟი. ჩავინერეთ სიმღერა: თამარ მეფეზე, ფუთა დადემქელიანზე, წმ. ბარბარეზე. მეორე დღეს გეგი ბეშიძისა და ნინი ნიჟარაძის დახმარებით ნება დამრთეს ღვთისმშობლის ეკლესიაში შესვლისა. ხალხის დიდი ჯგუფით დავიძარით ეკლესიისაკენ. წინ გველოდა კიდევ ერთი დაბრკოლება – თავს დაგვესხა ეკლესიის მცველი ოჯახი. მხოლოდ შესა-ნირაი ფულის გაღების შემდეგ შეგვიშვეს შიგნით. ეკლესიის ეზოში იყო სასაფლაო სადაც ასი წლია არაყის ასაფლავებენ. ეკლესიაში ვნახეთ ვერცხლის თასი, რომელზეც ეწერა გიორგი ყი-ფიანი, და ქამარი ძვირფასი ქვებით მოჭდილი, ვერცხლის თასი ოტია ბანკარაშვილისაგან შე-ნირული და თასი სიხნი იფარიანისა. იყო ძალიან ბევრი თასები და აზარფეშები ნარწერის გარე-შე. ლეგენდის მიხედვით ეს ეკლესია აშენებულია თამარ მეფის მიერ და ისიც აქ არის დაკრძალუ-ლი. და აქვე ნახებოდა მისი საფურეები და თამც კი, თუმცა ჩვენთვის არ უჩვენებიათ. ადრე ოსებს უცდიათ მოპარვა, მაგრამ დაუჭერიათ და ამოუნყვებიათ ექსელე. ბინაზე რომ დავბრუნდით უსიამოვნება დაგვხვდა. სახლის წინ იდგა რამდენიმე მურყმელევი ერთი მათგანი ბექა (კაკრი-აშვილი), რომელმაც გუშინდელ ჩვენს თვითნებობაზე დაგვიწყო ლაპარაკი. თავი ვერ შეიკავა ჩემმა ახალგაზრდა ამხანაგმა და მოუხედავად ჩემი თხოვნისა, მივიდა ბექასთან, წყნარი საუბრი-დან გადადიოდნენ თანდათან უხეშობაზე. მოკამათებმა ხელი წაიღეს ხანჯლებზე. მაჰამედი

მიხვდა უცებ რა მინდოდა მე. მან ხელი სტაცა ბეჟას და გაიყვანა გვერდზე, მეც ხელი ვტაცე ჩემს ახალგაზრდა დამცველს (ალბათ ბესარიონი) რომელიც ტიროდა გალიზიანებზე. მას ქუეხერხულეობდა მამის სტუმრებს, რომ ასე მოექცნენ. როცა გასრულდა ყველაფერი და უმცუესი ლიდან წასვლა დაეპირეთ, დავინახეთ ხალხი, რომელიც მიდიოდნენ დასაფლავებაზე და ჩვენც გვთხოვეს დარჩენა. დასაფლავების შემდეგ ძველ კოშკთან გაიმართა ქელები. შეთერნენ და დაიყო ჩხუბი, შევეცადეთ ამ რთული მდგომარეობიდან ჩუმად გავპარულიყავით.

1890 წელს უშგულში უმოგზაურია ტეპცოვს (ქუთაისის სემინარიის მასწავლებელი), მას აღწერია უშგულის მოსახლეობა, აღწერის მონაცემები ასეთია:

უშგულში ცხოვრობს – 75 ოჯახი, 526 სული.

შტატის ეკლესია – 1

ნისქვილი – 13

დაქორწინებული – 117

ქვრივი – 28

გაუთხოვარი – 28

მღვდელი – 1

მინათმოქმედი – 173

შრომის უუნარო – 8

გოგონა – 69

ბიჭი – 101

უცოლო – 50

60-წელზე ზევით – 18

80-წელზე ზევით – 16

შრომის უნარიანი – 175

გასაწვევი ასაკის – 7

1892-1893 წლებში სვანეთში მოგზაურობდა ი. აკინფიევი. მისი მოგზაურობა იწყება არდონიდან, შემდეგ ფასანაური არაგვის გავლით ოსეთში, აქედან რიონის ხეობის გაყოლებით, ქვემო და ზემო სვანეთში. მის ნაშრომში ფლორისა და მცენარეულის შესწავლის გარდა მოცემულია ადამიანის ყოფა-ცხოვრება, ზნე-ჩვეულებანი.

სვანეთში მოგზაურობდნენ იტალიელი მკვლევარები – სომიერი და ლევიერი.

1911-1912 წწ. სვანეთში იმოგზაურა აკადემიკოსმა ნიკო მარმა. მარი ლატაფარით გადმოსულა კალაში, იქიდან უშგულში, სადაც უმუშავია 16 დღის განმავლობაში. 8 სექტემბერს დაუთვალეირებია უშგულის „ლამარია“. ჩაჭაში უნახავს დასაკლავად შეთქმული ხარი, დიდებული რქებით. ის აღნიშნავს, რომ უშგულელები უქმობენ პარასკეობით, კვირას და შაბათს. 14 სექტემბერს მას უშგულში მონადირე ჯიხვის ნანადირევით გამასპინძლებია და მამასახლისთან ერთად კალაში გაუცილებია. მისი აღნიშვნით უშგულში მღვდელს ეძახიან „ჰალსვან“-ს, ხოლო ლაშხეთში „მულზონ“-ს.

სვანეთში მოგზაურობდა ა.შელკოვნიკოვი. ბეჩოდან უშგულის გავლით გადასულა ქვემო სვანეთში, შემდეგ ორბელით – ქუთაისში. 1913 წელს გამოუცია მოგზაურობის შთაბეჭდილებები.

დ.სოსნოვსკის 1915 წელს შეუსწავლია სვანეთი ბოტანიკურ-გეოგრაფიულად. 1924 წელს სვანეთის ბუნების შესწავლაში მონაწილეობას იღებს ნიკო კეცხოველი, გამოიცა მისი ნიგნი „თოვლიანი მთები“.

თავი II. 1. უშგულის ზოგადი დასასიათება (ხოჩა გზავრობ)

უშგული

უშგული ვარ უბატონო,
გვირგვინი ვარ სვანეთისა,
არ ვახარე უგვარტომო,
დამცველი ვარ ქრისტეს ჯვრისა.
გორგასლიან დავითიან
დროშით ვდგავარ შხარაზედა.
ბაგრატიონ თამარიან
კომკებით ვარ საზღვარზედა.
სამხრეთით მყავს საქართველო,
მთლად ევროპა-დასავლეთით.
ხატ-ჯვარი მაქვს საოცნებო,
მომექეცი თურადლებით!
უშგული ვარ უბატონო –
არ დამტოვოთ უპატრონო!!!

ერთ რკალში მოუყრიათ თავი ცენტრალური კავკასიონის დიდებულ მწვერვლებს. მათ თავში დგას უკარებელი შხარა (5201), მარცხნივ რაღაც 10 კილომეტრზე მოკრძალებული პატარძალივით გარინდულა ქათქათა თეთნულდი (4853 მ), ცოტა მოშორებით 25 კილომეტრზე ქმობილებივით აღმართულან მრისხანე შხელდა (4322 მ) და პირქუში უშბა (4695 მ) – ერთმანეთისგან 3 კილომეტრით დაშორებულნი. მარცხნივ შხარას გვერდს უშმვენებენ – ცურუნგალა და აილამა (4544 მ.), რუსთაველი (4960 მ.), ხოლო უფრო მოშორებით სტეფანწმინდა (5000 მ.). ცენტრალური კავკასიონის მწვერვალთა ამ ანსამბლს ჩრდილოეთიდან შემოჰყურებს მეზობელი, ბუნების საოცარი ქმნილება ვერავი იალბუზი (5633 მ.).

ვისაც ბუნების აღქმის უნარი აქვს მისთვის განუმეორებელია ამ სანახაობის სიდადე, მით უმეტეს საოცრად ჩანს ის თვითმფრინავიდან და ალპინისტთათვის მწვერვალებიდან. სწორედ ამ მწვერვალთა საოცარი ზღაპრული სილამაზე ატყევეებს და მაგნიტივით იზიდავს ალპინისტებს. ზაფხულობით დროდადრო მწვერვალთა გასწვრივ პორიზონტზე გამოჩნდება ადამიანის სილუეტი, რომელიც დროსთან ერთად ფერმკრთალდება. მარადიულია მხოლოდ მთა, სიმაღლე, რომელსაც დრო ვერაფერს აკლებს. როგორც ცხოვრების აზრი იმაშია, რომ შეიცნო დრო-ჟამი რას ითხოვს, ასევე ალპინისტთა მიერ მწვერვლების დაპყრობის აზრიც იმაშია, რომ შეიცნონ სიმაღლის განცდა.

ამ ნივთის ნამკითხველი წარმოიდგენს რა მშვენიერი და ტევადი აზრი აქვს სიტყვას – ყველაზე მაღალი სოფელი უშგული, ყველაზე მაღალი მწვერვალი შხარა. ბავშვი სიმაღლეში რომ იზრდება სასიხარულოა, კარგ კაცზე ამბობენ – მაღალი სულის კაციოა, როცა ქვეყნის საქმე კარგად მიდის აღმავლობის გზაზე ვართო, ყველაზე დიდ მიღწევებს მწვერვალს, პიკს ვეძახით და სხვ.

ადამიანი რაც უფრო მაღლიდან უშხერს სიერცეს მით უფრო შორს და ფართოდ იხედება, მით უფრო პატარებად ეჩვენება დაბლა მყოფნი, როგორც უსულო ისე სულიერი არსებანი, მით უფრო ამაყია, უფრო ახლოს გრძნობს თავს ღმერთთან. სიმაღლეზე ადამიანი ისეა, როგორც სიზმარში გადადის სხვა სამყაროში, სხვა განზომილებაში, შემდეგ უბრუნდება ფიზიკურ სხეულს.

როგორც ცნობილია, დედამიწის ტერიტორიის 28% მთებს უკავია და ცხოვრობს მოსახლეობის 12%. საქართველოს ტერიტორიის სამი მეოთხედი მთებია. სვანეთის ტერიტორია 4841 კვ კილომეტრია, საქართველოს ფართობის 7%-მდე. ზემო სვანეთის, ენგურის ხეობა 3320 კვ. ქვემო სვანეთის, ცხენის წყლის ხეობა 1521 კვ. კმ. „მთა-მთას მოსდევს თითქოს მცველად“. როდის

და როგორ შეიქმნენ ეს მთები, ვაკეები და ზღვები ღმერთმა უწყის. რა იქნებოდა მთები უადამიანოდ. ამ სიმალლეზე წინაპართ იმ დროისთვის ყველაზე მაღალი შენობები, აუღებელი მთები, მაგრები, კოშკები – „მუყვამ“ აუშენებიათ, რომლებმაც საუკუნეებს გაუძლეს და ნაწილი დღესაც ამაყად დგას. ისინი ეპოქის უკვდავი მემკვიდრეებია, ამ კოშკებში ლოცულობდნენ უმგულელნი, უყვარდათ ერთმანეთი, მღეროდნენ, შეხზაროდნენ ერთმანეთს და ღმერთს, იბრძოდნენ შემოსეული მტრისა და უსამართლობის წინააღმდეგ, ემალებოდნენ ჟამიანობას, ცივ ზამთარს და სხვ.

რამდენად შესაძლებელი იყო უმგულში იმ დროს ასე და დასახლება? მოვიყვანოთ შედარება: სიმალლეზე, მწვერვალზე ასეა არის გარემოსთან და საკუთარ თავთან ჭიდილი, ადამიანური შესაძლებლობების გაგება, იქ ასეა სადაც სხვები ვერ ადიან ე. ი. სწრაფვა პირველობისკენ, ინტერესი ფეხდაუდგმელზე ფეხის დადგმისა. ამ ასეა სხვადასხვა გზით ცდილობდნენ: რთული და მარტივი – ასე მაგალითად უშაზე მარტივი მისახვევ-მისახვევებით ასეა ადვილია, მაგრამ იმ ვადმობრილი კედლით ასეა რომლითაც ხერგაინის ჯგუფი ავიდა დიდ რისკთან იყო დაკავშირებული. ადამიანთა ერთ ნაწილს სიმალლის შიში აქვს, მეორეს – პირიქით.

ალბათ შეუძლებელია იმის სრულად აღწერა, რასაც მთამსვლელი ან შესაბამისად თანამდებობის პირი (პრეზიდენტი) განიცდის სიმალლიდან ყურებისას. სიმალლეზე ასეა ადამიანს სხვანაირად აყალიბებს, ხასიათს უცვლის: ადამიანს თავი ბუმბერაზადაც მიაჩნია და არარაობადაც. მთის სიმალლეზე ადამიანი უყურებ შენ თავს, შენს მეტი სიცოცხლე იქ არ ჩანს, სხვა სამყაროში ხარ, სუნთქვა გიჭირს, იქ, სადაც შენი ადგილი თითქოს არაა, უსასრულო ცის სიერეს უყურებ, თვალში ვერ სწვდება პორიზონტს, მხოლოდ წარმოდგენებით, მოჩვენებებით, ლანდებით აზროვნებ და შენს თავს არწმუნებ, რომ განკაცებული ქრისტე ხარ, ღმერთის გაჩენილი ხარ. ამ დროს ადამიანი უფალს ემსგავსება და მზესავით ბრწყინავს, ისე როგორც დიდი შრომის შემდეგ, მიღწეული მიზნისას თანამდებობაზე ყოფნის დროს ცოტა სხვანაირადაა – ადამიანს მასზე დაბლა მყოფნი პატარები და უგუნურები ეჩვენება. – ფიქრობს, რომ ამ სიმალლიდან ყველაფრის უფლება აქვს, ყველაფერი შეუძლია, თავბრუ ეხვევა, ორიენტაციას კარგავს და დაბლა ჩამოსვლა ცოცხალი თავით არ უნდა. ამ დროს შეიძლება ათასგვარი ადამიანური სისულელე ჩაიხედინოს და კატასტროფა მოუტანოს ქვეყანას და კაცობრიობას. ამიტომ არის საშიში ერთმმართველობა.

მწვერვალთან დაშვებისას პიროვნებას მიღწეულით საოცარი სიამოვნება, სიამაყე ეუფლება. რაც უფრო დაბლა ეშვები ხედი იცვლება, პორიზონტი ვიწროვდება, დიდი თუ პატარა მწვერვალი, ქედი, თხემი, ქიმი, ნაკადული, ჩანჩქერი. თითოეული, ყოფა-ცხოვრებაში შენს ირგვლივ მყოფ პიროვნებას გაგონებს, მათ ამსგავსებ: ზოგი ამაყი, ამაპრტავანი, ქედმაღალი, გაძვივრა, ზეიადი, გორიზი, ვერავი, უკარება; ზოგიც – თავმდაბალი, რაინდი, სათნო, გულკეთილი გიზიდავს, გეძახის, გეპატივება, მოლს გადაგიშლის, ჩაგისუტებს, განშორება გიჭირს.

როგორც მეცნიერები აღნიშნავენ, მთები ადამიანის უძველესი საბინადრო გარემოა. სამი მილიონი წლის წინ ადამიანის წინაპრებს უკვე ათვისებული ჰქონიათ ეთიოპიის მთები, აფრიკის მაღალი მთის კლიმატჯაროს მისადგომები. ერთი მილიონი წლის წინააღმდეგ ნაკვალევია საქართველოში ჯვარახეთის ზეგანზე. ნახევარი მილიონი წლის წინათ ადამიანი ნადირობდა აპენინებსა და მთელ კავკასიაში. თანამედროვე ადამიანის (ჰომო საპიენსი) უძველესი სამყოფელი მიკვლეულია ბევრ მთიან ადგილას. თანამედროვე ადამიანის წინაპრის ყოფის კვალი 22-ე ათასწლეულში ნანახია მექსიკასა და აშშ-ში 2200 მეტრზე ზღვის დონიდან, ხმელთაშუა ზღვის, ინდოჩინეთის, ტიბეტის, აბისინიის, პერუს ძირძველი ცივილიზაციის აკვნებში.

მთები ადამიანს აძლევდა ბუნებრივ თავშესაფარს – მღვიმეებს, გამოქვაბულებისა და ნაპრალების სახით. მეცნიერთა აზრით მთის ორგანიზმებში ულტრაიისფერი სხივების გავლენით ვაკელებით სწრაფად მიმდინარეობს ე.წ. მუტაგენეზის პროცესი, რომელიც განაპირობებს სახეობათა წარმოშობის გაძლიერებულ პროცესს და მცენარეთა და ცხოველთა დიდ სახეობრივ მრავალფეროვნებას პიბრიდიზაციის გზით. ცნობილია, რომ ხმელთაშუა ზღვის, წინა აზიის, ინდოჩინეთის, ტიბეტის, მექსიკის, აბისინიის, პერუს ცივილიზაციის საწყისი მთიანი რეგიონები იყო.

ამჟამად მსოფლიოში ზღვის დონიდან 1000 მეტრზე მაღლა ცხოვრობს 330 მილიონი, 1000 მეტრიდან 2000 მეტრამდე 250 მილიონამდე, 3000 მეტრზე მაღლა 30 მილიონი, 3000-დან 5000 მეტრამდე 10 მილიონი (ანდეები, ტიბეტი, პამირი, ეთიოპია) ადამიანი.

ეროპაში განსაკუთრებული ადგილი უკავია ამიერკავკასიის და კერძოდ, საქართველოს მთიანეთს. საქართველოს მთებში იზადებოან – ენგური (2840 მ), რიონი (2495 მ), ლანჩხუთი (2780), არაგვი (2830 მ), ალაზანი (2641 მ), ისინი შესაბამისად ქმნიან დასავლეთ საქართველოს ჩარისა და ციტრუსების დოვლათს, ქართლ-კახეთის ზვრებისა და ხეხილის ბაღების სიუხვეს. ადამიანის ჯანმრთელობის უებარი ადგილებია – მჭავე წყლები, მინერალური წყაროები, ტყე, ჰაერი, ბუნების პეიზაჟი.

მთის ხალხი თავისებური ცივილიზაციის, კულტურის შემქმნელია, მთის ზვიადი, მკაცრი, ლამაზი ბუნება ადამიანის ნიჭს, ზნეობასა და შემოქმედებით უნარს იძვითად თუ შერწყმია სადმე ისე ჰარმონიულად, როგორც საქართველოს მთიანეთში და უნინარესად სვანეთში, უმგულში.

მსოფლიო მთების იშვიათობათა საგანძურში სვანეთი და განსაკუთრებით უშგული ერთ-ერთი მარგალიტია. ამასთან დაკავშირებით ბევრი გამონათქვამები აქეთ უცხოელ მეცნიერ-მკვლევარებს. უშგულის ყოველი მტკაველი ისტორიაა, ყოველი კუნჭული წარსულზე ლაპარაკობს: კობტა, თეთრად მოქათათე საყდრები, იქ დაცული ძველი ხელნაწერებითა და იკონოგრაფიის შედეგებით – წმინდა ხატ-ჯვრებით, იქვე ამაყად მდგარი ციხე-კოშკებითა და მაჩუბებით, კალოებით და მაჩუბით, სამჭედლოებითა და წისქვილებით. უშგულში დგას შხარასავით ამაყი და სპეტაკი მთელი ტყე შავი და თეთრი კოშკებისა – გარდასულ დროთა უტყვი მებატიანენი. დრო ყველაფერს აჩანაგებს, უძლებს მხოლოდ ეგვიპტური პირამიდები. იგივე შეიძლება ითქვას სვანურ კოშკებზე, ვინ მოთვლის რამდენ ბუნებრივ და ადამიანურ სიავეს გაუძღვლი ამ გოლიათებმა, და მაინც ამაყად დგანან უშგულელი კაცივით რაინდულნი და გაუტყვხელი, თავისუფლებისა და დემოკრატიის მოყვარულნი და დაე მუდამ იდგნენ და გამარჯვებებით შეეგებონ მომავალ საუკუნეებს პატრონებთან ერთად ეს ფენომენები.

უშგულელს სამყაროც თავისებურად აქვს აღქმული, ისინი მხარეებს, ბუნების ოთხ მიმართულებას შემდეგნაირად არჩევენ:

მიჟლაკად (მზის აღმოსავალი) – აღმოსავლეთი

მიჟლაგარ (მზის დასავალი) – დასავლეთი

ლამუჟ (სამზეო) – სამხრეთი

ლამშგედ (საჩრდილო) – ჩრდილოეთი

სამყაროს კი ასე ყოფდნენ – ბუასდ (სამყარო):

ამებუასტ – ამქვეყნიური

ენებუასტ – იმქვეყნიური

ჟიბებუასტ – ზესკნელი

ჩუბებუასტ – ქვესკნელი

დეც ი გიმ – ცა და მიწა

მიჟ ი დომდულ – მზე და მთვარე

სოფელ-ქვეყანა – მსოფლიო

ჰავა – ჰაერი

ძულვა – ზღვა

რივენ – წყალი-მდინარე ადიდებული

ჰაავდარ//მუხი – ავდარი

დარ – კარგი ამინდი

მააფხე – მოწმენდილი ცა

მარე – ღრუბელი

უჩხა – წვიმა

შდუვა – თოვს

ტყვეფ – ადგილი, მხარე

გიმ//ვერ – მიწა, უკავშირებენ პროტოხეთურ wor-ს (ქვეყანა)

ჰაგაამ – ეზო-გარემო

მუს – თოვლი

ჰოლ – მყინვარი

ბიქე – ქარი

ამტყვასგ – ვარსკვლავი

ქლავ – ნიავი
 ჭალა – მდინარე
 ტვიბრა – ღელე//ნაკადული
 სარაგ – წყარო
 მორელ//ზინულ – მინერალური წყალი
 სგიმ – მთავე წყალი
 თანალ – მთა
 ითინ – მწვერვალი
 ზაგარ – ზეკარი, ქედი
 უღვა – ქედი უღელი
 კარეტ – გადასასვლელი მთაზე
 ცხიკ – ტყე
 ნიც – წყალი
 კოჯ//უხვან – კლდე//ქარაფი
 ნაკ – ვაკე
 ლახვ – საქონლის საბალახო მთა

დრევ – დრო
 ივალადელ – მარად, მუდამ ჟამს
 ივა ადამუნლო – ევა ადამიდან
 ლეეთ ი ლადელ//ფაან – დღე-ღამე
 რჰი – ნათელი
 ბური – ბნელი
 ლადელ – დღე
 ლეეთ – ღამე
 ლირჰაალ – გამთენია
 ძინარ – დილა
 ისგლადელ – შუა დღე
 ნაბოზ – საღამო
 ისგლეეთ – შუა ღამე
 მასკება – შუა ღამე (სასწორის თანავარსკვლავედი)
 ლაათ – გუშინ
 ლაათა ხუნკეიშ – გუშინ ნინ
 მუხარ – ხვალ
 დოოსგ – ადრე
 გვიან – გვიან
 ნაგზი – კვირა
 დომდიშ – ორშაბათი (მთვარისა)
 თახაშ – სამშაბათი (მარსისა)
 ჯმაშ – ოთხშაბათი (მერკურისა)
 ცააშ – ხუთშაბათი (იუპიტერისა)
 ეობიშ – პარასკევი (ვენერასი)
 საფტინ – შაბათი (სატურნისა)
 მიშლადელ – კვირადღე
 მიიშ – კვირა
 თევ – თვე
 ქვახ – იანვარი
 თებურვალ – თებერვალი
 მარტ – მარტი
 აპრილ – აპრილი
 ვარდობ – მაისი, ვარდობის თვე
 ივანობ – ივნისი, ივნობის თვე

ლიგურკე – ივლისი, კვირიკობის თვე
მარიაშობ – აგვისტო, მარიაშობის თვე
მკახ//ენკენობ – სექტემბერი, ენკენის თვე
ღვინობ – ოქტომბერი, ღვინობის თვე
სასიმ – ნოემბერი, გიორგობის თვე
ბარბლამ – დეკემბერი ქრისტეშობის თვე
ზა – წელი
ლუფხვ – გაზაფხული
ზაულადელი – ზაფხული
მუჟღერი – შემოდგომა
ღინთვ – ზამთარი

ყველაფერი რაც ღვთისნიერ ქვეყანაში ჩნდება იქნება ეს ადამიანი, მდინარე, მთა, ქალაქი თუ სოფელი დაბადებისთანავე, სახელით მოინათლებოდა ხოლმე. საქართველოს და ევროპის ყველაზე მაღალ დასახლებულ გეოგრაფიულ ადგილზე ოდესღაც დაიბადა, დაარსდა თუ დაეფუძნა სოფელი – უშგული.

ჩვენამდე მოღწეული ისტორიულ დოკუმენტებში მოყოლებული XIII საუკუნიდან სოფლის სახელად გვხვდება: უშქული, უშკული, ვუშქულ უშგული. ასეთი დოკუმენტია XIII საუკუნეში, შედგენილი მოსახსენებლები რომელსაც ზოგი უწოდებს „მატიანე სუანეთის კრებისა-ი“-ს (პ. ინგოროყვა), ხოლო ზოგი „სვანეთის სულთა მატეანეს“ (ე. თაყაიშვილი). ეს მოსახსენებლები ტყავის გრავირილზეა დანერილი ნუსხა-ხუცურით. მატეანეშია სოფლების ან ხევების სახელები, სადაც საეკლესიო კრებები გაუმართავთ და მათი გვარ-სახელები ვისაც სული შეუეფერებია ღვთისათვის.

მატიანეში შესულია მოსახსენებლები სვანეთის შემდეგი ხევების მცხოვრებლებისა: ლალვერი, კიჩილდაში, ლახამლი, ლეშტერი, მაი, ლჰა, ეცერი, კალამი, ცხმარი, ებუდი, დოლი, ბეჩუ, ლატალი, ლენჯერი, სეტია, მულაბი, ნურემი, ზეგენა, კალა, უშქული, უდემდი, ჩემი, უსგური. სულ დასახლებულია 23 ხევი. აქედან უშგული დასახლებულია მე-20 სოფლად. უშქულის შემდეგ დასახლებული სოფლები – უდემდი, ჩემი, უსგურ თუ რეალურია მაშინ უნდა ვიგულისხმეთ უშგმარ, უდემდი//ლადამდე (ვანა) და ჩემო (რაჭის გზაზე). ამ ადგილებში ნამდვილად არის ნა-სოფლარები, თანაც ამ სამი სოფლის მცხოვრებთა გვარებიც ფიქსირებულია (კვაბანი, ნათობიანი, კვირკველიანი, მანასელიანი) ამ სოფლების არსებობა დადასტურებულია XIV-XVI საუკუნეებშიც. ამასთან აღსანიშნავია, რომ უდემდი სოფელი ყოფილა ლახამლის პირდაპირ მთის იქით. საყურადღებოა, რომ სეტის ზემო სოფლების (მულაბი, ნურემი, ზეგენა, კალა, უშქული) მოსახლეთა გვარები აღნიშნულ მატეანეში არ არის დასახლებული. როგორც მკვლევარებს მიაჩნიათ, ამ სოფლებს ან არ ჰყავდათ ამ დროს მღვდელმსახური, ან რაღაც შემთხვევასთან გვაქვს საქმე.

„სვანეთის სულთა მატეანეში“ უშგული მრავალჯერ არის ნახსენები: უშგული, უშკული, უშქული: „დავწერეთ... ჭევმან ერთობილმან უშგულსა და ლალავერსა შუა“, „გიბოძეთ დანერილი... ჩვენ ჭევმან ერთობილმან ლალავერსა და უშკულს შუა“, „ეს წიგნი დავწერეთ ყოვლად ნმი-თა უშკულისა... ერთგულებისა ზედა“, „თუ ჩვენი მოციქულნი უშქულით ოდესაც მოვიდეს, თითო წანალები არ შემოგვაქციოს“, „დაუწერეთ... უშქულს შუამან, მას ვამს ოდეს აპუთა კაცთა... ეკლესიათა ოდებდა დაიწყეს“, „ვინცა უშქულს ამა კრებისა მოეგება, ყოველთა შეუნდონ“, შემომინირავს კათხა უშკულის დედა მღვთისათვის“, „გავაერთეთ ჩვენი საქმე კალამ, უშგულმა და ჭალდემმა“, „ესე წიგნი დავწერეთ უშკული, მესტია, ლატალი ერთმანეთისა ერთგულობისა ზედა“, „უშგულისა... სრულიად სვანეთისა ჭევისა ვუშქულსა და ლალავერს შვა სამაგრობელი“.

ზოგ საბუთში უშგულის ნაცვლად ნახმარია გეოგრაფიული ადგილი „ატკვერი“: დავწერეთ სამგომი... ჭევმან ატკვერს და ბელას შვამან“. „ჭვეი ბალს ზემოცა და ატკვერს ქვემოთაც“.

ბ. წიფარაძის აზრით უშგულის სახელწოდება სვანურში არსებული სიტყვაა „უშგულ“-ი, სვანურად ნიშნავს „უკუღმას“ ანუ უკუღმართს, სვანები წყველისას ასე ამბობენ – უშგულ ადგილთა ადგი. ე. ი. უკუღმართ ადგილას წადიო. ის ასე ახასიათებს უშგულელებს: უშგულელი საზოგადოდ ამაყი და ავ-გულია: მოთმენა იცის, მოთმინებიდან გამოყვანილი-კი არც სხვას ჰზო-

გავს და არც თავის თავს. ტყუილად-კი არ დარქმევია ამ საზოგადოებას „უშგულ“-ი, რომელიც ქართულად უკუღმას, უკუღმართს ჰნიშნავს-ო.

ნ. მარის გეოგრაფიული სახელი „უშგულ“ – სამხრეთიდან შემოტანილად მიაჩნია. ის წერს: უშგულის სახელი მომდინარეობს ქოროხის ხეობის სათავეში არსებული სოფ. ოშკისაგან ანუ უშკისაგან (მოგზაურობა სვანეთში რუსულად გვ. 31-33). ნ. მარი ამ შემთხვევაში ამოსავალ წერტილად მიიჩნევს იმას, რომ ძველად ხშირი იყო ხალხთა გადაადგილება, რასაც მოჰყვებოდა ტომონიშის გადაადგილებაც, მით უმეტეს სვანების და საერთოდ ქართველების პირვანდელი საცხოვრებელ ადგილებად სამხრეთი არის მიჩნეული (მცირე აზია).

აკადემიკოს ნიკო მარის მოსაზრება უსაფუძვლო არ ჩანს. ცნობილია, რომ ოშკს უწოდებდნენ უშკსაც მაგ. „ხელმეორედ ითარგმნა ესე საკითხავი ნეტარისა გრიგორი უშკელისა მიერ... (ეგრემ მცირე XI-ს). თვით სვანურშიც გვხვდება ო-ს უ-თი შეცვლა მაგ ოსეთი-უსეთი, ასევე ოშკი-უშკი. აგრეთვე, სვანურშივე გვაქვს კინოზობის მანარმოებელი – ულდ. მაგ. ლახე-ლახულდ, ქორ-ქორულდ, ასე შეიძლება ანარმოვს – უშკ-უშკულოდ. ამასთან, საყურადღებოა, რომ უშგულის საზოგადოების სოფ. ზესხოში არის ადგილი ქოროხიც, რაც ამატებს ნ. მარის მოსაზრებას.

გამოთქმულია ვარაუდი, რომ უშკულ მომდინარეობდეს ძველი ქართული სიტყვიდან „უსკურა“ რაც ღრმა ჯამს ერქვა (საბა, ნ. ჩუბინაშვილი.) ან მეგრულ-ჭანური „უშქური“ – ვაშლი, ხოლო „უშქურა“ – სამიში, უკუღმართი.

ჩვენი ვარაუდი, თუ ნ. მარის მოსაზრებას გამოვიცხავთ დასაშვებად მიმაჩნია უშკულის მომდინარეობა „შუკ“ (გზა) სიტყვიდან. „უშუკულ“-უგზოს პქვია სვანურად და საერთოდ შუკა ძველი ქართული სიტყვა – ორღობეს გზას ნიშნავს, და ასეთი მართლაც იყო უშგული უგზო და მიუდგომელი. არის სოფელი „ლუშუკ“-იც ნ(საგზაო). როგორც ცნობილია უ – ხმოვანი საერთოდ ქართულში და მათ შორის სვანურშიც უარყოფითობის მანარმოებელი თავსართია. ასე მაგ. „უშგმარ“ (უკანა მხარე), „უჟაალ“ (სვანეთის ქედი), უშგალ (უსხვენიო)//უსახურაო), უშგულ (უკულმა), ურწყულეთი, უცხანდერი (ლქჩხ.).

ყარააზა-ბალყარეთის სოფელ ყუბანის სათავეში მდებარეობს დასახლება „უშგულანი“, მკვლევარი ლ. ლავროვი ამ სახელს უშგულთან აიგივებს. მკვლევარ თ. მიბჭუანის აზრით „ანი“ დაბოლოება ქართველური ენებისათვის დამახასიათებელია, მაგ. ქართვანი, იდლიანი, ლახანი, ჩვიბიანი, ყიბიანი, ცანი და სხვ. (თ. მიბჭუანი, მეგობრობის სათავეებთან 1986. გვ. 76).

აღსანიშნავია აზერბაიჯანის ტერიტორიაზე ერთმანეთის მახლობელ ორი ქალაქის სახელწოდებანი: უშნუი, ურშია (სამყაროს საკვირველებათა ცნობები საქართველოს შესახებ, სპარსული ტექსტი, 1978 წ. რევაზ კიკნაძის გამოცემა).

უშგულის აღწერა 1888 წელს გაზეთ ივერიაში გამოქვეყნა ცნობილმა ეთნოგრაფმა, პედაგოგმა და მღვდელ-მოღვაწემ უშგულელმა ბესარიონ ნიქარაძემ. სადაც დაწერილებით არის აღნიშნული მაშინდელი უშგულის მდგომარეობა (გაზ. 1888. № 35, 43, 44, 49, 68, 69).

როგორც აღინიშნა, უშგული ზღვის დონიდან ყველაზე მაღლა არა მარტო საქართველოში, არამედ მთელს ევროპაში 2200-2500 მ. მწვერვალი შხარა კავკასიონის მთავრ წყალგამყოფ ქედზე მდებარეობს და სიმაღლით (5201 მ.) აქ ის პირველ ადგილზეა, მას ზუთი მწვერვალი აქვს. სახელწოდება შხარა სვანურია და თეთერ ზოლს „შხარა“ (გახლქნილი) ანუ ნიკორას ნიშნავს.

შხარიდნ გამოედინება ენგური ის ზემო სვანეთის ცენტრალური არტერიაა, მისი სათავის სიმაღლე ზღვის დონიდან 2840 მეტრია, ხოლო შავი ზღვის შესართო 450 მ, სიგრძე 221 კმ. ენგური ანუ ეგრ-ულ-ი ე. ი. ეგრისული, ეგრის წყალი, ეგრისი ერქვა დასაძლეთ საქართველოს (სამეგრელოს). უშგულის ტერიტორიიდან – ყორულდში გამოდის ცხენის წყალი (ვაანის წყალი) 2695 მეტრის სიმაღლიდან, მისი სიგრძეა 183 კმ. მიედინება ქვემო სვანეთის ხეობაში, შემდგომ ლეჩხუმ-იმერეთის გავლით შვე ზღვაში.

საქართველოს უსასაუკუნეების არქიტექტურის მრავალფეროვან ძეგლთა შორის განსაკუთრებული ადგილი უკავია მაღალმთიანი ადგილების საცხოვრებელ სახლებსა და სათავედაც-ვო ნაგებობებს. განსაკუთრებით საინტერესოა სვანეთის არქიტექტურა. სვანური სოფელი ქვის მთლიან არქიტექტურულ ანსამბლს წარმოადგენს. სადაც სახლები, მაღალი კოშკები და სხვა ნაგებობანი შერწყმულია გარემოსთან. სვანური არქიტექტურის სხვადასხვა ფორმები დღეს ყველაზე უფრო უშგულშია შემორჩენილი, ამიტომ უშგული განსაკუთრებულია.

უშგული ჩრდილოეთიდან შემოზღუდულია შხარას მთის დათოვლილი მწვერვალებით. სევის დასახლება მდინარის გასწვრივია განლაგებული. სოფლის თავში 2200 მეტრზე „აღმწიფადს“ კომპიანი კომპლექსია განლაგებული, ქვემოთ უშგულის ოთხი უბანი – სოფელია „აღმწიფადს“ ფიზიანი, ჩვიბიანი, ჩააჟაშ და მუყემერ. სახელწოდება ფიზიანი ზედა უბანს ნიშნავს, ჩვიბიანი – ქვედას, უცნობია თუ რატომ ჰქვია, „ჩააჟაშ“, ჩააჟ-სვანურად ცხენს ჰქვია, თუ აქედანაა სახელი ნანარმოები მაშინ საცხენეს ნიშნავს, ხოლო მეოთხე უბანი „მუყემერ“ კომპიანს ნიშნავს ძველად ყველაზე დიდი რაოდენობით კომპეტი მუყემერში ყოფილა.

უშგულის სოფლებიდან განსაკუთრებით საინტერესოა ჩააჟაში, რომელიც მდინარე ქვიშირის ენგურთან შეერთების ადგილთანაა განთავსებული. სოფლის თავდაცვისუნარიანობას აძლიერებდნენ ჩააჟაშის ქვემო ციხე და ზემო ციხე-სიმაგრე, რომელიც 2500 მეტრზეა ზღვის დონიდან და გადაჰყურებს მთელს ენგურის ხეობასა და სვანეთის ქედს. ზემო ციხე-სიმაგრეს, რომელიც ლენკვერის ქედზეა, ცხენისწყლის სათავეებიდან გამომავალი გზები უნდა დაეცვა, ქვემო ციხე კი სოფელს ჩრდილოეთიდან კეტავს და თითქმის მიუვალს ხდის, ვინაიდან ყველა სხვა მხრიდან სოფელი მდინარეებითაა შემოფარგლული.

ჩააჟაშის კომპლექსის შემადგენლობაში ორსართულიანი სახლები, სამსართულიანი სახლ-კომპეტი, დამხმარე ნაგებობანი, კალო, მაჩი, ნისქეილი, მთელი ეს მიწის ნაკვეთი ქვის ღობითაა (კვილა) შემოსაზღვრული.

აი რას წერს 1904 წელს გაზეთი „ცნობის ფურცელი“ – როგორც კი შეხვალთ სოფელში, დაათვალიერებთ სახლებს, გზებს, იტყვიან, ეს ხალხი საომრად ყოფილა მომზადებული მუდამ და მუდამ მტერს ელისო. როგორც ხალხური გადმოცემები ამბობს: მას შემდეგ რაც თამარ მეფე გარდაიცვალა, რომელიც ხშირად მოდიოდა უშგულში თავის რეზიდენციაში, სვანეთში ცხოვრება აირია: გაქრა ერთობა, თავადებმა იწყეს ბრძოლა ურთიერთ შორის და აგრეთვე იმერეთის მეფის წინააღმდეგ. სვანეთში შემოვიდნენ სხვადასხვა პირნი და მოინდომეს მფლობელობა („ცნობის ფურცელი“ 1904 წ. №268).

**თუ საქართველო ნამდვილად გიყვარს, სვანეთში უნდა ნახვიდე და იქიდან ამოგვიდგე უღელში!
(ილია ჭავჭავაძე – ბესარიონ ნიჟარაძეს).**

სვანეთის გამყოფ ქედზე ლატფარის მთიდან ჩანს ენგურის ხეობის სათავე კავკასიონის მარად ყინულოვანი მუყფე-შხარა და მის ძირში ისმის წყარო-სვიმ-ნაკადულთა ჩხრიალი, არნიე-ორბთა ყივილი. გადმოგყურებთ ზვიადი საჯიხვეები (ლათხვარიარ). აქ ყველაფერი იდუმალი და ბუმბერაზულია. და აქვე ენგურის გავეკებაზე მოსჩანს ადამის ძეთა შრომისა და ხელოვნების უკვდავი ქმნილებანი უფლის სავანე თეთრი საყდრები პირქუში და თეთრი კომპეტი, მაჩუბები, მაჩენი კალოებთან და ნისქეილები ენგურის ჩაყოლებაზე და შენაკადებზე. ყოველივე ეს ოთხ ნაწილადაა დაყოფილი – მუყემერ, ჩააჟაშ, ჩვიბიანი და მთლიანობაში – უშგულია. უშგული სვანეთის თავი, უშგული საქართველოს და მთელი ევროპის ქუდი, უმაღლესი დასახლებული სოფელი ევროპაში (2200-2500 მ.).

უშგული ეს გახლავთ ლომთა თავისუფალ ხეობად ნოდებული ამაყი და მკაცრი სვანეთის თავი – ცენტრი. აქ უძველესი საუკუნეებიდან ფრიალდება თავისუფლების დროშა (ბაირალი). ფარნავაზიან – გორგასლიანი, დავითიან – თამარიანი.

ბევრი ქართველი აქვს გამოვლილი უშგულს ხილული და უხილავი, ჩვენთვის ცნობილი და უცნობი. შინაგანი ღელვანი და გარეშე მტერთა შემოტევანი, ყაბარდო – ბალყარეთთან, ყარაჩაი – ჩერქეზეთთან, თუ სხვასთან.

საქართველო ეს არის რაინდთა მრგვალი მაგიდა 30 საუკუნეზე მეტია ამ მაგიდას უსხედან (ქართები, ზან-ლაზები, სვანები) იმერელები, ქართლელნი, ხევსურები, მოხვეენი, თუშნი, მთიულნი, გუდამაყრელნი, ფშაველნი, ჯავახნი, მესხნი, გურულნი, რაჭველნი, ლეჩხუმელნი, აჭარელნი, მეგრულნი, სვანნი, აფხაზნი. სამი საუკუნეა ამ მაგიდისკენ მოისწრაფვიან ჩვენი სისხლბორცული ძმები და ჩვენი მიწა-წყალი იმერხველნი, ლაზნი, ინგილონი, ფერეიდნელნი. რადგან ეს საქმე უფლისეულია განხორციელდება.

ქართული ენა ეს არის საერთო, ზოგადდროვნული, დიალექტურ-კილოკავური ფორმების შემცველი და ასეთი ლექსიკონიც შეიქმნება ალბათ.

უჭირდა უშგულელ კაცს ბუნების მკაცრ კლიმატთან ბრძოლა, მაგრამ მაინც საუკუნედას საუკუნემდე ქმნიდა და აშენებდა, ებრძოდა გარეშე მტერს ჩრდილოეთით და სამხრეთით. აგვარებდა შინაურ გართულებებს, რომელიც სამწუხაროდ არცთუ იშვიათად ხდებოდა. აწესებდნენ საყდრებთან მცხოვრებთა უფლებამოვალულებს, ურთიერთშორისი ქცევის ნორმებს, ნადირობის წესებს – ყოველივე ამას უძღვნიდნენ სიმღერა-ფერხულებს, ინარჩუნებდნენ ძველს და ამატებდნენ ახალს.

2. უშგულის ადრინდელი და ახლანდელი სახე

შენობა-ნაგებობათა თავისებურება გარეთა და შიდა ფასადი

უშგულის ადრინდელი სახე, შენობა-ნაგებობათა შიდა და გარე ფასადი საკმაოდ განსხვავდება დღევანდელისაგან.

ბესარიონ ნიჟარაძის აღწერით 1888 წელს უშგულში 61 მეკომურია, ასი ქვიტიკრის სახლი რომელთაგან 39 უკაცურია. 59 კობტა, მალალი, ნვრილი და შელესილ-შეფეთქილი კოშკი, 63 ნამჯის შესანახავი შენობა „მაჩ“, 15 ნისქეილი და 7 ეკლესია. სულ 244 ქვითკირის შენობა. შენობები ერთი მეორეზე ახლოს დგანან და ბრტყელი ქვით არიან გადახურული (კა), საშენ მასალად გამოყენებულია ასპიდი, გრანიტი, ბუნებრივი შიფერი და იშვიათად რიყის ქვა. ხის მასალა ცუნადან (ცხენისწყლის ხეობა) მოაქვსთ. ხის მასალიდან მოსწონთ ნაძვი, გამოყენებულია ფიჭვი და ეკლის ხეც (ცაგ). ეკლის ხის დირე ახლაც შემორჩენილია მაქსიმე კაკრიაშვილის სვანურ სახლში.

სახლები ოთხ კუთხიანია ორ-სამ სართულიანი. გვერდზე მიდგმული 7-8 სართულიანი კოშკით. სახლს მიდგმული აქვს გუბანი (სასტუმრო). წინ სახლს ტალანი აქვს და ორი ერთიანი კარია ჩამოკიდებული კარგ მანძილზე დაშორებული, რაც სიცივისაგანაც იცავს და ქურდ-მტრისგანაც. შიგნით სახლი გაყოფილია გვალთი, სადაც საქონელია დაბმული და კერია – ყველფით და სპანით, სადაც ადამიანი ცხოვრობს და ლამეს ათევს. კერიასთან კიდია ნააჭა (ჯაჭვი) და სხვენზე დიდი ფიქალი ქვაა (კა) გადებული (2-3 კვ.მ.) რომელიც ცეცხლისაგან იცავს მეორე სართულს. ძირს დგას ოთხფეხა რკინის კერია. კერიის უკან არის ბოჯარ, გვერდით ხით გამოყოფილია კუთხეში „მარანი“ (სამზარეულო), სადაც იყო ქორამეზირ (სახლის ანგელოზის ნიში). დასაჯდომად არის საკარცხული, ღრგიმ, ბანდარ, კვილ, ფიქ-ტაბაგ, იატაკზე დაგებულია ბრტყელი ქვები (კა). მაჩუბიდან – დარბაზში ასასვლელად არის ლობი, დარბაზიდან კვამლის გასასვლელად საკვამ. გვერდებზე აქვს ვინრო სარკმლები. შიგნით კედლებზე მაჩუბში და დარბაზშიც გაკეთებულია კავები (წამ. ფუცხ), სადაც ჩამოკიდებულია იარაღი: ხანჯალი, კაყიანი თოფი და სხვ.

ბ. ნიჟარაძის აღწერით მაშინ უშგულში ჰყავდათ 165 საულე ხარი, 209 მენველი ძროხა, 52 ცხენი. შეძლებულ ოჯახს ჰყავდა 10-12 ძროხა, ამდენივე ხარი, 2-3 ცხენი, 30 თხა-ცხვარი და 15-20 ღორი.

XIV საუკუნეში უშგულიდან რაჭა(ლები) ლეჩხუმისა და მალყარის(ყაბარდო) მიმართულე-ბით ყოფილა სამარხილე-საურმე გზა. 1906 წელს ამ გზით უმოგზაურია რუს მკვლევარს მ. შოსტაკს.

ძველად უშგულის შემადგენლობაში შედიოდა ცხენისწყლის ხეობაში მდებარე სოფლები: უეშმარ, ცანან, ზასხვ. როგორც ბ. ნიჟარაძე აღწერს XIV საუკუნეში ცანან და ზესხო დიდი სოფლები ყოფილა ეკლესიებითა და სათავდაცვო-საყოფაცხოვრებო ნაგებობებით. ცანანში ყოფილა მთავარანგელოზის ეკლესია, რომლის ნანგრევებიც დღესაც დარჩენილია. ჩვენამდე მოაღწია XIV საუკუნის ნარწერამ ჯვარზე რომელიც უშგულის „ლამარია“-ში შემონახა „ქ. წმინდაო მთავარანგელოზო, შეინყალებე მამყნებელი შენი სოფელი ესე ცენა“...

უეშმარის ხეობაშიც დარჩენილია 5 ნასახლარი, როგორც ბ. ნიჟარაძე წერს ცენა – ლეშმ-გმარის ხეობიდან გადმოსახლებულან – თამარშა – ივეჩიანი ლატალში სოფ. ლეშუქში, გაბიშა-ჩართოლანი მესტიამი, სუმაიშა-ჩარკვიანი (უწინდელი ჩუბრუკიანი) უშგულში და მამინოშა-ჯონხოთელი ლაშხეთში.

ზესხოში (ბრიგენის ველი) 18 ნასახლარია, გადმოცემის მიხედვით ეს სოფლები განადგურებულია XV-XVII საუკუნეებში. როგორც ცნობილია XVI-XVIII საუკუნეები ბნელი ხანაა ქვეყნისთვის თველოს ისტორიაში.

1882 წელს ცანაში არავინ ცხოვრობდა, ჩასახლდნენ უშგულიდან ბექა ნიჭარაძე (ავგულმამარშანმა) და გიერგ რატიანი (შალვაშა), როგორც ამ ამბის მხილველი ბ. ნიჭარაძე წერს მათ უწმინდათ ძველ ნანგრევები (სახლები გადამწვარი ყოფილა) და იმის შემდეგ ცანაში სოფელი აღდგა (1910 წელს ცანაში ცხოვრობს 6 კომლი, რომლებიც უშგულის საზოგადოებაზე არიან მიწერილი) არა მარტო ძველ საზღვრებში, არამედ გადააჭარბა კიდევც, ეს გაგრძელდა 1987 წლამდე (სტიქიამდე) დღეის მდგომარეობით ცანაში საგანგაშო მდგომარეობაა, მხოლოდ ერთი ოჯახი ცხოვრობს მუდმივად (შემა კაკრიაშვილი) და ისიც ტოვებს აქაურობას.

აღვნიშნავთ, რომ ცნა და ზესხო საბჭოურ პერიოდში ლენტეხის რაიონს გადაეცა და იხსენიება ქვემო სვანეთის შემადგენლობაში, ზესხოში ამჟამად მოქმედებს ალპიური ბანაკი, 10-15 წლის წინ ამ ტიპის ბანაკი იყო ყორულდაში, მაგრამ 1990-იან წლებში გაძარცვული და დანგრეული იქნა მთელი რიგი შენობა ნაგებობები და აღჭურვილობა, აქვე დაინგრა და თითქმის ნაიშნა და რაროშანის წარმოება და მისი შენობა-ნაგებობანი, რომლებიც ერთხანს ახლო-მახლო სოფლების მოშა ხელის დასაქმების ერთ-ერთი ადგილი იყო (1936-1982 წწ.). ამჟამად ამ ადგილებს პატრონობს გოგი კაკრიაშვილი, რომელსაც შეუნარჩუნებია ერთი კაპიტალური სახლი. ზაფხულობით საქონელს ბაბაღახებს და ამიანებს მიტოვებულ ნამოსახლარებს. ბარაკალა მას, ღმერთმა ხელი მოუშართოს.

ზემით მოკლედ გავაანალიზეთ უშგულის სახე ძველად. ახლა გადავხედოთ როგორია ის დღეის მდგომარეობით. უშგული დღეს ოთხი უბნისაგან (სოფლისაგან) შედგება: მუყემურ, ჩაფაშ, ჩვიბიანი, ჟიბიანი. უშგულში არის 7 საყდარი (ეკლესია)

ა) მუყემურის ასი ანგელოზის მაცხოვარი, სამრეკო კოშკით. მოხატულია მეორედ XI საუკუნეში, ახსოვთ კედლებზე და ქვრზე ასი ანგელოზის მოხატულობა (სვანურად აშირ ყერ მაცხვარა) (ქართველებს ძველად ჰქონიათ 100 საეპისკოპოსო, შეიძლება სახელწოდება აქედანაა (ი. ტაბაღლა 1986 გვ. 173. ს.ე.ა.წ.). მე-20 საუკუნის 40-იან წლების შემდეგ საბჭოურ პერიოდში განადგურდა გუმბათის მოხატულობა, შემორჩენილია კედლებზე ფრესკები მათ შორის, თამარ მეფის და მისი მამის გიორგი III-ისა (მრეელი - კაკრიაშვილი, ღვაწლიანი, ჩარქსელიანი).

ბ) წმ. შაბარგის ბაზილიკა, ადრინდელი შენობა დანგრეულია ზვავის მიერ (მრეელი - ქელიძე, ჩარქსელიანი). ბაზილიკა მოხატული არაა. ამჟამად შვინი ნაშენი დიდი ქვაბი (ცხუად, ლლენ), რომელსაც რელიგიურ რიტუალებზე ხორცის მოსახარშავად იყენებენ. შემონარულია დავითულიანების მიერ შემოსახეწრად მუყემურისა, რომ გახიზენის შემდეგ ჩაფაშის სოფელში დაემვათ ისინი და ეს შეუსრულეს კიდევც.

გ) ჩაფაშის მაცხოვრის საყდარი გალავნით, მოხატულია XI-XII სს. და დღესაც დარჩენილია. გარე კედელი მოხატულია საერო ფრესკებით. ამირან-დარეჯანიანი, რომელიც ამ ბოლო 30-წლის განმავლობაში თითქმის გაქრობამდგა მისული (მრეელი - ნიჭარაძეები და 1970 წლამდე დავითულიანები).

დ) ჩვიბიანის ფუს, ბაზილიკა გალავნით, მოხატული არაა, იციან 3-7 აგვისტოს თიბვის დანყების დღეობა „ახანახა“ „ლოუსხვარა“. (მრეელი - ჩარქვიანი, 1965 წლამდე ასათიანი).

ე) ჟიბიანის უფლისა და წმ. გიორგის (ჯგრაგ) ბაზილიკები, მოხატული არაა (მრეელი - ხაჭვანი, რატიანი). უფლის ბაზილიკის ირგვლივ შემორჩენილია არყის ხეები, რომელთა ასაკი 100 წელზე მეტია.

ჟიბიანის სოფლიდან ცოტა მოშორებით მდებარეობს უშგულის ლამარია (წმ. მარიაში). სამონასტრო კომპლექსი - კოშკით, ორი მარჯობით, საყდრითა და ქვის გალავნით. საყდარი მოხატულია XI-XII საუკუნეებში, არის შიდა და გარე კედლებზე წარწერები, რომელიც დღესაც იკითხება. საყდრის გარე ეზოშია მოძალადე თავადებისა და უშგულის ზნეობრივ-მორალური კოდექსების დამრღვევა განსახველი ქვის სკამი საკარცხული (აქ დაუსჯიათ - ქაეშუბი, დევთეგერ, მურზაყულაოვი, რატიანი და სხვ.). აღმართია არის მთლიანი უშგულის სამრელო და სამარადისო განსასვენებელი (ჩაფაში, ჩვიბიანი, ჟიბიანი). აქ განისვენებს საყდრის გალავნის შიგნით ცნობილი ეთნოგრაფი მღვდელ-მოღვაწე ბესარიონ ნიჭარაძე.

უშგულის შვიდივე ეკლესიის რელიგიური და საერო განძი ფასდაუდებელი ეროვნული და საკაცობრიო ღირებულების მქონე ექსპონატებით განთავსებულია მუზეუმის ტიპის ძველ სახლ-კოშკში, ჩაფაშში, რომელსაც ჰყავს მეთვალყურენი და სახელმწიფო დაცვა.

გარდა სოფლის განაშენიანებისა და საყდრებისა სოფლის მიმდებარე ტერიტორიაზე არის გადმოცემით თამარ მეფის დროინდელი ციხე-სიმაგრის ნანგრევი ერთი კოშკი და გაქვნილი პატარა ეკლესია (მაცხოვრის//ფუს) ისევე დგას დანარჩენი დაინგრა, ნანილიც 30-წან ნაგებობა ფერმის ასაშენებლად დაანგრევიანეს.

დღეის მდგომარეობით უშგულში შემორჩენილი კოშკებისა და სხვა შენობა-ნაგებობების რაოდენობა ასეთია:

- კოშკი - 32
- სახლ-კოშკი - 5
- მაჩუბი - 60
- მაჩი - 7
- ნისქიელი - 3
- ევროპული სახლი - 70

როგორც ზემოთაც აღინიშნა, ადრეულ საუკუნეებში უფრო კი დავით აღმაშენებლისა და თამარის ხანაში მოთარეშე მთიელ მეზობელთა და სხვათა ასალაგმავად აქ უმძლავრესი ბასტიონები - კოშკები, კოშკ-სახლები და ციხე-სიმაგრეებია აგებული, რაც აშკარად ჩანს დღემდე შემორჩენილ საყდრებისა და ხატ-ჯვრების ნარჩენა-მოხატულობებში, ზეპირსიტყვიერ გადმოცემებსა თუ აქ მცხოვრებთა გვარებში (კაკრიაშვილებს ჰქონიათ 7 კოშკი, ამჟამად - 3, ჩარქსელიანებს - 3, ჭელიძეებს - 2, ღვაჩლიანებს - 2, ნიჟარაძეებს ჰქონიათ 7 კოშკი, ამჟამად - 5, დავითუ-ლიანებს ჰქონიათ 3 კოშკი, ამჟამად - 2, ჩარქვიანებს - 2, ასათიანებს - 1, ხაჭვანებს - 2, რატიანებს - 2, ბეშიძეებს - 2, ბერეჟიანებს - 1.

ამჟამად უშგულში მხოლოდ 115 სული ცხოვრობს: მუყემრში - 25, ჩაყაშში - 30, ჩვიბიანიში - 25, ჭიბინიში - 35.

მოსახლეობის ტრადიციული საქმიანობა მესაქონლეობა და მიწათმოქმედებაა. მოჰყავთ კარტოფილი, დანარჩენი მარცვლეული კულტურების თესვა შეწყვიტეს.

დღეისათვის უშგულში პირუტყვის რაოდენობაც ძალზე შემცირებულია:

- ცხენი - 22
- მსხვილფეხა პირუტყვი - 200
- თხა - 100
- ცხვარი - 80
- ლორი - 120
- ქათამი - 130

უშგულის შენობა-ნაგებობათა თავისებურება

უშგულში, კოშკი თითქმის ყოველ ოჯახს ჰქონია. კოშკი სხვადასხვა დანიშნულებისაა საბრძოლო და საცხოვრებელი (ლაზგა მუყევამ). კოშკიანი საცხოვრებელი (ლმურყევამ ქორ), ზღუდიან//გალავნიანი სახლი/საცხოვრებელი (ლძღვიდ ქორ). შენობა-ნაგებობანი გათვალისწინებული იყო დიდ ოჯახებზე. მრავალრიცხოვანი ოჯახი გამომდინარეობდა ობიექტური რეალობიდან. ის ადვილად გადალახავდა ბუნებისა და ცხოვრებისეულ წინააღმდეგობებს იქნებოდა ეს თავდაცვა თუ შრომის პროცესი.

ჩვეულებრივ საცხოვრებლებისა და კოშკების პირის მხარე იყო აღმოსავლეთი (მიწლანად) ხოლო ზურგი დასავლეთი (მიწლავარ).

როგორც ა. ქალდანი აღნიშნავს უშგულში შემორჩენილი უძველესი კოშკური საცხოვრებლების და კოშკების ბოლო სართულებზე მოწყობილია ერთკამერიანი სალოდეები. ზოგ კოშკს ორ-ორი და სამ-სამი კამერიანი სალოდეები აქვს მოწყობილი, მაგალითად - ლენკვერის ციხე, ბიქტარ ჩარქსელიანის კოშკი მუყემრში.

უნიკალური შემთხვევაა სოფ. ჩვიბიანიში, სადაც შეწყვილებული კოშკური საცხოვრებლების პირველი სართული ცილინდრული თალითაა დასრულებული.

უშგულში საკუთრების გამოსახატავად ადამიანის სახელს ან გვარს შა - ფორმანტი დაერთვის მაგ: კაკი-შა (კაკრიაშვილების) მუყევამ, მარშანშა კლთხი, ქალდანშა ლაზგა მუყევამ, ბესია-უშა კლთხი, ბექაიშა კლთხი, ქუჩეშა კლთხი, ოსი-შა ქორ და ა. შ. სადაც - შ კუთვნილების მანარ-მოებელია, - ა კი კრებითობაზე მიუთითებს. პარალელურად გვხვდება - არ ფორმანტი გვარის

მანარმოებლად მაგ: კაკრიაშვილები//კაკიშა//კაკი-არ, მუშუკდანაშა//მუშუკდან-არ, გვხვდება ალ-ქალდან-შა//ქალდარ-ალ და სხვ.

კომპოზიციის მშენებლობა, რომ თოფის გამოგონებამდე უნდა იყოს მომხდარი ან მისი ბენ იმით, რომ ნაგებობის სათოფური ხერხები არაა. მეორე მესამე სართულზე სალონები მონყობილი. ამ ლიობებიდან იკრებიან მტერს მშვილდისრითა და ქვით. ასევე ცეცხლსასროლი იარაღის შემოსვლამდე უნდა იყოს აგებული ჩაქაშში ი.ნიჭარაძის კომპური საცხოვრებელი, ჩარკვიანების შეწყვილებული კომპი სოფ. ჩეხიანიში.

სოფ. მუყემერში კაკრიაშვილების კომპი ადრე შედსართულიანი უნდა ყოფილიყო. აქ კედლებზე სათოფურები არ გვხვდება, მხოლოდ სარკმლებია გაკეთებული (თითო ყოველ სართულზე) მეშვიდე სართულის კედლებზე დიდი ზომის (0,5X9,6 მ) ლიობებია დატოვებული. თოფის ხმა-რეზბაში შემოსვლის შემდეგ კომპი მეორე სართული დაუშენებიათ, რომელიც კლასიკური სეა-ნური საბრძოლო პარაპეტითაა დაგვირგვინებული. პარაპეტში სათოფური ხერხები გაკეთებული (92-30). ზემოდასახლებული კომპი მიჩნეულია XVI საუკუნემდე აშენებულად (მ. ქალდა-ნი, ცენტრალური კავკასიონის მთიელთა კომპური კულტურა 1990, გვ. 123).

გადმოცემებში მითითებულია გზის პირებზე გამწვლელთა დაბეგრის მიზნით კომპიების მშენებლობა: უშგულში ნაკომპართან მდიდარი ოჯახი ცხოვრობდა გზის პირას, იგი იმდენად გაძლიერებულია, რომ გამწვლელთათვის ბაჟი დაუდგია. სოფელი აჯანყებულა და სახლკარი თავ-ზე დაუქცევია. აქ მოყვანილი გადმოცემა სარწმუნო ჩანს, რადგან უშგულის მშენებლობისათვის ხე-ტყეს ცანძვლები ეზიდებოდნენ ნაკ-ზაგარამდე, როგორც ბ. ნიჭარაძე აღნიშნავს, ამის სამა-გიეროს უშგული ყოველ მარობას აძლევდა ერთ ძროხას.

საინტერესოა სახლ-კომპის შიდა აღნერლობა. ამ საქმის მეკვლევარს ა. ქალდას აღნერილი აქვს რამდენიმე სახლ-კომპის შიდა ფსახი. ბექაშია (ნიჭარაძე) საცხოვრებელი კომპი ჩაქაშში სნორკუთხა მოხაზულობისაა (10,4X9,6 მ) სამსართულიანი. ერთადერთი კარი ჩრდილოეთის კედელშია გაკეთებული მიწიდან 1,5 მ. სიმაღლეზე. შესასვლელის წინ კედელს ქვის კიბე და ბაქანი ეკრის. ამავე მხარეს სარკმელია. დასავლეთის კედელში სარკმელი და ნიშია, სამხრეთისაში კი საქონლის ნეხვის გადასაყრელი ხერხი (ლანგელი) და სარკმელი (ლახერა) – ჩრდილო-აღმოსავე-ლეთით კუთხესთან მეორე სართულზე ასასვლელი ხის კიბეა მოწყობილი. აღმოსავლეთისა და სამხრეთის კედლების გასწვრივ ტიხრებით საქონლის სადგომია გამოყოფილი. ტიხრებში საქონ-ლის თავის გამოსაყოფი თვლებია (ლათა) გაკეთებული. მეორე სართულის ორივე მხარეს თითო დიდი ზომის სარკმელია, რომლებიც მოგვიანებით ქვითკირის ნყობით დაუვიწროებიათ. მესამე სართულის ჩრდილოეთის კედელში, კარის გასწვრივ კედლიდან ძალზე გამოწეული (75 სმ) სალო-დეა გაკეთებული. კედლებში თითო დიდი ზომის სარკმელია. პირველი სართულის სიმაღლე 3 მეტრია, მეორის – 4,15 მ, მესამისა კი – 4 მ. ნაგებობის საერთო სიმაღლეა 13 მ.

ასევე განსაკუთრებულია ჩარკვიანების შეწყვილებული კომპური საცხოვრებელი ჩეხიანი-ნიში. ნაგებობა სოფლის სამხრეთის მისადგომებთანაა აშენებული. მისი გაბარიტული ზომები 16X15 მ. შეადგენს. იგი სამსართულიანი. ადრე ნაგებობა ორსართულიანი ყოფილა. გადმოცე-მით კომპურ საცხოვრებელში და-ძმას უცხოვრიათ (ოსი და თხვარი), მეორე-მესამე სართულებს შორის სართულშუა გადახურვა ქვითკირით არის გაკეთებული, ცილინდრული თვალით. პირ-ველ-მეორე სართულებზე გაკეთებული შესასვლელები სნორკუთხა მოხაზულობისაა. ასევე სნორკუთხეანი სარკმლებია გამოყენებული სამსავე სართულზე. ბოლო სართულის კლასი-კური პარაპეტი დეკორატიული დანიშნულებისაა. საფიქრებელია, რომ შენობა ცეცხლსასროლი იარაღის ხმარებაში შემოსვლამდეა აგებული და ნახევარწრიული თაღებით დასრულებული პა-რაპეტი ნაგებობაში თავიდან დეკორის როლს ასრულებდა. მისი ესთეტიკური და დაცვითი ფუნ-ქციების შერწყმა მოგვიანო პერიოდისა უნდა იყოს.

თავისებურია ბიჭტორ ჩარქსელიანის საცხოვრებელი კომპიანი კომპლექსი მუყემერში. კომპლექსი შედგება ორსართულიანი სახლისა და ხუთსართულიანი კომპისაგან. სახლის სარ-თულებშუა გადახურვა და ორქანობიანი სახურავი ხის კოჭებზეა მოწყობილი. ორივე სართულ-ზე თითო ცენტრალური ხის სვეტი დგას. სახურავი ფენილი ფიქალი ფილებითაა გაკეთებული. სახლის გეგმა კვადრატულია (10X10მ) პირველ სართულზე შესასვლელი აღმოსავლეთის კე-დელშია გაკეთებული. ამავე მხარეს სარკმელით სამხრეთის კედელში საქონლის ნეხვის გადა-საყრელი ხერხელია. მეორე სართულის კარი დასავლეთის კედელშია. აღმოსავლეთისა და სამ-ხრეთის კედლებში თითო სარკმელია.

კოშკის გეგმა სწორკუთხეიანი მოხაზულობისაა (5X6 მ) პირველი სართულის (დილეგ) ქვე-რი ხის კოჭებზეა მოწყობილი. მეორე სართულის ქერი ხის კოჭებზეა მოწყობილი, მეორე სართულის ქერი ქვითკირითაა გაკეთებული, რომელიც აყვანილია თხილის წნელებით მოწყობილ ლასტზე. მესამე-მეოთხე სართულებს შუა გადახურვა ქვითკირისაა ხის ფიცარზე, ხოლო მეოთხე-მეხუთე სართულებს შორის კი შეისრული თაღის ფორმისაა შეფიცვრის გარეშე. სახურავი ორქანობიანია, ფიქალის ფილების ფენილით. კოშკის ერთადერთი კარი მეორე სართულის ჩრდილოეთ კედელშია გაკეთებული. იგი სახლისა და კოშკის მეორე სართულებს აკავშირებს ერთმანეთთან. მეორე, მესამე და მეოთხე სართულებზე სამხრეთის კედელში თითო სარკმელია. ბოლო სართულის ოთხივე კედელზე სამ-სამი კომბინირებული სალოდეა, თითოეული მათგანი ქვის ნყობით შეკრულ ოთხი მხრიდან დახურულ ყუთს წარმოადგენს, რომლის მხოლოდ ქვედა მხარეა ღია. სალოდეები კედლების მთელ პერიმეტრს არ მოიცავს.

პირველი სართულის სიმაღლე 1,75 მ. შეადგენს, მეორის – 2,2 მ, მესამის – 3,6 მ, მეოთხის – 5,14 მ ხოლო მეხუთისა კი 2 მ-ს.

თავისებურებით ხასიათდება სპირდონ ღვაწლიანის კომპიანი საცხოვრებელი კომპლექსი მუყემრში. იგი ორსართულიანი სახლის, ექვსსართულიანი კოშკისა და მათი დამაკავშირებელი ნაგებობებისაგან (გუბანდ) შედგება. სახლის გეგმა ოდნავ წაგრძელებული სწორკუთხეიანი მოხაზულობისაა (11X10 მ) მისი სიმაღლე 8.35 მ.

სართულებს შუა გადახურვა ხის კოჭებზეა მოწყობილი. ორქანობიანი სახურავი ფიქალის ფილებისაა. პირველ სართულზე შესასვლელი სამხრეთ აღმოსავლეთის კედელშია, გუბანდის მხრიდან. სამხრეთ-დასავლეთის კედელში სარკმელია, ხოლო ჩრდილო დასავლეთისაში სარკმელი და საქონლის ნეხვის გადასაყრელი ხერელი. ჩრდილო აღმოსავლეთისა და ჩრდილო-დასავლეთის კედლების გასწვრივ საქონლის სადგომია ხის ტიხრით გამოყოფილი. ტიხრებში საქონლის შესასვლელი და თავების გამოსაყოფი თაღოვანი თვალებია მოწყობილი. სამხრეთ-დასავლეთ კუთხეში ცხვრის სადგომია გამოყოფილი. ცენტრალურ ნაწილში კერიაა გამართული.

სახლის მეორე სართულზე შესასვლელად ორი კარია გაკეთებული, ერთი გუბანდის მხრიდან, მეორე კი ჩრდილო-აღმოსავლეთის კედელში. ამ უკანასკნელის წინ ხის ბოგირი და დაბრლი პანდუსია მოწყობილი ქვის ნყობით, რათა ხარშებმული მარხილით თივის ატანის შესაძლებლობა იყოს მეორე სართულზე.

კოშკის გეგმა კვადრატულია (5X5 მ) მისი სიმაღლე 17 მ-ს შეადგენს. პირველ-მეორე და მესამე სართულებს შორის სართულშუა გადახურვები ხის კოჭებზეა მოწყობილი. ზედა სართულშუა გადახურვები ქვითკირითაა აყვანილი ხის შეფიცვრაზე. სახურავი ორქანობიანია, იგი ფიქალის ფილების ფენილისაა.

პირველი სართულის დილეგის კედლები ყრუა. მეორე სართულზე შესასვლელი ჩრდილო-დასავლეთის კედელშია. მეოთხე-მეხუთე სართულებზე სამხრეთ-აღმოსავლეთის მხრიდან თითო სარკმელია. ბოლო სართული კლასიკური სევანური საბრძოლო პარაპეტითაა დახურულებული. პირველი სართულის სიმაღლე 2 მ, მეორის – 1,8 მ, მესამის – 2,4 მ, მეოთხის – 3,6 მ, მეხუთის – 3,8 მ, ბოლო მეექვსის კი 2,4 მ.

გუბანდი კაპიტალური კედლით ორ ნაწილადაა გადატვირთული. მისი ერთი ნაწილი სახლისა და კოშკის კედლებს შორის მოქცეული, წაგრძელებული, სწორკუთხეიანი ფორმისაა (5X2 მ.), მეორე ნაწილის ზომა 5,4X2,2 მ-ს შეადგენს. გუბანდი ორსართულიანია, სართულებს შუა გადახურვა ხის კოჭებზეა, შესასვლელის მარცხნივ ცხვრის ფარებია, კარის წინ პოლია, რომლიდანაც მეორე სართელში შედევართ, საიდანაც შესაძლებელია პირველ სართულზე შესვლა. გუბანდის მეორე სართულის ჩრდილო-აღმოსავლეთის კედელში სამი სათოფური ხერელია; ტიხარში კარია, ხოლო სამხრეთ-დასავლეთის კედელში ერთი სათოფურია (ა. ქალდანი, გვ. 107).

კოშკიანი საცხოვრებელი კომპლექსი საქართველოში შესწავლილი აქვს მკვლევარს ა. ქალდანს. მასვე გაანალიზებული აქვს მეცნიერულად.

სევანეთში კოშკიანი საცხოვრებელი კომპლექსი წარმოდგენილია ერთმანეთთან ორგანულად დაკავშირებული ქვის ორსართულიანი საცხოვრებელი სახლისა (ქორ) და ქვისავე მრავალსართულიანი თავდაცვითი ნაგებობისგან – კოშკი (მურყვამ). ქორ – ძველქართული სახელია (ს. ორბელიანის ლექსიკონში) და შემოინახა სევანურმა. სახელი მურყვამ ი. ჯვახიშვილის ვარაუდით კოშკის ტიპის ნაგებობის ადრინდელი სახელია. ფშავ-ხევსურეთში, თუშეთშიც „პირიშის“ ღვთაებას „მურყვანოსელი“ რქმევია. ჩვენი მოსაზრებით ეს სახელი ნაწარმოები უნდა იყოს

„კუამ“ ძირიდან რაც ნიშნავს ძირს, ბუჩქს, ეკლესიას (ლაკუამ) ასევეა მეგრულში (ოხუამე) (ეკლესია), მუკუამ – მუყუამ – ლამკუამ – ლამყვამი. ვეფხის ტყაოსანში ვარსკვლავთან ქრებულს ჰქვია კომნია – კომი, კომლი (ლექს. გვ. 88). ამრიგად ეს სიტყვა ძირძველი ქართული ჩანს.

საქართველოს ეთნოგრაფიის განყოფილების ექსპედიციას (ა. ქალდანი) 1982 წელს უშვულში კაკრიაშვილების (ბ. კაკრიაშვილი) კომპიანი საცხოვრებლის აზომვა ჩაუტარებია. საცხოვრებელი სახლის საძირკველი (ხუნ) ზოლოვანია, კომპისა კი ნერტილოვანი. საძირკველზე კედლებია (ჭვად) აყვანილი. წყობაში გამოყენებულია არყის ქვა (გურნა) დიდი ლოდები (მუქობს), ფიქალი ქვა, კლდის ნატეხი ბრტყელი ლოდი (ბაჩ). შემკრავად კირის ხსნარია გამოყენებული. კედლები შელესილია კირის ხსნარით და შეთეთრებული: სახლის პირველ სართულზე კედლის სისქე 90 სმ. შეადგენს, ხოლო მეორეზე – 60 სმ-ია. კომპის კედლის სისქე პირველ სართულზე 1,60 მ. აღწევს, თავში კი 50 სმ-მდე კლებულობს. კედლები აყვანილია ხარაჩოებით.

საცხოვრებელი სახლის პირველი სართულის იატაკი თიხოვანი მიწითაა მოტყეპნილი და ცენტრში კერის ირგვლივ დიდი ფიქალი ქვების წყობაა. სახლის სართულშუა გადახურვა ხის კოჭოვანი კონსტრუქციითაა გადახვეტილი გამოყენებულია სასვენი (მაშუმე) და მზიდი დირეების (დიირ) კონსტრუქციული სისტემა. მზიდ დირებზე ერთმანეთთან მიჯრით წვრილი ძელაკები (აღ/ჭყერ) აწყვია, მათ შორის დარჩენილი ღრიჩოები ხავსითაა (ხავს) ამოვსებული, ზემოდან თიხოვანი მიწაა (ყოყალ) მოტყეპნილი.

სახლი ორქანობიანი სახურავითაა (ლყაარ) გადახურული, სახურავს ქვემოთ აქვს დირეების წყობა (ლექს) სახურავის საფენად ფიქალის (კა) ფილებია გამოყენებული, რაც სახურავის წონას ზრდის.

მაჩუბი და დარბაზი ერთმანეთთან ასასვლელით – ერდოთი (ლოობი) უკავშირდება, რომელიც თივის ჩასაყრელადაც გამოიყენება. თვით დარბაზი საზაფხულო საცხოვრებლად იყო გამოყენებული. ერთ კუთხეში იატაკი ფიქალი ქვით იყო მოპირკეთებული კერის დასადაგმელად.

მაჩუბის დაგეგმარება შემდეგნაირადაა გადაწყვეტილი: შესასვლელი კარის პირდაპირ და სამხრეთის კედლის მხარეს მოწყობილია საქონლის სადგომი (გუალ), რომელიც იწყება ცხენის სადგომით (ლაჩაჟ). და ხარების განყოფილებით (ლაჭან), სიგანე 1,85 მ-ია, აღმოსავლეთის კედლის გასწვრივ ძროხების სადგომია (ლაფურ), შემდგომ გაგრძელებაზე მოზარდი საქონლის სადგომია. გვალს წინ აქვს მაღალი ტიხარი (ლექუნდრი), რომელსაც საქონლის თავის გამოსაყოფები აქვს. ტიხარი მოჩუქურთმებულია. ტიხარის წინ საქონლის საკვების ჩასაყრელი ბაგაა (ლადიარ) საქონლის სადგომის იატაკად ადრე ფიქალი ქვა იყო, ახლა ხის ფიცრებია. სადგომის ჭერი (სპან) კუთხეში გადახურულია და ცხერის სადგომად არის გაკეთებული (ნაშკად), ადრე ადამიანების საძინებლები იყო მოწყობილი. მაჩუბის დასავლეთის კედელთან სახბორე და სალორვა მოწყობილი (ლალუნ), (ლახამ).

მაჩუბის ცენტრში კერაა (ყველფ), ირგვლივ ფიქალი ქვით (კა) იატაკია, ყველფის წინა მხარეს (გარამ) ცეცხლის შესანთებია. უკანა მხარე (ბოჯარ) საკვების შესანახ-გასამზადებელი და იდგა ქალების საჯდომი გრძელი სკამი (ბანდარ), მარცხენა მხარეს მამაკაცების საჯდომი (ლრგომ), რომელიც საწოლის ფუნქციასაც ასრულებდა. წინა მხარეს იდგა ოჯახის საუფროსო სკამი (საკარცხელ). კერიაზე დეკს ფიქალი ქვა (კა) რაზეც ჰურს აცხობდნენ. კერის ზემოთ დიდი ფიქალი ქვაა ჭყრე დაკიდებული (ლნკარა), ძელებზე ჩამოკიდებულია ჯაჭვი (ნაჭა), ისე რომ კერის შუაზე ხედება. კერის უკანა მხარეს კუთხეში იარაღი ჰკიდია (კიმად, ჯაყრუა, კაჟი-ან თეფ, ხანჯარ). კერის უკან – „ბოჯარ“, გვერდით იდგა, „საფუარ“, „ნელარ“, „სეგდა“, „ვოხარ“ და სხვ.

სახლი გადახურული იყო ფიქალი დიდი ქვებით. მათ დასაჭერად სასვენი და მზიდი დირეების გარდა არყის ხის ფოთლოვანი წნელებია გამოყენებული. სახურავის ფიქალი ქვა მზიდი კედლებიდან 40 სმ-მდეა გადმოცილებული, რათა კედლის წვიმის წყალი ააცილოს, ეს ფიქალები გახერხებულია და მიბმულია ძელებზე არყის ხის ღვეტელებით.

სართულშუა გადახურვის და სახურავის ფენილის, აგრეთვე ზამთარში დიდი თოვლის საფარის წონის გასაძლებლად დედაბოძია (ნესგაა სვეტ) გამოყენებული, ზოგ სახლს ერთი სვეტი აქვს ძირიდან სახურავამდე, ზოგს – სართულების მიხედვით. სვეტი ლოდზე დგას და თავზე ხის ქუდი აქვს გაკეთებული. სახლში გამოყენებული დირეების დიამეტრი იცვლება 18-35 სმ ფარგლებში, სვეტებისა კი 25-27 სმ-ია. დირეებზე მრავალრიცხოვანი საკიდი კაეებია (ლარკინა კაე) ჩამაგრებული.

საცხოვრებელი სახლის პირველი სართულის (მაჩუბე) ფართობი 92 მ²-ია. სახლის მეორე სართულის (დარბაზი) ფართობი 95 მ²-ს შეადგენს.

მაჩუბეს კარი აქვს დასავლეთის მხრით (ყოორ), მისი სიგანე 92 სმ-ია, სიმაღლე კარი ერთფრთიანია. მას ზღურბლი (ლაგაავი) გააჩნია, მიხურვის შემდეგ ურდული იკეტება (პურდემი), ურდულის შესასვლელი ხერელი კედელშია გაკეთებული მარჯვენა მხარეს.

დარბაზში შესასვლელი კარი კიბისგარეშე მინიდანევა გაკეთებული და იკეტება ურდულით. მაჩუბის კედლის ჩრდილო მხარე მინაბია. დარბაზის კარის სიგანე 155 მმ. დიდი სიგანე განპირობებულია იმით, რომ აქ ხარეშმებული მარხილით თივა უნდა შეეცნათ. დარბაზის კედლის სამხრეთ მხარეზე კიდევ ერთი კარი, რომელიც კოშკის მესამე სართულზე გადადის, კარი დარბაზის იატაკის დონეს 1,60 მ-ით არის დაიკლებული და მასზე ხის კიბე (ზექი კიჩხ) იყო მიდგმული (საჭიროების შემთხვევაში კიბეს ანევენენ). სახლის სათავსების კასანათებლად რამდენიმე სარკმელია (ლაკერა) დატოვებული, როგორც დარბაზში, ისე მაჩუბში. ღამე მაჩუბი ნათდებოდა შუაცეცხლით და კვარით, რომელიც იდებოდა სპეციალურად გაკეთებულ ჩამოსაკიდჭალში (ლამტვარაალ).

მაჩუბის სამხრეთის კედლის მარცხენა კუთხეში საქონლის პატივის (პანწ) გადასაყრელად ხერელია დატოვებული (ლანგელი/ლასდივარ). ჩრდილოეთის მხარეს არის „მეზირის“ სანა (თალი).

კოშკის სიმაღლე 22 მ. აღწევს და 8 სართულისაგან შედგება, ის გადახურულია ორქანობიანი სახურავით, ისე როგორც საცხოვრებელი სახლი ფიქალი ქვით (კა). სახურავი კედლიდან 40 სმ-ზეა გადმოცილებული, რომ კედლები დაიცვას ნეიმისაგან. კოშკს აქვს 3 კარი და სარკმლები, სამხრეთის მხრით გადაპყურებს ენგურზე ხიდს. მეშვიდე სართული საბრძოლო დანიშნულები-საა, სარკმლები აქვს დასავლეთისა და ჩრდილოეთის მხრიდანაც – ზომით 50-55 სმ. კოშკის სართულებშია გადახურვები მზიდი დირეების სისტემით და ძელებითაა, ზოგ სართულზე ღორღის (ხალი) და კირწყლის (გირწყალ) ნარევია დასხმული. ზოგ თავებს ქვედა მხრიდან საკიდი ხერელები (ლარკინა ჭურუ) აქვს. დირეების დიამეტრებია 13-25 სმ.

კოშკის პირველ, მეორე და მესამე სართულის სათავსებს თითო შესასვლელი კარი აქვს. მეორე სართულის კარის ზღურბლამდე ქვის კიბეა (ზაჩა კიჩხ).

ყოველ სართულს სამი დურო (მდულ) აგვირგვინებს. დუროს თაღქვეშა ნაწილების სიგანე 68-70 სმ-ია. დუროებს შორის სიგანე 75-80 სმ-ია, პარაპეტის კედლებში მშვილდ-ნისრის სათოფური ხერელებია (ლათოფ), რომელთა მეტი ნაწილი სოფელში შემავალ გზას ვაცქერის, რაც იმას ადასტურებს, რომ კომპლექსი სოფლის ამ მხრის მისადგომებს იცავდა.

კოშკს სარდაფის სართულიც აქვს ტყვეს დასამწყვედვად (დილეგი გვემ) მისი ფართობი 5 მ²-ია, მომდევნო სართულებზე სათავსების ფართი მატულობს და ბოლო სართულის ფართი 14 მ²-ს აღწევს. პირველ სართულზე ჩაკირწყლული ყოვილა ქვეერი (კეც).

კოშკის პირველ-მეორე სართულის სათავსები ერთგვარ დერეფანს წარმოადგენდა, რომელიც სახლისა და კოშკის ზედა სართულებს ერთმანეთთან აკავშირებდა. აქ დიდმდვა შემონახული იატაკში ჩაკირწყლული დიდი ზომის გოდორი (ქუფ//კვიდოლ) და ქვეერის ნატხეები (კეც) რაც იმაზე მიგვანიშნებს, რომ სურსათ-სანოვავის ნაწილი აქ ინახებოდა. კოშკის მეოთხე-მეექვსე სართულების სათავსები ოჯახის წევრთა სამყოფელად იყო გამოყენებული. საფრთხის დროს მეშვიდე-მერვე სართულს საბრძოლო დანიშნულება უქონია. აქ ინახებოდა საომარი მასალისა და აღჭურვილობის მარაგი. კოშკის მესამე-მერვე სართულები ასასვლელიებითაა ერთმანეთთან დაკავშირებული, მათზე ხის გადასაადგილებელი კიბეები ყოვილა მიდგმული.

ასაკვამ პიროვნებათა ნაამბობით კოშკების მშენებლობისას იყენებდნენ ქვას ქვიშას, კირს, ჭვავის ფქვილს, რძეს, კვერცხს და სწორედ, ამას მიაწერენ მის გამძლეობის საიდუმლოს. კოშკების მშენებლობის დრო არავის ახსოვს რამდენიმე თაობის გადმოცემით.

ზეავის დასასვლელად ზოგან კოშკები მახვილი კუთხით იყო აშენებული, იმის გამო რომ ნაპირის კოშკები დაინგრა უპატრონობით ან დაანგრის დაუდევრობით საბჭოურ იმპერიის პერიოდში 30-იან წლებში 1987 წლის თოლის ზეავმა დაანგრია მუყემრში კაკიამპილებიდან და ქელიძეების სახლები. ხალხი აიყარა და გარდაბანში ჩასახლდა. იმისათვის, რომ ისევ აღდგეს ცხოვრება იმ ადგილებში საჭიროა ზეავსანინალმდეგო ბეტონის ბოძები, ან ხელოვნური ორმოები, მინის გატყიანება, რაც რალაც 50 ათას ლარს ითვალისწინებს. თუ ვინმე გამოჩნდა მზრუნველი სოფელი გადარჩება.

1930-40-იან წლებში უშგულში მასობრივად დაიწყო ახალი ევროპული ორსართულიანი საცხოვრებელი სახლების მშენებლობა. მანამდე თითო ოროლა ოჯახს ჰქონია აშენებული სახლი (კაკრიაშვილი ბაგრატ, ღვანჭიაშვილი დავით). 1921 წლამდე უშგულში მხოლოდ ერთი ახალი სახლი ყოფილა. 1970 წლისათვის უშგულში 104 კომლი იყო, 85 ახალი სახლით. 1962 წელს აშენდა სასოფლო კლუბ-სამკითხველოსა და კოლმეურნეობის კანტორის შენობა, 1964-ში კი სასოფლო საბჭოს და მალაზიის შენობები.

მთელი სვანეთის მასშტაბით ყველაზე კარგი სახლი 1905 წელს ექიმ გიორგი (სეფე) ნიჭარაძის მამამ პირველმა კვალიფიციურმა მასწავლებელმა ზემო სვანეთში გაბრიელმა ააშენა, რომელსაც ახლაც სეფეს ოთახებად (სეფე ლარდალ) იხსენებენ. ამ შენობაში ყოფილა სვანეთში პირველი საექიმო პუნქტი და შემდეგ საავადმყოფო (ე. გაბლიანი).

მშენებლობის დროს იკვანდენ ერთმანეთის დახმარება „გალდამ“-ნადი. უშგულში დანყებულა ძველი სახლების გადაკეთება ახლად. ესტატე ნიჭარაძეს 1936 წელს სვანური სახლის მეორე საართული (დარბაზ) სამ ოთახად გაუტახრავს, მესამე სართული დაუშენებია და იქაც სამი ოთახი მოუწყვია. დასავლეთით და ჩრდილოეთით აივანი გაუკეთებია. პირველი სართული (მარჯვნივ) ძველებურად დაუტოვებია (სვ. ეთ. შენს. მ. ჩართოლანი 1970 გვ. 44). ერთი სიტყვით, ევროპული სახლი მოდა გამხდარა:

„მოდა გველესაპია, მომსპობია ძველისა,
კომჟ-მარუბი მსხვერპლია ევროპული სახლისა.
მოდის მსხვერპლი გამხდარა ჩოხაცა და კაბაცა,
ტრადიციაც გამქრალა, სოფელიც და დაბაცა“.

3. უშგული, თავისუფალი, უბატონო (უფუსლო) სვანეთის

თავი, სოციალური ჩაგვრის წინააღმდეგ მებრძოლი

(ქრისდე თაასვებ – ქრისტეს თავმდებობა იყო პირობის გარანტი)

რომ არა უშგული თავისუფალი, უბატონო სვანეთი, აღბათ არ იქნებოდა. თავისუფლების შესანარჩუნებლად უშგულელებს მრავალი ბრძოლა, უსიამოვნება აქვთ გადატანილი, როგორც ადგილობრივ ქართველ ფეოდალებთან (ბატონებთან), ისე საქართველოს ჩრდილოეთით მოსაზღვრე ხალხებთან (ყაბარდო-ბალყარეთი, ყარაჩაი, ოს-დვალნი და სხვ.).

როგორც ბ. ნიჭარაძე წერს, რომელიმე თავადიშვილს რომ უშგულში მოსვლა სდომებოდა ცხენი სამი კილომეტრის სიშორეზე უნდა დაეტოვებინა სოფლიდან და თვითონ ქვეითად შემოსულიყო. ამით უშგული აგრძნობინებდა ყველას, რომ თანასწორია და არავითარი პრივილეგიები არ აქვს.

შუა საუკუნეებში საზოგადოებრივ ურთიერთობაში ერთგვარი დემოკრატია მოქმედებდა, მაგრამ მაინც ფეოდალურ ჩარჩოებში იყო მოქცეული. ზოგ მკვლევარს ეს გვაროვნულ წყობად მოეჩვენა. მკვლევარ მ. ჩართოლანის აზრით, სახალხო მმართველობა ფეოდალურ ბატონობაზე დაბალი დონე როდია. ამ დროს უშგულელს აქვს – თოფი, ხანჯალი და აქა-იქ ფიშტოცა. დაშნას არ იყენებდნენ რადგან ყოველ კაცს გრძელი და მსხვილი რკინის ბუნიკიანი ჯოხი აქვს, რითაც დაშნისან ადვილად უსწორდება. თოფიანს სარტყელზე ჰკიდია „ვაზნა“, რომელშიც წამალი უყარა და „კისა“ ტყვიების შესანახავად. მხარზე გადაკიდებული აქვს „საპირწამლე“, ქამარზე ჩამოკიდებული აქვს „კეკისი“, „საქონე“ (ლალცომარ). ჩოხის ჯიბეში მასრებში (ქილები) აქვს თოფის წამალი. მასრებს დაცობილი აქვთ ფინთიხები. საჭირო დროს ამოიღებს მასრიან ქილას კბილით ფინთიხს ახდის და პირში ჩაიდებს, წამალს ჩაყრის ლულაში და პირით ფინთიხს მიაცოლებს.

უშგულელაგა თავისუფლებისათვის ბრძოლაში სხვადასხვა დროს მოქალაქე:

1. თვალა და ივანე ჯაფარიძენი (XV ს. რაჭის თავადები)
2. ფუთა დადუშქელიანი (XV ს. ბალსქვემო სვანეთის თავადი)
3. ყვარყვარ დადუშქელიანი (დუდაუშა ბეჩოს შტო XVI ს.)
4. ბუჟან ყიფიანი (XVI ს. ქვემო სვანეთის თავადი)
5. ქავშუხე ქურდიანი (XVI ს. მულახის მახვში)

6. დევთევერ მურზაყული (XVII ს. ბაღყალი თავადი)

7. ქაქაოზ ქაიხოსრო (სავარაუდოდ ერისთავი ან მეფე)

8. ყიფიან ყიფიანი – (აზნაური)

9. სურამ გარდაფხაძე (XIX ს. ჩოლურის თავადი)

10. ექესი მუსულმანი (საჯიარ) ეკლესიის გამაქურდავები, ქუდები „ლამარიაში“ იყო.

ჯაფარიძის მკვლელობასთან დაკავშირებით ჩვენამდე მოღწეულია საბუთი. ამ საბუთს პირველი გვერდი აკლია. მეორე გვერდის დასაწყისში ნათქვამია, რომ... „თქვენი ზიძანები თვალია და ივანე მოგვენივნეს და შეგვეზნეს. მოგვერია ცოდვა, ეშმაკის მანქანებითა შემოგვერივნეს“...

როგორც ტექსტიდან ჩანს სვანებს (უშგულელებს) შემოაკვდათ თვალია და ივანე ჯაფარიძეები. როგორც ცნობილია, ამ საბუთის დედანი დაკარგულია. მკვლელობა მომხდარა 1496 წელს, ხოლო შერიგების საბუთი შედგენილია 1503 წელს იმერეთის მეფის ალექსანდრე II-ის (1484-1510 წწ.) მეფობის დროს. და ოდიშის (სამეგრელოს) მთავრის მამია II-ის დროს (1510-1533 წწ.).

ერთი ცნობით, 1830 წელს უშგულის მღვდელს სიმონ გაბიანს, ფრანგი მეცნიერისათვის მარი ბროსესათვის გადაუცია ხელნაწერი, მეორე ცნობით, მღვდელ ნ. ქუთათელაძეს გაუგზავნა მ. ბროსესათვის. პირი ინახება პეტერბურგში მ. ბროსეს არქივში. ეს ხელნაწერი მ. ბროსეს პარიზში გამოუქვეყნებია 1838 წელს ფრანგულად. 1866 წელს ქართულად გადმოუთარგმნია გ. ფალავანდიშვილს.

საბუთის დედანი არ ჩანს, შემოგვრჩენია მისი პირი გადაწერილი XIX ს-ის 30-იან წლებში, 1838 წლამდე. საბუთის ბოლოში აღნიშნულია „დაიწერა წიგნი ესე ქორონიკონსა რჯ და და ერთსა“, ზოგიერთი წაკითხვით – რკ და ერთსა“, ან „რკ და ერთსა“. სამეცნიერო ლიტერატურაში მოცემულია ამ საბუთის ექესი სხვადასხვა თარიღი (1432, 1433, 1461, 1503, 1490-1503 წწ.).

აღსანიშნავია, რომ ოდიშის მთავრის მამია III-ის დრო არ ემთხვევა ამ თარიღებს (1510-1533 წწ.).

1868 წელს ჟურნალ „ცისკრის“ ოქტომბრის ნომერში დაბეჭდილია წერილი:

„მასალები ქართულის ისტორიისა“

„სისხლი ჯაფარიძის სვანთაგან მიცემული

სისხლი საბუთისა, მიცემულისა დროსა მეფის

ალექსანდრეს და დადიანისა მამიასასა სვანთაგან

რაჭველთ ჯაფარიძეთადმი, რომელსაც სიძველისა

გამო დასაწყისში ნაწილი ქალაქისა აღარა აქვს“.

„საბუთის“ სიტყვით სვანებს მოუკლავთ რაჭველი თავადი ჯაფარიძე (მონღოლთაგანად მიაჩნიათ), მეფე ალექსანდრეს წყენია ეს და თავისუფალი სვანეთი შვიდ წელიწადს ჩაუკეტია უმარილოდ და უზედამოდ. თავისუფალ სვანეთს უთხოვინა ეცერის თავადებისათვის რუჩეგვანისა და დადემქელიანისათვის, რომ მამია დადიანთან ეშუამდგომლათ, რომ მეფე ალექსანდრესთან შეერიგებინათ. მეფეს შერიგებაზე თანხმობა განუცხადებია იმ პირობით, რომ სვანებს ჯაფარიძის სისხლი გადაეხადათ.

გვეუთმი ჩადიან სვანეთის რჩეულები. სადაც მსაჯულად თვით მეფე და შემდეგი კაცები სხდებიან: დადიანი მამია, ფალავანდიშვილი ზვიადი, ჭილაძე ლომკაცი, ერისთავი კახაბერი, ამირეჯიბი რამინ და ფალავანდიშვილი ფალავანდი (ამ საბუთის დამწერი).

ამ საბუთის დედანი დაკარგულია. ტექსტი დაწერილია 1503 წელს და შემდეგი სახისაა:

1503. წიგნი ალექსანდრე მეფისა

სვანთა მიერ ჯაფარიძეთა სისხლის გადახდაზე

მოხვედით: და თქვენი ზიძანები თვალია და ივანე მოგვენივნეს და შეგვეზნეს. მოგვერია ცოდვა, ეშმაკის მანქანებითა შემოგვერივნეს – მერმე დაგუნყეთ მტერობა თქვენ, ჯაფარიძემან სარგის და აღარც გაგუიშვით საჯამაგროდ, აღარც რაქას და ლეჩხუმს სამუშიროდ გამოგუიშვით. შვიდს წელიწადს ასრე ვიყვენით, რომ სრულიად სვანეთის ქვეყანასა საზიარებელს ველარ ვიშოვებდით და არც ვის მარილის გემო გუინახავს. მერმე მიგუჭირდა და აღარა ღონე გუქონდა, შევიყვარენით და ოთხასი საპალნე ცხენი წამოვიტანეთ, თვითოს ცხენსა ოროლი კაცი წამოვჰყვეით.

ჩამოვედით ლეჩხუმს და რაც სავაჭრო გუახლდა გავჰყიდეთ და ვისაქმეთ. აუკიდეთ ღვინო და წამოვედით. თავი მორჭმული გვეგონა, აღარას მოველოდით. თურმე კუჭიძე და ლაშხიშვილი

შემოჩენილი გუყუა. როგორც ჩვენ საეაჭროდ ჩამოვედით, კუჭაიძესა და დაშნიშვილს თქუენთვის კაცი გამოეგზავნა, თქვენ სრულიად რაჭველნი შეგეყარა და ასრე მოსულიყვენითი რეჩტყუიფტ, რომ ჩვენ თქვენი მოსლვა ვერათ საქმით ვერ შევიტყვევით, წინათ თქვენ დაგუხუდიბაქუწაწაწაჭაიძე, ლაშხიშვილი, ინასარიძე და გარეყანიძე მოგვენივნეს, გავიყავით წინა სუანა და დაგვკოცეთ და ამოგუწვიტეთ. რვახასი კაცისაგან ოთხასი მტერი აღარ მოვრჩით. ეს ყუელა კაცი დაგვკოცეთ და ოთხასი ცხენი, ყველას ლუინო ეკიდა, მისის საპალნით ნაგუართუით.

ამას გარეთ სხუა მრავალი მტერობა გუიყავით და ვერსით საჯამაგროდ ვერ გაგეპარენით, ამისი ღონე ვერ დაედევით რომ გზა გუემოუნა. ასი სუანი დეალეთისაკენ გავიპარენით, კახეთს საჯამაგროდა წავედით. მის წასულა ვერ შეგუიტყვევით, და მერმე შინისაკენ რომ შემოვიქცეთ, იმავე დვალეთზედ წამოვედით, – დაგუხუდიბ გლოლას და ჭიორასა შუაზედან და მოგუიჭირეთ კელთა, დაგუძარცუეთ, ასის კაცისაგან ორი მოამბედე გუშუით სხუა ყუელა ტყუედ წაგუასხით, ჩვენს მონავებიანად ონს მიგუასხით, საქონელი საღაროში შეიტანეთ და ჩვენ დარგუილნი, საბრალონი, საღორესა და საბატეში შეგუყარეთ. ნაღდგომევიდალმა ენკენისთუემდის იმაშივე ტყუედ ვიყუენით. ღონე აღარ გუქონდა, დავიკსენით თავი და თუითო კარგი აბჯარი ჩუენისა თავის საკსრად გამოვიღეთ და გარჯილი სული ამით შევირჩინეთ.

სხუა რასდენი ჭირი და მტერობა გარდაგუეკიდა, კაცის ენა როგორ იტყუის ვიყუენით სრულიად ეცერს აქეთ რაც სვანეთი არის თორმეტს წელიწადსა ასრე შეწყუდეულნი, რომ ვერც კახეთით ვერც ვიშოეთ საჯამაგრო გზა, ვერც სამცხისაკენ და ვერც გურიისაკენ, ვერც ვიშოინით. და მერმე შენიყვიარებით სრულიად სუანთ ჩენილები და ვქენთ ვაზრობა. მივედით ეცერს, რუჩაგანასა და დადოშკლიანსა შევეხუენენით და დადიანთან გაგვზავნეთ. შევეხუენენით დადიანს მამიასა და ცხრა ჯორი გაუგზავნეთ. ამისი აჯა ესთხოეთ, რომ მეფეთა-მეფეს პატრონის ალექსანდრესთან აჯა ეთხოვნა.

ღმერთმან გაუმარჯოს პატრონს დადიანსა. ჭყონდიდელი გაგვზავნა და შეხუენოდა ალექსანდრე მეფესა, ეაჯებინა და ეპატიყვიანა პატრონის დადიანისათვის და ასრე ებრძანა მეფეთმეფესა პატრონსა ალექსანდრეს ყუ, ჯაფარიძისთან თავადი რაჭას არა მყავსო; თუ ჯაფარიძის სისხლს გადაიკდიანო, სუანთ გზას მივეცემო და ჯაფარიძეთაც ჩამოგვკნინო, თუ არა და ჯაფარიძის საქმეს არ გადაგწყვეტო, ჯაფარიძენი უბრალოდ დაკოცესო, მწუედ მძლავრნი კაცნი არიანო და სრულიად რაჭველნი და ლეჩხუმელნი დამეკარგვიანო, და თუ ამ ჯაფარიძის საქმეს გარდასწყუეტენო, მოიყენე კარსა და რა რიგადაც სჯობდეს და ემართებოდნენ, ჯაფარიძესაც გარდაუწყუიტონ და შემოვიწყობთო.

ამაში გამოკდა ხანი და მივედით დადიანთან სრულიად ჩენილები. წარმოგუიძლუა თუითან ბატონი დადიანი და გეგუთს მივედით. შეიქნა საქმობა და სანახშირე გუთხოეს ჯაფარიძეთა. დასხდნენ თუითან მეფეთ-მეფე პატრონი ალექსანდრე და დადიანი ბატონი მამია, ფალავანდიშვილი ზვიადი, ჭილაძე ლომკაცი, ერისთავი კახაბერი, ამირეჯიბი რამინ და ფალავანდიშვილი ფალავანდი. ქნეს მოკითხული და სიგელიც მოატანინეს ჯაფარიძეთა. და მეტად უზომოდ დიდი სისხლი და სანახშირე ეწერა. ამაზედ იანგარიშეს. და ასი კაცი მოეკლა ჯაფარიძეთა და სხუა მრავალი ავი დამართებოდა ჯაფარიძეთაგან სუანთა, დაუდევით სიგელი სუანთა და გარდაიკადეს.

და მოვეცემინეთ ლაშხეთს სოფელი და ციხე ხერეას ცხრა კუამლი კაცი, და ერთი მომცრო მონასტერი წმიდის გიორგისა თექუსმეტით ჯუარ-ხატითა, ოთხთავითა სანინასარმეტყუელოითა, სამოციქულოითა, მარხუანიითა, ტიბიკონითა, სტოდელითა.

ამას გარდა მოგვეცით ოსეთის პირად მთიულეთს ხიდურას ოცი გლეხი, ერთი კარგი ციხე, ორი მონასტერი: ერთი დიდი გუმბათიანი მთავარანგელოზთ მონასტერი ორით დიდით ოქროს ხატითა, ოცდათვრამეტითა სხუა დიდი ხატითა, თორმეტით ოქროსი და ვერცხლის კანდლითა, მისით სამონასტრო წიგნებითა – დიდით გულანითა, ოთხთავითა, სამოციქულოთა, სანინასარმეტყუელოითა, მარხუანიითა, მეტაფრასითა, დავითითა, დავითის თარგმანიითა. ოთხთავის თარგმანიითა, ენქეროსნით წინამძღურითა; მეორე წმიდის გიორგის საჯანის დიდი სიონი მონასტერი, ოცდათორმეტი ჯუარ-ხატითა და რაც სამონასტრო წიგნი არის მით სრულიად გათავებული, და საბატონო დეკანოზი; წინამძღურს ოცი კუამლი კაცი და დეკანოზს რვა კუამლი კაცი.

ამას გარეთ – იქივე ხიდურას ერთი აწნაურშიშვილი სოსავიძე მისითა ციხითა, თორმეტი კუამლი კაცითა.

სხუა - მთიულეთის ციხე და სოფელი ბრილი, ოცდაოთხი კუამლი კაცი, ერთი ეკლესია/ თხუთმეტი პატიოსნით ხატითა და მისით წიგნებითა სრულებით შემკობილი.

თევარემოს - თექუსმეტი კუამლი კაცი და ციხე სხუა, და არიშიძე ლომი მისით ცნობილი ორმოცი კუამლით კაცითა.

ზედა-ქალაქსა კარგი საბატიო გუმბათიანი საყდარი ჯუარცმისა საეფისკოპოზო მისით მოთულამარგალიტულით ომფორითა შემკობილი, რაც ეფისკოპოზსა და იმისთანას საყდარს ეკადრების, იმისთანას წიგნებით სრულად ვათავებული ასის კუამლით კაცითა.

და ლებს - ორი აზნაურიშვილი გიგამეილები მისით ციხითა და სამოცდათორმეტი კუამლით კაცითა.

შოდას - წმიდის გიორგის ეკლესია და სოფელი, ოცდახუთი კუამლი კაცი და ციხე. ჩუემოს - ციხე და შუიდი გლეხი.

ჭიორას - ციხე და სოფელი, თექუსმეტი კუამლი გლეხი.

ბუბას - კარგი ეკლესია, ციხე და სოფელი; ეკლესია კარგის ჯუარ-ხატითა, ოცდახუთი გლეხი.

სხუა - ლების შესავალი სოფლები. ჯუმლად - ოთხასი კუამლი კაცი.

სამი საშავარდნე სხუა, ყოელის დღის სანადიროები საჯიკუე, ზოფახითო, კირტიშო, ედენ, გილოინა, რიონის სათავე, სხუა სანადიროები არჩუისა.

ამ მამულს გარეთ - სამასი სამანქანური და ზედალური აბჯარი, სამასი ვერცხლის ჭურჭელი: სურა-თეფში, ჩორღათო და თასი ვერცხლის ტამტი, ნურნუმა, კახთ მეფის ნაპარევი.

ამას გარეთ - სამასი დიდი და სუბუქი ქუაბი, სამასი ჯორი, სამასი კარგი ულაყი.

ამას გარეთ ველარა ამოგივედით, არ შეგუჯერდით, ამისათვის რომ, თქუენი სწორი კაცი სუანეთს არ იყო, და სხუა ველარა ღონე ექენით, სრულიად სუანთა ეცერს აქათ ყუელამან თქუენი ბაჟი დავიდევით, სრულიად მულახელთა და მულახის შესავალთა, ლატარელთა და ლატარის შესავალთა, უშკულელთა და უშკულის შესავალთა.

ანე მოგუიხკსენებია გლოლას ზედათ. ცენას იქით, ოსეთს აქათ, სრულად მთიულეთის თემი, მათით სამართლიანითა მითითა, ბართითა. საყდრებითა, წყლითა, წიქუილითა, სათევზოითა, სანადიროითა, ველითა, სათიბითა, მისითა მომდგომითა მართლით სამართლიანითა საძებრითა და უძებრთა. მისით ყოვლითა გქონდეს მკვიდრად და სამამულოდ თქუენ ჯაფარიძესა სარგისს, აბესალამს და ვამიყს.

ვინც ეს მოგიშლოს და შეგიცუალოს, წყუელიმც არის აქა და მერმესა მას საუკუნესა, ორთავე ცხოვრებათა შიგან. ან თემისაგან ან ბაჟისაგან, სადამდის სუანეთი. იკსენებოდეს, ან ჯაფარიძის გუარი იყოს, ან იკსენებოდეს. ვინც შეგიცუალოს, ან მოგიშლოს, - შემცაიცულების ქრისტიანობის სჯულისაგან რისხავსმცა მამა, ძე და სული წმიდა.

ანე გქონდეს მკვიდრად, სამამულოდ ჭიდროთა ზედათი, და გლოლას ზედათი სუანეთს იქით ოსეთს აქათ, სრულიად მთიულეთი ოთხასი კუამლი აზნაურიშვილიანად, გლეხიანად სრულიად ეცერს აქათ რაც სუანი იყოს, ყუელამან ბაჟი მოგცეს. გიბედნიეროს ღმერთმან, როგორც ნასისხლსა მართებდეს. ვინც ან ამ მთიულეთს დაეცეცლოს, და ან ბაჟსა, ამის პირისა და პასუხის გამცემნი ჩუენ სრულად სუანნი ვიყვენთ.

ამას გარეთ საალაპოდ მოგაჭსენეთ სამასი ნებიერი, ათასი ცხუარი და სამასი ლიტრა სანთელი.

დაიერა წიგნი ესე ქრონიკონსა რუ და ერთსა, ჳელითა ფრიად ცოდვილისა ფალავანდიშვილის ფალავანდისითა; მოწამეცა ვარ ამ საქმობისა.

(სვანეთის წერილობითი ძეგლები, ვ. სილოგავა, I, გვ. 112-116).

ამ საბუთის პირველ ნაკულლ გვერდს გარკვეულ წილად ავსებს ჩვენს მიერ სვანური პოეზიიდან ამონერილი მასალა. აკაკი შანიძეს 1923 წელს უშგულში 40 წლის პართენ ჩარქსელიანისაგან ჩაუწერია „უშგული და ლები“ (სვ. პოეზია, 1939, გვ. 368). ეს მასალა, რომ ცნობილი ყოფილიყო ამ სივლეზე მომუშავე დავით დავითულიანისათვის და სხვებისთვისაც მაშინ უფრო ნათელ ანალიზს გააკეთებდნენ. პართენ ჩარქსელიანის მონათხრობში წერია, რომ რაჭიდან უშგულელი მგზავრები მოდიოდნენ, მათ გზაში დახვდნენ აზნაური ჯაფარიძეები, ლავგანთადაც. უშგულელ მგზავრებს წაართვეს ნაეაჭირი ფართალი, ყანაოზი. ერთ-ერთი უშგულელი ეუბნება ჯაფარიძეებს ეს ცოლ-შვილთან მიმაქეს, ამის გარეშე როგორ წავიდე სახლშიო. ჯაფარიძე გაბრა-

ზებულა და ხელი მოუქნევია სახეში. მაშინ უშგულელიც გაბრაზებული უშიშვლია დიდი დეალებითური დანა და გაუყრია მუცელში ჯაფარიძისათვის და მოუკლავს, უშგულელიც მჭრემდედებით მისულან.

ამის შემდეგ გაკავებულა გზა რაჭასა და უშგულს შორის. მტრობა დაუწყიათ უშგულსათვის, თევრემოს, ლავგანთას, ლებს. ამას მოჰყოლია თევრემოს დაქცევა, რაჭის მთავრის (მეფის) დაჭრა, უშგულელი ჯამათა ჭელიძის მოკვლა და ბევრი ცუდი ამბავი. როგორც მოხრობელი პართენ ჩარქსელიანი აღნიშნავს ჯამათას მკვლელობა ლებელემა ლექსად გააკეთეს, ნაწილს ლექსისა ანერინებს ა. შანიძეს და თან დასძენს – ეს ლექსი დიდია, მაგრამ მე ბოლომდე არ ვიციო, ისე ქალაღლი კია შინ-ო.

მთხრობელი შემდგომ აღწერს სვანების გალაშქრებას ზემო რაჭაზე და დეალებით-ოსეთში. ამ საქმეში ლებელეთა დახმარებაზეც, რომ ლებელემა დააჭირინეს რაჭის „მეფე“ ჯაფარიძე, მან გაშვება ითხოვა დიდ საფასურად და გადაუხდია კიდევ. ლებელეს უშგულელებისათვის სამაგიერო საჩუქარი მოუთხოვიათ. უშგულელებს უკითხავთ ლებელეებისათვის – რა გინდათ საჩუქრადო – ლებელეს მოუგიათ – ჩვენ გვინდა მხოლოდ-და მხოლოდ ადგილი ბართუზიო. უშგულელებს მოუგიათ თუ ამის გარდა სხვა რამე არ გინდათ მთლად ვერ მოცემთო – სახელით უშგულელების იქნება და საძოვრებად მოცემთო. ამის შემდეგ ლებელემა თავებედურად სიარული დაიწყეს ბართუზში, გორარსა და სავითში. ეს ეწყინათ უშგულელებს და მტრობა დაუწყეს ლებელეს. მათი ადგილიდან ართმევდნენ საქონელს, იჭერდნენ კაცებს ამ საქმეში განსაკუთრებით აქტიური ყოფილა ჯამათა ჭელიძე. ერთხელაც, როცა ჯამათა ჭელიძე 40 კაცით წასულა ლებელეთა საქონლის ნასართმევად ლებელემა ის მოკლეს. შემდეგ უშგულელებმა ჯამათას სისხლის ასაღებად ორი კაცი მოკლეს, ორი მოიტაცეს და გაყიდეს სავითში-ო. ჯამათას მოკვლის შემდეგ გავიდა სამოცი წელი, იმ ადგილიდან ისევ დაუწყეს უშგულელებმა ლებელეს საქონლის წართმევა. ლებელემა გარჩევა ითხოვეს. უშგულელებმა უპასუხეს სამართალში მიგვეყვიეთო, სამართლით გავისწორებთო. სამართლისა ლებელეს შეემინდათ და უკან დაბრუნდნენო ბევრი იჩივლეს, მაგრამ არაფერი გამოუვიდათ-ო. მთავრობამ უშგული გაამართლა-ო.

როგორც ჯაფარიძის სასისხლო სიგელიდანაც ჩანს ეს ამბავი 1496-1503 წლებში მომხდარა. მას შემდგომ რაც მეფე ალექსანდრე ჩარეულა და დიდი გადასახადის შემდეგ შერიგება მომხდარა, მეფეს ჯაფარიძენი, როგორც ჩანს საბაბად გამოუყენებია სვანეთის წინააღმდეგ. შემდგომ საუკუნეებში კიდევ გართულბულა ვითარება უშგულსა და ზემო რაჭას შორის. ამ გართულების მონაწილე რა თქმა უნდა მარტო უშგული არ იქნებოდა, აქ სვანეთის სხვა სოფლებიც მონაწილეობდნენ ალბათ. როგორც აკაკი შანიძის ჩანაწერშია და სხვა ლექს-შაირებში უშგულელებს (სვანებს) ულაშქრიათ დეალებით-ოსეთზე, რაჭის გავლით და წაურთმევიათ საქონელი და სხვა საგანძური, როგორც ზემოთ აღინიშნა ერთ-ერთი ლაშქრობის დროს მოუკლავთ ჯამათა ჭელიძე ეს მომხდარა 1840 წელს 1900 და 1918 წლებში კიდევ წაურთმევიათ ჯოგები ზემო რაჭველებსათვის.

ფუთა დადეშქელიანის მოკვლის შესახებ ბესარიონ ნიჟარაძე წერს. ეცერის დაპყრობის შემდეგ ფუთა დადეშქელიანმა მოინდომა მთელი სვანეთის ხელში ჩაგდება. ძალით რომ ვერაფერი გააწყო მოყვრობას მიჰყო ხელი. სვანეთის რამდენიმე სოფელში რამდენიმე მოსახლე კერძ-კაცად, ნაცნობად გაიხადა, ამით ფუთამ იმას მიაღწია, რომ ყველა სოფელში გზა გაიკვალა, გარდა უშგულისა, რომელმაც იგი ახლო არ გაიკარა. ამით გულმოსულმა ფუთამ დაუწყო უშგულს მტრობა. რამდენიმეჯერ მივიდა მხლებლებით პიროტყვის ნასართმევად, მაგრამ უშგული ყოველთვის წინასწარ შეიტყობდა ხოლმე და ფუთა განბილებული ბრუნდებოდა. მაშინ ფუთამ შეკრიბა დიდი ჯარი და სოფ. მუყმერის ახლოს სადაც საქონლის გასარეკი გზაა იქ დიდ ქვასთან (ტიშიუყ) ჩასაფრდა თოფის სასროლ მანძილზე. სოფელმა ეს შეიტყო. ამ დროს მუყმერში სტუმრად ექვსი დეალებული იყო. ამით შეკრდათ უჩახმახო თოფი. სვანეთში მაშინ თოფი არ იყო და მთელი სოფელი ამ უჩახმახო თოფს სინჯავდა და სთხოვდნენ დეალებლებს აეხსნათ თოფის ხმარება. დეალებლებმა თოფი გასტენეს. თუ ფუთას მოკვლა გინდათ ამით მოკლათო, სოფელი დათანხმდა. რაკი თოფი უჩახმახო იყო, მოკიდებული აბედი დაადგეს იმ ადგილას, სადაც თოფს ჩახმახთან ფალია აქვს. დაუმიზნეს ფუთას, გავარდა თოფი, ფინთიხი ფუთას მხლებელს მოხვდა თითში და მოსჭრა. ფუთას გაუკვირდა რადგან არ იცოდა თოფი რა იყო, მიაცქერდა იმ კოშკს (ახლაც დგას ჩარქსელიანების) საიდანაც თოფი გამოვარდა. ამ დროს კოშკიდან გამოისროლეს მეორედ, ფინთიხი ფუთას პირში მოხვდა და უკანალში გავარდა. აქედანაა საერო სიმღერა უშგულში:

უშგულარ დავარ, უშგულარს მხეცარ
იმ ხაჩმავენდ მანვი ფუთას
ფუთა ბოლან ფინდიხვმ ტყრნას

უშგულელებო დევებო, უშგულელებო მხეცებო!
რას აქნეინებთ მართალ ფუთას!
ფუთა ბოლან ფინთიხთ გადხარ.

II ვარიანტი

უშგულარ გმირალ, უშგულარ მხეცარ
იმ ხაჩმავენდ მახვში ფუთას
მახვში ფუთას ფინდიხვმ ტყრნას.
მახვში ფუთა ჩუ ხოღვარახ
მუმბშვიდ ეშხვი ხოფიშვდახ.

უშგულელებო გმირებო, უშგულელო მხეცებო,
რას უშვებთ მახვში ფუთას,
მახვში ფუთას ფინთიხთ გასხმელს
მახვში ფუთა ქე მოუკლავთ
ამბის მომტანად ერთი გაუშვიათ.

სასიკვდილოდ დაჭრილი ფუთა უკან ნაიყვანეს, კალას ქალამი თავისი შვილი ისლამი შე-
მოხვდა და ჰკითხა – გისისხლო თუ კარგი ალაბი გადაგიხადო. ფუთამ უთხრა შენ მე ვერ მისიხ-
ლებ და ემჯობინება ალაბი გადამიხადო. რამდენიმე ხნის შემდეგ ისლამმა გადაწყვიტა შურისძი-
ება და ჯარით უშგულისაკენ გაემართა. გზაზე თავისუფალი საზოგადოების წინააღმდეგობას
ნააწყდა, შეთხელებული ჯარით უშგულს მიაღწია და სთხოვა უშგულს შერიგება და მამის სის-
ხლი (წორ). უშგული დაეკუბულდა. მიიღო ისლამი სოფლად, მისცა გადაჭრილი საქონელი. დააფი-
ცა ერთგულებაზე და გაუშვა უკან. სოფელს რომ გასცდა შეხვდა დედა-შვილი. ისლამმა ითხოვა
ისინი რამდენიმე წლით და შემდეგ დაგასაჩუქრებთ და ისე გამოგიშვებთო. ისლამმა ბავშვი თვი-
თონ შემოისვა ცხენზე და გაუდგა გზას, უცებ წმინდა ბარბარეს ეკლესიის ახლო ცხენი ძირს
ეცემა და კვდება. შეშინებული ისლამი დაიჩოქებს და ეხევენება წმიდა ბარბარეს ოღონდ მე ცოც-
ხალი გამოიშვი და უშგულისგან არაფერს ნავილებო. ადგა და ყველაფერი დატოვა საქონელიც და
დედა-შვილიც. ამასთან წმიდა ბარბარესა და ლეთისმშობელს დაჰპირდა ყოველ წელს თითო
ხარს, რასაც თავის სიცოცხლეში უტყუარად ასრულებდა.

ეგნატე გაბლიანის ცნობით (წყაროს არ ასახელებს) ფუთა დადემქელიანი მოუკლავთ „ლა-
მარიასთან“, თითქოს ფუთა მიიპატიჟეს მხლებლებით, დასვეს ქვის სკამზე. საყდრის გალავნის
კედლის სარკმლიდან დაუმიზნეს თოფი, სასხლექს თოკი მოაბეს და ყველამ ჩაავლო თოკს ხე-
ლი, უშგულის უფროსმა ნასყიდა ნაგვამაშ (სხვა ვარიანტში ბეგაშ რატიანმა) წინასწარ დათქმის
თანახმად ნითელი ღვინო მოითხოვა. გავარდა თოფი და მოკლა ფუთა, დანარჩენი მხლებლები
დანებთ ამოხოცეს, ერთი შემთხვევით გადაარჩინელი ჭიბანელმა ქალებმა მოკლეს-ო.

აქ, როგორც ჩანს, მიქმელთა მიერ ერთმანეთშია არეული ფუთა დადემქელიანისა (XV ს.)
და მულახის მახვშის ქაეშუბ ქურდიანის მოკლა. როგორც ცნობილია, ბესარიონ ნიჟარაძეს
დანვრილებით აქვს მოყოლილი ქვემო სვანეთის (ლაშხეთის) თავადის ბეჟან ყიფიანისა და უშ-
გულელების ბრძოლა ცანასთან (ნაშალავარე ლაარა). ბეჟანის მოკლა და მისი ცოლის მულახის
მახვშის ქაეშუბ ქურდიანის დის მარეხის დაღუპვა ამ ამბავთან დაკავშირებით, რის გამოც უშ-
გულს გადაეკიდა მულახის მახვში და მოხვენებას არ აძლევდა. ამიტომ სხვანაირად რომ ვერა-
ფერს ვახდენდნ დაპატიჟეს ქაეშუბი და მხლებლებით ამოხოცეს (XVI ს.).

ბ. ნიჟარაძის ცნობით ფუთას მოკლა მოხდა მუყყერის კოშკიდან სოფლის შემოსასვლელ-
ში: ე. გაბლიანის მიერ უშგულის უფროსად ნახსენები ნასყიდა ნაგვამაც ალბათ მონაწილეობდა
ამ, პროცესში. ბ. ნიჟარაძის ჩანაწერები უფრო საფუძვლიანი ჩანს, „ლამარიასთან“ ამჟამადაც
არსებულ ქვის სკამს არ უმიზნებს გალავანში გაკეთებული სარკმელი, იქიდან თოფით სკამზე
მჯდომის მოკლა შეუძლებელია. მეორე – მორწმუნე სოფელი საყდრის ეზოდან თოფს არ გაის-
როდა – მესამე – ცნობილია, რომ ამ დროს სვანეთში კაჟიანი თოფი არ იცოდნენ და თოკს
როგორ მოაბამდნენ.

ფუთას მოკლა თოფით უფრო რეალურია ბ. ნიჟარაძის მონათხრობით, რასაც ადასტუ-
რებს დეკლეთელთა სტუმრობა და თოფის პირველად გამოყენება. ამასვე ადასტურებს ხალხუ-
რი შაირი-სიმღერა „ჩეყვასიო ი რამსაჯვი“, სადაც აღწერილია ფუთას უშგულში მოსვლა და
მოკლა:

„მეფეს ბარგილდ ხოჩურჩხუნე,
ლეჟა ანღრი კალაშ ქალას.
სგობინ ლახხვიდხ შყაჟვა ქარვან –
ქაეხოქაბახ მირთენ ფოყას.

– ალის გუმგუიედ მადმა ხობალ!
ლეთა ანღრი უმგულლეფა –
ბრიგ ლახსუმდა უკეცირხანქა,
უკეცირხანქა უტახხანქა.
უმგულარ დაავარ, უმგულარ კეცარ,
იმ ხაჩემავენედ მახეში ფუთას?!
მახეში ფუთა ფინდიხეშე ტყურნა!
– მახეში ფუთა ჩუხოდაგახარ,
მუმბვიდ ეშხეი გარ ხიფიშვდახ.
(თარგმანითურთ იხილეთ შაირებში)

დადეშქელიანების გვარიდან უმგულს მოუკლავს კიდევ ყვარყვარე დადეშქელიანი (დუდა-
უშა ბეწოს შტო), ასე გვეუბნება ხალხის გადმოცემა და დღემდე უმგულში დარჩენილი ამის შე-
სახებე საერო სიმღერა (ბ. ნიჟარაძე II, გვ. 75).

ყვარყვარის მოკვლასთან დაკავშირებით უმგულში არსებობს ასეთი თქმულება: ამ
დროს უმგულის მახეში ყოფილა ბექა (ბეშგანშა) დავითოულიანი. ყვარყვარს და მისი მხლებლებს
უმგულის საძოვრებიდან – ლახვიდან ცარემის გადასასვლელით გაუტაცნიათ საქონლის ჯოგი.
უმგულის მამაკაცები სამუშაოდ ყოფილან გასული მარტო მახეში და მისი ცოლი ყოფილან სო-
ფელში. მახემისთვის ყოყმანი რომ შეუტყვიო ცოლს უთქვამს – სოფლის ხალხი სამუშაოზეა, გა-
ეკიდე ყვარყვარს, თორემ მე ჩაეიცვამ შენს ტანისამოსს და გავეკიდები. ამაზე მახეში გაბრაზე-
ბულა და გაკიდებია საქონლის გამტაცებლებს და დაენია ცარემის მთაზე და შესძახა გაჩერ-
დით! ყვარყვარი ჯორზე იჯდა მობრუნდა და დაუძახა მახემის: აბა მესროლე შენი წვირიანი ისა-
რი – მახეშიმ უპასუხა – არა ჯერ შენი ოქროს ფინთიხიანი ისარი მესროლეო, ესროლა ყვარ-
ყვარმა, მაგრამ ვერაფერი დააკლო. მაშინ მახეშიმ შესძახა – ახლა როგორც მე დაგიდექი ისე თუ
არ დამიდექი ცოლის ლეჩაქი დაგეხუროსო! ესროლა და ჩამოაგდო ჯორიდან. ყვარყვარის მხლე-
ბელნი გაიქცენ მახეშიმ მთელი საქონელი დააბრუნა და ყვარყვარის ტანისამოსიც წამოიღო,
რომელიც ეკლესიაში ინახებოდა. (ბ. ნიჟარაძე, II, გვ. 78).

მოკლედ გავაცნობთ დადეშქელიანების გენეალოგიას. როგორც ცნობილია, ბალსქვემო
სვანეთში ბატონობდნენ დადეშქელიანები. დადეშქელიანების მიერ შედგენილი სქემით, ამ გვა-
რის ისტორია იწყება XIV საუკუნეში. როცა ყუმიკთა ერთ-ერთმა შამხალმა სვანეთში მოაღწია
და დაეფუძნა დადიშთა გვარი. პირველ დადეშქელიანს დაჩქლანე ერქვა, შემდეგ ფუთა (რომი-
ელიც უმგულში მოკლეს) ფუთას შემდეგ მოჰყვებიან: ისლამბერი, ისლამარ და ხომა ისლამ. ხომა
ისლამს ჰყავდა ოთხი შვილი: ოთარ (აქედან მოდიან ოთარშეერები), სორთმან (სორთმანშეერე-
ბი), დუდა (დუდაშეერები) და ქერიმ (ქერიმშეერები). ოთარის შვილებია: თენგიზ და ლევან;
თენგიზის შვილებია: ოთარ და ჯანსუღ, ხოლო ლევანის – თენგიზ, გელა და ციოყ. თ. დადეშქე-
ლიანის გენეალოგიით მათი ბოლო უფროსები იყვნენ: ციოყ, ისლამ და ქერიმ (გ. გასვიანი, შუა
საუკუნეების სვანეთის ისტორიიდან 1991, გვ. 14).

ჩვენი აზრით სვანეთიდან ჩრდილოეთში გაიხზნული გელოვანია შემობრუნებული, რო-
გორც ცნობილია, XIV-XV სს. სვანეთის მთავრები გელოვანები იყვნენ, ისინი რომელიდაც ძალას
გაუნადგურებია და გაუფანტია. როგორც ხშირად ხდებოდა, ჩრდილოეთ კავკასიაში მუსულმა-
ნური ნესებით გაზრდილს გადმოჰყვა გავლენა მათი, რაც ჩანს სახელებსა და წეს-ჩვეულებებში
(დადეშქ-გელიანი).

როგორ მოკლეს ბეჟან ყიფიანი (XVI ს.). ლაშხეთში დოჩა გაბიანს უთხოვია ფარცველან
ფარცველიანის და, შემდეგ გაუფგდია. ფარცველანს აულია პატარა კვახი თავის ყანის მინა ჩაუყ-
რია, წამოუღია და უმგულის ღვთისმშობლის კარზე ჩამოუყიდა, ძველად ეს იყო ნიშანი საზო-
გადოების შეხვეწნისა, და ამგვარ ხეწნას საზოგადოება ყოველთვის ენმინებოდა. უმგული
თავს იყრის, ფარცველანი სთხოვს ყრილობას დოჩა გაბიანის ძლიერად დასჯას. უმგული პატავს
სცემს ხეწნას და მაშინდელი მახემის ბეგაშ რატიანის წინამძღოლობით მიდის ლაშხეთს დოჩა
გაბიანის დასასჯელად. დოჩას სოფელში ვერ ნახავენ. მაშინ უმგული თავს ესხმის დოჩას სო-
ფელს შგადს და კიდევ ორ მახლობელ სოფელს – ნაცულსა და ლეგებს და ართმევს პირუტყვის.
შგადელები ატყობინებენ ლაშხეთის ბატონს და სთხოვენ დაატყვებინონ უმგულს წართმეული
საქონელი. ბეჟანი თავს უყრის მთელ ლაშხეთს და დაედევნება უმგულელებს და დაენევა სო-

ფელ ცანას. ცანაში მცხოვრებ მოხუც ბრმას გიორგი თოდრუანს, რომ გაუგია ბეჟანა ყიფიანი უშგულს მოსდევსო მშვილდ-ისარი მოუთხოვია და ქალებისათვის უთქვამს მოხერხებულად დაეხმოს და როცა ბეჟანი და მისი ჯარი იმ ადგილას გამოვიდნენ ეთქვათ. მარჯვლად ერგას უსვრია ისარი და ბეჟანის მებაიარაღე მოუკლავს. ამით ბეჟანი კიდევ უფრო გაბრაზებულია და მალე დაენია უშგულს და დაშინება და მუქარა დაუნყო. უშგულის მახვშიმ თავაზიანად უთხრა დაბრუნებულყო უკან უბრძოლველად. მაგრამ ბეჟანს ყური არ უთხოვია. მახვშიმ მიმართა ბეჟანს თუ მაინ არ იშლი ბრძოლას ისროლე შენი ისარიო, ბეჟანს მახვშისათვის უსვრია ისარი, მახვშის ხელი მოუგებებია და დაუჭერია ისარი, მერე ბეგაშმა ესროლა, ბეჟანსაც ისრის დაჭერა მოუწოდებებია, მაგრამ ისარმა სასიკვდილოდ დაჭრა და ჩამოვარდნილა ჯორიდან. მისი ჯარი უკან გაქცეულა, მაგრამ უშგულელებს ერთი გლახა მოამბის მეტი არავის გაუშვიათ. ცოცხალი, სადაც ეს ბრძოლა მომხდარა იწოდება „ნაშაღერე ლარად“ ნაომარი სათიბი.

ბეჟანის დაღუპვა, რომ მის ცოლს შეუტყვია გალავანზე მდგარა და იქიდან გადმოვარდნილა ფეხმძიმე ქალი და დაღუპულა. ეს ქალი მარეხი ყოფილა მულახის მახვშის ქავშუბ ქურდიანის და.

ბეჟან ყიფიანი არის ყანსაჲ ყიფიანის (XV-XVIII) შთამომავალი. ყანსაჲ ყიფიანი სვანურ თქმულება-შაირებში შემორჩენილია, როგორც ლაშქრის წინამძღოლი, რაინდი. მასზეა სიმღერა „ყანსაჲ ყიფიანე“. ქვემო სვანეთში სოფ. დაბიში არის საყდარი. სადაც კედლებზე გამოსახული არიან ყანსაჲი და მისი ოჯახის წევრები. ასევე არის მისი სახელობის წყალსადენი (ყანსაჲი ლაღქენარა) დადიანის მთიდან.

მულახის მახვშის ქავშუბ ქურდიანის მოკვლა (XVI ს.). – როგორც ზემოთ აღინიშნა, ბეჟან ყიფიანს ცოლად ჰყოლია ქავშუბის და მარეხი. ქავშუბს დაუფიცნია, რომ დისა და სიძის სიკვდილს არ შეარჩენდა უშგულს. თავი მოუყრია მულახის საზოგადოებისათვის და უთქვამს: ჩემი და მარიხი უნდა ვისისხლო უშგულელებისაგან და მომეხმარეთ, ანდა მახვშიობას თავი უნდა დაგანებო. საზოგადოებას ჰყვარებია მახვში არ გაუთავისუფლებია და დახმარებას დაჰპირებია. ამის შემდგომ ჩამოვარდნილა სამინელი მტრობა უშგულსა და მულახს შორის. ქავშუბს მოსვენება არ მოუცია უშგულისათვის. ერთ დღეს უშგულის მახვშის ბეგაშს უთქვამს ყრილობისათვის: გაგვიჭირა საქმე ქავშუბმა რამე მოუხერხოთო, გადაუნყვეტიათ ქავშუბის ვითომდა მოპატივება. შესარიგებლად და მოკვლა. ქავშუბი მიწვევაზე დათანხმებულა, მოსახლიდან თითო მძევალი მოუთხოვია, თავის მაგიერ – მახვში ბეგაშის შვილი, უშგულის ყრილობა შენუხებულა იმაზე, რომ ბეგაშის ერთადერთ შვილს ითხოვდნენ მძევლად, მსჯელობდნენ იმაზე თუ როგორ აეცილებინათ მისთვის, ეს რომ მახვშიმ გაიყო ეწყინა და იქვე გამოყვანა თავისი შვილი, კარგი შვილი მყოლია თუ უშგულად ჰღირს და უშგულის მაგიერ ვერ ვიმეტებო. მძევლები როცა ჩავიდნენ მულახში ქავშუბი თავისი მხლებლებით უშგულში ამოვიდა. ქავშუბი და მისი მხლებლები მოიპატივეს „ლამარიას“ ეკლესიის გაღავენის გვერდით, დღესაც არის ქავშუბის ქვის სკამი სადაც დასვენეს, დანარჩენებიც დასვენეს, ისე რომ ყოველ სტუმარს უშგულელი ეჯდა გვერდით. ქავშუბს მახვში ბეგაში მოუხდა გვერდით, შეუდგნენ პურობას, შუა სადილზე მახვში ბეგაშმა დაიძახა: უშგულელებო ახლა კი დროა ნითელი სასამელი მოვაყოლოთო. ამის თქმისთანავე ქავშუბს ბეგაშმა გაუყარა დეალეთური დანა (ლუღლუ გაჩ) გულში. ასეთივე ბედი ეწიათ მის მხლებლებსაც. უშგულელებმა იცოდნენ რომ მულახში მძევლებს დახოცავდნენ, მაგრამ იმდენი ჯავრი სჭირდათ მისი რომ მძევლები გაიმეტეს.

მახვში ბეგაშმა მძევლების დასაბრუნებლად ეს ხერხი იხმარა – გაგზავნა მულახში კაცი და შეუთვალა – ჩვენ მოვკალით ქავშუბი და მის გამო მასთან მყოფნიც. მკვდრები არ დაგვიმარხავს; თუ გაგვიცვლით მკვდრებში მძევლებს ხომ კარგი, თუ არა ამ თქვეწს მკვდრებს დავენამთო. ჩვენს მძევლებს რაც გინდათ ის უყავითო, მათზე ძალიან არ შეგუნხდებითო, რადგან ისინი ზოგი ბუშია, ზოგი ნაყიდი, ზოგიც ტყვედ ნაშოყვანილი ოსეთიდან და სხვა ადგილებიდანო. მოკლულთა პატრონებმა და განსაკუთრებით ქავშუბის ცოლმა მოისურვა თავიანთი მკვდრები მიეღოთ, რომ მინისთვის მიებარებინათ, ამნაირად ყველა მძევალი უშგულისა გაუცვალა მულახში მოკლულებში.

ამის შემდეგ კიდევ უფრო გამწვავებულა ურთიერთობა მულახსა და უშგულს შორის. მულახისათვის შერიგება უთხოვიათ, მაგრამ არ დათანხმებულა. ეს სწყენიათ თავისუფალი სვანეთის სხვა საზოგადოებებსაც. უშგული დახმარებისათვის მიმართავს ლატალს, ხოლო ლატალი მესტიას, გაიმართება ბრძოლა, ამ ბრძოლაში ლატალი და მესტია იმარჯვებენ და მულახს სას-

ტიკად სჯიან ჯიუტობისა და საზოგადო კავშირის დარღვევისათვის და სამუდამოდ აძლევენ ბენ უმგულის მტრობას.

დევეთეგრ მურზაყულულის მოკვლა. ბალყარელ თავადს დევეთეგრ მურზაყულუს გახსნა ნუზრახავს უმგულის რომელიმე ეკლესიის გაძარცვა. თავის თანამოაზრეებთან ერთად უმგულში წამოსულა. დევეთეგრთან ერთად ყოფილა მისი ბიძაც. დევეთეგრს განუზრახავს უმგულის წმ. ბარბარეს გაძარცვა, ხოლო მისი ბიძა და თანმხლებნი კალას წმ. კვირიკეს გასაძარცვავად წასულან. დევეთეგრს და მის ამხანაგებს იმავე ღამეს გაუძარცვათ წმ. ბარბარეს ეკლესია. ნაუღლიათ რამდენიმე ვერცხლის თასი, შარნები (შივიები) და სხვადასხვა ვერცხლის ნივთები და კიდევ წასულან მალყარისაკენ. უმგულმა მიერე დღეს შეიტყო წმ. ბარბარეს ეკლესიის გაქურდვა; მაშინვე გაგზავნა სხვადასხვა მხარეს დევეთეგრ-მაძებარნი. ამ ძებნაში თავს წაადგენ თურმე დევეთეგრის ბიძას და იმის ამხანაგებს, რომელთაც წმ. კვირიკე ვერ გაეჭურდათ. უმგულს ეგონა ამით გაძარცვეს წმ. ბარბარე და შებოჭილი სოფლად მოიყვანეს. ამით აღიარეს, რომ წმ. ბარბარე გაძარცვა დევეთეგრმა და არა ჩვენო. უმგულმა ერთ ტყვეთაგანი მალყარს გაუშვა და შეუთვალა დევეთეგრს, რომ თუ უნაკლოდ არ დააბრუნებ ყველა ნივთს, რომელიც წმ. ბარბარედან წაიღე, შენს ბიძას და ამხანაგებს ყველას დაეხოცავთო. ეს კაცი მისულა მალყარს. მთელს მალყარს სწყენოდა დევეთეგრის მოქმედება, რადგან უმგულსა და მალყარს შორის თავისუფლად მისვლა-მოსვლა იყო. მალყარის ყრილობას დაუძღვინა დევეთეგრისათვის, რომ უნაკლოდ წაეღო უმგულიდან წამოღებული ნივთები და თვითონაც გამოცხადდეს უმგულში. დევეთეგრს სხვა გზა აღარ ჰქონდა ყველა ნივთი წამოიღო უმგულში. ნივთები, რომ დათვალეს ერთი შარნი აკლდა. დევეთეგრს უთხრა ყრილობამ თუ ამ შარნს არ მოიტან აქედან ცოცხალს აღარ გაგიშვებთო. ეს შარნი დევეთეგრს ერთი ქალისთვის მიუცია მალყარში – ქალმა არასგზით არ გამოაჩინა და არ დაუბრუნა დევეთეგრს. მაშინ უმგულმა დევეთეგრ მიიყვანა ლამარისა გალავანთან იქ სადაც ქაშუბი გამოფატრეს და მოკლეს დევეთეგრ მურზაყულოვიც. რამდენიმე წლის შემდეგ შერიგდნენ უმგულელები და მალყარელები და უმგულმა მედიატორების მიერ გამოტანილი განაჩენის საფუძველზე გადაიხადა 100 ხარი. სვანები მალყარს ეძახიან ქაშუკის ქვეყანას. მალყარელებს ზო სავიარს უწოდებენ. ყაბარდოს კი „ქაშაგს“ ეძახიან. ძველ დროში მალყარისა და ყაბარდოს ზოგიერთ თემს უმგული იჯარით აძლევდა საძოვრებს და ეს გრძელდებოდა მე-20 საუკუნის 30-იან წლებამდე (ბ. ნიუარძე).

სახელი „სავირები“ ვერ კიდევ VI ს. იხმარებოდა. „გაიგო თუ არა მეფე გუბაზმა, რომ სპარსელების დიდი ლაშქარი მოდიოდა, მან ალანები და სავირები თავისკენ მოიხზრო (ივ. ჯავახიშვილი, ტ. I, გვ. 290).

სურამ გარდაფხაძის მოკვლა (XIX ს.). ქვემო სვანეთის თავადს (ჩოლური) სურამ გარდაფხაძეს გზად გამოუვლია უმგულზე. მიემართებოდა კალას მხარეს თავის მხლებლებთან ერთად. კალა – უმგულის გზაზე შემოხვდა, შემთხვევითი მარხილით უმგულელი წასყიდო (ბიჭოშა) ჩარქეტიანი. სურამს მოსწონებია წასყიდას ხარები, გაუცია ბრძანება შეეხსნათ უღელი ხარებისათვის და წამოიყვანათ. მის მხლებლებს ეს შეუსრულებიათ. წასყიდას პირვეარი გადაუწერია და ჯგრაგისათვის უთხოვია ხელი გამიმართე (სევ ლაამო) და ნუ გამიშვებ შერცხევილილსო. გადმოუღია მარხილიდან თოფი დაუმიზნებია სურამ გარდაფხაძისათვის და გადმოუგდია ჯვრიდან.

ამ ამბის გამო გამართულა მედიატორობა უმგულსა და გარდაფხაძეებს შორის. უმგულს გადაუხდია მედიატორების მიერ გამოტანილი განაჩენი სისხლი (ნორ) ოჯახზე ერთი ძროხა და შერიგებულან.

უმგული თავისუფალი იყო, ერთგვარი დემოკრატიული წყობის ელემენტებით, ამის გამო უსამართლოდ არავის ებრძოდა, მაგრამ არც უსამართლობას აპატიებდა ვინმეს – ეს, პიროვნება იქნებოდა თუ სოფელი. უმგულს დიდი სათიბ-საძოვრები ჰქონდა, რომელიც იჯარით ჰქონდა გაცემული მოსახლერე რეგიონებზე, თვით ჩრდილო კავკასიელებზეც კი (ბალყარეთი). თუ გადასახადს დაუგვიანებდნენ, ან სრულად არ გადაუხდიდნენ მაშინ სჯიდნენ კიდევ პირობის დამრღვევთ – ჯოგების წართმევით და სხვ. ამის მაგალითები მე-20 საუკუნის 10-იან წლებშიც კი მოხდა (მალყარელებთან, რაჭასთან (1918 წ. ურავიდან 200 ხარი გადმორეკეს), ლეჩხუმთან, ქვემო სვანეთთან.

უმგული როგორც სამართლიანობის დამცველი საზოგადოება ყოველთვის ეხმიანებოდა მეზობელ სოფლების ლხინსა და ჭირს. 1875 წელი ავადასხენებლად დარჩა სოფელ ხალდეს ისტორიაში. რუსმა ჯარისკაცებმა მიწასთან გაასწორეს კოშკები და მაჩუბები. ხალდეს მცხოვრებ-

ნი დამპყრობელს ვაჟკაცურად შეებრძოლნენ და დიდი ზიანიც მიაყენეს, მაგრამ რუსის უღელე ჯართან რას გახდებოდნენ. ცოცხლად დარჩენილ ხალხდმულთა დაპატიმრების შემდეგ მათი ცოლ-შვილი გაიხიზნა მთებში, გაქცეულებზე ნადირობდნენ იმპერიის მგლები, ყველას უკრძალავდნენ მათთვის თავშესაფრის მიცემას, მიუხედავად ამისა უშგულელებმა შეიფარეს ხალხდელი უმწეო ქალები და ბავშვები: კაკრიაშვილებმა შეიფარეს ბადე ვასციანის ცოლ-შვილი და შემდგომ ისინი დამოყვრდნენ კიდეც, ქელიძეებმა (ჰანდრამა) შეიფარეს ჩვილი აბრამ ჯოხაძე და დედამისი და სხვ.

ასევე მკაცრად იცავდნენ უშგულელები სტუმარ-მასპინძლობის წესს. სტუმრებისთვის ნასროლ ტყვიას მკერდს უშვერდა უშგულელი, ამის მაგალითია საუკუნის წინანდელი ამბავი, უშგულელი ნიჟარაძე მულახში გასვენების ქელეხზე ყოფნისას ხანჯლით კახიანების ძაღლს კლავს, ძაღლის პატრონი მას დაჭრის. გარკვეული ხნის შემდეგ კახიანი უშგულში სტუმრობდა კაკრიაშვილებს. ნიჟარაძე კახიანს თოფით მოსაკლავად გამოეკიდა – მასპინძელი დავით კაკრიაშვილი კახიანს წინ გადაეფარა და მოკლეს კიდეც სტუმრის გულისთვის. ამ მკვლელობას ნიჟარაძეებს (თამუშა) და კაკრიაშვილებს შორის 8 კაცი შეენირა (3 კაკრიაშვილი და 5 ნიჟარაძე) მხოლოდ ამის შემდეგ შეირიგეს.

ამასთან ერთად, უშგული დევნილთა თავშესაფარის და სოციალური უთანასწორობისაგან დაზარულთა ქომაგისა და, ასე ვახსენებთ, დამსჯელის როლსაც კისრულობდა.

უშგული თავშესაფრად და შესახვეწრად მისულს ასე იღებდა: მისული საყდართან მიდიოდა თან ჰქონდა (ან ჰყავდა) შესაწირავი, ან მინთი სავსე კვები, რომელსაც საყდრის კართან ჩამოკიდებდა ჩამოკრავდა ზარს, რაც იმის ნიშანი იყო, რომ მასოგადობა უშგულე თავს მოიყრიდა. მოიწვევდნენ ყრილობას და გადანყევტდნენ თუ რა სახის დახმარება უნდა აღმოეჩინათ შემოსულებისათვის, რომელსაც ეძახდნენ – „ლაკირ“-ს (შემოხვეწილი). ასეთი მაგალითები უშგულის ისტორიაში მრავლად არის მაგალითად, თავის დროზე შემოხვეწილები არიან ბეროდან ქელიძე და ჩარქსელიანი (ქალდარაღ), ამასთანაა დაკავშირებული შიირი-სიმღერა „ბარბაღ დოლაში“, ასევე შემოხვეწილები არიან დავითულიანები (ბეშგანაშა) რომლებიც ჩაჭამს გაუსახლებია რაღაც მიზეზით და გარკვეული დროის შემდეგ მუყემერს შემოხვეწებიან (შემოუწირავთ „ცხვი“-ს) (საილინძის ქვაბი). რის შემდეგაც მუყემერს მუყერიგებია ჩაჭამთან.

მე-16 საუკუნეში შემოხვეწებია ლაშხეთიდან ფარცველანი, რაზედაც ზემოთ გვქონდა საუბარი. ასევე შეიფარა უშგულმა 1875 წელს რუსის ჯარის მიერ აოხრებული ხალხდეს მოსახლეობის ნაწილი.

ა) უშგულური ისტორიული საბუთები

როგორც ზემოთ აღინიშნა, 1888 წელს გაზეთ „ივერიაში“ ბ. ნიჟარაძემ ვრცელი წერილი გამოაქვეყნა „უშგულის აღწერა“. მასში ჩართულია და პირველად არის დაბეჭდილი ერთი მინაწერი საბუთი: „დანერილი უშგულის, სეტის და ლატალის ხევების ერთობისა“. ბ. ნიჟარაძე წერს: ღრმად მოხუცებულმა უშგულელმა გუა ჩარქსელიანმა (ქუცაშა) მითხრა, რომ ეს ფიცი დანერილი ღვთისმშობლის „გულანის“ ერთ გვერდზეო“. ბ. ნიჟარაძეს ხელნაწერი ადგილზე არ დახვედრია, იგი სხვა სოფელში ყოფილა წაღებული დროებით. მისულა იქ და გადმოწერილია „ხუცუნოდ დაწერილი საბუთის ტექსტი. ამჟამად ხელნაწერი რომელზედაც ეს საბუთია მოთავსებული ინახება კ. კეკელიძის სახელობის ხელნაწერთა ეროვნულ ცენტრში (H – 1760); იგი ნაწერია ქალაღზე, შეიცავს 365 ფურცელს, თარიღდება XIV-XV ს-ით და წარმოადგენს სადღესასწაულო საკითხავს „საკითხავნი დღესასწაულთანი“, ეს ხელნაწერი ერთადერთი ხელნაწერია, რომელიც გადანერილია და დამზადებულია საზღვარგარეთ ბულგარეთში პეტრინონის (ბაჭკოვის) მონასტერში, ქართული კულტურის მნიშვნელოვან ცენტრში. როდის მოხვდა ეს ხელნაწერი უშგულში უცნობია, მაგრამ ჩანს რომ XVI-XVII სს-ში ის უკვე უშგულშია, რაც მინაწერიდან ჩანს. ასევე უცნობია უშგულიდან მისი წაღების გზები. 1870 წელს რომ ჯერ კიდეც უშგულში ინახება ეს ჩანს მინაწერიდან. საყურადღებოა, რომ ამ საბუთებს ადგილობრივი მოსახლეობა იცნობდა და იყენებდა კიდეც სამართლიანი ურთიერთობის რეგულირებისათვის. ქვემოთ მოგვყავს ამ მინაწერის და სხვა საბუთების ტექსტები:

სახელითა ღმერთისათა, მამისა, ძისა, სულისა ნმიდისათა, ესე ნიგნი დაენერეთ ყოველად ნმიდა ღვთისმშობელი უშკულისა, მთავარმონამე გიორგი სეტისა, მაცხოვარი ლატალისა თავ-სდებობითა, შუამდგომლობითა: უშკული, მესტია, ლატალი ერთმანეთისა ერთგულებისა ზედა. მტრის მტრობისა ზედა, მოყვრისა – მოყვრობისა.

რომელმან სოფელმან ესე ნიგნი შეგვიშალოს კრულიმცა არის ქრისტეს ჯუარისაგან. ნუსხური, ქალაღი, შავი მელანი (1888 „ივერია“ ბ. ნიჟარაძე.)

[XIV ს. დანერილი უშკულისა და კალის ჳევის ერთობისა

ქ. ღმერთისა და დედისა მისისა და ყოველთა მისთა ნმიდათა თავსდებობითა და შუამ-დგომლობითა, და უშკულისა ღვთისმშობლისა თავსდებობითა და შუამდგომლობითა, დაენე-რეთ და მოგაკსენეთ დანერილი ესე საერთო და საუკუნოდ გაუყრელობისა, მტკიცე// და უქცე-ველი ყოვლისა სამიზეზოისა საქმისაგან უმიზეზოი, ჩვენ, უშკულისა ჳევემან ერთობილმან, თქვენ – კალისა ჳევესა ერთობილსა, მას ჟამსა, ოდეს ერთმანეთისა ნდობითა და ნებითა გავაერ-თედ ჩვენი საქმე ამა პირსა ზედა, // რომე დღეს და დღელისთგან ნალმა თქვენისა მტრისა მტერი ვიყოთ და მოყვრისა მოყვარე; და რაიცა თქვენსა საქმესა უჯობდეს გულმართლად მას გიჭირ-დეთ, თქვენიანად და უთქვენოდ; და რასაც პირსა ზედა შედგომილ-ვართ, არ გაგიტეხოთ ჳევემან ჳევესა ჳევეობითა, თუ გაგიტეხოთ, რაიცა ჩვენსა შხერასა უყოთ, იმისა საქმესა არას გერჩოდეთ; თუ ერთმან, ანუ ორმან გაგიტეხოს – ერთობილ ნაუკიდეთ.

ამისა გათავებისა თავსდებად მოგვიკსენებია დედა ღმრთისა უშკულისა, ნმიდაი კვირიკე კალისა; კაცთაგან: ადაი გოშგოთელიანი, ხოჯი ჩარგასიანი, გიორგი დადილიანი დათვაი გელო-ვანი,

მე, ფარსმან // ანბარევიანს დამიწერია და მონამეც ვარ.

– ლაგურკა, მხედრული, ხის ნაჭერზე (ვ. სილოგავა I. გვ. 234. სვ. ისტ. საბუთები)

[XV ს.. დანერილი უშკულის, კალის და კალდეშის ჳევების ერთობისა

ქ. ღმერთისა და ყოველთა ნმიდათა მისთა თავსდებობითა და შუამდგომარეობითა [ნმ. კვირიკე კალისა თავსდებობითა, მთავარმონამე ჩქნისა თავსდებობითა დაგვევით დანერილი ესე: საერთოდ გავაერთედ ჩვენი საქმე ყველა, სამტერო და სამოყვრო, ჩვენ სამთა – კალამ, უშ-გულმან და კალდეშმან: ეგრევე იმისდა შედეგად – ამ სამისა მთისა საქმე.

ლაგურკა, მხედრული, ხის ნაჭერი ოთხკუთხა.

აღმოჩნდა 1972 წელს. (გამოსცა ვ. სილოგავამ 1973 გვ. 222)

4. უშკულის მმართველობა, ადმინისტრაცია, ადათობრივი სამართალი

უშკულის „ღამარია“-ს კედლის წარწერაზე XII საუკუნეში ნახსენებია გიორგი მამასახლი-სი. როგორც ჩანს ამ პერიოდში მამასახლისი იყო სოფლის მმართველი.

1972 წელს კალას კვირიკეს საყდარში აღმოჩნდა წარწერა გათლილ ჯოხზე XIV საუკუნისა, სადაც უშკულის სახელით მეზობელ სოფელ კალასთან მეგობრობისა და ურთიერთდახმარების ხელშეკრულებას ხელს აწერს არიშ ღვაჩელიანი და მისი შვილი ბეჟან. ჩანს ეს პიროვნება ან მა-მასახლისია ან მახეში. ხელშეკრულების ტექსტი ასეთია:

[XIV ს.. დანერილი არიშ ღვაჩელიანისა კალის ჳევისადმი

ქ. ღმრთისა და დედისა მისისა და ყოველთა ნმიდათა მისთა თავსდებობით და შუამდგომ-ლობითა, და უშკულისა ღმრთისმშობლისა თავსდებობითა და შუამდგომლობითა დაგინერეთ და მოგეც დანერილი ესე, საერთო და სამოკეთო, //მე,, ღვაჩელიანმან არიშ და ჩემმან შვილმან ბე-ჟან, თქვენ, ერთობელსა კალისა ჳევესა, მას ჟამსა, ოდეს მოგვინდა მოკეთეობა და გავაერთეთ ჩვენი საქმე სამტეროი და სამოყვროი ყველაი, ავი და კარგი ყველაი.

და თქვენისა მტერისა მტერი ვიყოთ და მოყვრისა მოყვარე ვიყოთ. და გირჯობდეს-ყე ნაქვექვეოდა ვიჭიროდეთ. არაი დაგაკლოთ რაიცა კაცსა კაცისაგან დაეკლების. არაი გიღმარებოდეთ, არაი გიცრუოთ და შეგურთებიათ ერთკეამლად და ერთმოსახლეთ. და ან, ვითა ესე გავრთებით გაუმართებს – აგრე გაუყრელნი ვიყვნეთ, არ გავიმეტოთ, არაისა კაცისა გულისათვის; ასე ვითა საქმისათვის გაუმართებს აგრე შენაერთი ვარ ავსა და კარგსა ზედა, მისაგებელსა და და ნასაგებელსა ზედა, ყველასა ზედა. სად საურავი გირჯობდეს-ყე-გიორვით, სად შეელა გირჯობდეს-ყე გიმელოთ.

ამისა გათავებისა თავსდებად მოგვიცემია პირველი ღმერთი და უშგულისა ღმრთისმშობელი.

მე, ივანესა გომგოთელიანსა დამიწერია და მონამეცა ვარ ამა დანერილისა. ლაგურკა, მხედრული, ხის ნაჭერზე. აღმოჩნდა 1972 წ. (სილაგავა. I. გვ. 224).

ზემოთ მოცემულ ტექსტში და სხვა საბუთებში დასახელებულია იმ პირების გვარი და სახელები ვინც დაწერა ან თავმდები იყო ამ დაწერილებსა:

- ანბარეიანი ფარსმან – დამწერი და მონმე უშგულისა და კალის ხევეებს შორის დადებულ-ლი გაუყრელობის დაწერილისა.
- გელვანი დათვი – თავმდები უშგულისა და კალისხეველებს შორის დადებული გაუყრე-ლობის დაწერილისა.
- გომგოთელიანი ადაი – თავმდები კალისა და უშგულის ხევეებს შორის დადებული პირო-ბის დაწერილისა.
- დადილიანი გიორგი – თავმდები უშგულისა და კალის ხევეების გაუყრელობის დაწერილი-სა (XIV ს. ლაგ. №5).

არსებობს მასალა მახეშის მმართველობის შესახებ (XVI-XVII სს.). ბ. ნიჟარაძის წერილებში ნახსენებია უშგულის მახეში ბაგაშ რატიანი. ლექსში „მირანგულა“ ნახსენებია – უშგულის მახეში ფანქვესიანი. მახეშის სოფლის//კვეის ყრილობა ირჩევდა დემოკრატიული პრინციპებით.

უშგულელთა მმართველობის უმაღლესი ორგანო იყო ყრილობა. ადრე ალბათ სხვა ფორმე-ბიც იქნებოდა. ყრილობა საგანგებოდ შერჩეულ ადგილებზე ტარდებოდა. ასეთი ადგილებია უშ-გულში: „ლაღზორ“ – მუყემერსა და ჩაჟაშს შორის. სხვადასხვა დროს ამ დანიშნულებით იყენებ-დნენ „სვიფ“-ს, „სუფარ“-ს „ლაღზორააშ“-ს. ყრილობა სოფლის „მახეშის“ ირჩევდა უვადოდ, ამასთან ერთად აფიცებდა ერთგულებასა და უღალატობაზე. სოფელ//სუიფ//სუფარ – საუფ-ლოდან მომდინარეობს.

ბ. ნიჟარაძის ცნობით „მახეში“ იყო უფროსი, სასოფლო ყრილობის თავმჯდომარე და იგი ნააგავს რესპუბლიკის პრეზიდენტს, იმ განსხვავებით, რომ მახეშის ირჩევდნენ უვადოდ და თუ გამოდგებოდა – სიბერმდე. უფარგის კი ფიცხლავ გამოსცვილიდნენ ხოლმე, ყოველ ჟამს, თუნ-დაც ერთ წლამდინაც. მახეშის არჩევამი მონაწილეობის უფლება მქონდა ყველა სრულწლოვანს ქუდოსანსა და მანდილოსანს. მახეში უნდა ყოფილიყო ხანში შესული კაცი, მამაცი, გამოცდილი, პატიოსანი, სოფლის ერთგული. მახეშის კანდიდატი სოფელში წინასწარვე იყო გამოკვეთილი მისი თვისებებიდან გამომდინარე – ყრილობა ოფიციალურად ამტკიცებდა მას.

როგორც ბ. ნიჟარაძე აღნიშნავს „მახეშობა“ – თავისუფალ სვანეთში შეწყდა რუსის მმარ-თველობის შემოღებასთან დაკავშირებით 1869 წელს და შემოღებულ იქნა „მდივანბეგობა“. შემ-დეგ კი „მამასახლისობა“. 1869-74 წლებში მამასახლისობას პირველხანებში არეულობა გამოუწ-ვევია შემდეგ კი შეითვისა ხალხმა ახალი წყობილება. თუმცა უშგულისათვის მამასახლისობა ახალი არაა „როგორც ვიცით უშგულის ღვთისმშობლის საყდარში XII საუკუნის ნარწერაა გი-ორგი მამასახლისისა, ე. ი. მამასახლისობა ადრეული ფორმა ყოფილა მმართველობისა.

სოფლის ყრილობაზე წყდებოდა მნიშვნელოვანი საკითხები სამინაო და საგარეო ურთიერ-ობებში: ომი, თავდაცვა, ლაშქრობა და სხვა. ქვემოთ მოგვყავს მახეშის ფიცის ტექსტი ბ. ნიჟა-რაძის ჩანაწერების გამოყენებით:

მახეშის ფიცი

ბუკს აყვირებს, ზარს ჩამოკრა,
ყრილოლობა... მახეშის არჩევნებია!
მამაკაცი თუ მანდილოსანი
შემოსილან სადღესასწაულოდ.

იარაღასხმულ ჩოხოსანნი

ლალბორ-სვიფთან თავს იყრიან.

– სამახეშო კაცს წინ იხმოვენ,

ერთურთსა თვალით ზომავენ.

– ხალხს გამოეყოფა ორატორი

ხოტბას ასხამს სამახეშისო:

კარგო გიორგი! ჩვენთვის ცნობილია შენი წინაპარი,

ამიერიდან შენც ცნობილი შეიქმნები.

გვარით ჩვეული ხარ ამგვარ პატივს.

დღეს შენ დიდ პატივს გვდებთ.

შენ გზდით ჩვენს უფროსად.

დიდია შენდამი პატივისცემა,

ათასჯერ მეტი უნდა იყოს

ჩვენდამი სიყვარული, ერთგულება.

დღეიდან ჩვენი მამა ხარ,

დღეიდან შენი შვილები ვართ,

შენ იცი და შენმა კაცობამ,

როგორ შეასრულებ-მოვალეობას.

როგორ გაამართლებ ნდობას.

მახეშობას, რომელიც დაგვაღელეთ.

– ჩვენ გვყავდა კარგი მახეშები:

კახაბერ, წინი, ბეჟან, ბექა, ბაგამ.

იყვნენ სვანეთის ხეობის მახეშები,

გამოჩენილნი კაცნი, მამაცნი!

ახალ მახეშისაც დაემსახურებინოს

ისეთივე სახელი, როგორც მათ.

იმ დროს საზოგადოება ბედნიერი ყოფილა.

– შენც შეგნატრებენ თუ ფიცი აღასრულე.

– დაიჩოქა ორატორმა ალაელინა ლოცვა:

„დიდება შენდა, მაღალო ღმერთო,

გვეედრებით და შეივედრე.

– თუ ოდესმე სვანეთის ხევში

ბედნიერი მახეში არჩეულა

მეორედ ჩვენი მახეში გახადე!

„ამენ“ – ერთხმად შესძახეს.

– მახეში მაღლობას მოახსენებს.

დაიწყებს ხმამაღალ ლოცვას:

– დიდება შენდა კაცის გამჩენო ღმერთო!

გეხვენები და შეისმინე კაცის ვედრება:

მისახვედრელს მიმახვედრე,

შეცდომა ამაცილე,

ჭკუა-გონება მომეცი.

კეთილ საქმეში შემეწიე.

ქაჯი და ეშმაკი ამაშორე.

ღირსეულად მამსახურე საზოგადოებას!

ნუ ჩამაგდებ მე და ჩემს ოჯახს სირცხვილში,

მომეც ძალა, რომ სიკვდილამდე პატიოსნად ვიმახეშო!

– ფიცის დღიდან ის შეუდგება საქმეს.

მახეშად არჩევა დაუმსახურებლად შეუძლებელი იყო,

მახეშის არავითარი ჯამაგირი არ ეძლეოდა,

მისი ჯილდო იყო უკვადავი სახელი.

დიდი იყო მახეშის მოვალეობანი.

დიდი იყო მახეშის უფლებანი!

სოფლის შიდა უთანხმოებებს პიროვნებებსა და გვარებს შორის აწესრიგებდნენ „მედიატორები“ (მეცქვილ, მორავ, ლუფხვილ). მედიატორად არჩევა მოციქულების გარეგნულ მოდავე მხარეებზე იყო დამოკიდებული, მათი რიცხვი განისაზღვრებოდა საქმის სირთულესთან დაკავშირებით. საერთოდ მინიმალური – ორი კაცი, მაქსიმალური – თორმეტი „მორავი“ იყო. განსაკუთრებულ მნიშვნელობა დაზარალებულს უფლება ჰქონდა „ლუფხვილების“ არჩევისა ე. ი. დაზარალებული უსახე-ლედდა და მანაშავეს პიროვნებებს ვისი დაფიცებაც უნდოდა. დასახელებული „ლუფხვილები“ (რჩეულები) საკმაოდ მკაცრ განაჩენს უწესებდნენ დამნაშავეს.

განაჩენის გამოცხადებისას სიტყვა ეძლეოდა ერთ-ერთ უფროს „მორავს“; რომელიც დან-ვრილებით აღწერდა საქმის გარჩევის ვითარებას და ასკვნოდა, რომ ჩვენ ასეთი განაჩენი გამო-ვიტანეთ, – საყდრის კარზე ფიცს აალებინებდა დამნაშავეს გადახდაზე, ხოლო დაზარალებულს პატიებაზე და შეუთქვამდნენ შემდეგნაირად: ქრისტეს თავდებობა (ქრისტე თავსედე ლამო) მო-მეცი, ვინც ეს ფიცი მოშალის კრულმც არის მაცხოვრისაგან (იარდვა ალ ლღვერიელ ჟანჯომას ლქათული მაცხეარხანქა), ზოგჯერ ქვას/სამანს ჩაფლავდნენ მიწაში.

როგორც ცნობილია, უშგულში და სვანეთში ისე, როგორც მსოფლიოს სხვა ქვეყნებში იყო შურისძიება, სისხლის აღების წესი „ლიწერი“ ხალხური სახეობა სამართლისა. ასეთი რამ გვხვდება ევროპაში. (ბულგარეთი, კორსიკა, სარდინია...).

მოდავეთა შერიგებისას ფიცი სხვადასხვანაირი იყო: პატარა საქმეზე – ტოლობის ფიცი, ასევე ერთგულების ფიცი და განწმენდის ფიცი.

დამნაშავის დასჯა განსაკუთრებით მკაცრი იყო საყდრის სინმინდებების შეღავებისას გა-ქურდვისას; ასე მაგალითად ბ. ნიჟარაძეს აღწერილი აქვს როგორ დასაჯეს „ლამარია“-ს გამ-ქურდავნი (საყდრი მუტფურე) უშგულელი ძმები რატანები: ისინი სოფელმა გამოიყვანა საყ-დრის სიახლოვეს, საყდრიდანვე გამოტანილი შუბით გამოფატრა ორივე. ასევე მოექცნენ მალ-ყარულ თავად და დეეთეგერ მურხაყულოვს და ექვს თათარს, რომლებიც ცდილან საყდრის გა-ძარცვას, ხალხს დაუხოცავს და იქვე დაუმარხავთ, როგორც ბ. ნიჟარაძე წერს მათი ქუდები საყ-დარში ყოფილა ჩამოკიდებული. ასევე მკაცრად მოექცევიან 1880-იან წლებში „ლამარიას“ გამ-ტყეავეებს: ნიჟარელ ყიფიანს (გოგჩაიშა) და უშგულელ გეგი ჩარქსელიანს, იმ განსხვავებით, რომ მამინდელმა ხელისუფლებამ არ დაუშვა სახალხო გასამართლება და სახელმწიფო კანონით გაასამართლა და ციხეში კატორღა მოუსაჯა 7 წლით. შემდგომ მას არ მისცეს უფლება სო-ფელში დაბრუნებისა და ციხეშივე დარჩენილა.

უშგულური და საერთოდ სვანური ადათობრივი სამართალი დანვრილებით აქვს აღწერი-ლი ბ. ნიჟარაძეს. ასევე სვანური ადათობრივი სამართლის „ჯაფარიძეთა სივლის“ შესახებ სა-ყურადღებო ნაშრომი აქვს უშგულელ იურისტს დავით დავითულიანს (საკანდიდატო დისერტა-ცია).

უშგულური ხალხური ადათობრივი სამართალი გაანალიზებული აქვს თავის წიგნში „სვა-ნური ადათობრივი სამართალი“ – პროფესორ მიხეილ კეკელიას. ამ პიროვნებას მაღლიერებით იგონებენ უშგულელები.

უშგულელ ასაკოვან ადამიანთა გადმოცემით უშგულში მოციქულ-მორვარებად ირჩე-ვდნენ ჭკუითა და გონებით, ღირსებით გამორჩეულ ადამიანებს, ბევრი ასეთი ღირსეული ადამი-ანი ყოფილა გასულ საუკუნეებში/ ჩვენს მეხსიერებაშიც მრავლად იყვნენ ასეთები მაგ.: გიორგი, ბესო, ივანე ნიჟარაძეები, დავით ჩარქსელიანი კოსტა კაკრიაშვილი და სხვ.

სვანეთში რუსული მმართველობის დამყარების შემდგომ იცვლება მმართველობის ფორ-მები, როგორც რეგიონალურ ისე სასოფლო მასშტაბით. 1847 წელს იქმნება მცირე საბოქაულო (ბოქაული მიქელაძე), 1849 წელს უქმდება. 1859 წელს ბეჩოში შეიქმნა ზემო სვანეთის საბოქაუ-ლო (ბოქაული ამირეჯიბი), ხოლო სოფლებში 1969 წელს შემოღებული იქნა მდივანბეგობა, ერთ-ერთი მდივანბეგი ყოფილა ჩოფა ჭელიძე, აგრეთვე ნინი კაკრიაშვილი. 1874 წელს მდივანბეგობა უქმდება და შემოდის მამასახლისობა. ერთ-ერთი მამასახლისი ყოფილა გაბრიელ (გუა) ილარი-ონის ძე ნიჟარაძე, აგრეთვე ნინი ნიჟარაძე, გიორგი ნიჟარაძე.

1917 წელს ბეჩოში მოიწვიეს სრულიად სვანეთის ხევთა ყრილობა, რომელმაც სვანეთის ბოქაულის ხელისუფლება დამხობილად გამოაცხადა. ამ წელს ქვემო სვანეთში ამოწყვიტეს გარდაფხაძეები. დადგა ქაოსისა და უპატრონობის წლები, პარტახტიანი ტიფი და სხვა უბედუ-რებანი.

როგორც ვიცით, სვანეთში საბჭოთა წყობამ მოგვიანებით შემოაღწია. 1921 წ. 25 ნოემბერს საქართველოს სოციალისტური რესპუბლიკის წარმომადგენელ ვ. ბახტაძესა და წითელი არმიის

მონინალმდევე სვანეთის წარმომადგენლებს შორის სოფ. კალაში დაიდო შეთანხმება. როგორც
 საც ხელისუფლების მხრიდან ხელს აწერდა ვ. ბახტაძე, ხოლო სვანეთის მოსახლეობის წარმომადგენლებს
 მადგენლობის მხრიდან: ბ. პირველი, ბ. ნიჭარაძე, ი. გულბანი, თ. ნიჭარაძე, კ. ხვისტიანი, ვ. ჩხეიძე, მ. მჭედუ
 შერულება მალე დაირღვა. მათ ქვემო სვანეთში შეტაკება მოუხდათ ნითელარმიელებთან. მომ-
 რაობის მეთაურნი ჩაბარდნენ ხელისუფლებას პატივების გარანტიით. ამ სიაში იყვნენ: ბიძინა
 პირველი, ბიძინა ნიჭარაძე, ილია ფალიანი, ბესარიონ ხერგანი და სხვ. როგორც ტექსტიდან
 ჩანს უშგულის სახელით გამოდიან ბიძინა ნიჭარაძე და თევდორე ნიჭარაძე და სოფელსაც ისინი
 ხელმძღვანელობენ.

1922 წელს სასოფლო საბჭოების არჩევნები ჩატარდა სოფლებში და უშგულშიც. ზემო სვა-
 ნეთის ადმინისტრაციულ ცენტრად დადგინდა მესტია 1924-25 წლებში.

1924 წელს რუსის ჯარი ლატფარიდან მოადგა უშგულს და დაუშინა ზარბაზნები. ზარბაზ-
 ნის ტყვია მოხვდა მუყემრში ჭელიძეების კოშკს (დღესაც ატყვია) და ჩაყაშში ნიჭარაძეების
 სახლ-კოშკს. რაიმე ნგრევა არ გამოუწვევია. სოფლის ყრილობამ მშვიდობიანი გზა არჩია და სა-
 მი კაცი თეთრი ბაიარლით გაავზავნა. ჯართან მოსალაპარაკებლად. მოლაპარაკება შედგა და
 ისინიც მშვიდობიანად შემოსულან სოფელში. ამ დროს სოფლის მღვდელი ყოფილა მიხა გიორ-
 გის ძე ნიჭარაძე.

1924 წელს დაარსდა ზემო სვანეთის პარტიული კომიტეტი (ვანო ბერძენიშვილი) და კომ-
 კავშირული კომიტეტი, 1929 წელს ქვემო სვანეთის დელეგაციამ თბილისში მოითხოვა ზემო
 სვანეთის მაზრასთან შეერთება. კომისიამ ცალკე რაიონი შექმნა. 1933 წლიდან გამოდის გაზე-
 თი „ახალი სვანეთი“.

1924 წლიდან უშგულის სასოფლო საბჭოს თავმჯდომარეებად სხვადასხვა დროს მუშაობ-
 დნენ:

კაკრიაშვილი ნიკოლოზი – გამგე, მიხეილ ნიჭარაძე მდივანი, ნიჭარაძე ბესარიონ, ჩარქსე-
 ლიანი პართენ (1924-1929 წწ.). გრიშა ჩარქსელიანი, ესტატე ნიჭარაძე, კოსდა ჩარქსელიანი, აბ-
 რამ ნიჭარაძე, დავით ნიჭარაძე, ვარდენ ღვაჭლიანი, ზაურ ჭელიძე, ოდიშარ რატციანი, ნოდარ
 ნიჭარაძე, 1996 წლიდან შეიქმნა გამგეობები. გამგებელი: ასტერ ჭელიძე.

საბჭოს მდივნებად მუშაობდნენ: ესტატე ნიჭარაძე, ტერენტი ჭელიძე, ლეონტი კაკრიაშვი-
 ლი, ბავრი ჩარქსელიანი, ლოლა ნიჭარაძე.

**5. რელიგიური დღესასწაულები, რიტუალები ადრე და დღეს: ღერბეთ უფალ, ფუს. მაცხვარ, ქრისდე, ბიდა, ლამარია, ჯგრაგ, ბარბალ. ლაუნუმ // საყდარ, ბუასდ (სამყა-
 რო; ამებუასდ (სააქაო), ეჩებუასდ (საექიო), უიბებუასდ (ზესკნელი), ჩუბებუასდ
 (ქვესკნელი); ღწ (დღესასწაული) ლიშირ (ლოცვა), ლამზურაალ (სადღეგრძელო)**

რელიგიურ მრწამსზე მოქმედებს ბუნებრივი მოვლენები, წარსულის ფესვები, იმპერიების
 გავლენა და სხვ. როდის ჩაეყარა საფუძველი ამ რწმენას და როგორ იყო იგი? – როგორც ამბო-
 ბენ „ღმერთმა იცის“. მას შემდეგ რაც ისტორიული საბუთები დაინერა, ან მეხსიერებით, ზეპირ-
 გადმოცემებით თქმულება-ლეგენდებით მოაღწია ჩვენამდე დიდი დრო გავიდა.

როგორც ისტორიიდან ცნობილია, სოფლის მეურნეობის განვითარებაში ტოტემიზმი,
 ცხოველთა გაიდებალბა გადაადის ბუნების თავყანისცემაში. ადამიანს უჩნდება რწმენა, რომ მი-
 სი ბედი, მოსავლის და საქონლის ბედი ზეცაშია – მთვარესთან, მზესთან – დამოკიდებულია
 წვიმაზე, სეტყვაზე, თოვლზე და ა. შ.

ცნობილია, რომ ქრისტიანობას წინ წარმართობა უძლოდა. ამის ანარეკლად თვლიან მთვა-
 რის კულტს. უშგულში დრო იზომებოდა მთვარის მიმოქცევით „უშვი დომდულ მახე“, 3 და 9
 რიცხვებს ბედნიერ რიცხვებად მიიჩნევდნენ, შემდგომ მისი ადგილი დაიკავა წმ. გიორგიმ. ასევე
 მზის ღვთაების სიმბოლოდ, სამსხვერპლოდ მიაჩნდათ ხარი „კან“. მზე მოსავლის ბედის გადამ-
 წვეტი იყო. მენველი საქონლისა და ქალური ხელსაქმის მფარველ ქალღვთაებად მიაჩნდათ
 „ლამარია“. ქალური ნაყოფიერების ღვთაებად ითვლებოდა წარმართული „ბარ-ბარ“, ქრისტიან-
 ნული „ბარბარე“ და სხვ.

უშგულურ ღვთაებათა პანთეონში საპატიო ადგილი უკავია – მებრძოლი ვაჟკაცის (ვაჟია-
 ნობის), მგზავრის, მონადირის ღვთაებას „ჯგვრაგს“ (წმ. გიორგი).

უზენაესი ღვთაების გამოსახატავად უშგულში ჯვარი მიიჩნეოდა. 1930-იან წლებშიც უშგულში სრულდებოდა ორიგინალური რიტუალი, რომელიც გარეგნულად ქრისტიანულად გამოიყურება, მაგრამ არსებითად წარმართულ ღვთაებათა ქორწინების მისტიკის ამჟღავნებას ნაშთია. უშგულში ბზობა დღეს სამ „წმინდანს“ – უფალსა და ორ მაცხოვარს ე. ი. ხალხში უფლის სახელოდებით ცნობილ სოფელ ჟიბიანის ეკლესიის წმინდანს და სოფელ ჩაჟაშისა და სოფელ მუყურის მაცხოვრის სახელოების ეკლესიების წმინდანებს აქორწინებდა. ჩვენითვის ამჟამად საყურადღებოა ის, რომ ქორწინების რიტუალის ობიექტები ამ ეკლესიებიდან გამოტანილი ჯვრებით იყენენ წარმოდგენილი. პირველი ორი ეკლესიიდან გამოტანილი ჯვარი „დედოფლებს“, ხოლო მესამე ეკლესიის ჯვარი „ნეფეს“ განასახიერებდა. სათანადო ეკლესიის მსახურებს (მომზიორის) მიერ თითოეული „დედოფალი“ გამოწყობილი იყო შესაფერის ტანსაცმელში, რომელიც საგანგებოდ ამ დღისთვის ინახებოდა იმავე ეკლესიაში. „დედოფალს“ ეცვა კაბა (კაბ), ზედა ტანი (ჟიბე ტან) წელზე სარტყელი (ლარტყ) ერთყა, თავზე ლაჩაქი ეხურა და შუბლზე ხელსახოცი „ლაკვიან“ შეიონდა შემორკული. რაც ურტყება „ნეფეს“, მას უტანსაცმლოდ სტოვებდნენ (დღეობა ფიქსირებულია ვ. ბარდაველიძის მიერ 1935 წელს ზაფხულში უშგულში (გრაფიკული ხელოვნების ნიმუშები 1953 გვ. 49).

ნ. მარს სვანეთში მოგზაურობის შესახებ 1913 წელს გამოცემულ წიგნში, მოჰყავს ასეთი ეპიზოდი – სვანეთის, კერძოდ უშგულის თემიდან – 1911 წლის აგვისტოს ბოლოსათვის უშგულში წაადრევედა ჩამოუთოვია. უშგულელებს ისლა რჩებოდათ, რომ შემოუსვლელი ქერის ყანები სათიბად მაინც გამოეყენებინათ, დრო საშური იყო და მუშახელიც საკმარისი არ მყოლიათ, მაგრამ კვირაში დაწესებული სამდღიანი უქმის გატყევა არავის უცდია. მსგავსი ჩვეულებები იყო უძველეს კულტურულ ქვეყნებში (H. Mapp, из поездок в Сваннию 1913, ст. 7).

ბ. ნიჟარაძეს აღწერილი აქვს „ქორა მეზირ“ (სახლის ანგელოზი). სახლის ანგელოზი შეიძლება სიმბოლურად იყოს – ხბო, ქათამი, თაგვი, გველი და ა. შ. ის მუდმივად ოჯახში უნდა იყოს. სახლის ანგელოზი როცა ოჯახის რომელიმე წევრს დაენახება ეს უბედურების მომასწავებელია. როგორც ბ. ნიჟარაძე აღნიშნავს რას ეხვეწება „ქორა მეზირს“ პირქვედამზობილი ქალი ეს საიდუმლოდ აქვს შენახული და ამ საიდუმლოს გამხელა ოჯახისთვის საშიშია, რადგან „მეზირს“ ეწყინება. ლოცვის დამთავრების შემდეგ სამ პურთაგან ერთს დანიშნულ კედლის ხერხელში, „პველჩაშ“ შედებდნენ, რომელიც მათი აზრით „მეზირს“ უნდა შეეჭამა, დანარჩენ ორ პურს ქალები შეჭამდნენ შემდეგ ყველიან პურებს „ქუთ“, ჩაანყობს გოდორში „ლალაშ“ აიკიდებს ზურგზე მთავა რომელიმე ეკლესიაში და შეევედრება მამა ღმერთს „ფუსხნა ბუასდიშ“-ს, შემდეგ ქრისტეს „მაცხვარ“ შეეხვეწება, შემდეგ დედა ღვთისას „ლაშარია“-ს და სხვა წმინდანებს. ბრუნდება სახლში და შელოცოდ „ღემზირებს“ ჭამენ კაცებიც და ქალებიც. ეს ლოცვები იციან: აღდგომა დღეს, პეტრე-პავლობას და მარიამობას ყოველ წლობით (ბ. ნიჟარაძე II გვ. 75-76).

საინტერესოა პრომეთეს ქართული ანალოგია ამირანი, რომელიც ჩაჟაშის მაცხოვრის გარე კედელზეა დახატული თავის ძმებთან ერთად. ამირანი უშგულურ მითოლოგიაში ნადირთა მფარველი ანგელოზის „დალის და მონადირე დარჯელანის შვილია. შეიძლება აქედანაც მომდინარეობდეს ქართულ ეპოსში ამირან-დარჯელანისძე (დარჯელანისძე).

ისტორიული წყაროები ქრისტიანობის სვანეთში გავრცელების შესახებ არ აღმოჩენილა. ვარაუდებით ქრისტიანობა სვანეთში გავრცელდა I საუკუნეშივე ანდრია პირველწოდებულის მეშვეობით. მაგრამ როგორც შემდგომ საუკუნეებში ჩანს ეს სარწმუნოება მყარად არ იყო ფეხმოკიდებული მიუღ საქართველოში წმ. ნინოს მოსვლამდე. სვანეთში რომ ქრისტიანული მოძღვრება განსაკუთრებით განმტკიცდა XI-XII საუკუნეებში დავით აღმაშენებლისა და თამარ მეფის დროს ამის დასტურია დავით აღმაშენებლის მხატვრის თეოდორეს მიერ საყდრების მოხატვა უშგულიდან 7 კილომეტრში – იფარაში და ალბათ უშგულშიც. სამწუხაროდ ბევრი რამ განადგურდა, მაგრამ ჩვენამდე შემოგვრჩა მუყურის მაცხოვარი XI საუკუნეში მიორედ მოხატული ჩაჟაშის მაცხოვარი XII საუკუნეში მოხატული და „ლაშარია“. გადმოცემით დანარჩენი საყდრებიც მოხატული ყოფილა, მაგრამ დღეის მდგომარეობით ნაშლილია.

მსახვერპლშენიარის წესი

როგორც აღინიშნა უშგულში 7 საყდარია (უშგულა იშგვიდ საყდარუ ჯამიდ): ორი-მაცხოვრის, უფლის, „ჯგრაგის“, „ლაშარიას“, „ფუსტის“, წმ. „ბარბარეს“. ჩაჟაშის თავზე თამარის ციხე-

სიმაგრესთან ყოფილა ფუსტის საყდარი მუსულმანებს ნაუბილნავთ, ამიტომ გაუქმებულია და სამჭედლოდ გადაუქეთებიათ „ლაშქდურ“.

უშგულში ყოველ გვარს თავის მფარველად ჰყავს ერთი რომელიმე ღვთაება-წმინდანი, რომელსაც წელიწადში ერთხელ მაინც უნდა შეავედროს თავისი თავი. ამასთან ერთად, როგორც ბ. ნიუარაძეც აღნიშნავს, ოჯახი მოვალედ თვლიდა თავს წელიწადში დროების მიხედვით ოთხჯერ ეწირვინებისა პაპებისათვის. შემოდგომის მსხვერპლშენივით უშგულელი სთხოვს ღმერთს, რომ მისი ნაშრომ-ნაამაგარი სალხინოდ მოეხმარებინა (სალხინისგა ლეხმარი). ზამთრის მსხვერპლით უშგულელი სთხოვს ღმერთს, რომ ბედნიერი და უმარცხო ახალი წელი „ზომხა“ მოუვლინოს. გაზაფხულზე ხენა-თესვისას უშგულელი თხოვს, რომ მის ნახნავ-ნათესს (ნაკან-ნალაშ) კარგი ამინდი დაუდგეს. ზაფხულზე, უშგულელი ეხვეწება ღმერთს, რომ მის ამოსულ, მაგრამ ჯერ შემოუსვლელ ყანებს ზიანი არ მიაყენოს სეტყვამ, გვალვამ ან ყინვამ (ჰინდელო).

შესანიირი საკლავის წინასწარ შეთქმა ხდება, რომ ამა და ამ დღეს დაიკვლება და შეიწირება, ამ დღისთვის ოჯახში სინმინდე უნდა იყოს: არ უნდა იყოს მშობიარე, მთვარეული, დედაკაცი წესში მყოფი და არც მათთან ნამყოფი იმ დღეს სახლში არ უნდა შემოვიდეს. შესანიირავ მსხვერპლს პაპი (პაპ) ან თვითონ ხალხის რჩეული წარმოუთქვამენ ლოცვას. საწილით შუბლზე, ორ ბექშუა და კუდუსუნთან ბალანს შეუტრუსავენ, მერე ანთებულ საწილს მიაკრავენ რქაზე. ამ რიტუალის დამთავრების შემდეგ გადასცემს დასაკლავად.

უშგულში სხვადასხვა დროს მღვდლობდნენ: რომანოზ ჩარქასძე//ჩარქსლიანი – ჩარქსელიანი (XVII-XVIII სს), ბათლომე – (XVII-XVIII სს), მამა-შვილი სიმონ და ანდრო გაბიანები (1830-იანი წ.), ილარიონ ნიუარაძე (1860-იანი) გ. ძიმისტარაშვილი (1870-იანი წ.), გეგი ჩარქსელიანი (1883 წ.), გიორგი ნიუარაძე (1880-90-იანი წ.), მიხა ნიუარაძე (1900-1920-იანი წ.), გუა ჩარქსელიანი 1876 წ. მუყემრში) დანარჩენებზე საარქივო ამონაწერები ვისაუბრებთ.

1860 წელს ისტორიკოსი დიმიტრი ბაქრაძე წერს – უშგულში 13 პაპაა (პაპ), ზოგიერთი მათგანი ძალზე ახალგაზრდაა. პაპები ატარებენ იარაღს, რომელიც განსხვავებულია სხვებისაგან, ეკლესიაში როცა შედიან იხსნიან მას. უშგულელი პაპები განსხვავდებიან სხვა სოფლების პაპებისაგან. ისინი უშვებენ წერს, უტოლდებიან ბარელ პაპებს, ზოგი იარაღსაც არ ატარებს. პაპები ყველა კითხულობენ ქართული სამღვდელეობის წიგნებს, მაგრამ შინაარსი არ ესმით; შეუძლიათ გვარი-სახელის დანერა სამოქალაქო ანბანით. აქ ჩვეულებრივ მოკვდავს არ შეუძლია გახდეს პაპი, საფეხურების გავლის გარეშე, მაგრამ მღვდლები თავიანთ შვილებს პირდაპირ აკურთხებენ (ბაქრაძე დ. „სეანეთი“, 1864 წ. გვ. 47).

ა) უშგულურ დღეობათა კალენდარი

როგორც საერთო ქართულ დღეობათა კალენდრისთვის ისე უშგულურისათვის დამახასიათებელია მრავალფეროვნება, არის როგორც რელიგიური, ისე საერო დღეობები, გართობა-თამაშობანი, მასკარადები, რიტუალები, ცეცხლის დანთება, წმინდანთა კულტები, რწმენა-წარმოდგენები ავსულებზე. ამასთან ერთად არის ნარჩენი ფენა წარმართული დღეობებისა.

დღეობები იყოფა წელიწადის დროთა მიხედვით და თამაშ-გართობანიც მასთან არის შეხამებული. რელიგიური დღესასწაულები მსხვერპლშენივასთან არის დაკავშირებული. მსხვერპლშენივისთვის გამოიყენებოდა – ხარი, მოზვერი, ხბო, ძროხა, თხა, ცხვარი.

როგორც ისტორიიდან არის ცნობილი ქრისტიანულ ხალხურ დღესასწაულთა ზამთრის ციკლი იწყებოდა შობა-ახალ წელსთან დაკავშირებით. ცნობილია, რომ ახალი წელი საქართველოში წარმართულ დროში ავგისტოში იწყებოდა. ქრისტიანობის შემდეგ ბიზანტიის გავლენით – სექტემბერში იწყებოდა, მე-9 საუკუნეში – მარტში, X-XI საუკუნეებიდან ფეხს იკიდებს იანვარი. XVIII საუკუნემდე თანაარსებობდა საეკლესიო პირველი იანვარი და საერო პირველი სექტემბერი. XVIII საუკუნიდან რუსეთის იმპერიის გავლენით ახალი წლის დასაწყისად დადგენილი იქნა პირველი იანვარი. ერთმანეთში აირია ძველი და ახალი წელთა აღრიცხვა. უშგულელები დღეობებს აღნიშნავდნენ ძველი სტილით. ზანგრძლივი დღესასწაულებია: ზომხიერ, ლიფანალ, თანფიერ, ხოში თანფიერ (უფლიმთიერ): რიცხვი ძველი სტილით ფრჩხილებშია ყველგან.

საშობაო მარხვა იწყება 28 (15 დეკ) ნემბერს და გრძელდება 25 (7 იანვ.) დეკემბრამდე.

ბარბლამ (ბარბალობა) 17 (4) დეკემბერს. ქრისტიანობის მიღებისათვის ბარბალე სიკვდილით დასაჯა მამამ, დიოსკორემ.

ბარბლამი - უქმე დღე იყო. უშგულში ამ დღეს სადილობის ხანს ყოველ ოჯახში **გამოიღებოდა** დნენ ერთ დიდ შესანიშნავ კვერს, რომელსაც უშბლამი ეწოდებოდა, და მრავლად ჩვეულებრივი სახის ლემზირ-ს. ვიდრე სადილის ჭამას შეუდგებოდნენ, სახლის უფროსი ამ ლემზირ-ებს შესწირავდა და ევედრებოდა მას ოჯახში სიკეთე და ბედნიერება დამიტრიალო.

სალამოს სოფლის ბავშვები ერთად შეიკრიბებოდნენ, დაივლიდნენ სოფელს და ყოველ მოსახლეს გარედან სახლში შესძახებდნენ:

„დადა, ნაუახშობურა“ (ბებიაე, ნაეახშმეეისა).

ამის გაგონებისთანავე დიასახლისები თავ-თავის ოჯახებში ყველიან კვერებს დააცხობდნენ და შინმყოფთ ყველას ჩამოურიგებდნენ. შემინდო („შომინდი“), წარმოსთქვამდა სვანი კვერის შექმნის დროს, რადგან მარხვას სტეხდა.

სოფელ მურყმელის ერთ-ერთი მოსახლე ქუცაშა, გვარად ჩარქსელიანი საიდანაც სვანების მღვდელთმსახურნი (ბაბა-ები) და სახელგანთქმული მონადირეები გამოდიოდნენ, ბარბლამს დიდ ზეიმით გადაიხდიდა ხოლმე. ის დაპატიჟებდა თავის გათხოვილ ქალიშვილებს (პასუში-ებს), ძმისნ-ულებს (ნიბაშინ-ებს) და ყველა ნათესავეს, ნაილებდა ეკლესიაში და იქ მლოცველს (მომზგრ-ს) აკურთხებინებდა ლემზირ-ებსა და ზედამ-ს და შემდეგ სახლში გამართავდა დიდ ჩვეულებასა და მოლხენას.

ბარბლამი-ის სახელით და მის პატივსაცემად დაუქმებული იყო ბარბლამი-ის მომდევნო ორშაბათი დღე, რომელსაც ნაბარბლამი ეწოდებოდა.

(1936 წლის აგვისტოს 20. სოფელი თიბიანი, მთხრობელი 80 წლის ივანე ხაჭვანი).

ბამბლე 24 (11 იანვ) დეკემბერს. წმ. ბარბარეს საყდარში ტარდებოდა ლოცვა და ოჯახებში ლემზირებს ზურგისკენ პაერში აუყრიდნენ ვინც შეიხვედრებდა იმისი იყო. ამ დღეს იციან ხუმრობა „ლიგვენურალ“ (გამურვა). ბამბლუზე წარმოსათქმელი ტექსტი ასეთი იყო:

„ბამბლე ი ქვირჭაბილა, დაკლ მარცხულ გიჯარ გურზ. ჰან კვარი, ფირე ჭაბი, განგალ ქიულდ ზერდათე.

ზაიდიშუე აგეჰანა შეიდებდ (საბედ ჭელიძე-კაკიაშვილი, უშგ. 1975 წ.)

„ბამბლე და ძროხა ნიშა, თხა უმარცხო, ვერძი რქაგრეხილი, ხარი ნიკორა, ზეზუელი ყველის კვერი ზერდაში.

ინმა 22(9) დეკემბერი. ამ დღეს ადამიანის ბედზე დილიდან საღამომდე ჭამა-სმის აღკვეთა იცოდნენ (ლიტმე). ოჯახიდან ერთი წვერი ასრულებდა ამ აკრძალვას. საღამოს სახლის უფროსი მანდილოსანი გამოაცხობდა ლემზირ-ებს და ვახშმის წინ მათ იან-ის სახელზე შესწირავდნენ. ზოგი მოსახლე ამ დღეს საქონლის ლიტმე-საც იხდიდა.

ქღობ - 8-10 დეკემბერი

შობა - 25 დეკემბერი (7 იანვარი) - ვიდრე ლასკარი მოქრისდეშთან შეიკრიბებოდა დილით გათენებამდე ყოველ ოჯახში საიდუმლო ლიმზირის ასრულებდნენ. ხობა ზურაალი ოჯახის ყოველ სულზე გამოაცხობდა პატარა ზომის ყველიან კვერებს, რომლებსაც ალუდაალს უწოდებდნენ (სხვა სოფლებში კვანჭილარე ერქვა), როდესაც კვერები გამოცხვებოდა, სახლის უფროსი შეავედრებდა ქრისდე-ლამარიას და შეწირულ კვერებს ჩამოურიგებდა ლოგინში მწოლიარე ოჯახის წევრებს. დილით, მზის ამოსვლის შემდეგ, მოქრისდეშის ოჯახში დაჰკლავდნენ ვერძს (გიცარ-ს) და ვაცს (ფიკვ-ს). მასთან დილიდანვე შეიკრიბებოდა ლასკარი. გაშლიდნენ სუფრებს, ლასკარის წვერები გარს შემოუსხდებოდნენ უფროს-უმცროსობით და დაიწყებდნენ საერთო სმა-ჭამას, ქეიფსა და მოლხენას. პირველად სუფრაზე „ლაკუამიელს“ იტყობენ: სუფრის უფროსის წინ „მეგნე“ სამ კათხას დადგამდა და მათ ნათავად არყით აავსებდა. ფეხზე წამომდგარი სუფრის უფროსი პირველი კათხით ქრისდე-ლამარიას ადიდებდა, მეორე კათხით მასპინძელს ადღევრძელებდა და მესამეთი იმ პირის სადრეგრძელოს დალევდა, რომლისთვისაც კათხების გადალოცვა სწადდა. ამის შემდეგ დალევდა არაყს და ცარიელ კათხებს უკანასკნელად ნახსენებ პირს გადასცემდა. ახლა ეს პირი წამოდგებოდა ფეხზე, ამავე წესით ჩაატარებდა ლაკუამიელს და შემდეგ მას მესამე პირს გადაულოცავდა; ის კიდევ მეოთხე პირს გადაწოდებდა.

და კათხებს და ასე რიგ-რიგობით შემოვიღიდა ლაჭუაშიელი სუფრებს. ამის შემდეგ სადღესასწაულის დროს სრულდებოდა ე. წ. „ლიჭაჭა“: მერიტიფე (მეგნე) კერიის პირად სვანურ მრგვალ მჭედიდს (ფიჭქ-ს) დადგამდა და ხედ მოათავსებდა წვრილად დაჭრილ ხორცს და ნათავედმანყობდა (ნათ-ს ხუმ) საყვი ორ წყვილ კათხას. ფიჭქთან პირველად ყველაზე უფროსი მამაკაცი მივიღოდა და ის გამოინვევდა თავისთან ყველაზე უფროს მანდილოსანს. ისინი გაჩერდებოდნენ ფეხზე, ან მიწაზე დაგდებულ ტყავზე ნაიჩოქებდნენ ფიჭქის წინ ერთი მეორის პირდაპირ, აილებდნენ ხელში კათხებს და ასე დაილოცებოდნენ – ჯერ მამაკაცი და შემდეგ ქალი:

„დიდაბ ქრისტე ლამარიას,
 ლამარია ბარაქ ლაახო ნიშკვე
 ლარდა-ლაგნას, ნაფორი ლაახო
 ალ ლასკარს, ლასკარისგან მერდა
 მარა, მუშგერის ი მაინძელს,
 ხუაი ლადი-ლადელი შუიდებდ
 ანაპ, ზაიდიში ამ დრელს
 მიე ევხვიანა შვიდებდ,
 სგაე ლამკადად შვიდებდ,
 მაგ თვეთნა ფაყვემ ი თვეთნა ლაჩაქემ“.

დიდება ქრისტეს ლამარიას,
 ლამარია ბარაქა მიეცი ჩვენ
 საცხოვრებელ-სამყოფს, სიმრავლე
 მიეცი ამ ლასკარს, ლასკარში
 მყოფ კაცს, სტუმარს და მასპინძელს,
 მრავალი დღევანდელი დღე მშვიდობით
 მოგვასწარი, გაის ამ დროს მე
 დაგხვედროდეთ მშვიდობით, თქვენ
 მომსვლუდეთ მშვიდობით, ყველა თეთრი
 ქუდითა და თეთრი თავსაფრით.

დალოცვის შემდეგ კათხებს გამოსცილდნენ და ერთად იცეკვებდნენ (ფისუმბიხ), ამ ლიჭაჭის წესს შეასრულებდა ლასკარის ყველა წვერი წყვილ-წყვილად, ქალი და კაცი ერთად, რის შემდეგ გადადიოდნენ თავისუფალ სადღევარტელოებზე. იმღერებდნენ „ლილე-ს“. თუ წლის განმავლობაში ლასკარის რომელიმე წვერს ვაჟიშვილი შეეინებოდა, ის მოქრისდევნის ოჯახში ამ დღეს შეიოტანდა ე. წ. ნადბაგი-ს. ნადბაგი ეწოდებოდა დიდი ზომის ყველიან პურს (ლეკუნჩხ-ს), რომელზედაც დაწყობილი იყო მოხარშული ხორცის „ლაგაფი“ და გარემო სანთლები ენთო. ამ ნადბაგს გადასცემდნენ სუფრის უფროსს, რომელიც ადღევარტელებდა ნადბაგის მომთან ოჯახს და მისი მოტანის მიზნს – ახლად შექნილ ვაჟიშვილს. ლასკარი ამ დღეს გვიანობამდე ქეიფობდა და მხოლოდ ნაშუადღევს გაიკრიფებოდა მთვრალი ხალხი საკუთარ სახლებში.

ქრისდევის მერე დღეს ლალტება ეწოდებოდა, ვინაიდან, ლასკარი მოქრისდევის ოჯახში ბრუნდებოდა და წინა დღიდან მორჩენილი სანოვავით ატარებდა დროს ჭამა-სმა-ქეიფში.

(1936 წ. მთხრობელი – ივანე ხაჭვანი (80 წლის))

ლასკობი – შობიდან დაწყებული სამი დღის განმავლობაში უშგულში სალასკარო დღეობა სრულდებოდა: შობა დღეს მოქრისდევის ოჯახში, გამოაცხობდნენ მრავალ ლემზირს, მოხარშავდნენ ცერცვის შეჭამად (ლედრა ნაყუნს) და გაშლიდნენ სამარხო სუფრას და სვამდნენ არაყს. დროს სმა-ჭამა ქეიფში და სიმღერაში ატარებდნენ. ნავახშმევს მასპინძელს მოჰქონდა სუფრაზე ყველიანი კვერი (ქუთ). ნავახშობურა და ამ დღეს დაკლული ლექრისდევის მოხარშული ხორცი. შობა ღამეს ლასკარი გვიან ღამე დაიშლებოდა და სახლებში მიდიოდნენ.

იარუნეცგა (ორთაშუა) – ქრისდევისა და ზომხა-ს (ახ. წელი) შუა მთელი კვირა. ამ კვირის განმავლობაში ლიზირების გადახდა იცოდნენ. მათ უნდა მოეხსენებინათ და შესანიერი მიქლენათ მთელი სვანეთის და მეზობელი კუთხეების სალოცავებისათვის, მათი ამშვენებლების და ნატ-ჯვრების მომტან-გადმოფენვებელთა სახელზე აცხობდნენ ლემზირებს. ქორა მახვში ლოცვის დროს სალოცავების მოხსენებაში გარკვეულ თანამიმდევრობას იცავდა: პირველად უშგულის წმინდანებს ახსენებდა, შემდეგ კალის, იფარის, მულახის, მესტიის ლენჯერის და ლატალის სალოცავებს, ამათ მიაყოლებდა ქვემო სვანეთის ხატებს, შემდეგ იმ წმინდანებს, რომლებმაც ხატები გადაიხსენეს სანერეთლოდან, რაჭა-ლეჩხუმის (ქართხან), ზესხოდან, მათ, რომ ჩამოათავებდა გადავიდოდა სამეგრელოსა და აფხაზეთის სალოცავებზე, ბოლოს ლამარიას ახსენებდა და უკანასკნელად მოშხამ დილით სამ ლემზირს აილებდა და იმ წმინდანებს ადიდებდა, რომელთა სახელის მოგონება ქორა მახვშიმ ვერ შესძლო.

იარუნეცგას განმავლობაში უშგულელები მართავდნენ აგრეთვე ე. წ. კათხთ-ტაბაგ-ებს და ბაცხ-ს ჩვეულებრივ მიცვალებულთა სულის მოსახსენებლად იხდიდნენ. ბაცხ-ის მომწყობი ოჯახი წინა დღით დაკლავდა ერთ ან ორ-სამ ხარს, ხორცს მოხარშავდა და ულუფებად (ლაგაფებად) დაანანილებდა. ლაგაფი იმდენი უნდა ყოფილიყო, რამდენი კომლიც იყო უშგულში.

ულუფებდა დანაწილებამდე ცალკე გამოყოფდნენ და ოჯახის გათხოვილ ქალიშვილს (ჰასვიმ-ს) უგზავნიდნენ ხარის მარჯვენა ბეჭს, რომელსაც ამიტომ ნანვარ-ი (ძღვენი) ეწოდებოდა. ამასვე დროს ბაცხ-ის გადამხდელის ოჯახში აცხობდნენ საკმაოდ დიდი ზომის თითო კვერს, რომელსაც ლის მოსახლეობის ყოველ სულზე. ამ კვერებს სეფსკვერებს ეძახდნენ. დაცხოზა დღეს დღიოდანვე მიდიოდა ხალხი არყის სასმელად მასპინძელთან. უკანასკნელის ეზოში გამოდგმული იყო არყით დაფი დადი ზომის ხის ქურჭელი – სეგდა, რომელსაც მიჩვეული ჰყავდა არყის გამანაწილებელი (მეგნე). მეგნე არყით სავე კათხებს აწვდიდა ხალხს იმდენჯერ, რამდენჯერაც ისინი მოისურვებდნენ. არყის ამგვარად დაღვევის წესს საყაანი ეწოდებოდა. არყით დაკმაყოფილებულ ხალხს ურიგებდნენ გამზადებულ ხორცსა და პურს – მოსახლეზე თითო ლაგაფ ხორცს და მის ოჯახში შემავალ ყოველ სულზე თითო სეფსკვერ-ს, რომლებიც მათ თავ-თავის სახლებში მიჰქონდათ.

კათხ-ტაბაგ-ს უშგულელი მართავდა ოჯახის კეთილდროებისათვის, განსაკუთრებით მაშინ, როცა მის ოჯახში მძიმე ავადმყოფი მორჩებოდა. კათხ-ტაბაგის გადამხდელი დაპატიჟება ოჯახიდან გათხოვილ ქალიშვილებს (ჰასვიმ-ებს), ძმისწულებს და შვილიშვილებს (ნიბაშინ-ებს) და სხვა ახლო ნათესავებს. ზოგი მოსახლე, თუ მას წინასწარ ჰქონდა შეთქმული, უშგულის მცხოვრებთა კომლზე თითო კაცსაც მონივევდა, მაგრამ უკანასკნელთა მოპატიჟება კათხ-ტაბაგის მეორე დღის სუფრაზე ხდებოდა. ჰასვიმ-ნაბააშინი და სხვა ნათესავები მასპინძელს დილით ეწვეოდნენ, ამ დროს ჰკლავდნენ დუშემეში ნაშყოფ ლაღად ნასუქ ხარს, ვერძსა და ტახს. მიცვალებულთა სულებისათვის და ცოცხალთა საკეთილდღეოდ განკუთვნილი სამსხვერპლო ხარებს უშგულელები დუშემეში გაუშვებდნენ ხოლმე, დუშემეში გაშვება ეწოდებოდა გაზაფხულზე ხენა-თესვის გათავების შემდეგ, სამსხვერპლოდ გამოყოფილი ხარების მთა შხარაზე არეკვას გასასუქებლად. ამ ხარებს გააყოლებდნენ 10-15 კაცს, რომელთაც მუდმეყ-ები ეწოდებოდა. მუდმეყ-ებდა ჩვეულებრივ იყვნენ სიკვდილიანობით დაზარალებულ (ჭირისუფალ) ოჯახთა წევრები. ამ პირებს ატანდნენ თავის შესანიშნავ ხარებს კათხ-ტაბაგ-ის მომწყობი მოსახლეები არა მარტო უშგულიდან, არამედ მულახიდან და მესტიიდანაც. თითო ხარის პატრონობისათვის მთა შხარაზე მუდმეყ-ები იღებდნენ ძველი ღირებულების ექვსაბაზიან სანთელს ან მის საფასურს. შესანიშნავი ხარები შხარაზე ღვინობისთემდე ლაღობდნენ, შემდეგ მათ უშგულში ჩამორეკავდნენ ხოლმე და, იმისდა მიხედვით, თუ როგორი პირობა იყო დადებული, ან პატრონებს მიჰგვირდნენ ან თვით შეინახავდნენ კათხ-ტაბაგ-ის გადახდამდე და ზედამ-ს სალოცავში წაიღებდნენ და იქ შესწირავდნენ. შეწირულ ზედამ-ს იქვე დაღვევდნენ, ხოლო გულ-ღვიძლს სახლში მიზარუნებდნენ და მით შინმყოფთ აზიარებდნენ. ამის შემდეგ მარაზ-ის მარან-ში შექმონდათ ფიქ-ი და მას ქვევრის (კეც-ის) თავთან დადგამდნენ, ფიქ-ზე მოთავსებული იყო ხარის თავი, ლემზირ-ები, ზედამ-ი და ანთებული სანთლები. მის გარშემო გაჩერდებოდნენ ოჯახის წევრები და ახლობლები, ქორა მახეში ხმამალა ილოცებოდა ოჯახის კეთილდღეობისათვის, დასწრენი „ამენ-ს“ იტყოდნენ და შემდეგ შეწირულ საქმელ-სასამელს ეზიარებოდნენ. მეორე დღეს კათხ-ტაბაგის გადამხდელთან იკრიბებოდნენ უშგულის მოსახლეობის წარმომადგენლები, ოჯახიდან თითო კაცი, ყველანი სუფრებს შემოუსხდებოდნენ, მასპინძელი ჩამოარიგებდა სამ კაცზე თითო ლაგაფ ხორცს და თითო საშუალო ზომის „კომეჯს“ (პური); გარდა ამისა სუფრაზე აწყობდნენ ჩვეულებრივ პურებს, მოჰქონდათ არაყი და სტუმრებს გულუხვად უმასპინძლებოდნენ. ზოგი კომლი ბაცხ-სა და კათხ-ტაბაგ-ს შემოდგომაზე ნოემბრის თვემდე (საშიმ-ამდე) ე. წ. ლახორში გადაიხდიდა.

1936 წ. მთხრობელი ივანე ხაჭვანი
ჩაინერა ვერა ბარდაველიძემ

შოშხამ – 31 (13 იანვარი) დეკემბერი. ახალი წლის წინა ღამე. ამ დღეს დილით ყოველი მოსახლე დაკლავდა ერთ კარგს შემოდგომიდან ნასუქ ტახს, რომელსაც ლეზოშიაზი ეწოდებოდა. მის თავსა და ხორცს მეორე დღისთვის ინახავდნენ, ხოლო შიგნულს მაშინვე მოხარბავდნენ იმავე ღამეს შესაქმელად, ღორის შიგნულთან ერთად ვახშისათვის ლემზირ-ებსაც აცხობდნენ.

სალამოს მზის ჩასვლისას ოჯახის რომელიმე მამაკაცი წავიდოდა ტყეში მოიტანდა არყის ხეს-ჭულ-ს, ხავსის ნაკუნს და რიყის ბროლის ქვებს (ქიუარ), ჭულის სახლში შეტანა ნავახშმე-ვამდე არ შეიძლებოდა, მას საახალწლო კვერების გამოცხობის შემდეგ შეიტანდნენ გარკვეული

ნესის დაცვით. საახალწლო კვერების გამოცხობა ნაფხაშმევეს იცოდნენ. ცეცხლს ნელმეორედ შეანთებდნენ და მერბიელ-ი შუდგებოდა ცხობას. ის გამოიღებდა შემოდგომიდან კვლევამდე ხულ საუკეთესო ხორბლის ფევილს, რომელსაც გვიზი ეწოდებოდა, მოხელდა და შერეულად დადი ხომის კერს - ლაჭჭხიარ-ს, და შემდეგ საშუალო ზომისას უშდბაალ-ს გამოაცხობდა. მათ გამოცხობას უნდა დასწრებოდა ყველა, ვისაც სურდა ამ ოჯახში გაეტარებინა მომავალი წლის საოჯახო საიდუმლო დღეობები და ამ დღეობების წეს-ჩვეულებათა შესრულების მონაწილე გამხდარიყო.

როდესაც ლაჭჭხიარი და უშდბაალი გამოცხვებოდა გაეიდოდა გარეთ ორი მამაკაცი, ერთ მათგანს ხელში ნაჯახი უჭირავს, მეორეს კი უშდბაალ-ი და ანთებული კვარი, რომლითაც გზას ანათებდა, ისინი მივიდოდნენ ჭულ-თან, პირველი მათგანი ჭულ-ს მოუქნევდა და გადაჭრიდა ჯერ სიგანეზე რამდენიმე ადგილას და შემდეგ ჭულ-ის თითოეულ ნაწილს სიგრძეზე აპობდა ოთხ-ოთხ ნაწილად. დაპობისას რომ ჭულ-ს ნაფოტი (ნათ) სცივოდა, ამ ნაფოტის მიწაზე დაცემის მიხედვით მკითხაობდნენ: მისი მიწაზე კანით დაცემა, მიწის კარგ მოსაეალს მოასწავებდა, ხოლო როდესაც ნაფოტი გადაჩეხილი გულით მოექცეოდა მიწის პირად, ეს იმას ნიშნავდა, რომ მომავალ წელს ოჯახს წველის ბარაქა ექნებოდა. პირველ სამ ნაფოტს და ჭულ-ის რამდენიმე ნაჭერს შინ შეიტანდნენ, ერთ ნაფოტს საფურაში ჩადებდნენ, მეორეს ბაგაში (ლადიარ-ში) და მესამეს ნერეკე-ის კონის შუაგულში მოაქცევდნენ. ჭულ-ის ნაჭრებს კი შგილ-ზე შედებდნენ გასახმობად.

ამის შემდეგ ამზადებდნენ სამეკვლეო შემოსალოცს, ლაჭჭხიარ-ს, მონწულ კალათაში (ლალააშ-ში) ჩაანყობდნენ ერთ ჯამ გვიზ-ის ფევილს, ლეზომახ-ის თაეს, თომს (წერეკეს), ვერცხლის ფულს (თეთრს-მანეთიანს ან, უფრო ხშირად, აბაზიანს), „ბროლის“ ქვას (ქივ-ს), თხილის კონას, ხავსს და სხვ.

ამავე დროს ირჩევდნენ ქაამე მჭში-ს და მჭში-ს, ანუ ქორა მჭში-ს. გარე მეკვლეს (ქაამე მჭში-ს) კენჭს (ჯილაი-ს) უყრიდნენ: სამ სასურველად მიჩნეული მეზობლისგან ამორჩევდნენ იმას, რომლის სახელზედაც დანიშნული კენჭი ამოვიდოდა. შინა მეკვლე (ქორა ანუ სგაამე მჭში) უშგულელს ორი ჰყავდა - ერთი ამ ლამეს სხვაგან ნავიდოდა დასაძინებლად და მეორე - კი სახლში რჩებოდა და ოჯახს ახალ წელს ყველაზე უნინ ულოცავდა. ორივე ამ მჭში-ს აგრეთვე კენჭის ყრით ირჩევდნენ.

ვიდრე ოჯახი მეორე დღისთვის ცეცხლს შეინახავდა, ე. ი. ვიდრე რამდენიმე კარგად გაღვივებულ ნაკვერჩხალს ღრმად ნაცარში გაახვევდა, - მომავლის გაგების მიზნით, სახლის უფროსი მივიდოდა კერისათან გაღვივებულ ნაკვერჩხლებს და ღველეს ფილაქანზე (კა-ზე) დაპყრიდა, შემდეგ მათ სამ ჯგუფად დაანაწილებდა და შეუსახებდა: ერთ ჯგუფს ხორბლის (კეცენ) სახელზე, მეორე ჯგუფს ქერის (ჭმინ) სახელზე და მესამე ქუბას (მანააშ) სახელზე. ამ ლამეს ღველეს ჯგუფებს ასე დატოვებდნენ, ხოლო მეორე დღეს დილით აკვირდებოდნენ - მომავალ წელს რომელი მარცვლეულის მოსავალია უკეთესი და რომლის უარესი - რომელ ჯგუფსაც თავზე მეტი ფერფლი ექნებოდა მოდგმული, თითქოს მის სახელზე შეთქმული მარცვლეულის მოსავალი უკეთესი იქნებოდა და პირიქით.

შოშხამ ლამეს, და ძილის წინ წვრილად დააპობდნენ ხმელ შუშას (ცახვ) და კვარს და კერის პირად დაალაგებდნენ მეორე დილას ცეცხლის ადვილად ასანთებად.

ჩანერილია ივანე ხაჭვანისაგან 1936 წელს ვერა ბარდაველიძის მიერ.

ზომხა (ახალი წელი) 1 (14) იანვარი. წინა დღით ტყიდან შემოტანილ არყის ხეს (ჭულ) რომელიც გარე კარებთან არის მიყუდებული შემოიტანდნენ, საღამოს დაჭრიდნენ და ნაჭრებს (ნათ) კართან მიაყუდებდნენ. ახალ წელს შემომსვლელი იღებდა შემოჭქონდა და ლოცვით კერიაზე მიაყუდებდა.

ზომხა-ს გათენებამდე ნამოდგებოდა „ქორა მჭში“ (სახლის მეკვლე) უხმოდ ჩაიცვამდა, მივიდოდა კერისათან, ნაცარში შეხვეულ ნაკვერცხლებს გამოქეცავდა და ზედ დაანყობდა წინა დღით მომარაგებულ კვარის ნაჭრებს (ცახვარ), ისე რომ ცეცხლი შეუბერავად გარჩენილიყო. მათი რჩენით, ახალ წელს არ შეიძლებოდა არც შებერვა და არც კვეს-აბებდა ან ასანთის ხმარება. ამის შემდეგ სახლის მეკვლე (ქორა მჭში) ცეცხლზე სანთელს მოუკიდებდა და იქვე სადმე კედელზე გააკრავდა, შოშხამ ლამე სანოვავით გაესებულ „ლალააშ-ს“ ზურგზე ნამოიკიდებდა. ლალააშ-ში

ანყვია ერთი „უშდბალი“, ყველიანი პური, რომელზეც მცხოვრილი გამოსახავს სამ – თითო ცერს, საჩვენებელს და შუა თითს, ამ პურს გადაუბრუნებლად აცხოვდნენ. გარდა ამისა გარდაუდებული იყო კაცის სულზე თითო ყველიანი პური. მეკვლეს ახლავს ოჯახის ბავშვი, რომელიც უკანასკნელს წმიდა წყლის მოსატან ქურჭელს (ობარ-ს). როდესაც მდინარე წყალზე მივლენ აანთებდნენ სანთელს, პურებს გორდორით შეულოცავენ ღმერთს, ახსენებდნენ „ბასილ ძულგამ-ის სახელს, ობარო-ს წყლით აავსებდნენ. ამ დროს წყალთან სხვა ოჯახების მეკვლეებიც იყვნენ, რომლებიც შეხვედრისას ერთი-მეორეს ახალ-წელიწადს ულოცავდნენ. თავის სახლთან რომ მივიდოდა დახურული კართან დაიძახებდა – ყოორ მკარ ბედნიერ“ (კარი ღია ბედნიერო), ამაზე შიგნიდან შეეკითხებოდნენ. „მა ნაბდიერი აჯღვა“? (რა ბედნიერება მოგაქვს?). მეკვლე ჩამთვლიდა. „კუმში ი მარემი ნაფშირი, ნაშეღობი, ზაია მაკად (საქონლისა და ადამიანის გამრავლება, მშვიდობა, წლის მოსავალი). და მესამედ დაძახებენ შემდეგ კარს გააღებდა, როცა კარებში შემოდინ მეკვლე ამბობს – „როგორც ბასილზე ზღვაში კალადა დააბრუნა, წელზედ ნაჯახი გაირჭო, ხალხში შემოვიდა და ყველაფერი საქონელი გაამრავლა, იმის მსგავსად, ახალი წლის წინამძღვარო ღმერთო, კარგი ფეხი შემომატანინე ჩემს ოჯახში“, მეკვლენი ლოცვით კერიას მარჯვნივ შემოუვლიდნენ გარს. ამ დროს მწოლიარე ოჯახის წევრებს „ღიშიაამის“ შეუსრულებდა: თითოეულ მათგანთან მიიტანდა „კარვა“ ფევილს, წერექვ-ს, ვერცხლის მონეტას, ხილეულს და სხვა საახალწლო შემოსალოც მარჯვნივ დაუტრიალებდა და დალოცავდა: დალოცვილი პირი კი საახალწლო შემოსალოცის ნაწილებს ხელს მოავლებდა. ამის შემდეგ ოჯახის წევრები ლოცინებიდან წამოდგებოდნენ და სახლის მეკვლე მის მიერ მოტანილი წმ. წყლით, რომელსაც „ლჯე“ (რძე) ეწოდებოდა, ხელპირს დაბანინებდა. ამ დროს შემოვიდოდა სახლში „ქაამე მჭში“ (გარე მეკვლე), რომელსაც ერთ ხელში თივაჯ ეჭრა მეორეში, „ნათ“ ამ თივას მარჯვენა მხრიდან შემოუტარებდა საქონელს და ხელიდან შეატყებდა, რაც საქონლის ღირსი ამ-ის აღნიშნავდა „ნათ-ს“ კი კერიას მიაცუდებდა. შემდეგ „ლჯე-თი“ ხელ-პირს დაიბანდა და ყველანი ერთად წინასწარ გამზადებულ საახალწლო სუფრას შემოუსხდებოდნენ. დახვებუბაშე შიდა მეკვლე ყველას მოაკინებდა ხელს ჯამზე რომელშიც ძვეს ახალ ამოყვანილი ყველი, ნიშნად გულის სისხეტაკისა და შემდეგ ჭამა-სმას იწყებდნენ. ერთი-მეორეს ულოცავენ რაიმე საქმლით და რა თქმა უნდა სასმელით. ნასაუზუმებს გარეთ გამოდიან. გარეთ გამოსვლისთანავე საყდარს შეხედავდნენ, შემდეგ ერჩიათ იმგვარი კაცის ნახვა, რომელიც განთქმულია სოფელში თავისი კარგი ყოფაქცევით, მშვიდობისმოყვარეობით და სინძინდით. კარგი იყო ბავშვის, მოზარდის ნახვაც. გარეთ შემხვედრი ყველა ერთმანეთს ულოცავს და ერთმანეთს უცვლიან რაიმე ხილს ან ტკბილელს შემდეგი სიტყვებით: „ალა ერ მი ჰალანდ ლააჯომა ამი ჰალან ზაე ჯარ“ (ეს რომ მე ალაღად მოგვე, ისე ალალი წელი გორნებოდეს-ო). გარეთ დაიწყებდნენ სიმღერას, ცეკვა-თამაშს, ამნაირად ატარებენ დროს საღამომდე. ამ დღე დაუბატოებლად სხვის ოჯახში მისვლა წესი არ არის. დიდი და პატარა ყველა ციგაობდა. გარე მეკვლეს ნასვლისას ცხვარს ან ღორს აჩუქებდნენ.

ზომზა საღამოს „ქორა მახვიში“ ფიქქე გადაიდებდა უშდბალ-ს, საზოგადოდ ლაქშიარ-ის ყველა ნაწილს, რომლებიც ლალაამ-ში იყო აქამდე მოთავსებული. ამგვარად განყობილი ფიქქი ხელუხლებლად ინახებოდა დღეობა განცხდაბ-ამდე (6 იანვრამდე). ახალი წლის დღეებში ყველა სტუმრად მოსული ვალდებული იყო შემოსვლისას ხელში დაეკავებინა კარებთან მიყუდებული „ნათ“ და ისე შემოსულიყო სახლში, იქ კი მიაცუდებდა კერიავ.

ზოგიერთ დღეობაში და ზომზა დღესაც ოჯახის მანდილოსნები თავიანთ ოჯახებში ქორალიშირს ატარებდნენ. უფროსი გამოაცხოვდა იმდენ ლამზირ-ს რამდენი ქალის წესში მდგომი ქალიც იყო ოჯახში და ერთ პატარა კვერს „მეზირ-ის“ (ოჯახის ანგელოზი) სახელზე, რომელსაც „ქორა ლეგემი“ ეწოდებოდა. მოიტანდა ამ ლემზირ-ებს იქვე კა-კერიის ფეხთან, მის წინ დაიროქებდა, ქორა ლემზირ-ებს მინაზე ან ფიქქე დაანყობდა, ქორა ლეგემ-ს და სანთელს ხელში დაიჭერდა, წელში მოიხრებოდა, სანთელს და მეზირ-ის კვერს კა-კერ-ას ფეხის ირგვლივ შემოატარებდა სამჯერ და ასე ულოცავდა.

„დიდაბუ აჯკადა ალ ქორა ლამზრს, ეე, ბედნიერ ამსუაღლს ხამურჯვენს, აჯუი მიაამარჯუ ისკვი ღიშირი: კუმამ ჩავათფიშირი, კუმამ ი მარამ მაგ ათნუყვირი“.

დიდება ამ სახლის სალოცავს, ვინმე ბედნიერს გამარჯვებოდეს, ისე მე გამიმართლე, შენი ლოცვა; გამარჯვლე საქონელი და ადამიანი და ყველა დაამშვიდე.

ამის შემდეგ წამოდგებოდა ანთებული სანთლით ქორა ლეგემს- ნაილებდა და მარანის ხვრელში ჩადებდა, ან მარუბ-ის სანა-ში (თარო-ში) ქვას ააფარებდა, რომ არავის დაეხვებოდა. შემდეგ უკან მობრუნდებოდა კვლავ კერიასთან დაიჩოქებდა, თავს მიწის პირად დაამხობდა. ცერქოს მარჯვენა ფეხთან ლემზირებს სამჯერ ნალმა დაატრიალებდა და თან მიწაში შემდეგ ლოცვას ჩასახებდა:

„კერი გამჩენ, გიმი გამჩენ,
ათნუყვიორ მიშგვი ქორ,
ბარაქ ლაახო ლაამგ-ლაყველს,
მიშგვა ჯალაბს ლამლოვა;
ამმარჯვ ისგვი ლიმზირ, მაი
ბედნიერ ამსუალდს ისგვი ლიმზირ
ჩუ ხამურჯვეენს მეერმამდ
მი ამმარჯვ.“

კერის გამჩენო, მიწის გამჩენო,
დაამშვიდე ჩემი სახლი,
ბარაქა მიეცი სანველ-სადღევებს,
მიეცი ჩემს ჯალაბს აყველება;
შემისრულე შენი ლოცვა
რაც ბედნიერ ადამიანს შენი
ლოცვა შესრულებოდეს
მეორედ მე შემისრულე.

ქორა ლამზრის განმავლობაში ოჯახის დანარჩენი მანდილოსნები კერიის გარშემო იდგნენ ფეხზე და თავჩალუნულნი ჩუმად ლოცულობდნენ: ლიმზირ-ის გათავების შემდეგ უფროსი ქალი ფეხზე წამოდგებოდა და ქორა ლემზირებს იქ მყოფ მანდილოსნებს ჩამოურიგებდა. ყველანი ცეცხლის პირად ჩამოსხდებოდნენ და შენანირს შეექცეოდნენ.

კვიმტარ (კვიმატიანი დღეები) 15-16 (2-3) იანვარი. ახალწლის მეორე დღეს, ხალხის აზრით მეტად კვიმატიანი იყო, ამიტომ კუმატს- რკინეულს ხელს არ ჰკიდებდნენ, სამუშაოზე არ გადიოდნენ და ის პირები, რომელთაც ლიშიაშალი გადახდილი ჰქონდათ თავ-თავის სახლებში ისხდნენ მთელი დღის განმავლობაში. ხოლო იმ ოჯახის წევრები, რომლებთანაც ზომხა-ს ქაამე მჭში არ მისულიყო და ლიშიაშალი არ შეესრულებინა, ახალი წლის შემდეგ პირველი სამი-ოთხი დღის განმავლობაში მეზობლებთან დადიოდნენ და იქ ხელს იხსნიდნენ. ლიშიაშალ-ის გადახდამდე არ მუშაობდნენ.

ადგომ (აღდგომა) – 5(18) იანვარი – დიდმარხვის უქმე დღე „ლიფანალ-ის“ მიცვალებულთა სულების სტუმრად მონვევის პირველი დღე.

ლიფანალ – 18-23(5-10) იანვარი – მიცვალებულთა სულების სტუმრად წვევა. მოსაგონარი დღეები (ფან-დღე-ღამე). ამ დღეს საგანგებოდ ასუფთავებენ ყველაფერს, სახსნილოს არ ჭამენ, სადილს არ ჭამენ, ვახშმად აკეთებენ „ჭანტილს“ (კორკოტი). გაანყობენ სუფრას (ფიჩქ). სამარხო საკვებს, არაყს, რამდენიმე ანთებულ სანთელს დაასობენ პურებზე, მთელი ოჯახი უკან დგება სუფრის მომორებით, ოჯახის უფროსი ქუდმობილი (ან ქალი) წინ დგას ითვლის მიცვალებულებს და უთვლის შენდობას, ეხვეწება მათ, რომ ოჯახში კარგი ფეხი შემოიტანონ და მომავალ ამ დრომდე არავინ დაიღუპოს, რისთვისაც მეოჯახენი შეეცდებიან მათ კურთხევა მოუმატონ. როცა ლოცვას დაამთავრებს უფროსი დაიჩოქებს და დაიჩოქებენ სხვებიც, შენდობას უთვლიან მიცვალებულთ. კათხას აიღებენ და ნაუქვევენ რიგ-რიგობით. მეორე დღეს არის – „განცხდაბ“ 6(19) იანვარი, ნათლისღება იესო ქრისტეს წყალკურთხევა „ნიცი ლიჯგარი“. საკლავს კლავენ და იმ დღეებში სახსნილოს აკურთხებენ მიცვალებულ „ღვგგარა ქუნარს“, ასეთი წესით ყოველ სადილ-ვახშამზე ტარდება სუფრის კურთხევა ნათლისღების მომყოფ პირველ ორშაბათამდე, თუ ნათლისღება ორშაბათს ემთხვევა, მაშინ მეორე ორშაბათამდე გრძელდებოდა კურთხევა „ლიფანე“. მიცვალებულის სულებს ზღაპრები მოსწონთ და ამიტომ ყოველ ღამე ზღაპრებს ყვებიან „ლიცგნალი“. კურთხევის ბოლო ღამეს ხდება სულების გასტუმრება „ლისგვეჯინე“ 9(23) იანვარი. მოამზადებენ პატარა სუფრას „ფიჩქ“ სამი სანთლით და მოხარშული ყველის ფაფით „თამ მუჯაბ“ აკურთხებენ სიტყვებით „დო ჯიკლდინე, დო ჯარჩაი“ – არც გიჩქარით, არც გაკავებთ, კარგი ფეხი დატოვეთ, დაიჩოქებენ ყველა, ახსენებენ მიცვალებულთ, მუსგვეჯინე მონებთ მოკიდებს ხელს „ფიჩქს“. წელი ნაბიჯით მიიქვს კარისკენ, ანთებული კვართი წინ მიუძღვიან, რამდენიმე ადგილას დაასვენებს დალოცავს მობარშულ ყველს ირგვლივ აპკურებს და ნელა მობრუნდება უკან.

ლითოდრი (თევდრობა) – შავი ორშაბათიდან დიდმარხვის პირველ შაბათამდე აცხობენ „ბაციკებს“ – ცხოველთა ფიგურებს – ჯიხვი, ხარი, ცხენი და ლოცულობდნენ წმ. ფელქს დორსი.

მეისარაბ (მეისრის დღე) – თვალთა მხედველობის დღე. დაკლავდნენ მამალს ხორციელის კვირის შაბათი, ლიმპარ-ის წინა დღეა.

სიმნიშ (სემონობა 14(1) თებერვალს

ლიმპარი (ლამპრობა) 15(2) თებერვალი. უძრავი დღესასწაული, მიგებება ქრისტესი (მეზურის და ფარისევლის კვირა). ამ დღეს უშგულის ყველა სოფელში სოფლის თავშესაყარ ადგილის მიიტანდა ყველა ოჯახი ერთ-ორ ხეს დაანთებდნენ ცეცხლს. გამოაცხოებდნენ სამ-სამ ლემზირ-ს ცეცხლის წინ დაიწყებდნენ ლოცვას ასეთი სიტყვებით: ჩვენს სოფელს ბედნიერება, კარგი მოსავალი, პირუტყვის გამრავლება, ხალხის გამრავლება, ჯანმრთელობა და სხვ. ლემზირებს ჩამოარიგებდნენ და იწყებოდა მხიარულება სიმღერა-ფერხულები. ცეცხლმოკიდებული ხეები, რომელ მხარესაც ნაიქცეოდა იქით კარგი მოსავალი იქნება-ო. სრულდებოდა სხვადასხვა სიმღერები პირველად ასრულებდნენ „უშგულა მახელვა უარე-ს“ ამ ფერხულში მხოლოდ მამაკაცები მონაწილეობდა. სხვა ფერხულებში და სიმღერებში ქალებიც მონაწილეობდნენ.

ამ დროს სტუმრად მოდიოდნენ სხვა სოფლების მცხოვრებნიც, რომლებსაც მოსახლენი საღამოს ვახშმით უმასპინძლებოდნენ, ოჯახებში ვახშმის შემდეგ ერთ-ერთ ოჯახში იმართებოდა ღამის თევა. მთელი ღამე განუწყვეთლივ ცეკვა-თამაში და სიმღერები იყო.

ხვალმი (ხველების ლოცვის დღე) – უძღვების შაბათი, მამალს კლავენ და ლოცულობენ.

ფივფივა-ი ვაჟანა – შავი ორშაბათი

ლიქვრაში – 18-23(5-10) თებერვალი. უძღვების კვირის წინ სამშაბათს თავდება ლიმპარი

და მომყოლი პარასკევს იწყება მეორე დღესასწაული „ლიქვრაში“ და გრძელდება ხუთ დღეს, უძღვების კვირის ოთხშაბათამდე. ამ დღესასწაულის გაჩენა აღწერილი აქვს ბ. ნიჟარაძეს. – ოდესღაც ბეზოს თემის სოფელ დოლიდან სხვადასხვა გარემოებათა გამო უშგულში დასასახლებლად წამოსულა ორი კაცი გვარად – ქალდანი და ჭელიძე. უშგულელებს მოუთხოვიათ მათთვის, რომ წამოეღოთ დოლის წმ. ბარბარეს ხატი და მაშინ დაასახლებდნენ. ქალდანსა და ჭელიძეს წაუყვანიათ ექვსი უშგულელი მოუპარავთ მაცხოვრის ხატი და უშგულის წმ. ბარბარეს ეკლესიაში დაუსვენებიათ. ამ ხატის მოგზაურობა დოლიდან – უშგულამდე პოეტურად არის გამოხატული ხალხურ სიმღერაში „დიდება ბარბალეს დოლიაში“. სვანეთის ყრილობას წმ. ბარბარეს გულის მოსაგებად დაუნსებია ერთგვარი შეჯიბრი – შერჩევა თუ რომელი სოფელს შეხვდებოდა დღეობა „ლიქვრაში“. „ლიქვრაშის“ ჩატარება შეხვედრით – უშგულს, დოლს და მუჟალს, დღეობაზე შეწყვილდებიან ორი ან სამი ოჯახი მორიგეობით ერთ ნელს ერთი უმასპინძლებს, მეორეს – მეორე. სხვა თემებიდან ნებისმიერს შეეძლო დაუპატიჟებლად მისვლა და მიდიოდნენ კადეც (ბ. ნიჟარაძე I, გვ. 61).

ამ დღეობასთან დაკავშირებით იცოდნენ რიტუალი „ლიტყირავი, რომელიც ჩვენ ჩავინერეთ 1975 ნელს უშგულში 85 წლის საბუდე ჭელიძე-კაკრიაშვილისაგან.

ლიტყირავი

პარი, არი, არი, ცხემი ნახრეკ მუჟალ-მულახს.
 პარი, არი, არი, ზაი მაკად უშგულთე.
 პარი, არი, არი თხარე მყლიპ კაღა ჯგვეთე.
 პარი, არი, არი...

ლაყობა (თარგმანი)

პარი, არი, არი, ფრჩხილის ნაკარი მუჟალ-მულახს
 პარი, არი, არი, წლის მოსავალი უშგულისკენ.
 პარი, არი, არი, მგელი პირდაი კალელთა ჯოგს.
 პარი, არი, არი...

კირულე

კირულე ბ ვო, ვო ლეკურია,
 დედეს ცოდხოლახხეაშინ,
 მამას ლადელ ოთრჯეედ,
 ბოფურემ ლხინ ი ხიად,
 ბაპრემ ბიჭვე ი ბაჭვეა.

კირულე (თარგმანი)

კირულე და ვო, ვო, ლეკურია,
 დედას (ბებიას) ცოდვა მოანანიებინე
 მამას დღევრძელეა,
 ბავშვებს ლხინი და სიკეთე,
 პაპების სკდომა და გასკდომა.

ალაბ (ალეების საღამო) – „ხორციელი ურწყ“ ხორცი იჭმეოდა სულთა შაბათს მე-2 დღეს

ალაბ (ალეების საღამო) „ყველიერი ურწყ“, ერთკვირიანი დაურწყება მოსდევთა ხორციელის დაურწყებას. ყველიერის ორშაბათს საღამოს იციან „ლიჩაჩხიელ“: ჭავჭავაძეებმა შენახულ ჭვავის ჩალის კონებს ცეცხლს მოუკიდებენ და ერთმანეთს ურტყამენ. ხეცში გრძნეულთა ღამედ იტვლებოდა, გურაიში ყვავილბატონის დღედ, ხოლო დასავლეთ საქართველოს ზოგ რეგიონში თეთრი ორშაბათი ეწოდებოდა (ნ. აბაკელია, გვ. 66).

ხარაბ (ხარება) 7 აპ. (25) მარტი, ხარება ყოვლადწმინდისა ღვთისმშობლისა მარიამისა.

ბზობა – აღდგომის წინა კვირა, თევზით ხსნილი იყო, უქმე დღე, ქრისტეს დიდებით შესვლა იერუსალიმში.

თანაფა ცაამ (დიდი ხუთშაბათი) – ლოცულობენ, ქალი რთავს შავ ძაფს და შეაბამს ყველას მაჯაზე და ფეხზე. აღდგომას იხსნიან და ავდებენ.

პრია მიიმ (ენების კვირა) – ბზობიდან აღდგომამდე კვირას ეწოდება, ოთხშაბათს ჭიაკოკონობა იცოდნენ „ლიმპარი“. აღდგომამდე ერთი კვირით ადრე იცოდნენ ჯადოქრობა „ლიგოფინალ“: ტექსტი ჩაეინერე 1975 წელს უმგულში საბედ ქელიძე-კაკრიავილისაგან:

ლიგოფინალ

ბასლიბეჭედმ ლბჭადე მიიმგვი ქორ ი ლირდე, სოლომი მსკადემ ლმსკადე. ფუ, პრიავე ათხარაბ გოფარ გრზნაეილს, ლთირხიშდ ხამა თვეთენ ი მეშხე ვოლიაქ. ჭალი ქვიშასერ ი ჭალი ჩერხასერ მაგუე ახშადახა მიშგვა ქორა უმარჯვს. ლეთიმ ი ლადლი ნეესგა მიშგვა ქორა უმარჯ ჩუ ხარდედ მაგუ ახშადახა ლეზობდ ი ლეთრად, ჭალი ქვიშასერ ი ჭალი ჩერხასერ. ალ ქორა უმარჯვე იემდიარ თანალ ეჩხანჩუე ალურშონელი. – ამჟი ბერეჟდ ი მუქობდუ ათსყანა გუშგუე უმარჯვს მიჩა ნათი ი ხორარუბოლა.

ჯადოქრობა (თარგმანი)

ბასილის ბეჭდით დაბეჭდელი ჩემი სახლი და ყოფა. სოლომის მსკადით (ბეჭდით) მომრგვალებული. ფუ, დაწყველილი იყონ ჯადოქრები, სატანისეულნი, გამორჩეული ხართ, როგორც თეთრი და შავი ცხვარი. მდინარის ქვიშისა და მდინარის კენჭის მეტი ყველაფერი მოგსპობოდეთ ჩემი სახლის მავანს. ღამის და დღის შუა ჩემი სახლის მავანი იყო ყველაფერი მოგსპობოდეთ საქმელად და სასმელად მდინარის ქვიშისა და მდინარის კენჭის ვარდა. ამ სახლის მავანი თორმეტ მთას იქით იხსენიებოდეს. ასე რკინად და ექვად ექცეს ჩემს მავნეს მისი ნათესავი და მოკეთენი.

ვირიალე საფტინ (ურების შაბათი) – იძახოდნენ ვაი ურიას, გარეთ მუგუზალს ყრიდნენ.

თანაფ (თენება-აღდგომას) აღდგომა, მოძრავი დღესასწაულია. ყველა ოჯახი ქრისტეს აღდგომის დღეს გადის საფლავებზე საკურთხით, ახალმიცვალებულთათვის განსაკუთრებული საკურთხი ეწყობა. კვირისთავზე აღინიშნება „ხოშა თანაფ“.

„ხოშა თანაფ (დიდი აღდგომა) – უფლიმიერ იმართებოდა ორშაბათიდან ერთი კვირით

ტარობ (ჭაბუკობა) – აღდგომის მეოთხე დღეს უმგულში იცოდნენ „ტარობის“ ლოცვა. ის ეძღვნება „ტარჭაბიგვს“ უქმობდნენ და საქონლის გამრავლებას შესთხოვდნენ. საღამოს დიდ ხაჭაპურს „ქუთ“-ს გამოაცხობდნენ, ოჯახის უფროსი მამაკაცი და ერთი ბავშვი „მარუბში“ აიტანდა მულოცავდა საქონლის გამრავლებასა და დაცვაზე. იქვე შეჭამდნენ დატოვება არ შეიძლებოდა. „ჭაბუკობა“ იცოდნენ ლეჩხუმშიც. მკვლევარ თ. მიზჩუანის აზრით „ტარუ“ ხეთური ღვთაებაა (გვ. 316). ჩვენს მიერ უმგულში ჩაწერილი „ტარობის“ ლოცვის ტექსტი ასეთია:

ტარ ჭაბიგვ

დიდაბ აჯკად ტარ ჭაბიგვს, ნაფშირი ხორარუბა მიშგუა კუმშს ი მარა. მეჭემ კუმშიმ ჩათფიშირ, ფათვა ნაბლევსერ ი კირი ნაფიცხსერ ქშ ნოსამა ათციკირნა მიშგუა კუმშს (ინფორმატორი ნუცა ნიფარაძე-კაკრიავილი 72 წლის 1980).

„ტარ ჭაბიგვ“ ტარ ჭაბუკი

დიდება შენ ტარ ჭაბუკო, გამრავლება და სიკეთე ჩემს საქონელს და კაცს. პატრონი საქონლის გამრავლე, სქონლის თმის ბუნვის და ფლოქვის ნატეხის მეტი არაფერი დააკლო ჩემს საქონელს.

ლიგერგი ლუფხამ (გიორგის გაზაფხულის) 6 მაის (23 აპრ). ბორბალზე ნამების დღე.

ანლაზ (ამალღება) – ქრისტეს ამალღება აღდგომიდან მე-40 დღეს საფლავებზე გადიდნენ ტაბლათი.

ლიფანა (სულთმოფენობა), ამალღებიდან მეორე კვირას, სულთმინდის გადმოსვლის დღე.

პოლი (ყოველთა წმინდათა კვირიაკე) – აღინიშნება პეტრე-პავლობის მარხვის წინა შაბათ-კვირას. ადრე შხარას მხარეს მცინვარი მონყვეტილა, მას ენგური დააგუბებია დიდი ხნით, როცა მცინვარი და წყალი დაძრულა ნაულეკავს მრავალი სოფელი. ამ უბედურების აღსანიშნავად და ღვთის სალოცავად ხალხს დაუნესებია ეს დღესასწაული. მას უშგულთან ერთად აღნიშნავენ მესტიისა და ლაშხეთის სოფლები. მესტიის საზოგადოებაში აღინიშნება ურთიერთდაპატივებით, ქეიფით, დოლით „ლემის“ გაბერვით. ლაშხეთში მახაშის მალალ მთაზე მთავარ-ანგელოზის ეკლესიაში ადიან სალოცავად უმეტესად შავი მამალი ინირებოდა. ნაწილობრივ სხვა სოფლებზეცაა ვაგრცელებული. ამასვე უკავშირდება „მახიორვა“ აკრძალვა ახალი წლიდან პეტრე-პავლობამდე პირველად რომელი ძროხაც მოიგებდა ხბოს მისი ნანველი პროდუქტი მამაკაცს არ ექმევა, უშობელის ხბო უნდა დაკლულიყო.

პარპალდა (პეტრე-პავლობა) 12 (29 ივნ) ივლისს გადიოდნენ სასაფლაოებზე. პეტრე (სიმონ) და პავლე (სავლე) მოციქულები. პეტრე ჯვარს აცვეს რომში. პავლე წარმართი იყო დევნიდა ქრისტიანებს, ქრისტეს გამოცხადებით იგი მოექცა ქრისტიანად

ლიგურკე (კვირიკობა) 28 (15) ივლისს უშგულის მეზობელ კალაში კვირიკეს მონასტერში იმართება. უშგულელთა დიდი ნაწილი იღებს მონაწილეობას თვით უშგულიც უქმობს ამ დღეს (კვირიკე და დედა მისი ივლიტი მონაგებები იყვნენ მცირე აზიაში).

ლიუსხუარი: ჳწინში გიცრიმ (უსხუობა: ხარით ან ვერძით) აგვისტოს პირველი კვირა დღე თიბვის წინ „ახანახა“ ფუსტის გაღავანში საღმრთო სამთიბლოს იხდიდნენ.

როგორც ცნობილია, დიდი ღმერთის ანუ ფუსნაბუასდის კულტი ერთი მხრივ ხარის და მეორე მხრივ მზის კულტების შერწყმის ნიადაგზე განვითარდა. ქართველთა რელიგიის ისტორიის გვიან ანთროპომორფული ღმერთებისა და უკვე არსებულ ღვთაებათა პანთეონის გვერდით საკმაოდ დიდი ადგილი უჭონდა დათმობილი შინაური ცხოველების კერძოდ ხარის და ვერძის კულტს. ხარი ფუსნა-ს და ვერძი გიცრა-ის სახელწოდებით და საერთოდ ორივეს „უსიხუ“ ეწოდება. ასეთი დღესასწაულები არსებობდა რიგ დღეობებზე.

უშგულში დღესასწაული „ლი-უსხუ-არი“ (უსხუობა) მონაცვლეობითია, ერთ ნელს-ჳწანობა (ხარობა) მეორე ნელს – გიცრა-ობ (ვერძობა). იმ განსხვავებით, რომ ხარს მთელი სოფელი ერთს სწირავს და იქვე კლავს ვერძს კი ყველა ოჯახი სწირავს ცოცხლად ფუსდის „ძღვიდ-ში“, მერე ოჯახებში იკვლება, საღამო ხანს გულ-ღვიძლით, მარჯვენა ბეჭით და ნათავედი არყით მიდიან საყდართან, იმართება რიტუალი. ადგენენ თიბვის დანყების დღეს და სხვა პრობლემურ საკითხებს.

ლიმდვარი (ნადობა) – „ლიუსხვარის“ მომდევნო დღეს მუყემერში წმ. ბარბარეს საყდართან ძროხას კლავენ სალოცავად.

ფერცვალობ (ფერისცვალება) 19(6) აგვისტო, ხილით კურთხება
ლიმარი (მარიაობა) 28 (15) აგვისტო – მიძინება ყოვლადწმიდის მარიამისა სასაფლაოებზე საკურთხი იციან. იკვლება – გოჭი, ხბო, თიკანი ან ბატკანი.

საგიერგი (გიორგობა) 23 (10) ნოემბერი. წმ. გიორგის „ჯგრაგ“ თავის მოკვეთის დღე. საქართველოში მის სახელზე იმდენი საყდარია რამდენი დღეცაა ნელიწადში.

კალენდარული დღეობები წლის გარკვეულ დროს სრულდებოდა და დაკავშირებული იყო სეზონურ სამეურნეო საქმიანობასთან (ხვნა-თესვა, მკა, თიბვა) ასევე ბუნებრივ მოვლენებთან და სოციალურ ყოფასთან (გვალვა, ჟამიანობა, შიმშილი).

უშგულელისათვის ძალზე მნიშვნელოვანი იყო მიწის მოსავალთან დაკავშირებული წესჩვეულებანი. ხვნა-თესვის დაწყებამდე კალოში გააკეთებდნენ მრგვალ წნელს „კირკალო“ და შეულოცავდნენ, ასევე მოათავსებდნენ დიდ ქვას//ასპიდს „ჩერხა“ და იტყოდნენ ლოცვის ტექსტს:

გამულ ბედნიერ//გიმი გამჩენ

გამულ ბედნიერ ჯამზგრის მიჩა მმარუს, ჩუ როქ მიხალ ერე დთხელ ფაკელ მაფრა,

ათვეპური ლამარიას, ხომა ფუსს, მიჩა კალთი ბარაქს ქამანეანი. მიშვეი პილლე ლიცეში ისევედ ლამბარინს, ათხემ როქ ხოჩამდე აჯზგრახ, ზავდეშ ხოჩა გუჟიე აჯპანახ.

თარგმანი – მიწა ბედნიერო//მიწის გამჩენო

მიწა ბედნიერო გლოცვენ მის მუშებს, ვიცი, რომ თხელი თავსაფარი მახურავს. შევევედრები ლამარიას, დიდ ფუსს თავისი კალთა ბარაქას მამჩენებს. ჩემი პირის დასველება თქვენთვის მიმბარებინოს, ახლანდელი წელი კარგად დაგემთავრებინოთ, მომავალი – კარგ გუნებაზე მოგსწრებოდეთ (ინფორმატიური საბედ ქელიძე-კაკიაშვილი).

მკვლევარები სვანურ „გიმ“-ს (მიწა) უკავშირებენ შუშერულ „გი“, და ბერძნულ დედამიწის ქალღმერთ „გეა“-ს (თ. მიზრუანი).

ე. გაბლიანი აღნიშნავს, რომ მცხეთის კერპს მარჯვნივ უჯდა ოქროს კერპი „გაიმი“, მარცხნივ ვერცხლის კერპი „გაცი“, ეს გაცი იყო ღმერთი გამანაყოფიერებელი, ხოლო „გაიმი“ ნაყოფის მიმცემი ანუ მიწის ღმერთი. ეჭვსგარეშეა, რომ სვანური მიწის სახელი „გიმ“ და აგრეთვე ხის სახელი „მე-გამი“ ამ კერპის სახელისაგან არის წარმომდგარი (ე. გაბლიანი, ძველი და ახალი სვანეთი. გვ. 127-128).

მკასა გვანურად ჰქვია „ლითი“, მკასა და მოსავლის ღენვა განიავებას თავისი რიტუალები ჰქონდა. შემოდგომაზე ახალ მოწეულ მოსავლისათვის ღენკერის ქედზე (თამარის ციხესიმაგრესთან) აღინიშნებოდა ბედის-ბარაქა და საქონლის გამოზამთრება. ცოტა ქვემოთ კლდეებთან – „ლილაპი“ – რითაც ახალი მოსავლის შემოსულა აღინიშნებოდა. სანამ ოჯახი ახალი მოსავლის ჭამას დაიწყებდა გამოაცხოზბდნენ „ლეშირებს“ (ყველიანი პური) ოჯახის წევრთა რაოდენობის მიხედვით. ამასთანავე ახალი მოსავლიდან გამოაცხოზბდნენ სამ პურს.

რადგან უშგულში მესაქონლეობა ძირითადი საარსებო წყარო იყო, მასთან დაკავშირებით რწმენა-წარმოდგენები, მაგიური თუ რელიგიური ქმედებანი მრავლად იყო. საქონლის მფარველად თვლიდნენ „სუნდუქ დეცემ“-ს, ცხვისა – „სარაკელს“, ღორისა – „ლაპატრა. ძროხა რომ პირველად ხბოს მოიგებდა იმის გაზრდა არ შეიძლებოდა. ის აუცილებლად უნდა დაკლულიყო.

თავისი რიტუალები ჰქონდა დარ-ავდარს. ძლიერი გვალვის დროს სრულდებოდა ხატის განბანვის წესი. იცოდნენ საერთო შეწირულობებით საკლავის ყიდვა და მსხვერპლშენიწვა, ზოგჯერ ერთი წლით ადრეც ასუქებდნენ მოზვერს რომელსაც სოფლის „უხს“-ს ეძახოდნენ.

შემოდგომის დღესასწაულები

ლიჯგრი (კურთხევა)

მიცვალებულს შემოდგომაზე თუ უსრულდებოდა წელი აღნიშნავდნენ წლისთავს „ლიწზა-ურალ“. წლისთავის გადაწევა არ შეიძლებოდა, შემოწევა დასაშვები იყო თუნდაც თვეობით, ოღონდ შემოდგომას არ უნდა გასცილებოდა. კლავდნენ ხარს ან ძროხას. ამ დღიდან მოიხსნებოდა გლოვა ოჯახში.

ლაგვან//ლიჯგრი (სატირალ-კურთხევა)

როგორც ბ. ნიჟარაძეს აქვს აღწერილი „ლაგვან“, იგივე „ლიჯგრი“ კურთხევა-სატირალი იმართებოდა როგორც მიცვალებულზე ისე ცოცხალ ადამიანზე (ადამიანებზე), რომელიც მოიხურებდა წინასწარ კურთხევას. ამ დღისთვის დიდი მზადება ტარდებოდა – ხარების, ღორების გასუქება, ფქვილის მომარაგება, არყის გამოხდა. უშგულში მცხოვრებ ყველა ოჯახის სულთა რაოდენობის მოიხედვით ნაწილდებოდა ყველა სახის ულუფა. ხოლო მოცემულ ოჯახში იმართებოდა დიდი პურობა. თუ მიცვალებული იყო ტანისამოსს სკამზე დაკიდებდნენ, თუ ცოცხალი იყო თვითონ დაჯდებოდა სკამზე და თუ ჰყავდა ნაშიერი გვერდზე დაიყენებდა და ისე აკურთხებდნენ პაპები „ბაპარ ერთგვარ პანაშვიდს უხდიდნენ „პანშვირ“.

„ყერია“ (ყერ-ანგელოზი)

თუ ოჯახში მძიმედ ავად იყო ვინმე, ოჯახი მთელ სოფელს მოუყრიდა თავს შერჩეულ საყდრის გალავანში „ძღვედ“-ში; ავადმყოფის მატრონი ხალხს სთხოვდა შეხვეწოდნენ ავადმყოფის მორჩენას საყდარს, რომელსაც ოჯახი შეუთქვამდა „ხოლგენი“ ხარს და შემოდგომაზე კლავდა სოფლისათვის. შეწირულ ცხვარს ჰქვია „გვეც“, ე. გაბლიანს მიაჩნია „გაც“-იდან მომდინარედ.

საყდრებს ჰყავდათ გამოყოფილი მზრუნველი, მომვლელი, რომელსაც ეძახდნენ ჰალსვანს; იყვნენ მულზონებიც (ქვემო სვანეთში).

კალსვან – საყდრის მოსამსახურე, უნდა ჩამოთოვოს, გაალოს კარი, როცა პაპი სანირველად მივა, ან ხალხი ფიცის მისაღებად და სალოცავად. ამ მოსახლემ უნდა მისცეს მძიფი ყუველი: სოფელს, რომელსაც შვილი დაეხადებოდა. მას ატარებდნენ 4-5 წლამდე ყელზე. შემდეგ უკან აბარებდნენ. როგორც გამოტანისას, ისე უკან ჩაბარებისას ახალშობილის მამა სამ პურს და პატარა დოქით არაყს მიიტანდა და იქვე შეჭამდნენ და დალევენ საყდრის მოსამსახურესთან (ბ. ნიყარაძე I. გვ. 193).

მულზონები ენოდებათ იმ პირთ ან ოჯახს, რომელთაც საყდარი ებარათ მოსავლელად. ისინივე იღებდნენ საყდრის შენირულობას და იძენდნენ ეკლესიისათვის სანთელს, საკმეველს და სხვ (სვ. პროზა. გვ. 171).

სანიტარსო რიტუალია ოჯახთა შეერთება „ლიიშხვაალ“

ლიიშხვაალ (ოჯახთა შეერთება) ერთდებოდა ორი ოჯახი, ის ოჯახი, რომელიც გადადიოდა მეორე ოჯახში საცხოვრებლად დანიშნულ დღეს, მთელი ახლობლებით მიდიოდა და თან მიჰქონდა: არაყი, ფველი და ყველი, ქუთვარის გამოსაცხოზად და მიჰყავდა ერთი საკლავი ცხვარი ან ხბო, როდესაც ორივე ოჯახი მოამზადებდნენ, საქონლის გულ-ლეიძლს ნათხუმ არაყს და ლემზირებს დაანყობდნენ სუფრაზე. ერთი ქორა მახვში აიღებდა ხელში გულ-ლეიძლს, ხოლო მეორე ქორა მახვში-ნათხუმ ჰპარაყს. ორივენი აღმოსავლეთისაკენ მიბრუნდებოდნენ, ქუდმოხდილი დაიჩოქებოდნენ და დაილოცებოდნენ:

– „ღეერბეთ, სი ლაახემდ გუშგე ლიზგეს, ანმარჯუ უშხვიდ ლორდე, ნომგუაშუ ნაკდუენ, ჯეკრალ, მადილ ჯეკრი“.

ღმერთო, შენ შეენიე ჩვენს სადგომს, გაგვიმარჯვე ერთად ყოფნაში, ნურაფერს დაგვაკლებ, გეხვენები, მადლი, გექნება.

ამის შემდეგ გაიშლებოდა საერთო სუფრა და გაიმართებოდა ღვინო, მეორე დღეს ნაიშხვაალები გადმოიტანდნენ მთელ მოძრავ ქონებას იმის სახლში სადაც ერთად აპირებდნენ ცხოვრებას, და გააერთიანებდნენ მთელ უძრავსა და მოძრავ ქონებას. მიზანი გაერთიანებისა ეკონომიური გაძლიერება იყო, შემდეგ ხშირად იყრებოდნენ და ქონებას შუაზე ყოფდნენ.

6. უშგულელთა რწმენა-წარმოდგენები, ღვინო-თემშულებანი

წარმართული ხასიათის ზოგიერთი საკულტო ძეგლი სვანეთში აღწერილი აქვს მკვლევარ მ. მაკალათიას და გაკეთებული აქვს გარკვეული დასკვნები.

უშგულის ეკლესიებში არსებული სხვადასხვა ფუნქციის მქონე საკულტო დანიშნულების მრავალ ნივთს თავისი არსით დაჰკრავს წარმართული იერი. ყურადღებას იქცევს ეკლესიებში შეწირული ჯიხვის, არჩვის, არხარის და ირმის რქები და საეკლესიო ინვენტარზე მოცემული ჯიხვის გამოსახულებანი. უშგულის წმ. გიორგის ეკლესიაში ინახება ჯიხვისა და არჩვის რქები. სკიერი რომელზედაც სამი ჯიხვია გამოსახული. წარმართულ გადმონაშთს წააგავს ეკლესიის გალავნები. დიდ ლოდზე „ითინი“, ხოლო გალავნის გარეთ, ბორცვზე სამლოცველო ჩაღრმავებული ადგილი მიწაში, რომელიც ქვემოთ არის შემოზღუდული. სანადიროდ მიმავალი უშგულელები „ჯგრაგს“ შესთხოვდნენ გამართლებას, სანაცვლოდ პირდებოდნენ მოკლული ნადირის გულ-ლეიძლს, ბეჭს და თავ-რქას. წმ. გიორგის ერთ-ერთ ფუნქციას მონადირის მფარველობა შეადგენდა. რასაც მხარს უჭერს სამონადირეო ეპოსი, სადაც წმ. გიორგი დალს ებრძვის და სჯის. უშგულელი მონადირეები ჯიხვის რქებს სწირავდნენ „ლამარიასაც“, ფუსდსაც. გარეული ნადირის რქები მიმოფანტულია უშგულის საყდრების თითქმის ყველა სამლოცველოში. აღსანიშნავია, რომ ჯიხვი გამოსახულია ბორჯომის რაიონის სადგერის წმ. გიორგის ეკლესიის გარე კედელზეც.

უშგულის თემის ერთ-ერთი ძირითადი სამლოცველო „ლამარია“ იყო. უშგულის თემი ბუთების მიხედვით ხშირად ღვთისმშობლის//დედა ღვთისა (ლამარია) სახელით გამოდის. გადმოცემით „ლამარია“ ადრე სოფ. მუყემერის დასავლეთით ლატლიშის მთაზე ყოფილა. რომელიც

ზევის დაუნგრევია, ახლაც ლამარიას ნაბრძანები (ნამსგვეჯვარ) ეწოდება. ლეგენდის მიხედვით, ცნობილი მეთოდით, გაუხედნავი მოზერების უღელში შებმით გადაუწყვეტიეს ამჟამინდელ ავგილზე საყდარ-მონასტრის აშენება.

უშგულის „ლამარიასი“ მარიამობა დღეს 28 აგვისტოს იკრიბებოდნენ მთელი უშგულის ქალები. წინასწარ შეგროვილი ფქვილისა და ყველისაგან მამ-ში აცხობდნენ ხაჭაპურებს. აცხობდნენ იმდენს რამდენიც იყო ოჯახში. ამას კალოს „ლემზირებს“ უწოდებდნენ. ერთ „ლემზირს“ ზედმეტად გამოაცხობდნენ, რომელსაც „მაჩის“ ლემზირს უწოდებდნენ. მას სოფლის ბარაქიანობისათვის შეავედრებდა „მერბიელი“ მცხობელი ქალი ბარაქის მომცემ „მეზირს“ სახელზე (ბარაქი მიუშვდი მეზირ) და მინაში საგანგებო ხერელში (კოჭულად) ჩადებდა, კოჭულდი ქვით იყო დახურული ისე, რომ იგი შემუშნივეელი რჩებოდა გარეშე პირთათვის.

მეორე რიტუალი, რომელიც თვით ლამარიას სამლოცველოში სრულდებოდა დღეობა „ჰულიშის“ დროს, შემდეგში მდგომარეობს: მთელი უშგულის ქალები თავს იყრიდნენ ლამარიას, „ლადბაში“ და დადგამდნენ ოთხ კერას პურის გამოსაცხობად, ირჩევდნენ ოთხ ქალს პურის დამმუშავებლად და ოთხს ყველის გუნდების გამკეთებლად. აცხობდნენ „ღვარძილებს“ თითო ოჯახზე ოთხ ცალს. ოთხი ცალი ცხებოდა მინაში შესანახი კერიც (ლემზენი), ჯერ „ღვარძილს“ შეავედრებდნენ მინას (ხეამზირდად გიშს); შემდეგ იჩოქებდნენ პირთა აღმოსავლეთისაკენ, თავით მინას ეხებოდნენ და ისე ლოცულობდნენ. ამის შემდეგ უშგულის ოთხი სოფლიდან თითო ქალი შესანახს (ლემზენი) შეავედრებდნენ ქვევით (ჩუბავ ლამზირ): დაიჩოქებდნენ შესანახ ორმოსთან (ლადბაშის შაქარა კართან) და ლამარიას ევედრებოდნენ მოსავლიანობის გადიდებას (ზაი მაჭადხან). ორმოს ქვევს ახდიდნენ, შესანახს ჩადებდნენ და ქვევს დააფარებდნენ ისევ. წინათ ჩადებული „ლემზენი“ თუ არ იყო გამჭრალი, ეს ცუდი ნიშანი იყო, მაგრამ ეს იშვიათად ხდებოდა. ამ დღეს აგრეთვე სოფლის მცხოვრებნი უგზავნიდნენ „ლემზირებს“, რომელთაც ახლად დაბადებული ან დედისერთა ვაჟი ჰყავდათ, ამ ლემზირებს იმ ბავშვის სახელზე შეავედრებდნენ და მერე შეჭამდნენ.

როგორც ცნობილია, ბუნების მოვლენებს ეძღვნებოდა ლოცვები. ასეთია სეტყვის შელოცვა:

„კვარკვალ ბედნიერ! ტვიბუნ-ტვიბ ადერ; სკარხლა მუჟედვ ლაანემდ; ნიშგვე გამჩენ ლაანემდ; ლაანემდ მადლიან, მთაარინგ ზელ ლაანემდ!“...	„კვარკვალ ბედნიერო! ღელე-ღელე იარეო; სეტყვის წინამძლო გვიშველე; გამჩენო გვიშველე; გვიშველ მადლიანო; მთავარ ანგელოზო გვიშველე!“...

საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემიამ 1977 წელს გამოაქვეყნა სვანეთის მატერიალური და სულიერი კულტურის მასალები, სადაც მიმოხილულია ეკლესიებში არსებული ნივთები.

უშგულის ეკლესიაში 1160 დასახელების საეკლესიო ნივთია, მათ შორის 127 ხატი და ჯვარი. მთლიანად ზემო სვანეთში აღირიცხა 3385 დასახელების 6851 ერთეული. აქედან 600 ხატი და ჯვარი, 6251 სხვადასხვა ნივთები. ხატებისა და ჯვრების უმრავლესობა განეკუთვნება XI-XIV საუკუნეების ოქრო-ვერცხლის მჭედლობასა და ფერწერული ხელოვნების ძეგლებს. ზემო სვანეთის ეკლესიებში არსებული განძის ოფიციალური აღწერა და მცველისათვის ჩაბარება 1941 წელს მოახდინეს განათლების განყოფილების გამგემ მიხეილ ჩართოლანმა და მუხუუმის დირექტორმა დავით ნიჟარაძემ.

ეკლესიებში ბევრია მორწმუნეთა შენაწირი ნივთები: სამკაულები, ქვები, მონეტები, ისრები, ტყვიები, ნანადირევის რქები, შეწირვა ხდებოდა სხვადასხვა მიზნით მაგ. ისარი და ტყვია შეწირულია ბიჭის დაბადების აღსანიშნავად; ქვა – ოჯახის ბედ-ბარაქის სიუხვისათვის ან ნადირობის სვე-ბედის მოწიჭებისათვის; ტყვია ნადირობასთან დაკავშირებით და სხვ. ქალები სწირავდნენ ქალის სამკაულს: მძივები, გახვრეტილი ქვები და სხვ. ხოლო მამაკაცი სწირავდა იარაღს: მშვილდ-ისარს, ისრის პირს, ხანჯალი, ცული, დანა, ტყვიები და ვაზნები. სქემისა და ფუნქციის მიხედვით დაყოფილი იყო ღვთაებებიც. ასე მაგალითად: ღვთისმშობელს (ლამარია) ძირითადად ქალები სწირავდნენ შესანირს. ხოლო მაცხოვარს (მაცხვარ); წმ. გიორგის (ჯვრავ) მხოლოდ მამაკაცები. მამაკაცების მიერ შეწირულია სანადირო იარაღი, ნადირის რქები და სხვ.

სვანურ ავეჯზე მოცემული ზოგიერთი სიმბოლური გამოსახულებების შინაარსის ახსნისათვის ლ. ბუდუკიძის აზრით განსაკუთრებული ადგილი უჭირავთ მზესა და მთვარეს. მცხრველი მზე და ახალი სავსე მთვარე კარგ, ბედნიერ მნათობებს წარმოადგენს, ხოლო მწველი მზე და მთვარე უკანასკნელ ფაზაში ცუდ, უბედურ მნათობად ითვლებოდა, ხარი სიძლიერისა და ნაყოფიერების სიმბოლოდ ითვლებოდა, იგი დაკავშირებული იყო როგორც ტოტემთან, ისე ასტრალურ კულტთან.

უშგულის მაცხოვრის ეკლესიაში არსებულ სკივრის ფასადზე მოცემულია ხარის რქებისა და ერთმანეთში ჩასმული წრეხაზების გამოსახულება (ასტრალური ნიშანი), რომელიც ხარისა და მზის კავშირზე უნდა მიუთითებდეს. დიდი ღმერთის, ფუსნაბუადის თავყანისცემაც ხარისა და მზის კულტის შერწყმის ნიშანადგება განვითარებული. უშგულის თემში რომელი ღვთაების სახელზეც იყო შეთქმული ხარი ის სახელი ერქმეოდა. სვანურ საგალობელ ლილვს ერთ-ერთ ვარინტში მოიხსენება დიდი ღმერთის სახელზე შეწირული ხარები, რომელთაც ოქროს რქები ჰქონდათ და მიდიან-მთაზე ბურღაობდნენ.

სვანეთის ისტორიულ საბუთებში (X-XVIII სს.) ყველა სოფლიდან ერთი მთავარი საყდარია დასახელებული. მე-19 საუკუნეში რუსი იმპერიალისტები ამ მთავარ საყდრებს შტატის ეკლესიებს ეძახდნენ. უშგულში ასეთი იყო მუყემრის მაცხოვარი, ჩაყაშის მაცხოვარი და „ლამარია“ – უშგულის ღვთისმშობელი, რომლის სახელითაც გამოდიოდა უშგულის ხევი, ხოლო მთლიანად ზემო სვანეთში ასეთი განრიგი იყო:

1. უშგულის – ღვთისმშობელი „ლამარია“
2. კალა – წმ. კვირიკე „ლაგურკა“
3. ჰადიში – მაცხოვარი
4. იფარი – მთავარმონამე „ჯრავ“
5. ნურემი – მაცხოვარი
6. იელი – მაცხოვარი
7. მულახი – მაცხოვარი
8. სეტი – მთავარმონამე
9. ლატალი – მაცხოვარი
10. გული – მთავარანგელოზი „თარინგ ზელ“
11. მეზრის – მთავარანგელოზი
12. ლაბსყალდი – მთავარანგელოზი
13. ქართვანი – მაცხოვარი
14. ფხოტრერი – მთავარანგელოზი
15. სუფი – მთავარმონამე
16. კაშაში – მთავარანგელოზი
17. ვედი – მთავარმონამე
18. ლაშხრაში – მაცხოვარი

უშგულელთა უძველესი რწმენა წარმოადგენენ არქეოლოგიური მასალების შუქზე გაანალიზებული აქეს მკვლევარ შ. ჩართოლანს.

სვანეთში აღმოჩენილი ბრინჯაოს ქანდაკებებიდან ყველაზე ძველია უშგულის მაცხოვრის საყდარში არსებული ცხვრის ორი ქანდაკება. ქანდაკებების ზედა ნაწილი წარმოადგენს ვერძის თავს, ხვეული რქებით, პირი ფრინველის ნისკარტისებური, ტანი რელიეფური ოთხკუთხედავით. ის უნდა იყოს ტოტემური სიმბოლო, ითვლებოდა გვარის, ოჯახის მფარველად. ტოტემით მოხატავდნენ ქურჭელს, ტანსაცმელს და სხვ. მეცნიერთა ვარაუდით ე. წ. „ცხვარჩიტაც“ გვარის ტოტემურ სიმბოლოდ მიიჩნევა. შუა ბრინჯაოს ხანაში.

უშგულში მეოცე საუკუნის მეორე ნახევრამდე არსებობდა გაგარეულებული ხარის ბუღას/კუროს/ვიხსვ (სოფლის უსხი) კულტი, რომელიც განსხვავდებოდა შეწირული ხარისაგან. ის განსაკუთრებული მონივნით სარგებლობდა მოსახლეობაში, როგორც ღვთის ცხოველი, მას ცუდად ვერ მოიხსენიებდნენ, აკრძალული იყო მისთვის ჯოხის მოქნევაც კი. ის თავისუფლად იყო გაშვებული შეეძლო ყანაც გაეთელა. როცა სოფელში გახლებული დარბოდა ცდილობდნენ მორიდებას და მოკრძალება-მოფერებით ეპყრობოდნენ. მეცნიერთა აზრით აქაც ტოტემური წარმოადგენა ჩანს. ტოტემური მიზნით უმეტესად არჩევენ თეთრ ხარს.

არსებული მონაცემებით, უნდა ყოფილიყო ცხენის კულტი, რაც ჩანს ეთნოგრაფიულ ყოფაში. ზოგჯერ მამაკაცის დაკრძალვისას ცხენით წინ წაუძღვებოდნენ პროცესიას და ცხელიდან აკურთხებდნენ „ჩააჟი ლიჯგრი“.

უძველეს რწმენა-წარმოდგენებს უკავშირდება ეკლესიისათვის შეწირულის ფრინველის ქანდაკებები. ამის მაგალითია ვანში აღმოჩენილი ძვ. წ. IV-III საუკუნეებით დათარიღებული მინის ქანდაკება. ამავე დროის ანდა უფრო ძველი შეიძლება იყოს უშგულში არსებული ბრინჯაოს ქანდაკება. ფრინველთა მფარველ კეთილ სულად წარმოდგენილი იყო შემდეგი ღვთაება – „აფსასადი“.

1927 წელს აკად. ვ. თოფურიას უშგულში ჩაუწერია ბეთქილის ლეგენდა. ბეთქილის ტრაგედიის მომწყობია კლდეში მცხოვრები შუნი და არა დალი, შუნი ადრინდელი ვარიანტი უნდა იყოს, შემდეგ მას ცვლის „დალი“.

უშგულის „ლახვის“ დასაწყისში მდებარეობს ტბა „ცხვადირი“. მოსახლეობაში შემონახული გადმოცემის მიხედვით მის ფსკერზე ბინადრობს ოქროს რქიანი თეთრი ხარი, რომელიც მზიან ამინდში, იშვიათ შემთხვევაში ამოდის ტბის ზედაპირზე, გარს შემოუვლის მას და შემდეგ ისევ ფსკერზე ეშვება. ცხვადოური არის იმერეთშიც (ტოპ. 436).

ფოლკლორული შინაარსისაა უშგულში დამონებული ერთ-ერთი დღეობა „ჭაბგობ“-ის რიტუალი, როცა ადიდებენ „ტარ-ჭაბუკს“ ანუ ჭაბიგვს“.

გეომორფული ტოტემიდან ჩანს განვითარებული ქვის კულტი. ქვემ ადრინდანვე მნიშვნელოვანი ადგილი დაიკავა ადამიანის ცხოვრებაში. მას შემდეგ რაც რკინამ განდევნა ქვის იარაღი ეს მიწერალი ადამიანის სამკაულებისა და სარიტუალო ნივთების სახითაა წარმოდგენილი. ასეთი ნივთები დიდი რაოდენობითაა შეწირული უშგულის ეკლესიაში და ხალხშიც ბევრია, მათი ნაწილი ბუნებაში ნაპოვნი, განსაკუთრებული ფორმისა და ფერის ქვებს წარმოადგენს. მეორე ნაწილი კი წინაზე ქრისტიანული დროის ნახელავია, მათ შორის ჭარბობს მთის ბროლის, ქალცე-დონის, სარდიონის და სხვა მინერალების წმინდა სამკურნალო ქვები, რომელთაც კარგად ეტყობათ ამ მიზნით გამოყენების კვალი.

სენეთში არსებულ საკულტო-სარიტუალო დანიშნულების ქვებიდან საგანგებო ყურადღებას იქცევს უშგულის „მაცხოვრ“-ის საყდარში დაცული თეთრი მარმარილოს მოზრდილი ბირთვი, რასაც ადგილობრივი მცხოვრებლები „ქუთი ყვავს“ ან ნატურის თვალსაც ეძახიან, მას მზის სხივოსნობის, ელვარების სიმბოლოდ აღიქვამდნენ, ეს ბირთვი თავდაპირველად იყო მუყამერის „მაცხოვრის“ კუთვნილება. პროფ. ბარდაველიძეს ასეთი ქვების სარიტუალოდ გამოყენება დადასტურებული აქვს უშგულში „მუხვარწენ“-ის დღეობაში.

სენეთის ქვა და ქვის ნაკეთობები მიწათმოქმედების კულტის სფეროშიც ჩანს შეჭრილი. ა. სტოიანოვს სენეთში დამონებული აქვს ქვის „ხვითო“. რომლის მფლობელსაც სენების რწმენით ბევრი ხორბალი უნდა უქონოდა. მიწათმოქმედებასთან და წველა-დღეებასთან ჩანს დაკავშირებული უშგულის ზემოთ დასახლებული მარმარილოს ბირთვი, რომელიც ვ. ბარდაველიძის აზრით სიმბოლურად მზეს გამოსხატავს.

სენეთში სახლის კერპის აღსანიშნავად იხმარებოდა სახელები: „ბაჩა გვიგე (ქვისგული)“. სარიტუალო მაგიური დანიშნულებისათვის ხმარობდნენ: „ლახვარ“, „მახადანა“, „მაჯე (ნატურის თვალი)“ და „ჭლა თე“ (თხის თვალი), ლააჭა (თევზის ყური), ავგაროზი (დუა) „ტარ//ტარა“ (ტაროსი) „მეზირ“, ცოდა ლახვანა“ (ცოდვის საკითხავი//მოსანანიებელი). გარდა ამისა იხმარებოდა ისეთი სახელებიც რომელიც მეზირის ამა თუ იმ თვისებაზე მიუთითებდა, ასეთია: „ქორა მუზვევ“ (სახლის მჭამელი), „ქორა მერდე“ (სახლში მყოფი), „მამთქვა“ (მიჩვეული), „თვალ//თვალად“ (თვალი, ნატურის თვალი), „გიმი თვალ“ (მინის თვალი).

1968 წელს უშგულში მ. ჩართოლანს ნიუარაძეების ძველ სახლში რომლის კედლებიდა ყოფილა დარჩენილი, გადაუღია მეზირის სალოცავი – ნიში („ვითინი“, „კვალჩაბ), იგი გამოკვეთილი ყოფილა კედელში, რომელიც სახლის სამხრეთ კედლის მაგივრობას ასრულებდა, ვითინის სურათი დაბეჭდილია წიგნში (სევანთი 1977).

ჩხუდანი იდგა მარანში, მას შეავედრებდნენ „ლემზირებს“ შემდეგი სიტყვებით: დიდაბუ აჯჯადა ისგვა ყერს, ლახეშდ ნიშგვე კუმაშს ი მარა (დიდება სახლის ანგელოზს შეენიე ჩვენი სახლის საქონელსა და ადამიანს).

სარიტუალო დანიშნულებით იყენებდნენ უშგულის „ლამარიაში“ თეთრ მარმარილოს ქვას, რომელსაც ხაჭაპურის კოკორს უწოდებდნენ. ვ. ბარდაველიძის აზრით, იგი ოდესმდე მზარს დეტალებს, ბარბარეს სიმბოლოდ უნდა ყოფილიყო მიჩნეული.

ასეთივე დანიშნულებისაა უშგულის მაცხოვრის ეკლესიაში შენირული ეგრეთ წოდებული თხის თვალ (დაჭლათე). ის ბუნებრივად მართლაც თხის თვალს ჰგავს, ხალხის რწმენით მას შეუძლია თხის გამრავლება, ჯანმრთელობა და ნეულადობა.

დიდი რაოდენობითაა მორწმუნეების მიერ საუკუნეების განმავლობაში შენირული სხვა-დასხვა ნივთები, სამკაულები, მძივები ჩაფარასტები (მკერდის სამკაული), კეზარები (ყელსაბამები) საყურეები, ბეჭდები, მედალიონები, ფლარუნები „რუჟენ“ ქინძისთავეები სასაფეთქლე რგოლები, სამაჯურები, ავეგროზები, გახვრეტილი ქვები, „ქვის გული“ საეკიმო-სამკურნალო ქვები და სხვ. ჩაჭაპის მაცხოვრის საყდარში დაცულია კოლხური ცულები გვიანი ბრინჯაოს ხანისა. ბრტყელი ცული, სამგლები, გულსაკიდი და გულსაკიდი ბრინჯაოსი. უშგულში აღმოჩენილი ბრინჯაოს სატყეხი ინახება მესტიის მუზეუმში.

სარიტუალო ნივთები

ჩხუდან – სახლის კერპი

მახადანა – ქონების, მარცვლეულის მომხვეჭი

თვალ – თვალედი, ჯადო

დუა – თილისმა

ბაჩა გვიგე – ქვის გული, ფალოსის სახე

ქუთი ყვავ – ხაჭაპურის გუნდა (მუყყერის მაცხოვარში ყოფილა)

ფლერანილ – ხევისა და ბარაქის მომჭანი

რუჟენ – ბაჭყის აკვანზე ჩამოსაკიდებელი, ახლდა მძივი და სხვ. საყდრიდან გამოტანილი დროებით, შემდეგ უნდა დაებრუნებინათ.

სადღეგრძელოები

სადღეგრძელოები რელიგიური კუთხით იყო შერჩეული – დიდ შეკრებილობაზე ღვინო იცოდნენ თამადის არჩევამდე: ლაჭვამილ (სადიდებელი) უფლისა, მთავარანგელოზების „თარინგულ“, „ჯარაგ (წმ. გიორგის მიცვალებულთა შესანდობარის შემდეგ თამადა „ტოლიბაში“ „მუმზურალი“ ადღეგრძელებდა პირველად იმ საქმეს რისთვისაც იყვნენ შეკრებილი, შემდეგ მშობლებს, და-ძმებს, „ლამაზუბ“ (სამძი), ასვიწი-ნიბაშინ-ს (ასულ-ბადიშები), „ლადიარ//ბაბაშა-ს“ (დედულეთ//ბაბუანთი), სოფელს, სვანეთს და ა. შ. პატარა, მცირე შეკრებილობაზე ერთ სახარება ამბობდნენ: ღერბთ, ანგვლე ზ ი ჯგარაგ, შემდეგ სახარებების მიხედვით – ერთი სახარება შეგვენიოს, ორი და ა. შ. არყის გამოხდის დროს პირველად სოლომს ახსენებდნენ.

სამწუხარო შეკრებილობაზე იტყოდნენ პირველად კაცის გამჩენ და წამყვან ღმერთს, შემდეგ გარდაცვლილის, მისი მშობლების, და-ძმების, ბაბუა-ბებოების, სამშოს, ასულ-ბადაშების, დედულეთის შესანდობრებს და ა.შ. მიცვალებულის დაკრძალვა 3-5 დღის შემდეგ ხდებოდა, დაკრძალვის დღეებია: სამშაბათი, ხუთშაბათი, შაბათი, კვირა. ქალები შავად იმოსებოდნენ, ახლობელი მამაკაცები შუბლზე შავ ლენტს გადაიკრავდნენ და წვერს მოუშვებდნენ ორმოცამდე. გასვენების დღეს მიცვალებულის დატირებას აჯამებდა ერთი გამორჩეული ქალი, რომელიც მთელ სოფლის მიცვალებულებს ჩამოთვლიდა. მამაკაცები გარეთ გასვენებამდე ზარს იგალობებდნენ, გასვენებისას მთელ გზაზე სასაფლაომდე. სასაფლაოსთან მამაკაცები დაიჩოქებდნენ ქუდს მიწაზე დადებდნენ და ასრულებდნენ დატირების რიტუალს (ვაი, ბედს ისგვა, სამჯერ გაიმეორებდნენ). ზოგჯერ ცხენსაც აკურთხებდნენ, თუ ბედნიერი კაცი იყო „კვირისასაც“ იტყოდნენ. ქელებზე ახალგაზრდისა სამ სასმისს სვამდნენ, ასაკოვანის 5-7-ს, სუფრა იყო სამარხო. შესანდობარს ასე ამბობდნენ: შენდება მიჩა ლაქუნს, ქრისტე ცაბაგდუ ზოგად“ (ქრისტეს სუფრის წევრი ყოფილიყოს ზარის ტექსტში შედის გამოთქმა „ივა ი ოო// ივა სამუდამო სასუფეველი გამოთქმაც არის (ივას უ ხარი).

მისტიკური არსებაანი

„ფუ ლალეე ახცხულანა ქაჯ-ჰაშმას“

(ფუ ფრთა დაენვას ქაჯს და ეშმაკს)

ჰაშმა - ეშმა

ქაჯ - ქაჯი

ჰალ - ალი

თანუშია - პატარა ქალი, დევის მსგავსი

გვეფ - ჯადოქარი//გვეფ-დედბერ-ჯადოქარი დედაკაცი (ზღაპრის პერსონაჟი)

არტავაზ - ჯადოქრების უფროსი (არტავაზ ერისთავმა აღაშენა ციხე არტანუჯის V ს. (ვახტანგის ისტ.)

გველიარშაპ - გველუშაპი, რომელსაც მზის გადაყლაპვაც კი შეუძლია.

მათხაფ - ავსული

მუუნულ - ზღაპრული ფრინველი

დეცე ლაჰერა ლიფეტ - ცისკრის გახსნა

დალ - კლდის მითოლოგიური ქალ-ღვთაება

დაავ - ავსული დევი, დიდი ძლიერი. გოგვერ დაავ - (ვირ-ეშმაკი), კეჟერ დაავ (გაბურ-ძგინილი)

ჰაჟე - მაჯლაჯუნა

ჰერია - კუდიანი

მეზირის კულტის ამსახველი მითები

მეზირის კულტის ამსახველი მითები საქართველოს ბევრ კუთხეშია გავრცელებული და მსოფლიოს რიგ ქვეყნებშიც. ფუძის, ოჯახის მფარველ ანგელოზს უშგულში მეზირს უწოდებენ. მეზირი შეიძლება ყოფილიყო ხილული (გველი, ბაყაყი, თავივი...) და უხილავი (ხბო...). მეზირის კულტის მითოლოგიზაცია ძალუმადაა გამოყენებული ქართულ მწერლობაში (შოთა რუსთაველი, აკაკი წერეთელი, კონსტანტინე გამსახურდია, გრიგოლ რობაქიძე, დემნა შენგელაია, ლეო ქიაჩელი და სხვ.).

ფშაგში გველს პატივს სცემდნენ, როგორც სახლში, ისე ხატში, არ გააღიზიანებდნენ, არ მოკლავდნენ. იტყოდნენ - „ფუძისა“-ო. გველის თვალი სვანეთში (თვალ) ხვავისა და ბარაქის მომტანია. ზოგის თქმით გველი თვალს ქუდბედიანი რომ გარდაიცვლებოდა იმას ამოაყოლებდა საფლავიდან. თვალი მრგვალი იყო, ჩიტის კვერცხის ოდენა - ნითელი, ყვითელი, თეთრი, მწვანე, ლურჯი, ეს ფერები კვერცხს ზოლებად ეკეროდა.

უშგულელ ქალთა რწმენით ყოველ ოჯახს თავისი მეზირი ჰყავდა. მეზირი ოჯახს მფარველობდა, სიკეთესა და ბარაქას ანიჭებდა. მეზირის განაწყენება ოჯახისათვის დიდი უბედურების მომტანი იყო. ამიტომ მას პატივით ეპყრობოდნენ. თუ მეზირს ქალი დაინახავდა მაშინ ის მალე მოკვებოდა, როცა მამაკაცი დაინახავდა მეზირს-მაშინ თვით მეზირი კვებოდა, რაც მათი რწმენით ოჯახის განადგურებას ნიშნავდა.

მეზირ-ის ლოცვა, „ლიმზირ-ი აღწერილი აქვს ვერა ბარდაველიძეს 1931 წელს უშგულის საზოგადოების სოფელ ჩაჟაშში 45 წლის მარიამ ნიჟარაძისაგან მიღებული ცნობების მიხედვით. ვ. ბარდაველიძე აღნიშნავს - იმავე 1931 წლის ზაფხულში მარიამის ძმა კოსტა ნიჟარაძე დაწვრილებით მიამბობდა იმის შესახებ, თუ როგორ ესმის ხოლმე მას სანა-ში მეზირ-ის კაკუნი, როცა ის შეწირულ ლემზირებს შეექცეოდა (მის ოჯახს მამალი ჰყავდა მეზირ-ად). 1936 წელს ზაფხულში კოსტა ნიჟარაძე უკვე სამსართულიან ქალაქურ სახლის აგებას ამთავრებს და გატაცებით მიამბობს - სულ მალე ამ სახლში საქართველოს ყოველი კუთხიდან მოაგარაკეები ჩასახლდებიან, რადგან უშგული კარგი სააგარაკო ადგილიაო. ჩემს შეკითხვაზე თუ რა ბედი ეწევა მის მეზირ-ს ახალ ბინაში, ის სიცილით მიმასუხებს - არ ვიცი, რა მოუვა, იმას ხომ სვანური სახლი უყვარს, მე კი ძველ ბინას ვანგრევე, ალბათ, სულ მომშორდებაო (ვ. ბარდაველიძე სვანურ დღეობათა კალენდარი. გვ. 17).

უშგულურ ეპოსში მზე სიმბოლოა ზეციერის და მიწიერის თავისუფლების, უკვდავების. მზე სიმბოლოა მამაკაცის, ქალის. მზე და მთვარე პერსონიფიცირებულია ცოლ-ქმრად, დედ-

მამად, და-ძმად, სინათლისა და სიბნელის სიმბოლოად, რომლებიც ოდითგან ერთმანეთს ებრძვი-
ან.

მზის ღვთაების სიმბოლოად და სამსხვერპლოდ ჩანს „ლილეში“, ხარი. მეცნიერებასა და ხელოვნებას
„ლილე“ წინაქრისტიანული ეპოქის საგალობელია.:

„ხარები გყავდათ შეთქმული,
რქები ედგათ ოქროსი“.

სვანეთში ხარი ტოტემურ ფაზაშივე გადაქცეულა კულტად. ცნობილია, რომ სვანეთში, კერძოდ უშგულში მიცვალებულთა კულტთან დაკავშირებულ „ლოფანლის“ და „ბაამლუს“ სანესო მხატვრობის შესრულებისას პირველ რიგში ხარი იხატებოდა. ეს დაკავშირებული იყო მის ფუნქციასთან (ხვანა, თესვა, თივა, შეშა, მშენებლობა და სხვა.).

როგორც ხარის, ასევე ცხენის კულტიც თვალსაჩინოა. ის გვიანი ბრინჯაოს ხანის დასასრულს და ადრე რკინის ხანის დასაწყისში უნდა ჩასახულიყო. ძველი ნელთა აღრიცხვის პირველი ათასწლეულის შუა ხანას აკუთვნებდნენ ზესხოში ნაპოვნ ბრინჯაოს მხედრის ქანდაკებას. ცხენის კულტთან არის დაკავშირებული მამაკაცის დაკრძალვის დროს ცხენის დაკურთხება „ლიჯგრი“. ასევე ხარის და ცხენის კულტის შემცველია „მარუბის“ გვალზე და მარანზე ამოკვეთილი ხარის და ცხენის ფიგურები. ხარი წინაპლანზე ნიშნავს მხვენელ-მთესველის პრივილეგიას, ცხენი მეომარს და მგზავრს.

აღამიანის ხელი როგორც სიმბოლო

როგორც ცნობილია, საქართველოში ხელი გამოიყენებოდა სხვადასხვა სახის სიმბოლოდ: ხელისუფლების, ხელოსანთა, მაგიური დანიშნულებით და სხვ. სვანეთში მოპოვებულია შუაბრინჯაოს ხანის ხელის გამოსახულებანი საკიდები. ხელის, როგორც სამუშაო საშუალების ასახვა ხელოვნებაში ტრადიციულად არის დამკვიდრებული როგორც ხეზე კვეთილობაზე, ასევე ქვაზე.

ჩვენთვის ამ შემთხვევაში საინტერესოა უშგულში, ჩაჭაში ნიჭარაძეების (ბექაიშა) კოშკზე აღამიანის სიმაღლის ხელის გამოსახულება. ლეგენდა თუ თქმულება ამის შესახებ ასეთია: „ოდესღაც ხელოვანი მამა-შვილი აშენებდნენ კოშკებს. მამა მუყმერში აშენებდა კაკრიაშვილის კოშკს, შვილი კი რამდენიმე ასეული მეტრის დაშორებით – ჩაჭაში ნიჭარაძეების კოშკს.

ჩაჭაში შვილს რამდენიმე მეტრის სიმაღლეზე რომ ამოუყვანია კედელი მუყმერიდან მამას გადმოუძახნია – კოშკის კუთხე გიმორუდებო, მამინ შვილს დაურტყამს ხელი და კუთხე გაუსწორებია.

დღეის მდგომარეობით ორივე კოშკი ამაყად დგას და ცხადად ჩანს რომ ერთნაირი მასალითა და ერთნაირი არქიტექტურული ნახაზითაა აშენებული. სიმაღლითაც ერთმანეთს ედრებიან (29 მ.), ეს კოშკები ერთ-ერთ გამორჩეულ კოშკებად ითვლება.

ჩაჭაშის თავზე თამარის ციხე-სიმაგრის ერთ-ერთ ჩვენამდე მოღწეული კოშკის საძირკველის რიყის დიდი ქვა გახვრეტილია, ამ ქვის გახვრეტა ძნელი გასაკეთებელია მისი სიმაგრის გამო. თქმულებით ეს ადგილი თამარ მეფის ცხენის დასაბმელი იყო.

ხელოსანს უშგულურად ჰქვია ხალვან (ჰალვან) – ხელოვან ამ ტერმინს შესაძლებელია კავშირი ჰქონდეს სიტყვასთან – ხეუისარი (ჰეუისარი): „დაუღვეით დაწერილი ჰეუისარმან ჯაფარაძემან, ინგ. (სვან. საბ. 68)“.

ლეგენდები ცარიელ ადგილას თითქმის არასოდეს ჩნდება, მას საფუძვლად უდევს მომხდარი მოვლენები, ზოგჯერ სახე შეცვლილი. ერთ-ერთი ასეთი ლეგენდაა ენგურის დაგუბების შესახებ, ასეთი დაგუბება მთის ჩამოშლის შედეგად რეალურად შესაძლებელი იყო, და როგორც ჩანს, მომხდარა კიდევ. ამ ადგილს უშგულის დასავლეთით ორ კილომეტრზე დევის ნაშენს (დაავა ლაგამალა) ეძახიან. ლეგენდის მიხედვით აქ ბოროტი ავსული დევი ბინადრობდა, ის მრავალ აღამიანს აუბედურებდა. ერთხელ მან განიზრახა უშგულის წყალში ამოხრჩობა. უზარმაზარი ლოდით ხეობა ჩაქეტა, როცა სოფელს საშიშროება დაემუქრა მაშინ უშგულის ღვთისმშობელმა „ლამარიამ“ კალას წმ. კვირიკესა და ივლიტის“ მოუწონა დასახმარებლად. უშგულის მხრიდან „ლამარიამ“ გაუშვა ოქროსრქიანი ვაცი, ხოლო კალას მხრიდან წმ. კვირიკემ და ივლიტემ“ ოქროსრქიანი ვერძი, ისინი რქებით დაეჯახნენ ჯებირს და გაანგრეს, ამით გადარჩა სო-

ფელი უშგული ამოხრჩობას და და კალა წაღვევას. ხალხმა მადლობა შესწირა „ლაშარიას“ და „კვირიკეს“ (ლაგურკა).

ამ ადგილის დამნახავს ისეთი შთაბეჭდილება ექმნება, თითქოს, მართლაც, რაღაც ძალას ამოუშენებია ხეობა, ხოლო მეორე ძალას გაურღვევია. ამ ადგილს დღესაც დევის ნაშენი ჰქვია და ხალხი აქ ღამე სიარულს ერიდება, მით უმეტეს მარტო კაცი. ამ წიგნის ავტორს პირადად აქვს გამოცდილი თუ რა სახიფათოა აქ მარტოხელა კაცისათვის ღამე სიარული. ეს იქნება გარემო რელიეფით გამოწვეული ხიფათი (ქვის ცვენა, ნადირი), თუ გადმოცემებით შთაგონებული შიში, ერთი ცხადია, აქ ზოგჯერ, მართლაც მოსდევს მგზავრს ღამე რომელიღაც ფრინველი, რომელსაც ხედავ რომ შენს წინ ჯდება, მერე ისევე ქრება და ასე შემდეგ.

ამასთან დაკავშირებით ჩანერილია ასეთი ლეგენდაც:

ლვთისმობლის და მღაჳის ჩხუბი

უშგულის ლამარია (ლვთის მობელსა ჰქვია) მეტისმეტად ლამაზი იყო. ძლიერ მოეწონა მდევს ლამარია და მოინდომა მისი შერთვა, მაგრამ ლამარია არ დათანხმდა და მდევს უარი უთხრა. სიტყვით რომ ვერა გაახერხა რა, მდევმა მოინდომა ძალით დამორჩილება ლამარიასი. ამისათვის აირჩია ერთი ვინრო ადგილი ენგურის ხეობაში ს. კალასა და უშგულს შუა, ამოაშენა ქვითკირით და მით ენგურს მიმდინარეობა შეუნყვიტა; ნყალი იმდენი დაგუბდა, რომ უშგულამდის აინია და სულ დაფარა ვაკე ადგილები. ამაზე ლამარიას გული მოუვიდა და გამოუშვა ვერძი, რომელსაც კალის ლეგურკამ (წმინდა კვირიკემ) თავის ვერძიც მიაშველა. ორივენი დაეჯახნენ ქვითკირს და გაანგრის. ახლაც უჩვენებენ ამ ქვითკირის ნაშენებს სვანები. მეც ვნახე ჩემის თვალით, მაგრამ ახლოს არ მივსულვარ, რადგან ვერ მივუდექი და, შორიდგან რომ შევხედე, მართლა ქვითკირის ნაშენი მეგონა.

ჩაუნერია მასწავლებელ ნიკო ჩიმაკაძეს
1902 წელს თავისუფალ სვანეთში.

ლაგენდა „ლაშარია“-ს აშენებაზე

ოდესღაც ის ადგილი სადაც ახლა უშგულის „ლაშარია“ დგას დაფარული ყოფილა ხშირის გაუღალი ტყით. „ლაშარია“ ყოფილა მუყემრის ქვემოთ „ლატლიში“. დიდთოვლობისას ზვავს დაუნგრევია. გადაუწყვეტით სხვა ადგილას აეშენებინათ, ასეთი გადაწყვეტილება მიუღიათ: შეუბამთ ხატებითა და ოქრო-ვერცხლით დატვირთულ მარხილში გაუხედნავი მოხვრები სადაც ისინი გაჩერდნენ იქ დაინყეს მშენებლობა. მშენებლობა მიანდეს ორ კაცს: დამდანს და სოლმენიანს (სულელიან?). სოლმენიანს ცხრა ვაჟიშვილი ჰყოლია, დამდანს კი ცხრა ჯორი. ეკლესიის ასაშენებელი მასალა „სბონდიკი“ (შირიმი) სხვა ადგილიდან, ცენას ხეობიდან მოჰქონდათ. მუშაობდნენ ეს ორი ხელოსანი ბეჯითად. სოლმენიანს და თავის ვაჟებს ზურგით მოჰქონდათ საშენი მასალა, დამდანს კი ჯორებით. საყდარი მთავრდებოდა, როცა ერთ დღეს დაღლილი სოლმენიანი და მისი ვაჟიშვილები დასასვენებლად ჩამოსხდნენ ლამჯურიში, დაღლილებს ჩაეძინათ. მძინარეებს გამოუარა დამდანმა და სოლმენიანისთვის ფეხის ნამოუკრავს გასალევიებლად. ეს ამბავი სოლმენიანს სწყენია, მაგრამ მაშინ არაფერი შეუძნევია.

საყდრის მშენებლობის დამთავრების აღსანიშნავად მთელი სოფელი შეკრებილა. მაშინ, როცა ცეკვა-თამაშსა და მხიარულებას დასასრული არ უჩანდა უცებ სოლმენიანს დაუყვირია: გაიხედეთ ჯიხვის ჯოგი გამოჩნდაო! მთელ ხალხს იქით მიუხედავს. ამ დროს სოლმენიანმა დრო იხელთა და დამდანს ზურგში დანა ჩაართყა და მოკლა. ხალხი აღშფოთდა, სოლმენიანს ჩაქოლვა მოუნდომეს. სოლმენიანმა თავის დასახსნელად ასეთ ხერხს მიმართა: ჩემი მოკვლით ვერაფერს მოიგებთ, ხოლო თუ ცოცხალს დამტოვებთ ამ საყდარს ირგვლივ ქვის გალავანს აუშენებო. ხალხი შეჩერდა და სოლმენიანის აზრი დასაშვებად ჩათვალა.

სოლმენიანი შესდგომია მშენებლობას, თავდაპირველად სადგომად კოშკი აუშენებია, ხოლო შემდგომ გალავანი და დამხმარე ნაგებობანი.

ლეგენდა ჩანერილია უშგულში 1971 წ.
(ამასთან დაკავშირებით ცნობილია აქვს ე. გაბლიანს გვ. 65).

თმარი მობატყუილეს და უცნობს ხელმწიფის შვილზე გიორგიზე ჯვარი დასწერეს. თალია, გიორგი რუსი ხელმწიფის შვილი იყო, მაგრამ ცუდი ჩვეულება ჰქონდა: არაყს და ღვინოს სვამდა ბლომათ და სიმთვრალის დროს თამარს აწუხებდა. დიდხანს უთმინა გულკეთილმა თამარმა, ბოლოს გიორგი რუსი რომ ზომას გადასცდა, გაავადო თფილისიდგან. ეს გიორგიმ იუკადრისა და საბერძნეთში გავიდა, იქ ბერძნები ააჯანყა ქართველების წინააღმდეგ, მოკრიბა ჯარი დასავლეთ-საქართველოში და უპირებდა მთელ საქართველოს აოხრებას, რასაკვირველია, სვანეთსაც, რადგან სვანეთი მაშინ საქართველოს სამეფოს ეკუთვნოდა. თამარმა აღარ აცალა ბევრი, წინ შეხვდა თავის ჯარით და სულ ამოწყვიტა გიორგის ჯარი. მაშინ გიორგიმ უშველა თავს, გამოიქცა სვანეთისაკენ და ამოვიდა უშკულში (გ ზა კარგად იცოდა, რათხან თამარს ორი საზაფხულო სასახლე ქონდა უშკულში, სადაც გიორგიც მოდიოდა უწინ ზაფხულბობით). უშკულიდგან ოსებში აპირებდა გადასვლას და მერმე რუსეთისაკენ გაქცევას, მაგრამ უმტყუნა ბედმა. უშკულელებმა გაიგეს თუ არა გიორგის გაქცევა, გამოუდგნენ უკან და შუა გზაზე ოსეთსა და უშკულს შუა დაიჭირეს. ჩააბეს ღვლერჭი და ისრე ჩათრიეს თბილისამდის, იქ თამარ მეფეს გადასცეს და უკან დაბრუნდნენ. მას შემდეგ აღარ იციან რა დაემართა გიორგის.

ჩაიწერა მასწავლებელ ნიკო ჩიმაკაძემ
1902 წელს თავისუფალ სვანეთში

ქუთაისის ბაღანვა სვანებისაგან.

ძველ დროში, როცა თავისუფალი სვანეთი განთქმული იყო ომში და მეფეს არ ემორჩილებოდა, სვანები რალაც მიზეზით დემდურნენ იმერეთის მეფეს და გამოუცხადეს ომი. მამასახლისებმა მოუწოდეს რაც მეომარი და ომში გამოსადეგი კაცი იყო და ერთის მამასახლისის წინამძღოლობით გაემგზავრნენ იმერეთისაკენ. ლატფარის მთაზე რომ ავიდნენ, უფროსმა უბრძანა მოეტანა თვითოეულ კაცს თითო ქვა და დაედო ერთ ადგილას, უკან დაბრუნებისას აგრეთვე უნდა მოქცეულიყვნენ და მით გაიგებდნენ, თუ რამდენი ჯარის-კაცი დააკლდათ ომში. სვანებმა გაიარეს ლეჩხუმი, გაყვნენ რიონის ხეობას და თავს დაეცნენ ქუთაისის და ცეცხლი წაუკიდეს. შემდეგ ქვემოთ იმერეთის სოფლებში ბეგარა აიღეს, გამოიარეს ხონი, მათხოჯი და მიადგნენ ცხენის წყალს იმ ადგილას, სადაც ახლა ბომბუას ხიდია. რადგან მაშინ ხიდი არ იყო, ვაზისაგან გააკეთეს ბონდი, რისთვისაც ახლაც ამ ხიდს ჰქვიან ბომბუას ხიდი. გასვლის დროს ხიდმა ველარ გაუძლო, განყდა, ზოგი წყალში ჩაცვივდა და დაიხრჩო, ზოგი კი იქითა ნაპირას დარჩა, წყალში ველარ გამოვიდა და იქვე დასახლდა. ამიტომ არის, რომ ზოგიერთ გვარს ქვემო-იმერეთიგან შესანიერი მოაქვს სვანეთში. რადგან სვანებს ბევრი დააკლდა, იმისათვის დადიანს ჩხუბი ველარ გაუბედეს და უკან დაბრუნდნენ. როცა ლატფარზე ამოვიდნენ, ისევ მოიტანეს თითო ქვა, დაყარეს ერთ ადგილას და შეხედეს, რომ ძლიერ ცოტანი დაბრუნებულან შინ, რამაც ძალიან დაალონა როგორც უფროსი, ისე სხვები. ახლაც არის ორს ადგილას მოგროვილი ქვები; ერთ ადგილს უფრო ბლომათ ყრია, მეორეზე უფრო ნაკლებათ. ეს ხეპირ-გადმოცემა უკეთეს სინამდვილეს მოკლებული არ არის და მეტის-მეტად გადაჭარბებული, ჩემის აზრით უნდა ეკუთვნოდეს მეჩვიდმეტე საუკუნეს.

ჩაიწერა მასწავლებელმა ნიკო ჩიმაკაძემ
1902 წელს თავისუფალ სვანეთში

გეგი და ღათვი

ერთხელ გეგი წასულა ცანას ხეობაში ტყეში ხის მოსაჭრელად, როცა წაქცეულა დიდი ნაძვი (ღუმირ) და შეუსვინია, ამ დროს თავს დასდგომა დათვი, დამდგარა უკანა ფეხებზე, გაულია ხახა და დაუნყია ღრიალი. გეგის დაუნახავს დათვის მტკივანი კბილი, ჩაუყვია ხახაში ხელი და ამოუცლია კბილი. დათვის ერთი დაუღრიალებია, მერე ცოტა ხანს გაჩერებულა, წაუვლია წელსა თათი გეგისათვის და გაუყვანია ხეგში, მიუყვანია ერთ-ერთ ფულუროიან დიდ ხესთან, ასულა ხეზე დათვი, ჩაუყვია თათი ხის ფულუროში, გამოუღია თაფლის ფიჭა, ჩამოუტანია გეგისათ-

ვის მიუცია ხელში და თვითონ წასულა იქიდან. რამდენიმე დღის შემდეგ გეგის წაუყვანია უღელ-
ლი ხარი, წაუტყვევია ხე, გამოუღია ერთი მარხილი თაფლი და წაუღია შინ.

მთხრობელი ანტონ გოგასძე ნიუარაძე 77 წლის 1966 წ. ჩაინერა ნ. კაკიაშვილმა)

გოგა მუვეშვილ ოთარშერმეყ

აშხეყინ ესნარ გოგა მუვეშვილ მახეში ოთარიშმეყ პრი ოთარშერ. აღ გოგა ხოჩა ლეზალ
მარე ლეშმარ. ოთარს ლაკეპურალ ესედა. ანკად ესნარ ფაკან თვი ოხკიდ, აღა, გოგა, გუნ ლეფაზე
ლეშმარ. ხაკედახ, ერე ჩუ იმეჟინ ოთლორეჟნხ. გოგად თვი ესნარ ჟადეკემ ულმაშარჟინ ი
ქადსკურფნალე ი ფაფარ მამ ანგიბ. ერქანლო ოთარ ლახეჟედე ჟსნარ: – ზესყარ ესერ პრიხმამ მი-
ნეშმეყ?

– ადე ესერ, სემი ზესყ ესერ ხარდენახ. ეშხე' ესერ ხეხე-ჭამს ლახნახენახ ნესგა ი
ჩეალღტენლი, მერმე ჟეჟეს აშხეჟელი ი მესმ' ესერ იკვარიულ.

აღა გოგას ანბვი ლაცხაღა ხრეჟა, ადო უშეჟულ ზესყდ გეჟეში ლი.

ამინინდი ესნარ ოთარდ ლუნქროჟე თეჟე ლახეჟეშ გოგას.

ჩანერა სეტი გულედანამ 1924 წ. რომთულ ხერგიანის თქმით (70 წლის).

7. უშეჟული ნეს-ჩეჟულეჟანი

1. საციჟეჟელის მიცემა არ შეიძლებოდა – ორშაბათი, ხუთშაბათი, შაბათი.

ა) სამეზაგროდ რომ მიდიოდნენ

ბ) სანადიროდ რომ მიდიოდნენ

გ) თომეზე რომ მიდიოდნენ

დ) ხბო თიკანი, ბატკანი, რომ დაიბადებოდა

2. ცეცხლის მიცემა არ შეიძლებოდა – ორშაბათი.

3. საქონლის გაყიდვა არ შეიძლება – ორშაბათს.

4. კარზე დაკაკუნება არ შეიძლება, უნდა დაიძახოს

5. კერიასი წყლით ცეცხლის ჩაქრობა არ შეიძლება – გადაშენება იცისო.

6. სახლში სტეენა არ შეიძლება – ეშმაკები იცისო. გაღარიბდებიო.

7. ქეწარმავალი სახელით არ უნდა ახსენო – უნდა თქვა „ურშონ“ უხსენებელი.

8. ფრჩხილის შეჭრა, თმის შეჭრა არ შეიძლება – ორშაბათი.

9. ახალ მთვარეზე (ცინცხალ დოშდულ), ხის მოჭრა და ხვნა-თესვა არ შეიძლება.

10. პური ძირს თუ დაგეჟარდა უნდა აიღო და აკოცო.

11. პირიდან ლუკმის გამოვარდნამ ზარალი იცისო.

12. ახალი მოსავლის ჭამაზე იციან – „ახალ-მახალ ჩიიმი მახალ მი, დაავა ჰად მი, დამუდა
მაბაც მი“ (ახალ-მახალი ყველას ცოდნა მე, დევის-ნატყრა მე, დათვის შეძლება მე).

19. კერვა არ შეიძლება კვირადღეს (მიშლადეღ).

20. ბუს (ლორლოლ) სოფელში შესვლა და დაძახება ცუდია, ვინმე გარდაიცვლებაო.

21. ჩიტის (ფრინველის) მარცხნიდან ძახილი – ჭიკჭიკი ცუდია, მარჯვნიდან კარგი.

22. ძალის ყმულიმა ადამიანის გარდაცვალება იცისო.

23. დედალ ქათამმა თუ დაიყვილა – ომი დაინყებაო.

24. როცა ღორები ჭყივიან – წვიმა მოგაო.

25. როცა ღორი საღორეში ბალახს ეზიდება – ჩამოთოვსო.

26. გაყიდულ საქონელს თმას მოაგლიჯავენ (ლიფანჩორე) ხელი არ გაჰყვესო.

27. ხელის ფრჩხილებზე თეთრი წერტილების გაჩენა – რაიმე ტანისამოსს შეიძენო.

28. სიზმარში კბილის ამოღება – ამოვარდნა – ახლობელი დაიღუპებაო.

29. წყალში ჩავარდნამ – ცრემლი იცისო.

30. ღორის ელენთის ჭამამ – სახეზე ტყირპი იცისო.

31. დაკლული საქონლის ბეჭზე შავი წერტილები ცუდია. სიკვდილი იცის. თეთრი კარგია,
თავზე ძარღვი თუა, მემკვიდრე იცისო.

32. ძალი რომ შენსკენ გაიზომრება კარგია (იგზიველ)
33. პირუტყვის მოახლოებისას შებლაგვლება ცუდია, ბალანი უნდა მოაგლიჯო ფეხქვეშ და ილო და თქვა – შენი ტყავი გამეცვითოსო.
34. სასმელ ტქვაში რაღაცის ჩავარდნამ ბიჭის შეძენა იცისო.
35. მარცხენა ხელისგულის ფხანა შეძენააო, მარჯვენასი გასავალიაო.
36. მარცხენა თვალ-წარბის თამაში ცუდია, მარჯვენასი კარგი.
37. თუ ბეჭი გიფართხალებს ცუდია.
38. ულგაშის ფხანამ – სმა იცისო.
39. ფეხისგულის ფხანამ – გზა იცისო.
40. ცხვირის წვერი აგეფხანოს ჯაერი შეგხვდებაო.
41. საღამოს ბაყაყის ყიყინმა – კარგი ამინდი იცისო.
42. დილით გუგულმა თუ დაგასწრო დაძახება უზომზე – უნდა უთხრა მიჯობნია (ჯანრი).
43. თუ გასლოკინებს, ვილაცა გახსენებსო.
44. უხსენებელის სახლში შესვლა – ცუდის ნიშანიაო.
45. ცეცხლმა თუ ტკარცალი დაიწყო – ჩხუბი იცისო.
46. ბაყაყის მოკვლამ – დედის სიკვდილი იცისო.
47. სიზმარში ცხენზე ჯდომამ – ავადმყოფობა იცისო.
48. ციდან ვარსკვლავის სახლზე დაცემამ გარდაცვალება იცისო.
49. სიზმარში მოცვის ქამამ – ავადმყოფობა იცისო.
50. კატა თუ პირს იბანს და ყურებზე თათს ჩამოსივამს – გამოიდარებსო.
51. შენობის სახურავზე ყინულის გრძელი ლოლუების დაკიდებამ დიდი თოვლი იცისო.
52. გაზაფხულზე პირველ ტქვა-ქუხილზე ამბობენ – არხუნა-მარხუნა, მიშგვა შიყე მაზიგ კაა ლარს (არხუნა-მარხუნა, ჩემი ზურგის ტკივილი კალელებსო).
53. სამგზავროდ და სანადიროდ ისე უნდა ნახვიდე რომ არაინ დაგინახოს.
54. სამგზავროდ წასვლისას კარებთან მუგუზალს აგდებდნენ და იმაზე უნდა გადაებიჯებინათ.
55. პარასკევი შუა დღის შემდეგ, შაბათი, კვირა უქმე დღეები იყო, ორშაბათს ახალ საქმეს არ დაიწყებდნენ, არც სამგზავროდ წავიდოდნენ.
56. 22 მარტს (ბუნიობა) „გიმი ზურვანდობ“, იცოდნენ საქონლის „ლიჭყნავაალი“, პირველად საბალახოდ გაყვანა.

8. საქორნილო წას-ჩვეულებანი

უშგულში შეუღლება წყვილებისა შედგებოდა შემდეგი ქმედებებისაგან; დანიშნა (ლიყდა-ნი), კაცის გაგზავნა კარზე დაძახებით ზოგჯერ თოფის გასროლით. შემდეგ მოცოქულებით საქმის გარიგება, ნიშნობის ჩატარება სასიძო მძახლებით მიდის გოგოს ოჯახში მიაქვს ნიშნობის ბეჭედი და სხვა ატრიბუტები. დანიშნულად ყოფნა სამ წლამდე გრძელდებოდა, შემდეგ ქორნილი ტარდებოდა. სასიძოს მხლებელი რამდენიმე ადამიანი ცხენებით მოდიოდა საპატარძლოს ოჯახში თორმეტი საათის შემდეგ, მთელი ღამე საპატარძლოს ოჯახში ქეიფობდნენ, თამადა საპატარძლოს ახლობელი უნდა ყოფილიყო. გამთენიისას გამოდიოდნენ საპატარძლოს ოჯახიდან და სასიძოს ოჯახში შემოდდიოდნენ მეჯვარეების (მგდდი) თანხლებით, კერიას მარჯვნივ შემო-უვლიდნენ ლოცვით და სხდებოდნენ საქორნილო სუფრასთან თამადა სასიძოს ახლობელი იყო. იქვე ტარდებოდა საჩუქრობა. ე.ი. საქორნილო „თამაში“ სამი ნაწილისაგან შედგებოდა, ნინასა-ქორნილო, საქორნილო და ქორნილის შემდგომი.

ადრე ქორნილის თანმხლები იყო „ნაჭვლაშის“ (ურვადი) გადახდა. ურვადს პირუტყვის სახით იხდიდნენ- უღელი ხარი, მინა ან სხვ. ურვადის გადახდის შეუძლებლობა ყოფილა ზოგჯერ მიზეზი მოტაცებით ქორნილებისა. მოტაცების მიზეზი იყო ზოგჯერ მშობლების წინააღმდეგობა. მოტაცებულს ქალის ოჯახისათვის ჯარიმა უნდა გადაეხადა. მოტაცებულის უკან წაყვანა დიდ სირცხვილად ითვლებოდა. ქალის მიერ ვაჟის დაწუნება ან პირიქით შურისძიების სბაბი ხდებოდა.

საქორნილო რიტუალს ზოგჯერ წინ უძლოდა გაცნობის სხვადასხვა ფორმები, რომელიც ხან შეუღლებით, ხან მეგობრობით მთავრდებოდა, ასეთი იყო: ლინთურალ//ლიცინრალ(გამოც-

ნაურება), ცენი რ შეყვარებული იყო დაახლოებით იგივე ფორმით, რაც იყო ხევსურული ქალ-ფა-
 ყობა, ფშაური წაწლობა, იმერული დობილ-ძმობილობა.

როგორც წესი, ქორნილს ახლდა სიმღერები და სადღეგრძელოები. ეს პროცესი დადგინდა
 აქვს ბ. ნიუარაძეს. სადღეგრძელოები სამ-ოთხ კათხამდე ვალდებულებითს შეადგენდა და პაექ-
 რობა-ფიცსავით იყო ორივე მხრიდან. ღმერთსა და ანგელოზ-წმინდანებზე ითქმის არა სადღეგ-
 რძელო, არამედ ლაჰვამიალ სადიდებელი (დიდაბ), მიცვალებულზე შესანდობარი (შენდება),
 რომელიც წინ უძღვის საქორნილო სადღეგრძელოებს:

ქორნილის სადღეგრძელო

ქორნილია და ისმევა სადღეგრძელო პირველი,
 მერიქიფემ ჩამოარივა სასმისები მეორედ,
 მესამე კათხაზე ფეხზე დგება ერთი მაყართაგანი,
 სასძლოს ახლობელი და სიტყვა-პასუხისა მცოდნე.
 ფიცის სადღეგრძელოს ეტყვის ოჯახის უფროსს:
 „მხიარულო, კარგო ბეჟა!
 ღმერთმა ინებოს ბედნიერი იყოს ეს ღამე.
 ჩვენი მექორნილენი უბედნიერესნი იყონ.
 „კარგო ბეჟა! შემოგითვალეს სასძლოს დედ-მამამ:
 დღეიდან ჩვენი ქალიშვილი ჩავვიბარებია თქვენთვის .
 კარგი გამოდგება იგი, კარგიც თქვენი იქნება,
 გლახა და იგიც თქვენ უნდა გყავდეთ;
 დღეიდან თქვენია ჩვენი ქალიშვილი;
 კარში გამოაგდებთ მას ფანჯრიდან დაგიბრუნებთ,
 ფანჯარაში – და კარიდან დაგიბრუნებთ.
 - ამაღამ მოყვანილ სარძლოს და ქალის მანდილს
 გავედრებენ სარძლოს დედ-მამა და ჩვენც,
 თქვენს, ვაჟკაცთა უღვაშს და ნაშუსს.
 თქვენ იცით, როგორ უპატრონებთ გამოუცდელ რძალს.
 ამას გარდა – დიდებულო ფუსნა-აბუხადიშ, ღმერთო!
 მიაინჭე რძალს ბედნიერება, გამრავლება, ვაჟიშვილებით.
 ასიათასამდე გამრავლე ამისი ძე და მომავალი.
 „ამინ“ ... მაყრონი შესძახებს ერთხმად.

- ფიცი სიძის ახლობლის მხრიდან:
- კარგო კაკი! სიძის დედ-მამამ მოგახსენეს:
 ისე ქმნას ღმერთმა, რომ შევიძლოთ თქვენი მოყვრობა.
 კარგთაგანი ხართ და თქვენი ქალიშვილიც კარგი იქნება.
 ნეტავი ჩვენ გავხდეთ ღირსი თქვენი მოყვრობისა.
 თორემ თქვენი გვარიდან ყოველთვის ნაქები ქალები გამოსულა.
 ახლანდელი ჩვენი სასძლოც ასეთი იქნება.
 რაც შეგვეძლება შესაფერისად შევინახავთ ჩვენს რძალს.
 როგორც შეპყვრის კარგი თემიდან გამოსულ ქალს.
 მართალია, ისეთი პირობები იქნება ვერ ჰქონდეს, როგორც მამის ოჯახში,
 მაგრამ დავიკლებთ და ამას არაფერს დავაკლებთ,
 კარით ნავცივა, ფანჯრით მოვაბრუნებთ,
 ფანჯრით – და კარით მოვიბრუნებთ...
- დიდებულო ღმერთო!
- თუ ოდესმე ჩვენ ორ თემში

ბედნიერი და გამარჯვებული ყოფილა ვინმე
 მეორედ ამათი დაქორწინება გააბედნიერე!
 გამრავლე ასიათასამდე, ქაჯ-ეშმა ააშორე,
 შენი ანგელოზი დაუყენე მარჯვნივ მცველად.
 მზე და მთვარესავით შეაბერე ერთმანეთს!

„ამინ“! შესძახებს მაყრიონი და გამოსცლის კათხებს.
ამ სადღეგრძელოს შემდეგ რძალს შეუძლია
მზიარულებაში მონანილეობა მიიღოს.

ქორნილი მღეროდენ ღვთის სადიდებელ სიმღერებს - „ლაგუშედა“ (შეგვენიოს), სახუმარო „ბუბა-ქაქუჩელა“-ს, „მგ ზავრულს“ და სხვ.

ლაგუშედა

ლაგუშედა ვოი!
დიდაბი, დიდაბო,
ისგვეო ლირდესო,
თვენთნეო გიცარიო
მიჩაო ლელგენიო,
ვოი, დიდაბი დიდაბიო
ლაგუშედაო, ლაგუშედაო!

ბუბა ქაქუჩელა

ბუბა, ბუბა ქაქუჩელა
ბუბა ქაქუჩელა,
ბუბას პარყილ ხაკუჩელა
ბუბა ქაქუჩელა,
ემხვი კათხულდს ჩუ ლაითურე,
ბუბა ქაქუჩელა,
აჯა გუფი ხოჩა ხერა
ბუბა ქაქუჩელა,
ბუბას გიგა ხაკუჩელა
ბუბა ქაქუჩელა,
მანძელიშ ნაშდობიშ
ბუბა ქაქუჩელა,
ქრისდესულო ჩოთმაზურად
ბუბა ქაქუჩელა,
ამეჩუნაშ მერდე მარე
ბუბა ქაქუჩელა.

პატარძლის ოჯახიდან როცა მიდიან მღვავრულს

ღერბეთ ხოჩა გზავრობს გვაჩო,
ხოჩა გუფი ამხავ ლიკედს,
დელი, დელი დელი, დელა,
დელი, ოდელა – ოდელა ოო,
ოდელა, დელა, დელაოო.

ღმერთი კარგ მგ ზავრობას გვიზამს
კარგ ხასიათზე აქეთ მოსვლას.
დელი, დელი, დელი, დელა
დელი ოდელა – ოდელა ოო.
ოდელა, დელა, დელაოო.

ჯვრისწერის დროს „ბაპეზი“ სკამზე დასვამდნენ საქმროსა და საცოლეს, ნემსით ერთმანეთს კალთებს გადაუბამდნენ, გვირგვინად ხის წნელი იყო ხის ჯვრით.

9. სამონადირეო ეპოსი

უმგულელთა ერთ-ერთი ძირითადი საარსებო წყარო თავიდანვე იქნებოდა ნადირობა. თოვლიან მთებთან, მკაცრ კლიმატთან ჭიდილში ნადირობა უმნიშვნელოვანესი იქნებოდა. ამიტომ ჩამოყალიბებულია სამონადირეო სიმღერების მთელი კულტი – სიმღერა- ბალადები, ფერხულეები. ჰყავდათ მონადირე ვაჟკაცის მფარველი წმინდანი ღვთაება წმიდა გიორგი (ჯგრაგ), და ნადირთმფარველი ქალღმერთი „დალი“, რომელიც ადგენდა ნადირობის წესებს და მწყემსავდა

ჯიხვთა არევს. დალი სილამაზის სიმბოლოც იყო, გოგოებს სათამაშოდ უკეთებდნენ „დალი“ (დედოფალს).

სამონადირეო ეპოსის ცნობილი გმირებია სვანურ ლეგენდა თქმულებებში დარღვევან ბეთქან, გიერგილი, ქლა, ამათგან დარღველანი ამირანის მამადაა მიჩნეული. მას იგი ეყოლა ნადირთმფარველი ქალღმერთის „დალი“-საგან. ამიტომ იყო ის გოლიათური ძალის. დარღველანი, ეპოსის ცნობილი გმირი „დალის“ რისხვით იღუპება. დაღუპვის ერთ-ერთი მიზეზი ტრადიციის, ტაბუს დარღვევაა. დალის ნაჩუქარი ნიშანი მონადირეს ცოლის სასთუმალქვეშ დარჩა. ტაბუს მიხედვით მონადირეს არ ჰქონდა უფლება სანადიროდ წასულიყო ქალურ წესში მდგარ ოჯახიდან:

„ცოდვა ჩემი ჩემს ცოლს ჰქონდეს, უწმიდური გამიშვა სანადიროდ“.

რელიგიური მსოფლმხედველობის მიხედვით სანადიროდ წასვლის წინ კაცს არ ჰქონდა უფლება სქესობრივი ურთიერთობისა, არც ქალურ წესში მდგარი ოჯახიდან გასვლა, ერთი კვირის განმავლობაში მათ არ უნდა გაკარებოდა ახლოს. თუ ეს ტაბუ დაირღვეოდა ხალხის რწმენით, მონადირეს კარგი არაფერი შეეძებოდა.

ამ კუთხით საინტერესოა სვანური პოეტური ნაწარმოები „ავთანდილ გადინადირა“, ავთანდილი სანადიროდ წასვლის წინ ამხანაგებს დაპატივებს, რძალი თინათინი საგზალს უშზადღებს, თინათინმა ავთანდილი უწმინდურად გაუშვა და ამიტომ დაიღუპა კიდევ. ე.ი. ტაბუს დამრღვევი ისევეა.

მონადირეს ნანადირევის რქები საყდარში უნდა მიეტანა, ამდენად ნადირობის პროცესი გამჭვირვალე იყო, ნანადირევის რაოდენობა განსაზღვრული იყო და ამ წესს ხატის რიღით არავინ არღვევდა. ზოგი მკვლევარი ამ წესში წარმართულ ნაკვალევს ხედავს.

სანადიროდ წასვლის წინ უშგულელები მთვარეს არჩვენდნენ. ბედნიერ მთვარის დღეებად მიაჩნდათ – დოშდმ (ორშაბათი) თახხაშ (სამშ) ცაშ (ხუთ), ვობიშ (პარასკევი) და ჯმამ (ოთხშაბათი) კვიმატინი დღეები იყო. ცინცხალ მთვარეზე არაფერს დაიწყებდნენ.

უშგულელები ადრე ხშირად ნადირობდნენ, როგორც ცენტრალური კავკასიონის მარად ყინულოვან ფერდობებზე, ისე სვანეთ-რაჭა-ლეჩხუმის მიმდებარე ქედებზე. ჯიხვის, არჩვის თუ დათვის ნანადირევით თავს აფარებდნენ მღვიმეებსა თუ გამოქვაბულებში. უშგულელ მონადირეებზე მრავალი თქმულება, ლეგენდა-გადმოცემები არსებობს.

უშგულელთა სანადირო-საჯიხვე ადგილები იყო შხარაზე: ლათხვარიარ ენგურის ხეობაში, ცხენისწყლის სათავეში ყორინდში (ყორ-კარს ჰქვია), ცურუნგალას მარცხნივ მოყავისფერ კლდეებში ერთი ადგილი კარივით ჩანს, ამ ადგილს დალა ყორს (დალის კარი) ეძახიან. გადმოცემით ამ კარებიდან უთვალთვალებდა „დალი“ ნადირს.

შემოდგომაზე, როცა ჩამოთოვდა უშგულელებმა იცოდნენ ჯიხვზე კოლექტიური ნადირობა შხარას ფერდობებზე: „ლათხვარიარში“ და „ნამყვამში“. სანადიროდ ეშზადებოდნენ ერთი კვირით ადრე. ამზადებდნენ „თხილმარს“ თოვლის გასაკვალად. სანადიროდ წამსვლელნი ზოგი „მუჯრას“ (მუხი) დაიკავენდა. თოფი ცნობილ მონადირეებს ჰქონდათ, მონადირეები განლაგდებოდნენ მათთვის წინამძღოლთა მიერ მითითებულ ადგილზე, ზოგი მარეკის როლს ასრულებდა.

მონადირეები „ნამრტავს“ ეძახიან ჯიხვს ან არჩვს, რომელიც მთელ ზაფხულს მარტოდ-მარტო ცხოვრობენ, ვოგში არ ერევიან. „ნამრტავი“ ყოველთვის მსუქნად იყო. სიტყვა ნანარმოებია მარტო-დან თავში ნა-ს დართვით.

1885 წელს ბ. ნიჟარაძე ერთ-ერთ თანამგზავრზე უშგულელ გეგი ჩარკვიანზე (დაბადებულია 1952წ.) წერს, რომ 34 წლის მონადირეს მოკლული ჰყავს 204 ჯიხვი, 230 არჩვი, 22 დათვი, 8 მელა, როჭო-შურთხი ფრინველი, რომელსაც უშგულელები მახეებით იჭერდნენ უთვალავი.

1885 წელს უშგულელ მონადირეებს მოუკლავთ 24 ჯიხვი. აქვე დავსძენ, რომ თოვის შემოსვლამდე (XVI) უშგულში მშვილდისრით „კიმად//ცხულას კემად“ ნადირობდნენ, არჩვზე მოწული მახეებითაც, ხოლო როჭოზე და შურთხზე მახეებით ნადირობა ჩვენს დროსაც გრძელდებოდა.

მგელს უშგულელები, თხარე//გალო (მგელი) წმ. გიორგის ძაღლს „ჯგერგი ჟელ//წავარ“-ს ეძახოდნენ, მის მოკვლას ერიდებოდნენ, განსაკუთრებით მონადირეები. (აღილეურში – „თღიღზე“ მგელი. ინგუშურში თხგ ზ. სანადიროდ წასვლისას ასრულებდნენ ლოცვას. ბ. ნიჟარაძეს ჩანერილი აქვს: ლოცვის ტექსტი:

სვანთა აზრით ნადირობა მემკვიდრეობითია,
ნადირთმფარველნი ბატონნი არიან:
თაფი-და-თაფი მამა ღმერთი და წმ. გიორგი,
შემდეგ „დალი“ „აფსასდი, სვიმ ბერ მოძღვარი და ელი –
წმ. გიორგის ნებაა ნანადირევის მიცემა,
წმინდა გიორგის თანაშემწედ ითვლება დალი კლდისა,
იგი ბედნიერ მონადირეს კიდევ დაენახვება.
და ეს მონადირისთვის ბედნიერებაა.
მონადირემ კი ეს საიდუმლოდ უნდა შეინახოს,
წინააღმდეგ შემთხვევაში კლდეზე გადაჩეხავს,
დაღს ნადირი ჩაბარებული აქვს წმ. გიორგისაგან,
რომლი ნადირიც უყვარს მას არავის მოაკლევინებს,
დაღს ხანდახან მონადირე შეუყვარდება და წვება მასთან,
ასეთი მონადირე იყო დარჯელანი.
რომლისგანაც დაღს ამირანი შეეძინა.
დაღზე ნაკლები უფლებები აქვს აფსაასდს,
ამასთან ის ფრინველთა პატრონად ითვლება.
სვიმ-ბერ-მოძღვარს და ეღს მცირე უფლებები აქვთ.
მონადირეს ევალება სრულიად განემოროს მრუშობას.
არ გაეკაროს მელოგინე და მენსტრუალურ ქალებს.
მათ არც ნანადირევის ხორცი ეჭმევათ,
ნანადირევის ხორცს და ძვალს არ უნდა მიეკაროს
ღორი, ცხვარი, ქათამი
ნანადირევის ძვლები სახლში უნდა შეინახოს,
თუ ბერი დავროვდა წყალში უნდა გადაყაროს,
ჯიხვ-არჩვის რქები ეკლესიებში შექქონდათ.
ნანადირევის თაფ-კისერი, ტყავი მონადირისაა,
ხორცს ყველანი თანაბრად იყოფენ.
ნანადირევი სოფელში ღამით უნდა
შემოიტანონ, რომ თვალი არ ეცეს.
ნანადირევის ტამის შემდეგ ყველანი ხელს იბანენ,
მოხარშულ ხორცს თავს წმინდა პურს დაადებენ,
დაანთებენ წმინდა სანთელს, მონადირე ასწევს
დაიჩოქებს და მოჰყვება შემდეგ ლოცვას:

მონადირის ლოცვა

დიდება და მაღლი ღმერთს,
დამბადებელო ფუსნ-აბუასდიშ!
მონადირე და ნანადირევი
ყველა შენი გაჩენილია.
რა დროსაც მოგმართო
ჯვარი გადამწერე,
მაღლი და სახელი შენ!
ქრისტე მაცხოვარო, დიდება შენდა!
ჩემს მანყევარს შენი მახათი,
მე, და ჩემს თოფ-ავეჯს
ჯვარი გადაგწერე!
მწყალობელიო ჯვარაგ
დიდება შენ და!
აღამიანის მწყალობელი ბრძანდები,
დღედღადამ მარჯვნივ შედექი.
ქაჯ-ეშმაკი მაშორე!

მეთხვარი ღიმირი

დიდება ი მაღლი ღმერთს!
ხომა ფუსნ-ბუასდიშ!
მეთხვარი ნათხვარე
მაგ ისგვი გაჩენილი.
შომგვაა ჯაშვემინა
სტაარინ მაყრ.
მაღლი ჟახე სი.
ქრისტე მაცხოვარ დიდება სი,
მიშგვა მჭთა ისგვი მახათ,
მი ი მიშგვა თვეფ-ჰავეჯს სტაარეინ ნაყრ.
მაშედ ჯგერაგ
დიდება სი!
მაარემი მაშედ ხი,
ლაღელ იღვეთ ლარსგვანხან ემიიგნ,
ქაჯი ჰაშმა ამაყჩ!

ჩემს მწყალობელს ღმერთს დიდება!
როდესაც შეგეხვეწი შემობრალე,
„დალს კლდისას“ დიდება!
„აბსასდს“ კლდისას დიდება!
„სკიმ-ბერ“ მოძღვარს დიდება!
გარეულის თავმსდგომი შენა ხარ.
რომ მოვიდე შენს ადგილში
ყოველთვის მშვიდობით გამომიშვი.
დიდი ნუ გედიდება,
პატარა ნუ გეპატარავება!
შემოდგომით, ნადირობის დასასრულს
შინ მშვიდობით დაგვაბრუნე
მე და ჩემი ამხანაგები.
თუ რამ იკადრებოდე მიიღე ლოცვა,
თუ არადა იმისთვისაც ნუ დამემდურები!
შენი საბრალი და სანყალი ვარ.
კარგი სვე მომეცი, წყალობა მიმატე.
შინ და გარეთ მიიღე ჩემი ვედრება
ნუ დამაკლებ შენს წყალობას
და ნუ შემითქულებ.
ასემც მაღლი გექნება:
ქრისტეს ლასდილისა დიდებაა,
მთავარანგელოზს ცანისა დიდება,
მაცხვარს ვეშემარისა დიდება,
მახცვარს კარეტისა დიდება,
ჯგრაგს ზასხვისას დიდება,
წმ. ბარბარეს ლექვერარუშისას დიდება,
ჯგრაგს ლაზრამის დიდება,
მთავარანგელოზს სულიერისას დიდება,
ლემთქეშის ანგელოზებს დიდება,
შყაბან-ჭოროხის წმინდანებს დიდება,
ლემჩხაფის წმინდანებს დიდება,
ნეშკრა-ლანრექვილის წმინდანებს დიდება.
ელ ცხოველს დიდება.
- მაშინ, როცა შეგეხვეწი
შენი დანიშნული ჯიხვი მომეც.
დარი და ავდარი ჩემის ნებისად მინყალობე,
ჯიხვის და არჩვის მწყემსს დიდება!

ბ. ნიჭარაძე

მიშგვა მაშედ ლეერბათ დიდაბ!
შომვა ლაჯკგრა ლაამემუდ,
დალს კოჯამ დიდაბ!
აბსასდს კოჯამ დიდაბ!
სკიმ-ბერ მოძღვარს დიდაბ!
გარევილი მღრე სი ხი,
ერ ინკვედნი ისგვა ტყვეფთე
ჩიგარ შვიდებდ ამუფშვად.
-ქლუდ ნომ ჯაშა,
- ხოხრა ნომ ჯაპრანანა,
მუჟღევერ ლათხვარია ჰოკერ
ქორთე შვიდებდ ამტს!
მი ი მიშგვი აფხნეგარ.
ათიკდ ნიშგვეხან ლიშზირ,
მოდე ი ჩუნომ ნენდრავ,
ისგვი საბრალ, ი სანყალ ხშვიმდ,
ხოხა ბედ ლამო, წყალობ ემიქმ,
ქორს ი ქაამ ათსიმიჩ მიშგვი ლიკურაალ.
ნომ მაკედუნე ისგვა ყრს,
ი ნოოსა ლამსისგა.
აჯალ დიდაბუ ჯარ:
ქრისტე ლასდილიშ დიდაბ,
თარინგ ზელ ცანნიშ დიდაბ,
მაცხვარ ვეშემარიშ დიდაბ,
მახცვაარ კარეტიშ დიდაბ,
ჯგრაგ ზასხვიშ დიდაბ,
ბარბალ ლექვერარიშ დიდაბ,
ჯგრაგს ლაზრამიშ დიდაბ,
თარინგ ზელ ქუნღმგანემიშ დიდაბ,
ლემთქეში ანგლეზარს დიდაბ,
შყაბ-ჭოროხი წმინდანარს დიდაბ,
ლემჩხაფას წმინდანარს დიდაბ,
ნეშკრა-ლანრექვიალე წმინდანს დიდაბ,
ელ ცხოველს დიდაბ,
- შომვა ლაჯკუური
ისგვი ლანშან კვიცრა ლამო,
დარ ი ავდარ მიშგვა ნაბშ მაყრ,
(კვირცრაში იერსკნი მულდელს დიდაბ!)

ნ. კაკრიაშვილი

უშგულელი მონადირის ხშირი თანხმლები და ერთგული მეგობარი იყო ძაღლი. მათ ძაღ-
ლებისთვისაც თავისებური სახელები აქვთ შერქმეული, მაგრამ არა ადამიანისა:

ჟედ - ძაღლი სქესის განურჩევლად

ხვირ - ხვადი

ჯუ//ჯუა - ძუ

ფაკენა - ლეკვი სქესის განურჩევლად

საყლა - ქოფაკი

ღვამლა (ყორანა) შავი ძაღლის სახელი

ფარი - ნაცრისფერის სახ.

ღურბელ - ღრუბლისფერი

ყურშა - ფერს არ ჰქონდა მნიშვნელობა.

ბასარა - „-----“

ქუჩერ - „-----“

ყაფრა - ჭრელი
ჯარაგუ - „-----“
რუგენა - „-----“
ბეგი - „-----“
პირშა - „-----“
ჯეკ - პატარა ფინია
თოლია - თეთრი

გარეკილ ნადირ „პირმატყოველ“ (გარეული ცხოველები)

დაშვედ - დათვი
ბელ - ბელი
თხარე//გალო - მგელი
მალ-მელა
კვენ-კვერნა
ფუცხვერ-ფოცხვერი
მანჩე - მანჯი
რაჭე - კურდღელი
მანშიდა//ურშონ - დედოფალა
ციყე - ციყვი
შდუგ - თაგვი
მუშ - თხუნელა
კეიცრა - ჯიხვი
ლვაშ - ხარჯიხვი
კან - კვიცრა - ხარჯიხვი
ერსკან - არჩვი

ნაპრ (ფრინველი)

ნაპოლ- ჩიტი
მინზო - ჩიტი მოშაო
მკნილ - ბოლოქანქარა
შდავალ - მერცხალი
ჭყუგ - პატარა ჩიტი
სკეინზ - სკეინჩა
მეელიდ - ტოროლა
მუყურტუნა - ნაცრისფერი ჩიტი
შყაჟე - მწყერი
ჩხგრიშტ - ჩხართვი
მუსირ - როჭო
შაშე - შაშვი
კოჯა ქათალ - შურთხი
კაეიჩ - კოდალა
მაყვრიინტი - წერო
ჭვეერ - ყვაფი
ცხაკე//შაურდენ - შევარდენი
ლვამალ - ყორანი
ვერბ - ორბი
მუუნულ - ზღაპრული ფრინველი
შინაური ფრინველები
ქათალ - ქათამი

წინილ - წინილა
დადგ - დედალი
ყვერ - მამალი
ვარია - ვარია
ბატ - ბატი

მხარები

ბუზულ - ბუზი
ლათუ - თაფლის ბუზი
ნამთვირ - კრაზანა
ბზიკ - ბზიკი
კულუნ - კოლო
მაროლ - პატარა ბუზი ღრუბელა
ღარზ - ბუზანკალი
ზესყ - რწყილი
მუშკ - ქიანჭველა
მგტ - მატლი
მყანსგვ - ლოკოკინა
მენლა - კალია
პარპოლდ - პეპელა
ოფოფა - ოფოფი
მფანილ - პეპელა
ტიშ - ტილი
თიკ - წილი
მულულ - ხოჭო
ლგზ - ღორტავი

მეაზვილ - ქვენარმავალი

ამდაკ - ხვლიკი
ჰიჯვ/ურშონ - გველი, უხსენებელი
შიხლულდ - გველი უვნებელი
აფხვ - ბაყაყი
მუჰ - თხუნელა
შდუგ - თაგვი
მარშიდა/ურშონ - დედოფალა უხსენებელი
მუყანსგვ - ლოკოკინა.

10. სწავლა-განათლება უშგულში

ისე, როგორც არავინ იცის ზუსტად როდის დაიწყო ცხოვრება უშგულში, არც ის იცის ვინ-მემ თუ რა სახის სწავლა-განათლების კერები იყო, მაგრამ ერთი რამ ცხადია, გაუნათლებელი და უცოდინარი ადამიანები უშგულის საყდრებსა და სახლ-კოშკებს ნამდვილად ვერ ამენებდა, ვერც საყდრებს მოხატავდნენ, ვერც წარწერებს გააკეთებდნენ და ვერც ცხოვრების დიქტატორულ თუ დემოკრატიულ წესებს შექმნიდნენ. ფაქტია, რომ არსებობდა რელიგიური და ხალხური პროფესიული განათლებისა და აღზრდის ფორმები. ჩვენამდე არ არის მოღწეული ბევრი რელიგიური თუ საერო სახის დოკუმენტი, რომელნიც იქმნობდა საუკუნეების განმავლობაში. ზოგი დრო-ჟამის მსხვერპლი გახდა. ზოგი სარწმუნოებრივი ბრძოლისა, ზოგიც გაიტაცეს თუ მოიპარეს და რაც იმ დროს გადაურჩა რუსულმა მმართველობამ, თვითმკვრობელურმა რეჟიმმა გაა-

ნადგურა ბოლო 200 წლის განმავლობაში. და მაინც უშგულელთა მტკიცე ნებისყოფითა და ბრძოლისუნარიანობით გადარჩა საკმაოდ მდიდარი საეკლესიო ხატ-ჯვარი, რომლის წიგნდგენაშია 100-ს სცილდება. ამასთან მრავალი რელიგიური თუ საერო ნივთი, რომელთა ნიშნულ-ნარჩენებიანია და ერთგვარ წარმოდგენას გვიქმნის ისტორიისა და განათლების შესახებ.

ეკლესიებში რომ წიგნები ჰქონდათ ამის დასადასტურებლად არის შემორჩენილი მაგ. XI საუკუნით დათარიღებული სანიგნე კარადა უშგულის ლამარიაში. ასევე სვანურ საბუთებში ჩანს, რომ XIV-XVIII სს. მოღვაწეობდნენ მდივან-მწიგნობრები: მიხეილ დეუდარიანი (კალა-უშგული XIVს), ფარსმან დობორჯვანი, იულდანი (კალა-უშგული).

რუსი დამპყრობნი საქართველოს ცენტრალური ხელისუფლების მოშველებით ყველაფერს აკეთებდნენ, რომ სვანეთი რომლის დამორჩილებაც მათ ყველაზე გვიან შეძლეს, გაეძარცვათ ეროვნულ-ისტორიული განძისაგან. ამისთვის ყველა ხერხს იყენებდნენ ფულით მოსყიდვას, ძალას და სხვ. ამასთან ცდილობდნენ, რომ ეს კუთხე წარმოეჩინათ პირველყოფილ, გაუნათლებელ და არაქართულადაც. სამუხაროდ, მათ ზოგიერთი ქართველნიც კი აიყოლიეს და სვანური ანბანიც კი შექმნეს. რაც ქართველ პროგრესულ ძალთა მიერ სათავეშივე იქნა ჩაკლული.

რუსების საქართველოში გაბატონების დროს 1840-იან წლებში სვანეთი და რა თქმა უნდა მათ შორის უშგულიც მთლიანად მიიწვია დანარჩენ საქართველოს. თუ არ გავითვალისწინებთ ცალკეულ ბარის ქართველ პატრიოტთა გამორულ-ეროვნულ მოქმედებას. ასეთი პატრიოტი და განმანათლებელი იყო იმერეთის ეპისკოპოსი გაბრიელი (გერასიმე ქიქოძე). ის მიხვდა მთის გასაჭირს და სამჯერ იმოგზაურა სვანეთის რთულ გზებზე, ზოგჯერ ცხენის კუდზე გამობმულმა, ავიდა უშგულამდე, პირველად იმოგზაურა 1866 წელს, 1874 წელს და შემდგომ წამოიყვანა იქიდან ბესარიონ (გუა) გაბრიელ (ზაურბეგ) გიორგი ნიჭარაძეები. 1876 წელს ჩარიცხა ქუთაისის სასულიერო სემინარიაში, ქრისტიანობის გამაგრებელ საზოგადოებას სტიპენდია დაანიშნინა.

ოთხწლიანი სწავლის შემდეგ ეპისკოპოსის დამხარებით ბესარიონმა თბილისში განაგრძო სწავლა სასულიერო გიმნაზიაში, გაბრიელმა კი ყუბანში სამასწავლებლო სასწავლებელში, ხოლო გიორგი დაუბრუნდა მშობლიურ უშგულს და მღვდლად ეკურთხა.

ბესარიონი დაახლოებით ხუთ წელს სწავლობდა და შემდეგ დიდი ქართველი მოღვაწის ილია ჭავჭავაძის რჩევით სვანეთში წამოვიდა. „ბესარიონ თუ საქართველო ოდნავ მაინც გიყვარს სვანეთში უნდა ნახვიდე და იქიდან ამოგვიდექი უღელში. და ბესარიონმაც ბრწყინაღედ შეასრულა დიდი მოძღვრის დარიგება – თხოვნა. ის მუშაობას იწყებს სვანეთის საბოქაულოში. ზემო სვანეთში. სდაც ხუთი წელი იმსახურა. შემდგომ ინიშნება ქუთაისის სასულიერო სასწავლებელში აღმზრდელ-მედავოვად და ამ დროს მეუღლედ შეირთავს აზნაურის ქალს – ნორაკიძეს. 1891 წელს ახალგაზრდა ცოლ-ქმარი სვანეთში მიდიან. ბესარიონი მასწავლებლობას იწყებს იფარში. ერთი წლის შემდეგ მღვდლად აკურთხა გურია-სამეგრელოს ეპისკოპოსმა გრიგორმა. 1893 წელს ის გადადის მესტიაში. მთელი ამ ხნის განმავლობაში და შემდგომაც ის ეწეოდა სამწერლო მოღვაწეობას, სხვადასხვა სახის წერილებს უგზავნიდა მაშინდელ ჟურნალ-გაზეთებს, რედაქციებს დასაბუჭდად და ისინიც ათავსებდნენ მის წერილებსა და პუბლიკაციებს პრესის ფურცლებზე. ამასთან ერთად ბესარიონი მასპინძლობას უწევდა სვანეთში ჩამოსულ ქართველ თუ უცხოელ მეცნიერ-მკვლევარებს და თვითონაც მათთან ერთად მოგზაურობდა სამხრეთ და ჩრდილო კავკასიაში, ფეხით შემოუკლავა თითქმის მთელი კავკასია, რაც თავის წერილებში აღწერა და ძვირფასი მასალა დაუტოვა შემდგომ თაობებს.

ბესარიონ ნიჭარაძის აღმოჩენილია ცნობილი „ჰაიდისის ოთხთავი“ 1895 წელს, ხოლო 1904 წელს გამოაქვეყნა მისი აღწერილობა და სხვა მრავალი ხელნაწერი თუ წარწერა. მან განადგურებას და უცხოელთა ხელში მოხვედრას გადაარჩინა მრავალი წერილობითი ძეგლი თუ საყურადღებო ნივთი. მისი დახმარებით შეუძენიათ ლენჯერში, გათხოვილი ქალის ტანისამოსი, რომელიც დაცულია პეტერბურგის ეთნოგრაფიულ მუზეუმში (კოლექცია, № 498-2).

მიუხედავად იმისა, რომ ბესარიონი უშგულელი იყო მას უშგულში მასწავლებლად არ უშუშავია და არც ეძღა არა, რომ ბესარიონი უშგულელი ჩანს გარემოება არ იძლეოდა ამის საშუალებას, მაგრამ მისი ურთიერთობა მშობლიურ სოფელთან მაინც საგანმანათლებლო გავლენას ახდენდა, ამასთან მან სასწავლებლად წაიყვანა თავისი ძმისშვილი ივანე ნიჭარაძე, რომელსაც საყურადღებო მუშაობა აქვს ჩატარებული, როგორც ლექსიკოგრაფიაში – 1910 წელს გამოუცია სვა-

ნურ-ქართულ-რუსული ლექსიკონი, ასევე უმოღვანია პედაგოგიურ სფეროში 1918-21 წლებში ყოფილა ცაგერის უმაღლესი დაწესებულებითი სკოლის ინსპექტორ-დირექტორი (ქუთაისის არქივის მასალები).

ბესარიონი კარგი შვილების აღმზრდელიცაა (რაფიელ, ბიძინა, ციციხო). მათ შორის რაფიელი (კუკური) გერმანიაში სწავლობდა სავეტერინარო საქმეს, მისი სტუდენტობის მეგობრები იყვნენ: აკაკი შანიძე, კონსტანტინე გამსახურდია და სხვა ბევრი გამოჩენილი მოღვაწე-მეცნიერი. მაშინ, როცა მან უცხოეთში მიღებული განათლების რეალიზაცია დაიწყო თბილისში 30-იან წლებში მას და მის გერმანულ მეუღლეს ხალხის მოლაპარაკების იარაღიყთ ციმბირში ამოუკერეს თავი, სადაც მუდღე დაეღუპა, თვითონ კი დაბრუნდა 20 წლის შემდეგ 1957 წელს ნანაძების და გაუბედურებული. ერთი ეპიზოდი მისი ნაამბობიდან: „ჩამოვედი თბილისში, ჩემს სახლში ალბათ სხვას შეასახლებდნენ, არ ვიცოდი სად წავსულიყავი, გავედი რუსთაველზე, მოულოდნელად შემომხვდა მამაკაცი და თვალი-თვალს მოხვდა, მან გაიარა, უცებ შემობრუნდა და ისევ შემომხვდა, კარგად რომ დამაკვირდა აფორიაქდა, გაოცებული მეუბნება – რაფო შენ ხარ? გადამეხვია და მეუბნება – პირველი კაცი შენ ხარ ვისთანაც ბოდის ვინდო, რომ როცა დაგაპატიმრეს ვერ გინახულე და ვალიც ვერ დაგიბრუნეო, რადგან რომ მოვსულიყავი მეც დამაპატიმრებდნენო. ეს კაცი იყო კონია გამსახურდია. ნამოყვანა სახლში, ცოტა ხანში პველოვის ქუჩაზე ერთოთახიან ბინაში შემასახლა.“

ძვირფასო მკითხველო! ეს კაცი ისევ ჩადგა ადამიანთა სასიკეთო სამსახურში, ფუტკარით მოუსვენარი, ზოგს გერმანული ენის გაკვეთილებს უტარებდა, ზოგს თავის უცხოეთში სწავლის ამბებს უყვებოდა და ზოგსაც ცხოვრებისეულ გამოცდილებას უზიარებდა. ამასთან, მამის ბესარიონის პრესაში დაბეჭდილ წერილებს მოუყარა თავი და ორ ტომად გამოაცემინა. გული იფურა მათში და ბარში სიარულით და 1967 წელს ვალმოხდელი არცთუ ისე ასაკოვანი (67წ.) მიებარა თბილისში საბურთალოს სასაფლაოს მიწას (უმემკვიდრედ).

სევანური ადათობრივი სამართლის გამოჩენილმა მკვლევარმა პროფესორ მიხეილ კეკელიამ ბესარიონ ნიჟარაძეს - „სევანეთის სულხან-საბა უწოდა“.

პირველი მასწავლებელი ადგილობრივი მოსახლეობიდან იყო გაბრიელ ნიჟარაძე (ქუჩეში). 1873 წელს უფროს ძმას გვიგის გორვაშის უღელტეხილზე გაუცილებია 13 წლის ყმანელი ზაურ-ბეგ (შემდეგომში გაბრიელი), მას სამი წლის განმავლობაში წერა-კითხვა შეუსწავლია იფარის თემის „ფეხის მონასტერში ბერ თეოფანე კორძაიასთან. ცხრა დღის განმავლობაში უმოგზაურია მას ქუთაისამდე, დიდი წვალებითა და გაჭირვებით ჩაულწევია ქუთაისში. მას უკითხია გაბრიელ ეპისკოპოსი და მისულა არქიელის გორაზე. გაბრიელ ეპისკოპოსის განკარგულებით ის ჩაურიცხავთ სასულიერო სასწავლებელში მოუნათლავთ და დაურქმევიათ ზაურბეგის ნაცვლად გაბრიელი. ეპისკოპოსმავე დაანიშნინა მისთვის გადიდებული სტიპენდია. სასწავლებლის დამთავრების შემდეგ ეპისკოპოსმა აძინა შუამდგომლობა ყუბანის სამასწავლებლო სემინარიის წინაშე გაბრიელ ნიჟარაძის ჩარიცხვის შესახებ, რაც დაკმაყოფილდა, 1879 წელს გაბრიელმა ეს სემინარია დაამთავრა. ყუბანში ის სწავლობდა, როგორც კავკასიაში ქრისტიანობის აღდგენის საზოგადოების სტიპენდიანტი და შესაბამისად გაბრიელი სამუშაოდ უნდა გაეგზავნათ ამავე საზოგადოების სევანეთის სკოლაში, მაგრამ ამ დროს იქ არავითარი სკოლა არ არსებობდა. ამიტომ ის გაიგზავნა 1879 წელს სოხუმის განყოფილების ოქუშის სკოლაში მასწავლებლად. შემდეგ სოხუმის მთიელთა სკოლაში მასწავლებლობდა. სადაც ნაიყვანა სასწავლებლად ახლობელი ივანე თედორეს ძე ნიჟარაძე, შემდეგომში ცნობილი ლინგვისტი, ივანე ჯავახიშვილის პეტერბურგის სტუდენტობის მეგობარი (1900-1904წ.წ.).

1891 წელს მისი მეცადინეობით გაიხსნა სევანეთში სკოლები: მესტიის, მულახისა და იფარის თემებში. გაბრიელი ხანგრძლივად მუშაობდა მულახში მუჟალის სკოლაში და მესტიაში. რამდენადაც გასაკვირი არ უნდა იყოს მას მშობლიურ სოფელ უშგულში არ უმუშავია მასწავლებლად, როგორც ჩანს ამისი რაღაც მიზეზები იყო.

გაბრიელ ნიჟარაძე მასპინძლობდა და მეგზურობას უწევდა უცხოელებს. 1886 წელს ის ახლდა ინგლისელ დუგლას ფრეშვილდს და ცნობილ იტალიელ ფოტოგრაფს ვიტორიო სელას. ფრეშვილდმა ორი წიგნი გამოაქვეყნა, რომელიც მაღლობის წერილით 1899 წელს გაბრიელისთვის გამოუგზავნია.

გაბრიელ ნიჟარაძეს უთანამშროლია გაზეთებში: „Тифлисский листок“, „Кавказ“, „Новое обозрение“, სადაც იგი წერდა სევანეთის პრობლემებზე.

გაბრიელს ოთხი შვილი ჰყავდა. ლუბა და ვერა სემინარიის მოსწავლეები 1918 წელს გარდაიცვალნენ „ისპანკის“ დაავადებით. ორი ვაჟი – გიორგი და პიმენი, ორივე ექიმები იყვნენ გელა ორგანიზაციის წევრები, როგორც პირველმა ადგილობრივმა ექიმმა გაბრიელის მიერ აშენებული სახლურ კაფეში, კეთა საავადმყოფოდ და იქ მკურნალობდა პაციენტებს. გაბრიელი გარდაიცვალა 1913 წელს 53 წლის ასაკში. დაკრძალულია მესტიაში.

გაბრიელმა წაიყვანა სასწავლებლად ნათესავი ივანე თედორეს ძე, რომელმაც 1903 წელს ივანე ჯავახიშვილთან ერთად დაამთავრა პეტერბურგის უნივერსიტეტი, მოღვაწეობდა თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტში ლექტორად. არის ძველი ბერძნული ენის სახელმძღვანელოს ავტორი.

ფრიად საინტერესოა ივანე ნიჟარაძისა და დიდი ქართველი ისტორიკოსის ივანე ჯავახიშვილის მიმონერა: 1902 წლის 22 ივნისს ივ. ჯავახიშვილი წერილს უგზავნის მის მეგობარს ივანე ნიჟარაძეს. ეს წერილი მაღალი მეგობრობის დადასტურებაა. ის ამხნეებს მეგობარს, რომ სადიპლომო გამოცდის ჩაბარებაში სიძნელეს დაძლევა და „მე და ნიკო მარიც მალე ჩამოვალთ სინას მთიდან და რაიმეს გავანწყობთ. თან ურჩევს, რომ ამ ზამთარ დარჩეს პეტერბურგში, რომ მეცადინეობის საშუალება უქონდეს, ვინაიდან თუ გიმნაზიის მასწავლებლად იმუშავებს გაუჭირდება გამოცდისთვის მზადება. ასევე ურჩევს უარი თქვას ხაზინადრობა და საღამოების გამართვის კომისიის წევრობაზე, რადგან მეცადინეობისთვის დრო არ ექნება (ს. ჯორბეაძე, ცხოვრება და ღვაწლი ივ. ჯავახიშვილისა, თბ. 1984, გვ. 66).

1903 წლის 4 თებერვალს ივ. ჯავახიშვილი პეტერბურგიდან ივანე ნიჟარაძეს სწერს „ჩემო ძვირფასო ვანო“, მცხენია, როცა ვკითხულობ შენს წერილს და თარიღს ვუკვირდები. შენ უეჭვლია იმედოვნად დაინწყობი და გგონია, რომ პასუხს არ მიიღებ ჩემგან. დამნაშავე ვარ, ბოდიშის მოხდა ჩვენში, როგორც გასოვის, აკრძალული გვაქვს, მაგრამ ბოდიშობითაც ვერ ვიმართლებდი თავს... – ეხლა ჩემო ძვირფასო ვანო – სვანეთის შესწავლა ორმხრივ შეგიძლია: ეთნოგრაფიულად და ენათმეცნიერების მხრივ. შენ იცი მეგრული, სვანური, ქართული; ამიტომ ადვილად შეგეძლო ქართული ენაილოკავების მეცნიერულად შედარებითი შესწავლა დაგეწყოს დიდი ნაკლია ჩვენთვის. აქამომდინის შესწავლილი არ გვაქვს საზოგადო ბერათმეცნიერება, სიტყვათა აგებულება და სხვა. ვიდრე ამწაირად გამოკვლევები არ იქნება და შესწავლილი ენაილოკავები, ქართველი ერის უძველეს საზოგადოებრივ წყობილებაზე გამოკვლევის დადარა ძნელია. შეიძლება აგრეთვე ეთნოგრაფიის მხრივ დააკვირდე სვანეთის ცხოვრებას და შეადარა დანარჩენ საქართველოს ტომთა მოდგმის ყოფა-წყობილებას, აგრეთვე, იმ ცნობებს, რომელნიც სტრაბონს აქვს სვანეთსა, ქართლსა და კოლხიდას შესახებ. მომწერე რომელ კითხვას აირჩევ და მასალებს დაუყოვნებლივ შეგატყობინებ.

ველი შენს წერილს.

იმედია მე არ მომბაძავ!

გაკოცებ მრავალჯერ, მარად შენი მეგობარი ვანო ჯავახიშვილი!

1905 წლის 13 სექტემბერს ივ. ნიჟარაძე თბილისიდან სწერდა ივ. ჯავახიშვილს - „საყვარელო ძმაო ვანო! როგორ უნდა გამოვთქვა ჩემი სიხარული! რა სიტყვებით უნდა აღვწერო ჩემი აღტაცება?! ვინა შენ ცოლს ირთავ! წუთო? ღმერთო... შენ, რომელიც ცოლობის შესახებ სულ სხვა აზრისა იყავი, ვერც კი ჩამოხვედ საქართველოში და უკვე ცოლის შერთვა დააპირე! რა მოხბა მაგისთანა? ან რათ დაიფიცე შენი მოსიყვარულე მეგობრები და არ შეატყობინე ეს ფრიად სასიხარულო და სასიამოვნო ამბავი? მიკვირს, რადგან არ ველოდი, რომ ცოლს ირთავ, მიხარია ძალიან, მიხარია, რადგან კარგ ქალიშვილს ირთავ და კარგ ახალ ცხოვრებას შეუდექი.

შესამე სემინარიელი გიორგი ნიჟარაძე ქუთაისის სასულიერო სასწავლებლის დამთავრების შემდეგ დაუბრუნდა უშგულს და მღვდლად ეკურთხა. გიორგიმ შვილს მიხას თბილისში მიაღწინა განათლება, სემინარიამი კობა ჯულაშვილთან (სტალინი) ერთად უსწავლია ერთ-ერთი პირველი მასწავლებელი ყოფილა უშგულში, განათლებული კაცი იყო მღვდლად ეკურთხა და კარგახანს მუშაობდა უშგულში. რუსების შემოსვლის, შემოსევის დროს 1924 წელს უშგულს ზარბაზნები დაუშინეს ლატფარიდან. რამდენიმე კოშკს მოახვედრეს მუყემრში – ჭელიძების, ჩაუაში – ნიჟარაძეების და სხვ. კოშკებს ვერაფერი დააკლო, მაგრამ ამწევი. სოფელს ყრილობა მოუწევიათ თუ რა ექნათ. ხალხს უთქვამს, ამ ჯარს კი ამოწყვეტთ, მაგრამ შემდგომში ჩვენც ისე გვიზამენ, როგორც მეზობელ ხალხს უქნეს, ააფეთქეს და მიწასთან გაასწორეს. და გადაწყვეტიათ მშვიდობიანი მოლაპარაკებისთვის გაეგზავნათ სამი კაცი ლატფარის მთაზე.

ამის შემდგომ შემოსულან სოფელში. მიხა ნიჟარაძესაც წვერი გაუპარსავს, მღვდლს ანატოლს გაუხედა. ეს იყო ბოლო მღვდელი თუმცა არაოფიციალურად მან მერეც განაგრძო მღვდლობა. მიხამ და მის მიუღწეველ კარგ შვილებს გაზარდეს და მიაღებინეს განათლება: გერმანულ ალექსანდრე, შურა, აკაკი, გალინა, ეკატერინე ნიჟარაძეები, რომელთაც ღირსეულად გამოიზინეს თავი სხვადასხვა სფეროში მოღვაწეობით.

1872 წ. 3. უსლარის მოგონილი ასოებით „ლუშნუ ანბანი“ ფარში გაიხსნა სკოლა. დაინიშნა მასწავლებელიც. როდესაც ფარელებმა თარგმანი გაიკონეს „მუ გუშგუე, ხედა ხი დეცარუი“ (მამაო ჩვენ რამელი ხარ ცათა შინა) და ნუგეშინის მცემელო სვანურად ნუ გეშინანად თარგმნილი, უმჯობესად დაინახეს შვილები სამწყემსოში გაეშვათ ვიდრე ღვთის გამოზა ესწავლებინათ „ლუშნუ ანბანის წყალობით“. შემდეგ მესტიისაში სცადეს სკოლის გახსნა არც იქ გამოუყვანიათ.

რევოლუციამდე მთელ სვანეთში 10 უმაღლესი განათლების ადამიანი იყო, აქედან 7 უშგულელია (ბესარიონ სივოშის ძე გაბრიელ სიმონის ძე, ივანე ივანეს ძე, ივანე თედორესძე, გიორგი (სეფ) გაბრიელის ძე პიმენ გაბრიელის ძე, ტარასი გიორგის ძე ნიჟარაძეები.)

1924-1925 წწ. ყველა სოფელში გაიხსნა ორკლასიანი სკოლა, კოჯორის ახალშენში სასწავლებლად გაიგზავნა 100 ახალგაზრდა.

1930-იან წლებში უშგულში გაიხსნა პირველი დაწყებითი სასწავლებელი მოგვიანებით გადაკეთდა 7 წლიან სასწავლებლად. მასწავლებლად მუშაობდა პავლე ღვარჯიანი.

1932 წელს ზემო სვანეთში ლენჯერში გაიხსნა პედაგოგიური ტექნიკუმი. ის დაწყებითი სკოლის მასწავლებლებს ამზადებდა. ჩაირიცხა 30 მოსწავლე. 1935 წლამდე ზემო სვანეთში საშუალო სკოლა არ ყოფილა.

1943 წელს ამენდა სკოლის კაპიტალური შენობა ინჟინერი იყო ილია ფალიანი. ამ სკოლაში იყო ჯერ შვიდნობი, შემდეგ რვანობი, 1958 წელს გადაკეთდა საშუალო სკოლად (დირექტორი ა. ხაჭვანი). 1964 წელს გადაკეთდა ისევ 8-წლიანად. ხოლო 1965 წელს ისევ საშუალო სკოლად გადაკეთდა. 1976 წელს სკოლის შენობა მდინარე ენგურის მხრიდან „ნანულდიდან“ ზვავმა დაანგრია. იმავე წელსვე აღდგენილი იქნა (დირექტორი ნ. კაკრიაშვილი). 1979 წელს სკოლის შენობა დაინვა და ფაქტიურად კაპიტალური შენობა ამჟამადაც არა აქვთ.

სხვადასხვა სდროს სკოლის დირექტორებად მუშაობდნენ ლეონტი ნიჟარაძე, კარლო აბულაძე, ბესო გამყრელიძე, რაფელ ჯოხაძე, მიხნარ ხაბუღიანი, სალარეფ გასვიანი, ჯობე ჩარქსელიანი, ანდრო ხაჭვანი, იროდი ნიჟარაძე, ვიგარ ხემსაძე, კაკო თედორაძე, დავით ზურაბიანი, ტარიელ ჩარქსელიანი, კარლო ჭელიძე, ნაპო კაკრიაშვილი, ნუგზარ ნიჟარაძე, ემზარ ხაჭვანი, ცირა ხაჭვანი, ბორის ჩარქსელიანი, ოდიშარ რატიაანი, ნონა რატიაანი.

დამსახურებული პედაგოგები არიან: უკლება ჩარქსელიანი – ნიჟარაძე, ლიზა ხარძიანი-ღვარჯიანი, ლოლა ონიანი – ჩარქსელიანი, ერასტი ხაჭვანი, თეო ნიჟარაძე – რატიაანი, ბორის ჩარქსელიანი, ძაბული ჩოფლიანი – ჭელიძე, ვალია ზურაბიანი, ოდიშარ რატიაანი, ზაურ ნიჟარაძე, ნაირა ღვარჯიანი და სხვ.

ბესარიონის, გაბრიელისა და გიორგის გავლენით უშგულში მიდრეკილება ყოფილა სწავლა-განათლებისადმი – აი, რას წერს 1904 წელს გაზეთი ცნობის ფურცელი: „სვანი ისე მოწადინებულია სწავლას, რომ თავის ქონების ნახევარს მოცემთ, ოღონდ კი შვილი სადმე მიაღებინეთ. უშგულის სზოგადობაში ერთ-ერთმა ქალმა მარიამ კაკრიაშვილმა ერთ შემოსულ მოხელეს დაუწოქა და თან ერთი ხარცი უძღვნა, ოღონდ ჩემი შვილი რომელიმე სასწავლებელში მიაღებინო. მოხელემ რასაკვირვლია, უარი უთხრა.“

1932 წელს თბილისის უნივერსიტეტი იურისტის დიპლომით დაამთავრა ეფრემ გუასძე ნიჟარაძემ, რომელიც მუშაობდა ზემო – ქვემო სვანეთში მოსამართლედ. შემდგომ ქუთაისში იურისტად და იქვეა დაკრძალული. ამავე წელს ეკონომიკურ ფაკულტეტის მე-2 კურსი დახურა ლეონტი გიორგის ძე ნიჟარაძემ.

1930-40-იან წლებში რუსეთში უმაღლესი საინჟინრო განათლება მიიღო არაბ პართენის ძე ჩარქსელიანმა. ცნობიერი ინჟინერ-მშენებელი იყო, დაკრძალულია სამარაში (კუბიშევი). ამავე წლებში უმაღლესი გეოლოგიური განათლება მიიღო პორფირე კოსტას ძე ნიჟარაძემ, რომელიც დიდხანს მუშაობდა თბილისში გეოლოგიის სამმართველოში. 40-იანი წლების დასასრულს უმაღლესი აგრონომიული განათლება თბილისში მიიღო პავლე სპირიდონის ძე ღვარჯიანმა მანამდე მუშაობდა უშგულში მასწავლებლად, მუშაობდა ზემო და ქვემო სვანეთში მინ. განყოფილების გამგედ. შემდგომ თბილისშია სამეცნიერო სამუშაოზე, დაკრძალულია უშგულში.

1940-იანი წლების დასასრულსა და 50-იანი წლების დასაწყისში თბილისის უნივერსიტეტში უმაღლესი იურიდიული განათლება მიიღო იროდი ანტონის ძე ნიჭარაძემ, მანამდე მას დაემატა თავრებელი შქონდა ზემო სვანეთის პედაგოგიური ტექნიკუმი და რამდენიმე წელს (1946-49) მუშაობდა უშგულში პედაგოგად. 1956 წლიდან მუშაობდა თბილისში უფროს გამომძიებლად, სამმართველოში, სმინისტროში მთავარ გამომძიებლად პოდაპოლოვის ჩინით, შემდეგ მუშაობს ადვოკატურაში. მასთან ერთად იურიდიული დაამთავრა დავით ანტონის ძე დავითულთანმა, მუშაობდა მოსამართლედ ლენტეხის და კასპის რაიონებში, შემდეგ სამეცნიერო სამუშაოზე. 50-იან წლებშივე უნივერსიტეტის ისტორიის ფაკულტეტი დაამთავრე ჯობე ბულათის ძე ჩარქსელიანმა, მუშაობდა უშგულის მ-წლიანი სკ. დირექტორად. კოლმეურნების თავმჯდომარედ, ლენტეხის რაიკომში. შემდეგომ თბილისში და აქვეა დაკრძალული დიდიმის სასაფლაოზე.

1950-იან წლებში ქუთაისის პედაგოგიური ინსტიტუტი დაამთავრეს ანდრო და ერასტი ხაჭავაძემა, ბორის და იროდი ნიჭარაძეებმა, მოგვიანებით, ტარიელ ჩარქსელიანმა, რომლებიც მუშაობდნენ სკოლების დირექტორებად და სხვა სამსახურში.

1950-იანი წლების დასასრულს უმაღლესი აგრონომიული განათლება მიიღეს ბენია და ანზორ ჩარქსელიანებმა. ბენია მუშაობდა აგრონომად უშგულში. ლენტეხის ალკე პირველ მდივანად, საქ. ალკე ცეკას ინსტრუქტორად, საქ. სახალხო კონტროლის ინსტრუქტორად. ანზორი მუშაობდა სასოფლო სამეურნეო ინსტიტუტის პარტკომად. საქართველოს კპ ცკ-ის ინსტრუქტორად, ბაღდადის (მაიაკოვსკი) რაიკომის მდივანად. მიწამომოწყობის ინსტიტუტის დირექტორად. იყო პარლამენტარი. 1950-იან წლებში უმაღლესი აგრონომიული განათლება მიიღო ბილარ კაკრიაშვილმა, მუშაობდა უშგულის კოლმეურნეობის თავმჯდომარედ, გარდაბანში აგრონომად. მანამდე პედაგოგად მუშაობდა ცანაში დამთავრებული შქონდა პედაგოგიური ტექნიკუმიც ლანჯურში. დასაფლავებულია სოფ. ლილოში.

1960-იან წლებში უმაღლესი განათლება მიიღეს: ანზორ რატიანმა (ექიმი), კარლო ჭელიძე (ისტორია), დავით ჩარქვიანი (აგრონომი) აკაკი ჩარქვიანი (ინჟინერი), გურამ ნიჭარაძე (ტექნოლოგი), აკაკი ჩარქსელიანი (ზოოტექნიკი), ჟორა ნიჭარაძე (ზოოტექნიკი), ტარიელ ნიჭარაძე (ზოოტექნიკი), ერმილე ღვაწლიანი (აგრონომი), ნაპო კაკრიაშვილი (ფილოლოგი), ციური ჩარქსელიანი (ზოოტექნიკოსი), ზაურ ვალოდია ნიჭარაძეები, არონ ღვაწლიანი (ფიზკუ.) ბაჯა ჩარქსელიანი (ბიოლოგი), ენვერ ნიჭარაძე (ფილოლოგი), გოგია ნიჭარაძე (მექანიკოსი), ლუტუ ჭელიძე (გეოლოგი), სოზარ კაკრიაშვილი (აგრონომი), ლეილა ნიჭარაძე (აგრონომი) ფრიდონ ნიჭარაძე (მხატვარი), ნუგზარ და თეიმურაზ ნიჭარაძეები, ვიტალი ღვაწლიანი (ტექნიკური), როლანდი ნიჭარაძე (ისტორია), ლენა ნიჭარაძე (ფილოლოგი), ემზარ ნიჭარაძე (ქიმი), ივერი ნიჭარაძე (აგრონომი), კოტე ნიჭარაძე (ტექნიკური), ნოდარ ნიჭარაძე (ისტ.) ელდარ ხაჭვანი (აგრონომი), ემზარ ხაჭვანი (ფიზკულტ.), ცირა ხაჭვანი (გეოგრაფი), კოლია ნიჭარაძე (სასოფ.), მადლენა ნიჭარაძე (ეკონომისტი), თამაზ ნიჭარაძე (იურისტი), სოსო ნიჭარაძე (ინჟინერი), ვახტანგ ღვაწლიანი (ინჟინერი), ლაურა ღვაწლიანი (მათემატიკოსი), ეთერ ჭელიძე (ეკონომისტი), რამაზ ჩარქვიანი (ინჟინერი), ენვერ კაკრიაშვილი (ეკონომისტი), ლალი კაკრიაშვილი (ეკონომისტი), ნაირა ღვაწლიანი (ფილოლოგი), ილია ხაჭვანი (ზოოტექ.), მადლენ ხაჭვანი (ფილოლოგი), ლუარა ნიჭარაძე (დანყ. ვან), დინარა ნიჭარაძე (ფილოლოგი), თამილა ნიჭარაძე (ფილოლოგი), დათო რატიანი (ინჟინერი), ნონა რატიანი (ჟურნალისტი), ირმა ჩარქსელიანი (მათემატიკ.), ჯიშერ ჩარქსელიანი (ინჟინერი), გულნაზი ჭელიძე (მათემატიკ.), თენგიზ ჩარქვიანი (ექიმი), ვასო რატიანი (ისტორია), მაია ნიჭარაძე (ეკონ.), მანანა ნიჭარაძე (ექიმი), გენო კაკრიაშვილი (იურისტი), ოთარ კაკრიაშვილი (იურისტი), მილენ ნიჭარაძე (იურისტი), ლელა კაკრიაშვილი (ეკონომისტი), მალხაზ კაკრიაშვილი (ეკონომისტი), რაული ნიჭარაძე (ისტორია), ჯიმი ნიჭარაძე (ინჟინერი) და სხვ.

„მადლობა მშობლებს გაჩენისათვის, ორჯერ მადლობა მასწავლებლებს აღზრდისათვის!“

**დანყებითი კლასების პედაგოგებს!
უკლება ჩარქსელიან-ნიჭარაძეს!
ლიზა ხარძიან-ღვაწლიანს!
ლოლა ონიან-ჩარქსელიანს!
(პედაგოგობის 50 წლისთავი)**

პირველ მანდილოსანს –
უკლება ჩარქსელიანს!
თაობათა აღმზრდელს –
მრვალშვილიანს!
ლიზა მასნაველებელს –
აღმზრდელს მადლიანს!
დედის კალთასავით –
თბილ ადამიანს!
უშგულელთა რძალს –
ლოლა ონიანს!
მკაცრ პედაგოგს –
და სამართლიანს!
თქვენ დაგვაუფლეთ –
წერას და კითხვას!
მთელი უშგული –
გიხდით მაღლობას.
მადლიერ უშგულელთა სახელით
ნაპო კაკრიაშვილი (ყოფილი მოსწავლე)
2008 წლის 20 ნოემბერი

უშგულის ახალგაზრდობის აღწერის საქმეში ადგილობრივ პედაგოგებთან ერთად დიდი წვლილი აქვთ შეტანილი ჩასულ პედაგოგებს. კონსტანტინე გუჯეჯიანს, ნაზიკო სალინაძეს, რომელიც შემდგომში უშგულელების რძალი გახდა (გივი ჩარქსელიანი), შალვა ნემსინვერიძე, კლარა უკლება, რომელიც იქვე დაქორწინდა, ასევე ჩასულ პედაგოგ ნოდარ შკუბულიანზე, ჟორა ზურებიანი, ქიჭიკო გუჯეჯიანი, ზურაბ გულბიანი, კაკო თედორაძე, გიგლა ნემსაძე, ნოდარ გეგენავა, ჟორა ციკოლია, გიორგი გიორგაძე, იაშა ცირეკიძე, ჟორა ავალიანი, ნელი ჩაჩავა, ანეტა გომთელიანი, გიორგი ხვისტიანი, თამილა დევიძე, მედეა ბურდული, გულიკო გამტკიცულაშვილი, ციცო ჭანტურია უშგულელთა რძალი (როლანდ ნიჟარაძე), ზაირა სანაკოვა, ჯემალ გრემელაშვილი, ნინო ზავრაშვილი, სვეტლანა წერეთიანი, ეალერი კვანჭიანი და სხვ.

ლიტერატურულ ასპარეზზე თავი გამოიჩინა ფილოლოგმა ენვერ ეფრემის ძე ნიჟარაძემ, რომელიც არის პოეტური კრებულების ავტორი. იყო მწერალთა კავშირის თავმჯდომარის მოადგილე, ზ. გამსახურდიას პრეზიდენტობის დროს იყო ვიცე-პრემიერი, ამჟამად პოლიტიკურ ემიგრაციაშია საზღვარგარეთ, გერმანიაში თავისი ოჯახით. ნაყოფიერ მუშაობას ეწევა ლენა ლეონტის ასული ნიჟარაძე, მუშაობს უნივერსიტეტში, გამოსცა ბესარიონ ნიჟარაძის სვანურ-ქართულ-რუსული ლექსიკონი, რომელიც შედგენილია 1886 წელს. საყურადღებო ნიგანი გამოსცა ლუარა დამის ასული ნიჟარაძემ 1987 წლის სტიქიის შედეგად სვანთა ბარად ჩასახლებაზე „კოშკმა კოშკს გადაუშახა“, ნიგანი-ალბომი მიხეილ ხერიანზე გამოსცა ეთერ პიმენის ასულ ქედიძემ. მხატვრულ და დოკუმენტურ სურათების გადაღებას იწყებს ახალგაზრდა რეჟისორი მარიამ ხაჭვანი.

ა) მხატვრობის სპანური (უშგულური) სკოლა

უშგულის შვიდი ეკლესიიდან სამმა (ლამარია, ორი მაცხოვარი) თავისი კედლებისა და გუმბათის მოხატულობით ჩვენამდე მოაღწია. როგორც ცნობილია, სვანეთის საყდრები მოხატულია როგორც ცენტრალურ სამეფო ხელისუფლებიდან ჩასულ ისე ადგილობრივი მხატვრების მიერ. როგორც ცნობილია, საუკუნეთა განმავლობაში საყდრები ზიანდებოდა, ინგრეოდა მიწისძვრით, ომიანობით, უამინდობით, ნადგურდებოდა მოხატულობანიც. მიუხედავად ყოველივე ამისა ჩვენამდე მოღწეულია საინტერესო ფრესკები თუ სარიტუალო – საერო ისტორიული ნიმუშები. განსაკუთრებით აღსანიშნავია XI-XII საუკუნეების მეფეების მხატვართა ნამუშევრები (დავით აღმაშენებლის მხატვარი თეოდორე). ცნობილი მეცნიერები გიორგი ჩუბინაშვილი, ვახ-

ტანგ ბერიძე, შალვა ამირანაშვილი და მათი მოწაფეები აღიარებენ რომ „სვანური მხატვრული სკოლა ორიგინალურია“.

უშგულის შეიძივე ეკლესია, როგორც ამას მე-19 საუკუნის აღწერები გვიჩვენებენ, უშგულის ყოფილი დიდი რაოდენობით ჭედური და ფერწერული ხატ-ჯვრებით. განსაკუთრებით საინტერესო იყო მუსმერის მაცხოვრის მოხატულობა (აშირ ყირ მაცხვარ). ეს მოხატულობა რუსული იმპერიის კომუნისტური რეჟიმის დროს სულ რაღაც 40-50 წლის წინ მოუფლდებლობის გამო ჩამოირეცხა და განადგურდა გუმბათის მოხატულობა მთლიანად და ნაწილობრივ კედლებისაც, არადა ეს საყდარი მოხატული ყოფილა მთლიანად ასი ანგელოზით (აშირ ყირ), წმინდანით, მათ შორის რესტავრაციის შედეგად კარის მარჯვენა მხარეს კედელზე გამოიკვეთა თამარ მეფისა და მისი მამის გიორგი III-ის პორტრეტები.

აი რას წერენ 40 წლის წინ ამ საყდრის მოხატულობის შესახებ ნ. ალადაშვილი და ნ. ვოლსკაია - ხალხური შემოქმედების მარტივი პრიმიტიული ხერხებით სახეთა ემოციურობისა და მწუხარების აღბეჭდვა, ასეთია კედლის მხატვრობის ისეთი ძეგლი, როგორცაა უშგულის სოფ. მურყმელის მაცხოვრის ეკლესიის მხატვრობა (XII ს.). ის ყურადღებას იპყრობს გამოსახულებათა უშუალო პრიმიტიული გამომხატულობით (ძეგლის მეგობარი №22, 1970, გვ. 9. ნათელა ალადაშვილი, ნელი ვოლსკაია).

საინტერესოა ჩააფაშის მაცხოვრის შიდა გუმბათ-კედლების მოხატულობა. ამასთან ერთად საინტერესოა გარეკედელზე ფრესკები ხალხური ეპოსის გმირთა- გმირის - ამირან-დარეჯანისა და მისი თანამებრძოლების დევთან ბრძოლის საგმირო ბატალიაზე.

ეს ფრესკები XI-XII საუკუნეებით თარიღდება და აქ წარმოდგენილი გმირებიც იმდროინდელი აღჭურვილობით არიან: ზურ-მუზარადი, ჯაჭვის პერანგი, ჯვრიანი ფარები და მახვილები. გარე კედლის მხატვრობა მთელ სვანეთში სულ რამდენიმეა (ლატალი, ლენჯერი). ასევე საინტერესოა „ლაშარისა“ (დედა ღვთისა) გუმბათ-კედლების მოხატულობა (XI-XII ს.).

ამჟამად მოქმედი ფერმწერი მხატვარია სამხატვრო აკადემია დამთავრებული ფრიდონ ნიჭარაძე, რომელსაც საინტერესოა ფერწერული (პეიზაჟი, კომპოზიცია, პორტრეტი, აბსტრაქცია) ნახატები აქვს შესრულებული (ზოგჯერ ფილოსოფიური წარმოსახვით), აქვს აგრეთვე, ფანქრით შესრულებული პორტრეტებიც. მისი ნახატები გაყიდულია სხვადასხვა პიროვნებებზე. მას არ მოუწყვია გამოფენა ან სხვა რაიმე სახის პრეზენტაცია. მხატვარი ამჟამადაც უშგულში ცხოვრობს, არის მუზეუმის მეცნიერ მუშაკი, თავისებურად უყურებს წარსულს და მომავალს, მწლად საკონტაქტოა და აქვს თავისი ცნობიერი სამყარო.

ბ) კულტურული მომსახურება, მოსახლეობის სამოსი და ნათესაური ურთიერთობანი

სოფლის კულტურული მასობრივი მომსახურების ობიექტები, როგორც ცნობილია, ძირითადად საბჭოურ წყობილებით შემდგომ იხსნება. უშგულის ახალგაზრდობის და საერთოდ მშრომელი მასების კულტურული ცენტრი სასოფლო კლუბი ადრე სკოლის შენობაში იყო, შემდგომ სხვადასხვა დროს დაქირავებულ შენობებში. 1962 წელს აშენდა კაპიტალური შენობა კოლმურწეობისავით, სადაც კლუბს დიდი ფართი გამოეყო. კლუბის გამგე იყო გამოცდილი მუშაკი პაპა ჩარქსელიანი - რატიანი, რომელიც დიდხანს ემსახურებოდა სოფელში ჩასატარებელ კულტურულ-მასობრივი ინიციატივებს, შემდგომ ცილაა ზურაბიანი.

სოფლის ახალგაზრდობის წინაიერი განვითარების საქმეში დიდი წვლილი აქვს შეტანილი ბიბლიოთეკას, როელსაც წლების განმავლობაში ხელმძღვანელობდა აქტიური ქალბატონი ფაქიზონ ნიჭარაძე - ლვაჩლიანი, ბიბლიოთეკა სხვადასხვა დაქირავებულ შენობებში იყო განთავსებული, ცალკე შენობა არ აშენებულა.

მისაღება, ღაფვიღობა, მიმართვა, მიღოცვა

- აქაანი - მისაღება
- ხოჩა ძინარ! - კარგი დილა!
- ხოჩა ლადელ! - კარგი დღე!
- ხოჩა ნაბოზ! - კარგი საღამო!

ხოჩა ლეეთ! – კარგი ღამე!
 მიშვი ღადელ სი! – შენ გენაცვალე!
 შვიდებდ ისგვი თხვიმ! – მშვიდობით შენი თავი!
 აჯალ შვიდებდ ლოგვეკვდ! – კიდევაც მშვიდობით მოგვიხვედი!
 ხოჩა გუუჟი ისგვი თხვიმ! – კარგ ხასითზე შენი თავი!
 შვიდბავ ჯაარ! – მშვიდობა გქონდეს!
 ხოჩა გზაავრობ! – კეთილი, კარგი მგზაავრობა!
 ხოჩა ლიტხაალ! – კარგი, კეთილი დაბრუნება!
 ხოჩა ზაი ლიცაადალ! – კარგი ახალი წელი!
 ზაი ყერი მუცაადი, ხოჩა ზასუ ჯიცაადი! – წლის ანგელოსს კარგი წელი შეცვალოს!
 ალა მი შალანდ ლაჯოდა აჯჟი შალან ზავ ჯაარ! – ეს რომ ალაღად მოგცე ისე ალალი წელი
 გქონდეს!

ტანისამოსი

(ლერექვე)

კაბ – კაბა

ბულზა – ბლოზა

ივკა – იუბკა

ფატან – პერანგი

ჰინე – საყელო

ჰვინეჟ – სახელური

ლალოობა – შესაკრავი

ლარტყ – ქამარი

ჯიბ – ჯიბე

არშვილ – ქვედა საცვალი

ლაცაადარ – საცვლები

წინდაარალ – წინდები

ბერ – წინდა/ხელთათმანი

ზითჴარ – პაჭიჭი

სამუხლ – სამუხლე

ჩაფულ – ფეხსაცმელი

კაარზ//ლალოობაარ – შესაკრავი თასმა

ტუფი ჩაფულ – ტყავის ფეხსაცმელი

ჯაბირ – ხარის ტავის ფეხსაცმელი

წერექვე – თომი

წულვა – მესტ-წულვა მესტი

უოსარ – ჩოხა

ხაზრალ – ქილები

კაბ ი უოსარ – კაბა და ჩოხა

უოსრი კალთა – ჩოხის კალთა

ფაყე – ქუდი

სიირმა – ზონარი

ბამლყ – ყაბალახი

ლაჩაქ – ლეჩაქი

ჴერი – თავსაფრის კუთხე

კეეშ – ცხვრის ტყავის მოსაცმელი, ჟილეტი

ჴვირქვე – ჴურქი

შალბარ – შალვარი

შინელ – შინელი

ტელეგრეკა – ტელეგრეკა

მამაკაცი იხურავდა ქუდს და ყაბალახს. ქუდი იყო სამი ფერის : ნაცრისფერი, შავი, თეთრი, იხმარებოდა ბოხოხიც. ყაბალახს ბეჭებზე გადაიდებდნენ და საჭიროებისას თავზე მორიგეობა
დნენ. ქუდის ზონარები ჯვარს გამოსახავდნენ:

ნაცრისფერი – ყოველდღიური სახმარი იყო,
შავი – სამგლოვიარო, სამძიმარ საქმეზე,
თეთრი – გამოსასვლელი, სამხიარულო განწყობის.

ქუდის დახურვის ფორმაც იყო განსაზღვრული. ადრინდელი, ზამთრის ქუდი მოცულობით უფრო დიდი იყო, ყურებს ფარავდა. ყოველდღიური ნაცრისფერი ქუდი მამაკაცს ეხურა ოდნავ გვერდზე გადახრილი, შუბლს ფარავდა განწყობის, ხასიათის შესაბამისად. შავი ქუდი შესაბამისად გამოხატავდა მწუხარებას, დახურვაც შუბლის დაფარვას ითვალისწინებდა. თეთრი ქუდი გამოსასვლელი, სამხიარულო, შებლის გამოჩენასაც ითვალისწინებდა.

ტანზე ეცვათ ჩოხა – ახალუხი – ნაცრისფერი ყოველდღიური. შავი სამძიმარი, სამგლოვიარო, თეთრი – სამხიარულო, გამოსასვლელი. შალისვე შარვლის ფერის შეხამებით და მესტ-პაჭი-ჭები ქალამნით.

დედაკაცი იხურავდა ლუჩაქს, ლეჩაქი იხურებოდა ყელზე შემოკვრით (ლეგაყვი). იხმარებოდა კასინკა, თავშალი (ლამაზ ქალს ეძახდნენ ლფკველს), იხმარებოდა კაბა, იუბკა, პაჭიჭები, წინდები (ბერ-ტოტიბერ) და ქალამანი. ასაკოვანი ქალი ორ თავსაფარს ატარებდა – ერთს შეიკრავდა, ან ჩამოუშვებდა, მეორეს შუბლზე გამოიკრავდა.

ნათესაური ურთიერთობების ამსახველი სახელეები

- (ნათი //ასაბია)
- ამსაუაღლ – ადამიანი
- მაარე – კაცი
- ღვაჟმაარე – მამაკაცი
- მახელვაჟ – ვაჟკაცი
- ზურაალ – ქალი
- ზურაალ მაარე – დედაკაცი
- სიმაქ – ახალგაზრდა ქალი
- არშხალ – განშტოება
- ნაშეიერ – ნაშიერი
- დი//დედე//ნანა – დედა
- ლადიარ – დედულეთი
- დედე – ბებია
- ხოშადედე – დიდი ბებია
- დადა – ბებია, დიდედა
- დადააშა – ბებიანთი
- მუ/მამა – მამა
- ლა-მუ-ხუბ- მამის საძმო
- ლა-მუ-ვარ – ქალისთვის მამისიანნი
- ბაბა – ბაბუა
- ხოშა ბაბა – დიდი ბაბუა
- ბაბააშა – ბაბუანთი
- მუხვებე – ძმა ძმისთვის
- დაჩვირ – და ძმისთვის
- უდილ – და დისთვის
- გეზალ – შვილი
- გუა//ჭყინტ//ბაჯუულ – ვაჟი, ბიჭი, მამრი
- დივო – გოგო მდედრი
- დინა – გასათხოვარი გოგო, ქალი
- ჭაშ – ქმარი
- იეხვ – ცოლი
- ჭყინტ – ბიჭი

ჭაბიგვ – ჭაბუკი
ჩიიყე – სიძე
თელღრა – რძალი
წვილ – პატარძალი
მეყაარვა – შილი
მეჭმულ – ქვისლი
სამუნ – ცოლისძმა
დიმთილ – ქალისთვის დედამთილი
მიმთილ – მამაკაცისთვის სიმამრი
დივითრა – დედინაცვალი
ბუბა – ბიძა (მამის ან დედის ძმა)
გიგა – მამიდა, დეიდა, ბიცოლა
გიგა – საერთოდ უფროსი ქალი
ბუბა – საერთოდ უფროსი მამაკაცი

11. სოფლის მეურნეობა

„სოფელმა ბევრი რამე ისეთი იცის, ბევრს ისეთს გამოგაცდევინებს და გასწავლის, რასაც წიგნში და გაზეთში ვერ ამოიკითხავ და ვერც ტელევიზორში ნახავ“

უშგულის სოფლის მეურნეობას განსაზღვრავდა მკაცრი გეოგრაფიული გარემო, კლიმატი, რელიეფი, ხანგრძლივი ზამთარი (8 თვე) და ხანმოკლე ზაფხული (4 თვე). ყველაფერი ის, რაც დამახასიათებელია ალბური ზონის დასახლებისათვის. უშგულის სოფლის მეურნეობის წამყვან დარგებს მესაქონელობა და მიწათმოქმედება წარმოადგენდა.

უშგულის სათიბ-საძოვრები, ტყეები, ყანები განიყოფებოდა: სასოფლო, საყდრის, ლამზუბის//თემის, საოჯახო და პიროვნების საკუთრებად. ხანნავი მიწები საყდრისა და საოჯახო საკუთრებაში იმყოფებოდა, ხოლო საძოვრები, როგორც სათემო, ისე სასოფლო კუთვნილებას შეადგენდა, ყველაფერს ამას სოფელი (ხევი) განაგებდა.

უშგულში ითესებოდა პური (კვეცენ), ქერი (ჭუმინ), ჭვავი (მანააშ), კარტოფილი, ცერცივი (ღედერი). ეს კულტურები ყანაში ითესებოდა მონაცვლეობით ერთ წელს ქერი, მეორე – კარტოფილი და ა.შ.

მინის ნაყოფიერების ამალღების მთავარი საშუალება იყო ნაკელი, რომელსაც აგროვებდნენ და ზამთარში გაჰქონდათ ყანაში და აყრიდნენ სკვერებად, ხვნის წინ კი გაშლიდნენ. ხანგრძლივი ზამთრისა და დიდთოვლობის დროს საჭირო ხდებოდა გამაგრებულ თოვლზე (მაჯარ) მინის მოყრა (ლიდვსე), რომ მზეს თოვლი უფრო მალე დაედნო. ხვნა-თესვა უშგულში მაისში იწყებოდა, კარტოფილს ივნისშიც კი თესავდნენ. მოსავლის აღების დროა სექტემბრის (მკახ) თვე. სამუშაო იარაღებს ადგილზე ამზადებდნენ, ადრე ძირითადად ხისგან, შემდგომში რკინაცვადებოდა: კავი (ლანვიშ), ფოცხი (ლაჭადირ), უღვა (უღელი), ჯამბარა (წამაშ), ტაბიკი (ლასმანდ), აბუური (თხუშ), ფინალი (ბირნალ), ხის ურო (ლაყვაბარ//წირ), თოხი (ბერგ), კავის წვერი (მკრა), კავის ნაწილები – ბერ, ლაცივი.

მარცვლეულ კულტურებს ნამგლით (ნაშდაქ) მკიდნენ და ძნებად (ლუნჩვერ) კრავდნენ და იქვე ყანაში ზვინებდნენ (ახ) დგამდნენ, სადაც გამოხმებოდა და შემდგომ შემოდგომაზე სექტემბერში შემოჰქონდათ კალოებში და ლენავდნენ, ზოგჯერ თოვლში გაყინულ კალოზეც. ქერს და ჭვავს ხარებისა და ცხენების ირგვლივ ტარებით, პურს კი კვერით ლენავდნენ შემდგომ ანიავებდნენ (ლიბაბე), გასუფთავებულ მარცვალს (ითქ) გამოაშრობდნენ მზეზე (ლაღვვრა) ან კერიასთან და შემდგომ მიჰქონდათ ნისქვილში დასაფქვავად. ადრე უშგულში 15-მდე ნისქვილი ყოფილა, ამჟამად 3-ლაა დარჩენილი. კარტოფილს აიღებდნენ და ნაწილს სათესლეს იქვე ყანაში ინახავდნენ თხრილში, ნაწილი შემოჰქონდათ სახლში და მარანში ხოლო ახალ სახლებში პალატში (სარდაფში) ინახავდნენ, ბოლო ხანს მომეტებულს ქუთაისისა და ზუგდიდის ბაზარზე ყიდიან.

მებაღეობა და მევენახეობა უმჯობესი არ იყო სიმაღლის გამო. სამაგიეროდ სოფლის მეურნეობის მთავარ დარგს წარმოადგენდა მესაქონლეობა. ამას ხელს უწყობდა ალპური ნაძვრების სიუხვე უმჯობესი თათიბ-საძვრები 20 კვ.კმ-ზეა გაშლილი. უმჯობესი, როგორც ალპური ნაძვირები, ტყის დიდ მასივებს არ შეიცავს, ძირითადად არის არყის ხის მასივები, არის ფიჭვი და იშვიათად ნაძვი და სხვა ჯიშის ხემცენარეები. სოფლის შემოგარენში კარგად არის განვითარებული მაღალი ბალახეული, რომელიც გამოიყენება ცხოველთა საკვებად და არის ადამიანთა საკვებიც – ლეციონი: დუცი (ღებ), დიყა (ჩინვლა), ბურეა (ბურღვი), მჟაუნა (ჰარდლი), ქნა, დაჭლა სკელ, ჰარსგლი, ყუა და სხვ.

როგორც აღინიშნა, უმჯობესს დიდი ფართობი ჰქონდა სათიბ-საძვრად, რის გამოც ჩრდილო კავკასიელებზე (მაღყარი) იჯარით აქირავებდნენ საძვრებს. ზესხო და ზაგარო ბალყარლებზე ჰქონდათ გაქირავებული ცხვრის საძვრად. ეს გრძელდებოდა 1920 წლამდე. ამ საბალახო ვადასახად „ხაზას“ ეძახდნენ, ეს რამდენიმე ცხვარი იყო. შხარის მხარეს სადაც მჟაუნე წყლებია პირუტყვი გასასაუქმლად მოჰყავდათ სვანეთის სხვადასხვა სოფლებიდან, სამწყემსურს უმჯობესი იღებდა თითო პირუტყვზე შვიდი აბაზიდან ორ მანეთამდე (ბ. ნიჭარაძე II, გვ. 10). 1884 წელს ლეჩხუმელი გელოვანები ედავებოდნენ უმჯობესს ზესხოს ტერიტორიას, მაგრამ არაფერი გამოუვიდათ.

უმჯობესებს ძალიან უყვართ მაღალი ტანისა და რქიანი ხარი რუხი ფერისა. უმჯობესის მენველი ძროხა განთქმულია მთელ სვანეთში, ხარ-ძროხის ტყავებს ზოგს ჰყვინდა ლილაშსა და ონში ფართოლზე, ზოგს ქალამნად იკერავენ. თხის დაზღული ტყავისაგან საზამთრო ქურქებს იკერავენ. თხისა და ცხვრის ტყავისაგან აკეთებდნენ გუდრას (ხალთს) და ქურქს (ქვირქ//ქმ). მატყლისგან ამზადებდნენ ქუდებს, ნაბადს ლოგინისთვის და ჩასაცმელად (კული). ნაცრის ნანურს (ჰარამ) და ლორის ქონს სათანადო პროპორციების დაცვით ერთმანეთში ურევდნენ, ადულებდნენ, ჩაასხამდნენ კალაპოტში და საპონიც მზად იყო (ლინვრინე).

მინის ზომები: „წორ“, ნალჯომ – ერთი ქვევა. „ნაცვრიერ“ „ნალჯომ“ უდრის ორნახევარ ქვევას. კარგი სახნავი, სათიბები და ტყეებიც ნალჯომით და ცხვადიშით იზომებოდა.

საწყაოები იყო: ლეღელიაქ (ცხვრის საღირალი) – 1/2 ფუთი. ჩაბაანად – 1/6 ლეღელიაქ, „ლახნისგ“ = 1/2 „ჩაბაანად“, „ლაყვლა“ ან კვიდოოლ – 8 ფუთი, „კარვა“ ან ნაჩფულ=ჩაბაანად, „ლალა“ = 1 ფუთი.

სასმელების საწყაოები: „ლერქვაშ“, „ლახნისგ“ = 50 კ. ჩაფლამ 4 კ. „დორა“, „სტამან“. ფულის ანგარიში: ჩაფლამ – 20 კ. ლერქვაშ – 1 მ. აცსიმ – 6 მ., ფურემ – 10 მ. ტყემიშ – 24 მ. უმჯობესებს 1888 წლისათვის ჰყავთ 165 საულლე ხარი, 209 მენველი ძროხა, 52 ცხენი. შემღებულ ოჯახს ჰყავს 10-12 ძროხა, ამდენივე ხარი, 2-3 ცხენი, 30 თხა-ცხვარი და 15-20 ღორ, ფრინველი უმნიშვნელოდ. აქ ჯოგები არ იციან მკაცრი ზამთრის გამო, ზაფხულში უმჯობესის საბალახოები ათასობით პირუტყვს ყოფინ.

1886 წლის აღწერით სახნავ-სათიბი უმჯობესი ასე ყოფილა განანილებული: სულ მინა 592, სახნავი 298, სხვა მინა – 264 დესტინა. 1906 წლისათვის უმჯობესის საყდრებს გააჩნდა სახნავ-სათესი მიწები და ტყე 4,4 დესტინა. 1910 წლის მდგომარეობით სახნავი მიწის ფართობი 77 დესტინა, კომლი – 84, მოსახლეობა 635, ერთ მოსახლეზე მცხოვრებთა რიცხვი 7. ერთ კომლზე მინა 0.52 დესტინა, ერთ სულზე 0.12 დესტინა.

1899 წელს სახელმწიფო გადასახად ასეთი იყო უმჯობესი: დაბეგრული იყო 73 კომლი. სახაზინო გადასახადი საკომლო მინაზე 73 მან., საერობო გადასახადი საკომლო 25 მან. სამომრიგებლო საზოგადოებრივი გადასახადი 102 მან. (ა. ჩარკვიანი. I, 1967, გვ. 121).

1935 წლისთვის ზემო სვანეთში შეიქმნა 2068 ინდივიდუალური გლეხური მეურნეობა. მათ შორის უმჯობესი – 94.623 მცხოვრებით 71,7 ჰექტარზე. 1931 წელს უმჯობესი შეიქმნა სპეციალიზებული მესაქონლეობის ამხანაგობა. 1936 წელს ეს ამხანაგობები დაიშალა, დაიწყო საკომლმეურნეო არტელების შემქნა. მოსახლეობას არტელში გააერთიანებინეს გამწვევი ძალა- ხარები და მენველი თითო ძროხა კომლზე.

უმჯობესის ერთ-ერთ საკულმეურნეო ფერმის მშენებლობას შეენირა ჩაფაშის თავზე თამარ მეფის ციხე სიმაგრის ორი კოშკი. სამშენებლო ქვის გულისთვის დაინგრა ეს ისტორიული შენობები. უმჯობესის კომეურნეობის ფერმები საზამთროდ აშენდა ლასდილში, ორი ფერმის შენობა და საცხოვრებელი სახლი. საზაფხულო ლანქვერში. ფერმაში ჰყავდათ 200-მდე მენველი ძროხა, ასევე კომლმეურნეობის ფერმის საკუთრებად გააფორმეს მოსახლეობის გამწვევი ძალა ხარები.

მოსახლეობას უმძიმეს ტვირთად აწევბოდა ლსდილში ფერმისთვის თივის დამზადება, ზოგ ოჯახს 25 ტონამდე ეწერა გეგმა, ამ გეგმის შეუსრულებლობა რაიკომისგან სასტიკი სანქციებით ისჯებოდა. სანამ გეგმას არ შეასრულებდნენ მანამ ოჯახს ერთ გრამ თივას შინ არ უშვებდნენ. სწორედ ამ მოქმედებამ იქონია დიდი როლი ახალგაზრდობის სოფლიდან ქალაქში გამოქცევაში.

გარდა საქონლისა კოლმეურნეობის საკუთრებაში იყო სოფლის საუკეთესო სახნავი ადგილები. ასევე აიძულებდნენ მოსავალი ჯერ კოლმეურნეობის კუთვნილ ყანებში აელოთ, მოსავალი დაებინავებინათ საკოლმეურნეო კალოებში, შემდეგ კი საწყობებში. ამ საწყობებიდან რაღაც ნაწილს მოსახლეობას უნაწილებდნენ ან ლებებოდა. რაღაც ნაწილი კი ნიაგდებოდა მესაწყობის, ბრიგადირის, ბულალტრის და თავმჯდომარის სასარგებლოდ. ერთი სიტყვით არც მესაქონლეობიდან და არც მემინდვრეობიდან სოფელს რაიმე დიდი შვება არ უგრძენია.

როგორც ყოველ საქმეში ამ საკოლმეურნეო საქმეშიც იყო რაღაც დადებითი. მოსახლეობაში თანასწორობისა და ზომიერი მოხმარების წესების დანერგვა. ამ პერიოდში შემოიტანილი იქნა რკინის გუთნები (თავმჯდომარე ჯობე ჩარქსელიანი), რამაც შეცვალა მამა-პაპური კავით ხენა. ასევე შემოიტანეს და ერთხანს იყენებდნენ სალენ მანქანას, „ტრიერი“. ჩრდილო კავკასიიდან გადმოყვანილი იქნა ჯიშის ხარები (კოლმეურნეობის თავმჯდომარე პავლე ღვარჯიანი). კეთდებოდა სასოფლო გზები და ხიდები.

სხვადასხვა დროს კოლმეურნეობის ფერმის გამგეებად მუშაობდნენ

1. ნიჟარაძე გრიშა,
2. ჩაქსელიანი ონისიმე
3. ნიჟარაძე ონისიმე
4. კაკრიაშვილი მიხეილ (1955-56)
5. ნიჟარაძე გიორგი
6. ჩარქვიანი მუშნი
7. ჩარქსელიანი აკაკი.

კოლმეურნეობის თავმჯდომარეებად მუშაობდნენ:

ნიჟარაძე ლეონტი

ღვარჯიანი პავლე

ჩარქსელიანი ჯობე

ხაჭვანი ანდრო

კაკრიაშვილი ბესარიონ (ბილარ)

ჭელიძე შურა

ღვარჯიანი ვარდენ

1969 წელს კოლმეურნეობის ბაზაზე შეიქმნა საბჭოთა მეურნეობა, რომელმაც საკოლმეურნეო ხალხის ქონების დატაცება განიავების კიდე უფრო ახალი მეთოდები დაამკვიდრა. ამ საქმეში განსაკუთრებით წვლილი მიუძღვით რაიონის ცენტრიდან მესტიიდან მოვლენილ მუშაკებს (ე. ჯაფარიძე), დირექტორებად მუშაობდნენ:

ჯაფარიძე ელგუჯა

ჩარქსელიანი აკაკი

ჯაფარიძე ვერგენ

ნიჟარაძე გურამ

ჩარქვიანი დავით

ჩეგინი გურამ

ფანგანი გულადი

ხაჭვანი ელდარ

ნიჟარაძე თეიმურაზ

1987 წლის ზვავების შემდეგ დაიშალა მეურნეობის ფერმები, საქონელი განიავდა თეთრი თუ შავი გზებით. უშვლიდან ბარად ჩამოსახლებულ მოსახლეობას კოლმეურნეობაში ძალით გაერთიანებული ხარებიც არ გამოატანეს. დღეის მდგომარეობით ლსდილში და ლანქორში ფერმის შენობების ნაკვალევიც კი არსად ჩანს ისე ალუგვითა პირისაგან მიწისა, ხოლო შიგ უშვულში კოლმეურნეობა-მეურნეობის კანტორის შენობა სხვადასხვა დანიშნულებითა გამოყენებული.

სპე - მარხილი
 საეჭიშხ - მარხილის ფეხი
 უსბერ - მარხილის ლარტყა
 უღვა - უღელი
 ფაკენა მარხილის ლეკვი
 ლანთხა - პატარა ღვლეჭი
 ნირხ - ღვლეჭი
 მარკილ - მარხილის ტოტები
 ჩავ - ჯინი
 ლაჭაადირ - ფარცხი
 ლასმანდ - ტაბიკი
 თხუპ - აპეური
 ნამაშ - ჯამბარა, ჭაპანი
 ლაუნარ//ღეთხემარ -
 ლანვიშ - კავი
 მკრა - რკინის სახვნელი
 ბერ - კავის ფრთა
 ლალაშ - გოდორი
 ბერგ - თოხი
 ლადაარა - ტარი
 მერჩილ - ცელი
 კინთ - ცელის ხელსაკიდი
 ლაჯ//ლალშიორ - ტარი
 ყვირყე - ცელის დასამაგრებელი
 ლშიდიქ - ფოცხი
 ლანგავ - ხის ცოცხი
 ქვას - ბალახის ცოცხი
 ცხრილ - ცხრილი
 ნიჩაბ//ლალიორ - ნიჩაბი
 ბირნალ - ფინალი
 ზერდ - ხარის ნილაბი, ლენვისას

მესაქონლეობასთან დაკავშირებული სახელწოდებები

ჯეგე - ჯოგი საქონლის
 კუმშ - საქონელი
 მანგარ - მსხვილფეხა საქონელი
 მანცინ - წვრილფეხა
 ქვინლმგანე - სულდგმული
 მიჭვ - რქა
 ჩანჩხვ - ცხვირი
 ფათე - თმა
 ძაგვ - ჯაგარი
 მატყ - მატყლი
 სიკვ - ზურგი
 ფოლ - ჩლიქი
 პაკეად - კუდი
 ქარახს - ყანნი
 ლაფთაან - საფერთხელი
 შხარი - ნიშა

კვამა – კვამლისფერი
ჯორა – ზოლებიანი
ყვითელა – ყვითელი
ჭაბი – ნიშა
ყრჯა – ოჩანი
ტუფ – ტყავი
ჟაჭ – ტიკი
ქააცი – გუდა

შინაური ცხოველები

ჯან – ხარი
ფირვ – ძროხა
ჩაყ – ცხენი
ყვარილ – დაუკოდავი, ულაყი
ჭაგ – ჭაკი
ფაშტ – კვიცი
სამლაკ – ჭრელი
შილვ – ჯორი
ნელ – ვირი
ლაბნა – მოზვერი
ბულვა – ბულვა
მავრანდ – დაუკოვდავი
დეკვილ – დეკეული
ლუნ – ხბო
ვისხვ – უსხი
დაკულ – თხა
ბოტ – ბოტი
ფიკვ – დაკოდილი თხა
ზურა – დედალი
ნალაშტ – თიკანი
ვოლიააქ – ცხვარი
გიცარ – ვერიძი
დუხ – დაუკოდავი
მენხალდ – ბატკანი
ლალიე – დედალი ცხვარი
ფინალ – ბატკანი
ხამ – ლორი
ნეზვ – ნეზვი
ტაზ – ტახი
თომირ – ბურვაკი
გვეჭ – გოჭი
კაირ – კერეტანი
ჟელ – ძალლი
ხვირ – ხვადი
ჯუა – ძუ
ფაკენა – ლეკვი
ციცვ – კატა
კიტავ – კნუტი

**ცხიკი მამანა ი ბალხარა ჟახაალ
მცანარეთა სახელწოდებანი
ტყის ხამცანარანი უნაყოფონი**

მეგამ – ხე
 უაჭვარ – არყი
 გიგობ – ფიჭვი
 ლენზ – სოჭი
 ლუმირ – ნაძვი
 ჯიჰრა – მუხა
 ვაჰლანდ – ტირიფს ჰგავს
 თეკარ – ნეკერჩხალი
 ნიფრა – წიფელი
 ცაჰრა – სამასალე ხე კოპიტი
 ცხუმრა – რცხილა
 ცაგ – ეკალი
 მლჯაარა – მაგარი ხე
 ბელყაჩ – მურყანი
 ჰელია მეგამ – ალვის ხე
 იერხე – ვერხვი
 ჩჭინდ – ტირიფი
 ბაგვიინდ – ტირიფისნაირი
 მუზულულ – ტირიფისნაირი
 არშხალ – ტოტი
 ბალე – ფოთოლი

ნაყოფიარნი

გოგლანდ ცირცელი, ჭნავი
 ვისგე – ვაშლი
 იცხ – მსხალი
 შდის – თხილი თხმელა
 გაკ – კაკალი
 მიინკ – შოთხვი
 ჰებ – ბალი
 გვიჯ – ნაბლი
 ქილვარდ – ქლიავი
 ბარყვენ – ტყეშალი
 მურგვი – თამელი
 მუნცხარ – მოცხარი
 ინლა – ყოლო
 მეგმარ – მოცვი
 მაიოლ – ბასყი
 ცინყა – მარწყვი

მარცვლეული კულტურული მცანარეუბი

კვეცენ პური
 ჭმინ – ქერი
 მანააშ – ჭვავი
 მანააში მუხუბე – ჭვავის ძმა
 სიმინდ – სიმინდი
 ლობიო – ლობიო
 ქან – კანაფი
 ლედერ – ბარდა

მადანა – ცერცვი
ჭკდ – ფეტივი
ქირს – ოსპი

ბაღჩაულ-ბოსტნაული (ლაღურტამ)

ღარტამ – ბოსტანი
ქართობილ – კარტოფილი
ჭარხალ – ჭარხალი
ჭაგვ – ჭლაკვი
ნივრა – ნიორი
ქართ – ბოლოკი
ღახანა – კომბოსტო
ხახვ – ხახვი
პიტნა – პიტნა
კვახნესგ – გოგრა
ქინზ – ქინძი

მინღორ-ველის მცანარაეპი

ღეციირ – საფცქვენელი
ჰაარღლი – წართხალი
ბუურღვი – ბუერა
ქუუნა – ირმის მხალა
ჩიჩღლა – დიყა
ჩვიმღა – დიყისმაგვარი
ღეპ – ღუცი
კაარსღლი – მინისვაშლისგან
დაკვღა სკელ- ირმის მხალა
ფურთხვაალე – ფოთლოვანი
მუქვრიილ – მთის პრასი

ხვნის დროს

ყუა – წართხლის ძირეპი
ღვააჭი – მაჩიღა
ნსხე//წუსხვირდ – ფესეეპი
ყვესგ – მინის ვაშლი

რომელიც იხარშეპა

მერხელ- ჭინჭარი
ტელეეფი – ღოღო
მოღექ – ბაღბა
მეღგვა – ფოთლოვანი
გიცრულ – კვლიაფი
მუკუურთხი – სტატუსი

ნაღღად ბამოსაყენეღელი

შვარა ბაღე – მრავაღღარღვა
მეღეენი – ღაშქარა, ხავინი, ბაბუანვერა
მაბტყულ – მათიტღლა
ჰაბეღ – სოკოს აბეღი
მაკჩღ – ცერცვეღა

სანამლაპი მხამიანი

მაჯაერ- მაჯაღღვერა
 მაჩიჩხე - შვერიუკა
 ნაყმდილ - მარმუჭი
 ნარხნელ - ხვართქალა
 ამპურსი - კამის მავარი
 თუთინ - თუთუნი
 მეპურტახ - ლენცოფა
 მუზსყულ - ცოცხი რწყილის სანინალმდეგო
 მინთოორი - ტენცო
 ჟელი მნცხარ - ძაღლის მოცხარი
 ჟელი ინლა - ძაღლის ყოლო
 ჩააჟი ბურღვი - ცხენის ბურა
 ჩააჟი ქნა - ცხენის ქნა
 დაშედა ნივრა - დათვის ნიორი
 დაშედა გიცრულ - დათვის კელიავი

საქონლის საკვები ბალახები

ბალახ - ბალახი
 ნაანი - ნივანა
 ჭაფვერ - ფამფარა
 ფანქვის - ნივანა ბალახი
 ფოშდერ - ხმელი ნაზამთრი ნივანა
 სამყურ - სამყურა
 მუუსკ - ლაქაში
 ნაალა - ნივანა
 ნერექე - თომისთვის ფესხაცმელში ჩასაფენად.

12. ჯანმრთელობა, მკურნალობის სახალხო და სახალხმყო საშუალებები

„ბაბ, აქიმ ი მუშკიდ ჩიმიშ ლი“ (მღვდელი ექიმი და მჭედელი ყველასია)

უხსოვარი დროიდან ადამიანები თვითდაკვირვებით და გამოცდილებით ბუნებასთან ურთიერთობის შედეგად გამოიმუშაებდნენ ჯანმრთელობის დაცვის საშუალებებს. ასტროლოგიური დაკვირვების შედეგად შემუშავებული ჰქონდათ მთვარისა და სხვა ვარსკვლავების ზემოქმედება ადამიანზე. შერჩეული იყო მცენარეების გამოყენება საკვებად, სამკურნალოდ. ასევე წყლის, წყაროების და მთავე წყლების „სტიმ“, „მორელ“ გამოყენება. ყურადღება ექცეოდა სამკურნალო ქვების მაგიურ ძალას.

უშგულში მცხოვრებნი, რომ ფიზიკურად ჯანმრთელი იყვნენ ამის დასტურია ის ციხე-კოშკები, რომელთა ამენებას დიდი ენერჯია უნდოდა. ბ. ნაიურადის ცნობით, უშგულში ავადმყოფობა ხშირი არ იყო, მიუხედავად არასასურველი საცხოვრებელი პირობებისა. იცის ძლიერი კბილის ტკივილი, თიაქარი, ანთება, და იშვიათად სახადი. სხვა გადამდები დაავადება უშგულში არ იცის და ეს უნდა მიეწეროს კარგ ჰავას, რომელიც აქ სასწაულს ჩადის. წარმოსადგობით და ახოვანებით უშგული უწინ განთქმული იყო. აქ ხშირი იყო საჟენის სიმალლის კაცი. მას შემდეგ რაც ბარად სამუშაოდ სიარული დაიწყო ხალხი დანერვილმანდა. საზოგადო უშგულელი საშუალო ტანისაა, შავგვრემანი, მოშავო თმა-წვერი. კაცები წვერს იპარსავენ თმას იკვეცენ, ისე რომ საყელოს ჰფარავს. ქალები ნანწავეებით არიან.

როგორც გაოდმოცემებიდან ვიცით, ადრე უშგულელთა სიცოცხლის ხანგრძლივობა უფრო დიდი ყოფილა. ას ნელს გადააცილებული მამინ მეტი რაოდენობით იყვნენ, ჩვენს მესხიერებაშიც იყო რამდენიმე პირი, რომელთაც ას ნელს გადააცილეს. ამჟამად ას ნელს მიღწეული

აღამიანის სხეულის ნანილაბი

თხვიმ – თავი

ნაბგვა – შუბლი

კაკაფ – კეფა

ნაქჭა – ნარბი

თან – თემი გოკ – თვალის გუგა

ნაფხუნა – ცხვირი

თალაფა – ნამწამი

ჰაყბა – თავყბა

კაპრა – ყბა

შდიმ – ყური

პილ – ტური

შდიქ – კბილი

ნინ – ენა

დეც – ცა

ფათე – თმა

ტან – ტანი

კინჩხ – კისრი

კარკ – ხახა

ყია – ყელი

ში – ხელი

ტვეტ – ხელი

ფხულე – თითი

ცერ – ცერი

ცხა – ფრჩხილი

მეჰარ – მკლავი

ულენა – იდაყვი

ბარჯ – ბეჭი

ჯაჭარ//შიყ – ზურგი

მუჭვედ – მკერდი

გვი – გული

პერშედა – ფილტვი

ყვიჟე – ღვიძლი

ნენგრა – ელენთა

კვიჭ – კუჭი

ლესგ – გვერდი

დიე ლუმჰოდე – დედის მიცემული

ჭინჭილ – ნაწლავი

ჰად – მუცელი

ჭიმრ – ფეხი

ფხირსკე – კოჭი

ღულა//ქათულ – მუხლი

ჰაბ – ი დაგ-ფერ-სახე

აღამიანის და ცხოველთა დაავადებანი

(ლეგლირდე//მაზიგ)

ჟამ – ჟამი

ქარჩ – ქერტლი

ყაყბერ – ყბა-ყურა
 ლურთელ – სიმსივნე
 ცუზუ-თა – თევზის თვალი, სიმსივნე
 ქელეფან – კეთრი
 ყირო – ხველება
 მულვა – ყვავილი
 ნითელა – ნითელა
 დურბელ – მუნი
 მაჰჩლ – კანის დაავადება
 ქუხ – წყლული
 მახაარა – ქავილა
 მაცხურა – ფრჩხილის დაავადება
 მუქერიილ – ქუთუთოს დაავადება
 მსკიირ – ძირმაგარა
 სპანკა – ისპანკა
 ცოფ – ცოფი
 შალ – ალი
 ტიფ – ტიფი
 თურქულ – თუქული
 ხურ იაალა – ქათმის დაავადება
 ბისინკ – სწრაფი დაავადება
 ბიძგირ – ცოფიანი
 ნატყვრბელ – ჭორფლი
 ჯიჯბაჰ – ლილიპუტი
 კვაჩხ – კოჭლი
 თავირ – ბრმა
 ყურმანჯ – ყრუ
 საღრჭელ – საქონლის გლანდები
 სანრელ – ინფექციური ანთება
 მაჭკერა – თმის დაავადება
 მაშდა – გამონაყარი
 ხვარს – კანის დაავადება
 ტყუბულ – ერთგვარი მუნი
 კვაშ – ხველება
 შვარ – ანთება, ინფექცია
 თაარ – ჩირქი
 ჯაჩვ – ჩირქის კოლტი
 ბლა – ადამიანის თვალის ლიბრი
 ტრაბახ – ცხენის გლანდები ცხვირში
 ჩხირვა – ჭროლა
 რეტიან – რეტიანი
 ლეგეოპაარ – გაგიჟებული
 ლუთვაალე – გამოთავყვანებული
 მცგლ – ხარის კისრის დაავადება
 ძგერა – ცხენის ფილტვების დაავადება
 ფანცალა – ძალის დაავადება
 ლიტყფურე – ცხენის ზურგის გატყავება
 იზდორ – საშვილოსნოს დაავადება

ნაშლად გამოსაყენებელი მცანარეები

როგორც ზემოთ აღინიშნა, უშგულელები ხალხური მედიცინის საშუალებებს იყენებდნენ. მოტეხილობისა და ნაღრძობის სამკურნალოდ იყენებდნენ მელეენის (ლაშქარა) ამ ბალახის

ძირს ამოაძრობდნენ მიწიდან გაფხეკდნენ, ნაფხეკს ნაჭერზე წააცხებდნენ. და შემოაბევედნენ მოტეხილ თუ ნაღრძობ ადგილს. ამითვე მკურნალობდნენ სიმსივნეს, გულის ტკივალს; დროს დასლევდ ფურშუკასავით აკეთებდნენ. მოტეხილობას არჩენდა რამდენიმე კვირამდე: მოტეხილობას მკურნალობდნენ კვერცხის ხაინითაც. გამოიყენებოდა ბაბუანვერას ხაინი.

ჭრილობაზე სისხლის შესაჩერებლად და სამკურნალოდ იყენებდნენ „თუსბაალე“-ს დამბალი სოკო, ჭრილობის იარის შესაკრავად ხმარობდნენ საქონლის ძარღვების ნაფხეკს. ინფექციის შედეგად გასიებული ადგილზე ადებდნენ შვარა ბაალე-ს (მრვალძარღვა) დაჩირქებულზე იყენებდნენ „დტხორ“-ს ნაცრისგან შეზედილ მასას ადებდნენ დაავადებაზე. შინაგანი ორგანოების სამკურნალოდ იყენებდნენ დათვის ნაღველ-ს „ნანღველ“.

შინაგანი ორგანოების სამკურნალოდ იყენებდნენ „ღებ-ს“, (დუცი) ნაყოფის ღერო იჭმევა კანის გაცლის შემდეგ კუჭ-ნაწლავისათვის იყენებდნენ. ასევე შინაგანი ორგანოსთვის იყენებდნენ ასკილს და მის ნაყენს. „ცაანცი“. მოცვს „მეგმარ“, პიტნას, „გიცრულს“ (გარეული ქინზი) ჭინჭარს „მერხელ“.

ცხოველების სამკურნალოდ იყენებდნენ „ხარზილ“-ს (ხარისძირა), ღორს გაუყრიდნენ გახვრეტილ ყურებში.

სამკურნალო მცენარეები იკრიბებოდა 15 აგვისტომდე, სანამ ნორჩია.

სანამლავად გამოსაყენებელი მცენარეები (შხამიანი მცენარეები)

მცენარულ სანამლავებს აქვთ ცხენის, ძაღლის ან დათვის ტაბუ: ჩააყი „ბუურღვი“ (ბუერა) ცხენის ბუერა კლავს ადამიანს ჭამის შემდეგ. ჩააყი „ქნა“ - ასევე „ყელი ინლა“ (ძაღლის ყოლო) „ყელი მუნცხარ“ (ძაღლის მოცხარი), „ცხამ“ (ღვარძლი) კენკროვანი სანამლავებია. ადამიანის სანამლავად იყენებენ „ნაყმდილის“ (საბერელა) ძირს გაიმზარს დაფშენილს არაყში ურევენ, პირღებინებას და ფალარათს ინვევს. სანამლავია მცენარე „ამპუურსი“ (სასუქა), „მეპურტახ“ (ლენცოფა), „მუკუურთი“ (სატაცური).

საქონელს წამლავს და კლავს: თხას „ადრა//ჰადრა (იელი), მაჯაავრ“ (მაჯალვერი) საქონელს თივაში ერევა და ფალარათს ინვევს. ქათმის სანამლავად იყენებენ „მაჩიჩხვას“ (შვრიუკა) - ასევე „ნაყმდილის“ ძირს დაფხენილს. სანამლავია „ნსხე//ნახრნელ“ (ხვიარა).

ყანაში მარცვლეულს აენებს „მინთოორი“ (ყსამინა).

საკვებად და სამკურნალოდ გამოსაყენებელი მინდვრის მცენარეები, ქანკროვანები და მარცვლეული

ლეციორი - საფექტნელი, წართხალი

ღებ (დუცი) - დაახლოებით ერთი მეტრის სიმაღლის, სიმსხო კაცის მაჯამდე, აქვს ქოლგასავით ფოთლები, ჭამის დროს კანი ეცლება, არის ძარღვიანი. ძარღვები ეცლება არ იჭმევა. ხელს უწყობს საჭმლის მონელებას, ამიტომ მგზავრები ერიდებიან, მუხლს კვეთავს კაცსო, ჭამენ სადილ ვახშმის შემდეგ. მოდის ყორილდისა და ზესხოს ხეებში. კვირიკობის თვეში (რაჭა. მდუსი).

ჩიჩელა (დიყა) - იზრდება მეტრზე მაღალიც, ქოლგასავით ფოთლები აქვს (ლოოლა) ღოოლას ფოთოლი და კანი ალერგიულია. ფრთხილად აცლიან კანს რომ არსად შეეხოს კაცის კანს. შემდეგ ღერო იჭმევა. დასუსხვა და გამოწყარი იცის ძალიან მწვავე (მეგრ. ლოდე).

ბურღვი (ბუერა) - ქოლგასავით ერთი ფოთოლი აქვს თავზე კანი ეცლება და ღერო იჭმევა თითებს იოდისფრად ღებავს, როგორც დუცს იმასაც ძარღვები უნდა გამოაცალი.

ჩვილა (დიყისნაირია) დიყასავით არის, მასაც კანი ფრთხილად უნდა გადაეცალო, რომ არ დაგსუსხოს, ალერგიულია, ღერო იჭმევა.

დაკლპ სკელ (თხის წვივი) - კანი ეცლება და იჭმევა ღერო - ირმის მხალა.

ქუნა (საფცქენელი) – დაფოთლილია ღერო, ეცლება კანი და ფოთლები, იჭმევა. ღერო არის
 ორნაირი საკვებად ვარგისი და მისი მსგავსი საკვებად აკრძალული ჩაჟი ქუნა – ცხენის
 ბურღიც.

ჰარდლი (მჟუნა) დაახლოებით მეტრის სიმაღლის – ეცლებ კანი და ფოთლები, ღერო იჭ-
 მევა.

ჭაარსგლი (მიწის ვაშლა) – იზრდება ყანებში. სადაც პურსა და ქერს თესავენ ნახევარი
 მეტრის სიმაღლემდე. ეცლება კანი და იჭმევა.

- ფურთხვალე – იჭმევა, ფოთლოვანია
- მუკურთხი – სატაცური
- მედგვა – იჭმევა, ფოთლოვანია
- მერხელ – ჭინჭარი
- ტელეფი – ლოლო
- ყუა – ძირები, ხენის დროს იჭმევა
- გიცრულ – მინდვრის კამა

**საკვებად გამოსაყენებელი
 კანკროვანები ტყის ხე-მცენარეები**

მეგმარ (მოცვი); (მოდგინარი მთ. რჭ); (მელიშია მეგრ.).

მუნცხარ – მოცხარი

ინლა – ყოლო; (იმღვა, მეგრ.)

მიინკ (შოთხვი)

მურგვი (თამელი)

გოგლანდ – ცირცელი//ჭნავი

შდის (თხილი)

გვიჯ (ნაბლი)

ცინყა – მარწყვი. მაიოლ – მარწყვს ჰგავს

როგორც ზემოთ აღინიშნა უშგულელები ექიმს „აქიმს“ ეძახიან ადრე ყოფილან გამორჩეუ-
 ლი აქიმები, ნიჟარაძეებში თემიც კი ყოფილა „აქიმ-შა“ (ექიმთა). უშგულში ბოლო ექიმბაში ყო-
 ფილა ვასილ ნიჟარაძე (ქუჭუ-შა), საბჭოურმა წყობამ აღკვეთა „აქიმობის“ გავრცელება.

ამჟამად უშგულელი ლილი რატინი-ნიჟარაძე განაგრძობს ხალხური მედიცინით მკურნა-
 ლობას, ოღონდ თბილისში (დიღმის მასივი).

როგორც საარქივო დოკუმენტებიდან ჩანს 1860-1927 წლებში სოფლის მცხოვრებთა
 დაღუპვის ძირითადი მიზეზი არის ყამიანობა. გადამდები დაავადებანი როგორცაა: ციემ-
 ცხელება (ხურვება), ყვაილი, ყვიანა ხველა, მუცელი, ფერდის ტკივილი, ასე მაგალითად,
 წლებს მიხედვით ასეთი სურათია:

- 1871 წ. გარდაცვლილია 24 ფერდის ტკივილით.
- 1973 – 21 მყვიანა ხველით
- 1874 – 8 ყვაილისაგან
- 1875 – 11 მუცლის ტკივილისაგან
- 1881 – 7 ხურება – ცხელებისაგან
- 1886 – 5 ხურებისაგან
- 1887 – 7 ხველებისაგან
- 1888 – 16 ხურებისაგან
- 1890 – 9 ხველებისაგან
- 1892 – 6 ხველებისაგან
- 1897 – 5 ცხელებისაგან
- 1899 – 8 ხველება-ციხელებისაგან.
- 1900 – 19 მუცელათი

- 1901 – 9 ციებ-ცხელება
- 1904 – 7 ციებ-ცხელება
- 1906 – 8 ციებ-ცხელება
- 1907 – 19 – ხველებისგან
- 1908 – 14 – ციებ-ცხელება
- 1909 – 12 – ცხელება-ხველება
- 1910 – 10 ცხელება ხველება
- 1911 – 15 ცხელება-ხველება
- 1912 – 22 ციებ-ცხელებისგან
- 1913 – 7 ცხელებისგან
- 1914 – 12 ციებ-ცხელებისგან

სხვა დაავადებებით გარდაცვლილთა რაოდენობა მცირეა. რუსული მმართველობის პერიოდში უშგულში მუდმივი ექიმი არ იყო. ფამიანობისას დროებით მოვლინებული ექთანი ან ექიმი გამოჩნდებოდა. საფერშლო პუნქტი გვიან 1930იან წლებში გახსნილა, 50-იან წლებში საფერშლო პუნქტს კარგახანს ემსახურებოდა სამსონ გასვიანი და სხვები.

1910 –იან წლებშიც უშგულში და მთელ სვანეთშიც ჯერ კიდევ პროფესიონალი ექიმი უმალესი გაანთლებით ადგილობრივი არ ჰყავდათ. 1914 წელს ოდესაში საექიმო ფაკულტეტი დაამთავრა გიორგი (სეფე) გაბრიელის ძე ნიჭარაძემ. მართალია მას უშგულში არ უმუშავია, მუშაობდა ზემო სვანეთის რაიონულ ცენტრში – მესტიიაში. სადაც მამის სვანეთის პირველი მასწავლებლის გაბრიელის მიერ აშენებულ სახლში გახსნა საავადმყოფო 6 ადგილით, ექიმი იყო მისი ძმა პიმენიც. ცოტა მოგვიანებით ექიმი გახდა გიორგის შვილი ლუბა ნიჭარაძე, რომელიც აგერთვე მესტიის საავადმყოფოში მუშაობს.

1957 წელს საქართველოს ცეკას პირველმა მდივანმა ვასილ მჭავანაძემ იმოგზაურა სვანეთში უშგულის გავლით. სოფელმა სთხოვა მას სამედიცინო ინსტიტუტში რომელიმე უშგულელის ჩარიცხვა, რათა ექიმი ჰყოლოდათ. ეს თხოვნა მან დააკმაყოფილა და ინსტიტუტში ჩარიცხეს ანზორ რატიანი, რომელმაც 1962 წელს დაამთავრა ინსტიტუტი ქირურგიის სპეციალობით და მუშაობა დაიწყო უშგულის აბულატორიაში, რომელიც შემდგომ საავადმყოფოდ გადაკეთდა რამდენიმე საწოლით. მან იმუშავა 1996 წლამდე, გარდაცვალებამდე. საავადმყოფოს პერსონალი შემდეგი შემადგენლობის იყო: მნე – სოგრატ ნიჭარაძე, ექთნები: პაჭუ კაკრიაშვილი, იადონ ნიჭარაძე, ლუბა რატიანი, რუსიკო ნავერიანი-ნიჭარაძე, თალიკო ონიანი-ღვაჩლიანი, თებრო რატიანი, რადიცა ჭელიძე.

1987 წლის ზეგების შედეგად საავადმყოფოს შენობა დაინგრა და მუდმივი ექიმიც არ ჰყავთ. დრო და დრო რაიონულ ცენტრიდან მიავლენენ ექიმს.

13. მოსახლეობის საყოფაცხოვრებო მომსახურება (ვაჭრობა, მალაზია – სასადილო და სხვ.)

როგორც ზოგად მიმოხილვაში აღინიშნა, უშგულელები საქონლით ვაჭრობას, გაცვლა-გამოცვლას აწარმოებდნენ ჩრდილო კავკასიასთან, განსაკუთრებით ზესხოს გადასასვლელით მალყარიდან გადმოჰყავდათ ხარი, ცხენი და სხვ.

აღრე სოფელში ყველას თავისი კერძო მეურნეობა ჰქონდა და ის იყო ოჯახის საარსებო საშუალება. გეოგრაფიული მდებარეობის გამო აქ ზაფხული მოკლეა და პურის ყანები ყოველთვის ვერ ასწრებდა დამწიფებას. ამის გამო ხშირად საჭირო ხდებოდა ქვემო სვანეთიდან ლეჩხუმიდან, რაჭიდან დამატებითი კვების პროდუქტების შემოტანა (პური, სიმინდის ფქვილი, ლობიო, ხილი და სხვ.). პროდუქტის შექენა ხდებოდა გაცვლა-გამოცვლის წესით, ან ფულად ერთეულზე შექენით. ტრანსპორტირების ერთადერთი საშუალება იყო ცხენი, ზოგჯერ ხარი და თვით ადამიანი მისი ზურგჩანთით. ერთხანს ფქვილს ეზიდებოდნენ ცხენებით ჯვარიდანაც, რომელსაც ეძახდნენ ლინლანდარს.(ჩალანდარი) ნახვარი ხელისუფლების იყო, ნახვარი მომტანის.

მოსახლეობის სურსათით მომარაგება საარსებო წყაროს წარმოადენდა, განსაკუთრებით, როგორც აღინიშნა პურის ფქვილით, მოგვიანებით ასევე დიდი მოთხოვნა იყო ნავთზე.

მას შემდეგ, რაც 1931 წელს სოფელი გაიხსნა კოოპერაციული მალაზია ფქვილს ეზიდებოდნენ კალადან, რადგან უშგული ზემო სვანეთის ადმინისტრაციულ ერთეულს წარმოადგენდა, ხოლო 1947 წლიდან 1964 წლამდე ყორილდიდან რადგან ამ წლებში უშგული ლენტეხის ადმინისტრაციაში შედიოდა. 1951 წელს გაიხსნა საავტომობილო გზა ლენტეხსა და უშგულს შორის. და 1967 წელს უშგული ისტორიულად კანონზომიერ კუთვნილებაში ზემო სვანეთში გადავიდა (მესტიის რაიონი).

ამ პერიოდში უშგულელებს ბევრი წვალემა ახსოვთ, მაშინაც კი როცა მანქანის გზა იყო მარაგის შემოტანას ვერ ასწრებდნენ და ისევე ზაგაროზე თოვლსა და ყინვაში დიდი წვალეებით ეზიდებოდნენ ფქვილს ყორულდაშიდან. ზოგჯერ დიდ თოვლში შეუძლებელი ხდებოდა გზის გაკვლევა, ილუპებოდნენ ადამიანებიც და პირუტყვიც. 1956 წელს ნოემბერში მთელი სოფლის გამწვევი ძალა ხარები ყორულდში ფქვილზე წაყვანილი ჩარჩა, რადგან ერთ ლამეში მეტრ-ნახევარი თოვლი დააყარა ზაგაროზე, ხარების გამოზამთრება მოხერხდა ლასდილის ფერმაში 25 ივნისამდე (ფერმის გამგე მიშა კაკრიაშვილი).

როგორც აღინიშნა, მას შემდეგ რაც ნავთის მოტანის საშუალება გაჩნდა მივიწყებას მიეცა მამა-პაპური კვარი და დიდი მოთხოვნა იყო ნავთზე, შემოვიდა ხმარებაში ქრაქი - ფარანი და ლამპა. ნავთი რიგდებოდა განაწილებით ოჯახზე 20-30 ლიტრი.

უშგულის მალაზია (კოოპერატივი) ცენტრში ჩაფაში იყო გახსნილი დროდადრო სხვადასხვა ხანგრძლიობით ემსახურებოდნენ - ალექსანდრე ნიჟარაძე, მიხეილ (მიშა) კაკრიაშვილი, აბრამ ნიჟარაძე, ჟორჟი ლეჩიანი, ზოია კაკრიაშვილი და სხვ.

1970-იან წლებში გაიხსნა სასადილო. გამგეებად მუშაობდნენ:

გიორგი ნიჟარაძე, ომარ ჩარქსლიანი, მურმან ნიჟარაძე, მიშა კაკრიაშვილი, აიზერ ნიჟარაძე, მარინა ნიჟარაძე, ხეჩილა კაკრიაშვილი, გულნარა ნიჟარაძე, მაგული ჭელიძე.

უშგულელთა საქმიანობა

უშგულს კავშირი ჰქონდა ბარის რაიონებთან, მაგრამ, როგორც ისტორიიდან ჩანს, ხშირად ხანგრძლივი დროის განმავლობაში მონყეტილი იყო ბარს, სხვადასხვა ისტორიულ მოვლენათა გამო. ბარიდან მონყეტილი ერთგვარ ავტონომიას წარმოადგენდა და თითონ უნდა დაეკმაყოფილებინა საარსებო მოთხოვნები. უშგულელთა საქმიანობა ძირითადად შემდეგი სახისა იყო: ჭოვან (ლიჭულვანი) (მშენებელი), ლივსტატი (დურგლობა), ლიკვლტარი//ლიშხიელ (ქრაქერვა) - ლერექე (ტანსაცმელი), ჩაფულ (ფეხსაცმელი), წერექე (თომი), ფაყე (ქუდი), ლილ-შკიდაშ (მჭედლობა).

როგორც სხვაგანაც აღინიშნა, საცხოვრებლად უშგულელები იყენებდნენ მარუბს და დარბაზს 1930-იან წლებამდე. მარუბში ანთებდნენ შუა ცეცხლს კერიას (კარა) - ზემოთ იყო სხვენი, მთლიანად ამ ადგილს შქვია ყველფ. საოჯახო იარაღები ძირითადად ხისა იყო: გობი (გობ), ვარცილი (ჯარ), ჯამი დიდი (ბარქაშ) პატარა ფაკან) ვედრო (სეგდა), როფი (ნელარ), კასრი (ლასფავარ), როდინი (ჩუმბა-გურნა//რუდინ), სკამი (საკარცხულ), სავარძელი გრძელი (ლურგიმ), ქალების საჯდომი გრძელი სკამი (ბანდარ), პატარა სკამი (კვილ), მაგიდა სამფეხი, (ფიჩქ//ტაბაჯ), ყველის შესანაზი საწერი (ზერდ), ფქვილის ამოსაღები (კარვა), ფქვილის შესანახი (კიბდენ/ხარ), კოვნი ხის (ყოლმ), ჩაქუჩი (კვართხ), საჩჩელი (კაფთიერი), საქსოვი და ზგა (ლაჯში-არ), კვეთისთვის (ლალდურ), კვერი (კავირ). კერიის ირგვლივ მოშორებით საქონლის სადგომები, მოჩუქურთმებული თაღოვანი ტიხრები, ოსტატების შექმნილი.

ხის იარაღებთან და ჭურჭელთან ერთად ადრიდანვე იყენებდნენ თიხის ჭურჭელს ქოთანს (ტუნუ), დოქი (დორა), პატარა (სტამან), არაყისთვის ჭური (კეც), ჭიქა (კახხ). ასევე სპილენძის ჭურჭელს: კარდალა (კარდალ), ქვაბი (ცხვად), წყლისთვის თუნგი (თუნგ), ჯობი შუბისმავგარი რკინის წვეტი (მიჯვრა). ეს თავდაცვის და საბრძოლ იარაღი იყო, ატარებდა ყველა მამაკაცი, განსაკუთრებით მონადირეები.

გამოიყენებოდა რკინის იარაღებიც: დანა (გაჩ), ხანჯალი (ხანჯარ), პურის საცხობად - ასტამი (ასტამ), ხვენი (ხვერნ), ჯაჭვი (ნაჭა), ბურღე (სიფრით), თოფი (თოფ//ჯაყრუა), ნაჯახი (კა-ადა), თოხი (ბერგ), ცელი (მერჩილ), ნამგალი (ნაშდაქ). რკინის წარმოება და ტყეობა რომ ადგილზე მიმდინარეობდა ამას ადატურებს ტომონიმიკა (ლაშკედურ) და გადმოცემები. სახალხო

გაზეთი 1913 წ. 19 ივნისს № 922 წერს: ვინ ყოფილან ძველად ქართველნი, უშგულში დღემდე დარჩენილა კავკასიონის ქედში გამოქვაბული, სადაც თავისუფალმა სვანმა ნახა კვებები და სხვა სამუშაო მასალა. იმავე სოფლის მცხოვრები, ან განსვენებული მჭედელი ფეფუ-ბლჩხაძე შოულობდა ტყიას იმავე მთაში.

საქონლის სხეულის ნაწილები

- (მანგრი ასვარ)
- თხვიმ – თავი
- ტან – ტანი
- ლესგ – გვერდი
- ქიპარ – ნეკნები
- ბარჯ – ბეჭი
- სხაპ//ჯაჭ-ჭაჭები
- კინჩხ – კისერი
- თხუმი ჰაყაარ – თავის ქალა
- თან – თვალი
- გოკ – გუგა
- ჩარბ – დრუნჩი
- მაკვშდაგ – ბარძაყის კუნთები
- სკელ – ნევი
- სათფუელ – ჭაჭები
- ჭიშხ – ფეხი
- განთხ – მუხლის ნაწილი
- ფოლ – ფლოქვი
- ნინ – ენა
- ჰაყბა – ყბა
- კაპრა – ქვედა ყბა
- შდიქ – კბილი
- შდომ – ყური
- ფოყ – ბარძაყი
- კად – მუცელი
- ჩურჩ – ჩურჩა
- ჩილელგ – ცური
- კვილფხ//ლისგ – საწველი თითი
- ტუა – ცარიელი ცური
- ჯურჯან მსხვილ ნაწლავი
- ტუფ – ტყავი
- ფათგ – თმა
- ჰაკვად – კუდი
- შიყ – ზურგი
- სგააშვირ – შიგნეული
- გულჩენჩხ – ფილტვი
- ყვიყე – ღვიძლი
- გვი – გული
- პერშედა – ფილტვი
- ნანღველ – ნაღველი
- ფაშ – ფაშვი
- მუხვრიაშ – მუცლის ქონი
- მაჭიკ//კვიჭ//გვიჯ – კუჭი ღორის
- ნიკაანტ – წვრილ ნაწლავი
- მუჭედ – მკერდი
- ღვასე – ბადექონი

ქონ - ქონი
 ლაგზალაარ - საშვილოსნო
 ნაჭამ - მომყოლი
 ნაპი - მჭლე
 ლუგვარ - მსუქანი
 სიკე - ზურგი
 ჯარღე - ძარღვი
 ლაბუულა - ბუშტი
 ჯიჯე - ძვალი
 მუყლა - ხორხი
 ნაქ - ნაქი
 ლაირ - წიგნარა
 საღურჭელ
 ქილ - ეშვი
 ძაგვ - ჯაგარი
 ნინურა - ელენთა
 პოხილ - პოხილი

საკვები

(ლეზებ)

დიარ - პური
 გომეჯ - პური
 შვეთ - პური
 ტაბულ - პური, ლავაში
 ჭიშვდარ - ყველიანი მჭადი
 კვაში - მჭადი
 სიმინდაარ - სიმინდ-ყველიანი პური
 ფურთინა - ქუმელი, ქონ-ფქვილი არეული
 ქუთ - ხაჭაპური
 ლუკვენ - ხაჭაპურივითაა
 ქართოფლაარ - კარტოფილ-ყველიანი ხაჭაპური
 მეერნე ქაქ - ფაფა კარტოფილ-ყველიანი
 თაშ მუჯაბ - მოხარშული ყველი
 ქადაარ - ქადა
 ლელე - ხორცი
 ნალდიპოორ - ხორცის ძეხვი
 ზისხაარა - სისხლის ძეხვი
 კუბდაარ - დაჭრილი ხორცი პურში
 ლუგაფ - ულუფა ხორცი
 ლორ - ლორი, შაშხი
 კათარ - საქონლის დამარილებული ხორცი
 პოხელ - მუცლის ქონი, პოხილი
 ღვასე - სიმსუქნე
 დუმა - დუმა
 ლუჯე - რძე
 მარნენ - მანონი
 ბიპე - დო
 თაშ - ყველი
 ლუჯმარე - სულგუნი
 კაზალ - ყველი, კაზალა
 ლეცემი - ერბო
 სეფსკვერ - შესანიერი პურობა
 ყორბევილ - ძვირფასი პური

14. ელექტროფიკაცია, ფოსტა-ტელეგრაფი, გზა და ტრანსპორტი

ელექტროფიკაცია. ადრეულ საუკუნეებში და XX საუკუნემდე მაჩუბებში და კოშკებში ღამით განათების საშუალება იყო „მუგვალ“ კვარი და შუაღმერთი „ნესგაა ღემსგ“. კვარი ფიჭვის გამამარი ფესვებისაგან მზადდებოდა, იყო ფისიანი და დიდხანს ეკიდა ცეცხლი. ასევე გამოიყენებოდა არყის ხის კანი „ჩუხაარი“, რომელსაც იყენებდნენ ცეცხლის დასანთებად და ღამე გზის გასანათებლად. XX საუკუნის 40-იან წლებში დაიწყო ნავთის გამოყენება ჭრატისა და ღამის-სათვის. როგორც ისტორიიდან გადმოცემით ვიცით, მოსახლეობას კვამლის გამო მხედველობის პრობლემები ექმნებოდა.

1960-იან წლებში უშგულში დამონტაჟდა ელექტრო დიზელი, გაყვანილი იქნა მოსახლეობაში და ეზოებში ელექტროხაზები, დიზელის დანადგარი იდგა ცენტრში ჩაქაშში გუა ნიჟარაძის მარჯუბი და მას ემსახურებოდა მექანიკოსი დამი ნიჟარაძე, შემდგომ ამ საქმეს ემსახურებოდნენ ვალერი ჭელიძე და როლანდი კაკრიაშვილი.

1976 წელს მალალი ძაბვის ხაზები გაყვანილი იქნა სოფელ კალადან - უშგულში, რითაც ჩართო ენგურჰესის ენერჯიაში. მას შემდგომ სოფელში დენი თითქმის მუდმივად არის.

ტელევიზია. სატელევიზიო ანძა მესტიაში აშენდა 1976 წელს. მამინათვე სკოლისთვის ტელევიზორი შევიძინე მე როგორც დირექტორმა და რახან სკოლის შენობაში ფოსტახულება არ აჩვენებ, 500 მეტრი მავთული შევიძინეთ, ლენკერის ქედზე თამარის ციხეზე ფორდად და ილია ნიჟარაძეებმა ანტენა დადგეს, მაგრამ ჩვენება მაინც არ მოხერხდა. 1980-იან წლებში უშგულის დასავლეთით, „მუჭვილის“ ქედზე ტელევიზორის დამატებითი ანტენა - ანძა დაიდგა, რის შემდგომაც უშგულში ტელევიზორი აჩვენებს, თუმცა არასტაბილურად.

ფოსტა-ტელეგრაფი. 1930 წელს ზემო სვანეთის ცენტრიდან, მესტიაში კალას მეშვეობით კავშირგაბმულობის სააგენტო სატელეფონო ხაზი გაიყვანა. ფოსტაც მესტიაში იცვლებოდა. შემდგომ როცა უშგული ლენტეხის რაიონს დაექვემდებარა (1947-1967 წწ.) ფოსტა შემოდიოდა ყორულდაშიდან - უშგულში. 1967 წლიდან ისევ ზემოს ვანეთს მიეკუთვნა უშგული და ფოსტაც იქიდან შემოდიოდა, გაყვანილი იქნა ახალი სატელეფონო ხაზი. ფოსტას და სატელეფონო ხაზს ემსახურებოდნენ: ჯემალ ხაჭვანი, მაქსიმე კაკრიაშვილი, პავლე ნიჟარაძე (მორხეს გადაბეცეში).

გზები და ტრანსპორტი. XX საუკუნის 40-იან წლებამდე უშგულიდან ბარის საქართველოში ბილიკით გადასასვლელი იყო ზაფხულში გორვამ-ლატფარზე (სვანეთის ქედი) ქვემო სვანეთის გავლით, ასევე ატყერის და ზესხოს მხრიდან რაჭაზე გავლით ქუთაისამდე და პარალელურად ჩრდილო კავკასიაში - მალყარში და სხვაგან. გადმოცემით XIV საუკუნეში უშგულსა და რაჭას შორის საურმე გზა ყოფილა.

ზამთარში ბალსზემო სვანეთისათვის ბარისაკენ სამგზავრო გზა იყო უშგულის გავლით ატყერ-ზავარის 2800 მეტრიან გადასასვლელზე. ეს გადასასვლელი შედარებით უსაფრთხო იყო. ამიტომ უშგულთან კავშირი სვანეთის სხვა სოფლებს სჭირდებოდა და ხშირად ღამისთევაც იქ უწევდათ.

გადმოცემით ჩრდილო კავკასიაში თითქოს გადადიოდნენ და გადმოდიოდნენ შხარაზე, რალაც კიბების საშუალებით. ხსოვნებით ეს არავის ახსოვს. ყველა ზემოთ ნახსენებ გზაში იგულისხმება საცალფეხო ბილიკები ადამიანისათვის და ცხენისთვის, როგორც ვაჟა-ფშაველა ამბობდა „გზას ვამბობ, თორემ რა გზაა, ვინრო ბილიკი კლდეზედა.“ ამ გზებზე ბევრი იღუპებოდა. საავტომობილო გზა ლენტეხიდან უშგულში გაყვანილი იქნა 50-იან წლებში. გზა გადიოდა 2800 მეტრის ზავარის პერეველზე ურთულეს გარემოში. ეს გზა მოქმედებს სამი თვე: ივლისიდან ოქტომბრამდე.

1967 წელს საავტომობილო გზა გაიჭრა მესტია-უშგულს შორის, ამ გზით ზემო და ქვემო სვანეთი ერთმანეთს დაუკავშირდა.

1950-70 -იან წლებში ძირითადი სატრანსპორტო საშუალება იყო სატვირთო მანქანები. მოსახლეობას ემსახურებოდნენ მძღოლები: რამზი კაკრიაშვილი (ამავე გზაზე დაიღუპა მანქანით), იროდი ჩარქსელანი, სალარეფ ჩარქსელიანი, მიშიკო ჭელიძე. მოგვიანებით: ოთარ ჩარ-

ქსელიანი (ტრაგიკულად გადაიჩნევა ყორულდის გზაზე, მასთან ერთად დაიღუპა ნეო კაკრიაშვილი, გადარჩენენ ირა ჩარქსელიანი და ნაილი კაკრიაშვილი). პარმენ კაკრიაშვილი, არონ ქლიძე, ჟორა კაკრიაშვილი, რობიზონ კაკრიაშვილი, აქსენტი ჩარქსელიანი, ერმენტო რატინძე, ერთხანს ავტობუსიც დადიოდა მესტია-უშგულში.

1991წელს ზვიად გამსახურდიას პრეზიდენტობის დროს დაინიშნა ვერტმფრენის რეისები - თბილისი უშგულში- მესტია. გამსახურდიას ხელისუფლების დამხობის შემდგომ ესეც მოიშალა და სოფელი იზოლაციაშია, რაც ხელს უწყობს სოფლის დაცლას მოსახელობისაგან.

15. თამაში, გართობა, სპორტი

თამაშს ადრეული ფეხვები აქვს, ადამიანები თამაშის ფორმებს არჩევდნენ ბუნებრივ პირობებთან შეფარდებით. აქედან გამოიძინარე უშგულში იყო ზამთრის თამაშები და ზაფხულის თამაშები. რადგან ზამთარი რვა თვე გრძელდებოდა ცხადია, თამაშის ძირითადი ფორმები ზამთარში სრულდებოდა. თამაში ყმაველითა ფიზიკული და გონებრივი წრთობის საშუალება იყო, მას სჭირდებოდა როგორც ფიზიკური ძალა ასევე აზროვნება გონებით. თამაშში იმარჯვებდა ის, ვისაც ეს ორი თვისება ახასიათებდა.

საქართველოს სახელმწიფო მუზეუმის ეთნოგრაფიის განყოფილების ფონდში დაცულია 1910 წელს ტარასი გიორგის ძე ნიჭარაძის მიერ თავისუფალ სვანეთიდან ჩამოტანილი: მშვილდისარი, აკვანში ჩანვენილი დეოდოლები, აკვანი და დედოფალი. უშგულურ სათამაშოებს ეხედავთ აგრეთვე პეტერბურგის სსრკ ხალხთა ეთნოგრაფიული მუზეუმის განყოფილებაში. იქ დაცულია დაშნა, ჯაყურევი, ბზრიალა, ჩიტის დასაჭერი მახე, აკვანში ჩანვენილი დედოფალი. ეს სათამაშოები შეგროვილი ყოფილა 1904 წელს, მუზეუმის ეთნოგრაფიის განყოფილების დეალებით ივანე თედორეს ძე ნიჭარაძის მიერ (სვანეთის ეთნოგრაფიული შესწავლისათვის თბ., 1970, ნ. ლოლობერიძე, ხალხური აღზრდის წესები, გვ. 826).

უშგულში ტარდებოდა რელიგიური დღეობა-რიტუალები, ზოგი წარმართობიდან შემორჩენილი, ზოგი ქრისტიანული. ამ დროს იმართებოდა თამაშობები, სანახაობანი, სპორტული შეჯიბრები უბანსა და უბანს შორის, სოფელსა და სოფელს შორის ჭიდაობაში, ქვის ანკვაში, ქვის გადაგდებაში, ხტომაში, სანახაობას მოჰყვებოდა პურობა, ცეკვა-თამაში, სიმღერა.

შეჯიბრში (ლიმქარაალ) ეს იქნებოდა ჭიდაობა (ლიბერგიელ) თუ სხვა სახეობა გამარჯვებულს ეძახოდნენ „მარკნელ-ს“ (მორკინალი).

ბ. ნიჭარაძეს 1886 წელს გამოუქვეყნებია წერილი „ზოგიერთი საყმაწვილო თამაშობანი სვანეთში“, სადაც ჩამოთვლილია თამაშები და ამ თამაშის წესები: „ნახაღმ ლისკენე“, „კილი კაჩხუ ლისკენე“, „ლიბუდარალ“, „ლიჩირხალ“, „ლიმხუვანალ“, „ლიმურყვამალ“, „ლიდშნალ“, „ლიფშვდანალ“, მურამელი ქელა, „ლიხუმბუცალ“, „ლიჩჩე“, „ლიყანსგუნგალ“, „ლიჭლოკი“, „ლიჯარბუნალ“ „ლიბულთალ“, „ლიჩურჯიკალ“, „ფაყვა ლიკედ“, „შებოჭილის ხტომა“. (ბ. ნიჭარაძე, ისტორიულ-ეთნოგრაფიული წერილები, II, გვ. 131-137).

მე-20 საუკუნის 50-იან წლებიდან შემოდის ახალი თამაშებიც - „ლახტი“, „დანაობა“, „ქორობანა“, „ქილა-ქილა“, „ლიჩაყუნალ“, „ლიჭიჩიელ“, და სხვა. საშუალო სკოლაში შეიქმნა ჭიდაობის დარბაზი, 1959 წელს სკოლის გუნდმა მონაწილეობა მიიღო ლენტეხში რაიონულ პირველობაში მთელმა რიგმა ყმაწვილებმა თავი გამოიჩინეს.

1960-იან წლებში სპორტში - საბოში ცნობილი იყო მიზდონ (სოსო) ნიჭარაძე, რომელსაც ბავშვობიდანვე ჰქონდა მოჭიდავის მონაცემები, ჯარში ყოფნის დროს თავი გამოიჩინა ჭიდაობა საბოში. შემდგომ ვარჯიშობდა თბილისში მწვრთნელების: მაზიაშვილისა და ნინიაშვილის ხელმძღვანელობით და მრავალ რესპუბლიკურ თუ საკავშირო შეჯიბრში წარმატებით გამოვიდა. იყო სპორტის ოსტატი, 1976 წელს მთელი დროს დაიღუპა ლილოში, დაკრძალულია უშგულში.

ძიუდოში თავი გამოიჩინა უშგულელმა ჯიბილო ნიჭარაძემ, რომელიც ევროპის ჩემპიონიც კი გახდა მძიმე წონაში. მრავალი საპრიზო ადგილი ჰქონდა დაკავებული. ტრაგიკულად დაიღუპა 1992 წელს სამეგრელოში, დაკრძალულია დილოში.

ქვემოთ აღვწერთ ზოგიერთ თამაშობებს და მათი შესრულების წესებს:

ლიწურჯიკალ (რიკ-ფაინი)

შემოდგომით, როცა იყინება წყალი და სველი ადგილები „ლიწურჯიკალ“ ბავშვებისათვის საყვარელი სათამაშოა. ხის ჯოხზე თასმაა გაბმული, რომელსაც ახვევენ „ჩურჯიკზე“ (ბზრიალა). დაატრიალებენ და მერე ურტყამენ თასმიან ჯოხს რომ ბზრიალა არ გაჩერდეს.

2. **ლიხუმბუცალ (ყირამალაობა)** – ყმანვილები ერთმანეთის გვერდი-გვერდ დგებიან, დაიკუზებიან, თავში მდგომი ყმანვილი თავიდან იწყებს და ყველა დაღუნულს ზურგზე ორივე ხელის დაბიჯებით გადაახტება თითოეულად და ბოლოში თვითონაც დგება დაკუზული. ასე იმეორებენ ყველა და კარგა მანძილზე გრძელდება ეს თამაში. (თამაშის ეს სახეობა ურთიერთთანსწორობაზეა აგებული. აქ მოგებულ ნაგებული არ არსებობს).

3. **ლიწანალ (ნიშანში სროლა).** რამდენიმე ყმანვილი 5-10 მეტრის სიშორეზე დადგამენ რაიმე ნიშანს, მას ესვრიან ყველა რიგრიგობით, „მიჯერა“-ს (შუბი) თითოჯერ, ვინც ყველაზე მეტს დააცილებს ნიშანს მან დანარჩენებს უნდა დაუდგას ნიშნად საკუთარი რაიმე ნივთი: ქუდი, ცხვირსახოცი, დანა, მასრა და ა.შ. ვინც ამასაც ყველაზე მეტს ააცილებს, მან უნდა დადგას საკუთარი ნიშანი და ასე შემდეგ გრძელდება კარგახანს.

4. **ლიყანსგუნალ (რიკ-ტაფლაობა).** გამოჭრიან 50-70 სმ. სიგრძის ჯოხს (ყაარ), მეორე მოკლე ჯოხს თავ-ბოლოს შემოათლიან (ყანსგვი), ამ თამაშში თანაბრად მონაწილეობენ ბიჭებიც და გოგონებიც. დაწყებაზე კენჭს უყრიან ჯოხზე ხელის მოკიდებით, ვისი ხელიც თავში აღმორჩნდება იწყებს ის, მას ქვემოთ მომდევნო ვინცაა მონაწილემდგეა ის და ა.შ. დამწყები მინაზე ნრეში დგამს „ყანსგვს“ ახტუნავენ და ურტყამს ჯოხს (ყაარ), რაც უფრო შორს გადააგდებს უკეთესია, მონაწილემდგე უფლება აქვს დაიჭიროს გასროლილი „ყანსგვი“ თუ არადა უნდა აილოს და ესროლოს „ყაარსს“, რომელიც ნრეში ან მინაზე დეგს, ან მიყუდებულია, თუ მოარტყა (ლიქურე) მოგებულია და თვითონ იკავებს დამრტყმელის ადგილს, დამჭერი კი მისი მომდევნო კენჭისყრის დროს. თუ ვერ მოარტყა მაშინ, მეორდება მოგებამდე.

5. **ნაკუდშ ლისკენე.** ყმანვილები ორ ჯგუფად გაიყოფიან არჩევანით ორი ყმანვილი გადგება გვერდზე, დანარჩენები ორ-ორი მიდიან მათთან და ეუბნებიან მზე (მიჟ) გირჩევნია თუ მთვარე(დომდულ), ერთი – ერთ ამომრჩეველთან მიდის და მეორე – მეორესთან, როცა არჩევას დაამთავრებენ, მერე კენჭს უყრიან ხტომის დამწყებს, მრგვალ ბრტყელ ქვას დანიშნავენ, აისვრიან ზემოთ, რომელიც მხარის ნიშანიც ზემოთ მოექცევა დამწყებიც ის არის. ამის შემდეგ დამწყები ჯგუფი დანიშნული ადგილიდან იწყებს ორი ნახტომით, იქიდან აგრძელებს მეორე და ასე შემდეგ. ბოლოს დანიშნავენ და მერე მეორე ჯგუფი შეასრულებს ხტომებს თუ პირველზე უფრო შორს გადახტნენ მაშინ ჯგუფი მოგებულია. ნაგებული ისჯება ასე: მოგებული ჯგუფის გამორჩეული ყმანვილი, პიბრდაღმა ნება მინაზე, იღლებში ამოიდება ნაგებული ჯგუფის ორი ყმანვილის თითო ფეხს. ამ დროს მოგებული ყმანვილთაგანი მივა ფეხებით დაჭერილ ყმანვილებთან, თავის ხელს მათ ხელზე დაარტყამს ისე, რომ არ დაიჭირონ და შემდეგ გარბის პირუკულმა.

ფეხებ დაჭერილი ყმანვილები ცდილობენ მალე გაუსხლტენ დამჭერს, რომ დროზე დაენიონ უკუ-გაქცეულს. იქიდან, სადაც დაენევიან უკუ-გაქცეულს ნაგებული ჯგუფი ვალდებულია ზურგზე აიკიდოს გამარჯვებულნი და ატაროს ხტომის დანყების ადგილამდე.

6. **ლილჩე (დარაჯობა)** შემოხაზავენ მინაზე ნრეს – კენჭისყრით ერთი ყმანვილი ნრეში ჯდება ფეხმორთხმული, მეორე თავზე ერთ ხელს დაადებს და დაადგება მცველად, დანარჩენი ყმანვილები განუსაზღვრელად გარს ეხვევიან და ცდილობენ მინაზე დამჯდარს დაარტყან ხელი. მცველი ტრიალებს, რომ დარტყმისგან დაიცვას ყმანვილი. მცველს ევალება რომელიმე ყმანვილთაგანს ფეხი მოახვედროს წელს ქვემოთ, ისე, რომ ხელი ყმანვილის თავზე ჰქონდეს დადებული. რომელ ყმანვილსაც მოხვდება მცველის ფეხი, ის უნდა ჩაჯდეს და მის მცველობას კისრულობს ვინც იჯდა ის, ასე განაგრძობენ სანამ არ მოსწყინდებათ.

16. სხვადასხვა მინშენალოვანი მოქვენია უშუკუბის ისტორიიდან

1. XIV ს. ძლიერი მიწისძვრა ყოფილა, წმ. კვირიკე კალაში დაქცეულა, აღუდგენია გიორგი ანტონის შეილს.
2. 1800 წ. სეტყვა შიმშილობა.
3. 1812 წ. ფამიანობა, გაუნადგურებია ხალხი.

4. 1853 წ. რუსეთმა დაიბეჭდა სვანეთიც.
5. 1857 წ. რუსი მოხელეები ახერხებენ ეკლესიების აღწერას.
6. 1860 წ. შეწყდა დადაშქელიანების პატრონობა ბალსკეცმო სვანეთში.
7. 1863 წ. საბოქაულო შეიქმნა ზემო სვანეთში.
8. 1866 წ. იმერეთის ეპისკოპოსმა გაბრიელმა (გერასიმე ქიქოძე) იმოგზაურა სვანეთში.
9. 1969 წ. მდივანბეგობა შემოიღეს
10. 1874 წ. მამასახლისობა შემოიღეს.
11. 1885 წ. სეტყვა, შიმშილობა
12. 1875 წ. ხალდეს დაქცევა რუსების მიერ.
13. 1898-99 წწ. უმოსავლობა, შიმშილობა
14. 1910 წ. უმოსავლობა, შიმშილობა.
15. 1912 წ. ლატფარზე ხალხმა საცხენე გზა გაიყვანა 20 ვერსზე.
16. 1912 წ. ფამიანობა.
17. 1917 წ. სვანეთის საბოქაულოს ამხობენ
18. 1917 წ. ქვემო სვანეთში ამოწყვეტეს გარდაფხაძეები.
19. 1918 წ. უშგული ხარების ჯოგს ართმევს რაჭას, ბეგარის გადაუხდელობის მოტივით.
20. 1924 წ. რუსის ჯარი ლატფარიდან ზარბაზნებს უშენს და უშგულსაც იპყრობს. განაიარაღეს მოსახლეობა, აიკრძალა მღვდლობა (მღვდ. მიხა ნიჟარაძე გაპარსეს) ფამიანობა.
21. 1934 წ. ამოქმედდა სატელეფონო ხაზი მესტია-უშგულს შორის.
22. 1936 წ. უშგული ქვემო სვანეთის „ლუჯის“ ფერმებს არბევს და აძევებს უჭალიდან.
23. 1936 წ. ყორულდაშში აშენდა ქარხანა, გაიხსნა დარბიზანის წარმოება.
24. 1943 წ. ქართულმა ჯარმა ტრანშეები გათხარა „ზაგაროზე“, უშგულიდან მარუხზე წაიყვანეს ოცეული (მეთაური ლეონტი ნიჟარაძე).
25. 1947წ. უშგული ადმინისტრაციულად ლენტეხის რაიონს მიეკუთვნა.
26. 1951 წ. საავტომობილო გზა გაიხსნა ლენტეხი – უშგული.

25. 1952 წ. აფხაზეთში გუდაუთის რაიონის სოფელ ოთხარაში ჩასახლდა 40 ოჯახი: მუყმერიდან:

1. ლეაწლიანი პლატონ
2. „-----“ ვალიკო
3. „-----“ ვარლამ
4. „-----“ ილო
5. „-----“ ინდიკო
6. „-----“ ლავრენტი
7. „-----“ ალექსი
8. ჩარქსელიანი გრიშა
9. „-----“ საო
10. „-----“ სარდიონ
11. ტელიძე ბესო
12. „-----“ ბაჯუ
13. „-----“ ალექსი
14. „-----“ მაქსიმე
15. „-----“ დავით ანტონის ძე
16. კაკრიაშვილი ივანე

ჩვიბიანიდან

1. ჩარკვიანი კუკური
2. „-----“ მალაქ
3. „-----“ გიორგი
4. ნიჟარაძე თავადაე

ფიბიანიდან

1. რატიანი ეფრემ

2. „-----“ ემბენ
3. „-----“ ლეო
4. „-----“ სილბისტრო გრამიტონის ძე

ჩაჭაშიდან

1. ნიჭარაძე გრიშა
2. „-----“ მუშნი
3. „-----“ ბაჯუ
4. „-----“ გერესმი
5. „-----“ ილო
6. „-----“ საოსტან
7. „-----“ კალი
8. „-----“ რაფიელ
9. დავითულიანი ნიკოლოზ

26. 1953 წ. სეტყვა. ცეკას მდივან ვ. მჭავანაძესთან ჩავიდნენ გალაკ ნიჭარაძე და კოსტა ჩარქსელიანი არსენა ჩარქვიანის მიერ გადაღებული სურათებით. ვ. მჭავანაძის დავალებით სოფელს ერთ სულზე ორი ტომარა ფქვილი გამოეგზავნა, კალადან ხარებით ამოზიდეს. სოფელი შიმშილობას გადაურჩა.

27. 1954 წ. ყორილდში ფქვილის წამოსაღებად ხარებით წასულნი ჩაიკეტნენ იმ ღამეს ჩამოსული დიდი თოვლის გამო. სოფლის ხარებმა ლასდლის ფერმაში გამოიზამთრეს, 24 ივნისამდე.

28. 1956 წ. ჩრდილო კავკასიიდან ქლუხორიდან სოფლისთვის ხარები იყიდეს და ნაკრის უღველტეხილით გადმოიყვანეს (თავმჯდომარე პავლე ღვაჩლიანი)

29. 1957 წ. ვ. მჭავანაძე ესტუმრა სოფელს. ღამე გაათია კოლმეურნეობის თავმჯდომარის ფოტე ჩარქსელიანის ოჯახში. ცხენით გადავიდა ზაგაროზე.

30. 1962წ. უშგულში შხარაზე დაილუპა ცნობილი ფოტოგრაფი, ალბინისტი გურამ თიკანაძე.

31. 1963წ. იანვარში ზევემა დაანგრია მუყემრში ამბროსი ჩარქსელიანის სახლი და ჩაიტინა მის ოჯახში მყოფი ახალი წლის მოქეიფეები (ჩარქსელიანები, ღვაჩლიანები). ყველა გადარჩა, ამბროსის მეუღლე დიჟინა 4 საათის განმავლობაში იყო მოტყეული 5 მეტრის სიმაღლის თოვლში. ხალხმა გათხარა თოვლი და გადაარჩინა. ამ ამბის მომსწრე გახლავთ ამ წიგნის ავტორი.

32. 1964წ. საავტომობილო გზა გაიხსნა მესტია-უშგულს შორის.

33. 1967 წ. უშგული ადმინისტრაციულად მესტიას დაექვემდებარა.

34. 1967 წ. უშგულიდან, ოჯახიდან ერთი მამაკაცი ჩავიდა თბილისში ცეკაში მჭავანაძესთან ლენტეხის რაიკომის პირველ მდივანთან ი. ხაბულიანთან ლასდლის დავის გამო.

35. 1972 წელს საქართველოს კპ. ცეკას პირველი მდივანი, ე. შევარდნაძე ჩამოფრინდა ვერტმფრენით ერთი საათით გაჩერდა, სოფელმა წერილობითი მოთხოვნა გადასცა (კოსტა ჩარქსელიანი, დავით კაკრიაშვილი) – გზის, ელექტროენერჯის და ვერტმფრენის რეისების შესახებ. მოთხოვნა დაწერა ამ წიგნის ავტორმა.

36. 1976 წელს ზევემა ენგურის მხრიდან ნაწილობრივ დაანგრია ახლადმუკეთებული უშგულის საშუალო სკოლის შენობა (დირექტორი ნ. კაკრიაშვილი), ამ მხრიდან ზევაი არავის გაეგონა.

37. 1982 წელს ყორილდიდან დარიშხანის წარმოება გადავიდა ძულვარიშში.

38. 1987 წელს 29 იანვარს ერთთვიანი თოვის შემდეგ ზევეებმა არნახული წგრევა და უბედურება გამოიწვია. დაინგრა მუყემრში „რობიდან“, კაკრიაშვილების უბანი, ხალხი გახიზნული იყო, ჭელიძეების უბანში დაილუპა 7 ადამიანი: ტერენტი ჭელიძის მეუღლე გუგუცა ჩარქსელია-

ნიჭელიძე, არონის და ნორას შვილი როზმარი, ვალერი ქელიძის მეუღლე, ზალიკო ხარდიანი-
ქელიძე და ოთხი შვილი - პაატა, გიორგი, მაია, ია.

39. 1987 წლის იანვარში უსახლკაროდ დარჩენილი ხალხი ხელისუფლებამ გადმოიყვანა
გარდაბნის რაიონში. ერთი წლის განმავლობაში დროებით საცხოვრებლებში იყვნენ. მერე აუშე-
ნეს სახლები ჯანდარის ტბასთან, სოფელს დაარქვეს „ლემშენიერა“ უშგულიდან გადმოსახლე-
ბული ოჯახების სია:

1. კაკრიაშვილი მიშა (მიხეილი)
2. „-----“ მაქსიმე
3. „-----“ ბაჯუ
4. „-----“ პოლიაქტორ
5. „-----“ უორა
6. „-----“ ბაჯუ (მიხეილის ძე)
7. „-----“ გერმანე
8. „-----“ დავითი
9. „-----“ როლანდი
10. „-----“ ოლდიმარ
11. ქელიძე არონ
12. „-----“ მიშეიკო
13. „-----“ გია
14. „-----“ ვახტანგ
15. „-----“ კარლო
16. „-----“ კორნელ
17. „-----“ ვალერ
18. ჩარქსელიანი ვაჟო
19. „-----“ ჯოტო
20. „-----“ სალარეფ.
21. „-----“ ჯიმშერ
22. „-----“ ნატო
23. „-----“ მზია
24. ლეაჩლიანი რეზო
25. „-----“ კაკო
26. „-----“ გოჩა
27. „-----“ ბორის
28. „-----“ ფაქიზონ
29. „-----“ ერეშია
30. „-----“ პაატა
31. „-----“ არსენა

ჩაჭაშიდან

1. ნიჭარაძე სოგრატ დაენგრათ სახლი
2. „-----“ მურმან
3. „-----“ მარლენ
4. „-----“ მილერ
5. „-----“ ვანო
6. „-----“ ლუტა
7. „-----“ ოთარ

ჟიბიანიდან

1. რატიანი ბუხუტი - დაენგრა სახლი, მულახში დაელუპა დედა მარგალიტა და ციური.
2. ქელიძე ჟორდან
3. ნიჭარაძე თამაზი

ჩვიობიანიდან ცოტა მოგვიანებით თეთრიწყაროს სოფ. ღუმანისში ჩასახლდნენ

1. ჩარკიანი ბაჟუ
2. „-----“ მუშნი
3. „-----“ კუკური
4. ხაჭვანი ელდარ
5. „-----“ ემზარ
6. ნიჟარაძე ნუგზარ

40. 1991 წელს პრეზიდენტი ზ. გამსახურდია ავტომატურად ამოვიდა მესტიიდან და ღამე გაათია უშგულში. თიბიანში გივი რატიანის ოჯახში იქ მიიყვანა მისმა დაცვამ რობიზონ მარგველანმა.

41. პირველ მსოფლიო ომში დაიკარგნენ: მიხეილ კაკრიაშვილი, გიორგი ნიჟარაძე, ივვაკ ხაჭვანი.

42. მეორე მსოფლიო ომში დაიკარგნენ: ევგენ დავითულიანი, აკაკი ნიჟარაძე, ირაკლი ჩარქსელიანი, ომიდან გვარდიის მაიორის ჩინით დაბრუნდა გალაკ ნიჟარაძე, მან დიდი საბრძოლო გზა გაიარა. 1940 წელს გაინვიეს ჯარში, მონაწილეობდა მოსკოვის დაცვაში 20 მეთაურის რანგით, მოსკოვი-ვარშავის გზატკეცილის აღებაში, ასმეთაურის ჩინით სიჩკოვას აღებაში, სადაც დაიჭრა, ბრძოლით განვლო სმოლენსკისა და კალინინის ოლქები, შემდეგ ბელოროუსია. ისეე დაიჭრა, შემდეგ კაუნასისა და ვილინიუსის აღება და გერმანიის საზღვრის გადალახვა, შემდეგ იაპონიასათან ბრძოლა. დაჯილოდებული იყო 4 ორდენითა და 7 მედლით. ომის პერიოდში ჩამოსული იყო შვებულებით, თბილისში სვანეთის მოცეკვავე მომღერალთა გუნდთან ერთად რესტორან დარიალში შეემთხვა ინციდენტი. ის იძულებული გახდა იარაღი გაესროლა გასაფრთხილებლად, რის გამოც ერთ-ერთი მოწხუბართაგანი სასიკვდილოდ დაიჭრა, იქიდან გამოსულმა ტყვიით დაცხრილა ლენინისა და სტალინის პორტრეტები. ამის გამო ის ფრონტის პირველ ხაზზე გაუშვეს. ომიდან დაბრუნების შემდეგ ცხოვრობდა და მუშაობდა ლენტეხში რაიონის საავტომობილო პარკის უფროსად და რაიალმასკომის მდივნად, 1975 წელს გარდაიცვალა ლენტეხში, დასაფლავებულია უშგულში. ის იყო ღირსეული პიროვნება და უშგულის პატრიოტი, სოფლისთვის ბევრი სიკეთე ჰქონდა ვაკეთებული.

43. სავალდებულო სამხედრო სამსახურის მოხდის დროს 1950 წელს ბათუმში ტრაგიკულად დაიღუპა სიღბისტრო სიმონის ძე კაკრიაშვილი. ასევე სამხედრო ჯარში დაიღუპა 1958 წელს რუსეთში, სვერდლოვსკში, ავთანდონი დავითის ძე კაკრიაშვილი ორივე ჩამოსვენებული იქნა და განისვენებენ მუყმერის მაცხოვრის სასაფლაოზე. 1989 წელს რუსეთში ჯარში დაიღუპა ბესიკ სოგრატის ძე ნიჟარაძე, დასაფლავებულია გარდაბანში - ლემშენიერაში.

17. უშგულის საყდრების შესახებ.

(წარწერები საყდრებზე, ხატ-ჯვრებსა და სხვა ნივთებზე). უშგულის მუზეუმი

ზემო სვანეთის ეკლესიებში (მათ შორის უშგულში) თავმოყრილი საეკლესიო-სასულიერო და ხელოვნების ძეგლების აღწერა ჩატარდა 1853, 1864, 1895, 1910, 1931, 1954, 1972 წლებში.

1853 წელს ზემო სვანეთში იმოგზაურა რუსეთის იმპერიის პოლკოვნიკმა ბარტოლომიემ. შემოიარა ყველა თემი. გააკეთა ძეგლთა ზოგადი აღწერა. მან გამოავლინა კორიდეთის ბერძნული ოთხთავი. ის უშგულის საყდრებში არ შეუშვეს.

1860 წელს რუსეთის იმპერიის გეოგრაფიული საზოგადოების კავკასიის განყოფილების დავალებით სვანეთში იმოგზაურა ისტორიკოსმა დიმიტრი ბაქრაძემ. მან შემოიარა მთელი სვანეთი, დიდი მუშაობა ჩაატარა ხელოვნების ძეგლებზე მოთავსებულ წარწერათა შესასწავლად. მან 120-მდე წარწერა გადმოწერა. აღწერა სვანეთი გეოგრაფიულად, ისტორიული მიმოხილვით, ყოფა-ცხოვრებით, მეურნეობა, ადამ-ჩვევები, საკულტო დღესასწაულები.

სვანეთში იმოგზაურა პოლკოვნიკმა უსლარმა ენათმეცნიერული დაკვირვებების მიზნით და ბოროზინმა.

1863 წელს სვანეთში იმოგზაურა რადდემ. მას დაჰყვებოდა ადგილობრივი უშგულის მკვიდრი გეგი ბეშიძე. რადდემ 12 წყვილი დიდი ჯიხვის რქა ნაშობილო უშგულიდან.

1876–1888 წლებში უშგულში იმოგზაურა ა. სტოიანოვიჩი. მანამდე უსწავლია სვანური ენა. მასაც მასპინძლობდა გეგი ბეშიძე და ქუთაისის სასულიერო სასწავლებლის მოსწავლე გ. ნიჭურაძე, გამოქვეყნებული აქვს მოგზაურობის ნაწერები.

1882 წელს უშგულში ყოფილა ინგლისელი მონადირე ფილიპ უოლსლეი, მას სანადიროდ დაჰყვებოდა უშგულელი მონადირე გეგი ჩარკვიანი.

1868 წელს ინგლისელი მთამსვლელი ფრეშვილდი ასულა უშბაზე და ყაზბეგზე, უშგულიდან გადასულა ზესხოთი რიონის სათავეებში.

1868 წელს ქუთაისის გუბერნატორმა გრაფ ლევაშოვმა სვანეთიდან წამოიღო 50 მანეთის გირათი კორიდეთის ბერძნული ოთხთავი და გადაუგზავნა პეტერბურგში მარი ბროსეს.

1887 წელს სვანეთში იმოგზაურა დეიჩმა, სამჯერ იყო სვანეთში.

1895 წელს პ. უაროვამ აღწერა სვანეთის ეკლესიებში დაცული ოქრომჭედლობის ძეგლები – სულ 319 ერთეული. მას ახლდა ფოტოგრაფი ერმაკოვი. მან მეორედ 1904 წელს იმოგზაურა.

1910 წელს მეცენატ პაულე თუმანიშვილის სახსრებით სპეციალური ექსპედიცია მიუწყო ლეჩხუმსა და სვანეთში – ექ. თაყაიშვილი, ს. კლდიაშვილი (ხუროთმოძღვარი), ი. ნიჭურაძე (პირველი გიმნაზიის მასწავლებელი), ფოტოგრაფი დ. ერმაკოვი. ექ. თაყაიშვილმა 1937 წელს ემიგრაციაში ყოფნისას პარიზში გამოაქვეყნა ამ ექსპედიციის ვრცელი ანგარიში (440 გვ), 123 სურათი გადაღებულია უშგულში.

1931 წელს საქართველოს მუზეუმის ექსპედიციამ იმოგზაურა სვანეთში სიძველეთა შესასწავლად – გ. ჩუბინაშვილი, პ. ინგოროყვა, ს. აუხიშვილი, ფოტოგრაფი ვ. თულაშვილი.

1948 წელს გ. ჩუბინაშვილმა და ვ. ცინცაძემ მეორედ იმოგზაურეს სვანეთში, მესტიის მუზეუმში მოუყარეს თავი ხელოვნების ნიმუშებს გარდა უშგულისა, რომელიც ამ დროს ლენტეხში შედიოდა. აღმოჩნდა რომ ბევრი ნივთი დაკარგული იყო 1931 წლიდან 1948 წლამდე.

1954 წელს გ. ჩუბინაშვილი მესამედ მოგზაურობს სვანეთში, მან გადაიღო 220 ნივთის ფოტო და 400 დეტალის სურათი.

1972 წელს სვანეთის შესწავლის კომპლექსურმა კომისიამ, ექსპედიციამ (მ. ჩართოლანი, რ. ყენია, ლ. ბედუქიძე, მ. მაკალათია, ვ. სილოგავა) ჩაატარა აღრიცხვა.

1973 წელს მესტიისა ჩაატარდა სესია, სიტყვა წარმოთქვა საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის პრეზიდენტმა ა. აკაძემ. ი. ვეკუამ. აკადემიკოსები რაიონის ხელმძღვანელების თანხლებით ესტუმრნენ უშგულს და დაათვალიერეს ეკლესიები და სოფელი. საქმიან სადილზე შეჩერდნენ მაქსიმე კაკიაშვილის ოჯახში, სადილს უძღვებოდა ამ ნიგნის ავტორი, მაშინ უშგულის საშუალო სკოლის პედაგოგი.

ზემოთ დასახელებულმა ექსპედიციებმა აღწერეს და გაშიფრეს ქართული ოქრომჭედლობისა და დაზგური ფერწერის ძეგლების სისტემატური აღწერილობა. ქვემოთ მიმოვიხილავთ უშგულში შემონახული ძეგლების აღწერილობა-წარწერებს.

უშგულში 7 ეკლესია – მაცხოვრისა – 4 (მაცხოვარი – 2, უფალი 1, ფუსტ – 1), ღვთისმშობლის „ლამარია“, წმ. გიორგი, წმ. ბარბარე. სამი მათგანი მოხატულია, შვიდივე საყდარში იყო ხატ-ჯვარი და სხვა განძეული, რომელიც ამჟამად თავმოყრილია ჩაჭაშის სახლ-კოშკში და იცავს სახელმწიფო (დირექტორი – ნანული ქელიძე).

ვერც დ. ბაქრაძემ და პ. უვაროვამ და ვერც ე. თაყაიშვილმა ვერ შეძლეს მთლიანად ენახათ სვანეთის ეკლესიებში თავმოყრილი განძეულობა და ჩაეტარებინათ სრული აღრიცხვა. როგორც ე. თაყაიშვილი აღნიშნავდა: ეკლესიაში იშვიათად თუ ვისმე უშვებდნენ, არა თუ საერო, არამედ სამღვდლო პირთაც. ცნობილია, რომ გაბრიელ ეპისკოპოსის დიდი დავიდარაბა დასჭირდა, რომ ეკლესიაში შეეშვთა 1853 წელს პოლკოვნიკი ბატოლომეი უშგულის ეკლესიებში არ შეუშვეს, მცველის ადგილზე არყოფნა მოიმიზეზეს. ეკლესიას უშგულელებისათვის მართო სარიტუალო დანიშნულება არ ჰქონდა. ეკლესიაში თავმოყრილი იყო თემის ქონება, რომელსაც ერთგულად იცავდა მთელი სოფელი, სოფელი ირჩევდა მცველს, (ჰალსვან), მას აბარებდა გასაღებს და მასვე ანდობდა განძეულობას. ეკლესიასთან თავს იყრიდნენ სოფლის თავკაცები. აქ წყდებოდა სოფლის თუ თემის ყოველგვარი საჭირობოტო საკითხი – ერთმანეთთან არიგებდნენ მოსისხლე მტრებს ხატზე დაფიციებით.

სასტიკად ისჯებოდა ეკლესიის ხელყოფა- გაძარცვა. 1800 წელს უშგულის ორს ეკლესიაში ორი ვერცხლის თასი სადღაც გაქრა. ორი ძმა რატჩანები საზოგადოებას სიკვდილით დაუსჯია

გაძარცვული ეკლესიის ახლო, ეკლესიიდანვე გამოტანილი შუბით გამოუფატრავს (ბ. ნიჭარაძე, ტ.1, გვ. 86).

თუ ყრილობა დაინახავდა, რაიმე შესაწყნარებელ საბუთს მაშინ დამნაშავედ სიკვდილით დასჯას შეცვლიდა საზოგადოებისაგან მოკვეთით – განდევნით, ზოგჯერ ოჯახიანად, აყრით. ასე მაგალითად, როგორც ბ. ნიჭარაძე წერს 1883 წელს 24 მაისს გაიძარცვა უშგულის, „ლამარია“, სოფელმა მალე შეიტყო და მძარცველები შეიპყრო (გეგე ჩარსქელიანი (მღვდელი), ივანე ყოფიანი (გოგჩაიშა წვირმიდან). მძარცველები გააციმბირეს და სოფლიდან განდევნეს სამუდამოდ.

ა) მოსახსენებლები

მესტიის მხარეთმცოდნეობის მუზეუმში შემონახულია სვანეთის ერთ-ერთი უძველესი წერილობითი ძეგლი „სვანეთის სულთა მატიანე“. ეს მატიანე იწყება „XIII-XIV საუკუნეებით, დანერვილია დიდ ტყავის გრაგნილზე ნუსხა-ხუცურით. მატეანეში აღნიშნულია სოფლების სახელები, სადაც კრებები გაუმართავთ და მათი გვარ-სახელები ვისაც სული შეუვედრებია ღვისთვის. მატეანეში შესულია მოსახსენებლები სვანეთის შემდეგი ჰეგების მცხოვრებლებისა:

ლალკერი, კიჩხლდაში, ლახამლი, ღეშტერი, მაი, ლპა, ეცერი, კალაში, ცხმარი, ებუდი, დოლი, ბეჩუ, ლატალი, ლენჯერი, სეტია, მულახი, ნურემი, ზეგენა, კალა, უშქული, უდაშვი, ჩეში, უსგური.

ამ ჩამონათვალში სულ 23 სოფელია. უშგული დასახელებულია მეოცე სოფლად.

ბ) უშგულის ეპიგრაფიკული ძეგლები ნარწარები უშგულის საყდრებში

ლამარიას საყდრის ნარწარები:

1. გუარანდუხტის წარწერა (XI ს.).

„წმიდაო ღმრთისმშობელო შეინყალე გუარანდუხტი“

2. რომანოზ ჩარქსანის წარწერა, ნაკანრი XVII-XVIII სს.) მუყემრის მაცხოვარი.

„სულს მდდელს კურთხეულ რომანოზს ჩარქსანსა შეუნდოს ღმერთმან“.

3. გიორგი მამასახლისის წარწერა (XI ს.).

„წმიდაო ღმრთისმშობელო შეინყალე გიორგი მამასახლისი“

4. კვირიკეს წარწერა (XII-XIII სს.)

„წმიდაო ღმრთისმშობელო შეინყალე სული მონისა შენისა კვირიკესი“.

5. გიორგის წარწერა (XII-XIII სს.)

„წმიდაო ღმრთისმშობელო შეინყალე გიორგი მწარედ ცოდვილი“,

6. წარწერის დასაწყისი (XIII ს.).

„წმიდაო მაცხოვარო მეოხ მეყავ...“

7. ჯინჯიხის წარწერა (XIII ს.)

„ქ. დედაო ღმრთისაო ყოვლად წმიდაო, შეივედრე სული ჯინჯიხის.“

8. გეორგე ბარდანანის წარწერა (XI-XIII სს.)

„ქ.წმიდაო ღმრთისმშობელო, შეინყალე ბარდანანი გეორგე“

9. ნილდელის წარწერა (X ს.).

„ქ. წმიდაო ღვთისმშობელო შეინყალე ნილდელი“.

10. იოვანე სვანის წარწერა (XI-XIII სს.)

„ღმრთისმშობელო შეინყალე იოვანე სვანი“

11. იოვანე მოძღვრის წარწერა (XI-XIII სს.)

„ქრისტე შეინყალე იოვანე მოძღვარი“.

12. მიქაელ ქვერებისკოპოსის წარწერა (XII-XIII სს.)

„წმიდაო ღვთისმშობელო შეინყალე მიქაელ ქვერებისკოპოსი“

13. რომა ნატანის წარწერა (XI-XIII სს.)

„წმიდაო ღვთისმშობელო შეინყაღე რომა ნატიანი“

14. იოვანეს წარწერა (XI ს.)

„ქ. წმიდაო ღვთისმშობელო შეინყაღე იოვანე ორსავე ცხოვრებასა“

„წმიდაო ღმრთისმშობელო შეინყაღე გიორგი ხუცესი ბასილესძე“

16. სოლომონის წარწერა (XIII ს.)

„წმიდაო ღვთისმშობელო. შეინყაღე მონაი შენი სოლომონ.

17. ჩარიქასძის წარწერა (XVII-XVIII სს.) ჩაჭაშის მაცხოვარი.

„სულსა მღვდელს კურთხეულს რომანოზ ჩარიქასანს შეუნდოს ღმერთმან“.

ჩაჭაშის მაცხოვრის საყდრის წარწერები

1. ჩარიქასძის წარწერა (XVII-XVIII სს.)

„სულსა მღვდელს კურთხეულს რომანოზს ჩარიქასძესა შეუნდოს ღმერთმან.

2. რომანოზ მღვდლის წარწერა (XVII-XVIII სს.).

სულსა მღვდელ რომანოზს, ამის მწერლისა შეუნდოს ღმერთმან; ვინმე, რომელნიც შემიცო-
დებდეთ, ვინმე რომელნიც შევიცოდო.“

3. ათანელ მღვდლის წარწერა (XVII-XVIII სს.)

„მღვდელსა, კურთხეულსა ათანელსა შეუნდოს ღმერთმან“

4. ბათლომეს წარწერა (XVII-XVIII სს.)

„სულსა ბათლომეს ფრიად ცოდვილსა, შეუნდოს ღმერთმან: რომელმან ბრძანით შენდო-
ბა, თქვენდაა შეგინდოს ღმერთმან.“

5. კვერეჭი (XVII-XV სს.)

„ღმერთო შეინყაღე ამ ეკლესიის აღმშენებელი და შემომწირველი ეკლესიის ღვდელი
ქრისტეს მიერ დიაკონი“.

ბ) ნაკაწრი წარწერები (გრაფიკული წარწერები)

უშგულის ლამარიას საყდრის გრაფიკები შეიცავენ თხოვნას ღვთისმშობლისადმი.

1. წმიდაო ღმრთისმშობელო შეინყაღე რომა ნატიანი (XI-XII სს.)

2. ლამარიას შესასვლელის დასავლეთის კედლის შიდა შეღესილობაზე მოთავსებული
წარწერა გიორგი მამასახლისისა (XI ს.), ასომთავრული. მთელ სვანეთში გამორჩეული
ეპიგრაფიკული ძეგლია. მისივე თანადროულია იქვე მეორე ასეთივე წარწერა განსხვავე-
ბული ტექსტით.

3. XIII-XIV სს. წარწერა ჯვარზე

„ქ. წმიდაო მთავარანგელოზო, შეინყაღე მაშენებელი შენი სოფელი ესე ცენა...“ (XV-XVI)

4. XIII ს. წარწერა ჯვარზე

„წმინდაო ბარბაღე შეინყაღენ მაშენებელი შენი ჳევი უშქულისა ამენ.“

5. გიორგი დავითულიანის წარწერა ჯვარზე (XII ს.)

„დედაო ღმერთისაო დაივედრე გიორგი დავითულიანი ამენ!“

უშგულის ეკლესიაზე მოსახსენებელი თავის თავზე ამოუკანარავს XVIII-XIX სს. მღვდელ
რომანოზს, რომელიც ხან ჩარიქასძის, ხან ჩარქსანის, ხანაც ჩარიქსლიანის გვარით მოიხ-
სენიებს თავის თავს.

მუყმერის მაცხოვრის საყდრის წარწერები:

6. რომანოზ ჩარქსელიანის წარწერა (XVII-XVIII სს.)

„სულსა მღვდელს რომანოზს ჩარქსელიანს (ჩარქსიანს?) შეუნდოს ღმერთმან.“

7. რომანოზის წარწერა (XVII-XVIII სს.)

„სულსა მღვდელ კურთხეულს რომანოზს შეუნდოს ღმერთმან.“

წარწერები ხელოვნების ნიმუშებზე – კატალოგი წარწერები გაშიფრულია–სხვადასხვა მკვლევართა მიერ, ყველაზე სრულყოფილი ჩანს რ. ყენიასა და ვ. სილოგავას ნაკითხვა (უშგული, 1986).

ხატი მაცხოვარისა. XI ს. ასომთავრული წარწერით:

მაცხოვარო ცხოველმყოფელო, მეოხ ეყავე ჳადუმს სატარვანშელსა წინაშე თქვენსა.

ხატი მაცხოვრისა XI ს. ასომთავრული და ბერძნული წარწერით:

წმიდაო სამება

იესუ ქრისტე

წმინდადა იოვანე ნათლისმცემელი

წმინდა პეტრე

წმინდა ბარბარე

წმინდა ბასილი

წმინდა თევდორე (ლამარიაში იყო)

ხატი მაცხოვრისა. XII ს. ასომთავრული წარწერა:

მე ვარ ნათელი სოფლისა

იესუ ქრისტე

მიქაელ მთავარანგელოზი

გაბრიელ მთავარანგელოზი

დედა იმრთისაი (მუყმერის მაცხოვარი)

ხატი მაცხოვრისა. XII ს. (ლამარია)

ხატი მაცხოვრისა XI ს. ასომთავრული:

ხატი მაცხოვრისა XII ს. ასომთავრული:

იესუ ქრისტე

ქრისტე ლამარტოლისაო, მფარველ გუეყავე მადიდებელთა შენთა მაცხოვარო ღმერთო.

იესუ ქრისტე (მუყმერის მაცხოვარი)

ხატი მაცხოვარისა XII ს. ასომთავრული

წმიდაი სამება (მუყმერის მაცხოვარი)

ხატი მაცხოვრისა. XII-XIII სს. ასომთავრული

იესუ ქრისტე (მუყმერის მაცხოვარი)

ხატი მაცხოვარისა XI-XII სს.

წმიდაი გაბრიელ მთავარანგელოზი

ხატი მაცხოვრისა. XI-XIII სს.

წმიდაი გიორგი (მუყმერის მაცხოვარი)

ხატი მაცხოვარისა. XII ს. (ლამარია)

ხატი მაცხოვარისა. XI ს. ასომთავრული

იესუ ქრისტე

წმიდა ლუკა

წმიდა მათე

წმიდა გაბრიელ (ლამარია).

ხატი მაცხოვრისა, XII ს. ბერძნული წარწერა (მუყმერის მაცხოვარი)

ხატი მაცხოვრისა. XI ს. ასომთავრული

წმიდაი გიორგი (ლამარია).

ხატი მაცხოვრისა. XI ს.

იესუ ქრისტე

ბერძნული OLIMP

წმიდა ანა

დედა ღმთისაი

წმიდა მიქაელი

წმიდა გაბრიელ (მუყმარის მაცხოვარი)

ხატი მაცხოვარისა XI-XII სს. (ლამარია)

ხატი მაცხოვრისა. XII-XIII სს. ასომთავრული წარწერა

იესუ ქრისტე

ხატი ჯვარცმისა XV ს. ასომთავრული წერწერა

წმიდაი პეტრე (მუყმარის მაცხოვარი)

ხატი გარდამოკსნისა XIII ს. ასომთავრული წარწერა:

გარდამოხსნა იესუსი

ქრისტე ღმერთო მომიჯსენე

მკსნელო სასუფეველსა შენსა

მე, ღომინაძე ქველი და

მულლე ჩემი რუსუდან და

შვილნი ჩვენი ვახტანგ

და ძმანი მისნი ამენ (მუყმერის წმ. ბარბარე)

კარედი ხატი მაცხოვრისა. XII-ს. II ნახ. ასომთავრული

წმიდაო მაცხოვარო მეოხ

ექმენ მარუსიანსა და

ძესა მისსა (ლამარია)

/მუუფე ჭურიათაი/

მეორე მხარე ასომთავრულია:

ქრისტე რომელი ჯვარს ეცვა ჩვენთვის

ქრისტე ღმერთო ჩვენო მეოხ და მფარველ

გუექმენ მოსავთა და მამკობთა

ხატისა შენისა მე, მეჩაბალახაიძესა

ესონასა და მეულლესა ჩემსა ბარბალებს

შეუნდევენ ღმერთმან ამენ! (ლამარია)

ხატი ღვთისმშობლისა, XI ს. ასომთავრული

დედაი ღმრთისაი.

წმიდა ბასილი

წმიდა გრიგოლი

წმიდა კვირიკე

წმიდა თევდორე

წმიდა დავით (ლამარია)

ხატი ღვთისმშობელისა, XI ს. ასომთავრული

დედა ღმრთისაი

წმიდაი ნათლისმცემელი

წმიდაი ბასილ

წმიდაი გრიგოლ

წმიდაი გიორგი

წმიდაი დემეტრე

წმიდაი თევდორე (ლამარია).

ხატი ღვთისმშობისა. XIII ს. ასომთავრული
დედაო ღმრთისაო მეოხ ექმენ წინაშე ძისა.
შენსია ხჩაოანსა ბასილს, მის ძეთა

ხატი ღვთისმშობლისა. XIV ს. ასომთავრული
დედაო ღმრთისაო შეიწყალე
და მამაი და შალიკასა ცოდვანი
მათნი ძმისა შენისა მახესა, დედაო
ღმრთისაო (მუყმერის მაცხოვარი)

ხატი ღვთისმშობლისა – XIII-XIV სს. ასომთავრული
დედაო ღმრთისაო მეოხ
და მფარველ მექმენ წინაშე ძესა
შენსა, დღესა განკითხვისასა
მოიკსენ სატანჯველთაგან
მამკობი ხატისა შენისა და
გუარანდუხსა (მუყმარის მაცხოვარი)

ხატი ღვთისმშობლისა. XII-XIV სს. ასომთავრული.
ქ. ვედრებისა ღვთისამშობელო,
მეოხ და მფარველ მექმენ.
განკითხვისა მამკობსა
ხატისა შენისა წინაშე
ძესა შენსა გალდის (მუყმერის წმ. ბარბარე)

ხატი ღვთისმშობლისა. ასომთავრული
დედაი ღმრთისა
წმიდაო ლამარიო
შეუნდე სულსა მართასა (ლამარია)

ხატი ღვთისმშობელისა. XII ს. ასომთავრული
დედაი ღმრთისაი.

ხატი ვედრებისა. ასომთავრული და ნუსხური
დედაი ღმრთისაი.
წმიდაო იოვანე
ჩარჩოზე – ვესუ ქრისტე
დედაი ღმრთისაი.
წმიდაო იოვანე
წმიდა თევდორე

კარედი. XIII ს. ასომთავრული
დედა ღმრთისაი.
ანა წმიდაი დემეტრე
წმიდაი დემეტრე

ხატი მთავარანგელოზისა. XIV-XV სს. ასომთავრული
წმიდაი მიქაელ
მთავარანგელოზი (მუყმერის წმ. ბარბარე)

ხატი მთავარანგელოზისა. (ლამარია)

ხატი მიქაელ მთავარანგელოზისა. XI ს. ასომთავრული
წმიდა მიქაელ (მუყმერის მაცხოვარი)

ხატი მთავარანგელოზისა. ასომთავრული
წმიდა მიქაელი

ხატი მთავარანგელოზისა (წმ. ბარბარე)

ხატი მთავარანგელოზისა. XIV ს. ასომთავრული
მიქაელ მთავარანგელოზი
წმიდა მთავარანგელოზი.
შენიდე ცოდვანი (წმ. ბარბარე)

ხატი მთავარანგელოზისა. XIV ს. ასომთავრული.
წმიდაო მიქაელ
წმიდაო მიქაელ მთავარანგელოზო (წმ. ბარბარე)

ხატი მიქაელ მთავარანგელოზისა. XI-XII სს ასომთავრული
წმიდა მიქაელ მთავარანგელოზი
დაივედრე ღირჭ და წაიქ ლ ოაქ (მუყმერის მაცხოვარი)
ხატი მთავარანგელოზისა (წმ. ბარბარე)

ხატი მთავარანგელოზისა. XII ს. ასომთავრული
წმიდა მიქაელ

ხატი მიქაელ მთავარანგელოზისა. XII ს. ასომთავრული
წმიდაი მთავარანგელოზი
მიქაელ
წმიდაი
ანგელოზნი

ქ. წმიდას მთავარანგელოზო შეიწყალე მაშენებელი შენი სოფელი ცენა, დედანი და მამა-
ნი, ყოველნი კასნი, მეოხ ექმენ წინა შენ ქრისტესა დღეს მას განკითხვისას (ლამარია).

ხატი მთავარანგელოზისა – XIII-XIV სს. ასომთავრული
მიქაელ მთავარანგელოზი
წმიდაო მთავარანგელოზო
შეიწყალე ვედრება
დედაი ღმრთის
წმიდა მარკელე (ლამარია)

ხატი მიქაელთამავანგელოზისა. X-XI სს ასომთავრული
მიქაელ მთავარანგელოზი (წმ. ბარბარე)

ხატი მთავარანგელოზისა (მუყმერის მაცხოვარი).

ხატი მთავარანგელოზისა XI ს.
ხატი მთავარანგელოზთა გამოსახულებიანი X ს. (მუყმერის მაცხოვარი)
ხატი ანგელოზისა (ლამარია)
ხატი მთავარანგელოზისა XIV ს.
წმიდაი პეტრე

წმიდა მათე

ხატი წმ. გიორგისა. XII-XIII სს. ასომთავრული
წმიდა გიორგი.

წმიდაო გიორგი მცხეთისაო შეიწყალე ხევი
მცხეთისა შენსა წინაშე შემავალი (მუყმერის მაცხოვარი)

ხატი წმ. გიორგისა
წმიდა გიორგი (ლამარია)

ხატი წმ. გიორგისა XI ს. (წმ. ბარბარე)

ხატი წმ. გიორგისა. ასომთავრული
წმიდა გიორგი (ლამარია)

ხატი წმ. გიორგისა. XIII-XIV სს. ასომთავრული
წმიდაი გიორგი

ხატი წმიდა გიორგისა. XIII-XIV სს.
წმიდა გიორგი

ხატი წმიდა გიორგისა. ასომთავრული
წმიდა გიორგი

ხატი წმ. დემეტრესი. XII-XIII სს. ასომთავრული
წმიდა დემეტრე
შეიწყალე გიორგი რუ(....)

ხატი წმ. კვირიკესი XI-XIII სს. ასომთავრული
წმიდა კვირიკე (მუყმერის მაცხოვარი)

ხატი წმ. ბარბარესი (წმ. ბარბარე მუყმერი)

ხატი წმ. დედების გამოსახულებით
წმიდა ირინე. წმიდა ეკატერინე. წმიდა ბარბაღე.
მარცხნივ - დედა ღმრთისა, მარჯვნივ წმ. იოვანე.
შუაში - იესუ ქრისტე
წმ. გიორგი, წმ. თევდორე

ხატი იოვანე ნათლისმემლისა. XIII ს.
წმიდაო იოვანე ნათლისმცემელო, მეოკ და მფარველ ექმენ წინაშე ქრისტესა ცოტნეს და
ქობულს და ცოტნეს ცოლსა ვანელსა, ამენ (მუყმერის წმ. ბარბარე)

ხატი იოვანე ნათლისმცემლისა. XIII ს.

ხატი წმინდანის გამოსახულებით.

ხატი შედგენილი სხვადასხვა დატვიფრული გამოსახულებებით

კარედი. XIV ს. ასომთავრული
წმიდა ელია
გაბრიელ მიქაელ

ზურგი – ჯუარო პატიოსანო და ყოველთა
წმიდათ მადლო ყოვლისა
ცოდვისაგან განმწმინდე, მაშორვე;
გიორგი ნოსტაი – ამენ;
და ბუღას ჩემსა მეუღლესა ფუთისა (მუყმერის მაცხოვარი)

კარედი ასომავრული
ზურგ ზე: დედაო ღმრთისაო მეოხ და
მფარველ ექმენ ხუაშას
მეუღლეს, შეუნდოს, შეუნდოსა (მუყმერის მაცხოვარი)

კარედი. (მუყმერის წმ. ბარბარე)

ხატი მთავარანგელოზისა
ფრაგმენტი – 2
ფიცარი – 2

ჯვარი საკურთხევის ნინამდებარე. XII ს. ასომთავრული
წმიდა ბარბარე
წმიდა გრიგოლ, წმიდა მარკოზ
წმიდაო ბარბალა შეიწყალე ამშენებელი
შენი ხევი უშგულისა ამენ!
წმიდაი გიორგი
წმიდაი დემეტრე
წმიდაი თევდორე
დედაო ღმრთისაო,
დაივედრე გიორგი
დავითულიანი, ამენ
წმ. მარკელ
წმ. პეტრე (მუყმერის წმ. ბარბარე)

ჯვარი საკურთხევის ნინამდებარე. XII-XIII სს.
წმიდა გიორგი
წმიდა კვირიკე
წმიდაო კვირიკე და წმიდაო ივლიტე, შეივედრე
სულითა ამირბერი ამენ (ლამარია)

ჯვარი საკურთხევის ნინამდებარე. XII ს.
წმიდაი იოვანე მახარებელი
წმიდა მიქაელ
წმიდა გაბრიელ
წმიდა გიორგი
წმიდა მათე
იესუ ქრისტე
წმიდა ბარბარე
წმიდა პეტრე
წმიდა მარკოზ

ჯვარი საკურთხევისა ნინამდებარე. XII-XIII სს.
იესუ ქრისტე (ლამარია)

ჯვარი საკურთხევის ნინამდებარე. XI-XIII სს.

წმიდაი ნიკოლოზ
წმიდაი გიორგი
წმიდაი თევდორე
წმიდაი მიქაელ

ჯვარი საკურთხევის წინამდებარე

ჯვარი საკურთხევის წინამდებარე XIII.

ჯვარი საკურთხევისა. XII-XIII სს.
ბარბარე, ეკატერინე
წმიდა ლუკა
თევდორე, მარკოზ, პეტრე

ჯვარი საკურთხევისა. XI-XII სს.
დედა ღმრთისა
წმიდაი ლუკა
წმიდაი პავლე
ქ. ნასრეთისა, ღვთისმშობლო
შეენიე იოვანე ჭაბიანსა და
მეულლესა მისსა თაბას და ძეთა მისთა ამენ.

ჯვარი საკურთხევისა. XI ს.
იესუ ქრისტე
წმიდა გიორგი
დედა ღმრთისა
წმიდა იოვანე ნათლისმცემლო (მუყმერის წმ. ბარბარე)

ჯვარი საკურთხევისა. XII-XIII სს.
წმიდა დემეტრე (ლამარია)

ჯვარი საკურთხევისა
ქრისტე იესუ
წმიდა გაბრიელ
წმიდა გიორგი
წმიდა ნიკოლოზ
წმიდა დემეტრე

ჯვარი საკურთხევისა. (მუყმერის წმ. ბარბარე)

ჯვარი საკურთხევის წინამდებარე
ფრაგმენტი

ჯვარი ფრაგმენტი. XII-XIII სს.
იესუ, დედა ღმრთისა
წმიდა იოვანე (მუყმერის წმ. ბარბარე)

ქუდი ჯვარისა. X-XII სს.
წმიდა გიორგი
წმიდა მიქაელ
წმიდა იოვანე
დედა ღმრთისა

წმიდა პავლე
წმიდა ლუკა
წმიდა გიორგი

ჯვარი საწინამძღვრო – 2

ჯვარი საწინამძღვრო
ქრისტე, კვირიკე
შენწყალებს ესტატი ოქრომჭედელი (მუყმერის წმ. ბარბარე)

ჯვარი საწინამძღვრო
ჯვარი საწინამძღვრო. XI ს.
წმიდა სამება
იესუ ქრისტე

ჯვარი საწინამძღვრო
ძელცმაი
წმიდა იოვანე
წმიდაი გიორგი
ცამდარს, ონოფრეს, არლუნს, შუენდოს
ღმერთმან (ლამარია)

ჯვარი საწინამძღვრო
წმიდა დემეტრე
დედაი ღმრთისა (ლამარია)

ჯვარი საწინამძღვრო
ქრისტე იესო
წმიდა დემეტრე
წმიდა გიორგი
სულსა მონისა დხოენე ხალჩესიამ
მეოხ ექმენ ქ. ძელო ცხოვრებისაო (ლამარია)

საწინამძღვრო დროშა-ჯვარი (ლამარია)

ჯვარი საკურთხევისა წინამდებარე. ასომთავრული
ანგელოზი გაბრიელ
ანგელოზი მიქაელ

ჯვარი. ასომთავრული
წმიდაი გიორგი

ჯვარი წარწერით
წმიდაი კვირიკე

საწინამძღვრო ჯვრის ტარები და ბურთები
კვერთხი. ვერცხლი დაუფერავი – 70სმ.
თავი შემკულია ფოთლოვანი ორნამენტით (მუყმერის წმ. ბარბარე)

ხატი წმ. თევდორესი. XI-XII სს.
წმიდაი თევდორე
იესუ ქრისტე

მიქაელ გაბრიელ
დიმიტრი
დედა ლვთისა
იოვანე ნათლისმცემელი
წმიდა იოვანე მახარებელი
წმიდა იოვანე ოქროპირი (მუყმერის წმ. ბარბარე)

ხატი მთავარანგელოზისა. XI-XII სს. ასომთავრული
წმიდა არს, წმიდა არს
წმიდაი გაბრიელ (მუყმერის წმ. ბარბარე)

ხატი მიქაელ მთავარანგელოზისა. ასომთავრული
წმიდაი მიქაელ (ლამარია)

ხატი მთავარანგელოზისა (ლამარია)

ხატი მაცხოვრისა
ესუ ქრისტე (მუყმერის მაცხოვარი)

ხატი წმინდანის გამოსახულებით. XI-XII სს (მუყმერის მაცხოვარი)

ხატი მაცხოვრისა. (მუყმერის მაცხოვარი)

ხატი წმ. იოვანესი
წმიდაი იოვანე (მუყმერის მაცხოვარი)

ხატი წმ. გიორგისა. XI ს.
წმიდაი გიორგი (მუყმერის მაცხოვარი)

ხატი ღვთისმშობლისა. XIII ს.
დედაი ღმრთისაი

ხატი ღვთისმშობლისა. XIII-XIV სს.
ვედრების ღმრთისმშობელი
ქ. დედაო ღვთისაო მეოხ მექმენ
წინაშე ძესა შენსა მამკობსა
ხატისა შენისა დღესა განკითხვისა,
ულონოსა შვილსა საღირს (მუყმერის მაცხოვარი)

იოვანე ნათლისმცემელის ხატის ფონის მოჭედებლობა. XIII ს.
წმიდაი იოვანე ნათლისმცემელი (ლამარია)

იოვანე ნათლისმცემლის ხატის ფრაგმენტები. XIII ს.

მთავარანგელოზის ხატის წარწერა. XIII ს.
წმიდაო მთავარანგელოზი, მეოხ
ექმენ მონასა შენსა ჳადუმ
ე.... რიანსა, ამინ (მუყმერის წმ. ბარბარე)

წარწერის ფრაგმენტი. XIII ს.
რომელთა გაქუს კადნიერებაი იოვანე, ელია და შიო მოსავსა ფარსმანა(?) (მუყმერის წმ. ბარბარე)

მთავარანგელოზის ხატის ფრაგმენტები – 2

მედალიონი წმინდანის გაოსახულებით

ხატი მაცხოვრისა (ყიბინი)

ხატი იოვანე ნათლისმცემლისა (ყიბინი)

ხატი მთავარანგელოზისა (ყიბინი)

ხატი წმინდანისა. XI-XIII ს.

დედა ღმრთისაჲ

ამისა მწერალსა გაბრიელს

ცოდვა შეუნდოს ღმერთმან (ჩვიბიანი ფუსტი)

ხატი წმ. გიორგისა

წმიდა გიორგი

ამისა მწერალს გიორგის, შეუნდოს ღმერთმანი; დეჟს მსახურსა ხატი შეუნდე წრ-სა შუა შლნ ლუ შეუნდოს დოდ(??) გიორგის მსწელიბი(ეს) შეუნდოს ღმერთმნი მის მამა დიმთა შეუნდოს (მუყმერის მაცხოვარი).

ხატი მაცხოვრისა. XII-XIII ს.

ესუ მაცხოვარი (მუყმერის მაცხოვარი)

ხატი ღვთისმშობლისა. XIII ს.

დედა ღმრთისაჲ (მუყმერის მაცხოვარი)

ხატი წმ. გიორგის XII-XIII ს.

წმიდაი გიორგი მოისარი (მუყმერის მაცხოვარი)

ორი ქისა უშგულიდან

1910 წელს ბესარიონი ნიჭარაძემ ე. თაყაიშვილს გადასცა ტილოს პატარა ქისა. რომელზეც ერთ მხარეს ამოქარგულია ვეფხვი, მეორე მხარეს – გული და ამოქარგულია წარწერა ლექსის ტექსტით.

1972 წელს საქართველოს სახ. მუზეუმის სვანეთის სამეცნიერო ექსპედიციამ (მ. ჩართოლანი) უშგულში (ჩაჟაში) მიაკვლია ქისას, რომლის ერთ მხარეს ამოქარგულია ჯაჭვით დაბმული გული, ხოლო მეორე მხარეს ცეცხლის აღმენტებული გული და ამოქარგული წარწერით:

პირველ ქისაზე ასეთი წარწერაა:

„ქ. ვეფხვე ლაღე და ლამაზი, მინდორს ჩასულა ვარდობდა:
ვარდი ჰელობს, ლამაზს ეძებს. გაჭრილა ან ნავარდობდა“.

მეორე ქისაზე ასეთი წარწერაა:

„ქ. გულო ჯაჭვითა დაბმულო, დაეჰსენ დამართებასა,
ვაი, ჩემსა გამარჯვებასა და ჩემსა დამართებასა.“

მეორე გვერდზე:

„ქ. დავიწუი, ცეცხლი მედების, დავიწუი მართლისაგან.“

და გულგმირულად დიდი ვინძი მარადის ჰმობს მართლისაგან.“

ორივე ქისას ათარიღებენ XIII საუკუნის მეორე ნახევრით (სვანეთი წერ. ძე. 1988წ. II, გვ.

როგორც აღინიშნა, 1910 წელს მოენყო ექსპედიცია სვანეთში, ექვთიმე თაყაიშვილმა შემდეგნაირად დაახასიათა უშგულის გეოგრაფიული გარემო, საყდრები, მათში არსებული ხატ-ჯვრები და სხვა სარიტუალო თუ საყოფაცხოვრებო ნივთები. აქ მხოლოდ იმ ნივთებს დავასახელებთ, რომლებიც ბოლო 1972 წლის ექსპედიციის ჩამონათვალში არაა ნაჩვენები. ამასთან ერთად საინტერესოა ე. თაყაიშვილის შეხედულებანი მოცემულ საკითხზე, რომელიც მან გამოაქვეყნა პარიზში 1937 წელს. მისი აღწერით თავისუფალ სვანეთს შეადგენენ თემები: უშგული, კალა, იფარი, ნვირმი, შადიში, მულახი, მესტია, ლენჯერი, ლატალი. და ამდენივე შტატის (როგორც რუსები უწოდებდნენ) ეკლესიაა. მთლიანად ზემო სვანეთში დასახლებულია 14 შტატის ეკლესია. უშგულში შტატის ეკლესიად მიჩნეულია „ლამარია“, უშგულის 4 თემი (ჭიბიანი, ჩვიბიანი, ჩაჭში, მუყმერი) გაშენებულია ენგურის სათავეში, გეოლოგ ფავრის განმარტებით, უშგულის თემი მოთავსებულია საყინულეს ძველ მარენაზე. უშგულის თემი ერთი-ერთმანეთზე მიბმულ სოფლებით, ორსართულიანი ქვის სახლებითა და შვიდსართულიანი კოშკებით შორიდან მოგეჩვენებათ ქალაქად, რომელშიც მრავალი ქარხანაა.

სოფელ ჭიბიანიში სამი ეკლესიაა, პირველი დიდი, შტატის ეკლესია, ღვთის მშობლისა, ეს ეკლესია სოფლის გარეთ არის მაღლობზე, გამაგრებული ზღუდით და კოშკით. ორი შესასვლელი კარი აქვს, ერთი რკინით არის შეჭედილი, ეზოში ბოძზე ჰკიდია ორი ზარი. ეკლესია სინური რიგისაა შიგნით კედლები მთლიანად მოხატული ყოფილა. ახლა მხატვრობა ზოგან გაფუჭებულია. კარგად მოსჩანს ვედრება მთავარანგელოზებითურთ, მაცხოვარი გაშლილი სახარებით არის წარმოდგენილი წარწერით: მე ვარ ნათელი სოფლისა და სხვ.

ექვთიმე თაყაიშვილის დროს ყოფილა:

1. დროშა ტყავისა, რომელზედაც გამოხატული ყოფილან სხვადასხვა წმინდანები ტარს თავზე ჰქონია ჯვარი შემკობილი ორი ძვირფასი ქვით.

2. ჩარდახი ხატებისათვის ოთხ წვრილ სვეტზე გუმბათის მსგავსი თავით. სვეტები შეძერწილი ოქროთი დაფერილი. ჩარდახი დანგრეულია.

3. ფეშხუმი ვერცხლისა, ოქროთი დაფერილი, 28 სმ. სიმაღლით, ფოთლსიებური შემკობილობით, ლამაზი ნახელავი.

4. აზარფეშა ვერცხლისა, შემკობილი წარწერით სულა გელოვანისა.

„ქ: ესე აზარ: ფაშა გულუანა სულას.“

5. რქა ჯიხვისა ანუ ქარახსი, ღვინის სასმელი ლამაზად შემკობილი მხედრული წარწერით: „ქ. ღმთის: მადლს: რას მიწყენს: შავი: ყირმიზი: ღვინო ჰვლთ მეჭიროს ვარდი თავს მერქოს, ამ ვარდს ვერ ხედავ დალიე ღმთის მადლისა“.

ქემოთ აწერია:

ქ: ესე ქარახსი წულუკიძის მერაბისა არის.

6. ვერცხლის სურა ჩუქურთმიანი, მხედრული წარწერით:

ქ: შეუნირავს წულუკიძეს მერაბს უშგულის დედა მღვთისათვის, ესე ვერცხლის სურა, მისდა საღვგრძელოდ. ამინ!

მერაბ წულუკიძე ცხოვრობდა მე-18 საუკ. დამდეგს (ქართ. ცხოვრ. II, გვ. 226).

7. სარკეები – სამი

8. თასი ვერცხლისა ნავისებურად წაგრძელებული, შემკობილი მხსლის მსგავსი სახეებით.

9. ვერცხლის ჯამი, მხედრული წარწერით:

ქ: ეს ჯამი ბეჟან ლორთქიფანიძისაა. (მე-18 ს, დასაწყისი)

8. ვერცხლის თასი, მხედრულის წარწერით:

ქ. ლოლობერიძის: როსტომის: არის:

9. ვერცხლის თასი: მხედრულის წარწერით:

ქ: ეს თასი სიხნია მეიფარიანის არის.

10. ვერცხლის ჯამი, მრუდი ზოლებით შემკობილი.

11. ვერცხლის წონოლა ჯამი შემკობილობით.

12. სხვა ვერცხლის სადა ჯამები – 20.

13. ვერცხლის თასი მაღალის საფეხურით და მხედრულის წარწერით:

სულ: მქნელი ამისი მანქარაშვილი ოტია

14. ბადია ვერცხლისა, დიდი დროზნიცით ფსკერში, მსგავსად დადიშქელიანის ბადიანა ეცერში, შემკობილი 4 თვლით, დიამეტრი 41 სმ.

12. ვერცხლის თეფში მხედრული წარწერით:

ქ: წმიდის გიორგის ილორის არის

შვიდნი ფსკერზე ხლართული მხედრულით, ისე როგორც ლევან დიდი დადიანი ხელს აწერდა სიგელებზე, სწერია: „ლევან“, ცხადია, ეს ბადია ლევან დადიანის მიერ ყოფილა შეწერილი ილორის ეკლესიისათვის მე-17 საუკუნის პირველ ნახევარში.

13. ლახტი რკინისა, შვიდი ფრთით, შემკობილი ვერცხლის ჭდეებით.

14. ცული საომარი ბრინჯაოსი, კელტური რიგისა.

15. ცული საომარი, რკინისა, რკინისავე ტარით

16. ცული საომარი რკინისა, ვერცხლის ჭდეებით ლამაზი ნახელავი, მეფის ან ერისთავის წინამძღოლი კაცის აღჭურვილობა.

17. ვერცხლის ქამარი

18. ვერცხლის სანამლე (თოფის წამლის შესანახი)

19. სატეხი ბრინჯაოსი 16 სმ. სიგრძის

20. ზანდუკი ხისა მოხატული, რომელშიაც ინახება სხვადასხვა ყურსაკიდები, ვერცხლის სადა, ტატილები, ფოლაქები, პატარა ჭურჭლები ვერცხლისა, ჭიქები: სამსისი, პატარა ბოთლები და სხვა.

21. დ. ბაქრაძე უჩვენებს კიდევ საეკლესიო წიგნებს და მათ შორის მეტაფრასს ანუ წმიდა-თა ცხოვრებას, რომელნიც დღეს აღარ ჩანან.

მეორე ეკლესია ჟიბიანში არის წმ. გიორგი (ჯგრაბა). ამ ეკლესიაში იყო:

1. დიდი კანდელი ხისა, ერთობ თავისებური, ჯვარის სახისა, ოთხი ხის ფეხით; თავი თავდება ხიდანვე გამოქანდაკებული ხარის თავით, და კიდევ ახლავს ნიღბების მსგავსი ფიგურები; ზემოთ დარქობილი აქვს ოთხი ხისაგან გამოქანდაკებული მტრედის ფიგურა. კანდელი წინათ ჩამოკიდებული იყო საკუთხევის წინ.

სოფელ ჩაჭაშში ორი ეკლესია არის. ერთი ახლა გაუქმებულია, წმ. გიორგისა. თამარ მეფის ციხე სიმაგუმში ორ დიდ შავი ტუფით აშენებულ კოშკებს შუა ეს პატარა ქვის ოთხკუთხედი ეკლესიაა. ქვის კანკელით, და ეძახიან „ლაშკუდიორს“. ეს და ჟიბიანის სამების ეკლესია (უფალ) ოსებს გაუქმარცვიათ და მართლა, ორთავე ეკლესიაში დარჩენილია უამრავი ხატის და ჯვრის ფიგურები გაძარცვულნი.

მეორე შტატის ეკლესია არის მაცხოვარისა ქვისგან ნაშენი, ქვისავე კანკელით. ეკლესია სულ მოხატულია და საკმაოდ კარგად შენახული. ფრესკებიც შედარებით კარგია. საკურთხეველი კონქში წარმოდგენილია ვედრება მთავარანგელოზებითურთ. ქვემოთ ეკლესიის მამები, ჯვარის ფილონებით, სულ ექვსი. ჩრდილოეთ კედელზე ჯვარცმა, ხარება, ღვთისმშობლის მიძინება და დანილ წინასწარმეტყველი. სამხრეთის კედელზე: ამალღება და ჯოჯოხეთის წარტყვენა, ფრისცვალება და ლაზარეს აღდგენა. დასავლეთის კედელზე წმ. გიორგი და წმ. თედორე, დასავლეთის ფანჯრის ორივე მხრით თითო წამებული მანდილოსანი. ეკლესიაში ინახება:

1. სამი ვერცხლის, სადა ჯამი.

2. ბუკი ანუ საყვირი სპილენძისა, გრძელი.

მურყმერში ორი ეკლესია არის, ერთი შტატისა, მაცხოვრისა, მეორე – სოფლის დასარულს – წმ. ბარბარესი. ეკლესია მაცხოვარისა ქვისაა, ქვისავე კანკელით ამ კანკელში სამი კამარა არის და კამარები იწყება თვით იატაკიდან. კედლებზე ემჩნევა ნაშთები ფრესკებისა: უკეთ მოსჩანან დასავლეთის კედელზე. ნათლის ღება და ჯვარცმა. ეკლესიაში ნივთები ბევრია.

1. ვერცხლის ჯამი შემკობილობით

2. ორი უბრალო ვერცხლის ჯამი და ერთი ვერცხლის ჭიქა.

3. ჭურჭელი თიხისა „ბოკვის“ მსგავსი.

4. ფარი სპილენძისა მრგვალი

5. ხის კათხა ძაღლის თავის ქანდაკებით და მეჭექის მსგავსი შემკობილობით.

6. ლახტი რკინისა მრგვალი ფრთებით, ვერცხლის ჭდეებით შემკობილი

7. ვერცხლის სკიპტრა – ლახტი დიდი რომბისებური შემკობილობით.

8. ვერცხლის სკიპტრა ლახტი. სახელური ხაზებით შემკობილი, მსხვილი თავი, ბურთი, ცხოველთა თავების სახეებით.

შენიშვნა: ეს ორი ნივთი პირველად ჩვენი ექსპედიციის მიერ იქნა აღმოჩენილი, ფრიალ საყურადღებოა. ფორმით ესენი ლახტს მოგვაგონებენ, მაგრამ რეალურად საომარი იარაღები ვერ იქნებოდნენ. ამგვარი ნივთი უნდა ყოფილიყო ემბლემა ერისთავთა ხელისუფლებისა, მათი სკიპტრაა.

სკივრში აღმოჩნდა სხვა ნივთებიც: კრიალოსნის მარცვლები, მოღუნული დანა რკინისა, ვერცხლის რგოლი, სამაჯურის მსგავსი, ტრედი ქანდაკებით ოვალურ წრეში, ერთობლ ლამაზია, ქინძისთავი ცხენის გამობატულებით ზემოთ. ჩანჩხურები სპილენძისა, შველის, ფრინველებისა და სხვა სახეებით.

სკივრში ამას გარდა იყო ბევრი მოქარგული და ნაკერი ტანისამოსი, უფრო ბავშვებისა და ქალებისა, ფრიალ დაობებული სინესტისგან; ზოგი სულ გაფუჭებული იყო. რამდენიმე ვერცხლის ფული თათრული, სპარსული და ბიზანტიური პატარა ჭურჭელი მინისა და სხვ.

წმ. ბარბარეს ეკლესიაში დაკეტილ სკივრში აღმოაჩინა ხატი იოანე ნათლისმცემლისა ნარწერი:

„წმინდაო იოანე ნათლისმცემელო, მეოხ და მფარველ ექმენ წინაშე ქრისტესა ცოტნეს და ქობულს და ცოტნეს ცოლსა ვანელსა, ამინ.

ექვთიმე თაყაიშვილის აზრით, ცოტნე უნდა იყოს ცოტნე დადიანი (ე. თაყაიშვილი, გვ. 172).

18. უშგულის საყდრებში შემონახული საზღვარგარეთული საბანკური

უშგულში შემონახული უცხოური ნივთების აღწერილობა – ანალიზი ხდებოდა სხვადასხვა დროს. ბოლოსანს შედარებით სრულყოფილი ანალიზი აქვს გაკეთებული მეცნიერს კიტი მანაბელს, რომელმაც წიგნად გამოსცა 1982 წელს „სვანეთის საგანძურ“.

უშგულში შემონახული ნივთები მოწმობს იმას, რომ ფეოდალურ ხანაში უშგულს ურთიერთობა ჰქონია არა მარტო საქართველოს სხვა კუთხეებთან არამედ დასავლეთ ევროპასთან და ქრისტიანულ აღმოსავლეთთან.

უშგულში შემონახული უცხოური წარმოშობის ხელოვნების ძეგლთა შესწავლას წლების განმავლობაში ეწეოდნენ საქართველოს მეცნიერებთა აკადემიის ქართული ხელოვნების ისტორიის ინსტიტუტი: ხუროთმოძღვრების, მონუმენტური და დაზღური მხატვრობის, ოქრომჭედლობის, ხეზე კვეთის, ქსოვილების, ხელნაწერთა მინიატურების და სხვ. ყოველივე ამას საფუძველი ჩაუყარა გ. ჩუბინაშვილმა.

უშგული ენგურის სათავესთან, კოშკების მრისხანე ციტადელი, აუღებელ სიმაგრეს წარმოადგენდა, რის გამოც ძნელბედობის უამს ყველაზე საიმედო საცავს წარმოადგენდა. როგორც აღინიშნა მის საყდრებში ქართული და უცხოური ხელოვნების არაერთი ნიმუშია შემონახული.

სირიული ბარძიმი. უშგულშია შუა საუკუნეების ჭედური ხელოვნების იშვიათი ნიმუში. ქრისტიანული ეპოქის უნიკალური ნიმუში (გ. ჩუბინაშვილი) – ვერცხლის ბარძიმი, რომლის ზედამირზე სახარების სცენებია გამოსახული (სიმაღლე 17 სმ, დიამეტრი 11სმ). ბარძიმი ვერცხლისაა, ოქროთი დაფერილი, სირიული ყაიდისა. არაბული წარწერებით, შემკობილია სევადით და მცირედ ამობრვლი სურათებით. მათ შორის: 1. წმ. გიორგი ცხენით, რომელიც ადამიანს გმირავს; 2. იოსები ყვედრის მარიამს, შობა ქრისტესი; 3. ნათლისღება; 4. იერუსალიმში შესვლა და ჯვარცმა.

ბარძიმი აღწერეს 1904 წელს პ. უაროვამ, 1910 წელს ე. თაყაიშვილმა, 1931 წელს გ. ჩუბინაშვილმა.

ბარძიმი მორთულია 6 ჭედური კომპოზიციით, შექმნილია სირიის სახელისნოში VI საუკუნეში. მასში სიმეტრიულადაა აგებული შობის კომპოზიცია. ნათლისღების კომპოზიციაში მდინარის ნაცვლად სანათლავშია მონათვლა. მეომართა სიმეტრიული ფიგურებია ჯვარცმის კომპოზიციაში, მის ქვედა ნაწილში წინასწარმეტყველთა ნახევარფიგურების მწკრივია. ანგელოზთა ჯერული შარავანდედები, ფრინველთა და ცხოველთა სპეციფიკური გამოსახულებანი.

ხის კარედი (წმ. ბარბარე) – ე.თაყაიშვილმა მიაკვლია 1910 წელს (18X11სმ), დაყოფილია უჯრებად. მარჯვენა კუთხეში მტრედის სურათით. ამოცილილია ნაწილები – ე. თაყაიშვილს პ.

ნიუარაქმესთან უნახავს ოჯახში მინაზე დახატული მაცხოვარი, რომელსაც ამ ხატიდან ამოღებულიად მიიჩნევს. ეს კარედი ხატიც დასავლეთ ევროპული რიგის ძეგლადაა მიჩნეული. **ერეკლე II-ის იტალიური მედალიონები.** უშგულში დაცულ ნივთებს შორის დიდი მნიშვნელობისაა იტალიური XIII საუკუნის მედალიონები. მედალიონები ტყვიისა და დამზადებულია ჩამოსხმით. ისინი სხვადასხვა ზომისაა და დამზადებულია სხვადასხვა საერო სცენებით და სიმბოლური გამოსახულებებით. ერთ მათგანზე გამოსახულია მოცეკვედე წყვილი, მეორეზე – მუსიკოსები, დანარჩენზე – შეწყვილებული ლომები და ორთავიანი არწივი. ორთავიანი არწივის გამოსახულებიან მედალიონზე ლამაზი ლათინური ასოებით არის წარწერა:

„მაგისტრმა პეტრატუსმა, მილანელმა, მე შექმნა.“

ამ ტიტულით მოიხსენიებიან ოქრომჭედლები და მხატვრები. ისინი იკონოგრაფიითა და სტილით მაღალი ხელოვნების ნიმუშებია.

გერმანული ვერცხლის კათხა. უშგულში ინახება გერმანიაში ნიურბერგში დამზადებული კათხა. ეს არის ფეხიანი კვერცხისებური ფორმის ჭურჭელი, რომლის ტანი ნვეთისმაგვარი რელიეფური ბურთულებითაა დაფარული. ჭურჭლის ფეხს ხის ტანის ფორმა აქვს, მასზე ნაჯახიანი კაცის მინიატურული ფიგურაა მოთავსებული. ჭურჭელი მთლიანად ოქროთია დაფერილი. მასზე გამოკვეთილია ქალაქ ნიურბერგის დამლა N. კათხა საინტერესოა ევროპული ოქრომჭედლობის თვალსაზრისით. გარდა ამისა, ამ კათხის მნიშვნელობას ზრდის მასზე მოთავსებული ქართული წარწერა, სევადით შესრულებული მხედრული წარწერის სტრიქონი გარშემო გასდევს კათხის ზედა ნაწილს. წარწერა პირველად ე. თაყაიშვილმა ამოიკითხა, წარწერის ტექსტი ასეთია:

„შემინირავს ეს ვერცხლის კათხა: მე ერისთავს შოშიტას: უშგულის დედა მლთისისათვის: ჩვენად სადღეგრძელოდ და გასამარჯვებლად, ამინ ღმერთო.“

წარწერაში რაჭის ერისთავი შოშიტა არის მოხსენებული, რომელიც ცნობილია 1696-1731 წლებში. ამ შოშიტას შესახებ ვახუშტის ისტორიაში წერია, რომ იგი მონაწილე ყოფილა იმ გაუთავებელი შუღლისა და ომიანობისა, რომელსაც ადგილი ჰქონდა დასავლეთ საქართველოში XVII საუკუნის ბოლოს და XVIII საუკუნის დასაწყისში. მას ცოლად ჰყავდა მეფე ალექსანდრეს ასული. დედა მისი გათხოვილი იყო აბაშიძეებში. ფეოდალთა ომში შოშიტა ერისთავი მნიშვნელოვან ძალას წარმოადგენდა. იგი ხან მეფის მხარეზეა, ხან ლიბარტიანებთან და აბაშიძეებთან ერთად ილაშქრებდა მეფის წინააღმდეგ. ამ შოშიტამ 1720 წელს აიღო ციხე კაცხი და წამოიღო მისი საგანძური. 1722 წელს ალყა შემოარტყა იაშვილების ციხეს, მეფე უშლიდა მაგრამ არ ისმინა, მაშინ შემუსრა მეფემ მოალყენი და ურჩი ფეოდალი შოშიტაც იქ დაიღუპა.

ნათელია, რომ უშგულის სალოცავები ცნობილია და იზიდავდა მორწმუნეებს საქართველოს სხვადასხვა კუთხიდან, მიუხედავად სვანეთის იზოლირებისა იგი მაინც მჭიდრო ურთიერთობაშია ბართან, ამის დასტურია შემდეგი ციხე: გიორგი მეფემ შეირთო რაჭის ერისთავის ასული, დასადგურა როდამ სვანეთს ძითურთ, მაგრამ 1716 წელს აქაც მიუხდნენ ზურაბ და ბეთან აბაშიძენი და „იავარპყევს“ და წავიდნენ. როგორც ჩანს, სვანეთი აქტიურადაა ჩართული პოლიტიკურ ცხოვრებაში.

XII-XVIII საუკუნეების სვანურ საბუთებიდან ამოწერილი გაოთქმები:

- „დიდები ღმერთო“
- „ადიდენ ღმერთმან“
- „ამენ“
- „ამრთელე და ადღეგრძელე“
- „ალაშენე და აკურთხე სახლი და საყოფელი“
- „ამა პირსა ზედა“
- „ამა სანუთროსა და მას საუკუნოსა“
- „ან და მარადის და უკუნითი უკუნისამდე“
- „დასაბამითგან ვიდრე უკუნისამდე“
- „გებდნიეროს ღმერთმან“
- „დღესა მას საშინელსა“
- „ერთმანეთისა ნდომითა და მონებითა“

- „ზემო უშკულს, ქვემო ლალვერს“
- „კურთხეულა აქა და მას საუკუნოსა“
- „იესიან, დავითიან, სოლომონიან, ბაგრატიანიან“
- „კრულ, წყეულ და შერევენებულიმც არს“
- „კრულმცა არს“
- „მამა ძე და სული წმიდა“
- „მეოხ და მფარველ ყოფა“
- „მე ვარ ნათელი სოფლისა“
- „კუალად ამრთელე და ადღეგრძელე“
- „ცათა შინა და ქვეყანასა ზედა“
- „მეუფე მეფეთა და უფალი უფლებათა“
- „მთის იქითა და მთის აქეთა“
- „მტკიცე და უქცეველი“
- „მოგვიდა ჩვენ შიგან გაუყრელობაი და სიმტკიცე“
- „მოვედით კურთხეულნი, მამისა ჩემისა“
- „მფლობელნი ყოველთა სუფევათა“
- „მწარედ ცოდვილი“
- „მწე და მფარველ ექმენ“
- „ნებითა და შეწვენითა ღმრთისაითა“
- „სახელითა ღმრთისაითა“
- „სიკვდილითა სიკვდილისა დამთრგუნველი“
- „უკუნიითი უკუნისამდე.“

19.1819-1820 წ.ს. საეკლესიო აჯანყება რაჭაში

ძველად საქართველოში ყოფილა საეკლესიო სინმინდებებისა და ქოენბის დამცველთა და გადამანახველთა რაინდთა ჯარი, რაინდის უმთავრესი მოვალეობანი ყოფილა. მტრის შემოსევის დროს საეკლესიო ქონებისა და საეკლესიო-სამონასტრო პერსონალის უსაფრთხო ადგილებში გახიზნა. ისინი ძირითადად დასაველეთ საქართველოს მთიანეთის – რაჭა – ლეჩხუმი-სვანეთის მკვიდრნი ყოფილან და ფუსტელები ეწოდებოდათ. ამ ტრადიციის დამცველი რაჭაში ყოფილა სოფელი ფუტიეთი. სვანეთში ეს ტრადიცია ფაროდ ყოფილა, უშგულში დღესაც დგას ფუსტის ეკლესია და იქვე წყაროს ფუსტაალ ეწოდება. ამ ღონისძიების წევრებს საყდრის კაცებს, საყდრის შვილებს ეძახოდნენ.

როგორც აღინიშნა, ფუსტობა კარგად ორაგინზებული საეკლესიო – სარწმუნოებრივი სისტემა ყოფილა, რომელიც გარდა იმისა, რომ გახიზნავდა საეკლესიო ქონებას და მის პერსონალს დასაველეთ საქართველოს მთიანეთში, გახიზნულნი ახალ ადგილზე აგრძელებდნენ მოღვაწეობას, ადგილებზე ქმნიდნენ ქრისტიანულ ხელოვნების სკოლებს.

ეს ფორმა იქნა გამოყენებული რუსეთის იმპერიის შემოსევის დროს. როგორც ცნობილია, 1801 წელს რუსეთის იმპერატორმა ქართლ-კახეთის სამეფო გააუქმა და აღმოსავლეთი საქართველო რუსულ მმართველობას დაუქვემდებარა. 1810 წელს საქართველოს მთავარმმართველმა ა. ტორმასოვმა იმპერიის ბოლო მეფის სოლომონ II-ის ტახტიდან გადაყენება და იმპერიის სამეფოს რუსეთთან შეერთება გამოაცხადა. რუსის ჯარი იმერეთისა და რაჭის ციხე-სიმაგრეების დაკავებას შესდგომია. 1810 წლის აპრილის დასაწყისში რაჭის ყველა მნიშვნელოვანი სიმაგრეები დაუკავებიათ (ტოლა, ხვანჭკარა, ხოტევი, ონი, პატარა ონი, ნავარევი, ხიდისკარი, ჭიდროთა, მინდა).

1814 წლის ბრძანებით შეუქმნიათ ახლად შემოერთებულ ტერიტორიების დროებითი მმართველობა, რომელსაც მმართველი განაგებდა. ყოფილი იმერეთის სამეფო ოთხ ოკუგად დაუყვიათ: ქუთაისის, ვანის, შორაპნის და რაჭის. ამ დებულების თანახმად ამ ოკრუგში შედიოდა „რაჭის მთელი პროვინცია, ყველა ოსები, რომლებიც იმერეთს ეკუთვნოდა და სვანეთის სოფელი უშგული“.

რაჭის ოკრუგის ცენტრად სხვადასხვადასდებიათ. აქ ყოფილა რუსეთის ჯარის ერთი ასეული და 30 ცხენოსანი კაზაკის რაზმი. 1819 წელს რუსეთის ხელისუფლება დასაველეთ საქართველოში საეკლესიო რეფორმის გატარებას შესდგომია, ამ მიზნით საეკლესიო ყმა-მამულის

აღწერა დაუნყია. რეფორმას მოსახლეობაში უკმაყოფილება გამოუწვევია. ყოფილ იმერეთის სამეფოში აჯანყებას უფეთქია, რომლის ერთ-ერთი მთავარი ცენტრი რაჭა ყოფილა. 1829 წელს აჯანყება იმერეთის მმართველს გორჩაკოვს ჩაუხშვია, მემამობეთა ციხე-სიმაგრეები შინაგანად გაუსწორებიათ, ხალხი რუსეთში გადაუსახლებიათ, მკაცრად დაუსჯიათ სამღვდლოება და გლეხობაც. ამ ბრძოლას შესწორვია 2000 ფუსტის რაინდი. საბედნიეროდ საეკლესიო ქონების სენათში გატანა მოუსწრიათ. გორჩაკოვს რაჭის ოკრუგის ცენტრი სხვაგვადან ხოტევეში გადაუტანია. ამ დროისათვის (1835წელი) რაჭის ოკრუგის მოსახლეობა 23500 კაცი ყოფილა. XIX სს. 80-იან წლებში ონის ოკრუგში, რომელშიც მამისონისა და კუდარის ოსური სოფლებიც შედიოდა 34000, ხოლო ამბროლაურის ოკრუგში 33500 სული ყოფილა (ი. დვალი "ჩვენი რაჭა" 2006 წელი გვ. 33 (თბერაძე)).

20. უშგულის მუზეუმი დღეის მდგომარეობით (2009 წ.)

უშგულის საყდრებში ყოფილი საეკლესიო განძი (ხერავილ) დღეის მდგომარეობით თავმოყრილია უშგულის საზოგადოების ცენტრალურ სოფ. ჩაუაშში, სამსართულიან სახლ-კოშკ „მუზეუმში“. მუზეუმის ექსპოზიცია და ინვენტარი შემდეგი სახისაა:

I სართული

1. 2 ც საკურთხევის ნინამდებარე ჯვარი დიდი ზომის
2. 3 ც. ფერწერული ხატი
3. 5 ც. ხის სკივრი
4. 4 ც. სპილენძის ქვაბი
5. 1 ც. რკინის კერა
6. 1 ც. საკურთხევის ნინამდებარე ჯვრის ვერტიკალური მკლავი ზედა ნაწილში ჭედური ფრაგმენტით.
7. 1 ც. ჩანგი ხის
8. 1 ც. მშვილდი ხის.
9. 1 ც. გვიანდელი პერიოდის სასანათლე
10. 3 ც. საპროცესო სადგარი გვიანდელი.
11. 2 ც. ცეცხლავამლე რკინის კარადა, დაკეტილი, დალუქულ მდგომარეობაში.

№1. სეფი

1. ვერცხლის სხვადასხვა ზომის თასები
2. სპლენძის სხვადასხვა ფორმისა და ზომის ფილები და თასები 9 ც.
3. 2 ც. სპილენძის ზანზალაკი და 1 ც. რუსული საანაწილის ნაწილი.
4. „ბარბლა ყვებალ“, - სავაზირო არგანი ვერცხლის 1 ც.
5. საბარძიმე ქსოვილი ჯვრის ფორმის 2 ც.
6. ქისები სხვადასხვა ზომისა და ფორმის 10 ც.
7. აბრეშუმის ქსოვილი თავსაფრის ფორმის 2 ც.
8. მღვდლის სამოსი 1 ც.
9. ანალოგიაზე დასაფენი ქსოვილი 3 ც.
10. ოქრომკედით ნაქარგი 1 ც. ქსოვილი
11. ქამრის ფორმის ნაჭრები ნაქარგი ზოგიერთი ოქრომკედით 8 ც.
12. სამკლავური მღვდელის 4 ც.
13. ყვეთელი ფერის ქსოვილი 1913 წლის 8 სექტემბერს შენაწირი გიორგი ეპისკოპოსის მიერ 1 ც.
14. ქამრის ფორმის გრძელი ნაჭერი 1 ც.
15. „სატრ“ - ხის ყუთი 1 ც.
16. მძივები 117 ც. ლითონის და ვერცხლის
17. ჯვრები 4 ც. სხვადასხვა ზომის № 67.71
18. 6 ც. ლითონის ზანზალაკი №41.

19. მძივები ფლარუნები №24.
20. სამკაული ფლარუნები 17 ც. №144-160
21. საპირნამლე 2 ც. №201-202
22. ქამარი №35.
23. ფლარუნები ლითონის სამი მძივით №22.
24. ბრინჯაოს ნივთი №879 1ც.
25. მინის სამაჯურის ორი ნატეხი.
26. დოქები კერამიკული 3ც.
27. ვერცხლის პატარა თასები 2ც.
28. სპილენძის სხვადასხვა ზომის თასები 3 ც.
29. სპილენძის სხვადასხვა ზომის თასები 19 ც.
30. სანინამძღვრო ჯვრის ვერცხლის ტარი 1 ც.
31. სასაკმევლე №762 1 ც.
32. სამკუთხედის ფორმის მოქარგული ქსოვილი 1ც.
33. ხატის დაფები №104, 105, 109, 112და ერთი უნომრო ფრაგმენტები და ქალაღში გაბვეული ჭედურობის მცირე ფრაგმენტი.
34. ლითონის ოთხკუთხა ნაჭერი ირმის გამოსახულებით №655,
35. მინის სამაჯურები 11 ცალი და სხვადასხვა ფრაგმენტი.
36. 7 ცალი ოვალური ფორმის ხის ყუთები - „სატრ“
37. ხის პატარა ზომის სკივრი ორნამენტირებული 1 ც.
38. სამაჯურები სხვადასხვა ზომის ვერცხლის 15 ც.
39. ბოქლომი რკინის 1 ც.
40. ხის სკივრი ორნამენტირებული ფერებით 1ც.
41. ვერცხლისა და უბრალო ლითონის ბურთულები 123 ც. №179.
42. მძივები №707
43. სამაჯურები №860-68 8 ც.
44. ჩაფრასტები №38
45. ძეწკეები №771
46. ისრები 4 ც.
47. საყურე დაფით №42.
48. ქამარი №223.
49. სპილენძის მძივების აცმა №27.
50. მძივები 32 ც. №40
51. რკინის სამაჯური №79 1 ც.
52. ლითონის მძივები 2 ჯვროით №21.
53. ქამარი №7458.
54. სასაფეთქლის ფრაგმენტი №746;
55. სატრ - ხის კოლოფი, მასში არსებული 411 ც. ვერცხლის სამაჯურით.
56. ორი ხის კოლოფი №994 მასში არსებული სხვადასხვა მონეტებით, დალუქული.
57. ოვალური ფორმის ხის კოლოფი ორნამენტირებული ფერებით დალუქული. მასში არსებული მონეტებით.
58. ხის კოლოფი 1 ც.
59. გუმა მწვანე ფერის №651-654.
60. სპილენძის ორი თასი
61. საყურე 1 ც.
62. 3 ც. ლითონის ზანხალაკი
63. ხატის ბორტის ფრაგმენტი: ჭედურობით მთ. ანგელოზის გამოსახულებით.
64. ხის კოლოფი დიდი ზომის 1 ც.
65. ქამარი №226.
66. ქამარი № 770

67. ქამარი №222
68. ქამარი №224,
69. მახათი ბრინჯაოსი №1015
70. ძეწკვი №120
71. ჯაჭვი №239
72. ძეწკვი №136
73. ძეწკვი სამჭვალით №121
74. ძეწკვი მსხვილი რგოლი №123
75. ძეწკვი 3 ც. №141-143.
76. ძეწკვი მსხვილი №125
77. ძეწკვი ლამარიადან №126
78. ძეწკვი №135.
79. ჟღარუნა სპილენძის 5 ცალდი №33.
80. ძეწკვი ვერცხლის №118
81. ძეწკვი ორი რგოლით №122
82. შეწირული ბალთები №225
83. ბეჭდები 23 ც.
84. ყელსაბამი №649
85. სხვადასხვა ფრაგმენტები №713-35-მდე
86. ჩაფრასტები ქალის სამკაული №2312
87. ყელსაბამი №140
88. ხარაილის ნაწილები 3 ც.
89. ძეწკვი 6 ც.
90. ქამარი №227
91. 19 ც. ლითონის ჟღარუნა №58
92. ლითონის მძივები და ჟღარუნები №1011
93. ჯვრები და პატარა ზომის მძივები №750
94. საკიდი ჟღარუნები №653
95. 2 ც შავი ფერის ქვა
96. სამაჯური შუაში დიდი შავი ქვით,
97. მონეტები №81, 87 ც.
98. ხის ყუთი სხვადასხვა ნივთებით
99. ხის ყუთი სხვადასხვა ნივთებით
100. ხის ყუთი სხვადასხვა ნივთებით.
101. დუა №75.
102. ლითონის ბალთები ფირფიტები №658, 17ც.
103. ლითონის ქამარი №235.
104. ლითონის ნაჭერი ძეწკვი №234,
105. ჯაჭვი №859
106. სასაფეთქლის ფრაგმენტი №747
107. ბეჭდები №824-839
108. ბეჭდები №796
109. სადაფის ბრტყელი მძივი №46.
110. ქარქაში №57.
111. ისრები №57
112. იტალიური მედალიონები 4 ც. №229.
113. სამაჯური №66
114. ძეწკვი №72
115. ჩაფრასტის ფრაგმენტი 2 ც. №78

116. საყურე ლითონის სამკუთხედის ფორმით №430 ა-ბ
117. ჩაფრასტის 8 ძეწკვი № 36
118. 6 ც. ვერცხლის მძივი №25
119. შეწირული ნივთები №198
120. ქისა 1 ც.
121. 7 ც. სპილენძის თასი და 1 ც. ვერცხლის
122. სპილენძის სამაჯური №1018
123. საბეჭდავი №65
124. გულსაკიდი ბირნჯაოსი №39.
125. ფრაგმენტები მინის სამაჯურის №657
126. 2 ც. მძივი №13
127. მრგვალი ნიჭარის ფრაგმენტები №200
128. დიდი ზომის ხის ყუთი ორნამენტირებული; მძივების აცმები. გავსებული.
129. მძივების აცმა №782
130. მძივების აცმა №842
131. მძივების აცმა №15.
132. ფერადი მინის მძივები 75 ც. №31.
133. მძივების აცმა №4.
134. მძივების აცმა №7.
135. მძივების აცმა №201
136. მძივების აცმა №856
137. მძივების აცმა №774
138. მძივების აცმა № 1005
139. მძივების აცმა №850
140. მძივების აცმა №32
141. მძივების აცმა №18
142. მძივების აცმა №34
143. მძივების აცმა №181
144. მძივების აცმა №16
145. მძივების აცმა №660
146. ქამარი №37
147. მძივების აცმა №752
148. მძივების აცმა №841
149. მძივების აცმა №743
150. მძივების აცმა №178
151. მძივების აცმა №161
152. მძივების აცმა №773
153. მძივების აცმა №14
154. მძივების აცმა №738
155. მძივების აცმა №851
156. მძივების აცმა №1009
157. მძივების აცმა №701
158. მძივების აცმა №17
159. მძივების აცმა №858
160. მინის და ქვის მძივები და ორი ვერცხლის ბალთა №2.
161. მძივები გიშრის №840
162. ლითონის მძივები №1008
163. მძივების აცმა №28

164. მძივების აცმა №1007
165. ოთხი ფერადი მძივი №8.
166. ყვითელი და ფერადი მძივები №10
167. მძივები სხვადასხვა № 1010
168. მძივები მინისა და ქარვის №20
169. მძივების აცმა №26
170. მძივების აცმა №852
171. მძივების აცმა №709
172. მძივების აცმა №844
173. მძივების აცმა №847
174. ორი მწვანე და 1 თეთრი მძივი №12.
175. ორი ცალი ჭრელი მძივი №9
176. მძივების აცმა №1004
177. მძივების აცმა №848
178. მძივების აცმა №853
179. მძივების აცმა №857
180. მძივების აცმა №712
181. მძივების აცმა №710
182. მძივების აცმა №1006
183. მძივების აცმა №846
184. მძივების აცმა №737
185. მძივების აცმა №763
186. მძივების აცმა №749
187. მძივების 5 ც. №5
188. მძივები სხვადასხვა №745 4ც.
189. მძივების აცმა №703
190. თითისტარის ქვეები 3 ც.
191. მძივების აცმა №713
192. ისრის პირი №659
193. მძივების აცმა № 708
194. მძივების აცმა 5 ც. სხვადასხვა ფორმის უნომრო.
195. სხვადასხვა მძივები და 2 ქინძისთავი უნომრო 8 ც.
196. ძენკვი ორი გასაღებით
197. ოთხი ფერადი მძივი №ბ 11.
198. ჩაფრასტის ფრაგმენტები №869
199. მძივები №843
200. მძივები №6
201. ორი მძივი №3
202. დუა №757
203. მძივები ვერცხლის №744
204. ლითონის ფირფიტა №756
205. ნიჟარა №766
206. ქინძისთავები სხვადასხვა
207. ხის ყუთი სხვადასხვა მასალის ფორმისა და ზომის მძივები.
208. ხის ყუთი სხვადასხვა მასალის, ფორმისა და ზომის მძივებით №2.
209. ხის ყუთი სხვადასხვა მასალის, ფორმისა და ზომის მძივებით №3.
210. ორი ცალი ლითონის ბურთულა №7-8
211. ჯერის საყრდენი ტარი №2.
212. ისრის ტარი 1 ც.

№2 სეფი

1. მაცხოვრის ხატი №14.
2. ხატი ნმ., გიორგისა №63
3. ხატი ნმ. მაცხოვარისა ჭედურ-ფერწერული №15.
4. ხატი მაცხოვრისა №20
5. ხატი მთავარანგელოზისა №36
6. ხატი მთავარანგელოზისა №35
7. ხატი მაცხოვრისა №4.
8. ხატი მაცხოვარი მთ. ანგელოზთა შორის №ძ3
9. ხატი მაცხოვრისა №18.
10. ხატი მაცხოვრისა №6
11. ხატი მაცხოვრისა №10
12. ხატი ნმ. გიორგისა №95
13. ხატი ნმ. დემეტრესი №60
14. ხატი ღვთისმშობლისა №50
15. ხატი მაცხოვრისა №7.
16. ხატი მაცხოვრისა №17
17. ხატი მთავარანგელოზისა №25
18. ხატი მთავარანგელოზისა №27
19. ხატი მთავარანგელოზისა №5.
20. ხატი მთავარანგელოზისა №68.
21. ხატი ღვთისმშობელისა №48.
22. ხატი ნმ. გიორგისა №64
23. ხატი ნმ. კვირიკესი №59
24. ხატი მაცხოვრისა №46
25. ხატი მაცხოვარისა №11.
26. ხატი უცნობი №106
27. ხატი მთავარანგელოზისა №40
28. ხატი უცნობი №11
29. ხატი მთავარანგელოზისა №29
30. ხატი მაცხოვრისა №8
31. ხატი ვედრებისა №45
32. ხატი ღვთისმშობლისა №55
33. ხატი მაცხოვრისა №9
34. დაფა ხატისა ჭედურობის ფრაგმენტით
35. საკურთხეველის წინამდებარე ჯვარი ფრაგმენტებად დაშლილი №88.
36. ჯვარი № 101
37. ხატი ღვთისმშობლისა №52
38. ხატი ღვთისმშობლისა №53
39. ხატი გარდამოხსნისა №22.
40. დიპტიქონი №100
41. ხატი ღვთისმშობლისა №56
42. ტრიპტიქონის ცენტრალური ნაწილი №42.
43. ხატი ღვთისმშობლისა №58
44. ხატი ღვთისმშობლისა №57
45. ხატი ნმ. გიორგისა №67

46. ხატი ნმინდანისა №44.
47. ხატი მთავარანგელოზისა №32
48. ხატი უცნობი №41.
49. ხატი უცნობი №108
50. ხატი მაცხოვრისა №12.
51. ტრიპტიქონი №391
52. ტრიპტიქონი №83
53. ტრიპტიქონი გადრამოხსნის კომპოზიციით №23.
54. სანიანამძღვრო ჯვარი №76.
55. ჯვარი სანიანალმძღვრო №79
56. ჯვარი სანიანალმძღვრო №80
57. ჯვარი საკურთხეველის №75
58. ჯვარი
59. ხატი მთ. ანგელოზისა №24
60. ხატი მთ. ანგელოზისა №37
61. ხატი მთ. ანგელოზისა №26
62. ხატი მთ. ანგელოზისა №30
63. ხატი ნმ. გიორგისა №66
64. ხატი მთ. ანგელოზისა №28
65. ხატი მთ. ანგელოზისა №65
66. ხატი მთ. ანგელოზისა №38
67. ხატი მთ. ანგელოზისა №31
68. ხატი ღვთისმშობელისა №51
69. ხატი შედგენილი №45
70. ხატის ფრაგმენტები 2 ც.
71. ხის ყული საბჭოთა ფულით
72. ქამრები 3 ც. უნომრო
73. ჯაჭვები 5 ც.
74. ქამრის ფრაგმენტი 1. ც.
75. სამაჯურები 18 ც. ლითონის
76. სხვადასხვა დროის მონეტები
77. 9ც. ძველი გასაღები.

II სართული

- 1.13 ც. ჭედური და 1 ც. ფერწერული ჯვარი
- 2.1 ც. ფერწერული ხატი მთავარანგელოზთა და საიდუმლო სერობის გამოსახულებით.
- 3.7 ც. ჭედური ხატი
- 4.4 ც. კომბინირებული ხატი
- 5.27 ც. ვერცხლის ჭურჭელი (კათხები, აზარფეშები, ფიალები)
- 6.2 ც. სამედიატორო ჯოხი ხის.
- 7.3 ც. ხატი (შეფუთული სარესტავრაციოდ და 1 ც. ჯვარი).

III სართული

- №1. ვიტრინა
- 1.2 ც. ნამგალი და 2 ც. ცული ბრინჯაოსი
 - 2.1 ც. ბრინჯაოს ზოდი
 - 3.23 ც. სამკურნალო ქვა ლედე
 - 4.11 ც. მინის სამაჯური

5.3 ც. ვერცხლის ჯაჭვი

№2 ვიტრინა

1. 17 ც. ვერცხლისა და სპილენძის ჭურჭელი (2 ც. ყანნი, ფიალები, ფრაგმენტები.)
2. 45 ც. სხვადასხვა ამულეტები, ხვითოები, სამკაულები, ფრაგმენტები, სამკურნალო ქვები.
3. 2 ც. სპილენძის სურა.

№3 ვიტრინა

- 1.21 ც. სამაჯური და ერთად ასხმული 10 ც. სამაჯური
- 2.11 ც. ვერცხლის ჯაჭვი (ერთს აქვს ვერცხლის ყანისებური საპირნამლე)
- 3.1 ც. ვერცხლის სასაფექთლე
- 4.4 ც. ვერცხლის კოლოფი, შუაში ნახევრადძვირფასი თვლით
- 5.3 ც. ვერცხლის ჩაფრასტი
- 6.1 ც. ვერცხლის საყურე.
- 7.1 ც. მძივების ასხმა პატარა ზომის
- 8.2 ც. სხვადასხვა ბეჭდების ასხმა
9. 1 ც. ბეჭედი დიდი ზომის მოსევადებული ვერცხლის

კედლის ვიტრინა

1. 5 ც. მძივთა დიდი ასხმა (სხვადასხვა ფორმის, მასალისა და ფაქტურის მძივებით).

მუზეუმის დირექტორი ნანული ვახტანგის ასული ჭელიძე – რატიანი, მეცნიერ მუშაკი ფრიდონ ონისიმეს ძე ნიჟარაძე.

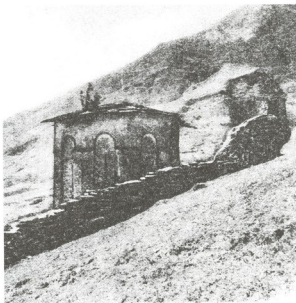
ილუსტრაციების სია

1. ითინი წმ. გიორგისთან, წმ. გიორგის საყდარი
2. წარწერები ლამარიაში, წარწერები ლამარიაში
3. მუყმერის მაცხოვრის მოხატულობა და წარწერები
4. წარწერა ლამარიაში და მუყმერის მაცხოვრის ხატი
5. წარწერა ლამარიაში და ჩაჟაშის მაცხოვრის ხატი
6. სანიმამძღვრო ხატი ჩაჟაშში და წარწერა ლამარიაში
7. სარიტუალო ნივთები, ბრინჯაოს ცულები
8. ბრინჯაოს ნამგლები და ქეთევან ნიჯარაძის ნახატები
9. სკივრი სიმბოლო გამოსახულებით და „ცხვარჩიტა“ ბრინჯაოს ქანდაკება
11. ბრინჯაოს გულსაკიდი და სვანური კერია
12. გველთან ბრძოლის სცენა მუყმერის მაცხოვარში
13. მონეტები და ყველის გუნდა
14. კვერთხი „ბარბლა ყვაბალ“ სიძმა კაკრიაშვილის შემოწერილი
15. საკურთხევლის ჯვარი ჩაჟაშის მაცხოვარში

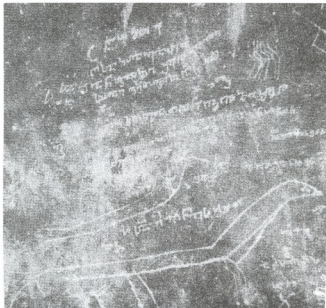
1.

„ითინი“ წმ. გიორგის საყდართან ქვაზე.

წმ. გიორგის საყდარი. უშგული.

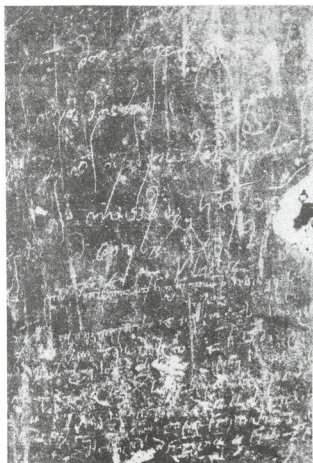

ნაკანრი წარწერები და ნახატები უშგულის ლამარიაში.

3.

ზემო-სვანეთი. უშგული. მურყმელ-მაცხოვარ (XI ს.).

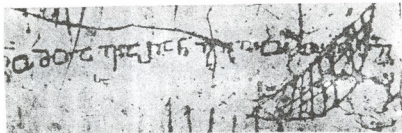

ლამარიაზე გიორი მამასახლისის გრაფიტი (XI ს.).

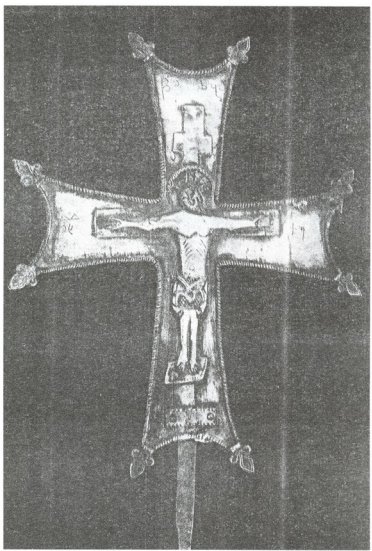

მურყმელი. ხატი მაცხოვრისა

5.

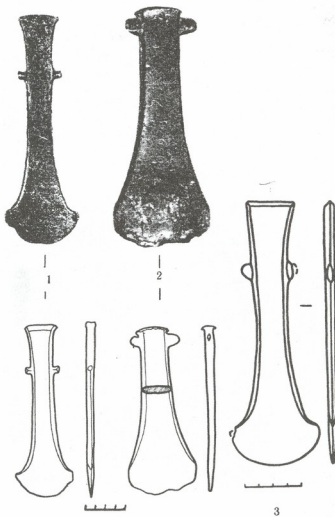
ჩაყაში. ხატის მაცხოვრისა (კატ. №?)

ჩიკობანი. სანონამძღვრნობა ჭვანთა (300-1000)

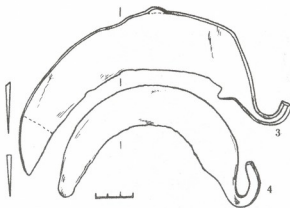
ოცნებათა და სიყვარულის
 მადლიერებისა და სიბრძნის
 სახელსწიფოებისა და სიბრძნის
 სახელსწიფოებისა და სიბრძნის

7.

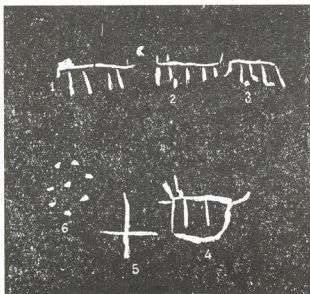
ბრტყელი ცული ბრინჯაოსი. აღმოჩენილია უშგულში.
ინახება უშგულის მუზეუმში. სიმაღლე 18,0 სმ. სისქე - 0,5 სმ.,
პირის ფართი - 6,5 სმ.

8.

შინჯილის ნაბეჭდები (ბკიანი შინჯილის ხანა)
ინახება ყუბუღაში.

სვანური საწესო გრაფიკული ბელოვნების ნიშნების შინაარსი და ფორმა

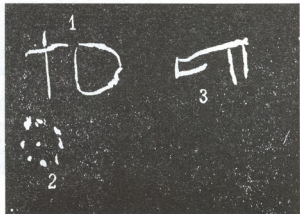

1. ჩხე 2. კვ5 3. ფურ 4. დაკელ 5. ჯუპარ 6. ბეკდარ.
ნახ. 45 წლის ქ. ნიქარაძისა. უშგული, სოფ. ჩაცაში. 1936 წ. აგვისტო.

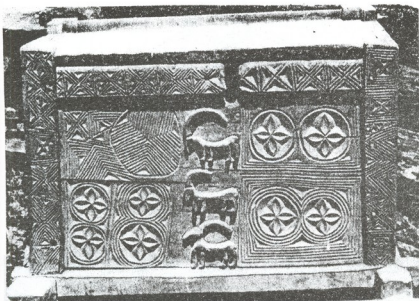
9.

53 სწავთი ჩაყიდრ მატხოვარო სიძმულ
მაშობახყდღოთ.

1. ჯგვარ 2. ბეჭდვარ 3. ენს. ნ.ბ. 75 წლის მ. ნიქარა-
დისა. უმგუელი, სოფ. ტიბიანი, 1936 წ. აგვისტო.

ტიფლისი ნი. პოლიციის სარდანი, უძველესი.

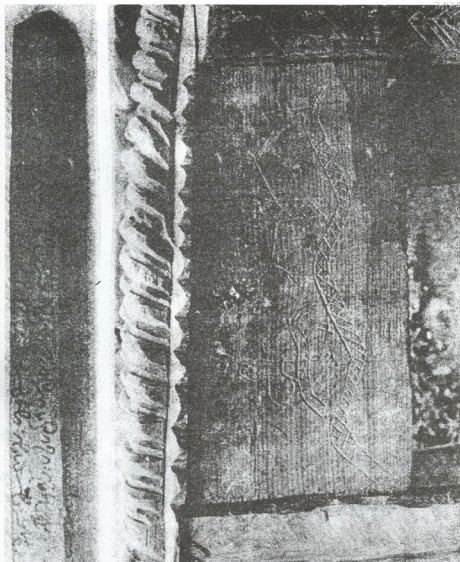
სახარისიდან პინტის ქანდაკება. ინსტიტუტი უძველესი.

ზირჯეთის ვაღსაფი-ბიჭოფაში.

სვანური სახლის კერიის შემოგარენი (ყველფ).

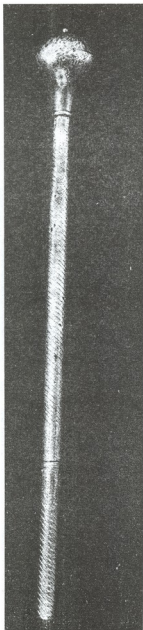
მუყერის მაცხოვრის კედელზე ამოკვეთილი გველთან ბრძოლის სცენა (XI ს.)

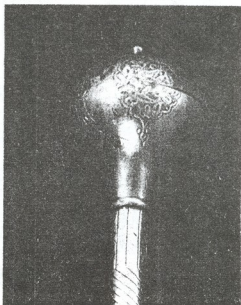
მონეტები ჩაყაშის მაცხოვარში.

ყვილი ჳყნდო
ქაყაი ყვან-
ყუყუდილ მუყუხ.

მუყმერი.

კვერთხი (კატ. № 109) ბარბლა ყვაბალ (სიძმა
კაკრიაშვილის შემოწირული)

საკურთხევის ჯვარი, ჩაუაშის მაცხოვარში.

ምስል ግዛት 1 : 480 000

22. უშგულის ადგილთა სახელეები (გიმი//ტყვეფი ქანხალ) (ტოპონიმია)

როგორც ცნობილია, ადრეულ საუკუნეებში ომიანობის, ფამიანობისა და ბუნების სტიქიების გამო ხშირი იყო ხალხთა გადაადგილება, რასაც თანსდევდა ტოპონიმის გადაადგილებაც. გეოგრაფიულ ადგილთა სახელებში მრავალი საინტერესო და ძირეული ქართული საწყისებია შემონახული. თანამედროვე სა-ე (/სა) და სევანური ლა-ა (/ლა). ლე-ა/ე სართებს შეესატყვისება/სევანური ელ-ერ სუფიქსი:

გიმ//ტყვეფ//მეფ, ნიც (მინა-წყალი, ადგილი)

ატკვერ – ატკვერი

კოდ-არ – კოდ-ები

კულულ-აშ – კულულა-ში

ლანქვ-ერ- საგრლობე-ლი

საბლ-ემ – სასაბ-ლე

ტვიბლ-ედ- ლელეურ-ი

ლატლი-იმ – ლატალ-ის (ტალა – სადარაჯო (საბა)) – სადარაჯო

ლეტე-ირ – სა ტვირ-ე (ლედეშტო- სადათვე (ცაგერი))

ნასარვ-ალ – გადანარჩენი (ლისაარვინე - შეწყალება)

ლამჯურ-იმ – სამიჯერ-ე

ზასხურ-ილ – ნასისხლი

ყორი-ლდ – კარე-დი

ქუდ-ანი – ქუდი-ანი, თუ ქერდ-იანი?

ალალი-ანი – ალალისეული.

უშგულსა და მის ტერიტორიაზე ყოველ ადგილს, მთას, ქედს, მდინარეს, წყაროს, ნაკადულს, ლელეს, ტყეს, სათიბ-საძოვარს, საყანეს, გზას, თავისი სახელწოდება აქვს. ამიტომ მრავალფეროვანია სოფლის მიკროტოპონიმია. ონომასტიკონი.

მწვერვალები (ითინ//თანლ, უხუაან, ზაგარ, დავან, უღვა, შდიხვ, კინჯაბ)

შხარა//შხარ (5201მ. (გახლეჩილი), ცენტრალურ კავკასიონზე უმაღლესი მწვერვალი აილამა (4544მ)

წვილ ლასგვრა (4000მ) – პატარძლის, საჯდომი, ლანქორის თავზე, გამოედინებ მდ. ქვიში-რი.

ქედები (თანლარ, ზაგარ, უღვა, დავან, ფიცარსიკე)

ლატვარ საფერდობე გზა, განის გზა (ტაფ-ფერდობი)

გორვამ – ქვის დასაგროვებელი.

დადიამ – სადადიო (დადიანების)

უჭაალ – მთლიანად – ლატვარ, გორვამ, დადიამ-ის მთათა სისტემა (ნარეკავის ხეობა უჭანამდე ვენახითა და ხილითა ნაყოფიერი იყო. გეოგრაფია 214.)

ყოზლამ – ყოზლასი

უღვა – სევანეთის გამყოფი ქედის თავი

კარეტ – კარედი, გადასასვლელი

ნურნიამ – ყოფს უშგულს კალდესაგან (წითელი ქედი)

ლენკვერ – უშგულის თავზე სამხრეთით, დგას თამარ მეფის ციხე-სიმაგრე.

ჯვიში ფიცარ – ჯვიშის ფიცარი.

ტყეები

მდინარე ენგურის მარცხენა მხარეს კალას საზღვრიდან:

ვლიერმ – საველურე

ქვან – ჩალრმავებული

ქორულდამ – (კალა, მულახი, ლენჯერ. სახლზედ-სახლი აგებული)

ფაკეტიბ – აღმართ ზემო
 ლაჯდენ – სატარე
 ლაჩვიაშ – საირმე (ლაჩვ-ირემი)
 ლაჭვრელდ – სახვრელე
 ჩუბე სვიფ – ქვედა სუფი მოედანი
 შაშარე ლაჭშხაშ – ჭინკების საფეხრულო
 მუჭდილ – მკერდულა
 თიბე სვიფ – ზედა სუფი მოედანი
 თვეთნაშ – თეთრულა
 ლაჩარბილ – სალაღერო (ლაღერ – საშეშედ მოჭრილი არყის მსხვილი ხე).
 მულვერბ – ლობისებურა
 ლაქთალა – საქათმე
 უეშგმეერი//კარეტ- უკანა მხარე //კარედი
 ლაფნარ – ყინულის საფენი ადგილები
 ლაცვაშ – საცალმაგო გზა (ლაცუგევე)
 ლამზერ კვიჩხ – სალოცავი ფეხი
 გვერზიანი – ტყე, საზეავე ადგილი (გვიზიანი - შესანიჩიანი)
 ლამღურღუნაღ – საღღუნე
 ლამფორილ //ლაჩხტაღ – სამზეო//საკენჭე
 გუუნ – ტყე (გუნ-ძალიან)
 ბაბრე ლარაღ – პაპების მინდვრები
 დიმოლაშ – დიმოლის ტყე
 ისგილდ – შუა გზა
 ყოზლაშ – ყოზლასი
 ლანქვერ – საგრელობელი
 ცხვაღირ – ქვაბურა

მდინარე ენგურის მარჯვენა მხარეს:

კალულდარ – კალოები
 ჩერხაშ – საასპიდე
 ჯვიპ – სამუხე//სასუქებელი, ლაჯუპ-ბუნაგი, საუნჯე
 საბლეშ – სასაბლე
 გგვიბ ჩვიბ – ფიჭვ ქვემოთ
 რობლიერ – ღელეურა
 ლატლაშ – ლატალის//სალატალე
 კვანჭილა – ლადგარ – კვანჭილას საკლავი
 ნებლეშ – დაკიდებული
 ლებარგვ – ბუჩქნარი
 ტვიბლედ – საღელეეთი
 ტყაბ – ფერდობი

სათბი საძოვრები:

ენგურის მარჯვენა მხარეს:

ჯვიპ – საძლომი
 სარაგლემზერა – წყარო სალოცავი
 საბლეშ – სასაბლე

დავაღმაღლე – დევის ნაშენი
 რობლიერ – ლელეანი
 ნებლემ – დაკიდებული
 ლატლიმ – ლატალის
 ლამარიწ ნამსგვეჯვარ – ლამარიას ნაბრძანები
 ლალშირალ – ნისქვილის ქვის სადოლაბე
 ნაკრიელ – ვაკიანი
 ნაბგულ – ნახიდური
 ლებარგვ – ბუჩქნარი
 ტვიბლედ – ხევნარი
 ჳორილდი ზუგვ – ნასახლარი გორა
 ჩაზრკინაკ – ჩაზრკის ვაკე
 დადვიში ნაკ – დადვიშის ვაკე
 ტყაბ – ფერდობი
 ნაშხვარ – ნამწვავები
 ტვიბ – ხევი
 ნილამ – ფერდობი
 რობ – ჩაღრმავებული
 ნანგლდ (ლაქვამ, ლეჭამ)
 მორვარ – სამორვარო (სამედიატორო)
 ხვირამ – კლდე საშლელი
 შყაბნამ – სამზეო
 დათლარე ლარალ – დათლარების მინდვრები
 ლაკვანა – საყრელა
 ლადგიმ//მედგიმ – სადგომი
 ცაარემ – საცვარო
 სკარემ – (კარამ) – სამლოცველო ადგილი.
 ლენკვამ – საფიჩხე (კვამ)
 ლადრგი – საადრეო (სათიბი)
 კოდარ – კოდები
 ჳგვრავი ჩაჭვარ – წმ. გიორგის ღრმულები
 ლალხორამ – საკრებულო
 ჩუბე დიშ – ქედა დიში
 ყიბე დიშ – ზედა დიში
 ნამყვამ – ნაკოშკარი
 ლათხვარილ – სანადირო
 სგიმი ფოყარ – მყავე წყლის ფერდები
 ლაჯგმ კოჯ – სამარილე კლდე

ლახვ (საერთო სახელწოდება ამ ადგილების), ლახვაშია- ლელეს ჰქვია კინიაში (მარტილი)
 ლამ//ლოამ (ჩეჩნურად, ინგუშურად, დაღესტნურად)

ენგურის მარცხენა მხარეს:

ლაჩვამ – საირმე
 ლალგენ ნაკ – სადგომი ვაკე
 გორვამ – ქვის მოსაგროვებელი

კვრცხალ – გასხეპილი (ლიკრცხე-გასხეპვა)

დადიამ – დადიასი

გიცრი ნაბგვარ – ვერძის შუბლები

ლენკვერ – სასამყვირო (სასაყვირო)

ბაპრე ლარალ – პაპების მინდვრები

გვიბარ – გუბეები (ტბაც არის, ზღვის დონიდან 3000მ-ზე).

დეცილდ (სვანეთის გამყოფ ქედს იქით) დეც-ცა

ისგილდ – საშუალებდო

ყოზლამ – ყოზლასი

ლამჯურამ – მუჯრა (ჯოხი) – საჯოხე

კარრლარ – აღმართები

კულშლამ – საკულუშულე

ლალნურამ – სახბორე

კალიწრ – კა(ფიქალი) საფიქალე

ბეტლანი – ფერდობი საზვავე, ბეთლემ-(ბეთლანი), ადგილი ნვირმიშიც.

ლამურყვამ – საკოშკე

ბვრე ქვამ – ბააგების ქვაბი

კამუყ – კერიასთან (მუყ-მდე)

ქვრდ – საგრილე

ნასარვალ – ლისარვინე, გადანარჩენი

ლანქვერ – საგრილობელი

ლანლეშტიორ – სათიკნე

ლეტიერ (ტიორ-აჭირვოს (საბა))

ლაცაგ – საეკლე

ზაგარ – (ლაქვამ, ლეჭამ) – ზეკარი

მარყანამ – მარყანასი

ულვა – ულელი, ქედი

ლეკველა – საყორეო

ლამდა შდიხე – ამოსაზიდი ქედი

ლასდილ: - სასადილო

ჭორი ნაკ – ყვავის ვაკე

ქვასიმ – ქვასიმის (ქვას-ცოცხი)

ქრისდე ვოშგინ – ქრისტეს უკან

შეშლამი ტვაბ – შეშლამის ლელე

მუქველიდა ნიც – მუქველედის წყალი

ყორილდ (ყორ კარი) – კარედი

კარეტ (ჰყოფს ყორელდს ზესხოსაგან) – კარედი

ცან – ცენა სოფელი

ბაპრე ლარალ – პაპების მინდვრები

ნაშალვარე ლარა – ნაომარი მინდორი

ზაგრიელ, მინდვერ (სოფელში) – ზეკარის მინდორი

ზასხვარლ – საზასხვო (ზისხ – სისხლი, სასისხლო)

ლანზორა – (საზღვარი უშგულის საზოგადოებასა და ლაშხეთს შორის// თავშესაყარი)

ფარალ – ფარები, ფერდობი

ზასხე: (სოფელი XVI ს. ამონყვეტილა XX ს. ადგა)ნასისხლარი.

ჭორობ – აჭარიდან გადმოტანილი ტოპონიმი ჩანს
 ბრიგენი მინდვერ – ბრიგონის მინდორი
 ლექვეარე მინდვერ – წისქვილების მინდორი
 ლემთქეში ზაგარ – ლემთქეშის ზეკარი
 ლაზრამ (სანადირო) – სალაზრამო
 შყაბან – (სანადირო) – სამზეო
 თვეთილდამ – (სანადირო) – თეთრი ქუდი
 ნეშკა – ფარეხ – ფერდი უღელტეხილი
 ლაცლაგ დაბ – საცილობელი ყანა
 მარჩხფარ // ლემჩხფარ – ჩანჩქერები

დაბარ (ყანები)

დასავლეთის მხრიდან:
 ნაკრგლად – სახვრელია
 მაცბააშ – შესაძლებლობის
 ბარვალდამ – ბარვადასი
 ფარ – საფერდო
 ნახენილდ – ვინრობი
 რადგ//ლადაგ – საქრობი
 ჩარალ – საჩრდილო
 ქვეთხამ – სამშრალი
 ჯვედიამ – შორედი//გრძედი
 ნაჩვალ – ნახრამევი
 ლარა – მინდორი
 ტიმუყ – ლელესთან
 ნაკარ – ვაკები
 ბარბლ მიდამ – წმ. ბარბარეს მიდამო
 კარ – კერიასთან
 ლატაფ – საფერდობო
 დენლარ – სადენლარო
 სგიმილდ – მჭავენწყლედი
 ლამლავარ – სამოსავლო (მოღავე)
 კაჩარ – ფეხზე მდგომარე
 კანოლ – ნაჯახურა
 გვირაბ – საგვირაბე
 მორელთხუმ – მორელის თავზე
 ალალიანი – ალალისეული
 ლარა – მინდორი
 ნარვამ – ნაშალი
 ფაკვლდ – დაკიდებული
 დამდვლამ – სადათვე
 ლაქლაქ – საქალაქო
 ქუდანი – საქუდე
 კაბარჯ (კაპარჭი ისრების ჩასადები? თ. მიბზუანი)
 ყვაბშაანი – ყვაბ (გუნდა) საგუნდაო

მდინარეები

ჭალა `რივენ (მდინარე საერთოდ)

ჭალა (ენგური)

ქვიშირ (ქვიშიანი მდინარე, ენგურის შენაკადი)

ყორილდი ჭალა (ყორულდშის მდინარე - ცხენისწყალი)

ზასხვა ჭალა (ზესხოს მდინარე)

ნაკადულები

ნაკადულებს სახელი უმეტესად იმ ხეობებისა და ლელების სახელის მიხედვით ჰქვია, სადაც მოედინებიან (ტვიბ//ტვიბრა).

ჯვიპი ტვიბ - ჯვიპის ლელე

ლაჩვაში ტვიბ - ლაჩვაშის ლელე

ვალიერში ტვიბ - ვალიეშის ლელე

მაცბაში ტვიბ - მაცბაშის

სვიფი ტვიბ - სვიფის

მუყმერი ტვიბ //ტმუყ - მუყმერის

ნაშგობ (შგობ-ლოდი-ნაშგობ) - სალოდე ლელე

ნატბირო - ნატუბევი

ფიბიანი ტვიბ - ფიბიანის ლელე

ფაყვლაშ - აღმართის ნაკადული

ქვერდი ტვიბ - ქვერდის ლელე

ლაცვა ტვიბ - საეკლე ლელე

მედაშ - მედაშის ნაკადული

მარყანაში ტვიბ - მარყანაშის ლელე

ქრისტე ვოშგინი ტვიბ - ქრისტეს უკანა ლელე

შეშლაში ტვიბ - შეშლაშის ლელე

ქვასიში ტვიბ - ქვასიშის

ლამჯრხელდი ტვიბ - საჭინჭრე ლელე

ტვიბერ (ხეობა) - დიდ ლელე//ხევი

სარაგ (წყაროები)

ვოქლაშ - (მუყმერის სოფლის წყარო - ვოყლაშ აყალოსი)

კარაშ (მუყმერის სიახლოვეს - კა - ფიქალი ქვა)

კასრი ნიცე ლათრა (კეისრის წყარო, თამარ დედოფალთანაა დაკავშირებული) ძალიან ცივია, 3000 მ. ზღვის დონიდან).

ბლალოჩინის წყარო (ჩაჭაშის სიახლოვეს, ბ. ნიჭარაძის სახელს უკავშირდება)

ფუსტაშ - ჩვიბიანიშია ფუსის ეკლესიის მიდამოში მკვლევარები უკავშირებენ ფიუსტელებს ფიუსტა-ხეთების ღვთაება იყო თ. მიზნუანი.

ფიბიანი სარაგ (ფიბიანის სარაგი-წყარო), სარაჯი - შადრევანი (ვეფხისტყაოსანი, გვ. 58)

ბაპა წყარვალ - მღვდლის წყაროები

სგიმარ (მჟავე წყლები)

ცაარეში სგიმ - ცაარეშის მჟავე წყალი

ლახვა სგიმ (ლახვის მჟავე წყალი)

ყორულდი სგიმ (ყორილდის მჟავე წყალი)

მკპ - ქაობი

მორელ (მუყემერში მინერალურია, საქონელი ეტანება, ადამიანები არ სვამენ)

მორელ (ჩაჟაში იგივეა, რაც მუყემერში)//ბინულუ, იქვე ხიდასა ერქვა ბინულიდამრეცხველი

გვიბ - დაგუბებული წყალი (წყაროც, საბანაო გუბეც)

ტბები

ცხვადიორ (ცხვად - ქვაბი) - ტბა ლახვის დასაწყისში ღრმაა (2000მ. ზღ.დ.)

გვიბარ - გუბე, ტბა 3000 მეტრზე დადიამთან.

ადგილები სოფლის უბნებში

მუყემერში:

ნესგვინ- შუაგული სოფლის

ლეჟ ფაყ - ლეჟაშრილარ - აღმოსავლეთის უბანი

ჟიბე ფაყ - ზედა უბანი, ზემო უბნ, ელები

ჩუბე ფაყ - ჩვიბშარ //ჩვიბრი//ჩვიბშარილარ - ქვემო უბანი

ჰაგრა - თავშესაყარი ადგილი (აგარა)

ფაკვარ - მალალი ასასვლელები (აღმართები)

ლალხორ - სახეო შესაკრები ადგილი, საყრილობო, საკრებულო - მუყემერსა და ჩაჟაშს შორის ლახორ ხორ ბერძნული ქვეყნის ხალხი, ხალხის შესაყარი ადგილი.

ჩაჟაშში

ჩვიბრი - ცენტრი, თავშესაყარი, საფერხულო ადგილი

ჩიბჩხემ - სოფლის დასავლეთი ნაწილი

გვალდიეერ - სოფლის სამხრეთი ნაწილი

სუფარ - სოფლის აღმოსავლეთი ნაწილი. სეფე-სეფობა ადგილი (ვეფხის ტყაოსანი გვ. 60)

ლაშკედურ - სამჭედლო

ჩვიბიანი

ნესგვინ - სოფლის ცენტრი

თუშრე ნამზიგვ//თუშრე ზუგვარ - თუშების ნამოსახლარი

სავიარე ნაშდუხე - მუსულმანების, ოსების სასაფლაო.

ჟიბიანი

ნესგვინ - სოფლის ცენტრი

ჟიბე ფაყ - ზედა მხერა, უბანი

ჩუბე ფაყ - ქვედა მხარე უბანი.

23. უშგულური „ცვინ“ ზღაპარი

ზღაპარი, როგორც ცნობილია, აგებულია ფანტასტიკურ ამბებზე, რომელიც უკავშირდება სინამდვილეს, რეალურ ცხოვრებას, როგორც იდეა-თემატკით, ისე მოტივით, სიუჟეტით, განსახონებით, რელიგიური და კუთხური თავისებურებებით.

სვანურში (უშგულურში ზღაპარი არის როგორც პროზაული, ისე შაირით (ეპოსის ჟანრი), ზღაპარს ემსგავსება თქმულება, ლეგენდებიც.

ზღაპრის ძირითადი ჯგუფებია: ზღაპრები ცხოველთა შესახებ, ჯადოსნური ზღაპრები, ხალხის შეხედულება სიკეთესა და ბოროტებაზე, სათავგადასავლო ზღაპრები, სადაც მოქმედ გმირთა თავგადასავალია მთხრობილი გაზვიადების ელემენტებით.

საყოფაცხოვრებო ზღაპრები. ზღაპარში სიკეთე სძლევს ბოროტებას, ბოლო კეთილია. უშგულურ ზღაპარს აქვს მხატვრული დასაწყისი: „ღერთემ ჯამზრახხ სემი ლახვბა“ (ღმერთმა გიკურთხოთ სამი ძმა) და დასასრული „უოდ ეჩეჩუ დოსა აღლაკენედ აჩქად მარცხულუ ხარიდ“ (სანამ იქ არ დავსწრებოდეთ, მანამ მარცხის გარეშე იყავით).

ზღაპარს, ისეთი საზოგადოებისათვის, რომელიც ხშირად მონყვეტილი იყო ბართან კბე- შირს და ადგილზე შექმნილ მატერიალურ საარსებო წყაროს და სულიერ საზრდოს ეყრდნობო- და დიდი აღმზრდელობითი ძალა ჰქონდა. ამასთან, გამომდინარე გარემო პირობებიდან, ზღაპ- რის იდეალური გმირი ხშირად ხდებოდა ცნობილი მონადარე, მეომარი, ჯადოქარი ქალი და ყად. მდიდარი თურაან და სხვ. უშგულში ზღაპრებს ყვებოდნენ ზამთარში „ლიცგნაალი“ „ლიფანაალ- ში 5-10 იანვარს“, მიცვალებულთა სულებს ართობენ ყოველ ღამე. რამდენიმე უშგულური ზღა- პარი სვანურად ჩაუნერია ვარლამ თოფურიას, უშგულში 1927 წელს. ტექსტები ბეჭდვის პრო- ცესში გამოთქმის მხრით შეუმონმებიათ იმ დროს თბილისის სახ. უნივერსიტეტის სტუდენტს უშგულელ ეფრემ გუას ძე ნიფარაძეს და დამსახურებულ მასწავლებელ ივანე თედორეს ძე ნიფა- რაძეს.

1893 წელს ბესარიონ ნიფარაძეს ქუთაისში წიგნად გამოუცია „სვანური ზღაპრები“, სულ ჩანერილია 14 ზღაპარი ქართულ ენაზე.

ტარიელ

ლასხ ეხე-ჭამ, ჭამს ვოფრინდომ ხაფხა. აწად ლახვიართე ხვამ ათრავგნ, ადთხუარე (//ადთხუარე) ხვამ. ფირდონ ლახლაკ, აღმარდ ძმობა ადსყეხ. აჯალ ითხვარხ უშხვიდ. ხაქვე ვროფრინდომდ ფირდონს:

- მუხვზე მიშგვი! მორიდაბ მარ ისგვი, ადო ზგითე მწზუნეი ხეხე (//ეხე) ღანავ ამსად.
- მიი მორიდაბ მარ ისგვი, ადო მიი ღანავ ამსად ეხეხ, - ფირდონდ ხტქვე ვოფრინდომს, - ადო მიი მწზუნეი ზგითე.

- ეერქვდამ ღანავ ხარხ ლახხვა. ათხე ანღრხ ზგითე. ხტქვე ვოფრინდომდ:
- ამჟი ნომ ლიჩოდ.
- ადლო, მამ ლუჩმინედ (//ლუჩმინედ)?

- ეერქვდამ (//ეერქვდამ) ღანავ გვარხ ლახხვა. ნამ ეზერ ლიმხუბ გვადა. ათხე გუშგევი ლახხვა ჩადღვაჟიხ. ეერქვდამ ჭყნტარ ჰწგეთანენს, ლო ლახხვად ლალღვერენედ უშხვარ; ეერქვდამ დრნალ ზგეთენიხ, ერქა ლავდილა ირახ; ჰე ეშხუ ჭყნტი ი მერმე დინა, ერქა ეხეხ-ჭამ ლე- სხე.

- ათხე აღმარ ჩადგანხ, ვოფრინდომ-ფირდონ. ფირდონს ჭყნტი ჰბთავან, ვოფრინდომს დრნა ჰბთავან. ათხე აღმარ ეხეხ-ჭამ ლიხ. უშხვარა თხვიმ მამა ხოთრახ. ჭყნტის ტარიელ ხაფხა, დრნას დარიჯან ხაფხა. დარიჯან ესყახ: ბაზი ქორნილ ხარხ. ტარიელს ოთბაფა.

- ადლო, მიშგვა, ეხეხმიშ ქორნილ ლი. ლური, ძიძა!
- იმავ?
- ქორნილთე მიშგვა ეხეხმიშ.
- ისგვი ეხეხ იმარი?
- კასარს ესყა, მი ჩუ მიხა.

აწად ტარიელ, გაცხამდ (//გაცხამდ) ქორნილ ლი. აწად ტარიელ ქორთე. ტარიელს ხტქვეხ თხუმისგა ლისგვრე. მად ესსგურდა. ლო ნესგა ხტქვეხ ლისგვრე. მად ესსგურდა აჯალ. ათხე ჰოკე- რისგა ესსგურდა. ეშხვი სტაქან ლეინალ ლახხემხ ტარიელს. ტარიელ იმზგარალ ათხე: დიდება და მადლი ლმერთსა, მიშგვა ეხეხვი ქორნილ მრდ ამქადდა! აღ! ზღვიშგდე კასარდ.

- ადლო, იმა ჟედ ლი ქათკვარდ ყორქა! ჰამა (//ხამა) ლამზადდე აღ ამზავ?

აჯალ მერმე სტაქან ჩუ ლაიმ, მესმე აჯალ ლაიმ: დიდება და მადლი ლმერთსა, მიშგვა ეხეხვი ქორნილ მრდ ამქად(და).

- აჯალ ხაქვე, კასარდ ტარიელს
- იმა ჟედ ხი?

- უელ ჰე ხვირა, უ'აჯმეკრანნი - ალო უ'ანგან (//უ'ანგან) ტარიელ, ნესგა ფხულე ქახვირ დარიჯანს, ეოქვერ მესკად ქახვიდ, კაბა ჯიბთე ესდე (//ადდე). ანგან (//ანგან) ტარიელ უ'ანგან ყორთეფი, დემარდ ხმქვე "ხოლა ლადელ". ეშხვი მარე ესხვიდა ყორფი, მადრაჰ ზაკიდ.

- ო, არ ლი ამიშთან მარე, ერე მადრაჰ ზაკიდ მი?! ლოხტეხე ალას ვეშგედ, ქათლა ლგარაშლ ჩობჭკეე!... მარე ანჰადრე. ათხე ანჰად ჩიძამშთე, ხმქვე ჩიძას:

- ეხერ ლთე მდა ლთი: ეხეხვი ქორნილს მიჩდა, მარე ეშხვი მარე ეშხვიდა ყორფი, მადრაჰ ზაკიდ ბგვიდ, ხოლა გვი აშჰად, მარე უ'ახჰადირ.

ათხე ჩიძად ხმქვე:
- აჯა ლი ისგვი ლემხუბური, ანნენქა მუხებე დარ ჯაყა. ადერ ძინარს, აბთხალ არას: აჯა ლი ისგვი მუხებე ერთგული.

აჩად ტარიელ ძინარს, ანთხე. აეთანდ ხაიშხა.

- აეთანდ, მიშგვი მუხებე! ლთ მადრაჰ ზაკიდ სი, მიშგვი მუხე ლგმარხი. მინჰერ მი მიშგვა ეხე ლათხმლთე.

ავთანდს ჩათხადენ. ანჰადს ალარ ჩიძამშთე. ტაბაგ ადგეხ, ლეთრა გორეხ. ტარიელდ ხმქვე აეთანდს:

- ალო, ახმარხორ ხუნეკვი ლერბეთ, ხომა მუხებე ხი, ალო გვიან გვარ, გვიშგეე ეხე, დარიჯან, კასარშერ ესყახ.

ათხე აჩად ტარიელ ი ავთანდ, ესლრის კასარშერთესგა, აჩად. კასარშერ ალარე მაცალშე კიბდენტესგა ოთგანახ, რივენთესგა ოთკვარახ. რივენს ესლო (//ესლვა). მულგუშერის ბად ხემგ, ამის ათერმან. მულგუშერიდ ანნეანე, ადსინეჯე კიბდვენ. ამესგა დარიჯან პრი, ზეთუნახანე. ათყალუნდა მულგუშერის: „ალო განგალ ქაბუეში ირა“. დემ ადბადეე ქა ლიტხე. აჯალ ისგა ატიხ მულგუშერიდ კიბდენთესგა (//კიბდენისგა). ესლო რივენს.

ოთხვა რივენს ძულვათესგა. ძულვახანქა ქაჯარს ოთხვათ ქაჯეში მურყავმთესგა.

ესლრის ტარიელ ი ავთანდ. ჯეჰდია შუკვისგა ვოფრინდომ იხე, დიდარ მარე სემი მალ ხაყა, სემი საბულ, ძულვაქა მუხი. ძულვა მადრაჰ ხარს ალარს. ავთანდდ ხმქვე ტარიელს:

- ტარიელ, მიშგვი მუხებე, ვოფრინდომს ლალ ჰერენედ, ლოგვდიანი სამ საბულს, ძულღვაქა მეეხის, ტარიელდ მად იშგედ ლიჰგარალ, ქოთლენ უნილდ. მეჩდე ლიხ ჯეჰდია შუკვის ი სგა ხბჰინენ ვაზრალდ: „ვოფრინდომ, ისგვი ჯეგ ესყახ!“ ვოფრინდომს ხავშგედ ალა, ოხსიჰე ვაზირს მიჩა ლაბრალ-ლჰეცვან, ჩადგარ ვაზირ. აჯალ მერმად ხაბჰინე ქორთე ვაზირდ: „ვოფრინდომ, ესყახ ისგვი ჯოგ იერვი დადილ მარა“. აჯალ ადსასტეე ვოფრინდომდ. „აას ხობიცი მიშგვა ჯოგი ლიღეში?“ ალაი ჩადგარ აჯალ მესმა ვაზირდ ხაბჰინე: „ვოფრინდომ, ახგა, ალო ესყახ ჯოგ!“ ვოდ ალას ჩადგარი, ერქად ეხე პოტუდა ვოფრინდომს:

- ვაზრალს ფი ჰ 'ანხეტე, ლო ჩუ იარ ჯერდი?
- ტკისდ ამჰე ლი.

- ანგან ვოფრინდომ, ადსგიდა, ესყახ მიჩა ჯოგ. ალ ვაზრალ ფანხორეე, ათჰამ ვოფრინდომ ვოშგინ, ანყვიფე ლუმირს, ესჰემნე ტვეტს, თუხმენე აკრცხე ლუმირს კაცხმეე, ათფიშვედ ალარს, თოფი ფინდიხშალ აზხი ლუმირს.

- უ'ახყალუნდახ ალარს: - ვაი გვიშგეე ცოდ, მაი ლუჩმინედ?

- ტარიელ მიშგვი მუხებე, ავე (//ჰავე) მიშგვი ლჰეე ჩეჯჰურნან, ლო ალა მად გვეყრენდა. ათხე მაი ლუჩმინედ? ღარს ი ტვიბს ოლდარად. ღარს ი ტვიბს უ'ათბოგი ლუმირ. ნაი სგა ლალჰერნიდ გვიშგეე თხვიმს. აჯა სვინდისინ მარე ლი: ახმგური გვიშგეე ლიჰგარალ, ერქა ალ ნალაშგალს გვაპატივე. ერქას ლჰეენინედ გუშგეე გაჰიერებას.

გაცხად ამჟინ ჩომინს. სგა ლაზკერანს: „ვოფრინდომ, გუშგვე მახვში, ისგვა ლალაშგალ მად მეკდე ხვიმდ, მარე გვიშგვე გაჭირებას ჯეჭვინედ. ნამ ამჟინ გვემ ნათემ: ეხვ ანად, ანდე კანარდ. არას ნიშგვე ეხვ ოთკვარა რივენთე. რივენს ოთხეა ძულვათესგა, ძულვახანქა ქაჯარს ოთხეაბ ქაჯეთი მურყვამთესგა. ერქა მეზი სემი საბულ ჯირი, სემი მალ ჯირი. აჯარე მუშგვემ ხვიმდ. ისგვა ლალაშგალ მად მეკდე ხვიმდ. ჯაჯერედ ნიშგვე თხვიმს ისგვა სინდისს. მინაჯათ ხვიმდ, მამ ჯეკვეს, ეჯა გვაყრ! სი ჯიხალ, ნამ მამგვემ ნიხალ. დე-ვეციმდ ჰე ნეკდედე, ლო ჩანუცვრ ალ მინდორისგა, (ე)ედი ჟ'ოგუხვტ!

ამნემ ინამოსა, ლახ მელაშგალ მად ლიხ, ერქას ალ ჯრგ ჩაცვირს. ჯა ლოხვერდა. სემი მალ ქა ლახვემ, სემი საბული ქა ლახვემ, ჯაი სგა ლოხვერდა. აჩად მავ სემი ძულვ პილთეთი. ადხეხეხ ეშხეი მალ, მინუთისგა ქაჩად, ქაიანტახ. მერმე მალ ადხეხეხ. ხოშა ათრაგენ ჟანმეკრე: ქაჯეთი მურყვამისგა ხაყახ დარიჯან. მესმე მალ ადხეხეხ. ეშხეი საათ ათრაგენ. თვინგშე ნიცი ათაყნეხეხ, ვოქერე მესკად სგა ოთდეხ თვინგთე. აჩად ალარ. ძულვაქა ჭეხნარს დემის იფრეხ. აჩად მურყვამ ძირთესგა. ხენადხ დარიჯანს, ხეკვეხ ვოფრინდომდი ი ავთანდე: „ტარიელ, ჟ'აგვლელე მურყვამ ყორჟი. ოდე ზისხი ღვარ დ'ანკეს ყორქა, ერქად ნრსა ანკე ქორთე ადო ჯადგარის ქაჯარ. ისგვა დარიჯანს ნამ ჯიკდედე!“ ათხე აჩად მურყვამ შედულვარდ. ხეიტეხ ქაჯარს. ზისხი კვაფხ ანკად ყორქა. ტარიელ შიშდ აჩად ქორთე. ლახშედდახ ქაჯარ. ტარიელ ჩეადგარხ ქაჯარდ. ადსურლეს ქაჯარე ლიხვტე. ანჰეხ ტარიელიშმეჟ; ტარიელ ლგდგარხ ახგვახ. ავთანდე ლიგვნი ადბინე. ვოფრინდომ ლახჭედედა:

- იმლა ხიგვნი?
- მუხბე ჩამდაგარა, დარიჯან მამდეხ?
- ალო, ნომა ხიგვნი, ტარიელს ჟ'ოხხოჩეი, მარე ჭირას ჯანენი ხეამს.

ვოფრინდომდ ჟ'ანხოჩე ტარიელ. ალას სემი ქაჯე ვადისგა ხორი (დარიჯანს). ტარიელს მამა ხოხალ. ვოფრინდომდ ხეკვე: „ტარიელ სგობინ ალხეხად, ადო ხოლა გემიშ ლი. დარიჯანს ქაჯარ ხორი ვადესგა.“ აჩად ტარიელ სგობინ. კარავს ამარე. ვოფრინდომ ი ავთანდ ჩესხეგდახ ბოგჟი. სემი ქაჯე ჩადგარხ, სემი ჩოთიანდ. სამ ქაჯედ ლეკვე: „მეხარ ჩელხვიად. მი ვალურ ხამდ ესსეიპი; ტარიელ კუმში მალტუვარ ლი (კუმამ ხალატ). აშხე ლესგს ბაჩდ ოთსყინე: აჯა შის ლამრინევი ი ბაჩდ ოთსყინე აშხე ლესგს. არდევლე ქა ლეკვეს, ეჯი ბაჩდუ ალსყელი! მერმა ქაჯედ ლეკვე: „ნავარდ როქ ესსეიპი; აჯა ლამრინევი შის, კუმში მალტუვარ ლი, მერმა ლესგს ბაჩდ ოთსყინე. არდევლე ალა ქა ლეკვეს, ერას იერე ლესგ ბაჩდუ ალსყან!“ ათხე მესმა ქაჯედ ლეკვეს ერას იერე ლესგ ბაჩდუ ალსყან!“ ათხე მესმა ქაჯედ ლეკვე: „ჯა როქ ფრინველ ირა, უცხოდ შეკაზმულ. ტარიელ შის ლამრინევი, ერქა თელდ ჟრჟი მუქოხდ ოთსყინე ტარიელს!“ არდევალა ქა ლეკვეს ნენშე, აჯა ჟრჟი მუქოხდუ ალსყელი!“ ალა ხესმი ავთანდს, ტარიელს მამა ხომეკრა ამიშ. ათხე ვალურ ხამ ანკად უცხოდ. ხენად ტარიელს, ძღედ ჩათხიდეჯ ტარიელს ი ლოხრინე ლარსგვან ტვეტ. ერქას ანკად ავთანდ, ხმალ ესხევი ამის, ფესბაჰე ხმალს. ადსასტკე ტარიელდ:

- ამიშთან კუმამ ხამა ამბარ? მიშგვი მუხბე მად ლემარხი!
- ათხე მერმე ანკად, ნავარ. აჯად ხეჰანალ ტარიელ: „ამიშთან უცხო კუმამ მუხი!“ ლოხხეღ ხმალ, ფესბაჰე ხმალს. ათხე შავურდეღ უცხედ ანდრი. აჯად ხაკუ ამი ლირმი ტოტშე. აჯად ლოხხეღ ხმალ ავთანდე. ალა ფესბაჰე. ათხე აჯა ზუმ ადსასტკე ტარიელდ, ერე ჭიშხს დემ ხეგნალ, ეხესი დემ ხონკრი.

ავთანდ ჟანახან. ათხე ავთანდე ხეკვე:

- ტარიელ, მიჩა მხუვებ, მიჩ როქ მიჩა კარავ მამ ხაჭკერან, მარე როქ ეხვ ქაჯარშე ლანავ ლემარლი. ეჯა ხაშყედ მო მიჩ, ქაჯარს ჯად ჩოთდაგარახ? ერანდო მიჩა ეხვ ქაჯარშე ლანავ

ლემარ, ეჯა როქ მიჩ მამა ხახლანა. აჯეარ მიჩა ამახე ლემარლიხ. ოთფეშედეხი (//ოთფეშედეხი) ქაჯარს მიჩა დაგრა. „ვალურ ხამდ ესსიპი, ტარიელს როქ ჟი ლახფერი ეშხეანფი ლესგა, მერმა ნაგარს როქ ხოქვა: „ჯა როქ უცხო კუმამდ ანჯდენი, ტარიელ კუმში მალტუვარ ლი, ტარიელს როქ ლესგარს ჟი ლახფერი.“ ათხე შავურდელ ანჯდენი უცხვედ. ტარიელ შავურდელს იუცხოვებს, ტარიელ ჟანგრმინე შავურდელს, გრჟი ბაჩდ ადსეცი (//ადსეცა). ტარიელ, მიშგვი მუხვებე, მიშგვი ცო-დუ ჯარ ი სგვა თხუშეში!ა

- იმეი ლას, მიშგვი მუხვებე?

- ისგვი ეხვ ქაჯარშე ლანავ ლას: სემი ქაჯე ჯადისგა ხორდა. ეჯა სი მამა ჟიხალდა. ისგვა ხეთე ერ აჯეანენს, ერქა ისგვი მდგარი ლას. ეჯი მი ჩუ მიხალდა. მეცრობ მიხალდა ი მი მესმულ, სი მამ ჟესმულ. ათხე მი ნაურდემიშე აშიკვდ. ჟაქენი ტკიცს, იმეი ლას გვეშ. ორდუ ზლა ქაღუშხას, ეჯი ბაჩდუ ალსყელი!

- ბაჩდ ადსეცან ავთანდ, ტარიელ ჩუ არი ლუვარდ. იგენი შუკეისგა, ხარ დავიდარება. მაშედ ღარ ხაყა ტარიელს. ჟგვარაგ ვხლაკ ტარიელს. ხქევე ჟგვარაგდ ტარიელს:

- იმლა ხიგენი ამეი? - ტარიელ ხოშა გვიმიშ ლი. ლახფილკე ჟგვარაგს, ბოგს ადკვარ ჟგვარაგ. აჯალ მერმად ლახტახ ჟგვარაგ:

ტარიელ, იმლა ხი ამეი დვე? ნაგვარგალს დემ ხისმინე. - აჯალიდ ადვიშგვედ ტარიელდ, აჯალი ოთფილკე ჟგვარაგს, ქაღკვარ ბოგს. ათხე ქა ლახთონე ჟგვარაგდ თხევი: „ვო, ტარიელ დვე-კეცი, მი ჟგვარაგ ხვი, იმლა მეჯლიკალ?“

ტარიელს ათყალუნდა, მორიდაზ ლახადა ჟგვარაგში:

- მი მად მითრანდას, ალ ჟგვარაგ ლემარხეს!

- ათხე მი დემ ჟიგენე, მამა ჟიხალ, ათხე მი ჟაქენინე: ტარიელ, სი ეხვ ჩათლანავ, მი სტარუნს ხეაჩო ი ქყინტ რ ათენი. გიცარ ჩათლუგვარ ი ქყინტ ქაჯეთენი. ქყინტ ჩაბუკვე, ყვიტა-პერ-შედა ქობოკ ი ავთანდი ჟაჯხოჩეი. იშგენ ჟაჯ მამა ხაშიდ. ისგვა გეზალ ყვიტა-პერშედა ხაშიდ. ეჯ-ზუმ ნაშრომ ლი ი სგვაჟი.

ათხე ავითე ანჯად. ეხვე (//ხეხე) ლანავ ხარ; ქყიტ ახთავან. გიცარ ლანშყას ხორი. გიცარ ჩა-ბიპ, გიცარი ყვიტე-ე აპერშედა მიჩა გეზალს ისგოთდე კადეთე, მიჩა გეზალ ყვიტა-პერშედა ადვი ტარიელდ ავთანდიშეთე, გრჟი ბაჩთეფი. ალას ხაქმინე გრჟი ბაჩს. ჩოთშდახ ყვიტა-პერშედა. ავთანდ ჟანხოჩეან.

- ნატიალ მუხვებე მიშგვი, ნომავე აჯხოჩეან, ხეირს დემის მანვანე!

- ათხე ლგჩედდ გუშგვე ავითე.

- ეხერ ლახადალ ხარხ: მუხვებე ჟანხოჩეი, გეზალი ჟანხოჩეან; ჟგვარაგი ლექე ტკიც ოხკად ტარიელს. ათხე ტარიელ ეხერ გუჟინ არი. ავთანდდ ხაშგემინ:

- ტარიელ, მიშგვი მუხვებე, ეხვე ი გეზალ ჟახიად. მიი ჟაშგვემ: ეხერ ხან მარ უთხუარად. ათხე მი ლათხვართე ლური, სი ჟაშგვარანე: ხოჩამდ ხარდე. ხეაშ დემის ათვარაგი, აჯალ ჟენდენი.

- აჩად ავთანდ მეშხა ცხეკეთესგა, თურანეთი ქალათესგა. ეჯზუმ ადთხურე, ერე ჟიჯვიშ კარავ ადგე, ტუფეშე ჩადგლშე, ამელეჟა სემი მარე ანღრიხ, ხოტეველ. ალიარდ ადითალეს ამშა დაგრა, ტარიელიშ: „ტარიელ ჩალდაგრადა, აშხე ლერექე გვადეს, მერმა-თეფე-იარალ, მესმა დაგრა ჟახე გვადეს! ტარიელდ თურანეთი ქალანსგა ნაშხატეს ძაშ ათთხიფ. ანჯადხ ხოტეველ სე-მი მარე: „ტარიელ მუხვებე, ხოლამდ ნომ ხიგენი!“ ანჯად ფმდიად, იშვე ი ჟვიჯე მავ იშვედ ოთსეყ.

- ათხე ვირია ანღრი. ვირიად ხქევე ტარიელს:

- ამეინ ნომ ხიგენი, ხოჩამდ ხიგენდას!

- სგაღერ ფმდიად, მი ჟეჟდიად მად მესმი: ქა ლუყურმანჯე ხვი მუხვებეში მატკლაშე.

ანკად ვირია ფქდიად. „ლიგვნი იმჟი ლი, ქა ლამთონ!“ ანკად ვირია. ნინ მანუნ, ვირია!
 ქანწვანე ნინ ვირიად. ფხულე ქათქვიცი, ნენქა ქოთიჩი: ათხე სი ამჟი ხიგვანდჷს!
 ეჩეჩუ დო ლემარდლეხდ, ეჩქად მარცხულუ ლარიდ.

ქართული
 ენოლოგია

ჩანერილია ივანე ხაჭვანის თქმით (45ნ.) 13.07.1927ს.
 ზღაპარში „ფეფხის ტყაოსნის“ ამბებია მოცემული, მაგრამ პოემისაგან დიდად განსხვავებული სახით.

გამოთქმა ჩანერისთანავე შემონემებულია მთქმელთან. უნდა აღვნიშნოთ, რომ ივანე ხაჭვანის თქმაში ყოველთვის გარკვევით არ ისმოდა უმლაუტები და ამიტომ ზოგიერთი ტექსტი ხელახლა შევამონმე შურა ნიჟარაძესთან (13ნლ.) და უმლაუტები აქა-იქ შევასწორე მისი გამოთქმის მიხედვით. შესწორების სისწორე დაადასტურეს ეფრემ და ივანე ნიჟარაძეებმა. გამოთქმები (აშვხ, იშალ, სამ, ხაშვგვინ, ლაქვა, დომგვამ) ეფრემ ნიჟარაძეს ეკუთვნის. ისიც აღსანიშნავია, რომ ივანე ხაჭვანი ზოგიერთი ზღაპრის ტექსტს ლექსისებურად ჰყეებოდა (მაგ. №68)

დ ლ ი დარჯელიან

ჯამზგარხ ლერთემ, დალ ი დარჯელიან. დარჯელიან მეთხვარ ლი, მევარ ითხვარ. დალ ხალატ. ამეჩუ არიხ. გოგვერ დედბერ ეხხედ ხაყა დარჯელიანს. „ჟი ნოსა ოგვებაჟას, აჯა გოგვერ ზურალ ლი“. უშხვიდ არიხ.

- ათხე სი ადერ არგითე, ადო ისგვი ხეხე გოგვერ ლი, ჟი გვაბჟენი.
- აჯა იმ ანმეკრი, ადო ეშა ამაე დეშ ჰედნი.
- ადერ, ადო მიშგვა ვოქერე ლუსდგვარს ესა ქამჭკვერნე, აჯნურდ მერდე მამა ხვი.
- აჯა დეშ ჰედნი, ნომა ლედ ჯარ!
- ალა ოთბაჟა გოგვერ დედბერს. აშიქდლი მჟუქიდთე, ოხვშკადალა ლურცმანარ, აშიქდლი კოჯა ძირთესგა, ხატყცი ლურცმანს კოჯს, ესლრი აჯჟი. ჟამჩედლი კოჯა თხუშთესგა. ჩეყვერეხ ალარ უშხვიდ. ჟესჰიდა ამჟინ მიჩა ეხხე. ოხკიდ თერქად თხუმრამ, ქახქუცურე ლუსდგვარ, მიჩა ვოქერემ ლუსდგვარ. ჩანკად ამჟი. ათხე ჟანეცხან. შაში ლახად თხვიმ. ანკემრე ლუსდგვარ, ლუსდგვარ დესა ხარ.

- საბრა დარჯელიან, ლუსდგვარ ქოხჭკვრა (//ქოხჭკორა) ისგვა ეხხეს. ათხე მი მერდე მამა ხვი. მა ჩომინა? ჩამუბჰვე, ეშხუ თეე ლი, ლანაე ხვი, ჩამუბჰვე ჟაყვეშ, ბეფშე ქახიკ, ჩათხა ლჯჟმი სარაგთეჟი, ეჩეჩუ ჩასგე. აჩალაქვა ანკედენიხ ლერთალ, მი ვოქერე კუბთესგა ამგენ, ხოჩამდ ამუშთხე!

- ხამჭირ მევარ დარჯელიანს ამი ლიბჰვე:
- ისგვაურ მი მაი მემდენი?
- ალა ჟეკვად ი ალა ჩემნ! არგითე ერ მოდ ადერ, ათხე ალა ჩემნ!

ჩუ ლეჩმე ხადა, ჟანეიდ ჟაყე, ჩვაბიკვ ალა, მიჩა ზურალ, ქოხკიდ ბეფშე, სგადყვინე ვოქერე შაკვანთე, ჩადდე ლჯჟმი სარაგთეჟი, ჩაცვირ ამეჩუ. ამელაქვა ჯგვრამ ანკად. ჟანპირსდე მიჩა მონაფშე, ტვეტ ჟოხკიდ შაკვანხანქა, დამნა ქა ლახვემ, ამირან ათჟახ: „ისგვი მენრე ნორუ არი, ვოდე სუმინ ქრისდჷ თასდვებ დაკუში“. ჩაცვირ ამეჩუ ამჟი, აჩად ჟა. ანკად ამეჩუ ბაბა-ამან მიჩა სარაგთეჟი, ჩენწვანე ბეფშე, ჩენჩხენე ფოყ ლაქვა ბეფშე ი აჩად ამჟი არგითე.

- მიშგვი ეხხე, ქამკადირ!
- იმლა აჯკადგრა, ათხად დესა მიკდგრა?
- ათხე ქამკადირ!
- ქადკადგრე, ქოხშყად ლულათესგა ბეფშე.

- აჲ, ლეკრე ლი მიშვეი ბედ, ვოსებში ი ბადრი მგჰანე მურა! ჯა აჩად ლაშდაბთე, ჰაკენარ
ქჩან-ამხან ლახტე.

- ათხე ხოჩამდ ესჰან ალმარ!

ქჩად ზურალ ლაშდაბთე. ანკიდ ამირანდ თეტენ, ერხავ-ამხავ ხოცხვიტილი ბოფშარს. ალმარ
იგენიხ.

- იმ ხირო, სი ბეფშე? ანრე ლე ხი, ხოჩამდ ლაჰჰან. ალას სი მადეი დალიში ი დარჯელიან გე-
ზალ, ამირან, დემ ხაჩოდა.

- თან დემ, ადო ამირან მი ხეი.

- ძღვდ ხოშა ფუსდ ლაშუნგვამანა, ლახ სი ხი ამირან, დალიში დარჯელიან გეზალ!

- ლეჯოვუმ ჩადბარალე, ქამხან ნაქეიცს სგათქვენ, ხოჩამდ ჟობეშნანე. ეზერდ ხაყა. ჩის მუგ-
ვიდ ხოხნანი, სამ ბეფშეს. ნავა ლადელ ქაბგვარ ლიხ. ეზერ ლიხ. აჩქედლიხ ლაჭბუგვალთე.
ამელეჟა მელცა ანლრიხ სარაგთეფი. თუნგარ თხუმეფი ხაქიდხ, ვოხრიალ – შყეფი. აფიშედხ ამეფი.
ფედ დემ ხაქეცხ, ჯოდიად აჩადხ: „ამიშთან ქაბგვარ ჰე ხიშდ, ლო ისგვე ბაბ იამანი თეს
შთხლდად! ქორთე აჩადხ.

- დედე, ბაბას მხ ხეყარ თეს?

- აშ ოხხაჰ ლაცხეცის (ლაქჩას).

ათხე ქოხტვენს ყორქა. ჩადჯგრეცხ ალა, ალ გარგლა. აჯალ ჩუოდ აჩადხ სარაგთე. მელცა ან-
ლრიხ აჯალ. ალაჯიდ თუნგარ თხუმეფი ხაქიდხ, ვოხრიალ – შყეფი. აფიშედხ ამეფი. ფედ დემ ხაქეცხ,
ჯოდიად ლოხტეფი: „ამიშთან ქაბგვარ ჰე ხიშდ, ისგვე ბაბა იამანი თეს ახთხალდად!“ აჩადხ ქორთე.

დედე, მხ ხეყარ თეს ბაბა იამანს; დედე, ახნაყ ლგრიდ!

ქანნაყე ამნემ. ჟანკიდ ამირანდ, სვა ლახდე ლუსგვარს.

- დედე, იედი ქა მქეარ დომად ქა ჯაშხი ლუსგვარს!

- მიშვეი ცოდუ ხარ ამი მუ-ქვისსგს! ალო, ქა ჟაქენი: ალა ოხკიდ დავდ. ელ ხაგდენდა
დაჰე. ვალი მქეაფდ ლახვეემ თე. ადთე ალა დავდ.

- დედე, ნა ჟი ხევეთხელიდ, ლურიდ ათხე ერავ.

- ჩიქ დემ ლგრიდ, კოჭოლ ბოფშარ ხიშდ. მამა ჯაიმდახ დავა ლიბგრეტილ.

- ა ეში-ეში ლურიდ. ნაუზის დემ ხეჩოად.

- ჩიქე დემ ლგრიდ, ჩემჯგრევედ ბაბას! ალო, ქანკადე ყორთეფი. გუშვეე მურყემს შირა ხა-
ჭიდ. ჰე მოშ ალას ჟი ხიკედდ, ლეყარს ჟი ხატყციდ!

- ანკიდ ვოსებდ, ჟი გარ ანკირ ლულათეფი.

- სი მამა ჯაყანა ერავ მეზიდ.

ათხე ანკიდ ბადრ(ი)დ, ჟადეკვარ მიჩა ნაზემდ. ანკიდ ამირანდ, ჟი ხაქიდ ფართალს.

- ჩიქე დემ ჯაყახ ერავ მეზიდ. ეშუ ნავა ჩუ ლაბრაგედ, ეჩინლო ადრინედ.

- ჩუ ლაბრაგეც ეშუ ნავა. ათხე ეზერ ქაბგვარ ლიხ. ათხე ლურიდ, სერ, ბაბა!

- ადბინეხ ლიზი, ესლრიხ. ამელაქვა აჩადხ, დავა ყორთეფი ლახკადენხ, სვა ლოხფხეკენხ დავს:

- იარვა ლე ხიშდ სვა, შიშდ აჩადდ ქამავ!

- ნა ისგვაურ დემ ლურიდ. ქალე ყორთეფი! – ამირანდ ხაქეცხ.

ქანკადე ყორთეფი. მავ ჩადიტყდახ, ამირან ჩასად. ჩადურტყვე ალა. სგაჩად ქორთე. კადარ.
ხეზგი. ჟანკადხ მიჩა ლახხვა, ლოხტულუხ ყორისგა:

ამირან ჰალ ჰალაგსა,

დიდსა ხუთსა მოკლა,

ხანჯარ ჩაგიგებსა.

ამეფინ მად ლია?

ალა სვა ლახხგმდა ამირანს. ჟანკიდ ხანჯარ, ხაქიდ ერხავ-ამხავ. კადარ ხეზგი დავს.

- დედე, ჰადარ მეზგი.

ემ ჯინემინა ისამა, ჯირტყვა ისამა?

პდუ, ემხუ მაროლ ოთურტყვ.

ატ, საბრა ისგვი დედე, ჰუსა ამირან ლუმარლეს!

- ამირან ხისა სი?

- ხვი, მა ჯაკუ ლო?

- ქალერ, იმე ჯეკეეს, ქალერ ერქეა: ადეი კარკ ლეჟა. დომამ ლესგქა!

- დემ კვედნი - ამირანდ ხაქე.

- მა ჯაკუ სი? ლო მა ჯაკურ?

- მი მაკურ მიშგვა ბაბა აამანი თე.

- ქალე ი ქა ლაჯუნდე!

- ამჟი დემ კვედნი.

- ალო, დავდ ხაქე: ქა ჯითონი თეს, მარე ქრისდმ თასდვებ ლამო, აჩუნლო დომგვამ მარო მი!

- დავს ხაყლუნჩქა მეკდანლო, ქა ლახვემ ქრისდმ თასდვებ: „დემგვამ ჯარო. ათხე ქანკად ქამენჩუ, თე ქანკიდ კოლეფხანქა, ანკიდ ხმალ, ქოთკვარ კინჩხ დავს ამირანდ. ანლრიხ მაგ ლახი-ადლომუ. მავარ ხახიადხ ალა: ანკიდხ თე. ანლრიხ ამელეჟა. ამელაქვა ჰანდრალომ ახყახ, ლუეარს ამთხეიხ. ჭიშხ ქამენჩუ ათასად. დეშაას ოთგა ისგა ჭიშხ.

- მაი ამბავ ლი? - ამირანდ ხაქე. ანკიდ მიჩა ცხულას კემად, სგოთგე ჭიშხ სგანჩუ კუბ-თესგა.

- ავ, აარ ლას ალა?

- ამელაქვა ჭაბგვარ ანკადხ, აჯაარ ლასხ.

- მა ხაშხა?

- ამირან ლას.

- ო, ალო ტეტ ლამომას!

- დემ ხვამუნდენი ტოტს.

- ჟანკიდ ჩერხა, ქა ლახვემ ალა. წუნად ადძევიბ ალა. ბარ.

- ტუტს დემ ხვაჰედი! ალას ამჟი ხაყერ, მი ჰადურდ იმ დომ მარო?

- ქა ლამო ტოტ, ამირან, დემგვამ ჯარო, ლაქუნთე ლაზნოვ ამთეაფა! ქა ლახვემ ტოტ, სგა ლახღვანე მუხვბად. მიჩა გეხალ ხეკეეს ხადეს მუხვბე (ზურაბ ხაშხა ჰანდრალომი გეხალს). ათხე ესლრიხ მაგ, მეგამთესგა ანადხ. ჩადუჟადხ ამეჩუ. ამელეჟა ანკადხ მუგვარ, ზურაბს ესაგანხ კაბჟი, კაბ ანგილხ ჩუ. ალარს უშხვარ ლოხხგეგრე თხუმარ. იგენი მეეარ. ჟანაძხ ამირან.

- იმლა ხიგენი სი?

- ამელეჟა ანკადხ მუგვარ, ქახგილხ კაბ.

- აჯლა ხიგენი მო სი? იმე არის აჯაარ?

- ამეჟი ხორიკხ.

ლოხსგიდა ალარს ამირან.

- ალარს ლახ ამჟი ხაყერ, მი ჰადურდ იმ დომ მარო?

ათხე ანკიდ ხმალ, ქოთკვარ კინჩხ ზურაბს. მერმე ქრისდმ თასდვებ ამეჩუ ოთკვამ. ანკადხ არგითე; ეზერ ქეიფ ხარხ. თე სგა ლოხდეს.

ვოდ ერეჩუ დო ლოხგლაკუნდ, ერქად მარცხულუ ლარიდ.

ჩანერილია ჩვიბიანელ დარიკო ჩარკვიანის თქმით. 15.07.1927წ.

ზღაპრი შეიცავს ამირანის ამბავს, მაგრამ თვალსაჩინოდ განსხვავდება ქართული ვერსიისაგან.

ლი ეშხვი კვსარ. კვსარს ხორი სემი გეზალ. მინე მუ იდგარი. მინე მუდ ხეჭვე. მიშგვი გეზლორ, ხვიდგარი. სემი ვოქერა ქათალ მირი. შპვიდდ აჯვარ, ეშხვი ჩამდიჰდ! მი რუ ხვიდგარი. ანჭიდხ ქათალ, ვოქერე ქათალ, ჩადმიჰხ, რუ ლაღემხ გეზლიერდ. ქათალ კვიჭ ლგმარლი ჰად მესკად, ქათალ თხვიმ ლგმარლი ხენდფობ, ტან ლგმარლი ვოჯაზი ცხოვერება.

აჩად ალა, კვიჭი მუშეგებ. ხეჭვეს ამის: „ჯვანდია მინდორისგა ზეთუნახანე პრი, ეხევედ ხაკურ შეჭვედ. ეზერ ირა, ეხევედ ანჭიდე, ისგეთიანზლდ დარ ირდი.“ ადჭკუარე ალ ჭყინტი: „ალას რუ ხვირო, რუ ჰე შთედაგარი, ეჯლა დემ ოფშენი.“ აჩად ჭყინტი. ესლრი. ხეგამ ადიზინე ჯვანდია შუკე. აჩად ამავე. ამეჩუ მურყვამ ლგგ. მურყვამქა ისგდი ზეთუნახანე. მავარ ლახლატენ ალ ჭყინტი. – მამა მიშგვი, ჰე მანვზლე, ათხე ამნვზლ, ლეჭმური ამკად ეზერ! – მამად ხეჭვე:

- დემ ჯანვზლე, ცოდვას დემ ხვირო. სი ცოდ მანე ჯინვინია, აჯალ ჩემედ მიშგვაურ!

მამას მამა ლახჭყედედა. ჩვანკად მინდვერთესგა, ქათგურზან ყიაქა: „სი ჭამ ი მი ეხე!“ მავარ ხალატ, ლილყორ ხაშგვინი.

- ალო, ამჟი დემ ჯეყენი, ტაბაგს ალგემდ, რუ ალხარჯიდ. ლო რუ ალყენინი!

ქართ ანჭიდ, ლვინალ ანჭიდ. ლვინალ ლაბშ, ქართ ლალემ. ჟანტიხენე ქართ, ჰად მესკად ჟხადა ქართს. ჩადირტყე ეხევედ მიჩა ჰად მესკად, ალ ჭყინტს პალვირ ხაჭიდ. აჩად მინა ლარდათე. ალ ჭყინტი პრი საბრალდ.

- ეხ, ჭირარ მი, მამ ჩომინა?

მამ ადჭკუარას? აჩად ჭყინტი აჯალ მინდვერთესგა. მინდორისგა სემი დავარ იშალხ, გიმს ძევიბეხ, დეცს ხეპრენიხ. ალ ჭყინტი აჩად.

- სგა დავარ, იმნარ ხიშალდ?

- ხამა იმლა დომ ხეიშალდედ? ლიცვალ-ლოთალ აგეჩგდ, დემ ხეიშალდ.

- ვომ, სგა დავარ, აჯლად ნემ ხადგარიდ უშხვარ თხვიმს! მი ჩავჯინე, ისგვე ნამხუბი ქა ლამთონედ, მამ ჟულევეხ ლეთად.

- ნამ ნულევე ვოქერე ზარფაშა, ვოქერე ჭუნარ-ფანდურ (//ფანდვირ). გუშგვე ვოქერე ზარფაშა ნახოზს ცარიელ ლი, ძინარს გომი ლი ვოქერეშე ი ვერცხლშე. აჩას ხეითედ, დარ ხეამბედ უშხვარ.

- სერ მავაკუხ, სგა ლავდილა დავარს?

- ნამ გვაკურ: ანვალას ჩავგოთინე, მას ავგევი ალ ზარფაშა, ეჯი ლავჯედნედ ცხოვერებას ნათალურ, ჰე რუ ავგოთინე.

- ალო, სგამ ლვრდად ცხეთე, ცხეკიშ ცხეთე, მინდვირშ მინდვერთე, კოჯამ კოჯთე, მი ეჩქად ჩოთოთინე (//ჩავჯინთინე). ტარუს ამკედნი.

აჩადხ ცხეკიშ ცხეთე, მინდვირშ მინდორთე, კოჯამ კოჯთე. ალე ლახსგურდა ზარფაშას, ანკად მიჩა ავითე, დავარს მამა ოხალღევე. ანკად მიჩა ეხევი ბალთესგა. შადურდ ხოშა ხალატ მიჩა ეხეს.

- მამა მიშგვი, ჰე მანვზლე, ათხე, ადო ხვასკენე მურყვამქა, ფეჭალ ესგენი შოკერისგა.

- მი დემ ჯანვზლე, მად ხეამთქვა ამსვალდა ცოდს, სი მიშგვაურ ჯინვზლოლა, ამსვალდა თხვიმშე მინდორ ჯარ გომი.

ანკად ალ დინა მიჩავშ მინდორთესგა, ალ ჭყინტს ხეკვრალ: „სი ჭამ, მი ეხე!“ მავარ ხახინად, ლიეხეჭამ ადსკიბხ, ტაბაგ ანგეხ, ქეიფს იროხ. ალა ჭყინტიდ ჩენსაცხე ქართიშ(ი) ბოლოკი ლეკდე, ლვინალიშ ლითრე. ლვინალ ჟი ხატხუნუნე ქართს ი ბოლეკს, ჰად მესკად. ჩადხარჯანხ. ხოლა გვი ოხკად, ჟანტიხენე ქართ ი ბოლეკ, ჰად მესკად. ათხე ანკად ჭყინტი:

- მიშგვი ვოქერე ზარფაშა ჰამს გოში ხი ვერცხლშე ი ვოქერშე, ნაბოზს ცარიელ ხი (ძინარს გოში ხი). მიშგვი ვოქერა ჭუნ ირ-ფანდვირ, მეჰად ხილრაჟ, ათხე მანგხ ისგვე ში, იმ დრომ მარჯა?

- ნაი ჯაროდ ლიზი-ლიჩედს, ძულევას ჯაიდ; ლახ აჯიდი, ნაი ჯამინინდე; ლახ აჯიფიხი, უაჯეშინიდ. ვოქერს ჯანენიდ, ვერცხლს ჯანენიდ, ხოჩა ჯურა. გვის ახშეშინი, მაფა(შ)ს ისგვა აჯალ ლოხეშიდ.

აჩადხ ალარ, ამი ლარდა-ლალა ზიგა მავ ადიეხ ძულევანუსგა, ძულევას ნესგა კადარ ადგილს ჩად ზიგენეს.

- ჰე, მიშგვი ეხეხ, მავარ ამჭარ ათხე მი სი. ათხე მი სი იმ ჯარო? ქაჯეკენე ძულევად, დაჯე-ქეც ლაჯ ზეხენე!

- ვო, მიშგვი ქამ, ჩეალჩედ ძულევათეჟი, ჩეალყურბუშიდ, ჩულყვინიდ უშხვიდ! ჩეაჩადხ ძულევათეჟი, იყურბუშიდალხ ძულევისგა...

ჰად მესკად ჟი ახტიხენე. ანკად დინა მიჩა აგითე, ჭყინტ ჩასად ალ ძულევისგა. დარ მა ხაჟა მაველებელ, ნეცე ლიჯგრი ამკედელი, ჯგერაგ ანკად ამელაქვა.

- ვოა, დიდაბ აჯკად ჯგერაგს! ჰემა ლამშე, მადილ ჯურა.

- მი სი დემ ჟიქეცენე. ნეცე ლიჯგრი ერ ანკედენი, ჰელვა მეგამ ანკედენი. ლუმირ ი ჰელვა მეგამ უშხვარა საუდს იკედხ, ერქა ათკვრან, ეედ ეშხვი, ეედ მერმე ლაჯშიდხ, მი დემ ჯაშიდ ლადი!

ანკად ნეცე ლიჯგრი. ჰელვა მეგამ ქა ლახგურზან ლუმირს, ათკვრან ჭყინტ:

- მადილ აჯხეგად, ლუმირ, მინად, მადილ ჯურა: გაჭივრებულ ხვი, ხევა ხან მარ ამეჩუ, ძულევისგა, მაიდშე ხვიდგარი.

- აშუ აღდაგარხი, მი დემ ჯაშიდ ამსვალდა მასისგემ.

- იმლადო?

- ამსვალდს ხევისგა. იმევა ხოლა არდგილ ლი, ჩიგ ერე ხვარი მი, ჩუ ლუყყურე ბაჩარხანქა, მენყერხანქა.

- ჰელვა მეგამ, სიე მა ჯაკვრ მი მიშგვი გვეშ, ადო ხვიდგარი. მამა მიკლი დაგრათეკა.

- დემ აჯდაგრი, ნომა ლედ ჯარ! მი ამსვალდ მავარ მალაჟ, აჯლად ერე მენყრისგა ჟი აშკედენე, მინდორისგა ჩუ ამლაჯენე. მავარ ხვიცხემ, დეცთეჟი ლური. მიშგვიჩუმ კელთიხ დას ხეფსი. ლადი მი სი ჩუ ლაჯშიდ. იმშა ლედ ჯარ? მი ჟი ლამსგუ კაცხარ ლეჟა, ბეგიდ ლამსგუ, ნომ ჯაყლუნი, დემ ჯელროვალ.

ჟი ლახსგურდა ძულევამხანთე. ეხერდ ანკად.

- ვო, სი ჭყინტ, მი ჯაქენინე, აჯა ჩუ ჩეემ, ხოჩამდ ჯურა.

ძულევამხანთე ქამკედლიხ, ჩირგ ესხეგად. ჩირგს კეტ ხაკიდე, ჰალვირ ოხკად ეხერ ფერიმ, ჰენგირ ოხკად ეხერ ლეშკად, ვოქერეშვერცხლიშ, ჩაჟ ოხკად, ჩუ ლუნქროვე. ჟი ლამსგურდა, ჰალვირ ოთდე, ჟი ლახსგურდა.

- ვო, სი ჭყინტ. მაი ეხერ აჯფასა, ჰე ჟი ლამსგუ! - რამ ხაყლე: ნემშა ლედ ჯარ, მი ჩუ ლოხეშიდ ისგვა თემის!

ანკადხ ალარ ალ ბალთესგა, მინე ეხეხიმშ, სეირს იროხ, ფარალეთობს.

- მამა მიშგვი, ჰე მანეგლე, ათხამნეგლ, ადო ხეასკენე ალ მურყყამქა, ფექშალ ხვეგნი ჰოკერისგა.

- აჩქად მამას ნოსავ ხორი, მი სი დოსა მოშ ჯანვოლე! ისგვაემ ჟულევე მარემი ცოდ, უშდხა ჯარ, ვოშგემპილიშ ისგვა ლირდეს მავ ხეჩონი.

ჩეანკად დინა, ალას ხეყჰალ, მიჩა ქაშს. იშდვარ ხაკიდე ამშა (//ამი) რაშდ, ნელდ ესსიბე ზეთუნახე. ლიგენადბინე მიჩა ქაშდ.

- მაშ გვემეყარ, ვო საბრალ მი! ამო გულა ხვამ ჭირ მია.

- ვო, სი ჭყინტი, ჩვაქუც აშიშდ, სი მამ ლედ ჯარ! მი იმ ხვამდბა, მი იმ ხეირო, სიში ალას სი ერ მიშგვიზუმ ჩუ ჯახლენს, ლო მად ჯეყრენდა ამშელდ ხოლა. ათხე მი სი იმ ჯჷქენინე: ალას ბგეი კეხ ათაგ. მაზუმ სი აჯჭორე, აჯუშუმ სი ათჭორე - ფაფალხანქა ჰაკეპდრმეყ გეყრე ჰოტემეს ნაჭორ. აჩუნლო აღლრიდ ხენნიფიშთე, სამგრთალს გეპაო.

ანკვადხ ალასრ ი კეხ ათგეხ ნელს. მავარ ადჭორეხ, ჩადტყუფურან. აჩადხ ალასრ ხენნიფიშთე, ნელი ადეხ. კეხ უი ხეშგ. სგა ლახბეხ ხენნიფი ჭიშგარს. მინ ი სგაჩადხ ხენნიფიშთე, ნელ ყორ უ აცივირხ. შდომ ადქუთენე, ზარას ხოაზხ ნელი შდომ. ხენნიფედ ლქეჯ:

- ვაზრალ მიშგვი, მომჩივან ამკიდდ! - აჩადხ ყორთეჟი, დარ პრი, ნელ გარ პრი. ნელი ჟახე დემ ლახშგედხ. ისგანტახხ ხენნიფიშთე:

- დარ პრი.

აჯალიდ ადქუთენე შდომ ნელდ, ხაკიდ ზარას.

- ვო, სგა ვაზრალ, ნომ მეღროვლდ. მომჩივან პრი ჭიშგერი ყორჟი!

აჩადხ ვაზრალ, დარ ჰგეგაბხ ნელგქა. ნელი ჟახა დემ ხამგედხ. აჯალ მესამედ შდომ ადქუთენე.

- ვო, სგა ვაზრალ, ისგამკიდდ, - უელ აჯგეგებეხ. ა ნელ აჯგეგებეხ, ა მარე ლესეს, - მაგ ისგამკიდდ, მი მანვანედ, მორიდება მამა ირან!

ისგადეხ ვაზრალდ. მიჩა, ხენნიფი, სტოლჟი შდომს აქეთუნე, დემ მოშ გარგლი. ხენნიფუნანახენ: ამი გარგლად მეყარ გვი ხარ.

- დარვა ამიხსნის ამი საჩივარს, ქუსვექენი ხენნიფობხანქა.

- ამი გარგლას მი აგიხსნი.

- ვო, სი ჭყინტი, მაშ ეზერ ხი! ხენნიფობს მიშგვა სი ლაჯჰუნდენე, ლახ ამშა თემი სი ჩუ ჟიხალ.

- მი ჩუ მიხალ, მი ჯჷქენინე. მამა ნიშგვე ეზერ მარე ლას. სემი გეზალ ეზერ ხორდა, სემი ვოვექრე ქათალ ხორდა. ლიდგარალ ლადედ ჩადძიშ ეშხვი, ჰადა მესკად კეიქ ლემარლი, ტან ვოჯახი ცხოვერება ლემარლი. მი ეჩავ ლამკვადენდა, ეხხედ მეკვადდა. ხვამ ამჭორე. მი ლდი რამ ლამშად: ალე ზეთუნახენ ლას, ნელდ ესესიკედ. ლდი საჩივარ ხულვე ალას: ზეთუნახენ ლას, ლდი ნელ ლი.

- იმლა ხეყარ?

- ამსვლდ ცოდშ გოში ლი. ამი ბალთესგა ერ ათსგიდე, მარემი თხუმშე ჟი გოში ლი. დარვა აჩად, ქა დარ ანტახ ლუეარ. მიი ოდერ, ჰადა მესკადს ჟი მატხუნა, ქართს ი ბოლესს ჩუ მამნა, ეშხვი მინდვერთესგა ოდერ, სემი ლავდილა დავარ იშალდახ. ეჯარს ოხველქ: - სგა დავარ, იმ ხიჩოდ?

- ნამ ხეიტოლდ, ნიშგვე სიკეთე დემ ხეიტოლდ. - აჯარს ლახვექვედე: - სგა დავარ, იმ ხიჩოდ?

- მა ჯულვეხ ქონებად?

- ნა ნულდე ვოქვერე ზარფაშა, ჭუნირ-ფანდვირ., დარვა ჩანთინე, ზარფაშა ჰატრონ ცხოვერებას ლახვედენე.

- ილო, ოდვერ მი, აჯარს ცხეკიშ ცხეკეთ ოთხიზ, კოჯამ კოჯეთ ოთხიზ, მინდვირმი მინდორთე ოთხიზ, ერქად მი აგით ოდვერ, დავარს იმ ლახვექვედენოლ? მავარ ხვალატ ალ ზეთუნახენს, აშხვ რაკილდშ გარ ხვალატ. ქულვათესგა ამე, ქულვანისგა მი ჩვამციკირ, ჯანკვად. ნეცე ლიჯგარის მი ოდვერ. სემი ზა ქულვას ამრაგენ. ათხე ოდვერ აგითე. ალა ნელდ ესესიკედ. აჩას ჩივა: „ზეთუნახენ ხვას, ლდი ნელ ხეი“ (ჭყინტი ყლდე).

- იმნარ ხეყარ?

- ამსვალდ ცოდუმე ალა ხეყარ. ამი მინდორს ქა ლახსგიდნი, ამსვალდ თხუმმე ქი გომი ლი, აჯალ ხეყარ!

- ალო, სი ქყინტი, რუ ჯამიდა ამი ლიხჩოვი. ერე ზეთუნახვ ლესეს ამ ნელობხანქა, არქას მნი სი იმ ჯაშრუქერი, სი მად ჯიხალ. მი ჯექვინინე: მიშგვა ხენნიფობს საჯმაზრი, მიშგვა სტოლფი სი ჩაჯსტური!

- ალას ამოშდ ფოხხოჩვი, მარე აჯალ იჩო ვობა ცოდვას. ნამ მა ლყარიდ ამი ქაჯობს? იმავე ხორდა, ერავ ატეხეს.

ალა ჟანხოჩეხ, ზეთუნახვ, ეზერ სგვანიშ. ატახ ნაზვარს.

- ათხე მი სი ჯექვინინე: სი მიშგვი მუხებე ლემარხი. აჯა მი ხვას თხვიმი მუხებე, კვიჭი მუხებე - ნესგა მუხებე, ტანი მუხებე ხომა მუხებე. ხომა მუხებე ზგის გვირი, ნამ ამერუ ლარიდ.

ჩანერილია ივანე ხაჭვანის თქმით 15.07.1927წ.

სემი ლახება

ჯამზერას ლერთემ, ლიხ სემი ლახება. ხოხვრა მუხებე მეთხვარ ლი. ხალატ ზეთუნახვ. ჯგვდიას არი. ლადელუმ ერავ ლერი, ამბავს, იკვპალი. ლთხვარ იმე ლი? უხვანისგა ლი. აჩად უხვანთი. ლადელუმ ადგარ კვიცრა, ზგიდ ანკად. მერმა ძინარს აჯალ აჩად, აჯალ ადგარ. ზგიდ ანკად, ლახებას ხაქვე: - მიშგვი ლახება, ისგვე ლახებას სგა ხაქვედ: იმ მაჩოდ?

- სი ჯაჩოჩეხ!
- მავარ მალა მი ლიჩოჩალ.
- ნამ ნახიად ისგვი ლიჩოჩალ.
- მიშგვა ეხვს მი ხვიშგვინი მიშგვა ნებაგუ.
- ნამ ლესქმე ნარ ისგვი ეხვ.

აჩადხ ალარ, ბერუა ჩაფლარ, ბერუა ფავარ ჩაკიხს, ჯგვდია შუკეს აჩადხ. მინდორისგა მურყვამ ლგ, დე დეცს ხათილ, დე გიმს. არი ამეისგა ზეთუნახვ. ხაქვეხ ამშა ლთლლარად:

- სი ნიშგვე მუხებეში ეხვდ ნაკუ.
- ემქახდ ქამავ, მი ამსვალდ ქვინიშ მად მიხალ!
- ნამ დემ ჯიქიხდ, ვოდე დო ახვექრიდ ამბავს.
- აჩადდ ქახიქა, ადო მი ხოლა ქვინ მაკან.
- ნამ დემ ჯაყიჩდ.

- ალო, ანკეს მიშგვი ლექშური. ჰე ხეყენი მიშგვა ქაშდ, მი ლოხვეთერ.

ანკადხ ზგიდ, ადამხ მინე ხოხვრა მუხებე. რუ ხათრუნახ ალარს უშხვარა თხვიმი, ეხვ-ქაშდ ჰნსყანხ. ეზერ ქორნილ ხარხ. ზგიდ ანკადხ. ხვამ ათრავგნ უთხუარად. ჟანახახვანხ ლახება მიჩა, ლამყარვა მიჩა, უთხუარად, იჩრილიხ: „ხოლა გვეშ გვეყარ ქა ლიჩოჩე გვიშგვე მუხებეშიშ. ათხად ითხუარდა, ათხე დემის ითხვარ.“ ალე ლახსგმმდა მიჩა მახა ეხვს:

- მიშგვი ქაშ, ლახება ჯინჩლიხ: დემის ხითხვარ.
- იმლა დუმის ხვითხვარ მი? მანდ მემყდენი მახა ეხვემიშ. - ეხვ ლახჭვედდა:
- მიშგვი ქაშ, ლითხვარ ჯიხალდა მო?
- მიხალდა, მარე მანდ მემყდენი ისგვი.

- ალო, აჩას მი ლოხვშიდ. ჰად მესკად მულევი, ლაჯევიდნე. ლახ ლაჯუმეს მიშგვი მანდ, აჩქა ათსინჯავ სარკ, აჯემდგნი მიშგვი მანდ. ადრი ლათხვართე, ადგარინე ცვიცრას, ლახებას ათხადი.

აჩად ლათხვართე. ადგარ კვიცრა, ანკად ზგითე. ათხადგნხ ლახებას მიჩა. აჯალ ანკად, აჯალ აჩად.

ოთბაჟა ხენნიფეს ამშა ლითხვარ. ხენნიფედ ხჷქვე: „სი ჭყინტ, მიშგვა ლამსახურს დესა ჯი-
და, ათხე აღერ ი სგვა ლგეხედ.“ აჩად ქორთე, ლიგენ ადბინე: „მიშგვი ეხეხ, ისგვა მალაქვე
ლთხურთე დეშ ღური, ათხე სალდათდ გვაიხ.“ აჩადხ ალაარ ხენნიფიშთე. ხენნიფედ ხჷქვე:
„ლიშლ გვანხხ ლიშლ გვარ“. აჯალ ხჷქვე მიჩა ეხეხს:

- ლაშალთე გვარ ლეზი.
- მაი გვიჭირს, ნაი დარ გვანრე.

აჩადხ ალაარ ლაშალთე. ხეჟი ადგარხ, ხეჟი ანხვიტხ. ჯარს ათხიდენ. ლეზეხეხ ოხშდახხ. ჰადა
ჰესკად ამის ხულღე, ზეთუნახაჟეს, ტყვიაფინდის მასარდ ხულღე. ქადსურლეხ ალაარდ ლიშლ. ხენ-
ნიფდ იჭერ მიჩა სტოლჷი:

- საჩქვარ ისგვე მაზუმ ლი?
- ნიშგვე საჩქვარ აგიდ ლიფშედე თავისუფალდ.

აგიდ ანკადხ გუნ ლუსჩუქვარ. აგის არიხ, მავარ ხახიადხ აგის ლირდე. აჯალ ანკად ხენნიფი
ლეზიხ სომეხ მარე:

- სგა ეხეხ-ჭამ, მი ლეზიხ ზვი ხენნიფშხან. ისგვი ეხეხ ხენნიფს ხაკურ ეხეხედ.

ანკიდ ხანჯარ, ხანჯარ ხაკიდ, კინჩხ ათქვიც, ეხეხ ადგარ. ქაჯარ ქოთჩად, ბაჟედ ანკად. იგენი
მეყარ: „მა ჩომინა, ეხეხ ლამდაგან!“ ჯგერაჟ ანღრი მინდვერ ლეჟა: „გო, საბრაღ სი, ხოღა
ლიშარ“ ერ ჯიჩემინა! ათხე ისგვი ლიგენი დემის ხაშიდ. ისგვი ეხეხ ხურჯინთე ესღდ აშხეხანჩუ
ტან, აშხანჩუ თხვიმ. იერუსალამ ბერარ არიხ, იეშდეიერი ბერ ეჩე არიხ, ქუნე ლათხელ ეჩე ლი.
ეოქერ ი ვერცხლ ეჩავ ათაჟ ა ისგვი ლელაშ ჩაჟ აჯარს ლახომ. აჯარს ლახშიდხ ისგვა ლღდგარს.

აჩად ალა იურსალამდ, ბერარ არიხ. ქა ლახბარე მიჩა ლღდგარ. „იაღო, ბერარ, მი სგა ჯაბიც,
იშდიიერივი ზავ ამშა ნურ ლეს. მი ჯაბიც ამი ლირშენის: ნო ახერშონი ნოჟ ღერბეთ, ნოჟ
ლღდგარ, აღას გარ ხარშვენდახ. იეშდეიერუ ზავ აღ ვოქერ ი ვერცხლ მი ლამშოდენს.

ანკად ალა აგიდ მიჩა, ადბარჯე ვორმო, ჩვადმღუხვან. აჩად დროჯ, ადსურღან იეშდეიერივი ზა.
ჩევე ლიჯგრი ამკედღლი, ბერარ საყდართე იმარაღხ. დაკენს მინეშ თებზ ათყანეხ ლეშყედიდ
სარაგთეჟი. ფერი კალმახ ანხოჩვან, აჩად სარგა ღარისგა, ანკად დაკენ ქორთე, ხაყლუნი: მა ჩო-
მინას, კალმახ ხაკლი, მაი ხექვეს მახეშიარს. ეშო-ეშო ქა ლექესგ ხარ:

- აღო, მა ჩომინა მი? კალმახ მაკლი. ანხოჩვან, ღარისგა ამჩად.
 - ლირტყვალღ ლი, ფერი კალმახ იმჟ ანხოჩვოღ? ქაჯექითა, ჩუ ლაჯამა.
 - აღო, ამჟინ ნომ ლადგარიდ. მერმე დაკენ აღ ზეზად: ჰე არასი ამჟი ხეყრენი, ლო ტკიც ორა.
- ად ზეზეხ მერმე დაკენ, აჯალ ათყანეხ კალმახ. აშყედი კალმახს. ანხოჩვან კალმახ, აჩად
ღარისგა. (დაკენ) აჩად მახეშიართე:

- მახეშიარ, ტკიც ლი: კალმახ ანხოჩვან, ღარისგა აჩად.
- იაღო, ამჟინ მად ხაყა. საანუთრი სარკთე ალსგიდედ.
- ადსგიდახ საანუთრი სარკთე. იეშდეიარე ზავა ლუშდიხე ალხოჩვეღლი. აჩადხ ალაარ,
ანწანეხ ლუშდიხე, ლღვარ ლი. ანკადხ ალაარ ხენნიფიშთე. ხენნიფს ხჷქვე: „ქეყეყანა ახნიშ, მაგ
ანკე, იარვა არდე! მაგ ანკიდ, იარვა არდა ამსვალდ. ალა დესა არი, მიჩა ჭამ, ხენნიფს ხექვე:
- ნა გეაკლია ეშუხ მარე. - ხენნიფდი ხაქვე:
- მი დარ მიცხე ეშუხიმარე.

მი მიცხე სემი საბრა ლახეხა. აჯარე ხოხერა მუხეხე ანკეს.
ად ზეზეხ მარე, ანწიშეხ ხოხერა მუხეხე. ლოხსგიდა მიჩა ეხეხს, ქემარ ოხშედ.

- გო, სი ჭყინტ, მაგ იხიადღალ, სი იმნარ ხიგენი?
- მი აშ ხვიგენი, მიშგვა ეხეხმი მაჯუნ ერ ხი.

- ალო, აჯა ხვი მი. ეშხვი გვეშ ხოლა ჩვენმ, მი ერ კინჩხ ქამაქცე, მარე ათხე უზურ ლი, მი უახვხოჩენ.

- ალო, ხენნიფ, შე, ჯერგაზულდეს გუშგვე ლიჭორე, ამჟი კინჩხუ აჯქვაცა!

ხენნიფე ჩადგარხ ალამარდ. ხენნიფომ ალამარდ ვდხვიეხ. ერეჩუ დო ლემარდლესდ, ერქად უმარცხედუ ლარიდ.

ჩანერილია ივან ხაჭვანის თქმით. 15.07.1927წ.

სემი ლავდილა

ლი მეშხე მარე, სემი დინაგეზალ ხორი. მერი მარე ლი, ხაქვე დინაგეზალს, ხოშა უდილს:

- მიშგვი ხოშა გეზალ, მი ლეგდ ხვარი, ამხარ შუე ლეუა!

- აჯლაი დემ აჯხერნე, ამიშდ ერ ხიდგარდე.

ნესგა უდილს ხექვე:

- სი ეში ამხარ, ალო ხვიდგარი.

- აჯლაი დემ აჯხერნე, ამიშდ ხიდგარდე.

ხოხვრა უდილ, სი ეში ამხარ!

- მამა მიშგვი, ეში აჯხერნე, ერე ტვეტ ქა მექვეცენდეს!

ამნემ ახხერ მამას მიჩა. ადქვიეჟე ტვეტ შუე ლაქვა, ვისსგე ახგვაზ. ლახკაფ ვისგს, ჰადურ ლახტახ. აჯალ ლახკაფ, ჰადურ ლახტახ. აჯალ ლახკაფ მესმამდ, აჯალ ჰადურ ლახტახ.

- შე, მამა მიშგვი, სუმინ ლახვეკვე, ვისგე ჰადურ ლახტახ.

- მამა დადილ, ჩუ ლახიშხენ ალ ვისგე, თემი ლადედ მაკახ ჯარა.

ჩუ ლახიშხენ ალ ვისგე, მამად მინეშ გოდერ ანსყე, ადბარჯე ვორმო, ადგანე ვორმოთე. აცვირ მინდვერისგა. მამას ლიზვებს ხომურჯვიენეხ, მამად ჟი ლახისსგე, ადეე მინდვერთესგა, ჩაცვირ მინდვერისგა. აგიდ ანკად. მამა ჩადგან. არიხ ალამარ მინდვერისგა. ლეზვებ ლახშდახხ. ხოხვრა უდილს ხომურჯვიენეხ ლიზვებს.

- ვო, მიშგვი ლავდილა, ჩუ ნომ მიზებიდ. მი ვისგე მულევე, ეჯა ლახემდ.

ანკიდ ამნემ ვისგე ჯიბხანქა, ლახკაფ ნესგა უდილ, ჰადურ ლახტახ. ერქად ანკად ხენნიფიშ გეზალ მინდორთესგა ლახთუართე, ხესმი ლიკოლილ მინდვერხანქა. „მი მამ ხვირა, დომ ახვემეკრი!“ ანჟე ამო ნაფდიათე, ვორმე თხუმთეთი. ამელეჟა ხესმი ლიკოლილ:

- დარ ხიშდ ამეჩუ მეკოლილ?

- ალო, ნამ ხვიშდ, მერი კასრი გეზლირ. ნამ მამას ლახესისგენდად, ამავ ანკვარ, ხვამ ხან ნარ ვორმოისგა.

- ალო მამა ჯაკუხ, ერ ჟატგეხი ვორმოხანჟი. მამ ჯამიდახ, მამ ჯიხალხ? - ხოშა უდილდ ხექვე:

- მი მამიდა ნოხი-ფარდქიშ ლისყი, - ნესგა უდილდ ხექვე:

- მი მამიდა კასრი ჯარიშ ლიბზე. ხოხვრა უდილდ ხექვე:

- მი მამიდა მამაგვემ. მი მულე ლერბათხანქა დერუ გეზალ: ეშხვი მიჟ ი მერმე დომედულ.

- ალო, სი ჯაჟესგი დეხვედ!

- ალო, ნამ ჯინკრიდ, მუზნანა ჯარად ისგვი ი ისგვა იეხემიშ, ისგვა ჯარიშ.

ანაზღ ალამარ მაგ. ხენნიფი გეზალდ ჩადლანვე მიჩა დეხე. ჟამ ანაზღ ლახთუართე უხვან ცხეკეთესგა. ეჯზუმე ადთხუარე, (ერე)ჯიჯვიშ კარავ ადგე, ტუფუმე ჩვადელშგე. ამშა დეხე ჩვალდეჟული: ოხთავა მიჟ ი დომედულ. ალამარს ალა ქოთლახ ხოხვრა უდილდ (/უდილაშდ). სგოთგანახ ხურჯინთე, ციცვი ი ფაკენა ქა ლახოდახ ამი მექაფ მინე ხოხვრა უდილდ. ბოფმარ (მიჟ

ი დომედულ) ჩაჟი ჯვეგთე ოთთგანახ. ჭაგარდ ლისე (ლუს) ხამნეხ, ყვარულარდ გაგან-ი-გაგან ეს ლირალენეხ. ნაცხამ ლახტახ. კუმში ჯვეგთე (ჰანიში ი ფურიში) ადგანეხ. ფურარდ ლეჯე ხამნეხ ჰანარდ გაგან-ი-გაგან ესლირალენეხ. ნაცხამ ლახტახ. აჯალ ადგანეხ ხამი ჯვეგთე. ნეზარდ ლეჯე ხამნეხ, ტახარდ გაგანი-გაგან ესლირალენეხ. ნაცხამ ლახტახ. ათხე ადკვარხ რიენენთე. რიენეს ეს-ყა, მულგუჰურის ბად ხეჟე. სგაჰორმანხ ამის. მულგუჰურიდ ბად ანნეჟნი. ამეისგა არის მიჟ ი დომედულ. ანჰიდ ქორთე მულგუჰურიდ. ჟანცხეხ ალარდ. ხამგემინხ:

- ბაბა, ნიშგვე მგრდი, ნამ ჯამგემდ ლახტუართე ოკეფუშდი!
- დოვე კოჭულარ ხასდ, მად ჯამიდახ ლითხეარ, ადო აჯფიშედე!
- ალო, აჯნურ დეჰ ხვიგნიდ, ნამ ლახტეართე დომ ოდრიდ.

აჩადხ ალარ ლახტეართე ხენნიფი ცხეკთეისგა. ეზერ ოთთხუარახ. ალარდ ჯიჯვი კარავ ადგეხ, ტუფუჰ ჩადგლშეხ. არის ამეჟუ ეზერ ხანს. ხენნიფი გეზალ ანჰად ალარე კარავთეისგა, სალამ ხეჟე:

- ეზერ ყმარნვილარ ხიდშ. ამაჰ დარ მეჰედული ისგვე სერ. იმენ ანჰადდ?
- ჩუ ხარდას ნიშგვეიცახან, კოჭოლ ხანგლდს ლონგუნყაჟა, ნამ ჯამქენინდ ნაჭირს- ნალხინს, ხეჰ ნაჭირ ხეიშდ. ლადი ხეთხეარდ, ნომამ ჯასადიკ. ნამ ჯამქენინედ, ვოჰარ ბოფჰარ: სი ან ხი?
- მი ხენნიფი გეზალ ხვი.
- ალო, სი გეჰქარ გარამოვება!
- მი ჯამქენი, ბოფჰარ: მი იეხე ახვიკდ მეჟეშ დომედულა მუთენი. ლირტყალაჰ ამჰად, ციცვი ი ფჰკენა ოხთაჟა.

- ათხე ნამ ჯამქენიდ გვიშგვეს: სემი ლაჟდილა ლახს ნიშგვე დედე ხოხერა უდილ. აჯა ხენნიფი გეზალ(შ) იეხე ლემარლი. ამჰედხ ეჯარ, გეზლირ ქოთლეს მიჟ ი დომედულ, ციცვი ი ფჰკენა სგოთგანეხ. ეჯაჰ ჩაჟი ჯვეგთე ადგანეხ, ჩაჰარდ ნაცხამ ლახტისხ (//ლოგეტისხ), ჰანარდ ი ფურარდ ნაცხამ ლახტისხ (//ლოგეტისხ), რიენენხანჟა ნაცხამ ანტახხ. მულგუჰურიდ ჟოგურდალე. ალა ნამ ხეიშდ მიჟ ი დომედულ.

მამა მინეჰ ჩათირხ ათხე. ალა ლემარ მამა მინეჰ, ალარ ლემარხ, მიჟ ი დომედულ, მიჩა გეზლირ, აგიდ აჩადხ. ლახტიადლ ხარხ. მიჩა გიგალარ ლაკირჰე აშისხ.

ჩანერილია ჟიბიანელ ივანე ხაჭვანის თქმით 14.07.1927წ.

ჩხარა ლახტეა

ჩხარა ლახტეა ამჰედგლიხ. ალარ მაგ ქა ლეჩიჟე ლის. უშხვარ(ნ) ხოჩა ლის მაგ მინი-მინე ლახტეა. მუ ლედგარ ხაყახ, დი ლუჟარ. ალარ მეთხეარ ლის უშხვარ(ნ) ხოჩა. ძინარს ესლრის, ნაბოხს თვით ღვაჰ ახლოხ, თვით ბიკ ზეჟ. ეზარ ლირდე ხარხ ალარს. ეშხვი ლადედ სადლობთე-ქა მინე დედეს ჩუ ოთარგახ: „ამჟი მადე, დედე ღვარა, მარემიშ მამა თარა, ჩხარა მიშგვი გეზალ, მაგ მეთხეარ, მაგ ხოჩა! ალო, ისგვე ტოტიშ, იჭეშხეშ ნაზემ ხეკეეს ლამომედ!“ ალა მიჩა გეზლირდ ჩესჰურნეხ. ალ ლახტეად უშხვარ ხეჟეხ: „ლახტეა, ისგვე ლირდე ღვარა, ნამ ლახტეართე ლოზის დემის ლიჟემედ.“ ალარ ჯგემდია-ნაჯედა მინდეერ ლეჟა ესლრის. ნყაროთეჟი ჟადჰეხ. ალარს მინე-მინე ლახტეარ მინს ხოთარახ. თითოლაჟი ჩხარა ლახტეა მინე-მინეშდ აჩადხ. ნაბოხს ჟანყეაბანხ ამეჟუ, ნყაროჟი. ალარს თვით ღვაჰ შუდ ხულოხ, თვით ბიკ ბარჯს ხახხხ. სგა მეჰედგლიხ ქორთე მინეჰ. ხოჰამ გეზალს ამბუჰ ათხად: „დედე ნიშგვე, ბაზი ხოჩა ლეთ გვარ. ჩხარა ისგვა მახალჟაჰს, ჩარა ისგვა თელღერას ამეჟუ ხოჩა ლეთ ხარხ.“ მავარ ათხიდგენ დედეს მინეჰ. ალა, ხოხერა მუხეგე, გუდმეცარ ლი.

- დედეს მიშგვა მამ ხვალტანა!

ალა დედეს მიჩა უშკვისგა ხაქე. ამს ლეთ (ამ ლეთ) ალაარდ ჟანშეშე. შალენჟიქ ჟანშეშე
ალ ლახება. ესღრის ალაარ ჟგვდიანაჯედა მინდვერ ლეჟა. ამ ხოხერა მუხებემ ლეგდღორდე
ლაიმეზზე. ალაარს ფიქრ ლახანდახ, მიჩა ლახებას.

- ხოხერა მუხებე, ისგვი ლირდა ღვარა, იმ ხინო?

- ხამა იმ, ისგვე ლირდა ღვარა, მიშგვი ლახება, ამჟი ლი მიშგვი გვემ: გვიშგვე დია ამხერანა!
- იმლა ისგვი ლირდა ღვარა? აჩას შიშდ რუ ლოკვეშედ!

- იმვალ შშე ქვეყანასგა დიდარ კასარ ალთურელი. ეჩა ნაზგზ მარაღს შიშდ ხეკდენი გვიშ-
გვე ყორთეჟი. აჩა დედე გვიშგვე მერვა ამბავს ხაყელე. აჩა თარეე ჟაგარდ ხოთერი დედე გვიშგვე
მიშგვა ყვიოა.

ხარგახ ხვამ ალ ჩხარა ლახებას, ალ კასრი ვაზრარ სგა ლახვიდახ ჩხარა ლახებას.

- ხოჩა ლადელ ჩხარა ლახებას!

ალაარდ დამბალდ შერ ანკიდხ, ჩხარა ლახებად: ხოჩაე ვარხ ხოჩა მარაღს!

- აალო, ხიად, ხოჩა ჩხარა ლახება, სგამ რუ ჟესმიხ, იმვალე ნიშგვე ფუს-კასართან მამა არ-
და. აჩას თარარ ახხეგარან. ისგვე ხოხერა მუხებემიშ ყვიყე ესერხაშიდ, აალო იმნენე მამაგვემ!

ალაარს ვარ მამა ხოზიხ.

- ნატიალ ლამარგ რუ(ვე)მა ხვას! - ალა ხოხერა მუხებემ ლაქე. ალაარდ ლიგვენადბინეხ, მა
საკერელ ლი. ამ იგენიხ, ერე ვერს ქეციეხ. ადეიხ ალა, ხოხერა მუხებე. ალაარდ ლაგვენუმ ვეშდ
ოხეჭვენეხ, ჟგვდიას ლი, შა ფშდიას ალა, არა ლახება-ი მინე ლახეხა. ალაარ გლოვარ ლიხ, მა
საკერელ ლი. ალ მანანე ჩვათქარგანხ. აჩად ამეჩუ ეზარ ხან. ადეიხ თავირ კასართესგა არა
ლახებამ მუხებე, სგადეიხ მიჩა ვოქერე ტახტთეჟი.

- შე, ბაბა, ისგვი ლირდა ღვარა, ქვეყანა, მაესასამა დეც ლეფარ რუქვან (რუ ლი), ალა მე
ლგზნე გვარ, ამგეჩა ისგვა თარეე ჟაგარ დემ მა ხეითხედ; აალო ქვეყანაჟი მაესასამა მეცნიერ
ჩვარი, ჩა ლახეჭვედად: ამი ტებდი ყვიჟანგეჩა ისგვი თარეე ჟაგარ მამა როქე ლი.

- აალო, ისგვე ლირდა ღვარა, მიშგვი ვაზრარ, ეშხვი თხვიმს სგა ლამგუდრანენე, მაკალი
ამსვალდ ლეს!

ამნემ ტვეტ ახჭემ ერხან-ამხანჩუ.

ამს ლეთ ალას ხოჩამდ ლახხალანდ.

ეშდდორუ ლაკილ თუჯი ყორ ხორიკ. სგადგანეხ ამხავთესგა ალ საბრალ ამსვალდ, დე
ლეზებე, დე მამაგვემ, დე ნარჰი. ამეისგა ალ კასრი ლალსგურა მეჩი რაშე ხაბმანა. ამნემ (მეჩი
რაშედ) გიმს ჭიში ხაკიდ, ალ საბრალ მარა ჩათყალუნდა.

ღერბეთ ხეს, ა მარე ხეს, მ'ეშა ლედგარი ხვი, ამჟი მუბურისგა ამდგრ!

- ამსვალდა ცოდ (ესერ) დესა ხოჩემინა. - რაშე ხაყელე ამსვალდს.

- მადილდე აჯხეინა, მ'ლე სგოჯი! - რაშედ ხაქე:

- ისგვი გვემ იმჟი ლი, აჯა რუ მიხალ.

- რუ ჟიხალ, მიშგვი მადილდე ჟარ.

- აალო ჩხარა, საათჟინ მხარ სი ჟადგარიხ, აჯღერე ისგვი ყვიჟუნერ ხოფხერ თარარს მარე
ნომა ლედ ჟარ, მი რუ ჟაშიდ. აღერ სი, ხამა სგაჯაახ. ერხავთესგა, ფუს-კასართესგა, აჩა შიშდ
ხექარ. ერე „საჯ მიშგვი ყვიჟე დემის ჟაშიდ. ცვიდდ მიშგვა ცოდს დო ახხეი. სი ხაშგვემ მიშგვი
თხვიმ ლალსგურად. შემვაჯე თარალ ქაჯფხერი, ერჩა ისგვი მეჩი რაშე ლალსგურად ხეკეხს მას-
ჩუქრა.“

ალა სურუ ლახჩონ ფუს-კასარს.

- შატ, საბრალ ამსვლდ, ლეფერი ამსვლდ, ალა მჳ ირი მიშგვა ლემშგვანად. ხენსგა სი ჯადენ ხენსგა მი მერი.

მერვა ლადელ, შვიდედებ პორგჰჰნ, ალ ამსვალდ ლახსტურეხ მეჩი რაშეს ი აჩად. ალ რაშეს მაგ ჟაგარ ჩუ ხოხალ, ჩოთთემე ალ რაშედ თორრე ჟაგარ ალ საბრალ მარა.

- ე, საბრალ მარე, აჯი ლერხეთ ნომაე აჯცუა, ერე მიშგვი თვხვიმ ამის ჩათცური. დატან-ჯულ ამხანქა ხეი. ათხე ჟი ლამსაგუ, სერ იმი ლედ ჯარ. შომეგ ერე მიჩა ფედიათესგა აჩე, აჩქა პერ ჰიედ ძლედ: „ფუს კჰსარ, ათხე ნომა ლედ ჯარ, მიშგვა დაგრას ალა მად ჯიცხანა! აჩქა ერას ლას-გიდ ხესყი. აჩქა თხუმეი ქა ლახყაჰან. მორიდაზ ნოსა აჯადეს. საბრალ, ალა ისგვა მაჯრდ მაჩემანენ, ადო ქვეყანად ჟანშემე ამი თემი ლიგნეველ მარე სი ჩუ მამა ხეშედენას. ალა ქეიფს იხო თორრე ლიფხრემ. მიჩა სახენიფს ჩუ იხვერენი. აჯა ნოსა იმე პხალავა, სი ხაშგვემ მიშგვი თხვიმ. ჯოდია მარე ერ ხი, აჯა თეთრს ი ვოქერს ლაჯჭარად, თეთრი ი ვოქერს ისგვოვმ დემ ხაფსგი. ჰემა ჯემყესსი მიშგვი ხოჩემიშ ნაჩომ, შეიძლება ეჩად მყერი გვაკვირ.

დესამა ანკიდ ალ საბრალ ამსვალდდ ალ რაშუნქა. თეთრ ი ვოქერ ლახვიმხ შუკვი, მად ჟ'ოხკაზმეხ. ახანგანს შუკეს, ჯეედს ლი, ჰა ფედს, ანჰე მიჩა ქვეყანათე. ხაქე ამნემ, რაშედ:

- მიშგვი დადილ, თერ მოშ ისგვა ქვეყანას?

- ისგვი ლირდა ლვარა, ხეკვეს ლიჯდგნალდედ.

- ისგვი ლირდა ლვარა, ისგვი ქორ ფედის ლი.

ჟანკიდ რაშედ მიჩა ყორთეჟინ, ლახგარგლე: - ლახვბა მიშგვი, ყორ ამკარედ!

ალას მესციქედ მიჩა აეხე რაშედ. უშხვარდ ხოშა ათხიდგნხ უშხვარა ლინედ, აჯეჟი მიჩა ლახ-ვბას. ალმარს ეხარ ლირდე-ლიხვე ხარხ.

მიჩა ლახვბას ქოხომბეჟ მიჩა გვემ. სურუ ხოყრის, მარე მჳ ჩომინეხ. დედჰ ბედ ხარ, იშგნამ დეშა..

ჩანერილია ჩვიბიანელ ბ. ნიჟარაძის თქმით. (455.) 16.07.1927წ.

მეთებზე ი მიჩა ჭყინტგეზალ

ლემზერეჟ ხი ი ლი ეშხვი მეთებზე, ეშხვი ჭყინტგეზალ ხორი, ხმეჟე გეზალს:

- მი მეთხვარ ხეი.
- მამა, ამთჷონ ლითხვარ!
- ჩიქე კოჭოლ ხი, მად შეიძლება.
- მოდ აჯკვირდე ლთხვართე!..

ანადხ ლთხვართე. თხარე ლახხვიდა. ჩადგრმე თხარე, ჩადყაჰალე ი ჩაფიშედ. ადსასტკე მიჩა მუდ:

- მამა ჯიხალდა ლითხვარ, აგის ჯმქარ!
 - მამა, ისგვი გვეშ მად ლი, მი მიშგოვ ხეითხვარ.
- აჯალ ესლრის შუკეს. ირემ ლახხვიდა, ჩადჰაყალე ჭყინტდ, ჩაფიშედ.
- შომეგ ჯანხენდეს, მამჟინ, ისგვი ხვირა!
 - აჯალ ადსასტკე მამად.
 - მიშგვი გვეშ ლი, მამა, მიშგვი ნთხვარ! - აჯალ ესლრის. მიჟ ლახხვიდა, ჩადგრმე, ჩადყა-ჰალდე, ჩაფიშედ. მამას ხასდიკ.
 - იმლა ფიშედე? ამიშთანს ჩიგარ დეშ ხგრმი.
 - მი მიხალ მიშგვი ლითხვარ!
 - აჯალ ესლრის. დომედულ ლახხვიდა. დომედულ ადგრმე, ჩადყაჰალე ჩაფიშედ.
 - ლახ ჯანხენდეს მი მამჟინ ისგვი ხვირა.
 - აჯალ ესლრის, მალ ლახხვიდა, ჩადყაჰალე, ჩაფიშედ.

- ლახ ჯანხენდეს, მი ლამბაჟინ, ისგვი ხვირა.
- აჩადხ ალან, მუ-გეზალ, ძულევათესგა. ძულევაისგა კალმახ პრი, ნერნი კალმახ ჩადღყაჰალე, ჩეაფიშედ. მიჩა მამად ზად ადქეიქე, კალმახ ანტიხ. აგით'ანღრის, ლეზიზდ ახკეადხ. აგიდ ანკადხ. მინე ქორთე. დედედ ხექეე მახა მეთხვარს:
- მაგვარ მეთხვარ ხი?
- ჰადურდ ეზერ!
- მაგ ადღრმე, მაგ. ჩაფიშედ. ლითხვარ მამა ხოხალ გუშევე გეზალს!
- მამა მიშგვი, ათხე სი გარ ადერ ისგვა ლათხვართე, მი აგის ხვიგინი. ლახ ა;ჟა;ხეცხემენე, ერქა მი ოდრი.
- აგის ასად. მელცად ხექეეხ:
- ვო, სი ჭყინტ, მამ ეზერ ხი. ჯეჰდია ნაჯედა მინდვერისგა სემი ლავილა დავარ პრის. აჯადერ მურყვამისგა სემი ზეთუნახავ პრი. აჩას ეხევეა ზკიდე, ისგვითან დარ ირდი.
- ალო, ლური, ახემეკრი, მამ ირა გვეშ.
- დედეს ლეზიზ ხამგემინ: ეშხვი კუტალ ლეინალ, კირკვალდ დიარ. აჩად ჭაშრა. ამავ აჩად, დავერე ფედიათე. კამბენ ცხეადისგა ლაჯაბდ ხორის, კანს ბატკდ ატყებეხ.
- ვო, სი ჭყინტ, იმავ ადერ? აჩავა ანკად, დარ ატახ ლუვარ!
- სგა დავარ ჩუ ხიშდ, ალო მი აჯლა მამა ოღვერ, სგა მი დეშ ჯაბზე. სგა კამბენ ცხეადისგა ჯიგხ, კანს ბატკდ ხატყებედ, აჯამ დეშ ჯაბზეხ. სგა მიშგვი თხვიმ იმჟ'აჯბიზინ? მი აჯლა ოღვერ, ისგვე მაჟრეშე გვი მიხბენი. სგა მა ჯათუმხ, მი ჩუ მიხალ. ალაამავ მარე აჯლა აჯხვიტახ, ისგვე ლიჩიჟალს დარ ლახშადა. მი ლახეშედნი ისგვე ლიჩიჟალს. სგამ სემი ზეთუნახავ მურყვამისგა ჯირის, სგამ სემი ხიშდ, სგა დეშ ლერიდ მურყვამთე. სგა ლამმარ-ჯევედ. მის ჟ'ოდრინე, სგამ ჟ'აჯყენე, აჩქა ლჯსკათე გვერა გვეშ. აჩადდ, ვოხვიშდ ფუთ ასალ აშკიდდ, ეშხვი ფუთ ყვაბა მეშკიდს ჟ'აშკადენედ, უსგვა საჟენ ნაჭა. მი ჟ'ოდრინე, სგამ ჟ'აჯყენე.

ჟ'აჩად. ათხე ახგარგლე:

ეზერდ ლი გვეშ, ნაჭა ლახიბ ყიას, ჟ'აჯყენე;

ადეე მურყვამ- შდულვარდ, ხაკიდ ხმალ; დავ ჩეანშყად.

- ჰ, სი ხოლა, ხოლამდ აჯაბ; მერმე ადიე, ალაი ჩაქეიცი; ჩეანშყად. დავ ჩადდავეშან. ეშხვი გარ ასად.

- სი ხოჩამდ ათბი, ნოსა აჯევეცეს!

ალა ჟ'ადრეე მურყვამ შდულვარდ, ხაკიდ ხმალ, ალაი ჩაქეიცი. დავარ ჟ'ანხვატხ. ზეთუნახავარ მაკვემარ ლიხ.

- ჯილდო მა ჯაკუ?

- ჯილდოდ მა მაკუ-ი ეშხუ მაკუდ მიშგვა ეხევედ.

- ამეთი უკცრავს ხი!

ალო, იმ მაროდ?

- ნამ იმ ჯაჩოდ: ლაჯევენედ ნიშგვე თხვიმს, შომვამ სი სემი ლეთლადედ ნამ დომ ეჯენენედ ნიშგვე სანუთრი სარკმე, ალო სი ამჟი ჯაჩოდ...

- ალო, ჩუ ნომ მადგარიდ, ხამა დომ ათვეჟენი, ერე სგა დომ ემენენედ.

ანკად აგიდ.

- დედეს სალამ, მამ ჩომინა მი? – ლეე აგის მიჩადა, სემი დავარ ჟ'ონხუტ. ზეთუნახავ ხვიშგვემ მიშგვა ათხედ: მი როქ ერქა ლამბევენეხ, შომვამ მი სემი ლეთილადედ ჩოთვეჟენი ი დომ ემენენედ!

აჩად ალა, ჭყინტ, თხარა ხაკევე:

- მიშკვი თხარე, ათხე მანჯხ; - ანლრი თხარე, ამავე ანკვად.

მიშკვი დადილ, მამ ჯანჯხ?

- ხამა მოდ მანჯხ, ზეთუნახავ პთიეგჟ ეხხედ. სემი ლთოლადედ ლეპეჟ მარ. ლასგურე შჟეჟი, ადეე მინდვეერთესგა, ჩადჰჟენე. ჰდსგიდახ საწუთრი სარკთესგა:

- სი ჭყინტი იმე ხეჰჟენი? თხარა ხაყა მინდვერისგა. ჰგიდ ალერ, კინჩხს აჯჰეციცედ!

- ისგვი კინჩხი ლეჰეცად იმწარდ ხვირდი?

აჯალ აწად მინდვეერთესგა.

მიშკვი, ირემ, ათხე მანჯხ ისგვი ში! - ირემ ანლრი ლაყულუმ:

- მიშკვი დადილ, მამ ეჯანჯხენ?

ისგვი ში მანჯხ! ზეთუნახავ მადგარი.

ნომა ლედ ჯარ!

ჟი ლასგურე ირემდ შჟეჟი, ადეე უხვენ ცხეკთესგა, ჟ'ადეე მეგმიშ ბოლროთესგა, ქამენ ჯა ლოხყურდა. ჰდსგიდახ საწუთრი სარკთე.

- გვიშკვე დადილელ, ჰგიდ ალერ! ირემს ხაყა ცხეკისგა, ქამენ ჯა ჯიყვრე.

ჰგიდ ანკვად. აჯალ ატახ.

- ნომ მადგარიდ: აჯალ მიცხე თხუმე მამედ. მჟთეე აწად.

- მიჟ, მინად, თემი მარ! ზეთუნახავ ჩუ მადგარი; სემი ლთოლადედ ლეპეჟ მარ.

მიჟდ ადეე დეცთეჟი, დეცჟი ადჰჟენე. ჰდსგიდახ საწუთრი სარკთე.

- ეო, სი ჭყინტი, იმე ხაჰიჟ; მიჟს ოთხვა დეცთეჟი: ქამენ მიჟ ჯიყვრე, სგან სი ხაყვრე, ჯადგა-რიდ!

- ნომ მადგარიდ: აჯალ მირი მამედ. ჰე, მიშკვი დოშდულ, მინა! ათხე მნჯხ ისგვი ში.

მამ ჯანჯხ?

- ზეთუნახავ მადგარი? სემი ლთ-ლადედ ლეპეჟ მარ!

- ნომა ლედ ჯარ!

ადეე დოშდულ დეცთეჟი. ეანმარან, ჰავდარ ადბინე. ჩვადჰჟენე მარაისგა, ქამენ ჯაი ლოხ-ყურდა. დეც ეანმარე. ჰდსგიდახ საწუთრი სარკთე.

- ა, სი ჭყინტი, იმე ხეჰჟენი? დეცჟი ხარა მარა-მახხაისგა, დოშდულ ჯიყვრე. ალერ, სი ჭყინტი, ჩუ ჯადგარიდ. ნამ ქა ჯისგდიდ. ალერ!

- სგა დეჰ მადგარიდ: მი აჯალ მირი მიშკვი მამედ. ე. მიშკვი მალ, ალერ ათხე, ათხე მანჯხ ისგვი ში!

მეეარ ანლრი მალ.

- მიშკვი დადილ, მამ ჯანჯხ?

ზეთუნახავ მადგარი; სემი ლთ ლადედ ლეპეჟ მარ. მჟ მითიალა, დეჰ მოშ ოთეჰე!

- იმამ ლედ ჯარ, მიშკვი დადილ? სი ჟი ლამსგუ შჟეჟი, მი ოდრინე, მინდვერს ოშთხე, ცხეკს ოდრინე, ცხეკსი ჩოშთხე. ცხეკს ეჩხან მინდვერისგა ჩალჰეჟინი!

ანჯდ ალარ მინდვერ აშდისხ, ცხეკთე აწადხ; ცხეკ აშდისხ. მინდვერისგა ჩადბჟრჟე, ჩადეე ჩებუბუასდდ, მიჩა ნაზ ქათჟე. ადსგიდახ საწუთრი სარკთე. დეცთეჟი ადსგიდახ, დესა ხე-ნადხ; ძულვათე ადსგიდახ, დესა ხენადხ. მინდჟვერთე ადსგიდახ, დესა ხენადხ; კოჯთე ადსგი-დახ, დესა ხენადხ.

- ეო, სი ჭყინტი, ეზერ ლემარხი! ხვამ აჯჰრედ. ალერ ათხე, ახითმ ათხედ, მერვა ჯეკეეს!

ანგჰან ჭყინტი, ანლრი. მალ ლახჰვედდა:

- იმავ ესლრი?

- ათხე გვატჰლის, თავისუფალ ლიშდ. თხვიმს გვაჰრაჟიხ.

ნომა აჩე, ო, სი მარე, ადო ჯადგარის. ნამ ვადა გულევე სემი ლეთ-ლადედ, ხაკულ პლქედუქედ. მიშგვა შაკვანდს ქუნირ-ფანდვირდ ალსყინედ; ჰე ჯაჟანდეს, ლალრალ გვჳრა.

აჯალ ჰდსგიდახ საწუთირი სარკთე, დესა ხენადხ.

- ვო, სი ქყინტი, ალერ ათხე, იერვჳ ჯეკევეს, იეხვდ ათხან!

აჯალ ანლრი

- იმ ხიარ, სი ქყინტი? ეშხეი ლადედ გვიკლი ვადათექა. ქალსურლიდ გუშგვე ვადას. აჩუნლონ მ'აჯინე ეჩხავთესგა.

აჯალ ჰდსგიდახ საწუთირი სარკთე დეცემ ი გიმის, ცხეკომ ი კოჯამ, დემ მოშ ხენადხ.

სი ქყინტი, მამ ეზერ ხი! ლერთჳ თავდებ ლჳგოდენს, დემ ჯიღროვიდ. ალერ ათხე გვიშგვეთესგა. ე ვიცხენდეს, მჳგ ალლრიდ, ადო ისგვი იეხე ათხან მარეა ვიცხენენს.

ანკვადხ ალარ ლახიადალუმ. ხოხერა უდილ იეხვდ ადე. ანკვადხ პგიდ, მიჩა ქორთე. ქორნილ ეზერ ხოჩმინა. დედეს ი მამას მავარ ხახიადხ. ათხე პგის ეზერდ ხარხ. ხენნიფეს ქორ ხარ ლე-გემ. ვაზირ ანხეზე.

მეთებზე გეზალს ვოსტატობ ხოხალ. ვოხეიმდ ლუმხვირ ქორს აშგემნე.

ალა ხაქეხ ალიარს. აჩადხ ალიარ, ეჩავ აჩადხ ქორ ლაგამთე. ქორ ადგეხ ვოხეიმდ ლუმხვირ, ადსურვლეს ქორა ლიგემ. ათხე ყვლე ხენნიფე:

ლარსგვან ტვეტ ალქუცედ, ადო აჯალ ადგემ ამიშთანს!

ათხე ალას ხოხალ, ხესმი ამი ამბავ.

- მამა მიშგვი, სი ნოსამა ლაქვა მი გარ ამნებ პასუხი ლიტხე.

ანკვადხ ხენნიფე, სგა იპერ.

- ხენნიფე, ნამ იმ ნაჩემჳენე, ქორ კაცდ პგვანდა. ათხე სახნორ გვირი ნამ უმართ-სამართ, აგის გვირი, აჯა გვანჯხ მჳგე ლეკვად. ისგვი ვაზირ, ისგვი გეზალ პგეკიდენ, ადო მი იერ ოჩე, აშხე ზავ ხეაკუ(ჩ) შუკეჭი ლაკვადს.

აჩადხ ალიარ, ხაქეხ ამი იეხვს:

- უმართ-სამართ გვანჯხ ქორა ლახნვრად.

სგადე ჩეი ქორთე სგადჳებდე, ყორარ ქანკილ.

- ხენნიფი გეზალ, ისგვი მამა იმ ხეშდაბდა?

ქორა მგემს ტოტარს ხაქკერა.

- ათხე მი სი კინჩხს აჯქვიცი, ჟელარს ხეამნი ისგვა ლედეს, ისგვა ვაზირს ხამარს ხეამნი.

ალო, ამჟი ჰე ლი, ცოდნ მუჩმე ხენნიფე, ქალალთ ლამო. მი ოთლირნე ცოდნ მუჩგმა მიშგვა მამას: „მიშგვუი მამა, ხოჩამდ ანფუ, გუნ ლუსჩუქვარ, ადო იმ ნაჩოხ: ხენნიფი გეზალს კინჩხს ათქვიცეხ, ჟელარს ხამნის აჩა ლედეს, ხენნიფი ვაზირს ხამარს ხამნის.

- ამჟი ჰე ლი, ჩაჟ ამკვდის, მიშგვა ვოსტატს მი ოთლაბნე თეთრთემ ი ვოქვრშე, აჯეჟინ ონფშვდე მიჩა იეხვთე.

- ალა ლერთემ მჳგ ოგვამარას.

ჩანერილია ივანე ხაჭვანის თქმით 14.07.1927 წ. ზღაპარი იგივეა, რაც ი. გოგებაშვილის „დედენაში“ შეტანილი ცნობილი „მებაღურის შვილი“, ოლონდ აქა-იქ თვალსაჩინოდ გადაკეთებულია. ბოლოს დართული აქვს სხვა ზღაპარი.

24. ანდაზები (პარაკ/არაკი) და გამოცანები (ლილუმბულაალ)

1. მჟირ ნინ როქ ჩიის ქატული.
- სველი ენა ყველაფერს იტყვის-ო.
2. აშხვანჩუ გარ ჩააჟ დემ ილააბი.
- ერთმხარეს ცხენი არ დაიტვირთება-ო.

3. აშხუნლო ესერ ბერეჟი იფნგი.
ერთი ხნის შემდეგ რკინაც იფანგება-ო.
4. ხატი ნაკვიშ როქ გეზლა-გეზალს ესჭიმ.
ხატის ფიცის გატეხვა შვილიშვილს მისდევს-ო.
5. ოქრს როქ განჯ მამა ხეცვიში.
ოქროს ჟანგი არ მოეკიდება-ო.
6. ბიკს ესერ იმხან დო ლახსგიდნი ჩიიხან ბიკ ლი.
კუნძს საიდანაც არ უნდა შეხედო, მაინც კუნძია-ო.
7. ჟელს ბოჯს იარვა ხოკვანე აჩას ზემთქვი.
ძალს ლუკემას ვინც მიუგდებს იმას ერევეა-ო.
8. აშხე ჰაყბაჩუ გარ როქ მარე მამა ინბურღი.
ცალ ყბაზე კაცი არ გაიპარსება-ო.
9. აშხე ლადელ ესერ ციცივი ნამამ ჩამგექ.
ერთ დღეს კატის ჭაპანმაც გაძლო-ო.
10. ხოლა ჟელს როქ ქორს მამა ხაყანა ი ლათხვართე ამჩედ.
გლახა ძალლი შინ არ ვარგოდა და სანადიროდ წავიდა-ო.
11. მანგრა ნავარ იქ ქართოფლი ნაქვარ ეშხვი ლი.
საქონლის მუცლის მოშლა და კრტოფილის დაღობა ერთია -ო.
12. ქორს ესერ უოოშთხე მუხვირ ხაარ მარა როქ ჩხარა.
სახლს ოთხი წახნაგი აქეს აკცს კი ცხრა-ო.
13. მუგუ, მუგუ, პერენილა, კოლა, კოლა სედენილა.
მტრედი, მტრედი, გაფრინდება, ნეხვი, ნეხვი დარჩება-ო.
14. ბაბ მშკიდ ი აქიმ როქ ჩიიმიშ ლი.
მღვდელი, მჭედელი და ექიმი ყვეკლასია-ო.
15. ხოშეშიშ როქ წასგურსი ქავ ლახეჭედ.
უფროსის ნაჯდომსაც შეეკითხო.
16. ზურაალს ი ბეფშეს როქ ჟელი დემ ხეხვი.
ქალს და ბავშვს ძალლიც არ კბენსო.
17. შეგნებულ მეზგაათე როქ მეცქვილს ლიიზი მამა ხამჭირ.
შეგნებულ ოჯახში მოციქულს წასვლა არ ეზარება-ო.
18. გაჭირვებულა როქ ჟელი სატრაქა დაარ მეჩედელი.
გაჭირვების გამო ძალლის უკანალში არ უნდა გახვიდო.
19. ქორს როქ ჟელ დემ ქხაფე.
სახლში ძალლი არ იკბინება-ო.
20. მაცხვარის მარა დაავ ესერ დემ ხენვენი.
მაცხოვრის კაცს (ხატის კაცს) ავი სული არ დაენახვება-ო.
21. ლირდე ესერ მეკვშდე ლი ი ჟახე ივაშიშ.
სიცოცხლე მოკლეა, სახელი სამუდამო.
22. ლიხომ ჩიი მუგვიდ ესერ მამა ხესგვიშ.
უფროსობა ყველას ერთნაირად არ შემშენის-ო.
23. მალვან ესერ მემუდეს ლი ლიმარ მამა.
ქონება ილვეა კაცობა არა-ო.
24. მეჩხე ზურაალს ი მეჩხე ჟელ ესერ ოჯახი შვირ ლი.
გამხდარი ქალი და გამხდარი ძალლი ოჯახის სირცხვილიაო.
25. ნათიი მენრაალ ესერ თხვიმს ხენრაალ.
ნათესავის მაგინებელი თავს აგინებსო.
26. ნაბამ ჟელ ესერ ლფაათე ლი.
დანაბამი ძალლი ავიაო.
27. ნაჭვლამურ ზურაალს ესერ ლუგვენ მამა ხააზ.
უფრადო ქალს ფასი არააქვსო.
28. ლამხუბა შვირ ი ჟახე ჩიიმიშ ესერ ლი.
სამოს სირცხვილ-ნამოსი ყველასია-ო.
29. სემურ ლემზირ ესერ დემ ხემზირი.
სამის გარემ სეფსკვერი არ შეინირებაო.

30. სვეტს ღერთა ძალა ესერ ხუღვა.
სვეტს ღეთის ძალა აქვსო.
31. მიჯერა მარემი მესმე ჭიშხ ესერ ლი.
ჯოხი – შუბი მესამე ფეხიაო.
32. ჩილაღედ აღაბ ესერ დაას ხაარ.
ყოველღდე აღაპი არავის აქვსო.
33. ლაღეზიირს როქ ლაგაგაგი მებჩე ხაარ.
გზისპირას მცხოვრებს ზღურბლი გაცვეთილი აქვსო.
34. ხოლა მუნწერის როქ თხვიმი ლენწერიდ ოხსყა.
უარგის შურისმაძიებელს თავიცი შურისსაძიებლად გაუხდიაო.
35. თეს ი ჰაყბას გურნა ესერ ოთბიიჭკვა.
ავთვალს ქვაცი გაუხეთქია-ო.
36. ლაღვარს ი მანწდის როქ ჩუ ლიციხრე ხაკუ.
მტყუნ-მართალს გარჩევა უნდაო.
37. გააბუ//ღალა ნიციტე აღსგიღწეღელი: ჩიქ როქ მიჭვარ მამ ხახღ.
38. გიშს როქ ხვაი ხოხიჩა.
მინას ბევერი მოუნღეღებიაო.
39. დაღვა ნაჭთუნ როქ ამახვს.
ღევის წყეღლა ჩეენს მტერსაო.
40. დაღვს როქ თეღე ხეკეეს ბარჯეჟიქაანქა ახფუშღა.
ღევის თოფი ბეჭის ზემოღან უნღა ესროლოო.
41. თხუმე მუფწეღდის ჟელ ესერ ღემ ხექენაგაალ.
თავის მაქებარს ძაღლიცი არ ყნოსავსო.
42. ლაგაგაგი ლიზალაღს ესერ ოთხიჩა.
ზღურბლი სიარულმა გაცვეთაო.
43. ლაღფეზიღიღალ როქ იმეჯააღდეს ერეჯ ლახულფეზიღიღიღელ.
ღასამაღღეღელი საღაცი გავს იქ ღამაღღლეო.
44. ლენწერის მგ ესერ ხენწირ.
სუსტს ყეღლა ერევაო.
45. ლერექ თეს ესერ ხელრუგაალ, ამბაჯ თვეღს.
ტანისამოსი თვალს ატყუებს და ამბავი ქკუასო.
46. ქონეზაა პატრონ როქ ჩაღხაციღი მარღააშ ჩაღმწევეღი.
ქონეზის პატრონი ღაიქცა და მონაგარის აშენღაო.
47. ხოლა ჟელ როქ პატრონს ხეხფი.
გღახა ძაღლი პატრონს კბენსო.
48. ლაშთხვაალთე როქ ამახვ – მღგარი ქეესღრი.
გასვენეზაში მტერი – მკვლეღიცი მიღისო.
49. ქათაღს როქ მიჩა ლაძქენ გაჩ ოხფხირჭა.
ქათამმა თავის ღასაკღავი ღანა გამოთხარაო.
50. ნინი ლიღღედ ესერ ჯოგი ლიღღედ ზოშა ძნელ ლი.
ენის მომწყემსვა ჯოგის მომწყემსვაზე ძნელიაო.
51. თეღემიშ ესერ კვამს ოხოოქეისგნა ი გვიმიშ ჰარაყს.
თვალისა კვამღმა გამოათქმეღინა და გუღისა არაყმაო.
52. ღეცს ღაარმომ ხეკარჩხაალ.
ცაზე ვერაგინ აცოციღება-ო.
53. ამსუაღღ იმავვა აღრიინე ერეე ფაყე ხეკეეს ათგა.
კაცი საღაცი ნავა იქაური ქუღი უნღა ღაიხუროო.
54. ქართობიღ აღა ჯიჯურ ლეღე ლი.
კარტოფიღი ეს უძღლო ხორციაო.
55. ღეღე ი მამა ჯავეზარეს, სი ღეღემა ხივეზარი
ღეღ-მამა გალამაზებენ, შენ არ ლამაზღეღი.
56. თხამს როქ ჩათჯაცა მარე ი ხარბს ჩათფიშრა
შურს ღაუქციღია კაცი და მიზაძვას აუშენეზია-ო.

57. ხოლა აჯილდ როქ მიჩა დიას გარ ხაფნილა.
გლახა აჯილდა მარტო თავის დედას ახტებოდა-ო.
58. ლაფაშვდისგა როქ ბაპს ლუვარდ ლიშდხვი ოხბინა.
ქება-ქებაში მღვდელმა ცოცხლების მარხვა დაიწყო-ო.
59. იუშდვიარ მგემს როქ ეშხვი მურღვე აპაანა.
თორმეტ მშენებელს ერთი მნგრეველი დაენია-ო.
60. კვერულ როქ ლაქმაათე ამჩედ ი ტუფე ეჩე ათსადა.
კვერნა საშოვარაზე წასულა და ბენეცი იქ დარჩენია-ო.
61. გაჩეშ ლექვეცე როქ კადავშე ლექვეცად დაარ კიდე.
დანით გასაჭრელს ნაჯახით გასაჭრელად არავინ ხდის.
62. ქორ როქ ერეს ათშიხანა ი ტოტარ დემ ოთტებდა.
ვილაცას სახლი დაენვა და ხელები ვერ გაითბო-ო.
63. ჭემისგა როქ ლემესგ მამა იმხენი
თივაში ცეცხლი არ შეინახება-ო.
64. სოფლი მოლლატს როქ ღერბეთ ხოლლატი.
სოფლის მოლლატეს ღმერთი ლლატობ-სო.
65. ციცივი ჰაკვადუი როქ გაჩ დაას ხოყვიჩია.
კატის კუდზე დანა არავის არ გაუტეხია-ო.
66. მუყემა მუგემდ როქ ტოტარ ერეს ოხჭკორა
კოშკის ამშენებლისთვის ვილაცას ხელები მოუჭრია-ო.
67. ლუქთურანლო როქ ყოორ ერეს ოთკლა.
გაურდვის შემდეგ ვილაცამ კირი დაკეტა-ო.
68. ლეგლირდე ორგანიზმთე ჩააჟი ლაბშ როქ ესლრი ი ქა მისხალ-მისხალ როქ ანლრი.
ავადმყოფობა ორგანიზმში ცხენის ტვირთით შედის და მისხალ-მისხალ გამოდის-ო.
69. ხამს როქ შაქარ ახგვაბა ი ლიხვები სახ დემ ოთხვია
ღორს შაქარი უპოვიო და ჭამა ვერ მოუხერხებიაო.
70. ყოორ მეკეშანლო როქ ოთკლახ
კარი გატეხვის შემდეგ დაუკეტიათო.
71. ლირდეს ნაურდი ხოჩა
ყოფნას არყოფნა ჯობია
72. ხოჩემიშ ი ხოლემი მცხრად მარე ხაკუ
კარგის და ცუდის გამჩრეჟად კაცი უნდა
73. ლამთილ აჯლა ხაჟხა ერე მეთლა ლი
სამთილო იმიტომ ჰქვია რომ ვინროა
74. დაგრასერ მაგ ქალელიე ხოჩა
სიკედლის გარდა ყველაფერი მოლელუი ჯობია
75. მაიდლა ჟელი ლელე დაას ხომა
შიშილის გამო ძალლის ხორცი არავის უჭამია
76. შგვირ ი ჟახე ივას ლგმარ ი იირი
სირცხვილი და სახელი მუდამ ყოფილა და იქნება.
77. ჩააჟი ჯაბ ჩუქვანუ ირშენი
ცხენის ფეხქვეშ იხსენიებოდეს (სახადი)
78. დაავ როქ ტვიბისგა სუმში ჰაშამს დაარ ხოტული
დევი ღელეში ცეკვავს, მადლობას არავინ ეუბნება-ო
79. ტურას როქ ქვეყანა ოთხაცა ი თხარა ყაყა ხაგნანა
ტურამ ქვეყანა დააქცია-ო და თვალი მგელს ედგა-ო

გამოცანები (ლილუმბულაალ)

ყველა გამოცანა იწყება ასეთი კითხვით – აჯა მა ვოშლი აჯა მა ვოშლი ერე... (ის რა არის, ის რა არის რომ...)

1. ვოშოთხე ლახვბას ეშხვი ფაყე ხაგხ (ფიჩქ)
(ოთხ ძმას ერთი ქუდი ახურავთ - მაგიდა).

2. ხეინტი, ხეინტი ი დეშმა ხეინტი (მუკ)
- ვახვევ, ვახვევ ველარ ვახვევ (გზა)
3. თეთონე მუყვამს ყოორ დეხდაან ხაარ (ლგრე)
(თეთრ კოშკს კარი არსაიდან აქვს - კვერციხი)
4. ესლრი, ანლრი ეში ჩუ ლუგ (ყოორ)
(მიდის, მოდის ისევ დგას - კარი).
5. ლახადღე მავ ქა ხოსგდი, ლაახუი დაარ ხენდენი (მუს)
(მოსვლისას ყველა უყურებს და წასვლისას ვერავინ ხედავს - თოვლი).
6. ხამეი დამბალ ი მაარაეი კულთხი (ფაყე)
(ღორზე დაბალი, კაცზე მაღალი - ქუდი).
7. კეეცი მამგვემ ხეზგი, ხეთხელი ი მამგვემ ხაქრავანა (ხამ)
(კენესის და არაფერი სტკივა, ეძებს და არაფერი დაჰკარგავია - ღორი)
8. ლალარ ხაარ მამ იპანაალ, ჭშხარულლი ი იჭვმარაალ (ცუზ//თევზ)
(ფრთები აქვს და არ ფრენს, ფეხები არ აქვს და დარბის - თევზი)
9. მამმინიე ი ჯამინიე, ლამთრე მი ლაჯთურე, მი ქახვილე, სი სვა ლაჯქემე (ცხვარი)
(მაჭმევ, გაჭმევ, მასმევ გასმევ, მე გვიხიბ შენ ჩაგაცმევ - ცხვარი).
10. ნინ მამ ხაარ, მარე ხვაი ხოჩამ ტუული. უჭკუემ დაუნებულ, ჭკვიანო სანატრელ (ლაირ)
(ენა არა აქვს, მაგრამ ბევრ კარგს ამბობს, უგნურის დაუნებულია, ჭკვიანის სანატრელი (ნიგინ).
11. მახუმსუა ხაჯდე, აჯზუმს ამშიე (ასხალ) რამდენადაც დაარტყამ იმდენს მუშაობს (სატეხი).
12. მაარემი მგლლატის ლეფრაბალდ (თევზ) - კაცის მოღალატეს ვეფერებით (თოფი).
13. ლდგარს ხაყა იორი ლუარ ი ქვეყანას ასაალვე (ულვა ი ჰანარ)- მკედარს ჰყავს ორი ცოცხალ
და ქვეყანას არჩენს (უღელი და ორი ხარი).
14. ამირ დარაჯ ლგ ყოორჟი, დო სვა ლიზის იარ ხეჭვიდელებ ი დო ქალიკედს.
(ასი დარაჯი უყენია კარგზე არც შეხვლას ეკითხება ვინმე, არც გამოსვლას - ხახა)
15. იეშდუსგვა ლახვა ჩიგარ იშალხ, იეს ხოჩამდ ხაარხ ი იეს ხოლამდ (შდქარ).
თექსმეტი ძმა სულ ჩხუბობენ. ხან უღლხინთ, ხან უჭირთ (კბილები).

თავი III. უზგულური შაირ-სიმღერები - შარხულაპი

უშგულური შაირ-სიმღერები სხვადასხვა ჟანრისა: საისტორიო, საყოფაცხოვრებო და სანესჩვეულებო.

ქართული ხალხური პოეზია ანუ საისტორიო სიტყვიერება იყოფა პერიოდებად. საისტორიო პოეზია იქმნებოდა მუდმივი შემოსევების პირობებში. ქართველი ერი საკუთარი სახის, ზნე-ჩვეულების, რწმენის დასაცავად გამუდმებით ებრძოდა გარეშე და შინაურ მტერს. სვანეთი როგორც სახელმწიფოს შემადგენელი ნაწილი მეტ-ნაკლები პერიოდებით ჩართული იყო ამ მოვლენებში. მისი გეოგრაფიული გარემოს გამო სალიტერატურო ენასთან კავშირი ხშირად წყდება და ამ დროს საყრდენად გამოდიოდა ზეპირსიტყვიერება, რომელიც, როგორც ცნობილია, ისტორიული დოკუმენტი არ არის, თუმცა ხშირად ისტორიული ღირებულებებისაა. სვანურ ხალხურ შაირ-სიმღერებში ასახულია ქვეყნის საზოგადოებრივი ცხოვრების განვითარება და სოციალური უსამართლობის წინააღმდეგ ბრძოლა.

როგორც ზემოთ აღინიშნა, ქართული ხალხური სიტყვიერების განვითარებაში ხუთ პერიოდს გამოყოფენ: V-XIV სს. ადრე ფეოდალიზმის და საქართველოს სამეფოს გაძლიერების ხანა. მეორე პერიოდი XV-XVII საუკუნეებს მოიცავს. ამ პერიოდში აქტიურდება სოციალური ბოროტების წინააღმდეგ ბრძოლა. კერძოდ, თავისუფალ სვანეთში ფეოდალების წინააღმდეგ ბრძოლა და გარეშე მტრის მოძალევა მთელი რიგი სოფლების განადგურება-აყრით მთავრდება (ცანა, ზესხო, ლაფური, ზიდარი, უეშმარი და სხვა). მესამე პერიოდი ძირითადად ერეკლე მეორის ხანაა. მეოთხე პერიოდი მოიცავს XIX საუკუნის ექვს ათეულ წელს, საქართველოს რუსეთთან შეერთება და შემდგომ ამით გამოწვეული რთული მოვლენები. მეხუთე პერიოდი XIX საუკუნის მეორე ნახევარი, საგლეხო რეფორმა, ბატონყმობის გაუქმება, რასაც სვანეთში მთელი რიგი მოვ-

ლენები მოჰყვა, რუსეთ-თურქეთის ომი (1877-1878 წწ.) და შემდგომ რუსული თვითმმართველობის მოძალბება და საბჭოური რეჟიმი.

ყველა ზემოთ აღნიშნულ პერიოდში იქმნებოდა სიმღერა-ფერხულები. ამ სიმღერა-ფერხულებიდან უმჯობესი ყველაზე მოპულარული იყო: „ლილე“, „ლაგუმედა“, „რიჰო“, „ჟარედა“, „თამარ დედეფალ“, „ირინოლა-მარინოლა“, „ყანსაჲ ყიფიანი“ და სხვა.

სიმღერები, ფერხულები და საგალობლები იყოფა შემდეგნაირად:
 1. რელიგიური სადიდებელი: „დიდაბ“, „ლაგუმედა“, „ლილე“, „დიდაბ თარინგ ზელარს“, „სალოცავი ჯგრაავი“, საგალობელი „კვირია“, სრულდება ბედნიერ მიცვალებულზე; სამგლოვიარო – „ზარი“ მიცვალებულის გასვენებაზე; ადრე სცოდნიათ ზოგჯერ „ჭუნირით“ მოთქმით დატირება;

2. საბრძოლო-სალაშქრო მგზავრული სიმღერა-ფერხულები: „შქარი ლაშქარი“, „თამარ დედეფალ“, „ყანსაჲ ყიფიანი“;

3. საყოფაცხოვრებო-სამხიარულო-სალალობო: „ჟარედა (უშგულა მახელვაჟარე)“, „მირანგულა“, „რიჰო“, სალალობო „ბუბა ქაქუჩელა“, „ვორგილ-ვორგილ“;

4. მითოლოგიური სამონადირეო ეპოსი: „დალა კოჯას ხელვაჟალე“, „ცანაშ დამდულდ“, „ქალა“.

უშგულელთა ძირითადი საარსებო საშუალება იყო მინათმოქმედება, მესაქონლეობა, ნადირობა. თავიდან ალბათ ნადირობა ნამყვანი იყო, რის გამოც ჩამოყალიბებულია მთელი კულტი სამონადირეო სიმღერა-ბალადებისა, შექალაქდებდნენ ნადირობის ქალმერთ „დალ“-ს მონადირე კოშკის კედლებს ამკობდა ნადირის რქებით, ზოგჯერ საყდარსაც სწირავდა, როგორც სიმინდეს და ძვლებს ინახავდა.

როგორც აღინიშნა, უშგულურ სიმღერებში ასახულია ჭამი ძნელბედობისა თუ წარმატებისა, ნადირობა, სისხლის აღება, შვება და ღებნა-ლაშქრობა. საფერხულო სიმღერებით ამკობენ ხელოვნებას, ომში დაღუპულებს თუ ტყვედ ჩავარდნილებს, განსაკუთრებით თამარ მეფეს. ცნობილია, რომ ბ. ნიჟარაძის ცნობით უშგულელებს თამარის განსასვენებელ ადგილად უშგულის ღვთისმშობლის „ლამარია“ – საყდრის ეკვედრი მიაჩნიათ.

სვანეთში ბევრმა გამოჩენილმა ადამიანმა იმოგზაურა მუსიკალური მემკვიდრეობის შესანახლად, მათგან განსაკუთრებით აღსანიშნავია ზაქარია ფალიაშვილის მოგზაურობა 1903 წელს. მან ჩაინერა სვანური სახალხო სიმღერები (საკრავი ინსტრუმენტები). მან რამდენჯერმე იმოგზაურა სვანეთში კერძოდ უშგულში, სიმღერა-ფერხულების ჩანერის ორგანიზებაში ეხმარებოდნენ ბესარიონ და ივანე ნიჟარაძეები. ივანე ნიჟარაძემ დაამეგობრა ზ. ფალაშვილი და ივანე ჯავახიშვილი.

ზ. ფალიაშვილის თქმით ბუნების სიმკაცრეს კიდევ უფრო ამძიმებდა მტრის შემოსევანი. ყველაფერი ეს სიმღერებშია ასახული, ხან სალაშქრო სიმღერას ამბობდნენ, მტერზე გამარჯვებისას დავთბებას სადიდებელს უძღვენია;

მოხდენილ ფერხულს დაუვლიან, ხან ორ ჯგუფად გაყოფილი გამარჯვების ჰიმნს დაჰმღერიან. ან არადა მუხლმოდრეკილი მოიღებენ საღვთოს-ვერცხლისა ან ოქროს შესანიშნავს და ყველანი ერთად წმ. გიორგის, მთავარ ანგელოზთ, ღვთისმშობელს და სხვას შექალაქდებენ. სამგლოვიარო სიმღერებში დასტირიან ძვირფას ნათესავენებს, ასე გასინჯეთ, მიცვალებულის გამოსვენების დროსაც კი ხმაშენყობილს დიდებულ სამგლოვიარო მგზავრულს „ზარი“ ჰგოდებენ, რომელიც სამხმინაია და ორ გუნდად სრულდება.

ზ. ფალიაშვილმა რამდენიმეჯერ იმოგზაურა სვანეთში და სულ ჩაინერა 40-მდე ხალხური სიმღერა: „ლილე“, „თამარ მეფე“, „ყანსაჲ ყიფიანი“, „დიდება მთავარ ანგელოზს“, „ო, საბრალე“, „სანადირო“ და სხვა.

1951 წელს დ. არაყიშვილმა გამოაქვეყნა „სვანური ხალხური სიმღერები“. მისი აზრით სვანური სიმღერების ნაწილი შექმნილია ქრისტიანობამდე, ასეთებად მას მიაჩნია – „ლილე“ (ჰიმნი უზენაეს ღვთაებას), „ჯგრაავ“ (ჰიმნი წმ. გიორგის), „რიჰა“ (დიდება უშგულის ლამარისა), „დიდება თარინგ ზელარს“ (ჰიმნი მთავარ ანგელოზებს), „ზარი“ (სამგლოვიარო ჰიმნი), საფერხულო სიმღერები და სხვა.

სვანური „ზარი“ გამჭოლი სევდის და ნალექის მომგვრელია, მაგრამ სვანებს ამის გარდა მხიარული ბიძიას „ბუბა-ქაქუჩელას“ სიმღერაც აქვთ, ამაყ და დიდებულ „ლილესთან“ ერთად (ს. ჯორბენაძე, ი. ჯავახიშვილის ცხოვრება გვ. 118).

1928 წელს ზემო სვანეთში შეიქმნა ეთნოგრაფიული სიმღერის გუნდი, რომელშიც შედო-
და უშგულელი ბესარიონ ხაჭვანი (ივანე მარგანი, გიორგი და ილარიონ ხარაძიანები, კუხუტაძე, კობაქაძე).

1929 წელს სიმონ ჩიქოვანმა ფეხით შემოიარა სვანეთი, ჩაინერა ხალხური სიმღერები და
გადმოცემები.

საბჭოთა ხელისუფლების დამყარებამდე ხალხური სიმღერების შესასწავლად უმოგზაუ-
რიათ ს. ტანევეს, ი. ტეპცოვს, ბ. გრენს, ზ. ფალიაშვილს, მ. ბალანჩივაძეს. საბჭოთა ხელისუფ-
ლების დამყარების შემდეგ იმოგზაურეს - ლ. ქუთათელაძემ, შ. მშველიძემ, შ. ასლანიშვილმა,
გრ. ჩხიკვაძემ, გრ. ლობაჩოვმა, ლ. დონაძემ, თ. მამალაძემ, ე. ანდრონიკაშვილმა, ვ. ახოზაძემ.
სიმღერების ჩანერის საქმეში განსაკუთრებულია დ. არაყიშვილის მუშაობა.

**2. უშგულური მუსიკალური საკრავები: ჭუნირი, ჩანგი, სანყერი!!სამყვირ
(ლაშქმარ)**

ხალხური საკრავებიდან უშგულში მოქმედებდა ჭუნირი, ჩანგი და სამყვირი. ეს საკრავები
ძირითადად საკომპანემენტო საკრავებია. სიმღერა სრულდება ჭუნირისა და ჩანგის თანხლებით
გუნდურად. ამასთანავე ჭუნირზე უკრავდნენ ინდივიდუალური შემსრულებლებიც. ჭუნირს და
ჩანგს, როგორც ჩანს დიდი ხნის ისტორია აქვთ. მის მსგავს ინსტრუმენტებს სხვა ხალხებშიც
ვხვდებით. ჩანგის არსებობა ეგვიპტეში მიანიშნებს იმ დროზე, როცა ქართული ტომები მჭიდ-
რო კავშირში იყვნენ ძველ აღმოსავლეთთან. სამყვირი ჩასაბერი საკრავია, რომლის დანიშნუ-
ლება ძირითადად სალაშქრო და საგანგებო მდგომარეობის გამოცხადება იყო.

ჭუნირი-ხემიანი საკრავია სამი თითით (ჯილ). სიმები ეთდება ცხენის ძუისაგან. პირველი
სიმი შედგება დაგრეხილი 6 ძუისაგან, მეორე სიმი 9 ძუისაგან, მესამე - 11 ძუისაგან. ჭუნირის
ხეში (გააფა) მოხრილი წნელია, ორივე წვერთან დამაგრებულია ცხენის შავი ძუა. ხეში შედგება
45 ძუისაგან. ძუა უნდა ნაუსვას ფისს, რომელიც ტარზეა დასმული. ჭუნირი შეკრულია ფიცრი-
საგან (კარვა). მის ზედაპირზე გადაჭიმულია საქონლის ფაშვი. ღეროს წვერი გაყრილია „კარვა-
ში“, გასულია მეორე მხარეს, რაზეც სიმებია (ჯილებია) დამაგრებული; ღეროს ზედა ბოლო ოდ-
ნავ მოხრილია, აქვს სამი ხვერილი და მასში გაყრილია სიმების დამჭიმავი (შდიმ). კარვაზე დევს
ოვალური ჯორაკი (წელი), რომელზედაც გადაჭიმულია სამი სიმი. ჭუნირი დაკვრის დროს მუხ-
ლებს შორის თავსდება. მარცხენა ხელის თითებით სიმებს ეხებთან, ხოლო მარჯვენა ხელით
ხემს სიმებზე ატარებენ. ჭუნირზე შეიძლება როგორც ორი, ისე სამი სიმის ახმოვანება. ის ძალ-
ზე სუფიანია ხმოვნების საკრავია. ჭუნირის წყობა შეადგენს მცირე ოქტავას სოლ, ლა და პირვე-
ლი ოქტავის დროს გას, ხოლო ჭუნირის დიაპაზონი განისაზღვრება. ჭუნირის წყობა შეადგენს
მცირე ოქტავის სოლ-ამდე, ე. ი. შეადგენს ოქტავას.

ჩანგი (შიმეკვეში) სიმებიანი საკრავია, თითქოს ამოკვრით ხმოვანებს, როგორც არფა. ის
სამკულხაა. ჰქონდათ 9 სიმიანი, 7 სიმიანი და 6 სიმიანი ჩანგი. მისი წყობა ასეთია: მცირე ოქტა-
ვის ფა, სოლ, ლა, სი და პირველი ოქტავის დო, რე. სიმებად გამოყენებულია ცხენის ძუა. დაბალი
ხმოვნების სიმი შედგება 14 ძუისაგან; უფრო მაღალი ხმოვნების სიმი შედგება 12 ძუისაგან. ამ-
გვარად, თანამიმდევრობით შემდეგი სიმები შეიცავენ 10, 8, 6, 5 ძუას. ჩანგზე დაკვრა ხდება
მარჯვენა ხელის თითების ამოკვრით. ზოგჯერ ახმარენ მარცხენა ხელის ცერს. ჩანგი ასრუ-
ლებს მხოლოდ აკომპანიმენტის როლს. ჩანგის სიმების ახმოვანება ხდება როგორც ერთდროუ-
ლად, ისე ცალ-ცალკე, შეიძლება სამხმოვანების აღება, ორის და ერთისაც. ამჟამად ხმარობენ 6
სიმიან ჩანგს.

სამყვირი. ჩასაბერი საკრავია, რომელიც ლითონისაგანაა გაკეთებული და წარმოადგენს
მილს (უშგულში ინახება სპილენძის სამყვირები), რომლის ბოლო ნაწილი ფართოვდება. ჩაბერ-
ვის დროს ერთ ბჯერას გამოსცემს. გამოიყენება ხალხის შესაქრებად, სალაშქროდ.

და ბოლოს, ჩვენს მიერ შესწავლილი იქნა თითქმის ყველა შაირი, რომელიც სხვადასხვა
დროს იქნა ჩანერილი და დაბეჭდილი ნიგნებსა თუ პერიოდულ პრესაში; ასევე ჩანერილი იქნა
ზეპირი გზით მიღებული მასალების სხვადასხვა ვარიანტები. ვარიანტების საშუალებით შესაძ-
ლებელი გახდა ზოგიერთი შერყენილი შაირ-ლექის პირვანდელი სახით აღდგენა.

ჰოი, ლილე, დაა –
 დიდება, დიდება შენდა;
 გვედრებით ჩვენს შენგენას,
 შეგვენიე ძალით შენით;
 ლოცვა აგვსრულბოდეს;
 ოქროსი გიდგას სრა-სასახლე,
 ირგვლივ გარტყია ზღუდე;
 კოშკიანსა შენსა სასახლეს –
 სვეტი აქვს ოქროსი;
 შიგნით ოქროს დარბაზი –
 ოქროს სამკაულით სავსეა;

ჰოი, ლილე, დაა –
 დიდება, დიდება შენდა!
 ქონგურებიან შენსა კოშკსა –
 მერცხალ-შეგარდენი ეხვევა;
 ძირში კი წვანან ირმები;
 შეთქმულსა შენსა ხარებსა –
 რქები ადგათ ოქროსი,
 იალაღებზე ბულრაობენ;
 საღმრთო შენსა ვერძებსა –
 რქები აქვთ დაგრეხილი;
 ნებიერი შენი ვაცები –
 მთიდან-მთაზე კუნტრუშობენ,
 ყელზე ჰკიდიათ ზარები;

ჰოი, ლილე, დაა –
 დიდება, დიდება შენდა!
 გარშემო შენი მიწდვრები –
 არჩვით და ჯიხვით სავსეა;
 მიწდვრი გადაჭმული გაქვს –
 საკლავი უსხებიგან.
 ჰოი, ლილე, დაა –
 დიდება, დიდება შენდა!

როგორც ცნობილია, ქართველთა წინაპრების სავარაუდო ადრინდელი საცხოვრისი „ბა-ბილონი“ თაყვანს სცემდა მრავალ ღვთაებას, მათ შორის „ენლილს“ (ხმელეთის, ჰაერის და ქა-რიშხლის ღვთაება), შამაში (შზის ღვთაება) და სხვა.

სავარაუდოა „ლილე“ აქედან მომდინარეობდეს, ისე როგორც „მიქ/მიიშ“ (მზე) შამაშიდან.

4. დიდება ლამარია უშგვლაშის (რიპა)

რიპა! დიდება ლამარიას უშგვლაშის!
 ყერუე ლოგვეშადა მიჩაშუ!
 ლიმზირ ჯეკვადხი ძღუდაში.
 ძღვიდილ ჯაცხეპი ვოქვრაში.
 ისგაშხან ისგვი გვიდამი
 ვოქვრე ვარჩხილი გოშია;
 ქამეშხან ისგვი ძღვიდარე
 ვოქვრე სამკალინ გოშია;
 ლალგანა ისგვი ჰანარე
 უღვა ზაგარის ჯიგულა.

ჰოი, ლილე, დაა –
 ისგვამი დიდაბი, დიდაბიო,
 ლაჯკურიდ ლიშედსი გუშგვეი.
 ლოგვეშდი ყერუში ისგვა;
 ლიმზირი ლუჯვერი გვერი!
 ვოქვრაში ჯიგდა ლალზიგა,
 მურგვალდი ჯაცხეპი ძღვიდილი,
 ლუმურყვამ ისგვა ლალზიგას –
 სვეტი ვოქვრაში ხაგენა;
 ისგვი ვოქვრაში დარბაზალე –
 ვოქვრაში სამკალინ გოშია;

ჰოი, ლილე, დაა –
 დიდაბი დიდაბიო!
 შდულვარე ისგვა მუყვმარე –
 შდავალ-შაურდენ ხაცხეპა,
 ხუნეარს ხოყურენ ლაჩვარე;
 ლალგენა ისგვა ჰანარეს –
 მუჭვარ ხაგანდახ ვოქვრაში,
 იბღვილიაღეს ზაგნი-ზაგარ;
 ლალგენა ისგვა გიცრალე –
 მუჭვარ ხაგანდახ გირგოლდა;
 ლალგენა ისგვი ფუკვარე
 იკეჩხიაღეს თანლი-თანალ,
 ყიას ხორკულდახ როჟნარე;

ჰოი, ლილე, დაა –
 დიდაბი დიდაბიო!
 ქამეშხან ისგვი ლახვარე –
 იერსკან ი კვიცრან გოშია;
 უსხვარეშ ნამქეშიალე –
 სვიფი მეტყვეფი ჯეროლე;
 ჰოი, ლილე, დაა –
 დიდაბი დიდაბიო!

დიდება უშგულის „ლამარიას“

რიპა, დიდება უშგულის „ლამარიას“!
 მისი მაღლი შეგვენიოს!
 ლოცვა გვექონდა უფლისა.
 ზღუდე გარტყია ოქროსი.
 შიგნით შენი მიდამო
 ოქრო-ვერცხლით სავსეა,
 შეთქმული შენი ხარები
 უღვას ქედზე გვეყენა.
 ლაშქარი დაგესხა უსურმანთა
 ეს შენ არ გეკადრება.

ლაშკარ ავსგურდა სავიაში,
 ალა სი მადმა ჯესგომი.
 მაგ ოთხეიხ მარე ისკვი
 ხამი ნიფიში ბალე.
 ვო, საბრელა ხვიჯელანარ,
 თემუშ საგაგარუ ხიროლედ!
 ქრისდუ ზაგარიდ ონკვედი,
 სადილობა ზაგარ მადა;
 ცენახო ლექვა ონლური,
 ცენა ჰავდარინ გოშია.
 ფარარ ჰოკერიდ ონკვედი,
 ლიმადლე ფარარს მადა;
 ფარარი თხუმად ონკვედი,
 ნა გოლაის ლახვაშუდად,
 ხამაო მანგრი ლუზვერი.
 ზასხვაგო ისგა ონლური,
 ვახშმოზ ზასხვას მადა.
 თაისავშერულვი ლახვბასულვი
 ხატილ ჯიკვიშახ მიჩაში.
 ლამარიავ ხეცვალხ უშგვლაშუ.
 ნინაულა ხვასი ხიგვანდას –
 მაჟურ ჯადა ბოფშარეში.
 ჯახულუ ზი გუნ გვემკახალე –
 იმევა რუჰი იროლე,
 ჩიაგ ლალ ლარდა გვეროლე.
 ვო, საბრელა მახრობელა,
 ჰაყბა მუშივე უგეროლე,
 ნაყერულვი ალიბეტიშ.
 ნინას ლიმაჩუ ჯეროლე,
 ჩუ ჭურ სი გარ იავ ხაჩედა.
 მაკახს ჯაყლებ ლიტეხიში.
 მაჩხფარე თხუმად ონკვედენი
 ლილეთილი ეჩე მადდა.
 რიგს ხაცულა ტანი ჰავეჯ,
 რიგს ხაცულა ნახბი ქაფარ,
 რიგს ხაცულა მუგვლი ბიკარ,
 რიგს ხაცულა ნერქვა ქაფარ.
 შდვილხვახო ჩუბავ ესლური,
 სალხინიხო მინეშ იროლე;
 მალყარხო ისგა ონლური –
 მალყარ ლუზვერუ იროლე.
 ვო, საბრელა ზაპარ ნიშგვე,
 ქრჯინს ჯამინეხ სავიაში –
 ყვიჟან – ტაბილან მუქაფი;
 ჯალამაზიხ, ჯანაბურეხ,
 ჩუ ჯაესგიხ ქაშაგითე,
 სამა ლეთა ფანასულვი –
 ეივ ჯაჭუშეშ გიმასულვი,
 დეცსერ ლასგედ დემთე ჯერიხ.
 სემი ზაი მალყარს გვადა,
 ქიშიხ გიმას მად გვივენა.

ყველა დაუტყვევებით შენინან
 როგორც ნიფლის ფოთოლი.
 ო, საბრლო ხვიჯელანო
 გვარით მარტო ყოფილხართ.
 ქრისტეს ქედამდის მოვედი,
 სადილობა ქედზე მქონდა;
 ცენის ქვემოთ მოვდივარ,
 ცენა ავდრიანი.
 ფარარის ბოლოს მოვედი,
 სამხარი ფარარში მქონდა;
 ფარარის თავამდის მოვედი,
 ჩვენ ფერდობს შევედექით
 როგორც კრებული ნახირის.
 ზესხვაში შემოვდივარ,
 ვახშამი ზესხვაში მქონდა.
 თაისავიანთ ძმებმა
 ფიცი გაგვიტყებეს ლეთისა,
 მისი მადლი გაუნყრეთ!
 ჯახუ ყველას გვანუგეშებს –
 სადაც სინათლე იქნება
 ყველგან სამყოფი იქნება.
 ო, საბრლო მახრობელა,
 ლოყა დასივებული გაქვს,
 ნაცემი ალიბეგისა.
 ნინაულა, ბევრსა სტირი:
 ბავშვები გეცოდებოდა;
 ნინას სიბრემდე მიგელნიოს,
 შენდა გაქციეხარ.
 დაბრუნებას გილოცავენ.
 მაჩხფარის თავზე მოვედი,
 სამხრობა იქ მქონდა.
 ზოგს ეკიდა აღჭურვილობა,
 ზოგს ეკიდა ქეჩის რგოლები,
 ზოგს ეკიდა კვარის ჯირკები,
 ზოგს ეკიდა თომის შეკვრები.
 შდულვის ქვემოთ მივდივარ,
 სალხინო მათი იქნება;
 მალყარეთში შევდივარ:
 მალყარეთი თავმოყრილია.
 ო, საბრლო ჩვენო მღვდლებო,
 მუსულმანების ქარჯინს გაჭმევენ –
 ღვიძლ-ტაბლის ნაცვლად;
 გალამაზებენ გპარსავენ,
 ჩაჰყავხართ ჩერქეზეთში –
 სამი დღის განმავლობაში
 მინაზე გაგაკრეს,
 ცის მეტი არაფერი ჩანს.
 სამი წელი მალყარში გავატარეთ,
 მინაზე ფეხი არ დაგვიდგამს.

ერთი ვარიანტი ჩაუნერია ბ. ნიჟარაძეს გეგი ბეშიძისა და ქაი ხაჭვანის თქმით. მეორე ივანე ივანეს ძე ნიჟარაძეს. მესამე – დ. არაყიშვილს 1950. სამივე ვარიანტი გამოვიყენე სრულ ტექსტის დასადგენად. სიმღერა „რიპო-ც“ ამასთან დაკავშირებით შექმნილა. ამბობენ, ვაბაძე დას „უშგულანი“ ამ ტყვეთა შერქმეულიაო.

აი, რას წერს 1950 წელს სვანური სიმღერების შემკრებ-ჩამწერი ვ. ახოზაძე – სვანი გიორგი გეგის ძე ნიჟარაძე „რიპოს“ და „ლირპი“-ს შესახებ შემდეგ ცნობებს გვაწვდის; რიპო უშგულელთა მიერაა შექმნილი. ის იმღერებოდა წელიწადში ერთხელ, ლამარიას დღესასწაულის დროს. ლამარიას დღესასწაულის წინ ღამით შვიკრიბებოდნენ მოხუცები და მიდიოდნენ ლამარიას ხატიასათვის ღამის სათევად. ლამარიასათვის ღამისთევა საპატიო საქმედ ითვლებოდა. გათენებისას ლამარიას საყდრის შემოვლით „რიპო“-ს იტყვოდნენ. მათი ხმა მთელ სოფელს ესმოდა. ეს იყო ნიშანი ლამარიას დღესასწაულის დაწყებისა. ამის შემდგომ უშგულელები და სხვა სოფლებიდან მოსულნიც იკრიბებოდნენ საყდრის ეზოში და მხიარულობდნენ. მათ თან მიჰქონდათ შესანიერი; ოქრო, ვერცხლი, სანთელი და სხვა. „რიპო“-თი უშგულელები აღნიშნავდნენ როგორც ღვინისა და ბედნიერებას, ასევე დიდ მწუხარებას. დღემდე შემონახულია უშგულელების ერთ-ერთი ბრძოლის ისტორია, საიდანაც ვგებულობთ, რომ უშგულელებს თავს დასხმინ კავკასიელი მუსულმანები და დამარცხებულან, ბევრი დახოცილა, ბევრიც ტყვედ წაუყვანიათ. გამოქცევით მხოლოდ ერთი კაცი წინა ხაჭვანი, რომელიც დაბრუნებულა უშგულში და ხალხისათვის უამბნია ტყვეთა ამბავი. ამის შემდეგ დალუპული ამხანაგების პატივსაცემად და მოსაგონებლად ჟიბიან-ში ეწყობოდა თშეყრა. ფერხულის გაბმით იტყოდნენ „რიპო“-ს, შემდეგ შედიოდნენ ხაჭვანების ოჯახში, სადაც გამლილი სუფრა ელოდებოდათ. უპირველეს ყოვლისა დალუპულთ მოიგონებდნენ, ხოლო შემდეგ საერთო ღვინის შეუდგებოდნენ. ამ ამბავს უკავშირდება შაირიც.

ნ. დიდაბ თარინგ ზელარს

დიდება მთავარანგელოზებს

ჰოიდა დიდუო,
დიდაბ თარინგ ზელარს,
ლალ კურალენდ ლიშედს გუშგვე,
ჯაუ ლოგუშედა ყერუმ მიჩა.
ლიმზირ მიჩა ჩუე ოგემარჯვა.
გირგოლდა მიჩა ჭანარე –
ზაგნი-ზაგარ იკუჩხილეს!
ჰოი და დიდუო,
დიდაბ თარინგ ზელარს!

ჰოიდა დიდება,
დიდება მთავარანგელოზებს,
შევევედროთ შევლას ჩვენსა,
შეგვენიოს ძალა მისი.
ლოცვა მისი ავგსრულებოდეს.
რქაგრეხილი მისი ხარები
მთიდან-მთაზე კუნტრუშობენ.
ჰოიდა დიდება,
დიდება მთავარანგელოზებს!

(უშგული)

6. ჯგრაავი

ჯგრაავ სი ლანემდ!
ხამაი ლეერბათ ზვაბიცდ,
აჯჟიე ნაშიდ –
ჟრშ ისგვა ი ნყალობშ!

კვირია

კვირიალეო ი ვოი'ვაია ჰო დე ი ჰოი, ჰო ი
ვო ი ვო ია ჰო.

კვირიას ეძახიან აგრეთვე, მგლების ჯგუფურ,
გაბმულ ყმუილს (თხარალ კვირიას ტუულის)
ნ. კაკრიაშვილი

კვირია ძე. ქართული წარმართული ღვთაების სახელად მიაჩნიათ. აღმოსავლეთ საქართველოს მთიანეთში იგი ღვთისშვილთა წინა მდგომია. სვანეთში ზოგან მიაჩნიათ ამინდის, მიწის,

ნაყოფიერების და შვილთა სიმრავლის ღვთაებად. ქრისტიანობის შემდეგ ზოგან გაიგივებულია წმ. კვირიკესთან.

ივ. ჯავახიშვილის აზრით კვირა დღისგან შეიძლება იყოს ძვ. საბერძნეთში სახელმწიფო უფალი. გიორგი მელიქიშვილი ურარტულ ღვთაება კურა-ს უკავშირებს. ანდრო ლეკიაშვილის აზრით ქართველ მთიელებს კვირიას სახით იესო ქრისტე ჰყავდათ წარმოდგენილი. რაჭაში სოფ. ღარში იყო სალოცავი კვირაცხოველი (კაკრიაშვილების გვარის).

7. ბარბალ დოლაშ

დიდაბ ბარბალს დოლაში –
ლიმზირ ჯაგადი ძღუდაში,
ლაბსყალდაშ ჟიბავ ანსგვეჯნი,
გეგუთას ჟიბავ ანსგვეჯნი,
დიდაბ ბარბალს ლაშხარაშიშს –
ჯაზაზა ლენკერას ლექვა,
ჯაგენე კევისი ლეჟა.
დიდაბ ბარბალს დოლაში –
კევისი ლეჟა ხათარეში.
დიდაბ ბარბალს ლატლოშე –
ჯაზაზა მუჟაშიდ ლექვა,
ჯაგენე ჩვანეშის ლეჟა.
დიდება ბარბალს ლაშთხვერიშ –
ჯაზაზა ჩვანეშის ლექვა,
ჯაგენე ფუშყვერი ლეჟა.
დიდება ბარბალს მესტიაში –
ჯაზაზა ფოშყვერიდ ლექვა,
ჯაგენე კახურ ზაგარიდ.
დიდება ბარბალს ზარდლაში –
ჯაზაზა მესტიას ლექვა,
ჯაგენე კიპიერის ლეჟა.
დიდება ბარბალს ჭოლაში –
ჯაზაზა გუგვაშის ლექვა,
ჯაგენე უღვირ ზაგარიდ,
დიდება ბარბალს წვირმიშე
ჯაზაზა უღვირ ზაგარიდ
ჯაგენე ლენჩაში ლეჟა.
დიდება ბარბალს კეეშმიშე –
ჯაზაზა ლენჩაშიდ ლექვა.
დიდება ბარბალს დოლაში –
ანსგვეჯნი კალასი ლეჟა.
დიდება ბარბალს კალაში –
ჯაგენე ჯვიპიერი ლეჟა.
ჯვიპიერ ლეჟა ანსგვეჯნი,
ქვინულდ ლაჯ. ჯანდა სარჯიში.
დიდება ბარბალს უშგელაში,
ჯაზაზა მაცბააშიდ ლექვა.
დიდება ბარბალს დოლაში!
ანსგოჯნი უშგულის ლეჟა,
დიდება ლამარიას უშგელაში,
ლამარია, ხარჯულდს ხაშდაბა.

ბარბალ დოლაშ

დიდება შენდა წმ. ბარბარე დოლისაო!
ლოცვა გმართებს უფლისაო.
ლაბსყალდს ზემოთ მობრძანდები,
გეგუთს ზემოთ მობრძანდები,
დიდება ბარბალს ლაშხარაში!
შემოგვხვდა ლენხვერაში.
გაცილებს ხევის ზემოთ.
დიდება ბარბალს დოლის!
ხეზე ზემოთ მოთარეშობს.
დიდება ბარბალს ლატალის!
შემოგვეგება მუჟაშიმდე,
გაცილებს ჩვანეშიმდე.
დიდება ბარბალს ლაშთხვერის!
შემოგვეგება ჩვანეშოში,
გაცილებს ფუშყვერამდე.
დიდება ბარბალს მესტიის!
შემოგვეგება ფუშყვერიში,
გაცილებს კახურ ზაგარამდე,
დიდება ბარბალს ზარდლაშის!
შემოგვეგება კახურამდე,
გაცილებს კიპიერამდე.
დიდება ბარბალს ჭოლაშის!
შემოგვხვდა გუგვაშისთან,
გაცილებს უღვირ ზაგარამდე.
დიდება ბარბალს წვირმისა!
შემოგვეგება უღვირ ზაგარზე,
გაცილებს ლენჩაშამდე.
დიდება ბარბალს კეეშის!
შემოგვეგება ლენჩაშიში,
დიდება ბარბალს დოლისა!
მობრძანდება კალაზე.
დიდება ბარბალს კალისა!
გაცილებს ჯვიპიერამდე.
ჯვიპიერში მობრძანდები
სუნი გეცა სარაჯისა.
დიდება ბარბალს უშგულის!
შემოგვეგება მაცბააშიში.
დიდება ბარბალს დოლისა!
მობრძანდება უშგულზე,
დიდება ლამარიას უშგულის!
ლამარია ხარჯს ამზადებს.

ჩაინერა ნ. კაკრიაშვილმა კალაში პედაგოგ ანტისო ხარძიანის თქმით 1971 წელს. ერთ-ერთი მოკლე ვარიანტი ჩაუნერია ვ. თოფურას ივანე ხაჭვიანის თქმით 1927 წელს (სვ. პოეტ. ტფ. 96). ა. სტოიანოვს ჩაუნერია უშგულის მღვდელ ო. ძიმისტარიშვილისაგან 1888 წელს რუსულ ანბანით.

გადმოცემის მიხედვით ბეროს საზოგადოების სოფელ დოლიდან სხვადასხვა მიზეზთა გამო უშგულში წამოსულა ორი კაცი – ქალდანი და ჭელიძე დასასახლებლად. უშგულელებს ერთგულების დასამტკიცებლად მოუთხოვიათ – დოლის წმ. ბარბარეს ეკლესიიდან წამოეღოთ მაცხოვრის ხატი და მოეტანათ უშგულის წმ. ბარბარეს ეკლესიაში. ქალდანი და ჭელიძე დათანხმებულან და წაუყვანიათ ექვსი უშგულელი. ამ ხატის მოგზაურობა დოლიდან უშგულამდე პოეტურად არის გამოხატული ხალხურ სიმღერაში „დიდება ბარბალს დოლაში“, რომელსაც მხოლოდ ამ დღესასწაულზე მღეროდნენ. ამ ამბის გამო სვანეთის ყრილობას გადაუწყვეტია დღესასწაულის „ლიქვარაშის“ დანესება. ყველა სოფელს წაუღია კასრი (ნელარ) ბეროში მანერის მთიდან გადმოუგორებიათ, მთელი დარჩენილა – დოლის, მუჭალის და უშგულის კასრები და დღესასწაულის აღნიშვნაც მათთვის დაუწესებიათ. ამ დღესასწაულზე ოჯახები შეთანხმდებიან ერთმანეთში – ერთ წელს ერთი მასპინძლობს, მეორეს – მეორე, ეს გრძელდება ხუთ დღეს, სტუმრები სხვა სოფლებიდანაც მოდიოდნენ (ბ. ნიჭარაძე, გვ. 60).

**8. სალდგომო ლალადი
(აღდგომა დილას ეკლესიის ბანიდან)**

დიდება შენდა, დამბადებელო დიდება!
ქრისტე აღდგა მკვდრეთითა.
გესმოდეთ, ყველამ გაიგონეთ –
კაცთა – ადამიანთაო,
კათხამ-კუთხნამ, ოთხთა კუთხეთა ქვეყნისაო.
– ფრინველნი, ფრინველნო ცისანო,
ნადირი, ნადირნო კლდისანო,
თევზნი, თევზნო ზღვისანო.
ტყეთა და ველთა გესმოდეთ,
ჯეჯილი, ჯეჯილო მეყანეთაო,
პირუტყვეთა და პირ-მეტყველთაო!
დიდება შენდა, დამბადებელო დიდება,
ქრისტე აღდგა მკვდრეთითა!

(ბ. ნიჭარაძე, I გვ. 44)

9. ლუშნუ ლაშკრული

დიდაბ, დიდაბ ჯვინალდუნლო მუშვან მარა,
მუშვან მარა-ლაშალისგა ლამარგ-ლატახს.
დიდაბ, დიდაბ ბუგი გუეშს,
ნახავშ ხაჭკერად ამზვარს თხუმას.
დიდაბ, დიდაბ თამარ დედფვალს,
ალა ამჟი აჩქა ლუმარ –
შომეჟი თამარ დედფვალ ლმარ.
დიდაბ, დიდაბ ათხე ლვაჟარს –
დემ ხვაკაფედ მინე ჟახას!

სვანური ლაშკრული დიდება

დიდება, დიდება ძველი დროიდან მეომარ სვანს,
მეომარ სვანს – ომში ქებულს.
დიდება, დიდება გულმაგარებს,
მახვილით აჭრიდნენ მტრებს თავებს.
დიდება, დიდება თამარ დედოფალს,
ეს, ასე მაშინ ყოფილა –
როდესაც თამარი დედოფალი ყოფილა.
დიდება, დიდება ახლანდელ ვაჟკაცებს,
არც ჩვენ შევარცხვენთ მათ სახელს!

(უშგული, ხალდე) ჩაინერა ნ. კაკრიაშვილმა 1970 წ.

რა ვენათით არ ვიცი ვოში ირიხა,
ირიხა ხო, ვარიხა ხო, ირიხა ხო,
თამარ დედოფალ ანსგვეჯნი,
თხუმას ჯაგანდა ზუჩია.
შდომას უღ ჯირეკდა ოი, ლემდომი,
თარარი ჯიშედ ვოი იაგუნდომ,
ნექჭარ ჯაგანდა ნაანკია,
შდომარ უღე ჯიშედ ვოი მარგალიტარ,
ვიშკვი ჯადა ვოქერამ ფერიშ.
ყიას უღე ჯაბუდა ვოი პეშმარი,
ქამხან უღე ჯირეკდა ვოი აბჯარი,
სგამხარ უღე ჯაქუდა ატლასი,
მეკარს უღე ჯასდანდა ვოი ხეშნაურ,
ზითკარდ უღე ჯახდა ჯაჭვარი,
ჭომხას უღე ჯასდანდა ვოი ჩექმარი,
ფოყას უღე ჯირეკდა ვოი ხანგარი.
ჩაჟულდფი ხასგურდა ქვიშიშ ფერიშ,
პუნგრილ უღე ხეგედა ლუშკადი,
პუნგრილს ხონხან ვოქერამ ასალ,
სააძუეს ხადდა ვოქერა ბუშტარ,
პიღვირდ ხულვიან ვოქერა რახტ,
თამარ დედოფალ უღე ანასგვეჯნი –
მაი ლუჩემინადი ი მაი მოდე?!”

ერთი ვარიანტი უშგულში ჩაუნერია ა. სტოინოვს
1888 წელს ბექა კაკიაშვილისაგან (გვ. 32).

11. უშგულა მახელვაჟარე ანუ უშგულა ლამჰა

ჟარედა უშგულას მახელვაჟარე –
ლაღხორ ლაჯადხ მიშლადედ,
ხიმარალედ ლაკვირათე,
თხუმემუ ჰაცა ჯივაზიხარ,
ამ ლეთიშ ისგვე სადგომა –
მურყვამას ბერეჟიანამ.
მერმა ძინარს ჟილახგენიდ
თვითჟინ ისნავს მაგ ხინჩილდად.
მოლე უშხვარ ლახესგიდნად –
ჰააბი ჯასდანდახ ტიტშიშ.
ლემში დომდომ ქა ლახქუთანად,
ქა ლახქუთანად სოფელხანქა,
ჯგრაგ ლახვამ ჯიმიზრახ.
ლაკვრამა ბოგას ესდრიდ –
ჰავჩილდ ლაჯრჩხნენ მირთენხან–
ლალთრ ჯერის გზავრობაში.
ლექვაში ლახვას ხაგენად
მუსი ლექაბი ჯეროლეხ.
ლქადი მახელვაჟარეს –
მუსი ბაბაიად – ხაბაჟახ.

რა ვენათით არ ვიციტი რამდენი იქნება,
იქნება შო, ვიქნებით შო, იქნებიან ხო.
თამარ დედოფალი მობრძანდა,
თავზე ადგია ზუჩია.
ყურებზე ჰკიღია საყურენი.
თვალეზი ასხია იაგუნდის,
ნარბეზი ჰქონდა წვეტიანი,
კბილნი ასხია მარგალიტის,
სახის ელფერი – ოქროსი.
ყელზე ეკიდა ეშმერი,
გარედან ეცვა აბჯარი,
ბარძაყზე ეკიდა ხანჯარი,
შიგნით ეცვა ატლასი.
მკლავებზე ეკეთა სამაჯური,
პაჭიქად ეცვა ჯაჭვები,
ფეხსაცმლად ეცვა ჩექმები,
ცხენზე იჯდა ქვიშისფერის,
უნაგირი ედგა მოჭედლი,
უნაგორზე ეფინა ოქროს ასალი,
საძუეზე ეკეთა ოქროს კოპები,
სამკერდზე ეყენა ოქროს კოპები,
აღვირად ჰქონდა ოქროს რახტი.
თამარ დედოფალი მობრძანდა
რა ვენათ და რა არა?!

(ბ. ნიჟარაძე)

უშგულელი ვაჟკაცები (ჟაპარედა)

ოი, უშგულის ვაჟკაცებო,
შეკრებილხართ კვირა დღეს!
ემზადებით სანადიროდ,
თავი დასალუპად გაგიმეტებით!
– ამაღამ თქვენი სადგომი –
ბერეჟიანის კოშკია.
დასანვავ ორშაბათ დილით –
დაიძარით სოფლიდან.
ჯგრაგ ჟიბიანის მოგილოციათ,
ლაკვრამის ხიდზე გასულხართ,
ნინ შემოგხვდათ მწყრის ქარავანი –
ცუდი ნიშანი გექნებათ.
ქვედა ლახვზე მიდიხართ,
თოვლი გასაკვალი გაქვთ.
უშგულის ამაყ ვაჟებს –
თოვლი ბამბად მიაჩნიათ,
– იმ ღამეს თქვენი სადგომი –
ლახვის კოშკი იქნება.
– მეორე დღეს ადექით
ყველანი სიზმარს უჩიოდით.

იერხის ჯინდახ სკიპარა ლიზი,
აჯა ლქედუდ მად იშგედებ -
ქაე ჯისიპახ ნამყვამათე.
ლეჟაში ლახეას ზაგენად,
დაკლიდ ლაჯხვიდხ ქაჯიშე -
მისან ჯადახ გ ზაერობაში.
მუსი ლექაბი ჯეროლუხ,
სგობინ ლიზის ხინჰელიელდ,
სგობინ მუჟველ ნინა ჯადახ -
ნინა ლექუტიშ გეზალე,
მაჯონი მურზა-ბეგეშე.
ნამყვამა ნაკად ამჩედხიშდ,
ნამყვამ ლეჟარში გოშოლას,
ჭიშხ-ჩაფლას ხიკაზმალედ,
ჟიქან ლეჟარ ჯექშიალუხ.
ლქადი მაზელეჟარე -
ლეჟარსი იად ხემქარალედ,
დოდლ ლეჟარს ხემქარალე
აჯა ლეჟარდ მად იშგედებ
ჟაპილდ ჯაქეცახ მუსიში:
- ჰატ, ჰატ, მახელეჟარე -
ლიმარგე ათხე გვიკეჟენი,
ჰატ, საბრალ მახელეჟარე -
სგა ლაჯნაჩდებ მუსის ბურლევანს,
გიერგ, ბესი, ბეჟაილა -
ლახებოშ სგაი დარ ჯიონდახ,
თეფ ლამაზ ბარჯას ჯასდანხ.
სოფლიშ ბაჟინ კახბერ ჯადადახ,
მუსილდს ჩაჟად ხასგურენა,
ქაუ ჯაი გარ ხასედა.
- აშ ხობინა ლიზ-ლიჩედი,
ჟიბიანიდ ამკედელი -
ჟიბიანიშ ბეფშე ი ზურალ
სგობინ ლახხვიდხ კახბერილას:
- კახბერ გმირიშ გეზალ -
მუჟცირა როქ მაგვარდ ანღრის?
- ო, საბრელა ბეფშე ი ზურალ -
- მაგ ადდაჟმანხ ვოშთხეჟედ მარე! -
- ბეფშე ი ზურალ იკილიალუხ.
აშ ხობინა ლიზ-ლიჩედი -
ჩაჟაშთესგა სგამეკედელი,
ჩაჟაშიშა ბეფშე ი ზურალ
კახბერილას ხეჭედელიუხ -
აფხნეგ მარალ მაგვარდ აჯყა,
- მაგ ადდაჟმანხ ვოშთხეჟედ მარე!
ბეფშე ი ზურალ იკილიალუხ,
იერს როქ ქალიათე ოთსკინახ.
აშ ხობინა ლიზ-ლიჩედი -
ესღრი-ესღრი ფაკვილდ ლექვა -
მუჟემერიში ლუქად სიმქარ
სგობინ ლახზაზხ კახბერილას: -
კახბერ ხონამ მამა გეზალ -

ერთმანეთს რომ შემოხედეთ -
ერთურთის ფერი არ მოგწონდათ?
- ფერი გედოთ ნაცრისა.
- ჯგრაგ ლახვის მოლოცეთ,
გამოსულხართ სადგომიდან.
- ზოგს გერჩიათ სტიმით წასვლა,
ეს ამაცებმა ითაკილეს.
გადაგიხვევით ნამყვამისკენ,
ზედა დიშიზე გაუდექით.
თხა-ჯიხვი შემოგხვდათ მისნად ქაჯის -
თითო ყველამ ესროლეთ -
ვერცერთმა ვეღარ მოარტყით,
მისანი იყო მგ ზაერობისა.
ფერდობზე თოვლის გასაკვალად -
ნინ წასვლას ყველა თაკილობს,
წინამძღოლი ნინა იყო,
ნინა ლექუტის შვილი -
მსგავსი მურზა-ბეგისა.
- ნამყვამის ვაკემდე ასულხართ,
ნამყვამი ჯიხვით სავეს იყო.
ფეხზე ბანდულს იმაგრებთ,
ზემთ ჯიხვები ფშეინავენ.
ამაჟი ვაჟკაცები ღელავენ -
ჯიხვებს სვლაში ეჯიბრებიან.
ზეაჟი მონყდა ფერდობზე,
თოვლმა დაფარა ყოველივე.
- ჰატ, ჰატ-ვაჟკაცებო!
- გაერიეთ თოვლის კვამლში:
გიერგ, ბესი, ბეჟაილა -
ქმებს თქვენ არცინ არ გჯობდათ.
ნამცას თოფები ბეჭებზე გედოთ.
ზეაჟი ხევში დადუმდა...
და... დადუმდა ორმოცი უშგულელი.
- კახბერ გმირის შვილი -
ქვიდან-ქვაზე გადამხტარა,
ზეაჟმა გვერდით ჩაჟარა,
ის მარტო გადარჩენილა.
უშგულში ნამოცადა კახბერ -
მოსთქვამს დაღუპულ მეგობრებს.
ჟიბიანის რომ მოაღწია,
ბაეშეები ეკითხებიან,
ქალიშვილები ეკითხებიან,
- კახბერ გმირის შვილო -
ჩვენი ვაჟები სად არიან?
- ოი, საბრლო ბაეშეებო,
ამაჟო ქალიშვილებო!
უბედურება გვენჯია -
კარგი ვაჟები დაიღუპნენ.
ორმოცი ვაჟკაცი ზეაჟმა დაფარა.
- ზავემერმა ტირილი ასტეხეს,
ქალიშვილები აკივლდნენ,
მუყემრშიც შემოსულა კახბერ -

ლქად ღვაჟარ მაგვარდ არიხ?
 - ო, საბრელა ლქად სიმქარ,
 ლქად სიმქარ თვეთენე სიმქარ,
 ლქად ღვაჟარ დესა აჯაზიხ,
 - თვეთნა სიმქარდ თვეთენე ლაჩქარ -
 თვეთენე ლაჩქარ ტალახს ხა ჳიდხ,
 ჰაყბაი ნანეჲ ჩუ ლოხვტიმახ.
 - ზარას ხა ჳიდხ საყდრალიშე
 უშგულა ჳეჲ ჟი ანყეაბი,
 ლოხორ ჩომინხ ხოშალედ -
 - ჰატ საბრალუ ხოშაი ი ხოხრა -
 ჩიემ ლახლედ ლალირალე
 ლდავშალე ნივერს ნოსა ესსეხ -
 ლამარილაგვედენი -
 ლეკუტ ისგვე ლიკფილე
 ლადგიმ ბაჩას ქიმს ხაგენი,
 მაგ ადგვანე ვოშხევეშდ მარე,
 თვითჟი ლიმარ ჩისჟესგვანე.

მუყმერის ამაყი ქალიშვილები
 ნინ შემოეგებნენ კახბერს,
 - ო, საბრალო ამაყო ქალიშვილებო,
 ამაყო ქალიშვილებო, თეთრო ქალბშვილებო,
 ამაყი ვაგებე არ მოვივათ,
 ერთმანეთის იმედი დაგიკარგავთ.
 თეთრმა ქალიშვილებმა თეთრი თავსაფრები,
 თეთრი თავსაფრები ტალახში გადაყარეს,
 ლოყა-ღანვები ჩამოიკანრეს.
 - ზარს შემოჰკრეს საყდრებისა
 უშგულის ხევი იკრიბება,
 - ჰატ, საბრალო უფროს-უმცროსონ!
 ყველამ დაიკაოს ნიჩბები.
 დაღუპულნი ნადირს არ დარჩეს.
 - ლეკუტ შენი მოთქმა
 ლადგიმის ქვას ცრემლს მოადენს
 ყველა დაიტირა ორმოცი კაცი
 თითოეულად კაცობა დაატირა.

ტექსტი ჩანერილია ამ ნიგნის ავტორის მიერ სხვადასხვა ავტორ-
 მთქმელთა შეჯერებით, 1970 წ. (უშგული, კალა-ხალდე)
 უშგულში ბექა კაკრიამვილისაგან ჩაუნერია ა. სტოიანოვს 1888
 წელს, ტექსტი ჩანერილია რუსულ ენაზე.

12. დაროლ ნაჭბიდულ

ოჰ, ფისარა ჰულშა დოშდიშ,
 დაროლ ხაძგება ნაჭბიდულ,
 ქეხბაგანა უხვანხანქა,
 აშ, მიბინა ლიზ-ლიჩედი.
 საჯარე ხო ლექვა ესღერი -
 საჯარე კვანფარსუ ხვაჭკორი.
 აშ, მიბინა ლიზ-ლიჩედი,
 ლეჟა ლახუა ნაკსუ ონღური,
 ლახულდ კუმაშნუ გოშილი,
 სგა კუმშილდ იმ ხიტურფალდ -
 ჳიდულმერიდ ძულვარიშა.
 აშ, მიბინა ლიზ-ლიჩედი -
 ლექვა ლახვა ნაკას ონღური -
 სემი მულდედ ჯვინელ ქვაბინ იტურფალეხ -
 სგა სიმქულარ იმ ხიტურფალდ,
 ჳიდულ მერიდ ძულვარიშა.
 აშ, მიბინა ლიზ-ლიჩედი -
 ლადგიმი ხო ლექვა ონღური.
 კავრალე ისგვე ჯურჯგუნა -
 მედგიმ ბაჩილდს ქიმს ხაგენი.
 ფაყვლაშიერ ლექვა ესღვი -
 ბექაილა ლექვერს არდა,
 ბარჯულდ ხვაძგრ ქალოხყვანავ -
 მეშხა ძულვამ ძღვენილდ მერი.
 აშ, მიბინა ლიზ-ლიჩედი,
 ლაკვრამა თხუმასუ ესღური,

მყინვარი დაგუბებულა

ოჰ, დანყველილი მყინვარის ორშაბათი -
 მყინვარი მოსკდა დაგუბებული,
 გადმოსულა ქარაფებიდან.
 - თავდაღმართზე გრგვინვით მოვდივარ,
 საჯარეზე გადავდივარ,
 საჯარეს კალთებს ვაჭრი.
 - დამინყია სვლა და გრგვინვა:
 ზედა ლახვის ვაკეზე მოვდივარ.
 ლახვი საქონლით სავსეა,
 საქონელნო რას ნებივრობთ
 ძღვენად ნავიღებ ზღვაშია.
 - დამინყია სვლა და გრგვინვა:
 ქვედა ლახვის ვაკეზე მოვდივარ,
 სამი მწყემსი ქვაზე თამაშობს
 თქვე სანყალნო რას თამაშობთ -
 ძღვენად ნავიყვან შავ ზღვაში.
 - დამინყია სვლა და გრგვინვა:
 ლადგიმზე ქვემოთ მოვდივარ,
 ყინულის კვერებო თქვენი გრუხუნი
 ლადგიმის ქვას ცრემლს მოადენს.
 ფაყვლაში რომ გადმოვლახე
 გზაზე ნისქვილს გადავანყდი,
 ბექაილა ხორბალს ფქვედა,
 მხარი გაკვარ გავიტანე,
 შავი ზღვისთვის ძღვენი მინდა!

მულზევენ ლამხვიდ ლამარიამ.
 თუნგილდ მაჭარმ შუნჭი ხულევი,
 ვოქერი სტაქან ლარსგვან ტოტყი:
 - მი ლამარიას დემ ხოლლატი,
 - სი მულზონი ვემგდ მომ ლოხჭონ
 იარ ზუგ ნესგა ქამიქაბა.
 ამ, მიბინა ლიზ-ლიჩედი -
 ყიბიანი ლექვა ონღური,
 ყიბიანი ჯგურაგდ მისარვინენს.
 ამ, მიბინა ლიზ-ლიჩედი -
 ჩვირტაფანიერ ლექვა ესღერი -
 ჩვიბიანი ფუსდდ მისარვინენს.
 ამ, მიბინა ლიზ-ლიჩედი -
 ჩაჭამ ხო ლექვა ესღერი -
 ნავგაშერ კალთარს ზვანკორი.
 ამ, მიბინა ლიზ-ლიჩედი -
 შიხაილა ყორალს აკლი -
 მამ ლახსიამუნ მუშგერი ლიკედ.
 შიხაილ ისგვი მუყვამ -
 ჩი ქვეყანა მუყვამს ხორა,
 შიხაილ ისგვი ნაანუულ
 ჩი ქვეყანა ნაანუულს ხორა,
 აჯიაცირი ლუქორ-ლუმარდ -
 მემბა ძულვაამ ძღვენილ მეერი -
 შიხაილმა ლუჯეემი ბინულ.
 ამ, მიბინა ლიზ-ლიჩედი -
 ავგულაარ მაცხვარდ მისარვინენს.
 ამ, მიბინა ლიზ-ლიჩედი -
 ნარვშიეერ ლექვა ესღერი.
 ნარვშიეერს კალთარს ხუაჭკორი -
 კაკიარ მაცხვარდ მისარვინენს.
 ამ, მიბინა ლიზ-ლიჩედი -
 ნაკრალ ხო ლექვა ესღერი,
 ნაკრიშ გურნოოლყი -
 სემი დინოლ იტურფაალეხ,
 სგა დინოოლარ იმ ხიტურფაალდ,
 ჭიდულ მერიდ ძულვარიშა.
 ამ, მიბინა ლიზ-ლიჩედი -
 დაუბერმუყ ლექვა ესღერი,
 დაუბერალ ყორალს ხოცყუნალის -
 მუმგერიამ ჭურ ნამყალავშ.
 ამ, მიბინა ლიზ-ლიჩედი -
 ლალხორ ლექვა ესღერი,
 მდულურ მუყვამ ბრეგენილა.
 ნარსავს სემი იეხვილდ ხორია,
 დემ, ხოცაადიხ ნავამ ფაყვას.
 კალა ჭალას ლექვა ესღერი,
 ჩუბავ ხვისგდი მანცხულდს ხოშან,
 ყიბავ ხვისგდი გოგლანდს ხოშან,
 ამ, მიბინა ლიზ-ლიჩედი -
 იფარმუყ ლექვა ესღერი -
 მუკვი ლეხიზ ბოგრე მარე -
 იფარალე დაფარალე
 დიარს ისგვი მარ ჭლარ ხაჩდახ -
 ტაბგარ ხომა ვისპა ხოხვრა.

ლადგომი რომ ჩავიარე,
 შემომესმა ზარის რეკვა.
 ლაკერამის თავზე მოვდივარ
 ლამარიას მონაზონი შემხვდა,
 საყდარს გვერდი აუვარე
 ლამარიასი მომერიდა!
 - დამიწყია სვლა და გრგვინვა:
 ყიბიანიზე მოვდივარ,
 მახვედრებენ ცრემლს და კივილს,
 ყიბიანი ჯგურაგვის მიაპტიებია!
 - დამიწყია სვლა და გრგვინვა:
 ჩვირტაფანიზე მოვდივარ,
 მახვედრებენ საცხე ტაბლას,
 ჩვიბიანი ფუსდისთვის მიაპტიებია!
 - დამიწყია სვლა და გრგვინვა:
 ჩაჭამზე ქვემოთ მოვდივარ,
 ნავგაშერს კალთას ვაჭრი,
 ავგულანნი მაცხვორისათვის მიაპტიებია!
 შიხაილა შენი კოშკი -
 ყველა ქვეყნის კოშკსა ჯობდა
 შიხაილა შენი მზეთუნახავი -
 ყველა ქვეყნის მზეთუნახავს ჯობდა.
 შიხაილა შენი სახლ-კოშკი
 ძღვენად მიმაქვს შავ ზღვაში,
 ფაკვილიეერზე მოვდივარ,
 ნარშვიელს კალთებს ვაჭრი,
 კაკრიამვილები მაცხვორისთვის მიაპტიებია!
 დამიწყია სვლა და გრგვინვა:
 ნაკრალზე მივდივარ,
 ნაკრალის დიდ ქვაზე
 სამი გოგონა თამაშობს,
 ძღვენად ნავიყვანთ შავ ზღვაში!
 ლაცააშიერზე მივდივარ;
 ერთნაპირზე ყოლოს ესხა,
 მეორეზე - მოცხარს ესხა.
 - დამიწყია სვლა და გრგვინვა:
 დაუბერზე ქვემოთ მოვდივარ,
 დაუბერლები კარებს კეტავენ,
 დაუბატიყებელ სტუმრის შიშით.
 - დამიწყია სვლა და გრგვინვა:
 კალას ჭალაზე მივდივარ,
 ქვემოთ მხარეს მოცხარს ასხია,
 ზემოთ მხარეს ჭნავს ასხია.
 - დამიწყია სვლა და გრგვინვა:
 იფარზე ქვემოთ მოვდივარ,
 გზის საგზალი ბოგრემის კაცი,
 იფარალე დაფარალე,
 პურებს თქვენსა ფხა ურევია,
 სუფრა დიდი ვისპა პაჭტარა.
 - შხარასთან ნლობით ჩახერგილი
 მყინვარი მოსკდა სულთა შაბათს,
 შავი ზღვისკენ გრგვინვით მიდის,
 პატრონისთვის ძღვენი მიაქვს.

ამ უბედურების აღსანიშნავად უშგულმა მყინვარის (პოლიშის) დღე დააწესა პეტრე-პავლოვის მარხვის წინა შაბათს, სულთა შაბათს, აღდგომის 56-ე დღეს, რომ შემდგომ არ მომხდარიყო მსგავსი უბედურებანი. მესტიამ და ლაშხეთმაც უთანაგრძნეს და მათაც იგივე ქრისტიანული შემდგომ აღინიშნება დღეობა „ჰულიშ (პოლიშ) ამასთან დაკავშირებით შექმნილა სიმღერა-შპირი „დაროლ-ნაჭბიდულ“.

ამ სიმღერის ერთ-ერთი ვარიანტი ჩაუნერია ბ. ნიჟარაძეს 1879 წ. გევი რატინის (კოტიტ-შა) თქმით. ასევე, 1927 წელს ჩაუნერია ვ. თოფურის ივანე ხაჭვანის თქმით. ეს ვარიანტები არასრულია. ჩემს მიერ ჩანერულ ვარიანტში გათვალისწინებულია აღნიშნული ჩანაწერები და გამოყენებულია შესაბამისად. ვარიანტი ჩავინერე 1970 წელს კალაში პედაგოგ ანტისა ხარძია-ნისაგან.

13. უშგულის ხევი დაიძრა (უშგულა ხევი დაიძრა) (ხალხური)

უშკულა ხევი დაიძრა,
ოვსთ იძრა ცა და ქვეყანა,
ეცერში კაცი გავგზავნეთ:
– ეცერო თქვენი ჭირიმე
გვახმარე თქვენი ძალია!
სულამ სვანეთის თავია
ფუთა დაჩქელანია.
– ეს ეცერი და უშგული
შეიქმნა დიდი ჯარია.
– შეიყარა სულა სვანეთი
შავი სვანისა ჯარია.
წინამძღოლია უშგული
მთელი სვანეთის თავია.
– მათ რომ აბჯარი ჩაიცივეს
არ მოშორდება თვალთა.
დედა ღვთისას უშგულის
მთართვეს თეთრი ცხვარია.
– ნეშკას რომ გარ-გავიარეთ
ვერ მოშორდება თვალთა.
ხეხის წყალზედა ჩამოსხდნენ,
თითომან კახთა დალია.
– ბრილის ქალაში გავიდნენ
თითო ფარფალი დალიეს,
მით იზიარეს თავია.
– თევრემოს კარგსა სოფელსა
გვერდზე გავკარით მხარია.
– ხური თავზე რომ შევედით
ამაგრეს ხიდი კარია.
ზემოთა კარსა მოადგა
შავი სვანისა ჯარია.
ღელას ჩამოდგა დიდი ლაშქარი,
დიდი ლაშქარი ვოსი და დვალი.
ქვემოთა კარსა გავიდა
შავი სისხლისა ღვარია.
წითელ კაბითა გიერგილ ნაიქცა,
გიერგილ ნაიქცა სვეტი ოქროსი.
სვეტი ოქროსი, ქუდი ნაბდითა,
ქუდი ნაბდითა, ჩოხა ჯაჭვითა.
– ხიდიკარში რომ შევედით
ომი შეიქმნა ძნელია.
ხელო და ხანჯარო, გასჭერი,
გულო ნუ შეგეშინდება!
ქალსა და ბავშვს არ შეეხოთ,
სისხლისა ნატალახევსა

ფეხი ნუ მოგიცურდება!
 – ბოცო დაიჭრა, გაიქცა
 ვით რომ დედალი ცხვარია.
 ყარაჯი მამად გვიძახის:
 უშკულა თქვენი ჭირიშე
 ნუ გაგვიწყვიტე ხალხია!
 გვემართოს თქვენი ბეგარა
 რქათეთრი ქერა ხარია!
 – ალხიძესაც ემართოს
 რქადახვეული ვერძია!
 – ჭიორა გაუტეხელი
 ზედა დარბაზში არია.
 ქეეითა კარსა გავიდა
 ნითელი სისხლის ღვარია.
 ჭიოცაძეცა გვეძახის
 გვემართოს თქვენი ვაღია –
 ნლიურად ორი საწყავი.
 – ქალი და ბავშვი ატირდა
 ბოყოს მოადგა ჯარია.
 ჯაფარიძემ დაგვიძახა:
 უშკულა თქვენი ჭირიშე
 გვემართოს თქვენი ბეგარა –
 ყოველწელს ოთხი მარჩილი.
 – ჯარის წინამძღოლს გიერგელასა
 მეფე მიჰყავდა ყურაღმა.
 ლების თავზე რომ მივედით –
 ლებურთ სიტყვა მოგვართვეს
 მადლიანი და ღვთიანი:
 უშკულა თქვენი ჭირიშე
 გვემართოს თქვენი ბეგარა,
 კომლის თავზე კაბინიო.
 ლების მაცხოვარს შეესწირეთ
 რქათეთრი ქერა ხარია.
 არა გვინყინოს ზიანი
 მაცხოვარიც ჩვენი არია.
 – პეტრე-პავლობის დღესაო
 ოსვეთს გავიდა ჯარია.
 ნარაი ხიდი ჩაგვიტყდა
 დღე გაგვიტენდა მწარია.
 ახალგაზრდები ზტებოდნენ
 შიგნით ცვიოდნენ ბერები,
 ორასი კაცი დაგვეზრჩო
 გამორჩეული სვანია.
 ვინ რომ მელექსე იტყოდა
 გიორგი თეთროვანიო.
 თეთროვან თეთრო ქალაო
 ნელ-წერილო ნელდაბალაო!

ამ ლექსის ერთ-ერთი ვარიანტი ჩაუნერია ბესარიონ ნიჭარაძეს 1883 წელს უშგულში გეგი ბეშიძისა (კახბერშა) და ქაი ხაჭვანის (კაკიჩაშა) თქმით, რომელიც ზემოთ მოცემულ ვარიანტზე მოკლეა და არასრული. ასევე არასრული ვარიანტი აქვს ჩანერილი აკაკი შანიძეს 1923 წელს პართენ ჩარქსელიანისაგან. ასევე მოკლე ვარიანტი აქვს ჩანერილი ეგნეტე გაბლიანს 1916 წელს მოხუც გოგა ჩარქსელიანისაგან. ჩვენი მიერ ჩანერილი ვარიანტი ითვალისწინებს ყველა ზემოთ ჩამოთვლილ ვარიანტს და შეჯერებულია მათთან. როგორც ლექსიდან ჩანს, მე-16 საუკუნეში სვანეთის ჯარს გაულამქრია ოსეთ-დვალეთზე, ამ ლაშქრობისას რაჭის სოფლებიც დაზარალებულან. რადგან ოსებისა და დვალეთელების ჯარი მათ ტერიტორიაზე მდგარან. ამასვე ადასტურებს ლექსები „მაღალთა“ და „დიგორსა“.

ნ. კაკრიაშვილი

ო, საბრელა მი ჭყინტილდა,
 მუხარ ლათხვართე ლური.
 დედე საბრა ლეზიზ ამნაყ.
 მერმა ძინარს თი ლახგენი,
 ცხეკიშ, ლაყვალდ ოდერ,
 ლემეზირალს ხვამეზირდას.
 ლეჟან ლითთვენე ლაიბინე,
 კიილ ხასუმდა თვეთანინან,
 აშ, ხობინა ლიზ-ლიჩედო,
 შხარი ძირად ამჩედელი.
 დალი კოჯას იღღვაჟალდა,
 ჩუქვან თხაროლ ხოდარაჯდა,
 თხეროლს მეთხვარ სვავ ხაჰვესგა,
 დალის გეზალ ქავ ხაშყედა,
 ჩუქვან თხეროლდ ჟიღაირმე,
 თხეროლ ამის ჩუღღომაცვრე –
 ადო ჟაგოშ ქეინს ლაჯკანენე,
 ჟესეზინდენე, თვევ ხატყევეფი,
 ურჯულ მიჩა ნაბგეაისგა.
 კარკილდ მუკარი ხასედა.
 ნალჟურდ ლიჭვირიელ ლაიბინე,
 სი ნალჟურ ჟიდომილაღე,
 აჩქა დეშომო ხიჭვირილაღდას,
 თხერემი კარკისგა ხარდას.
 – სი ლუმზურე სი მეთხვიარ,
 სი ჟი ხამა დო ევღელვი,
 მიშგვი ქვინი მუცვრე სი ხი,
 დალის დიდაბუ აჯკადა,
 გეზალს ისგვა ჟიდოხიტხე,
 ოი, სი ლმზურე სი მეთხვარ
 ხუნკვიდ სი დო მოშ ხისგვეჯინი,
 ჩუ ლოხოყე ოქერე ლუსდიგე –
 ჟი ლაიყე სანაითესგა –
 მაი ჰად ჯეკვეს აჯა ხიშგვმინ:
 ჩხარა ყვილკან მკახისგა,
 იშვიდ უღვა ბარბლაშიეერ,
 ნეცინ იერსკან უშლდანად,
 ჟიცხენდედსი ლილჟურ მიშგვი,
 ლილჟურს ისგვა დეშ ჯაშგედე,
 მაის ლადედ ჯვეგს ლამნაჩიდ.
 – აჯა უდურვა ჯეროლე,
 გვარიშ ისგვი მაგ მეთხვარ ირა,
 გუაალს მიშგვა იმ ხაშჩუქრე?
 მი ათხე მაი ხვაშჩუქრა,
 ლახე ჟიხი მა ლაქხენი
 ლარსგვან მეკარხან ლოხვეკერნი,
 ქაჯს ი ჰაშმას ქახეაყჩუნი.
 აშ გვეშს ბუგიდ ჩუ ჯაშგერანე –
 მღდელს ნოსამა ამრეკი!
 – მაის ლადედ ჯვეგს ლახნაჩედე,

მე, საბრალო მონადირე –
 ხვალ სანადიროდ მივდივარ.
 დედა საბრალო საგზალი გამომიცხვე
 სანადიროდ ვემზადები.
 – მეორე დილას ავდექი
 ტყის და მინდვრის გასაყარზე –
 ლემზირებით ვლოცულობდი,
 ზემოთ თეთრად დაიფერა
 – განუგრძია ველა-გეზი
 შხარის ძირამდე ასულა.
 კლდიდან კივილი მოგესმა,
 დალი კლდეში მშობიარობდა.
 ქვემოთ მგელი დარაჯობდა.
 დალს შვილი გადმოვარდნია
 ქვემოთ მგელმა პირი სტაცა.
 მგელს მონადირე მიჰპარვია.
 – მგელო ბავშვი დამიტოვე,
 თორემ თოფის კვამლში გაგხვევ,
 გაჰკრა კვესი ლენა თოფი
 ურჯულოსა მისსა შუბლში.
 ხახიდან რომ გადუვარდა
 ვაჟმა სირბილი დაიწყო.
 – შენ ბიჭო რატომ არ მიცდი,
 მგლის ხახაში როცა იყავ
 მაშინ ხომ ველარ დარბოდი.
 – დალოცვილო მონადირე!
 როგორ არ დაგელოდები,
 შენ ხომ მე გადამარჩინე.
 – დალო დიდება შენ და!
 შენსა შვილსა რატომ არ აიყვან.
 – ოი, ნეტავი შენ მონადირე
 რატომ არ ამობრძანდები!
 ოქროს ნანანავს ჩამოუშვებს
 აიყვანს გამოქვაბულში.
 – ო. ძვირფასო მონადირე
 რაც ნატყვა ვინდოდეს მოხოვე:
 გინდა ცხრა ხარ-ჯიხვი სექტემბერში,
 შვიდი უღველი ნოემბერში.
 წვრილფეხა არჩვი უთვალავი
 – გერჩიოს და ჩემთან ნოლა!
 ჩემთან ნოლას ვერ გაკადრებ დალო.
 – სექტემბრის თვეს ჯოგში გამრიე.
 ცხრა ხარ-ჯიხვი მომეცი.
 – ეს არჩევანი შენთვის მომიცია.
 და შენი გვარიც ყველა მონადირე იქნება.
 – ერთს ამბავს მაგრად გაბარებ –
 ჯიხვთა მწყემსს არაფერი დაუშაო,
 ისარი ოქროს რქიანს არ ესროლო!
 – სექტემბრის დღეს ჯოგში გარია

ნაბოზს მლდეღ მკვჩხიდ ოხვფიშედ.
– ოი, ლუჭვთუნე სი მეთხვარი –
ურგილ აგის ლული ლეხერე,
გვარიშს ისგვა ლენადდ ოხვმდინე
ნათხვიარს ი მიჩა კალიბს.

ცხრა ხარ-ჯიხვიც მისცა.
მაგრამ მონადირემ მწყემსი დააკოჭლა.
– ოი, შე დანყველილო მონადირე
უადგილო ალაგას მუხლ მოსაკეთო
გვარსა შენსა ჯიხვს სანახავად მოეუსპობ!

ჩანერა ნ. კაკრიაშვილმა ანტისო ხარძიანისაგან 1971 წელს. შემოკლებული ვარიანტები ჩაუნერიათ მ. გუჯეჯიანს მუჟალში 1936 წელს და ვ. ახობაძეს მესტიაში 1955 წელს.

15. დალი კოჯას ხელღვაჟალე

დედე ხიად ლეზიზ აშნაყ
ერსკან კეიცრა საუდ ლამად
ქ. ლოხვნაყე დედედ ლეზიზ
მეთხვიარს მიჩა ლელატ გეზალს
დოსგა ძინარს ჟი ხვიგნალე
ჟივ ამჩედხვი თანლთეჟი
ხევისი ლიკედს ხვემურჯალე
ეშხუ თემი კილ ლამსგმდა
ამლა მია მადმა ონფეში
მერმე კილ აჯალდ მასგმდა
მივ ლეჭათ ხვი მოდ ახემეკრა,
ალი კილი მავ ირრლე
ლეჭავ ლახვსგი თეთენე კოჯლი
კოჯას დალი ხელღვაჟალე
ჩუქენ თხროლ ხოყელპუნე
დალის გეზალ კოჯს ხაშყედა
ეჯი თხაროლს ეშლოხქარვა
მეთხვარ კოჯა ძირდ ამჩედლი.

ჩანერა ეგნატე გაბლიანმა გოგა რატიანისაგან უშგულში 1916 წელს.

16. ლემჩილ

დასაბერებელი

ლემჩილი ვო იაქაშ გერგილა,
ხითხვარ იერხვიშ ჭანგულისგა.
კოჯას ლეჟარს დემ ხაცერე,
ცხეკის იერსკანს დემ ხაცერე,
ქულვას ცუზვარს დემ ხაცერე –
ლემჩილი იაქაშ გერგილა.
იაქაშ მიჩა ლაროლისგა –
კარვილ ჯიგანდა ჯიჯვიშე,
სარგილ აჯაზდა სარჯიშე.
ჩის ხაშუნა ჩის ხათუნა –
მეთხვარს ჩიაშ აჯნოვშ ხოჩა,
ჩაჟილდ ჯირდა ქეიშმიშ ფერიშ –
ჰუნგრილ ჯიგდა ვოქერეში.
ლემჩილიო იაქაშ გერგილა.

დასაბერებელი გერგილ,
ნადირობ ვერხვის ტყიანებში.
კლდეს ჯიხვს არ არჩენ,
ტყეს არჩვს არ არჩენ.
ზღვაში თევზს არ ტოვებ –
დასაბერებელი გერგილა.
შესაფერის მის სათიბში –
კარავი გედგა ძელისგან,
წყარო მოგდიოდა სარაჯისა.
ყველას აჭმევ და ასმევ,
ამით ყველა მონადირეს ჯობიხარ,
ცხენი გყავდა ქეიშის ფერი,
უნაგირი გედგა ოქროსი.
დასაბერებელი გივერგილა.

ჩანერილია უშგულში ნაპო კაკრიაშვილის მიერ 1973 წელს

17. შიშა და გერგილდ

შიშა და ვო გერგილდ,
სგიმილდ ჯიშვა ჯერაბიში,
მაბზარ ეჯნომ შელენილა.
ლეჟა ბიჯუმ ჴედენილა,
ლექვა ლიცრუს ტეხენილა,
ამის ჩუქვან ლაროლისგა,
ხოხვრა გუგბილ ჩეჩენილა,
ეჩის მუგულდ იად ხაგენა,
ამის მიიი ხვადაგარი,
ცხუევურ-ჴემდურ ხვადაგარი.
ამის მიიი ხვაჯაბინე –
ცხვადურ ი ლემსგურ ხვაჯაბინე,
ეჩას მია ხვიზობინე –
შდიქურ ი პილურ ხვიზობინე,
შიშადა გერგილდიო ჯვარიან.

ჩაინერა ნ. კაკრიაშვილმა უშგულში 1971 წელს ნუცა ნიჭარაძე-კაკრიაშვილისაგან.

18. გივერგილა

ვოჟდა ლემჩილ იიავოდა აქაშ
ვოჟდა გივერ იიავოდა გილა
ხითხვი მარე ჴანგულისგა
კოჯას ფივერს დემ ხაცური
ძულვამ ჴოკერ ცუხვარს ხიტხე
ძულვას ცუხვარს დემხაცური
ჩიაშ მეთხვიარს ეჯნომ ხასრე
ქორულდ ჯგან სოფლიშ თხუმას
ლგლშგილდ ჯგადა ღვაშამ ცილილდშ
ხორეც ჯგან ღვაშა ჯიჯვიშ...

ჩაინერა გოგა რატიანისგან უშგულში 1916 წელს ე. გაბლიანმა

19. სამართლიშ ი უსამართლობაა ყოორ

ოი, ხიადულ ოხვიშდ ლახვბა
ვოხვიშდ ლახვბა შვანიაშ ნათიშ –
მუყვამაშ ლიგემს ხემარალეს,
მასალა მაგ ჟი ლაიმარეს.
ქა ლაითიშანხ იორი მუხვებე –
თვეთანიშემ მური ბოგთე,
ქახოცხიპახ ლემშვანიერა,
ჴალვან ითხებ ჩინ მაჩანე.
სგა ლახვბა მუყვამ ლაგამს.
იეშდიორი ზაილდ ახადხ,
მუყვამ ადგეს ჩინ მაჩანე.
ლახეჴედნახ ბაბას მინემ:

შიშა და გერგილდ

შიშა ვი გერგილდივო,
სგიმი დაგილეეია სიპის,
მაძლარი ხარ იმით.
აღმოსავლით ნაბიჯ-ნაბიჯ ასული –
დასავლეთით წყლით ბრუნდები.
იმის ქვემოთ სათიბში –
ჯუჯა ფიჴვი დგას,
იმაზე კი მტრედი ზის,
იმას კი მე მოვკლავ,
ისრის, მშვილდის გარეშე მოვკლავ,
ქვაბის და ცეცხლის გარეშე მოვხარშავ,
კბილეუბის და პირის გარეშე შეეჭამ,
შიშა და გერგილდივო ჯვარიდან.

თარგმანი

გასაზრდელო და დასაბერებელო გივერგილა,
ნადირობდი ჴანგულში,
კლდეში ჯიხვ-არჩვს არ ტოვებდი,
ტყეში ნადირს არ ტოვებდი,
ზღვის სიღრმეებიდან თვეზი (ცუხას) ამოგყავდა,
ზღვას თვეზებს არ არჩენდი.
ყველა მონადირეს ამითი სჯობნიდი.
სახლი გედგა სოფლის თავში,
დახურული ჯიხვის ტყავით,
ხროვა გედგა ჯიხვის ძვლისა,
დასაბერებელო გივერგილა...

სამართლისა და უსამართლობის კარი

ოი, ნეტავი, ხუთნო ძმანო!
ხუთნო ძმანო სვანეთის რჩეულნო!
კოშკის ასაშენებლად ეშზადებით,
მასალაც კი მოგიზიდავთ.
გამოგირჩევიათ ორი ძმა –
ხელოვანის მოსაძებნად.
თვეთანიდან მურის ხიდანდე –
შემოგვიგლიათ სვანეთი.
– ხელოვანი გიპოვნიათ ცნობილი,
კოშკის შენებას შესდგომიხართ.
თორმეტი წელი აშენეთ,
კოშკი აგომენებით საუკეთესო.

- „მა ლუჩემინად ხოჩა ბაბა -
მუყვამ ავგვე ჩინ მაჩანე,
ამითან მუყვამ შვანს დესა ლუგ“
- ბაბად, ბაბად მინემ ხოთონე:
- „ჩუ ლახჭებდედ დილეგისგა,
ვოდდო ოხრეკას თუჯი ყოროლ
აჩქად დილეგისგა არდედეს.
- ი დას ხეგნი ამითაან მუყვამ“.
სგა ლახჭებდახ ოხვიშდ ლახება
ჟი ლაბერკლებ მუყვამ მუგემ,
ჩუ ლაიჭებდებ დილეგისგა.
იმ მაჩემანენდ ხოჩა ლახება?
იემდიორი ზაილდ ამაად -
მუყვამ ავიგ ჩინ მაჩანე,
აგითე დო მუფშვედედ“?
- „ოი, ხიადულ ხოჩა ჳალენ -
ჟი მოშ ოხორკ თუჯი ყოროლ
ი ქა ავჯეფიშვედედ აგითე“,
- „თუჯი ყოროლ ჳე ჳეკეკადდახ -
აჯა ხუნკვიდ დო ლახკვიშდ,
აჯლა ჩუ იმნარ ამჭებდედ“,
- დილეგხანჟი ლალ ლახგარგლე:
- „ქა ლახთიშანდ იორი მუხებე,
ჩინ მაჩანე ჩინ მალ ჳამშე“,
- ქავ ხოთიშახ იორი მუხებე,
- აჯალ დილეგხანჟი ლახგარგლე:
- „ხეხვილდს მიშგვა ამჟი ხექენიდ -
იემდიორი ლკილ ქორისგა
მი ჩუ მიშხენა თუჯი ყოროლ,
უსამართულ სამართალცახან,
ქა როქუ ლამემდ, ნააჯ ნაკუ“.
- სგალახგანხ იხევილდს მიჩა:
- მა აჯნხნხ ხოჩა ლახება?
ჭაშილდ მიშგვი იმე არი?
- თუჯი ყოროლ ხარ ლერკინე,
ეჩავდ ონ ჳვადდ ი ანმახალე -
ჩუ როქ ჳიშხენახ იემდვიარ ლუკილს
უსამართულ სამართალცახან,
ქა მოშ ლანო, მადილ ჳერი.
- სგა მოშ ან ჳადდ ხოჩა ლახება -
ყორალს ლიკრალი ლოხვბინე,
ყორალ მაგ ჩუ ხოკარა,
ჩუ ადსგურე ამეისგა,
- „სგა ამეჩუ ამლალევედ,
ყოროლ ამის ქახოყირა -
დო ჳაამნე, დო ლაჯთრე,
ჩუ ავქვირე ამეისგა“,
სემი ლადედ ამჟი აჩად,
ლახება მინემ დემხან ოხტახხ,
იორი ლახება ქაად ანთიშანხ,
ყოროს ლახგანხ იხევილდს მიჩა -
ოი, ხიადულ ხოჩა ჳურალ -
ლახება ნიშგვე იმე არიხ?

- ბოლოს ძმებმა ბაბუას ჳკითხეს:
- კარგო ბაბუა - როგორ მოვიქცეთ?
კოშკი ავვიშენა საუკეთესო,
მსგავსი სვანეთში არ არის.
- ბაბუამ მათმა ჳრჩია:
რომ სხვასაც არ აუშენოს -
ხელოვანი დაამწყვდიეთ დილეგში!
ვითომ, სანამ არ დაკიდებს თუჯის კარს
მანამდე დილეგში იქნება.
- შემოესიენ ხუთნი ძმანი
ხელ-ფეხი შეუკრეს ოსტატს
ბნელ დილეგში ჩაამწყვდიეს,
- რას მიშვებით კარგო ძმებო?
თორმეტი წელი ვიშრომე,
კოშკი ავიშენე საუკეთესო
სახლში რატომ არ მიშვებთ?
- ო, ძვირფასო კარგო ხელოვანო
თუჯის კარები დაკიდე
და გაგიშვებთ შენსა სახლში!
- თუჯის კარები თუ გინდოდათ
დროზე რატომ არ მითხარით?
ამისთვის რატომ დამამწყვდიეთ?
- დილეგიდან ამოსძახა:
- კარგო ძმებო: ამოარჩიეთ ორი ძმა
ყველაზე კარგი, ყველაზე ძლიერნიო
გააგ ზავნეთ ჩემს ოჯახში,
ცოლსა ჩემსა ასე უთხრან:
თორმეტკლიტულ ოთახში
შენახული მაქვს თუჯის კარი -
უსამართლო-სამართალთან.
მოგვეცი თუ ვენ გვინდა თქო!
- მიადგნენ ცოლს ხელოვნისა
- რა დაგჭირდათ კარგო ძმებო?
ქმარი ჩემი სადლა არის?
- თუჯის კარი უნდა დაგვიკიდოს
იმისთვის მოვედით და დავგაბარა:
- შენახული გქონიათ თორმეტკლიტულში
უსამართლო-სამართალთან.
როგორმე მოგვეცი მაღლი ქენი!
- აბა შემოდით კარგო ძმებო!
კარების გაღება დაიწყო,
ყველა კარი რომ გააღო
დასვა თორმეტკლიტულში
- თქვენ მე აქ დამელოდებით!
კარი მისი გამოიხურა.
- არც გაჭმევ, არც გასმევ,
ამოგალმოზ თორმეტკლიტულში.
- სამი დღე ასე გავიდა.
ძმები მათი რომ არ დაბრუნდნენ,
ორი ძმა კიდევ წავიდა!
კარს მიადგნენ ცოლსა მისსა.
ოი, ნეტარო კარგო ქალო,
ჩენი ძმები სად არიან?
- ძმები თქვენი დავამწყვდიეთ
თორმეტკლიტულ ოთახში.

- ლახვბა ისგვე ჩუ მიჭბიდახ,
იეშდიორი ლკილისგა
უსამართულ სამართალცახან.
იეშდიორი ზავ ქაშურ მიჩდა,
ქორი-ლირდე მიყფი მაცვდა,
მაღალ მეერიდ ქაშიმი მუქაფ,
ადო ალიარს სახს ოთხვინე,
- ლახვბა ესბაცხ: ქაშლდე ისგვა
მახიდაარ ქა ლაფტინედ,
ქა მოშ ანფუ ლახვბა ნიშგვე.
- ბაჩა შელდფი ვან ხაშუქრედ,
აფფი ქორთე სგა ლამკრანდ
ი ქა ლაფტინე ლახვბას აჩქა.
- ფიე ხოჭონახ ალ იარვ ლახვბას,
ბაბას მინეშ ყორს ლახვბანახ:
- ბაბა ხიად ხოჩა ბაბა -
ხოჩა ნამხოშ მამ აჯადა -
ბაჩა შელდფი ვანს გვაშგვემხ,
აჯნურ ლახვბას ქა დეემფიშვდეხ.
საბლუ მიშგვი ლამბაშენა -
სემი ლახულდ ვანშვ გოში გვარ,
ეშხვი აშხვან ლახვთე აჩადდ,
მერმე, მერმა ი მესმე, მესმა,
გუშგვე კუმამ მაგ ახრიკლედ,
მიშგვა სამართალს ამფი ხესგვიშ.
ლახვბად ცხაი ამფი ჩომინს,
ფი ლაიტტნეხ ხოშა მინდვერ.
სგავ ამჩედლობ ვალვანთისგა -
მადილ ჯეერი, ფიშოშ ანსგვეჯდ,
- თვითფი ჩიემ ქალამგარგლედ
ი აჩქა მი ფიონკვდენი.
ხოშა ლაფერი ფიხოვარახს,
სამემ ლახვბად ქალახგარგლევ,
იალო სგაი ქამავ ლატახდ -
ლააპარ ვალვან პოკერისგან -
ცლიქვ გარ ანკიდ ფიქანთეფი.
მადილ ჯეერა ხოჩა ვალვან -
ათხე ავითე მოშ ანიჟღე.
სგავ ხორკალახ ვანინშ თლხუ,
სგა ლახვკრანახ იეხვილდს მიჩა -
მადილ ჯეერი ხოჩა ზურაალ -
ქა ლაპატიე ნალგი ნიშგვე,
ლახვბა ნიშგვე ქამომ ლანტიხდ.
- ყორალს ლიკრაალი ლოხვბინე,
მაგ ჩადკარე იეშდიორი ყორ,
ვოლიაქარშაალ ქანფუშდღურე.
ლახვბა-ლახვბას სგა ლოხკერდახ,
- მამამ მანხნდა ისგვე კუმამ,
მარე სახილდლალ დემ ამხვიედ,
უსამართულ-სამართალ ამხვიედ,
ალა ჯისგუდახ ი ამფი ჯაყერდ!

უსამართლო-სამართალთან.
თორმეტი წელი უქმროდ ვარ,
სახლ-კარი ზურგზე მეკიდა.
რა იქნებთან ქმრის ნაცვლად,
თორემ ამათ მე მოვუვლი!
- სთხოვეს ძმებმა მოწინებით -
დაგებრუნებთ ქმარსა შენსა,
ოღონდ ძმები გამოუშვი!
- გამოვუშვებ იმ პირობით:
რამდენი ქვაც კოშკს დააშენა
იმდენი ხარი აჩუქეთ,
ისე სახლში შემომხვებენეთ,
და გამოვუშვებ ძმებსა თქვენსა!
- გამობრუნდნენ ძმები სახლში,
ბაბუსა მათსა კარს მიადგენენ.
ბაბუა ჩვენი, კარგო ბაბუა! -
კარგი უფროსობა ვერ გავგინიე,
ქვის რაოდენობის საქონელს გვთხოვენ,
ისე ძმებს არ გამოუშვებენ!
ო, საბრალო ჩემო ბაღიშებო!
მეტი რაღა დაგვარჩენია,
სამი მთის საძოვარი საქონელით სავსეა
ერთი-ერთ მხარეს წადით,
მეორე-მეორე მხარეს წადით,
მესამე-მესამე მხარეს წადით!
ჩვენი საქონელი სულ მორეკეთ!
ჩემს სამართალს ასე მოუხდება!
- ძმებმა „რა თქმა უნდა ასე ქენს,
მორეკეს მთელი საქონელი,
გაავსეს დიდი მიწდორი.
მიადგნენ დილეგში ხელოვანს:
- მაღლი ქენი, როგორმე ამობრძანდი!
- ცალკე ყველა დამელაპარაკეთ,
მაშინ მე ამოვალ.
დიდი სარქველი ასნიეს,
სამივე ძმა დაელაპარაკა.
- აბა თქვენ გვერდზე გაინიეთ,
ისკუბა და ზედ ამოხტა.
- მაღლიანო ხელოვანო
ახლა შენთან შინ წავიდეთ!
გაირეკეს საქონლის ფოკი,
შეხვეწნენ ცოლსა მისსა:
მაღლიანო კარგო ქალო,
გვაპატიე სიგლაზე ჩვენი,
ძმები ჩვენი როგორმე დაგვიბრუნე!
- კარებს გაღება დაუსწო,
ყველა გააღო თორმეტი კარი,
ტყვეები ცხვრებივით გამოუშვა.
ძმები, ძმებს შეუერთდნენ.
- არ მჭირდებოდა თქვენი საქონელი,
მაგრამ ღირსეულად ვერ მოიქეციეთ,
უსამართლო სამართალი მიქენით!
ამის ღირსი იყავით და ასე ვიქენით.

ჩანერა ნ. კაკრაშვილმა 1972 წელს ანტისო ხარძიანისაგან პროზაული ვარიანტი დაბეჭდილია სვანური პროზის წიგნში.

20. ქალა

მონადირე ქალა

ქალა ლაჩად ლათხვართეჲა,
სგა ლახაგან ხოშა უხვანს.
უსგვა ყვილ ჴან ჩუ ლოხვნენა,
ქახვოკვარა მაგ უხვანილას.
ალა დალარდ ჟილაიბაჟეს,
ქალა საბრა სურვალ ლაჯაად,
ამჟი დეშმამოშმა ჟუფუმედედ,
ლარსგვან ჭიშხილდს ჟილოხქიფეს,
ჟილოხრეკს უხვანილას,
ქალას ყურშა ხეყად ხოჩა,
ყურშა საბრა აგიდ ადე!
დედეს მიშგვა ამჟი ხეჲა –
ქალა ლაიშყად უხვანასქა,
ჯიჯვიშ ლათხელდ ნომა ჴედნი.
ყურშა მიჩა აგიდ აზად,
სგობინ ჯგურაგ სგა ლახხვიდა,
ყურშა საბრა იმთე ესლერი? –
ხამა იმთე მოდე ესლერი –
ქალა ლაიშყად უხვანილას.
ქალას მიშგვა მიი ანკვანა –
ლახსა დალარ დომ ხოლატნახ.
ქალას მიშგვა მი ლოხვნერნე,
დალარს ამშა მუქაჲ მი ხვაჩო –
ლარდა-ლაგნას ჟი ლოხვშდიხე,
უხვანს მიჩემ მინდვერდ ოთსყი.
ალა დალარდ ჟი ლაიბაჟეს:
დიდაბ აჯჴად ჟუსნა ჯგრააგს –
ლარდა-ლაგნას ნომა ნიშთხე,
ქალას ისგვა ნა ლაჯტხიხედ –
სურვალ ლახაად ქალას ისგვა:
ჩი მიშლადლი ნყლიან ძინარს –
თოფი კვამულდს სგვავანჩუად,
ქალას ისგვა ჴადს ლოხვენედედ:
უსგვა ყვილ ჴანს მკახისგა,
ნეცინ იერსკანს უანგარიშს,
ჯილაგ მიჩა მაგ მეთხვარე.

სანადიროდ მიდის ქალა,
მიადგება ციცაბო კლდეს,
ექვსსა ხარ-ჯიხესა დალანდავს,
ექვსივცე გადმოყრის კლდიდან.
ეს რომ დალებმა გაიგეს
ძალზე გაუბრაზდნენ ქალას:
– ქალა სახლში ვერ გაგიშვებ,
მარჯვენა ფეხს აგიცურებთ,
კლდისა ქიმზე გადაგკიდებთ!
– ქალას ყურშა ახელდა თანა,
ყურშა შე საბრალო ნადი,
დედას ჩემსას უთხარ ასე:
ქალა კლდიდან გადიჩხა,
ვერ იპოვნის ძველსა მისსა.
– ყურშა მისი შინ ნავიდა.
ნინ შემოხვდა ნმ. გიორგი,
– ყურშა საბრალო სად მიდიხარ?
როგორ თუ სად მივდივარ?!
– ქალა გადიჩხა ქარაფში.
ქალას ჩემსას რა გადმოაგდებდა
თუ დალები არ უღალატებდნენ!
ქალას ჩემსას მე ვისისხლებ,
დალებს სამაგიეროს უზამ:
სამყოფ-სადგომსაც მოუსპობ.
– ეს რომ დალებმა გაიგეს:
– დიდება შენ ფუსდ გიორგი!
სადგომ-სამყოფს ნუ მოგვიშლი
ქალას თქვენსა დავიბრუნებთ,
ქალას ნამეტანი მოსდიოდა:
ყოველ კვირადღის სისხამ დილას –
თოფის კვამლში გაგვახვევდა.
– ქალას თქვენსა ნატვრას მივცემთ:
ექვს ხარჯიხვსა სექტემბერში,
არჩვს და წვილფეხს უთვალავსა,
და მის მოდგმას მონადირეობას.

ჩანერა ნ. კაკრიაშვილმა უშგულში მერაბ ნიჟარაძისაგან 1970 წ.
სხვა ვარიანტი ჩანერილია ხალდეში მ. გუჯეჯიანის მიერ 1936 წ.

21. მირანგულა

მირანგულა

დედემ, დედემ, მირანგულა!
დედეს ისგვა სიგარ ხორდას.
ჟილაჯგანებ მუყვამთეთი,
სადილ-ვახშამს ეჩავ ჟიკდახ.
დედე მიშგუ საეთე ამჟუ –
სავიამ ჯვეგი საუდ ამჴად,
დედეშ ლადელ სი ექჴამა,

დედისა, დედისა მირანგულა!
დედას შენსას მხოლოდ შენ ჰყავდი.
აგიყვანეს კოშკის თავზე –
სადილ-ვახშამს იქ გიზიდავდნენ.
– დედა ჩემო, – სავეში გამიშვი,
სავეხის ჯოგები მომინდა.
– დედა შენ გენაცვალოს!

ათხე სავეთ დემის ჯუფმუდეი.
 ოი, ლეშხიას დომდი ლადელ –
 მირანგულას სადილი ოთკიბხ,
 მირანგულა დესა ესხეიბხ,
 ესნარ ამჩედ ლიმიახვალთე,
 ლიმიახვალთე სავიარემი.
 ლახესგიდნა დედე მიჩა –
 მაჩხფარს ზაგარს ესოლურდა.
 ოი, დედემ, მირანგულა!
 ლეჩემეი უჩემინა მაგ ჯიჩვიმინა,
 გზავრობ ათხეი ლუკაც ჯერი.
 სგაჲ ხასიპა შდვილიშ მეჯგვას,
 შდვილია მეჯგვა ჩუ ხოკაცა –
 ჩხარა ყვილ ჴან ქახოქეთა.
 აჯა სავიარს ჩუ ხობაყას,
 ფადასგ ახტიმდა სავიარემ,
 არა-ჩხარა ქაჲ ხოკვარა,
 არა ლეეთ მუსავ რუხოდგარა,
 ფადასგ ვემგმავ ქალახტონენ,
 აშ ხობინა ლიზ-ლიჩედი –
 ჩხარა ყვილ სგობინ ხორკალა,
 თანალ ზაგარად ანლური,
 აჯ ფისარაილ ვეზდენილა.
 ესნარ ვეზდენს გან ხოქეიცა,
 ჩუ ხოდრაჯდა თანალ-ზაგარ,
 ჴერ ათლანე კუთხას მიჩა,
 მირანგულა ჟი ლაიგურენე,
 ჟი ლაიჩოქე თუმი-გარჯუშ,
 – დიდაბ აჯკად შვანიაშ ლამზურს –
 თხვიმილდ უნგრად ნომა ამცვირნა,
 ჴერ ათლანე კუთხას მიჩა,
 ვეზდენს ხაკიდ მუჭყედისგა.
 ატ, ლუკჩევი ბედი მიშგვი,
 ჴადურდ უნგრად მადმა ხვირი,
 ჩხარა სავიარ ჩუ მიდგახარ,
 ჩხარა ყვილ ჴან მირაკალა,
 ო, საბრელა მირანგულა
 ლეჩემეი უჩემინა მაგ ჯიჩვიმინა.
 გზავრობ მადა ვოშგიმპილაშ.
 თხვიმ ისგვი ჴაყრალე,
 ჴიჯვარს ჴულვანხ ლინინილად,
 ყვარყვარე ისგვი ფათვარე –
 შდუგვარს ხადდახ ლასბუდარად,
 თემიშ ისგვი გირგვდალე,
 ლვამლარს ხადდახ ლასურკალე,
 ლესგიშ ისგვი ქიპარე –
 ვერბალს ხადდახ ლირიბ-ქარქაშ,
 ნიმიახვალ ისგვი ჴანარე –
 მირანგულას გურკტანდ ხაცხიბხ,
 ხოშად საბრალ უშგელა ბაპარ –
 აჯიარ ლალეჭარდ მალყარს ლუმარდხ,
 ბაპარ სავიარდ ჩადურმილახ,
 ვარალს კაჩუშ ხანაბურახ,
 ხოშად საბრალ უშგვლარემ იეხვარ,

ახლა სავეთ ვერ გაგიშვებ.
 – ოი, დამწვარი ორშაბათი დღე,
 მირანგულას სადილი აუტანეს.
 მირანგულა აღარ დახვდათ.
 თურმე წასულა სამტროდ,
 სამტროდ წასულა სავებისა.
 გაუხედავს დედას მისსა,
 მაჩხფარის გორაზე მიდიოდა,
 – ოი, დედისა მირანგულა
 გასაკეთებელი და გაუკეთებელი
 ყველაფერი გიქნია.
 მგ ზავრობა ახლანდელი უკანასკნელი გექნება.
 – აუხვია შდვილის მეჯოგეებისაკენ,
 შდვილის მეჯოგეები დაუტყვივია.
 ცხრა უღელი ხარი ნაურთმეგვია –
 ეს რომ სავებმა გაიგეს,
 მდედარი გამოეკიდა –
 – რვა-ცხრა კაცი მოკლა,
 მდედარი უკან გააბრუნა.
 – განუტრია სელა-გეზი,
 ცხრა უღელ ხარს მოერეკება.
 მთის მწვერვალზე ამოვიდა.
 – დანყველილი ვეზდენი,
 თურმე ვეზდენს გზა გადაუჭრია,
 ჩასაფრებია მთა-ზაგარზე,
 ხმა გააღებინა კუთხას მისსა,
 მირანგულა გააკორა.
 ჩოქზე წამოდგა წვალებით –
 დიდება სვანეთის სალოცავებს:
 თავი უსისხლებლად არ დამატოვებინოთ!
 – ხმა გააღებინა კუთხას მისას,
 ვეზდენს მოარტყა მკერდშია.
 ატ, მადლობა ბედსა ჩემსა,
 მთლად უსისხლებელი არ ვიქნები –
 ცხრა მუსავი მომიკლავს,
 ცხრა უღელი ხარი გამომირეკავს,
 ო, საბრალო მირანგულა –
 საკეთებელი და უკეთებელი ყველაფერი მიქნია,
 მგ ზავრობა მქონდა უკანასკნელი.
 – ო, საბრალო მირანგულა შენი თავის ქალა
 გველებს ჴქონდათ ნიწილებისთვის.
 ხუჭუჭი შენი თმები
 თავგებს ჴქონდათ საბუდარად,
 შენი დიდრონი თვალევი
 ყორნებს ჴქონდათ სარკეებად.
 შენი გვერდის ნეკები
 ორბებს ჴქონდათ საჯიჯგნად,
 ნამტრევი შენი ხარევი
 მირანგულას ირგვლივ ახვევიან.
 – უფრო საბრალო უშგულის პაპები –
 სავაჭროდ მალყარში იყვნენ.
 პაპები სავებმა დაიჭირეს –
 წვერებს ფეხზე მდგომთ აგლეჯდნენ,
 უფრო საბრალო მათი ცოლები –
 ტანისამოსს ტანზე ახვედნენ.

ლერქელას ტანყი ხაცალურახ
 - დიდაბ დიდაბ ლამარიას უშგვლაშ,
 ბაპარ სავიარს ჩუხაჩედახ,
 მირანგულას შუკეს ხალაკახ -
 ნაიმახვალ მიჩა ჴანარე,
 უშგვლაშ ბაპარს ლელხვეერ ხადდახ.
 სეფსკვეერს მიჩა როქ იმ აღნაყიდ,
 კვეცენს აღ ჴედედ ლულუნჯარუს,
 აჩქა ლამარიას ხოსგვეჯენა:
 ქირსი სეფსკვეერს დემ ხვიშგედე -
 კვეცენ ხაშგემინ იერუსალიმიშ,
 ლაკლაე ხადდახ ატკვეერ ზაგარ,
 ლაცხრილ-ლაბაბა მუშურ ზაგარ,
 ლაფრა-ლაგოშ თვეთნულდა თხუმ,
 სეფსკვეერდ მიჩა აჩას ლხაწყედ.
 მუშა ძულვას ბერალ ზეზახს,
 ღვინალ ზადამ ეჩხან ხაშგემინ,
 ღერთემ ძულრუმ ჴან ანზუზე,
 მუჭვარშ ხულვან ვჯიდ ი საკმელ.
 უშგულს ლალხორ ჟი ანბინეხ,
 უშგვლა მახეში ფანქვესიან ლას,
 კვეი მახეში მუხრუჭიან,
 ეჯნარ ლუხორ ჩუ ხო ჴვამახ,
 მკრებ ბაპარს დარბაზ ოთყეაჩხ,
 აჩქა ლუხორ ჩუ ამყველდი.

- დიდება, დიდება ლამარიას უშგულს,
 პაპები სავებს გამოეცქათ,
 მირანგულას გ ზაზე ნაანყდენე,
 ნამტრევი მისი ხარები
 უშგულს პაპებს საკრებულოდ უნდათ.
 - სეფსკვეერს მისსა რას გამოვაცხოზთ?
 - ხორბალს მოეიტანთ ლენჯერულს,
 - მაშინ ლამარიას უბრძანებია:
 ქირსის სეფსკვეერს არ ვიკადრებ,
 ხორბალი მოსთხოვა იერუსალემის.
 - კალოზა ატკვეერ ზაგარზე,
 განიყება, განმენდა მუშურ ზაგარზე,
 გამოხმობა და დაფქვა თეთნულდზე,
 სეფსკვეერად იმას გამოვაცხოზთ!
 - შვე ზღვასთან ბერები ცხოვრობენ,
 ღვინო, ზედაშე იქიდან მოითხოვა.
 - ღმერთმა ზღვით ხარი გამოგ ზაენა -
 რქებზე ჰქონდა სანთელ-საკმეველი.
 - უშგულში ლახორი დაინყეს,
 უშგულს მახეში ფანქვესიანი იყო,
 კვეის მახეში-მუხრუჭიანი.
 - ასე ლუხორი დააფუძენს,
 - შეკრებულ პაპებს ზედა სართული ჩაუტყდათ
 მაშინ ლუხორი გაყოფილა.

ჩაინერა ნ. კაკრიაშვილმა კალაში პედაგოგ ან-
 ტისო ხარძიანისაგან.

სახელი მირანგულა სვანეთის ისტორიულ საბუთებში მამაკაცის სახელად არსად არ გვხვდება. რამდენიმე ადგილას არის საბუთებში, როგორც ქალის სახელი (მირანგულ). აქედან გამომდინარე ამ შიარის გმირიც ქალი უნდა იყოს, რადგან მამაკაცს კოშკში არავინ არ ამწყვედევდა და სა-
 დილ-ვახშამსაც იქ არავინ უზიდავდა.

22. ჩეყვასიოი, რამსაჯი

(ფუთა დადემქელიანის მოკვლა უშგულში)

მეფეს ბარგილდ ხოჩურჩხუნე,
 ლეჟა ანლრი კალაშ ჴალას,
 სგობინ ლახხვიდხ მყაჟვა ქარვან,
 ქავ ხოქაბახ მირთენ ფოყას,
 აღის გუმგვეიდ მადმა ხოხალ.
 ლეჟა ანლრი უშგულლეჟა -
 ბრიგ ლახსუმდა უკეცირხანქა -
 უკეცირხანქა უტახხზანქა.
 უშგვლარ გმირალ, უშგვლარ კეცარ!
 იმ ხაჩემანედ მახეში ფუთას?
 მახეში ფუთას ფინდიხშ ტყენას.
 მახეში ფუთა ჩუ ხოდგარახ.
 მუმბეიდ ეშხვი გარ ხოფიშვდახ.

ჩეყვასიოი, რამსაჯი

მეფე აბჯარს აფლარუნებს,
 ჩეყვასიო რამსაჯი.
 მეფეს ხანჯარი ურარჩხუნეს,
 ამოვიდა ზემო ხევეში.
 მოდის კალა ჴალაზედა,
 ნინ შემოხვდა მწყრის ქარაენი,
 ჩაუარა მარცხენა მხრით.
 ეს ჩვენთვის ცუდის ნიშანია.
 ამოსულხარ უშგულ მხარეს.
 შევსულვართ უშგულში.
 უკაცური სახლიდან -
 თოფმა იფეთქა,
 უკაცურიდან დაუბრუნებლიდან.
 - უშგულელებო გმირებო!
 უშგულელებო მხეცებო!
 რას ერჩოდით მახეში ფუთას?
 მახეში ფუთას ფინთიხთ გამსხმელს.
 მახეში ფუთა ქე მოუკლავთ,
 ამბის მიმტანი გაუშვით.

ჩაინერა ნაპო კაკრიაშვილმა 1970 წელს კალაში პედაგოგ ანტისო ხარძიანისაგან (55 წ.)

დუდაუშერ ლუქდუსღვი
 ისლამ ოთკვარაზ ბერიანთე.
 ვოშთხე ლეთ ზაილდ ბერიანთს ხადა –
 ლულა მეტყვეფე ხეროლე
 ნალკრალუ ქაშგარეში,
 ნაჩქენიალუ ფუსნარეში
 ბერიანთ ადქუთნან ლაშგარი –
 ყორს ლახგანა ძიძიანს მიჩა,
 თაშ–ლაჯაბუ კას ხონზდა.
 „ძიძა მიშგვი, ყორ მოშ ლამკარ –
 მი ხვიროლე ისლამ ისგვეშ! –
 უსგვა ფხულე ისლამს ხადა.
 ეშხუ ქიულდ ისლამს ლახვეშ –
 ჯარი ამნოვშ ჩუ ხორგავა.
 უი ხოსკინა მუყვამათე,
 სგა ხაბეკა რუჩეგინარს:
 – ლექვაში რუჩეგინარე,
 თვეთნე ისგვე მურყვამა
 ურჯული სგაშინ გოშია;
 ლეჭაში რუჩეგინარე,
 ლნჭარევე ისგვე ლალზიგა –
 რაშ–ბედაურინ გოშია –
 დუდაუშა მეჩი ნელარ
 ჰე ხვეჭმენდე თოლის ისგვე,
 მაგვარ ლადელს სგა ეჯტყვიფე!

დუდაუანთ ამპარტანებს
 ისლამი გაუგდიათ ბერიანთაში.
 ოთხოოდე წელი ბერიანთაში დაჰყო,
 მუხლები გადატყაული აქვს,
 ჩერქეზების ხვეწნით,
 ბატონების წინ ჩოქებით.
 ბერიანთისკენ დაიძრა ლაშქარი,
 კარზე მისდგომა მის ძიძანთ,
 ყველსახარში კერიას ეკიდა.
 ძიძა ჩემო, როგორმე კარი გამიღე,
 მე ვარ ისლამი, თქვენიანი!“
 ისლამს ექვსი თითი ჰქონდა.
 ერთი ყველის კვერს ისლამს მისცემს,
 ჯარი ამით დაუკმაყოფილება.
 ამხტარა ციხეში,
 შეჰბშია რუჩეგინანტს:
 – ქვემო რუჩეგინანტო, თქვენი თეთრი ციხე
 ურჯულოებით სავესეა;
 ზემო რუჩეგინანტო,
 ჩამნკრივებული თქვენი სასახლე
 რაშ–ბედაურით სავესეა.
 დუდაუანთ ბებერო ვირებო,
 რომ ავეყვე თქვენს ჭკუას,
 როგორ დღეს დაგაყრით!

ჩანერა ბ. ნიჟარაძემ უშგულში

ფუთას მოკელის შემდეგ ეცერის დადემქელიანები გამრავლებულან, ერთი მათგანი დუდა ბეჩოში ჩასახლებულა, ეს შტო გაძლიერებულა და ეცერის ისლამი „ქაშაგში“ გაუძევებია, ბერიანთაში. სადაც დარჩენილა 10 წელი. ამ ხნის განმავლობაში ეხვეწებოდა თურმე „ქაშაგის“ (ყაზარდო) მთავრებს, რომ ჯარი გაეყოლებინათ ეცერის დასაბრუნებლად. ეს სიმღერა მარტო უშგულში იციან ისლამი შესაძლოა ეცერიდან ჩრდილო კავკასიაში განდევნილი გელოვანების ნაშვირი იყოს (ავტორი).

სოფლარე მანკი

ქართოფლაუ იფარალე
 როგვაუ მულახარ,
 ჭკტაუ მესტიალარ,
 ნაცმუნაუ ლენჯარალ,
 იცხრა ყვაბარ ლატლარ,
 ქაშგაუ ჰადიშარ,
 დავარ უშგვლარ.

სოფლების მანკი

კარტოფილიჭამია იფარლები,
 ცერცვიჭამია მულახლები,
 ფეტვის მჭადიჭამია მესტიელები,
 ქონიჭამია ლენჯერლები,
 მსხლის კვერიჭამია ლატალლები,
 ქაშაგელები ადიშლები,
 დევები უშგულელები.

ჩანერა ვ. თოფურია 1926 წ.

24. ჩიავ შდუვე

ჩიავ შდუვე, ჩიავ უჩხე,
თვეთენა იეცერს მიჟ ხანენდი.
უშგელარ დავარ, უშგელარ ჳეცარ,
იმ ხეტკანჩალდ მახეში ფუთას,
ფუთა ფალთაის ნაშხატვს სკინაის,
ნაშხატს სკინაი, ფინდიხშე ტყრნაი.

ვოთარშა ფუთას უშგელარ გლეხბ ხეკვად. იურინ ქაათნაბებ ჳევეგ: ხამჭინდახ დავარობ. მესამამდ ერ ლახტახ მიჩა ჳარშე, აჩქა ჩაჭკვერხ ფინდიხ ჩიემ, ახთოფეხ ფუთას, ხაჳიდხ-ესსადხ საყვიდირდ ვოთარშერ: ჟათჟახხ ფუთა ბოლღან, ფინდიხშე ტყრნაი.

ოთარანთ ფუთას (დადიშქელიანს) უშგულელები ყმბად უნდოდა. ორჯერ დაანებეს ჳო-გი: ემძიმებოდთ მკვლელობა. მესამედ რომ მოუბრუნდა თავის ჳარით, მაშინ თოფის ტყვია ყველამ დაჭრა, ესროლეს ფუთას, მოახვედრეს. ეს დარჩათ სასირცხვილოდ დადიშქელიანებს: დაარქვეს ფუთა შეძლებული, ტყვიით მოფალარათე.

ჩანერა ვარღამ თოფურიაშ უშგულში 1927 წ. პართენ ჩარქსელიანის თქმით (40 წ.)

ყველგან თოვს

ყველგან თოვს,, ყველგან წვიმს,
თეთრ ეცერს მზე ანათებს.
უშგულელებო დევებო, უშგულელებო მხეცებო,
რად ურახუნებთ ბატონ ფუთას,
ფუთა ბანჯგვლიანს, ლობეზე ხტომიას,
ღობეზე ხტომიას, ტყვიით მოფალარათეს.

25. ცანაშ დაშდულდ

ოტ, საბრალე ცანაშ დაშდულდ,
ამჟი ცანას დემ ხვიგენი,
შდიქი ყვირი მად მასედა
ცანაშ გუგბი ნაჳეშდინა.
ლაყვრაში ლაგნა ლერექვი
ცანაშ ცავი მერხელი.
ამჟი ცანას დემ ხვიგენი,
მამგვეშ ნევა გოგლანდუნქა,
ამ ხობინა ლიზ-ლიჩედი,
ატკვერ ზაგარიდ ანღური,
ლასგიდ ლახად ლანქორთე,
ლანქვერ ტახარშე გოშილას,
ატ, ლუკჩევი ბედი მიშგვი,
ბაზი ვახშამ ალიარ მერიხ,
ქრისდეს ცხაუ ოთმაზურა.
ამღეთიშ მიშგვი ჭიჭყულდა
მუჭხვი ჭიჭყულდ ამღეთ ლამად,
მერმა ძინარს ჟი ლახგვენი –
ლამარია ვომგინდ ამჳედხვი,
ლასგიდ ლამად უშგულათე,
ბაპარდ სარეკელ ჭურ ადშუმეხ,
დიდაუს ბაპარ ხატბულნახ,
ლიმზირ უღირსუ ხეროღეხ,
ატ, საბრელა ცანაშ დაშდულდ
გულიდ სატრაკმუყ აჯტეხა.
ღეჟა ლახსიპ შხარაშ ლახვთე
ამეჩუ ჳანარ ილგაცალეხ,
დო მინჩუდედ ლალგაცალთე –
ქრისდე ნამზურ აყყანშერა,

ცანას დათვი

ატ, საბრალო ცანას დათვო,
ასე ცანაში ვერ გავჩერდები.
ცანის ფიჭვების გამოღრღნით
კბილი აღარ შემჩრენია.
საწოლ-სადგომ ჩასაცმელად
ცანას ეკალია და ჭინჭარი.
ცირცელის მეტი არაფერი იშოვება
ასე ცანას ვერ გავჩერდები.
– დაუნყია სვლა და გეზი
ატკვერის ზაგარზე მოვდივარ,
დავინახე ლანქორი,
ლანქორი ტახით სავე იყო.
– ატ, კეთილი ბედი ჩემი –
ამალამ ვახშამდ ეს მექნება.
ქრისტესაც დაულოცია
ამალამინდელი ჩემი ძილი,
ტკბილი ძილი იმ ლამეს მქონდა.
მორე დღეს კი ადვექი
ლამარიას უკან მოვსულვარ,
დავინახე უშგული.
– პაპებმა სარეკელი აყვირეს,
დიდაუს ტაბლას უწყობდნენ,
ლოცვა უღირსი ჳქონდეთ.
– ატ, საბრალო ცანის დათვო
გული უკანალამდე ჩავივარდა.
აუხვიე შხარის მხრისკენ,
აქ ვაკეში ხარები ხუმრობენ.
– რატომ არ მირევთ ხუმრობაში?
ქრისტეს დალოცვილი აყყანი,

ჩხარა ყვილი ჯანარ ხორდახ.
 ეშხვი ტოტილდ შხარილს ესვარყ,
 მერმე ტოტილდ უსხვაის ესვარყ,
 ნაგვებამ ტუფულდ შაკედულს ესორკ,
 აჯა უსხვაიდ თილიაგოხლე.
 ხორამ ჩხარა ისვირ ლალხვერ ჯანარ
 ჯამრალ დოსა ამესედან.
 – ამ ხობინა ლიზ-ლიჩედი –
 კარეტ ზაგარიდ ამჰედლი.
 ლასგიდ ლახად ჯალდე ლახეთე,
 დოდა ი გოგა ჯეგეს ხელდალდახ,
 ატ, ლუჩქეე ლი ბედი მიშგვი –
 ლაიდი სადილ ამეჩუ მერი.
 დოდალ გუვალს ხესამნალდა –
 სემი ლახება კააცლიანარ
 უშხვარ სგობინ დემ ხოჩშენდახ.
 გოგალ ყურშას ხესამნალდა,
 ყურშას ყურნალდ ჭურ ხოფხიჭა.
 ატ, საბრელა ცანამ დამდულდ,
 ხომა თუმილ აჩქა ლოხ ჯად.
 მაშრი ჯალდე ლაჯბარს ანდრი –
 ლუგვექ ნეზვი ლალაყურა,
 ფხუტრერთე ლაქვა ონღერი,
 რუ მიდრაჯდა მეშხე გუგვრიშ,
 ჰერ ათლანე კუთხას მიჩა –
 ცანამ დამდულდ რუ ხოდგარა.
 მი ფიკულდ ნომ ლაჯახალდედ –
 ეშხვი ტვეტილდ დოდალს ესვარყ,
 მერმე ტვეტილდ გოგალს ესვარყ.
 ლექვა მაიესგიხ ჯალდეთე,
 ჩხარა ყვილ ჯან მუჰდად ამკეად.
 ატ, საბრელა ცანამ დამდულდ –
 ჯალდე ბეფშე ი ზურალ მაგ
 ცხირს ხოძგრუნახ სატრაკისგა.

ცხრა სანადიმო ხარი ჰყავდათ.
 ერთი ტოტი შხარილს დაჰქარქ, ნუღი
 მეორე ტოტი უსხვაის დაჰქარქ, ნუღი
 შუბლის ტყავი კუდზე დავკიდე.
 ეს კი უსხვამ ითაკილა –
 რქა ამომქრა გამეტებით.
 – დაუნყია სვლა და გეზი –
 კარეტის ზაგარზე ამოსულა.
 შემოხედა ხალდეს ლახვას.
 დოდა და გოგა ჯოგს მწყემსავდნენ,
 დღეს სადილი აქ მერქნება.
 დოდალ გუვალს შესძახოდა,
 გოგაალ ყურშას შესძახოდა.
 სამი ძმანი კაცლიანები
 ერთი-მეორეს ასწრებდნენ,
 ყურშა ყვერებში სწვდა.
 ატ, საბრალო ცანის დათვო
 ყველაზე მეტად მაშინ გაუჭირდა.
 ფართე ჯალდე ლაჯბარზე მოდის,
 გოჭიანი ნეზვის სწოლი.
 ფხუტრერზე მოვდივარ
 დამიდარაჯდა შავი გუგვრიშ,
 დააჭექა კუთხვა თოფი
 ცანის დათვი გააგორა.
 მე ვაცი არ გეგონოთ
 ერთი ტორი დოდას დაჰქარქ,
 მეორე ტორი გოგას დაჰქარქ,
 – ნამიღეს ხალდეში,
 ცხრა ხარი ნამიღებად მომინდა.
 ატ, საბრალო ცანის დათვო –
 ხალდეს ქალი და ბავშვი
 ყველა ნწილს ურჭობს უკანალში.

ჩაინრე ნაპო კაკრიაშვილმა 1971 წელს კალაში პედაგოგ ანტისო ხარძიანისაგან

26. ჭყინტღლდა
 იედ
ლეღი და ლეკურ-კაბა

ჭყინტულ
 ანუ
ლეღი და ლეკურ-კაბა

- სი ჭყინტილდა, იმთე ესღერი?
- იმთე ესღერი, ცხეკთე ესღერი.
- სი ჭყინტილდა, ცხეკს მა ჯაკუ?
- მა მეკეადადა, კვადლიშ ლიქიქ.
- სი ჭყინტილდა, კვადლიდ მა ჯად?
- კვადლიდ მადა ხეხვი ლაყვრა.
- სი ჭყინტილდა, ხეხვ ლანავ ჯარ.
- აღო ქურად მა ხეკედენი?
- სი ჭყინტილდა, დინოლ ხორი.

- ჭყინტულდ (ბიჭიკო), სად მიხვალ?
- სამ მოვალ (და) ტყეში მივალ.
- ჭყინტულდ, ტყეში რა გინდა?
- რა მინდოდა (და) წწელის მოჭრა.
- ჭყინტულდ, წწელი რად გინდოდა?
- წწელი მინდოდა ცოლის სანოლადა.
- ჭყინტულდ, ცოლი ფხმძიმედ გყავს.
- აბა ბერნად რა უნდა? („რა ენდომება?“)
- ჭყინტულდ, გოგონა ჰყავს.
- აბა შიგ ხომ არ შეირჩენდა!

აღო ისგა დემ ლაცვირია!
- სი ჭყინტილდა, ჭყინტი ხორი.

აღო ჯგმლურ მა ხეროლა?
- სი ჭყინტილდა, ჭყინტი აჯდაგრა.

აღო იარკ იმჟი ლაცქმნა?
- სი ჭყინტილდა, დენ? აჯდაგრა.

აღო ჯგმლურ მა ხეკვედნი?
- სი ჭყინტილდა, ხეხე ჩვაჯდაგრა.

აღო გეზლურ მა ხეკვედნი?
- სი ჭყინტილდა, ლეილაბდ მა ჯიგ?
ლეილაბდ მიგან ნიქარ-გიშერ.

- ეჯი კოტოლ ნიქარ-გიშერ (ირი).

- კოტოლ მადე, სურუ განგალ:
ეჩი გვაროლ ლაქვემის ალშგი.

- ეჯი კოტოლ ლაქვემლ ირი.

- კოტოლ მადე, სურუ განგალ:
სემი ლგზა ჟელილდულევი
სემი ზავას დემ იცხვაპი.

- ეჯი კოტოლ ფაკულ ირი.

- კოტოლ ფაკულ ხამა ირი:
სამ ნასკინჟი ნივერს ხეჰა.

- ეჯი კოტოლ ნივრულ ირი.

- კოტოლ მადე, სურუ განგალ:
ლუმირს ის კენე ჟიქანქა.

- ეჯი კოტოლ ლუმირლ ირი.

- კოტოლ მადე, სურუ განგალ:
ჭულევას კოჭად ქა ხეჰოლე.

- ეჯი კოტოლ ტომბოლ ირი.

- კოტოლ ტომბოლ ხამა ირი:
მიჟ ლანადიდ დემ ხეროლე.

- ეჯი კოტოლ მეჟილდ ირი.

- კოტოლ მეჟილდ ხამა ირი:
გიმ ლანადიდ დემ ხეროლე,
დეც ლაფარად დემ ხეროლე.

- ა, სი გვეფი, სი პერია!

კვეტ-კოტოლი ჩიდ მიღვროვა,
აღ ჭყინტილდაშდ დემ მამსახა!
ბაზი მი ყადეთე ოდრინე,
ბაბას ლუგვარ ჭანილდ ხორი,
ბაზი ლათენად მი ოთხევი.

- ბაბა, შვიდებდუჟ ემხვია!
- შვიდებდ ისგვი თხვიმ ლამქადა!
- ბაზი ისგვაცახან ხვიყვნი.

ისგლეთიშა ონასულევი
მახვშის ლიჩჩხენელ ხემთქვანდა,
ბაბას ბაზი ჟი ლახჩაჩხენე.

- ბაბას ნამდობი, ლერთა ჟერ!
- მა ლუჩმინედ, მა აღგონვად?
ლეზებე-ლეთრე მაგ ჟი აგვშდახს!
- გვიშგვე ჩუქან ლულეჟარ არიხ,

- ჭყინტულდ, ბიჭიც ჰყავს.
აბა უძმოდ რა ექნებოდა?
- ჭყინტულდ, ბიჭი მოგკევდომია.
აბა ორს როგორ მოიკიდებდა (ძუძუზე)?
- ჭყინტულდ, გოგონა(ც) მოგკევდომია.
აბა უძმოდ რა უნდა?
- ჭყინტულდ, ცოლი მოგკევდომია.
აბა უშვილოდ რა უნდა? („ენდომება?“)
- ჭყინტულდ, სააღებოდ რა გყავს დაყენებული?
სააღებოდ დაყენებული მყავდა ნიქარა-გიშერა.

- ის ნიქარა-გიშერა პატარა (იქნება).

- პატარა კი არა, ძალიან დიდი:
მისი ტყავი ეკლესიას გადახურავს.

- ის პატარა ეკლესია იქნება.

- პატარა კი არა, ძალიან დიდი:
სამი წლის ძალი
სამ წელს გარს ვერ შემოუვლის.

- ის (აღბათ) პატარა ლეკვი იქნება.

- პატარა ლეკვი როგორ იქნება:
სამ ნახტომზე ნიორს (ნადირს) ეწევა,
- ის პატარა ნიორა იქნება.

- პატარა კი არა, ძალიან დიდი:
ზევით ნაძვს აახტება.

- ის პატარა ნაძვა იქნება.

- პატარა კი არა, ძალიან დიდი:
ზღვას გასადებდ ხედ გასწვდება.

- ის პატარა ტბია იქნება.

- პატარა ტბა როგორ იქნება:
მზე ვერ ჰყოფნის სანათებლად.

- ის პატარა მზეა იქნება.

- პატარა მზეა როგორ იქნება:
მინა ვერ ჰყოფნის სანათებლად,
ცა ვერ ჰყოფნის დასაფარავად.

- ა, შე გრძნეულო, შე კუდიანო,
ცოტ-ცოტა ყველა მომიტყუებია,
ამ ჭყინტულდისთვის ვერა(ფერი) მომიხერხებია!
ამალამ მე ყადთან(?) ნავალ,
პაპას მსუქანი ხარი ჰყავს,
ამალამ წყლის დასაღვებად მე წავიყვან.

- პაპავ, მშვიდობით დამხვდომოდ!
- მშვიდობით მომსვლია შენი თავი!
- ამალამ შენთან დავეწვები.

შულამისას
უფროსს სწევოდა ცხვირის დაცემინება,
პაპას ამალამ ცხვირს დააცემინა.

- პაპას მშვიდობა, ლეთის წყალობა!
- რა ექნათ, რა მოვიგონოთ?
სასმელ-საჭმელი სულ გამოგვრელია!
- ჩვენ ქვემოთ მელოგინები არიან,
იმათ ორი ბავშვი ჰყავთ,
დღეს იმათ ფაფას უკეთებენ:

ერვი ბოფშარ ეჯიარს ხორიხ,
 ეჯიარს ლადი ქაქელს ხორიხ:
 ლადი სადილ ეჯი გვერა.
 ბოფშარს ქაქელდ ჟი ოხვრევენენხ,
 ჭყინტილდდ ტუნულ ლაჰვრაჟ' ესგე,
 ისგა აშედხ (ტუნუთე) სემი ქაჯარ.
 ჭყინტილდდ[დ] ტუნუ ჟი ლაჰკვდი,
 ისგა ესგე ჟაჰილთესგა,
 ჟაჰილს ჟიქან ქა ხოთლე:
 „ჟი ლოხვენები შვილის ჩუქან:
 ისგეე ზუმი ჩუ მიხალდა,
 ეშხვი ნუკულდ ქა მისარდა!“

დღეს სადილად ის გვექნება.
 ბავშვებს ფაფა გაუკეთეს,
 ჭყინტილდმა ქოთანი სარკმელზე დადგა,
 შიგ (ქოთანში) ჩაცვივდა სამი ქაჯი.
 ჭყინტილდმა ქოთანი აიღო,
 ჩადგა ტიკვი,
 ტიკს თავი მოუკრა.
 „დავკიდებ ჭერს ქვეშ:
 თქვენოდენა კი ვიცოდე,
 ერთი ხერხით მე ვჯობნიდი!“

ჩანერა ბ. ნიჯარაძემ გ. ნიჟარაძის თქმით (დიდა მუხებე) 1879 წ.

27. დედემ გურმამ

ვო, საბრელა დედემ გურმამ!
 ეშხვი ლეთი ლეგ ჯამგენა
 მიჩეფაილმერ გვემოლისგა,
 ალ ურნმულუ სავიარისგა:
 ჰაგვარ კაჩუმ ჯაძგუბურენხ,
 დედეს ლაჯბარკვენხ ჟიქანქა.
 ხალცარალი ლაროლისგა,
 ამეგლეჟა კანარ ანღრის.
 „ვოჲ, ლჰკრეე ლი ლირდე მიშგვი,
 თხუმემ ლინვრალ ამკედელი!
 ჩუ ლამკერდად ლაროლთეჩუ,
 თეთვანა ისგეე ფაყვარეს
 ნგრნიდ ლგლაფიდ ლაჯვიდნე!“
 თითეჟი კინჩხარ ქა ხოშიდა.
 ტვიბროლ ნალვრედილ ლახბაჟენ,
 ნალვრედ ლახბაჟენ ზისხიძა.
 „ვოჲ, ლჰკრეე ლი ლირდილ მიშგვი,
 თხვიმილდ ლუნვერუე მეროლე!“
 ყორს ლახგენა დედეს მიჩა:
 „დედე მიშგვი, ყორ ლენ ლამკარ,
 ლადი ლახბადალს მი ლალ ხვიჩო:
 თხუმეილდ ლუნვერუე მეროლე!
 სემი ლახვბა ზანარ ლამხვიდხ,
 თითეჟი კინჩხარ ლამშიდა.
 თეთვანა კანილდს ჩუ ლაღსვინე,
 მეზრამ კეცილდს ჟი ლახვკედნე,
 ეზარ მარა ჩი ხვანინე!“

ჩანერა ივანე ივანეს ძე ნიჟარაძემ
 (სუთმამშა)

გირმან დედისავ

ო, საბრალო გურმან დედისავ!
 ერთი ლამე ცუდი გახსოვეს
 მიჩეფაილანთ ბოსელში,
 ამ ურნმუნო სავებში:
 იარალი ზეზურად ჩამოგვლიჯეს,
 დედაზე გადაგაბიჯებინეს ზემოდან,
 რწყავ სათიბში,
 ამის ზემოთ ხარები მოდიან.
 „ოჰ, ნეტაი ჩემს სიცოცხლეს,
 სისხლისალების („თავის სისხლების“) დრო-
 მოსულა!
 ჩამყევით სათიბში,
 თქვენს თეთრ ქუდებს
 ნითლად შეღებილს მოგცემთ!“
 სათითაოდ თავი („კისერი“) გაუგდებინებია.
 ლელე მღვრიე მოეჩვენა,
 მღვრიე მოეჩვენა სისხლით.
 „ოჰ, ნეტაი ჩემს სიცოცხლეს,
 თავი ნასისხლებიმც მაქვს („მექნება“)!
 კარზე მისდგომია დედამისს:
 „დედაჩემო, კარი გამიღე,
 დღეს სასიხარულოს (ზეიმს) ვიზამ:
 თავი ნასისხლები მაქვს!
 სამი ძმა მეგრული შემხვდა,
 სათითაოდ თავი („კისერი“) გამიგდებინებია.
 თეთრ ხარს დავკლავ,
 სალოცავ ქვევრს თავს მოვხდი,
 მოკეთებებს ყველას დავგაბატიჟებ!“

ვო, საბრელო სოლმენიანა!
 საიუარედ მილალატეხ
 ამ გვალდაში ლექვერისგა,
 მი ოსილ მაშედ მიხალდა,
 ეშულე ლახშადა მაცხვარი
 გეზალ მიჩა ნასყიდაუს!
 ქა მაცხვის ჩაჟამითე,
 თხუმასს ხაფუსნეხ მაცხვარი.
 ხუნას ხელზიგე ჩაჟამი.
 ხოშალე, მინე ხოშალე,
 ყერის ხოჩანდახ პენჩაში(?);
 ხოხვრალე, მინე ხოხვრალე,
 მაჯონ ლესეხ მურზაბეგიშ;
 ჯოგილდა, მინე ჯოგილდა
 მაჯონ ლესეხ ქაშგიშ ჯოგიშ;
 ჰვიღვარესი ხეჭანგუნალხ.
 მი ჩაჟაში დეშ ხვიგენი,
 ლეჯა ოდრი, ჩიბჩხემ ლეჟა,
 ბედნარ მიშგვა ჩვიბანიითე.
 ზრახზულდ ჯიხალდახ მალტაში.
 მი ჩვიბანის დეშ ხვიგენი,
 ჟი ლოდვრინე სარაგაჟი,
 მარხბაუ სარაგაუ
 ჩია მადილან გოშია.
 ზანდუკვი, მიჩა ზანდუკვი
 თვალ-მარგალიტიან გოშია.
 თარარ ჯიშედ იაგუნდიშ,
 შდექარ ჯიშედ მარგალიტიშ,
 ლუსვარე, ისგვი ლუსვარე,
 ბაკას ხატხენი ნალაჟის,
 ტან-ლაგენი ქანა ლერი.
 მი სარაგას დეშ ხვიგენი,
 ჟი ლოდვრინე ჟიბანიითე,
 თაშ ი ნალეზან გოშია.
 მი ჟიბანის დეშ ხვიგენი,
 ჟი ლოდვრინე ლამარათე;
 მულაზენი ლამახვიდა,
 სასტაქანი მასჩუქარი.

ო, საბრალო სოლმენიანა!
 მუსულმანებმა მილალატეს,
 ამ გვალდიერის ნისქელიში.
 მე ოსილი მაშველი მეგონა,
 ისემც შესენვია მაცხოვარი
 მის შვილს ნასყიდას!
 გავჰყავარ ჩაჟაში,
 თავზე დაგვეურეს მაცხოვარი,
 ძირში სახლობს ჩაჟამი.
 უფროსნი, მათი უფროსნი,
 ანგელოზს სჯობდენენ ლემჩაშის.
 უმცროსნი, მათნი უმცროსნი,
 მსგავსნი მურზაბეგისა;
 ნახირი, მათი ნახირი
 მსგავსი ჩერქეზთ ნახირისა;
 ბალღნი მათნი ბალღნი
 ჯორებიოთაც ნებივრობენ.
 მე ჩაჟაში ვერ დავდგები,
 ზემოთ ნავალ ჩიბჩხემუხედა,
 ჩემი ბედნიერი ჩვიბანისკენ.
 ძრახვა იცით სიყვარულისა –
 მე ჩვიბიანში ვერ დავდგები,
 ზემოთ ავალ სარაგაზე,
 მარხბა სარაგიანი –
 ყოველივე მადლით სავსეა.
 ზანდუკი, მისი ზანდუკი
 თვალ-მარგალიტიან სავსეა.
 თვალეზი გესხა იაგუნდისა.
 კბილეზი გესხა მარგალიტისა,
 ძუძუეზი, შენი ძუძუეზი,
 ბახას მხარეს შუქსა პფენდა,
 ტან-ალნაგობით კანაფის ლერო.
 მე სარაგას ვერ დავდგები,
 ზემოთ ავალ ჟიბიანიში,
 ჟიბიანი ყველ-ნალეზით სავსეა,
 მე ჟიბიანიში ვერ დავდგები,
 ზემოთ ავალ „ლამარიაზე“
 ლამარიაზე მონაზონი შემხვდა,
 შემხვდა და სასმისი მაჩუქა.

სოლმენიანა – ჩანერა ბესარიონ ნიჟარაძემ უმგულში გოგა დავითულიანისაგან 1883 წ.

რეაზო ლიევი, ალბეზილარ ამკედელის,
შდვილვა მეჯვგვა ოთხაცახს.

სემი სამყვირ ოთხოშომახ (მგლდას),
შდვილხან ნამჩად გიცლად ანკად,
გიცლად ანკად ყამსუყულშა,
ქორნილდ აძიჰს ყაყაილაშ,
ფოყა-ბარჯა ხეხე-ჭაშს ლოხეშხეინს,
ხეხე-ჭაშს ლოხეშხეინს ლაყვრა თხუმრაშ.
ვო, დედემი მირანგულა!

მირანგუ შდულევას მიცხენდა,
ესრან მარხფარ, ბეჯგვენილა.
ლადედ ლექვეცე სუმაილა!
ყოვათიმ ბოგა ხოკვარა,
ფადასი ლოშგინ ხაჭამახს.

ბოგქა ლაზლდ დესავ ხერიხ.
ღვეშგამე ანტიხს ლაგვენუსულვი.
ჯოგი შვანარს ქა ლალ ოთღახ,
ისგადიფხ უშგულათე,

ქე ლიღამგალ ოხჩედდახ,
აშირ მარე ჟი ხადგარახ:

ცოდულდ ოხტახხს, ვოა, შდვილვარეშ!
(უშგული)

რეაზო ლიევი, ალბეზები მოსულან;
შდულვის მეჯოგეები დაულუპავთ.
სამი საყვირი დაუკრავთ (მწყემსებს),
შდულვიდან გამოქცეული ვერძი მოვიდა,
ვერძი მოვიდა ყამსუყულაანთი,
ყაყაილას საქორნილოდ დაკლეს,
თეძო-ბეჭი ცოლ-ქმარს შეუნახეს,
ცოლ-ქმარს შეუნახეს სასთუმალში.
ვო, დედისა მირანგულა!
მირანგულა შდულვაში მეგულეობდა,
თურმე მარხფარში დგას.
დღევასაქრობი სუმაილა!"
ყოვათის ხიდი ჩაუგდია,
მდევარი უკან დასდევნებია,
ხიდზე გასასვლელი არა აქვთ ("ექნებათ"),
უკან გამოაბრუნეს ტირილით.
ჯოგი სვანებს ნაურთმევიათ,
შერეკეს უშგულში.
იქ ცილობა ("ნართმევა") მოუვიდათ,
ასი კაცი ზედ შეჰხოცია:
ცოდვამ უნია, ოა, შდულველებისამ!

ჩანერა ბ. ნიჯარაძემ მანია და დოხი ნიჯარაძეების თქმით 1879 წ.

30. ჯამათა

ე, უშგულელმა ჯამათამ
კარდაკარ ჩამოუარა –
ხალდელებ-უშგულელებსო:
გორი ბოლოსა ნავიდეთ,
ჩოხა-ნაბადსა ვიშოვით.

ე, რომ ლებურთა გაიგეს,
პირიდან ყრიდნენ ცეცხლსაო:

– ლებურნო ახალგაზრდანი
ე, რა ამბავი ჩვენსაო?

რაც ლებს ახალი კაცია
ყველა თელა ქვეშ არისო;

ჯამათა მოსულა ჩვენსა,
მოუყვანია სვანთ ჯარი,

ვეცადოთ არ ნავივიდეს
ე, ურჯულო ჯამათაი.

თავი იყარეს ლებურთა,
ხოლის თავს რომ მოვიდნენ,

ნინ თაზილა სვანი შემოეყარათ,
გასნიეს და ქვე მივიდნენ

ყველანი გორი ბოლოსა –
აქ ჯამათა შესაფრულა

არყნარსა და ბუჩქებშია.

ე, პაპტიანთ პაპურა
მენკერედ გამოგ ზაენესაო,
შალიკაშვილი თევდორე
არყებს ევლება თავსაო.
ე, ხუციშვილი პეტრეო
პირიდამ იყრის ცეცხლსაო;
თამაზიკიანთ დევლეთა
ვერცხლის თოფს უსვამს ხელსაო;
თუ სადმე ჯამათა ვნახე,
მე მოუწითლავ გვერდსაო.
ჯამათა მიდის ბაჯგვებში,
ფინთიხი მოხვდა ბარძაყში.
შე სანყალო ჯამათაო,
ლები მოგდევს ჯარათაო,
უკან თოფი მოგაყოლეს,
სისხლი მიგდის ღვარათაო.
– დაიჭირეს, აიყვანეს,
უკუღმა დააკრეს ცხენზე,
ხოლი თავსა რომ მივიდნენ,
ერთი არჩევანი ქნესა:
ზოგნი იძახდნენ მოვკლათო,
ზოგნი არ ეთანხმებოდნენ.
წყალი ითხოვა ჯამათამ –
ქვე მიუტანეს ჯამითა –
ნახევარი ფსელიო,
ნახევარი წყალიო,
ანია და ქვე დალია
როგორც ნათავი არაყის.

ჩაწერილია ბ. ნიჟარაძის მიერ. მოკლე ვარიანტი ჩაუწერია აკაკი შანიძეს 1923 წელს პართენ ჩარქსელიანისაგან. განსხვავებული ვარიანტი ჩაუწერია მოსე ნიგურიანს 1936 წელს ივანე ხაჭვანის თქმით, სადაც ჯამათა მახვშიდ ჰყავს დასახელებული.

ეს ამბავი მომხდარია 1800-იან წლებში. 1844 წელს ჯამათას სასისხლოდ უშვლულელებს მოუკლავთ ორი ჭიორელი. შემდეგ შერიგებულან, უშვულს ორ ოჯახზე ძროხა გადაუხდია, ბოქალი ყოფილა თ. მიქელაძე, გარკვეული დროის შემდეგ ჯამათას შვილს ნასყიდას მოუსურვებია მამის ძვლების გადმოსვენება, მაგრამ ვერ უპოვია საფლავი, რის გამოც ღებელებს ეშუქრებოდა, ღებელებს მისთვის სამი ხარი უჩუქნიათ დასამშვიდებლად.

31. გავხედე

გავხედელი, ყად მეგონა, ვომ მეგონა, ვომ მეგონა,
იდგა ლაშგარი ჯარათა, ვომ ჯარათა, ვომ ჯარათა,
ურჯული თათრის ჯარია, ვომ ჯარია, ვომ ჯარია,
გალმა მიადგენ ჯარათა, ვომ ჯარათა, ვომ ჯარათა.
გედვიხედე გორაზე, ვომ გორაზე, ვომ გორაზე,
გედვიხედე: გადმოვდივარ, ვომ მოვდივარ, ვომ მოვდივარ,
შტო მოვიხმარე საფრათა, ვომ საფრათა, ვომ საფრათა,
ცხუვით გავტეხე ქარქაში, ვომ ქარქაში, ვომ ქარქაში,
მუხას სოზურგილ მოვართვი, ვომ მოვართვი, ვომ მოვართვი.
დევიჩოქე, შევასრულე, შევასრულე, შევასრულე,
ასი მოვკალი თათარი, ვომ თათარი, ვომ თათარი.
ერთი ნითელი ბოზალი, ვომ ბოზალი, ვომ ბოზალი,

გულსა ჩაესხა მწარათა, ვომ მწარათა, ვომ მწარათა.
სისხლი ქვე ჩადგა ღვარათა, ვომ ღვარათა, ვომ ღვარათა.
დავჯედი, წიგნი დავწერე, ვომ დავწერე, ვომ დავწერე:
ეგ დედაჩემს მიუტანე, მიუტანე, მიუტანე:
„ნარჩევი შენი შვილია, ვომ შვილია, ვომ შვილია,
არ მოგივიდა შვიდობით, ვომ შვიდობით, ვომ შვიდობით!
ციხება ჩემი ქალაქი, ვომ ქალაქი, ვომ ქალაქი,
ქვე შეიღებეთ შავათა, ვომ შავათა, ვომ შავათა,
ქვე შეიღებეთ წითლათა, ვომ წითლათა, ვომ წითლათა;
ჩემ ცოლმა ქმარი იშოვნოს, ვომ იშოვნოს, ვომ იშოვნოს,
მე მჯობდეს მკლავი ძალითა, ვომ ძალითა, ვომ ძალითა;
ჩემი ლეკურ და ხანჯალი, ვომ ხანჯალი, ვომ ხანჯალი,
ხუცესს მიათვით საწირვით, ვომ საწირვით, ვომ საწირვით;
მეფინიბეს დაუბარეთ, დაუბარეთ, დაუბარეთ:
ლეშინ შეპკარით ცხენზედა, ვომ ცხენზედა, ვომ ცხენზედა,
წერილი გზა ნყნარათ იარეთ, ვომ იარეთ, ვომ იარეთ,
მინდორი უნფრო ჩქარათ, ვომ ჩქარათა, ვომ ჩქარათა!
ჩემი წამყვანი ცხენებსა, ვომ ცხენებსა, ვომ ცხენებსა,
კოდით ჩაუდგით ქერია, ვომ ქერია, ვომ ქერია,
ალარ ჩაპკრეს პირი მათი, ვომ მათი, ვომ მათი,
ნალურსმები ჩოუყარეთ, ჩოუყარეთ, ჩოუყარეთ!
ეგ იყო იჯრა მისი, ვომ მისი, ვომ მისი!

(უშგული)

ჩანწერა ივანე ივანეს ძე ნიჭარაძემ

32. ალილო

ალილო – დიდება,
მადლი ღმერთსა,
ქრისდე დაბადებული
ბეთლემ ქვაბისა;
შობა გამთენწინებასა;
ანგელოზი ჩამობრძანდა,
მონათლული გაბრიელი,
ცისა და მეუფისა!
კარსა წვიმსა, კუხი-კვახი,
იოსებ სახლი აშენება.

უშგული

ჩანწერა ივანე ივანეს ძე ნიჭარაძემ

33. მავლია (ფერხული)

მავლია ღმერთი მობრძანდა
ქართლ-კახეთიდან ვარო.
სულა რაჭა და ლეჩხუმიც –
მოვიდა ლაშხეთს ლაშქარი.
ჩოლური ჩამოიარეს –
ჯავახ შეთქმულმა ჯამბულათმა.
დაიდგეს უშგულს კარავი.
მოვიდა მიჯვრით ლაშქარი –

გიორგი ცეცხლის უღვაშა.
მოკლეს უშგულელებმა ქაქაოზ ქაიხოსრო,
მიჯვრით განირეს ვაზირი.
კალამაც ჯარი გვახმარა,
გვახმარა დიდი ძალია.
მულახი დიდი ბატონი,
ქვეითი მესეტუარე,
ბალი-ქალაქი სოლი და ლენჯერი,
- ეცერშიც კაცი გაგზავნეს.

ჩაინერა ნაპო კაკრიაშვილმა კალაში ანტისო ხარძიანისაგან.
იგივე ვარიანტი ჩანერილია გიორგი ხარძიანისაგან 1927 წ. ოდნავი სხვაობით (სვ. პოეზ.).

34. მალალთა (მალლა მთას)

მალალ მთას მოხვალ თეთრი ფრთიანი,
სამი დანები, უცხვამ ფრინველი,
ჯლეღეს ჩამოდგა დიდი ლაშგარი,
დიდი ლაშგარი - სულა დვალეთი,
სულა დვალეთი, სულა ისრისა,
სულა ისრისა, ცისკრისა ჭამსა,
ცისკრისა ჭამსა, მამლის ყივლისა,
მამლის ყივლისა, გათანებასა,
გათანებასა, მზის ამოსრულსა,
მზის ამოსრულსა, წირვისა დროსა,
წირვისა დროსა ქალაქის თავსა,
ქალაქის თავსა ომი შეიქნა,
ომი შეიქნა, სისხლი ღვარათა,
სისხლი ღვარათა, ვოსი და დვალი,
ვოსი და დვალი, ფოფ-ფოლადი,
ფოფ-ფოლადი, ძგერვა შუბისა,
ძგერვა შუბისა, შუბის ნალენი,
შუბის ნალენი ცის დოუფანტე,
ცის დოუფანტე, ჯაფარ, ნუ მოხვალ,
ჯაფარ, ნუ მოხვალ! წითელ კაბათა,
წითელ კაბათა გერგილ ნეიქცა.
გერგილ ნეიქცა, სვეტი ოქვროსი,
სვეტი ოქვროსი, ქუდი ნაბდითა,
ქუდი ნაბდითა ჩოხა-ჯაჭვითა,
ჩოხა-ჯაჭვითა, თავი გოდრითა,
თავი გოდრითა, ტანი ლასტიითა.
ტანი ლასტიითა, წვრილი წელეები,
წვრილი წელეები, ხელკალათითა,
ხელკალათითა, მუზორატითა.

(უშგული)
ჩანერა ბ. ნიჭარაძემ 1883 წ.

35. დიგორსა

დიგორს გამოცხადდა ვეზირი,
რჩეული ბადელოვანი.
არჩიეს, გამოარჩიეს,
შინაურულად მოარჩიეს.
– ლები გვაქვსა ქოლოვანი.
– ქვაციხეს რომ ჩამოვედით,
მთები და მთები დავენონეთ,
სავალად ვარჩიეთ კინტრიშუანი;
გზები შეგვექმნა წყლიანი,
ძნელად სავალი კლდიანი.
წინ კაცი შემოგვეყარა,
რომელ გოგისა ჰქვიანო.
მობრუნდა წინა წაგვიძღვა,
ვით შაურდელი ფრთიანი.
«ვაჟებო, ფრთხილად იყავით:
საქმეა ლალატოვანი».
მალლა გათენდა მზიანი,
ლამქრიდან ისმა ხრიალი;
ციხისა დურო დაიქცა,
მალლა დაინყო ხრიალი,
მაცხოვარს სიტყვა მივართვათ,
მგონია, რამე შენ განყინოთ,
ღების თქვენისა ზიანი,
უგვანი ჩვენი ამბავი,
ჩვენი ხმალისა სრიალი,
ქვემოდან კაცი მოვიდა
შეკაზმული ჯაფაროვანი,
მთელ-მოყრილ გამყრელოვანი,
მაცხოვარი დაილოცეს.
– ვოსებსა და უბედურებს
უკულმართმა ჰკრა ნიავმა,
ჯირკვებივითა ყრიანა.
– ომი შეიქმნა ძნელია,
წითელი სისხლი ღვართა;
სულიერი და ძლიერი,
ჭკვიანი და ხნიერი.
გამყრელიძესა აქედებს,
რომელს იასე ხქვიოდეს.

ჩაინერა ბ. ნიჭარაძემ 1883 წელს უშგულში (სვ. პოეზ. გვ. 365)

აღსდგა სოლომონ, წაბრძანდა,
 შედგა სტამბოლის გზაზედა,
 შვიდი დღე-ღამე იარა,
 მიბრძანდა ხვანთქრის კარზედა.
 ვეზირი დაუხვდა კარზედა,
 ხელი დაადგა მხარზედა:

სოლომონ, რაზედ გარჯილხარ, რაზედა?
 მოგხსენებათ, ბატონო, ცუდს დროს შევეყარეთ, მაზედა.
 შეიპატიჟა სოლომონ, დასვეს ხალიჩის თავზედა.
 სოლომონ, ჯირითს გიქებენ, განთქმული გურჯისტანზედა.
 მე ჯირითისა რა ვიცი, რა დავიქადნო რაზედა.
 გავზრდილვარ გაუჩარხველად სახლში და მოედანზედა.
 სოლომონ, არ მოგეშვებით, გაგიყვანთ მოედანზედა;
 ერთი ჩვენცა გეყავს არაბი, განთქმული ქვეყანაზედა;
 თუ ეჯიბრები, ხვანთქრის წყალობას მიიღებ მაზედა.
 ეხ, ბატონო, რა გამენყობა თქვენზედა,
 ცხენიც ისეთი მიშოვნეთ, ტოლი არ ყავდეს ქვეყანაზედა;
 შევიდნენ, გამოიყვანეს ნაბამი ოთკეც ჯაჭვზედა,
 შვიდსა მეჯინიბეს მოჰყავს, ვერ ამაგრებენ გზაზედა;
 ოქროს იარაღი ედგა, ალმასი ერჭო თავზედა.
 ორშაბათ დილა გათენდა, სოლომონ შეხტა ცხენზედა,
 ცხენი დგებოდა ყალყზედა.
 ვოდებს გადავლედა თავზედა,
 აქ მოჰქრის, მოშხუის არაბი ვით შავარდენი მთაზედა,
 სამი ჯირითი უწყვია იმ გამავებულ მკლავზედა;
 სამსა სოლომონს ექადვის, რა გადახდება თავზედა.
 სოლომონ სალამს მიართმევს, არც ხარობს არაფერზედა.
 მე სალამი არ ვიცი, ეხლად გამექეც განზედა,
 წყალოვით ოფლში გაგწურო, გაგსინჯო კაცობაზედა,
 სოლომონ წინა გაექეცა არაბი გაყვა კვალზედა;
 ერთი ესროლა ჯირითი, გადააცილა თავზედა,
 მეორე ჯირითი ესროლა, არ ნაიკარა ტანზედა,
 მესამე ჯირითი ესროლა, ცხენს მოარტყა ტანზედა.
 სოლომონ მეტად შუფიქრდა, გადაეხვია ცხენსა
 და აკოცა ორსა თვალზედა.
 შენი ჭირიმე, ლურჯაჯან, გადმარჩინე წამზედა,
 ანი მობრძანდი, არაბო, მე ერთის მეტს არ გესვრი
 და მასაც სამართალზედა.
 ერთი ესროლა ჯირითი, დაასვა ბეჭის თავზედა.
 იკივლა და გადმოვარდა, ცხენი დარბოდა წყალზედა...
 ხვანთქარს კაცი მიუვიდა და აცნობა: მოგიკლეს შენი არაბიო.
 ხვანთქარმა კითხვა დაუსვა – ვინ არის არაბის მკვლელიო?
 წადით მომგვარეთ სოლომონ. შეიპატიჟეს სოლომონ,
 დასვეს ხალიჩის თავზედა,
 ორთულეიანის ფაშობა ფიცხლათ დასწერეს ტანზედა.
 ხმალს იხმარს ალმასისა,
 სამართალი ისეთი აქვს, შუათ ჰყოფს ბენვსა თმისასა.

ჩაინერა ეგნატე გაბლიანმა გოგა რატინისაგან უშგულში
 1916 წელს. განსხვავებული ვარიანტია „სოლოვან“ (სვ. პ. გვ. 389.
 ჩანერილი ლაშხეთში 1936 წ. მ. გუჯეჯიანის მიერ.

37. ყურშა (ხალხური)

ოთხფეხი გვყავდა ყურშაო –
 ყველგან იცოდა ყოფნაო.
 ერთ ლამეს გაუჩინარდა –
 გადაიკარგა შორსაო.
 ყურშა ორბისა ლეკვია
 ასეთი არის თქმულება.
 შემთხვევით ხელში ჩავარდა
 მონადირისა კარგისა.
 ლეკვი გაზარდა, გაზარდა
 ბეჭზე ფრთებითა, ფრთებითა.
 ისეთი სწრაფი გამოდგა
 ჯიხვს ენეოდა ხტომითა.
 ჯიხვი განყვიტა, განყვიტა
 დალი შეწუნხდა ამითა.
 ლმერთმა დასაჯა, დააბა
 ამირანისა გვერდითა,
 პატრონი მოსთქვამს გლოვითა:
 – ყურშაო, ჩემო ყურშაო!
 ყურშა გამქრალა, გამქრალა
 შუა ლამითა, ლამითა.
 ვაითუ გაკადრეს, გაკადრეს
 ვაჭარს მიჰყავდე, მიჰყავდე!
 ვაითუ გაკადრეს, გაკადრეს
 ქაჯმა გაგიტაცა, გაგიტაცა!
 – ყურშას ყურ-ტუჩი, ყურ-ტუჩი
 ოქროსი გასხია, გასხია.
 ყურშას თვალები, თვალები
 მთვარესა ჰგავდა, მთვარესა!
 ყურშას ყეფანი, ყეფანი
 გრუხუნსა ჰგავდა ცისასა!
 ყურშას ტორები, ტორები
 კალოს ოდენა, ოდენა.
 ყურშას ნახტომი, ნახტომი
 დიდი მინდორი, მინდორი.
 ყურშას საჭმელი, საჭმელი
 პურის ქაბაბი, ქაბაბი.
 ვაითუ გაკადრეს, გაკადრეს
 ქერის პურები, პურები.
 ყურშას სასმელი, სასმელი
 ღვინო ბადაგი, ბადაგი.
 ვაითუ გაკადრეს, გაკადრეს
 ხელის ნაბანი, ნაბანი.
 ყურშას ლოგინი, ლოგინი
 საბან ბუმბული, ბუმბული.
 ვაითუ გაკადრეს, გაკადრეს
 ბურდის ფუჩეჩი, ფუჩეჩი.
 – ყურშაო, ჩემო ყურშაო
 აღმა ლომი ხარ, ლომი ხარ,
 ჩაღმა-კაკაბი, კაკაბი.
 ხმელეთს ფალვანდი, ფალვანდი,

ზღვაში – ხომალდი, ხომალდი.
– ჩემო ყურშაო, ყურშაო!
– ყურშა ვიტირე, ვიტირე, –
ყურშა ვიგლოვე, ვიგლოვე
ერთს წელინადასა, წელინადასა.

სრული ვარიანტი ჩაინერა ნ. კაკრიაშვილმა 1971 წ.

მოკლე ვარიანტი ჩაწერილია ბ. ნიჟარაძის მიერ 1887 წ.

ქართულ ფოლკლორში და არა მარტო ქართულში, ხშირად ვანყდებით მითურ ძაღლებს//მწვერებს. ამირანის თქმულებაში ნაჩვენებია ძაღლის მითური სახე, რომელსაც განსაცდელში ჩაყარდნილის დახმარების ფუნქცია აქვს და გარეგან ნიშნად ბეჭებზე აქვს ორბის ფრთები, მისი სისწრაფის დამახასიათებელი. კლდეზე მიჯაჭვული ამირანის გასათავისუფლებლად შემოჭავ ჯაჭვს დღენიადაგ ლოკავს მისი ორბისფრთიანი ყურშა, ორბისაგან შობილი და ორი ნახტომით ჯიხვის დამწვევი.

ანალოგიური მითოლოგიური ძაღლის სახე შემონახულია სევანურ ეპოსში „გივერგია“, „ღვემლა“-ს სახით. ხოლო ხალხურ ლექსში „ყურშა“-ს სახით. ყველა მითური ძაღლი „ნაყარ“ კეთილ არსებად ისახება, ისინი ეხმარებიან და აცოცხლებენ პატრონს, გმირებს რომლებიც შეუპოვრად ებრძვიან ძლიერ ძაღლებს. ისინი გამოირჩევიან პატრონის ერთგულებით და პატრონიც ზოგჯერ არღვევს ადამიანისთვის დადგენილ ზნეობას, ქცევის საზღვრებს ცხოველებთან ურთიერთობაში და მას ისევე მისტირებენ, როგორც ადამიანს, ამის ნიმუშია მონადირის შაირი ყურშა:

შავო ყურშაო, ყურშაო,
შავ დრეზე დაბადებულო,
შავო და შავის დღისაო,
შენ შავის პატრონისაო!
გზა არსადა გვაქვს სავალი
ჩაკეტილი ვართ კლდესაო,
ორივ შიმშილმა შეგვებინდა
უნდა დაგკლაო ყურშაო,
მეტი არ არის საშველი
უნდა შეგჭამო ყურშაო,
ყურშა დაგკალ და გვერდს მიდეგს
ალმასის დანაზედ მიდეგს.
მითლია ვერ მიჭამია
სული ვერ ნამინყმედია.

ცხაუ ქრისდეს ჩოთმაზრად
 ალ ქორი ი ქორს მერედ მარე!
 - მი მემგვარი აჩქა ხვიროდ
 შომა ლაშგარს მუგვარიდ ოხვენდ.
 ლუნუუ ცაგერვი მოშგ ლესეს,
 ლექვეა აშარის ონლური -
 მოჩლანდარ მარან გოში ლას;
 საყდართ ლეჟა ამხედვი -
 ბიკვი პუულა ბებუშერალ,
 ჭალი ბაგარ ჭალადარე,
 დაშდვა ბალდუმ დათიაიშერალ,
 - ათხე ჭველიერთე ლეჟი მაარ -
 მაგ დაავარე მურყვემელდარე,
 ჭველიერთე ლეჟა ონღერი -
 საე ლუნურხე ბაპშერალა
 ვიჯი ფხაარალ აფრასშერალ,
 შდის ი გვიჯ ლუნოდე ქავზაიშერალ.
 - ბოგლედართე ჩუ ამხედვი -
 ბოგჯი მეხჩე ბოგლედარე;
 - ათხე მუნდითე ლეჟი მარ -
 დირიშ გ ზნა კვასტიანარ,
 ნე ზვი კვაფხა ხაბულიანარ.
 ტვიბარე მინე ხოშალე
 ქაქას იჩომდახ მუხრაისგა,
 დაჰლა მუჭვარ თეკლი ვარგალ,
 ლევშიეერ მახვში ფირიან ხადახ -
 ქაქ ლაჩინაშ მანაშიშე,
 მაგ გოფარე ზურებიანარ,
 ჯიჯვი ხორეე ქატუშერალ,
 მაგ ბლუარე ჩარგაშერალ,
 ჭურელ გუდრალ არაჩინაშა,
 მუშურ ზაგარიმ ონლური -
 მუშურ ისგვი ლისგდი ლი -
 მახან საფლავთე ლისგდი ლი.
 ლასგიდ ლაამად უშგულთე,
 დაშდვა ლანგრა უშგვლარე,
 ლასგიდ ლაამად ნახენი კაალთე -
 კაალარ-კულარ ჭუშხარ ჩორთაი,
 თხუმარ პაყრაალ, შდმრალ ლართალ,
 სკელარ ნკანტდაარ, გუუხან ძლუდარ.
 დავბრალ ყოორალს ხოცხნალის -
 ჩუ ლმშარე სამ მუშგვრისან.
 - ლალხორთე ლექვა ონლური -
 ლალხორ მულხორიმ გოშია.
 ლასგიდ ლაამად მუკვდარითე -
 შდუღულურ მუყვამ შყებენილა.
 ხემართე ლექვა ონლური -
 მარიამ პოტყვერ ლარხალს ხასგურ,
 ივან პაგარ ჭშხაშ ხოფველი,
 ვინაშთე ლექვა ონლური -

მაცხოვარ ქრისტეს დაულოცინიანო
 ეს სახლი და ოჯახში მყოფნი ყველა!
 მე ბუტია მაშინ ვიქნებოდი
 როდესაც ლაშქარს გამოვექეცი.
 მოხარო ცაგერი ჩემი იყოს.
 ქვემო აშარზე მოვდივარ -
 მოჩლანდე კაცით სავსეა;
 საყდარში ამოუსულვარ -
 ჯირზე კუნაები ბებუშერები,
 მდინარის მებგერე ჭალადარები,
 დათვის ბალანი დათიაიშერები,
 ახლა ჭველიერში ნასასველი ვარ -
 ყველა დევები მურყვემელდები.
 ჭველიერში ამოვედი -
 მარხილი ლღვეჭიანნი ბაპშერები,
 გველის პერანგები აფრასშერები,
 თხილ-ნაბლ შერული ქავზაშერები,
 ბოგლედასში ჩამოესულვარ -
 ხიდზე გაცვეთილნი ბიგლედარები,
 ახლა მუნდში მივდივარ -
 დირეს გამწვლავნი კვასტიანები.
 ნე ზვის შემბტომი ხაბულიანები,
 ლელეებში მათი უფროსები.
 ფაფას აკეთებდენე კუთხედში.
 - თხის რქანი თეკალის თავადები -
 ლევშიერში უფროსი ფირიანი იყო.
 - ფაფა ასარევი ჭვავისა,
 ყველა ვერაგები ზურაბიანები.
 ძელის ხროვა ქოტუშერები,
 ყველა ბლუები ჩარგაშერები,
 ჭრელი გუდები არაჩინები
 - მუშურ ზაგაროზე მოვდივარ,
 მუშურო შენი ყურება -
 ხელმეორედ საფლავში ყურებაა.
 საყურებელი შემექმნა უშგულისაკენ,
 დათვის კვერცხსადები უშგული.
 საყურებელი შემექმნა ვინო კალასკენ,
 კალელები, კულელები, ფეხებ მოღრეცილნი,
 თავები გამოლაყებული, ყურები ნაბადივით,
 ნვიები წვრილი, გულით დიდები,
 - დავბრელები კარებს კეტავენ -
 შენუხებულნი სამი სტუმრისგან.
 - ლალხორზე მოვდივარ.
 ლალხორი კრებულთ სავსეა,
 საყურებელი შემექმნა მუკვდარიში.
 დუროების გარეშე კოშკი ნამოჭიმულა,
 კეეშხე მოვდივარ.
 მარიამ ტეტია პურსაცხოზს უზის,
 ივანე ფეხშიშველა ფერხულს მიუძღვის.
 - ვინაშე მოვდივარ -

ღურა ყანსავემდ მაყვლინდა
 ჟი ლახვისი ტვიბი სგანხან –
 თეთუ თოფუშ მეზერიალდა.
 კალა ჭალაის ესღურდას –
 ლახვისი ჟიბოვ ნანწვეფს ხეშან,
 ლახვისი ჩუბოვ ი გოგლანდს ხეშან.
 – ატ, ლკჩევ ლიხ კალამ ბოფშარ –
 მაიდ შომა ჭურ ოხხენდის.
 ბოგრეშთე ლექვა ესღური –
 შამი ზურალემ გვეში ლას,
 ჟი ლახვისი ნაკიფართე –
 იფარალე, დაფარალე –
 სვიფ ლჭბუნე, ჯად ლურყუნე,
 დიარს მინემ მარკლარ ხანდახ.
 მარკლარ ხანდახ ობობაში.
 ზეგნარ ისგვე ხოშალეს
 ჟიპრა ტყენარ სატრაკს ხასდახ,
 ბიქვი ჩააჟარ ალ წვირმალი.
 სგავ მისიპა ლემჟალათე
 უშყვდა ნელრალ ალ ჯულფარე,
 ვიჯი ფხაარალ ქერთიბიშერალ,
 ნაბდი კუხნაი ჯანთუშერალ,
 ჟაბირ მეხჩე თემზაშერალ,
 ცაპრას ბოყვარ კახიანშერალ.
 მეაგ ნაჩთურა მაჯვდიერალ,
 ჭირს ჭოოლამ ბოყვი მეჭე,
 დაჭლა მიჭვარ ლახრი სვიმრა,
 თემშ ლუყჩუურე ივსელიანარ,
 ტყენშ ლუტყეებე ჟამუშარე,
 ქათლა ლანგრა ჩუბე მურშკეელ,
 ჟუაა ფაადასგ ჟიბე მურშკეელ,
 ეშვი ცხრილ არცხელიარე,
 მუკვი ლეზიზ ლობრა-ზარდლაშ,
 ნაბდი ქაფარ მესტიაა გლეხარ,
 მაიდშ ლუყმე ჩუბე ჟაფრან,
 კანშე მბგერი ჟიბე ჟაფრან,
 ბერჟა ხუგენაი გულშერალ,
 ლეტვრე მუტვარ ნატროშერალ.

ღურის ყანსავის მეშინოდა.
 აუხვიე ელეს მხრიდან.
 თეთუ თოფით მეშუერება,
 – კალას ჭალაზე მოვდივარ –
 ავიხედე ზემოთ ძახველს ესხა,
 ჩავიხედე ქვემოთ ცირცელს ესხა,
 ახ, ნეტავი კალელ ბავშვებს!
 შიმშილი არ მოუნვეთ.
 – ბოგრეშზე მივდივარ.
 მსუბუქი ქალით სავსე იყო,
 აუხვიე ვაკე იფარისკენ –
 იფარალე, დაფარალე –
 საუფლე დატკეპნილი, მუცელი ცარიელი,
 პურსა თქვენსა ფეხები ურევია.
 ფეხები ურევია ობობასი.
 ზეგანელებო თქვენს უფროსებს
 მუხის კეტები უკანალზე ედოთ.
 ქარის ცხენები ეს წვირმელები,
 შემიხვევია სამუჟალოში –
 გაურეცხავი როფები ეს ჯულფები.
 გველის პერანგები ქერთიბიშერნი,
 ნაბდის მოქაქუნენი ჯანთუშერები,
 ფეხსაცმელი გაცვეთილი თემზაშერები,
 ცაპრას ბოყვები კახიანები,
 ყველა ცვედანნი მაჯვდიერელები,
 ჭირის ჭოლაში ხიდზე გაცვეთილი,
 თხის რქები ლახრის საზოგადოება.
 თემით გატეხილნი იოსელიანები,
 კეტით დაბერტყილნი ჟამუშელები,
 ქათმის კვერცხსადები ქვედა მურშკელი,
 ძუკნას ხროვა ზემო მურშკელი,
 ერთი ცხრილი არცხელიელები,
 გზის, საგზალი ლობრა-ზარდლაში.
 ნაბდის გულები მესტისის გლეხები,
 შიმშილით დამხრჩვალნი ქვემო ჟაფარიძენი,
 ხართ მობეგრე ზემო ჟაფარიძენი,
 რკინის მკვინტელნი გულშერები,
 სანთელ ანთებული ნატროშერები.

ჩანერილია ანტისა ხარძიანისაგან 1973 წ. ნაპო კაკრიაშვილი

39. კარგი შვილი

„რა კარგია კარგი შვილი,
ქვეყანა ჰყავს კმაყოფილი.
სიკეთით აშენებული და
სიმართლით მოგებული“.

„- მინაზე რომ ავაშენე,
ჯოჯოხეთშიც შევიხედე,
დავინყე ვითომ, მინის მოზომა.
- იწურჩულეს ეშმაკებმა,
- რას აკეთებს ადამიანი-ო?!
- რას შერები ადამიანო?
- მე რას ეშვრები თუ იცით?
საყდრის ასაშენებელს ვიზომაგ!
- იწურჩულეს ეშმაკებმა.
- შენ თუ საყდრებს ააშენებ,
მერე ჩვენ სადღა ნავიდეთ?!
- ოლონდ საყდრებს ნუ ააშენებ,
მოითხოვე რაც გინდოდეს!
- მე მინდა ადამიანის სული
ვიხსნა ჯოჯოხეთიდან!
- სული რომ დაიხსნა,
ხმელეთი რომ გაასწორა,
ზეცას მოინდომა ნასვლა,
ვარსკვლავებს გამოეცხადა.
ზეცაშიც საქმე გააწყო,
მზე და მთვარე გაარიგა.
დაილოცოს კარგი შვილი,
ქვეყანა ჰყავს მლოცველი!

უშგული
1953

ინფორმატორი კოსდა გიორგის ძე კაკრიაშვილი

ავთანდილ ესხრი ლათხვართერ –
 თინათ მიშვეი გვი ი ქვი –
 ლეზიზ ლამო ლათხვართე!
 – ოი, მიშვეი ლეზიზ მაი ირა –
 ისვეი ცხვი ი კემად ლესეს ღო.
 აჩად ავთანდილ ჩაჟს ლახსგურდა.
 ესლრი ლათხვარიიალათე,
 თინათდ ბაჟინ ათჟემ –
 ავთანდილ ვეშვდ ანტახ,
 ქალამყაჰან ჰაყბას ეშხვი!
 ავთანდილ ვეშვდ მად ანტახ,
 აჩად ლათხვარიათე.
 ნათხვარე ხევი ადთხუურე,
 ტახტილდ ადგე ჟიჯუარეში,
 ჩუ ესგურდა ეჩეჟინ.
 ქალაისგიდა მინდვერთეისგა,
 სემი ლახვბა ჩუესნვანე –
 სგა ლახვბოლარ იმხან ანლრიდ,
 ჩუესგურდად ამბავ მაქევედ?
 – ადო ჯვედიად დემა ჟუფშვედე!
 ფედიას ამეჩუ ესგურდად,
 ხოჩა ამბავდ ახამბავედ!
 – ნა მაი ამბავ აჯიმბვად,
 ნა ხვიშდ სემი ლახვბა,
 ონლურდად ნიცე პილუშ,
 ეშხვი მარე სგობინ ლაგვხვიდ,
 მეშხა ჩაჟჟი ჟიხასგურდა,
 ლულაი თხუმდ მარგალიტ ხაად,
 – ხოხვრა მუხვბად ჟიოგვჩიშ,
 სგახაფხეჟი აჯ მარა.
 – აჯნემ ხმალილდ მად იშგედ,
 მარდახვშ ჩუადკააფე.
 ათჟამ ვოშვინ ავთანდილ,
 ჟი ოთკვანე შირას ჟიქანქა,
 ჟიოდრინე მუყვამ შდულთე,
 ჟიათკადუნ აფრასუანთე.

ავთანდილი მიდის სანადიროდ,
 თინათინ ჩემო სულუო და გულუო,
 საგ ზალი მომიშხადე სანადიროდ!
 – ოი, ჩემი საგ ზალი რა იქნება,
 – შენი მშვილდ-ისარი იყოს!
 ცხენზე შეჯდა ავთანდილი,
 მიდის სანადიროდა,
 თინათინმა შესძახა,
 ავთანდილ უკან მობრუნდი,
 მეთამბორე ერთი ყბაზე!
 – ავთანდილი უკან არ მობრუნდა,
 ნავიდა სანადიროდა.
 ავთანდილმა ინადირა,
 ძელეებისგან ტახტი დაიდგა
 და ზედ დაბრძანდა მასზე.
 – გაიხედა მინდორშია,
 სამი კაცი დაინახა.
 – ვინა ხართ, საიდან მოდიხართ?
 ყველაფერი მიამბეთ,
 თორემ შორს ვერ გაგიშვებ,
 ახლოს აქვე დამიჯექით!
 კარგი რამე მიამბეთ.
 – ჩვენ რა უნდა გვიამბოთ –
 ჩვენ ვართ სამი ძმანი,
 წყლისა პირსა მოვდიოდით,
 ერთი კაცი წინ შემოგვხდა,
 იჯდა იგი შავსა ცხენზე,
 მუხლებამდე მარგალიტით.
 უმცროსმა ძმამ დაგვასწრო,
 ხელი სტაცა იმ კაცსა.
 იმან ხმალი არ იკადრა,
 მათრახით ძირს დააგდო.
 – გაეკიდა უკან ავთანდილ,
 მიადგება მაღალ კოშკსა,
 თოქს ზემოდან გადააგდებს,
 ისე ავა კოშკის თავზე
 და ააღწევს აფრასუანთან.

ინფორმატორი ბაგრატი მიხეს ძე კაკრიაშვილი
 1957 წ.

41. აკენა მაკენა

აკენა მაკენა ჳვილა ჩუქვაან თაშილდ მიშხენა აჯა იშა მეერა?
აკენა მაკენა ყორეს ქვემოთ ყველი შვეინახე ის ვისი იქენბა? –

– აჯა მერბიელიშ მეერა
მერბიელ იშ ლამედვენე?
– მერბიელ ტაბლს ლამედვენე,
ტაბლ იშა მეერა?
– ტაბლ ძვარილიშ მეერა,
ძვარილ იშ ლამედვენე?
– ძვარილ ლელვს ლამედვენე,
ლელვ იშა მეერა?
– ლელვ მუშკიდიშ მეერა,
მუშკიდ იშ ლამედვენე?
– მუშკიდ ჯაყვს ლამედვენე,
ჯაყვ იშა მეერა?
– ჯაყვ მლდელიშ მეერა,
მლდელ იშ ლამედვენე?
– მლდელ გიცარს ლამედვენე,
გიცარ იშა მეერა?
– გიცარ ბიდააშ მეერა,
ბიდა იშ ლამედვენე?
– მიჩა ჟრს ი ნყალობს.

– ის ხაბაზის იქენბა
ხაბაზი რას მომცემს?
– ხაბაზი ლავაშს მომცემს,
ლავაში ვისთვის მექენბა?
– ლავაში ყასაბისთვის მექენბა,
ყასაბი რას მომცემს?
– ყასაბი ხორცს მომცემს,
ხორცი ვისთვის მექენბა?
– ხორცი მჭედლისთვის მექენბა,
მჭედელი რას მომცემს?
– მჭედელი ჯაყვას მომცემს,
ჯაყვა ვისთვის მექენბა?
– ჯაყვა მწყემსისთვის მექენბა,
მწყემსი რას მომცემს?
– მწყემსი ვერძს მომცემს,
ვერძი ვისთვის მინდა?
– ვერძი ლმერთისთვის მინდა,
ლმერთი რას მომცემს?
– თავის კურთხევას და ნყალობას.

ჩაინერა ნაპო კაკრიაშვილიმა 1972 წელს უშგულში საბედ ქელიძე-კაკრიაშვილისაგან.

აროოლ მაროოლ

აროოლ მაროოლ ცხეკი თხაროოლ, ივანე ი მიჩა გეზალ ბოგს ისკენენ ი ნიცს ტენხიხ (კაცო
კაცუნა ტყის მგელი, ივანე და მისი შვილი ხიდიდან ხტებთან და წყლიდან გამოდიან):

ბოგს მაი ათყარ?
– მიჟდ ლაინუუხე,
მიჟს მაი ათყარ?
– ცხიკდ ლაილაფრე,
ცხიკს მაი ათყარ?
– მაროოლ აქაჩ,
მაროოლს მაი ათყარ?
– ჩადგან,
იმე აშდისხე?
– გვალა თხუმი,
მაი ოთფაანეხ?
– ციცვი ყვიჟე-პერშედა.

– ხიდს რა მოუვიდა?
– მზემ, შეინოვა,
– მზეს რა მოუვიდა?
– ტყემ შეიფარა,
– ტყეს რა მოუვიდა?
– კაცუნამ მოჭრა,
– კაცუნას რა მოუვიდა?
– მოკედა,
– სად დამარხეს?
– სანეხეს თავში,
– რა უკურთხეს?
– კატის გულ-ღვიძლი.

ჩაინერა ნაპო კაკრიაშვილიმა 1972 წელს უშგულში ნუცა ანტონის ასულ ნიჭარაძე-კაკრიაშვილისაგან

ნანილა ი ქუჩ-ქუჩილა –
 ნანას ჯექენი ისგი დედე.
 ნანილა ი ნანილა –
 ისგვა ლაყვრას მიჟ ხენდენი.
 ნანაა ლადელ სივ ლაჯქამა –
 ხოზა შაარემი იაქუხი.
 ნანილა ი ქუჩ-ქუჩილა –
 ამელეჟა ბოფშარ ანდრის
 ეშხვი ქააცი უჟულდ ახლვახ.
 ნანილა ი ნანილა –
 აჯა ისგვი მეერა.
 ნანაა ლადელ სივ ლაჯქამა –
 მამა გზაერხან ანკდენი
 აჯა შვიდებდუ ლოგვკადა.
 ნანილა ი ქუჩ-ქუჩილა –
 ლერქვალს ი ბაჩლარს აჯკიდე.
 ნანილა ი ნანილა –
 დედე ლერქვალს აჯშხებნე.
 ნანაა ლადერ სივ ლაჯქამა –
 ჟახირიანუ აჯფასა.
 ნანილა ი ქუჩ-ქუჩილა –
 მამა ლათხვართუ ადრინე
 კვიცრაა მიჭულდარს აჯკიდე,
 ერსკნი მიჭულდარს აჯკიდე.
 ნანილა ი ნანილა –
 მამა ლალაშვალთე ადრინე
 ეჩუნ ხოზა ჯანარს აგვკიდე,
 ოქერს ი ვარჩხილს აგვკიდე.
 ნანაა ლადელ სივ ლაჯქამა –
 ლუნყუურე ლადელუ ჯაარ.
 ნანილა ი ქუჩ-ქუჩილა
 შიშდ ამხანაქა ხოლა თხაარე!
 მიშვი ბოშვილდ ჩუ იჟჟუნი,
 ლუნყუურე ლეთუ ხაარ.
 ნანილა ი ნანილა
 ბიდაა ჟურულდ მიშგვა ბოფშილდს!

ნანილა და ქუჩ-ქუჩილა –
 ნანას გეტყვის დედა შენი
 ნანილა და ნანილა –
 შენს სანოლს მზე მოეფინება.
 დედა გენაცვალოს –
 კარგი კაცი გამოსულიყავ.
 ნანილა და ქუჩ-ქუჩილა –
 გზაზე ბავშვები მოდიან
 ერთი გუნდა ძილი მოაქეთ.
 ნანილა და ნანილა
 ის შენტვის მინდა.
 დედა გენაცვალოს.
 მამა მგზავრობიდან მოვა
 ის მშვიდობით მოგვსვლოდეს –
 ნანილა და ქუჩ-ქუჩილა –
 ტანისამოსს და ფეხსაცმელს მოგიტანს.
 ნანილა და ნანილა –
 დედა ტანისამოსს შეგიკერავს.
 დედა გენაცვალოს –
 სახელოვანი გამოსულიყავ.
 ნანილა და ქუჩ-ქუჩილა –
 მამა სანადიროდ წავა
 ჯიხვის რქებს მოგიტანს,
 არჩვის რქებს მოგიტანს.
 ნანილა და ნანილა –
 მამა სატაციოოდ წავა
 იქიდან კარგ ხარებს მოგვიყვანს,
 ოქროს და ვერცხლს მოგიტანს.
 დედა გენაცვალოს –
 მშვიდი დღე გქონებოდეს.
 ნანილა და ქუჩ-ქუჩილა –
 ნადი აქედან ცუდო მგელო!
 ჩემი ბავშვი იძინებს,
 მშვიდი ღამე უქონებოდეს!
 ნანილა და ნანილა –
 უფალი შეენიოს ჩემს ბავშვს!

ჩაინერა: ნაპო კაკრიაშვილიმა. ინფორმატორები თეკლე ჩარკვიანი-კაკრიაშვილი (84 წ.) ბა-
 ბო ნიჟარაძე-ქელიძე (70 წ.)

43. თემი ნაგანხარ ლიმიზირ

ჯიმიზირ თემი ნაგანხარ,
 ჯიმიზირ ხოლა გეიმიზიანი,
 მეშხე თეემიზიანი, ქრულ თემიშხანი,
 ამახებანი: მარახანი, ზურალხანი,
 ზურალ ლეს ისგვი მუგვეფი,
 ჭაშ ი გეზალხანუ ალგოფელი.
 მეშხა ბაჩს შდიქ ათგას,
 სი სტარვინუ ჯაარ ჯგრაგახანი,
 ლეაფმარე ლეს ისგვი მუგვეფი –
 იეხვი გეზალხანუ ალგოფელი,
 მეშხა ბაჩს შდიქსუ ხაგემ,
 სი სტარვინუ ჯაარ ჯგრაგახანი.
 ბეშვეფ ლეს ისგვი მუგვეფი –
 დიეში მუეშხანუ ალგოფელი.
 მეშხა ბაჩს შდიქსუ ხაგემ,
 სი ჯგრაგაუ ჯაშიდ.
 ჩუე აღბაჩეველი, ჩუე აღკაცეელი,
 ისგვა ხოლა თეემ მსგდი,
 სი ჯგრაგაუ ჯაშიდ.
 აბაჭკე მეშხე კოჯ, ქანკად მეშხე მაარე –
 მეშხე ჩააფშე ი ჰუნგირშე,
 მეშხე მადრაჯ ხულვანი,
 სგაადეყიჲ მეშხე მადრაჯ ქულვათე,
 ყი ანტიხ მეშხე ჰიჯე,
 ჩესდე მეშხა ბაჩი, ბაჩ ჩადქალვანი,
 იმყივა აჯა ადჰინანი ი ადფრანანი –
 აჯყი ადჰინეჰს ი ადფრენს
 ისგვი ხოლა თეემ ი გუშე მსგდი,
 სი ჯგრაგაუ ჯაშიდ.
 იარდევა ალა ჩუ ლაიშას, ლალემას, ადბას –
 სტარინუ, ხარ, ლერბეთუ ხაშიდ.
 ხოქაბიე ხოლა თე-გვი ი ჰაყბა,
 სტარინუ ხაარ ჩიხანი!

თვალნაცემის შელოცვა

შეგილოცავ ნათვალევისაგან,
 შეგილოცავ ავგულიანისაგან,
 ავგულიანისაგან, შავთვალეანისაგან,
 შავთვალეანისაგან, ჭრულთვალეანისაგან,
 მტრისაგან: კაცისგან, ქალისგან,
 ქალი იყოს შენი მღლეელი –
 ქმარ-შვილისგან დაიღალოს,
 შავ ქვას კბილი დაადგას,
 შენ ჯვარი გენეროს წმ. გიორგისაგან.
 კაცი იყოს შენი მღლეელი –
 ცოლ-შვილისგან დაიღალოს,
 შავ ქვას კბილი დაადგას.
 შენ ჯვარი გენეროს წმ. გიორგისაგან.
 ბავშვი იყოს შენი მღლეელი –
 დედ-მამისაგან დაიღალოს,
 შავ ქვას კბილი დაადგას.
 შენ წმ. გიორგი შეგვენევა.
 დაითრგუნოს, დაილაზვროს
 შენი ავი თვალით შემხედვარი,
 შენ კი წმ. გიორგი გწყალობდეს.
 გასკდა შავი კლდე, გადმოვიდა შავი კაცი.
 შავი ცხენით შეკაზმული,
 შავი მათრახი ეჭირა,
 ჩაყო მათრახი შავ ზღვაში,
 ამოიყვანა შავი გველი,
 დადო შავ ქვაზე, ქვა ამიშხინდა,
 როგორც ის დნება ტყნება, ხმება,
 ისე დადნეს, დატყნეს, გახმეს,
 ვინც შენთან ავი გულით და თვალთ იყოს.
 შენ ჯვარი გადაგნეროს წმ. გიორგიმ.
 აგცდეს ნათვალევი და რისხვა.
 ვინც ეს დალიოს, შეჭამოს, შეიბას ჯვარი ენეროს.
 ავი გული, დაგონება და თვალი ასცდეს.
 ჯვარი გენეროთ ყოველმხრივ.

ჩანერილია ნუცა ანტონის ასული ნიფარაძე-კაკრიაშვილისაგან 1980წ. (70წ.) ნ. კაკრიაშვილი

44. ქალსა ვისმე

ქალსა ვისმე ერქვა ნათელი.
 რიდე ესხა აბრეშუმისა,
 სამსა თითსა ეცვა ბეჭედი.
 შუა თითზე იჯდა აღმასი:
 – აღმასს მარცხნივ-იაგუნდი,
 ბეჭდის გულში ანგელოზია,
 ანგელოზი-ზეციერი.
 ქალსა ვისმე ერქვა ნათელი.
 ინფორმატორი მაქსიმე დავითის ძე კაკრიაშვილი
 (42 წ.) 1972 წ.

45. უშგულები ვაჟაკები (პოეტური ინტერპრეტაცია)
(უაპარედა)

დიდება „ჯგრაგს“ მონადირის!
შენ გემორჩილება დაღთ საბრძანებელი,
ვაჟაკი მონადირის მფარველი ხარ,
ცოდვილი მონადირის განმსჯელი ხარ.
სასიშის თვეში თოვლი დაყარა,
სასოფლო ნადირობის ჟამი დამდგარა,
ახალბედა და მონიფულ მონადირეთ
ჟინი ნაეკიდათ ნადირობისა.
სანადიროდ ემზადება უშგულის ლამპა;
მშვილდი გაპოხეს, ისარი გაღესეს,
მუჯრა გაიმზადეს, ჯაბრალ ჩაიცვეს.
ცისკრის ვარსკვლავის ლოდინია,
კერიასთან სანთელი ანთია.
ცისკრის ვარსკვლავიც ამოსულა,
– დიდება „ჯგრაგს“, „დაღ“-ბედნიერს!
უშგულის ახალი ვაჟები,
უშგულის განთქმული მონადირენი –
იკრიბებიან ბერეჟიანის სახლ-კოშკში
სანადირო თადარიგს ადგენენ.
ამალამ თქვენი სადგომი
ბერეჟიანის კოშკი იქნება.
მეორე დილა გათენდა,
ყველანი სიზმარს უჩივით.
ერთმანეთს რომ შემოხედეთ
ერთურთის ფერი არ მოგწონთ.
გამოსულხართ სადგომიდან
ორშაბათს გათენიისას –
სოფლიდან გზას გასდგომიხართ,
სტარუნს ინერთ თითოეული –
„ჯგრაგი“ სევს მოგვეცემსო.
ლაკერამ ხიდზე რომ გახვედით –
ყვავმა დაგჩხავლათ მარცხნიდან –
– უჩვეულო ნიშანია –
– უკან დაბრუნება გვიჯობს!
ლახვის ვაკეს გასდგომიხართ –
თოვლის გაკვალვა გიჭირთ,
თოვლი ნორმაზე მეტია,
– უკან დაბრუნება გვიჯობს!
ზემო ლახვის გასასვლელთან
თბა-კვიცრა გამოგიხატათ,
თითო ყველამ ესროლეთ,
ბენვიც ვერ გააგდებინეთ.
არ ენიშნათ კარგად ესეც,
იქნება მისანი იყო.
უფროსნი ეუბნებიან –
– უკან დაბრუნება გვიჯობს!
შხარის ფერდობს მისდგომიხართ,
ჟიბე დიში ჯიხვით საცხეა.
სგიმის მხრიდან ასვლა გინდათ,
ამაყებმა ნამყვამი არჩიეს.

გეგი შეხედავს ჯიხვებსა –
 – რა მშვენიერები დგანანა,
 რქა-რქაზე გადაუგრეხავთ,
 მგლოვიარეთა გვანანო.
 დოდაილ მაგარი მუხლის
 ფერდობზე იკვლევს გზასაო.
 ჯიხვთ ეჯიბრება სირბილში,
 ჯიხვებმა იუკადრისეს,
 ზემოდან ფშინვა დაინყეს,
 ზემოთ ნავიდნენ სანებში,
 ვაჟებიც იქით გაუდგნენ.
 აჰა, მიადგნენ დიდ ფერდობს,
 საშიშს და ხიფათიანსა.
 წინ წასვლას ყველა თაკილობს,
 თოვლია გასაკვალადა.
 წინა ლეკუტის შვილი –
 მსგავსია მურზა-ბეგისა,
 წინამძროლობა იკისრა,
 მას გაჰყვა ყველა ძალადა.
 შიშის ზარი აქვთ შემჯდარი,
 არავინ იმჩნევს თავადა.
 დალებს შეეფარნენ ჯიხვები,
 დალებმა ნივილი ასტეხეს!
 დალები განრისხებულან,
 სისხამი დილის ხან ზედა.
 ზვავმა იქუხა საშინლად,
 ნამყვამის ქედი კლდიანი
 ჩამოქცეულა ძირადა.
 რა ავი ტაროსი არი –
 ხევები გაჰყვირიანო,
 ჯიხვები გაღმა გაცვივდნენ –
 რქებით კლდეს ეკიდებიან,
 გამოქვაბულებს მიმართეს
 დალების საუფლოსაო.
 ხელალებულთა თავზედა
 მთები იმსხვრევა იმტვრევა,
 ცა ტირის მარაგიანი.
 ოხერო ნამყვამის მთაო –
 ყოფილხარ ლალატიანი.
 შეყრილან მალლა ეშმაკნი,
 თოვლი დაუშვეს ჩქარიო.
 ქვეშ დაიტანა ვაჟკაცნი –
 ორმოცი მემომარია;
 თოვლში მარხია თოფები,
 მათი კაცობის დარია,
 ხევში ჩარეკა ყველანი,
 ყაბალახ-ბანდულიანია,
 მაცნე გადარჩა შემთხვევით –
 კახაბერ ნაზავარია.
 ზვავის ცხენზედა შემოჯდა
 ხევში ჩავიდა მთელია.

ქარბუქმა კვამლი გაფანტა,
ყორან-არნივი აჩხავლდნენ.
ზემოდან უთვალთვალებენ
ზვავის ნაქნარსა ძნელსაო.
ვაჟკაცთ ჩოხების ნაგლეჯნი
ეყარა გაღმა ხეესაო.
ქოჩორიც ბევრი მოსჩანდა,
ნაზარდი უღვაშიცაო,
ავი ზრახვანი აღეძრათ
გულ-ღვიძლი ავირიდოთო,
ჯერ გვამებს ნულარ ვიკადრებთ,
თვალეები ამოვთხაროთა.
კახაბერი ხარივით ბლავის,
ხელებსა იქნევს გრძელსაო,
სად მიხვალ შაო ყორანო,
სად მიახედებ პირსაო!
– შენ ვაჟკაცს არვინ შეგაჭმევს
წვერულვამ აყრილ დევსაო!
– მარტო ვარ მარტო ვიბლაგლებ
არავინა მყავს მოზარედ.

კახბერ

სოფლისკენ გეზი აიღო,
გზაზე მოსთქვამდა ბევრსაო.
შორიდან შემოეგებნენ
ეს რა ღვთის რისხვა ხდებაო,
ქალი და ბავშვი აკივლდა
მოხუცნი ბანზე დგებაო.
ოჰოი, უშგულელებო,
ემშაკის დარი დგებაო!
ქუდმოხდილმა და ქამარ შეხსნილმა
საყდრის ზღუდესთან მუხლი იყარა.
დაბოლმილმა და ფერდაკარგულმა
წმ. გიორგის წყენით შეჰკადრა –
რა განყენინეთ ჩვენი მფარველო!
რად მიგვატოვე ბედის ამარა!
განრისხებული დალი ფაფარა,
რალად მოუშვი ჩვენზე თაკარა?!
ფიბიანის რომ მოაღწია –
ბავშვები ეკითხებიან,
ქალიშვილები ეკითხებიან,
მოხუცნი ბანზე დგებიან –
კახბერ გმირის შვილო –
ჩვენი ვაჟები სად არიან?!
ო, საბრალო ბავშვებო,
საცოდავო ქალიშვილებო,
სვეგამწარებულო მოხუცებო!
– უბედურება გვეწვია –
კარგი ვაჟები დაილუბნენ,
ორმოცივე ზვავმა დაფარა.

- ბავშვები ატირდნენ,
ქალიშვილები აკივლდნენ,
მოხუცი სიბერეს წყევლიან.
- მიდის გზაზე კახბერილა -
ჩაჟაშში შემოსულა.
- კახბერ კარგო ვაჟკაციო!
- ჩვენი ვაჟკაცები როგორ მოდიან?
- ო, საბრელა ჩაჟაშლებო
თქვენი ვაჟკაცები არ მოვლენ!
- ორმოცივე დაილუპა!
ქალიშვილები აკივლდნენ,
ზოგი მდინარეში გადახტა.
- განუგრძია სვლა და გეზი -
მოთქმით მიდის ფაკვილდიერზე,
ჩაჟაშიდან კივილი ისმის,
მუყმერი აფორიაქდა.
- მუყმერის ამაყი ქალიშვილები -
ნინ შემოგებნენ კახაბერს.
კახაბერ კაი მამისშვილო -
ეს რა ღვთის რისხვა დაგვატყდა,
ჩვენი ვაჟები სად არიან?!

- ო, საბრალო ამაყო ქალიშვილებო,
ამაყო ქალიშვილებო,
თეთრო ქალიშვილებო,
ამაყი ვაჟები არ მოგივათ!
ერთმანეთის იმედი დაგიკარგავთ,
ორმოცი ვაჟკაცი დაილუპა.
- თეთრმა ქალიშვილებმა
თეთრი თავსაფრები
ტალახში ისროლეს,
ლოყა-ლანვები ჩამოიკანრეს.

უშგული

ზარი ჩამოჰკრეს უშგულში:
ლამარია ჟიბიანისა,
ფუსდ-ბუასტი ჩვიბიანისა,
მაცხოვარი ჩაჟაშისა,
მაცხოვარი მუყმერისა -
გუგუნებენ საზარლისად.
მოხუცი გაიძახიან:
- ყველამ ნამოილოს ნიჩაბი,
თან დაიკაოს საგზალი, -
ლამარია იყოს ჩვენი მშველელი.
- უშგულის ხევი დაიძრა,
შხარისკენ ეშურებაო!

კაცნი

დიაცნო ჩვენო სოფლისა:
- ძალა მამრის და მდედრისა
განსაზღვრულია უფლისაგან,
თვისება-მოვალეობაც

დადგენილია ოდიტგან,
ჯგრაგი მდედრს არ მიიღებს
საჯიხვე-სანადიროსა!

ქალნი

კაცნო გაიგეთ, ისმინეთ:
– მომხდარი ცოდვა-კითხვანი
საქმეა ეშმა-ქაჯისა
და არა მამა-უფლისა,
ამისათვის არ განგვიკითხავს
შემნდობი ცოდვა-მადლისა.

მოხუცნი

ქაჯ-ეშმას ნამოქმედარსა
ველარ მიუსწრო ჯგრაგმა.
– უსამართლო ხართ ზვავებო,
ბრმასავით დაიარებით!
ბევრი ვაჟკაცი განირეთ,
ბევრი ქალ-ბავშვი ატირეთ,
უმნეო ბავშვნი დატოვეთ,
მოხუცნი თვალსუჩინონი.
– ხევ-ხუვში მიდის მათი გზა,
წინ ქარბუქია, უკან გრიგალი,
მათი ფეხის ხმაზე ზვავნი წვებიან,
მათი ტირილით ზეცა ირყევა,
გოდების ექო ირგვლივ ირხევა.
– მაშხლების შუქის ფონზედა,
ლამე ქარბუქში მიდიან –
ვისაც ცოტა რამ შეეძლო,
ვისაც კი ღონე მოსდევდა.
– ვიჩქაროთ, დროზე მიუსწროთ
ნივერმა არ დაგვასწროსა,
რომ განწირულთა ვაჟკაცთა
გვამნი არ წავვიბილწოსა!

მარეხი

ოპოი, მოსთქვამს მარეხი:
– ავი ნიშანი მეჩვენა
წუხელი ღამე ცაზედა,
ამტყვასგ-ვარსკვლავნი ცვიოდა,
კოშკებს ხედებოდა თავზედა.
მიცვალებულთა სულეხი
აფორიაქდნენ ცაზედა.
ბევრი ვუშალე ქმარ-შვილსა
არ დაიშალეს ჯიბრზედა.
– ივაი, ჩვენს მოსწრებასა!
– ძალა გვეყოფა ჩვენაო?!
– ან დალუპულთა პოვნისა,
ან მათი მოსვენებისა,
ოხერო წუთისოფელო –

გაგვწირე ათასფერადა.
რა არის ჩვენი სიცოცხლე
სოფელში უვაჟკაცოდა.
ჩამოსხდებიან ორბები
არ გაირვეენ ყორნებსა.
ატირდებიან ობლები
მონატრებული მამებსა.
კაცი ვერსაით წაუვა
თავის ბედისა წერასა –
სადა ხარ ძმომ გიორგი –
მომტყდა მარჯვენა მხარია,
ცაზე დაბნელდა ღრუბელნი,
მინაზე გახმა თოვლია,
ქმარიც იქავე მეგულვის
უნდა შევავლო თვალია.
კლდე-ღრეს მივიკვლევთ თოვლშია
ნიჩბების მოუსმელადა,
სიცოცხლეს არაფრად ვაგდებთ –
ბედია წინამძღოლადა,
გავალთ თუ დავიღუპებით
არავინ იცის სწორადა.
– ავახმე წუთისოფელო
ავად გაგვწირე ავადა,
თუმც ყველა წარმავალია
აქ არ დარჩება არადა.
ტიალი წუთისოფელი
ხილვას არ გვაცლის მზისასა.
ვერაგი არის ბუნება –
ანყოზს სხვადასხვა ღვინებსა:
გვშობს, გვასაზრდოებს ძუძუთი
ვით კაი დედა შეიღებსა.
ბოლოს გვკრავს წიხლსა
და ყველას დაგვაკრეჭინებს კბილებსა.
და მერე ჩვენგან ის შექმნის
ათასგვარ ჭია-ღუებსა,
ბოლოს იმათაც წყეული
სუყველას მოულხინებსა –
ცალკე თუ ერთად მიწაში
ჩადებს და მიაძინებსა!

დავითი

წინ მიიჩქარის დავითი
ასაკოვანი მოხუცი.
სანადიროდ ვერ წავიდა
დრო აღარ იყო თავისი.
დაბერდა მშვილდი ძირს დადო,
მალდა კლდეში დევს სადამე;
სამი შვილი აქ ეგულვის –
ოჰოი, ჩვენო ვაჟკაცნო
მგონი თავს წამოგადექით –
გიერგე, ბესი, ბექაილა –
ძმებს თქვენ ვერავეინ ვერა გჯობდათ!

ნამყვამი

ნაომარ ველს ჰგავს ხეობა –
 იდუმალ უკუნეთსაო,
 – როგორ ვერ გხედავთ ყმანვილნო
 ულვაშ აშლილნო ახალნო!
 – არავინ არჩევს ამ ღამით
 ვისი შვილია ან ქმარი.
 ანუ ვის ნახავს ვის გვამსა
 ვერავინ ამჩნევს სახითა.
 – ღამეც თენდი, ღამეც თენდი,
 ღამეც რად არ გათენდები?!
 უჭირთ და არვინ უჩნდებათ
 დაალევიონ ნყალია.
 ღმერთო შენ გებრალებოდეთ,
 ღმერთო შენ შეგვიწყალია.
 – შხარას შეუკრავს წარბები,
 ქვემო-ნამყვამის ქალასა.
 მთვარეც გაგვცილდი ტიალო,
 გაგვშორდი გაგვეცალეო!
 რას დაგვცქერე გახარებული
 ტირილი დაგვაცალეო,
 ცივი ხარ როგორც ყინული
 და უსიცოცხლო რამეო
 შენც მალე განახავთ დაბურვილს
 დღეს იქნება თუ ხვალეო.
ობ, რა ძნელია კაცებო –
ძმას რომ ძმა გაეყაროსა,
 ტირის სუყველა ქალ-კაცი,
 სუყველამ შეგვიბრალოსა!

ბაგაშის ბექა

ბაგაშის ბექა მოსთქვამდა,
 ნიავს მოჰქონდა გოდება...
 შეხედავს სანადიროთა
 გონება დაუბნელდება.
 ბევრი იმსხვერპლეს ტიალთა,
 დაფარეს თეთრმა ლოდებმა.
 საბრალო მონადირენო
 დამხვრჩალნო ხევის ძირსაო,
 ჯიხვების მუქარა ზედა
 ღამეს ათენებთ გრილსაო.
 მოგშივდათ პურსა ვერა სჭამთ,
 შიგ რთვილი გამოდისაო,
 თოვლი ნათხარი ტოტითა
 სალოგინეთა ძირსაო.
 კაცი ვერსად ვერ წაუა
 თავის ბედისა წერასა,
 მოფრინდებიან ყორნები
 არ გაირევენ ძერასა.
 ნუთი სოფელი ასეა
 დღეს ღამე უთენებია,
 ზოგს თუ აქვს ღვინი ქორწილი,

ზოგი სიმწარით ღელავსა,
მდიდარიც ბევრი მინახავს
ოხრად ტოვებდეს ყველასა!

ნინა ლეკუტის შვილი

ნინა ლეკუტის შვილი
მსგავსია მურზა-ბეგისა,
ლეკუტ შენი მძიმე მოთქმა
ლადგიმის ქვას ცრემლს დაადენს.
– ოი, ჩემო სიბერეო –
სიპსა ქვასა დაედრები.
– დაჯდება და ველარ დგება
მუჯრაზე დაენონება.
რაც უნდა კარგი სიტყვა თქვას
არავის მოენონება.
– ჩავეარდი საგონებელსა –
ვით ბერი ხარი მორევსა.
ვინევ და ვერ ამოვსულვარ –
ოი, ამ ჩემსა ღონესა,
უშვილოდა სჯობს სიკვდილი
კაცის ასეთსა ყოფასა!
– შე ცოდვიანო სიკვდილო
ემშაკის დახვალ კვალზედა.
შენცკი ნუ მიხვალ სიკვდილო
დედისერთაის კარზედა!
ნანაი ერთი შვილისა
რით ვანუგეშო ჭკუაზედა.
– ბობოქარობდა მამაი
აბჯარნი მომცა ტანზედა!
ვებრძოლო, ვილას ვებრძოლო?!
მტერს შეკვდომოდნენ მაინცა!
– ბოლოს თქვა-სიბერკაცითა
სიტყვას არ უნდა რბილობა,
ათასად გვარი დაფასდა,
ათი ათასად ზრდილობა,
თუ კაცი კაცად არ ვარგა,
რას არგებს გვარიშვილობა?!
– კაცობისათვის გამოვა –
ულვაში, თმა და ნეურია,
დათესაც ასხია ბალანი,
აბა ის რალას მქმნელია,
ღმერთს ნუ შევრისხავთ კაცებო!
სოფელი ისევ დიდია,
უფალსა გაჩენილისთვის
თვითონვე მოუხედია!

მარეხი

ოჰ, ულმობელო ყორნებო
გლოვა არ იცით მკვდარზედა,
რაც უნდა კარგი ყმა იყოს
ცრემლი არ მოგდით თვალზედა.
შეიმოსებით შავადა
თეთრს არ ჩაიცვამთ ტანზედა.

გაითხუპნებით სისხლითა
გადახვალთ შხარას თავზედა.

მეორე დღე

მეორე დილა თენდება,
დოვლათი აღარ ქრისაო,
თენდება, თუმც რას თენდება
დიდო ღამეო შხარისავ,
ამოხვალ ნურცა ამოხვალ,
ცისკარო გამთენიისა.
დაჰყეფე ღვემლავ, დაჰყეფე
შე შავის პატრონისაო.
ზვავში მარხია პატრონი
თოფითა კაჟიანითა,
ღამეს ათენებს გმინვითა
უიღბლო ბედის გამობითა.

უშგული

ატირდა მთელი უშგული,
ზარსა სცემს მთა და ბარია,
გამოესალმა სოფელსა
ორმოცი მეომარია,
ორმოცი კოშკის პატრონი,
კაი ყმა კაი ჯარია,
ჩვენის ბრალით და ცოდვითა
ინვება მთა და ბარია,
ვერ გაიმარჯვებს ვერავენ
სიკვდილთან მეომარია.
ვილამ დაიცვას მტერთაგან
სოფელი ნაოხარია?
ვილამ გაზარდოს ვაჟები
ვეფხვისებრ მეომარია?!

სვანეთი

უშგულში უბედურებაა,
ექო მოედო სვანეთსა!
უშგულში უბედურებაა,
მთელი სვანეთი იქ არი.
ზარის გუგუნით მოანყდნენ –
კალა-ხალდე და იფარი.
ატკვერის მხრიდან მოზვავდნენ –
ქვემო სვანეთის მხედარნი.
ჩოლურელებიც მოვიდნენ.
ლაშხელნი დაუდეგარნი.
– ფერხულ-სიმღერა შეიქმნა:
ჟაპარედა, უშგულა-მახელვაჯარე!
მთელი სვანეთი გუგუნებს –
ჟაპარედა უშგულა-მახელვაჯარე!!!

ნაპო კაკრიაშვილი
2008

46. თამარ დედოფალი უშგულში
(1204 წ.)

ბუკის ხმა და ზარის რეკვა
ლალხორისკენ უხმობს ყველას,
ქვიშისფერ ბედაურითა –
თამარ დედოფალი მობრძანდა.
– ქარი არხევს მეფის რიდეს,
დროშის მაღალსა კალთასაც.
სპამრავალია თამარი,
უშგულს ყრილობა გამართა:
– რაინდნო, მთისა ვაჟკაცნო!
ვაშენოთ ციხე-კოშკები,
მტრის დასახვედრად ვამაგროთ
ჩრდილოეთისა კედლები!
– დიდება თამარ დედოფალს
თაიამარალი,
ღეთისმშობლის ნებით მოსულხარ
თაიამარალი,
მაცხოვარი გილოცია
თაიამარალი,
ავგაროზნიც შეგინირავს
თაიამარალი,
ადიდენ ერთობილი საქართველო
თაიამარალი,
ერთობილ სვანნი
თაიამარალი,
ხევი უშგულისა
თაიამარალი!
– ამენ, ამენ ამენ!!!

2007 წ.

ნაპო კაკრიაშვილი

47. განთიადისას

განთიადისას შხარას ფერდობზე
დაიგრძილებს თოფი ბერდენი.
ლაზვის ჯგრაგის ნაწყალობევი
გადმოეშვება ჯიხვი ბერგენი.

ბედნიერება რა გინდა მეტი?

ნისლს გადაიყრის ენგურის პირი,
ხარი და ძროხა აბუბუნებდა.
ახმაურებდა უშგულის ხევი,
რიჰოს შანგებიც აგუგუნებდა.

ბედნიერება რა გინდა მეტი!

ნ. კაკრიაშვილი
2007

ნაანული (მზეთუნახავი)

კოშკიდან ნაანავს უშვებდა
ქალი სიმაქი ნაანული.
ვაჟკაცი აფრინდებოდა,
მთვარე მზით ამოქარგული.
ძირს დახვდებოდა ჭიხვინით
ზურგმიშვერილი ტაიჭი.
გაიღვებდა მხედარი
მთა-გორიანი ნაბიჯით.

ნ. კაკრიაშვილი
2008

48. ნათესავებს!

„ვისაც თავისიანი სძულს
იმას ღმერთიც არ უყვარს.
და თუ მაინც გაიძახის ღმერთი მნამსო
ე. ი. მატყუარაა და მლიქვნელია“.
ნმ. იოანე ღვთისმეტყველი

მეგობარი, ამხანაგი –
აირჩიე, კარგია.
ნათესავი მუღმივია –
ცუდია თუ კარგია!
ვისწავლოთ პატიება,
ურთიერთის გაგება,
ძალა ერთობაშია –
წინაპართა თქმულია!
დრო ძალზე ჩქარა მიჰქრის,
ახლობელი გვერდით უნდა გახლდეს,
საყრდენი იყოს ზურგის,
ფარი და ხმალი გახდეს.

ნ. კაკრიაშვილი
2008

ადამიანი ღვთის სახეა,
შენ ძალღს არქმევ სახელსა მისსა,
ეს ქმედებაა კაცუნებისა,
ეს ხომ ცხადი გმობაა ღვთისა.

2008
ნ. კაკრიაშვილი

49. სტიქია, ზვაევი (1987)

მთა-კლდენი თეთრად ქათქათებს,
გაყინულია წყალ-მთანი.
თოვლი წარღვნას გვიპირებს –

აღარსით არი კაცი ხსნანი.
 მთელი სოფლები იქცევა,
 მეორედ მოსვლაა სწორედა!
 მოანგრევს ზვაეი ტყე-კლდეებს,
 მოაქვს და მოსდგამს ყორედა!
 შხარას ჩაუცვამს შავები,
 ჭმუნვით დასცქერის ენგურსა,
 ცივ ქარებს გადმოუგ ზავნის
 გადატყავებულ ქედებსა.
 ამაზე არის ნათქვამი –
 ბუნება მბრძანებელია.
 ზოგჯერ სიკეთეს იხეჭვავს,
 ზოგჯერ მქმნელია ავისა.
 დიდი ხევი აქვს ენგურის ჭალებს,
 დიდი ჩრდილი აქვთ სვანეთის ქედებს,
 დიდი გული აქვთ კოშკებს ბერმუხებს,
 დიდი შიში აქვთ სახლებს ახლურებს!
 ზვაენი ჩამოწყდა ფერდობებს,
 კლდე და ხევები ჩალენა.
 ოჯახნი განყდა სოფელში,
 ნასახლარები გამოჩნდა.
 შხარის მისადგომებიდან
 არნივები დაფრთხა მთისა,
 მთას ნადირი აღარ დარჩა
 ვაკეს ჩამოვიდა ძირსა.
 ენგურის ნაპირებიდან
 გლოვის ზარები დაირხა,
 მთებიდან მოთქმით დაეშვნენ,
 მიმოიფანტნენ ბარშია.

ნ. კაკრიაშვილი
1987

50. ეხ, უშგულო

უშგულს ეძინა, ბინდი ეფინა,
 არსით კაცის ხმა-მამლის ყვილი.
 სადღაცა ისმის ძაღლის ყმუილი,
 კოშმარულია კოშკთა დუმილი.
 მუყმერი სტიქიით დანგრეულა,
 ხალხი ბარად გაბნეულა.
 კაკრიაშვილების კოშკი ნაქცეულა,
 სახურავი ადრე ჩაქცეულა.
 გაზაფხულის მერცხალი დაბნეულა,
 ბუდეშლილი სადღაც გაქცეულა.
 უპატრონო მაჩუბიც ჩანგრეულა,
 სოფლის ორლობეც დაქცეულა.
 ვაი, რა მუყვამნი ნაქცეულა!
 ვაი, რა სოფელი დაქცეულა!!!

ნ. კაკრიაშვილი
2008

51. სვანეთის კავკასიონი

შორით მოჩანს კავკასია
 ვით ზღაპარი ფანტაზია.
 ღრუბლების და ნისლის ფონზე
 გოროზი და ლამაზია.
 სვანეთის კავკასიონზე
 ორას კილომეტრის ფონზე,
 გოლიათებს შხარას-უშბას
 თეთნულდი ჰყავთ საკარცხულზე.
 ურჩხულები ეხვევიან
 სამხრეთით და ჩრდილოეთით.
 მწვერვალები თავს იცავენ,
 ხმაღს იქნევენ გამეტებით.
 მენაპირე გოლიათნი
 მეზობლებსაც ამხნევენ.
 ბანს აძლევენ მოშორებით –
 შხელდა, თრუსო, მყინვარწვერი.
 ურჩხულები ძალადობენ,
 მოძვრებიან ყველამხრიდან.
 მოსვენებას არ აძლევენ
 სოხუმსა და ცხინვლიდან.
 მწვერვალები ზარს ამბობენ,
 სიზმრებს ხედავენ ავებსა.
 გაიღვიძებთ ბარის მთებო,
 ჩაჩქნები მოირგეთ თავებსა!

ნ. კაკრიაშვილი
 2006

52. სვანეთის დაცლილი სოფლები (ლაღადი)

დიდი წუხილით ვაუნყებთ ყველას,
 კატასტროფაში მოყვენს სოფლები!
 საუკუნობით გარჯით ნაშენი
 კოშკები დარჩნენ როგორც ობლები:
 უშგული ძლივს ფეთქავს,
 ცანა-ზესხო დაცლილა,
 კალა სულს ლაფავს,
 ხალდე დადუმდა,
 ჰადიში ჩამქრალა,
 იფარი ძლივს ბოლავს,
 ნეირმი გაძლებაზეა,
 მულახი მენჩერდება.
 მესტია არსებობს.
 ლენჯერი განახევრდა.
 ლატალი თითქოს სუნთქავს,
 ბეჩოსაც არაუშავს.
 ცხუმარი ხმას კარგავს,
 ეცერი შემკრთალა.
 ფარი ფერს იცვლის,
 ლახამი ჩამჯდარა.

ჭუბერი შეჰყურებს –
გზას კოდორისას.
ხაიში დაცლილა,
ჰესით იფარება.
ქვემო სვანეთიც –
ნელ-ნელა იპარება.
ლაშხეთი განახევრდა,
ჩოლური აყრილა.
ლენტეხი წალეკილა,
წარსულის ლანდია.
– სადახართ აჩრდილნო,
წინაპართ სულებო?!
მოგვხედეთ გვეცლება –
ხევ-ბედნიერი!!!
– ზარია, ზარია-ივოი ...
იმათი ხმები.

ნაპო კაკრიაშვილი
20.07.2008

53. მონატრება

გადაიარე ღრუბელო –
ნუ მოიყოლებ დარსაო.
მომინდა ბავშვობის მთები –
ველარ ვერევი თავსაო.
მომბეზრდა შავი ქალაქი –
უნდა გამოვყვე ქარსაო.
გაცოცხლდა სულში ტაიჭი –
მინაზე ურტყამს თავსაო.
– იყო ზურგჩანთიანი მგ ზაერი,
ხელბავშვიანი ქალი.
იყო მარხილიანი ხარი –
საპალნიანი ცხენი.
იყო ბორტიანი „გრუზაეიკი“,
„პომოშნიკიანი“ მძლოლი,
იყო ვილისიანი რაიკომის მდივანი,
სათვალისიანი აღმსასკომის თავმჯდომარე,
იყო ალკკ, სკკპ გაიძვერობა, დიქტატურა.
იყო კოლნეერობა, დიდი გაჭირვება,
სოფლიდან გაქცევა, ქალაქს შეფარება.

ნ. კაკრიაშვილი
2009

54. ერთი რამის დარდი

ერთი რამის დარდით,
ერთი რამის შიშით –
ერთი ვინმე დღისით –
დაღვრემილი დადის.
ღმერთო სძლიე დარდსა,
ღმერთო სძლიე შიშსა,

ღმერთო სძლიე ავსა –
ერთი კაცის დარდსა.

ნ. კაკრიაშვილი
2008

**55. იმერეთის ეპისკოპოსს გაბრიელს
(1866)**

ღვთის კაცსა და ერის ქომაგს
მოვლილი აქვს მთა-ბარი.
სვანეთშიც გადასულა
უშგულშიც მიულწევია.
ქუთაისის სემინარიაში
ყმანვილნიც წაუყვანია:
ბესარიონ, გაბრიელი,
გიორგი ნიჟარაძენი.
ეს ყმანვილები გამხდარან
სვანეთის განმანათლებლნი.

ნ. კაკრიაშვილი

**56. ბეარიონ ნიჟარაძეს
(თავისუფალი სვანი)**

ლამარია უშგულისა
გადმოჰყურებს საქართველოს.
სამარე ბესარიონისა
უმზერს ილიას სადარდელოს.
კაცი სვანურად მარეა
მისი ღირსების საზომი.
უფლის წყალობის დარია
ვისაც აქ შეხვდა სამარე.

ნ. კაკრიაშვილი
2007

**57. უშგულელ მონადირეს გეგი ჩარკვიანს
(1851-1910)**

გეგი მთის მონადირე იყო
მფლობელი კაჭიან თოფისა.
თან მოზიარე ყველასი
ახლობელ-შორებელისა.
დაგელობდა კლდე-ღრემი
ჯიხვს მარტო მოაგორებდა.
კაცობა ჰქონდა უშგულში.
ჯალაბსაც გაახარებდა.
ხელს მოუსვამდა ლულაზე
სევიან ძველ კაჭიანსა.
უცხოელები ჰკვირობდნენ
თოფს ჰგავდა ძალზე ხმიანსა.
ბევრგანა ყრია კლდეებში

მისი ნატყორცილ ტყვიანი.
მრავალი ნადირის მპოვნელი
კაცი ყოფილა ღვთიანი.

2007. წ. კაკრიაშვილი

58. უშგულელ სოგრატ ნიჭარაძეს

მახსოვს შენი ჭაბუკობა
ტანწერწერტა ტანადობა.
სილამაზე, ვაჟკაცობა,
რანდული შემართება.
კარგი მომავალი გქონდა,
მაგრამ დაგყვა უიღბლობაც.
ობლობაში გამოზრდილმა
ბევრი ნახე განსაცდელიც.
ჯერ პატარა ანგელოზი
შვილი დაკარგე უმნიჭარი,
მერე ძმა ერთადერთი
სპორტსმენი-მოჭიდავე.
შემდეგ ბედმა გამოგტაცა
ვაჟიშვილი საფიცარი,
ლამის ბედმა მთლად გაგწირა
გახდი კაცი დარდიანი.
- გაილია უბედობა, -
გვერდითა გყავს ჯალაბობა,
ნათესავნი და მოყვასნი
კაცობა და მეგობრობა.
გარდაბანში რა გინდოდა
უშგული უფრო გიხდებოდა,
ბარის ქათმებთან რა გინდოდა
მთის არწივობა შეგფეროდა!

2006

წ. კაკრიაშვილი

59. ორბი-არწივი

გარე-გარ გაინავარდებს
ფრინველთა მეფე მთებურა.
ზემოდან ათვალიერებს
სამსხვერპლოს თავისებურა.
სხვის მოკლულს არ ეკარება
ამაყი ლალი ჩემფერი.
მარტო დაფრინავს ზეცაში
ტოლი არა ჰყავს საფერი.
სათოფედ არვის იკარებს,
პატრონი არის მთისადა.
არცვის თავისას დაუთმობს,
არც არა უნდა სხვისადა.
დასჭყვივლებს სევათა ყორონათა,
საზარლად იწყებს ყეფასა.
ჯიხვთ არვეს მოერეკება,

ლამის ფრთას ურტყამს კეფასა.
დაუცვდა კლანჭი ერთხელაც
განბილებული მობრუნდა.
სოფლისკენ გამოიქროლა
ენგურთან კრავი მოგუდა.
ცოდვანი შემომერია,
თოფმა იჭექა ფალია.
ახლოსაც არვინ მიუშვა
ისე დახუჭა თვალია.
ნეტავ არ შემომკვდომოდა,
რატომ ვიხმარე ძალია.
საზღვარი გადმომილახა
აბა რა ჩემი ბრალია?!

ნ. კაკრიაშვილი
2006

მთების ნუხილი

მწვერვალნი თეთრ ქუდიანნი
ჩაფიქრებულან მწარედა!
ქალ-ვაჟნი ომახიანნი
გადახვენილან ბარადა!
ბარს ვილა ჩივის იქიდან
სხვა ქვეყნად გადაგებულან.
ამაყი ჯიშის მოდგმიდან
მიველებად გადაქცეულან.
გაცვალეს ჩვენი სამშობლო
სხვა ქვეყნის საშოვარზედა.
ალარვინ დარჩა სასოფლო
გამოჯარულსა კარზედა.
გრიალებს ქარი, გრიალებს,
ასკდება საყდარ-კოშკებსა.
ანყდება დაკეტილ კარებს
ნაქცეულ ჭიშკარ-ლობესა.
არსით ძახილი, კაცის ხმა
მომგლეღი თავისთავისა.
და არსით ისმის გულისხმა
რაფიელ ერისთავისა:
არ გავცვლი სალსა კლდეებსა
უკვდავებისა ხეზედა.
არ გავცვლი მე ჩემს სამშობლოს
სხვა ქვეყნის სამოთხეზედა!

2006
ნ. კაკრიაშვილი

60. ჯიხვი

ჯიხვი წმინდა ცხოველია,
ქალ-ლეთება დალი მწყემსავეს.
უშგულის წმ. გიორგის
სკივრებზეც გამოუსახავთ.

მონადირეც ღვთიურია,
ნმ. გიორგი მფარველობს.
ნადირობის წინა კვირას
წმინდანობას არ ღალატობს.
ჯგრაგს შეპყვითა ფიცითა
-მონადირეცა ერთისა.
არ არის თოფის მსროლელი
შუნის და დედა ჯიხვისა.
სასოფლო ნადირობისას
ნება ეძლევათ სამისა.
მოინადირონ ხარ-ჯიხენი
ნაზარდი ლალი ტანისა.
რქანი შესწირონ საყდარსა
საუნჯედ ნიშნად მადლისა.

ნ. კაკრიაშვილი
2008

სადღეგრძელო უშგულს

ეს გაუმარჯოს -
შენს თეთრ საყდრებს,
კოშკებს, მაჩუბებს!
ეს გაუმარჯოთ -
მამაც უშგულელთ,
დასძლევთ ყველაფერს,
თქვენი იყოს -
ეს სადღეგრძელო!!!

2008
ნ. კაკრიაშვილი

61. ოთხფეხა მეგობრები

ღვამლა ფარი ყურშა,
ბასარა, ქუჩერ, თოლია,
ჯარაგუ, ბეგი, ჯეკი,
სულ გუმინდელნი მგონია.
რუგენა, ღურბელ, ყაფრა,
პირშა, ჯულბას, ბორია -
მოჩხუბარნი და მყეფარნი
ოთხფეხა მეგობარნია.

ნ. კაკრიაშვილი
2007

62. სოფლის სევდა

მშობლიურსა სოფელშია
დარდი გამყვება.
მიტოვებულ სახლის კართან
ლანდი დამხედება.
სასაფლაოს კარიბჭესთან

ჩრდილი გაკრთება.
მაცხოვარი გადმოშედავს
ხალხი გაჩნდება.
გადავხედავ მთებს აზიდულს
გული გათბება.
ნალელიანი მოგონებაც გაიფანტება.

ნ. კაკრიაშვილი
2008

63. ლმერთო!

ააშორე უშგულს –
ზვავნი ავნი და მტერნი!
უშგული –
სვანეთის ლამპარია –
საქართველოს გვირგვინია ძველი.
უშგულს –
ნუ მოუშლი ხარის ქედს,
მბლავანი ძროხის ჯიქანს.
ნიკორა ცხენის შუბლს,
ეზოში ძაღლის ყეფას.
უშგულელთ –
ბრძოლაში ვაჟკაცის მარჯვენას,
ოჯახში ქალის ნამუსს.
სწავლაში ნიჭიერ ყმანვილთ
შრომაში გონიერ კაცებს!

ნ. კაკრიაშვილი
2007

საქორწილო სადღეგრძელო

დაგნათოდეთ დღისით მზე
და ღამით მთვარე!
ერთუთის ისე შეაბურდით,
როგორც მზე და მთვარე!

ნ. კაკრიაშვილი

64. დედუღეთს! (ლადიარ)

ყველაფერი მიდის ქრება
ნუთისოფლის უკუნეთში,
დედუღეთის გახსენება
ნათელია სამოთხეში.
დედე, დადა, დარბაზ-მარუბ,
ის ჩაჟაში ბაბაშათი,
ბუბა, გიგა, ნათესავნი,
შვილებით და მონაგარით.
სოფელში ვარ თუ ქალაქში
მაგონდება მათი სახე.

დედუღეთზე უთბილესი
ბევრი ვერაფერი ვნახე.

ნ. კაკრიაშვილი
2008

65. მისალმება

მოგესალმები უშგულო,
მომაქვს სალამი ხშიანი!
შენგანა ხარობს ეს გული
და გრძნობა უდულს ღვთიანი.
შენსა წყალ-ქალას გამზრდელსა
თოვლიან კოშკებინსა.
დიდება თეთრსა საყდარსა
მაცხოვარ-უფალიანსა.
გული მიკვდება, რომ ვხედავ
სოფლებსა ნანგრევიანსა.
პატრონი აღარსადა ჩანს
რა გასწყრომია ღვთიანსა.
უქუდოდ დგანან კოშკები
მწყრაღად გასცქერენ ქედებსა.
მაჩუმებს ძაძა ჩაუცვამთ,
საფლავებს დანატოვებსა.
არსად მაშველი არა ჩანს,
რომ უპატრონოს სოფელსა.
კაცს ვეძებ დავლათიანსა
ფულიანსა და ღვთიანსა.

ნ. კაკრიაშვილი
2007

66. პიში უშგული

უშგულიო, დიდაბ უფალს,
„ლამარიას“ დედა ღვთისას –
ჰოიდა ლილეო დიდაბიო;
დიდაბ მთავარ ანგელოზებს, –
ჯერაგი შეგვენიოს –
ჰოიდა ლილეო დიდაბიო;
დიდაბ ბარბაღს დოლაში,
უშგულის შვიდ საყდარს –
ო, საბრალო მირანგულა –
უშგულა მახელვაჟარე –
ვოიდა ლილეო დიდაბიო;
ბუბა, ბუბა ქაქუჩელა,
ვორგილ, ვორგილ, ვორგილ ვოისა –
ვარალალო თამარ დედოფალს,
რიჰოი ლამარიას,
ჰოიდა ლილეო დიდაბიო.

ნაპო კაკრიაშვილი

67. ავტობორტრეტი

მე დავიბადე ვარდობის თვეში,
ორმოცდახუთის მცხუნვარე მზეში.
შხარამა მშობა დილითა,
ენგურმა ძუძუ მანოვა.
ჯიხვმა მატარა რქებითა,
მას ვგავარ თვისებებითა.
ამ ქვეყნად ჩემს მოვლინებას
მოჰყვა მებუთე გასროლა,
აპრილის თვის მოკვდინება,
მაისის თვის გაბრწყინება
და ოთხი ძმის გალიმება.
მაცხოვრის მადლი მიცავდა,
ციხე-სიმაგრე თამარის.
თეთრი კოშკები გზას მინათებდა
და სიჩაუქე ლილეს ჰანგისა.
მე ბობოქარი ენგურის ჭაელი ვარ,
ნიჭის გაელევა მდუმარე მამრი.
მე დაუშლელი მთის ღრუბელი ვარ,
ძნელად წასაკითხი წიგნის პწკარი.
მქონდა რაინდული აღზრდის ქადაგება,
რითაც მომიწია ბევრთან დაჯახება.
წმ. გიორგის ლაშქარში ვიყავ,
რაინდული ვიყავ სულით.
დაჩაგრულის ფარი ვიყავ,
პატრიოტი ვიყავ გრძნობით!
ახალგაზრდათ მზრდელი ვიყავ,
მტერიც მყავდა მოყვარეცა.
პედაგოგი ვიყავ დიდხანს,
დირექტორ, ლექტორიც ვიყავ,
ცნობილი თამადა ვიყავ,
ყანწებისაც ვიყავ მცლელი,
ბოლოს მწერლობაც დავინყე.
– ბედნიერი დღენიც იყო,
უიღბლობაც იყო მწველი.
ბევრისთვის დამხმარე ვიყავ,
უანგარო ვიყავ კაცი.
ათას რამის მომსწრე ვიყავ,
კეთილიც ვიყავ, მკაცრიც.
მაკლდა სითამამე, ცოტა თავზედობაც,
რითაც გარემოში ხალხი გეტანება.
მადლობა ყველას ვისაც ვუყვარდი,
დე, მომიტევიონ თუ რამ ვაწყინე,
ჩემში იბრძოდა ორი დემონი:
სიყვარული და დროის ბომონი,
ხან ერთი ძლევედა, ხანაც მეორე...
ბოლოს იმარჯვა დროის ბომონმა,
ცხოვრება გახდა ჩემთვის გოდორი,
დათრგუნა ჩემში გრძნობის გოდოლი.
ბუნებას ჩემზეც დაუთოვია,
თეთრი ჭალარა მოუთხოვია,
რაც რამე ჩემზე დაუხარჯია

სულ მისხალ-მისხალ მოუთხოვია.

– ამ ქვეყნისა ეს იყო,
იმ ქვეყნისა იყოს ისა.
ერთი დროებითი იყო,
მეორე იყოს მუდმივი.
არნივის კივილი იყოს,
ბლავილი იყოს ხარისა.
ყმუილი ძაღლისა იყოს,
ცრემლი იყოს ქალებისა.
ცაზე ვარსკვლავნი იყოს,
წინაპართ იყოს სულნი.
სხეული მიწისა იყოს,
სული იყოს ზეცაში.

ნაპო კაკრიაშვილი
2009

ილუსტრაციების სია:

1. დიდება თარინგ ზელარს (ზ. ფალიაშვილი)
2. ბუბა ქაქუჩელა (ზ. ფალიაშვილი)
3. ჩეყვასიო რამსას (ვ. ახოზაძე)
4. ბარბალ დოლამ (შ. ასლანიშვილი)
5. უშგულას მახელვაჟერე (ვ. ახოზაძე)
6. ლემჩილიოი – იაქაშ (ზ. ფალიაშვილი)
7. რიჰა (დ. არაყიშვილი)
8. მირანგულა (ვ. ახოზაძე)
9. ლუშნუ ლუშგარუ (ვ. ახოზაძე)
10. შინა ვორგილ (დ. არაყიშვილი)
11. ჰარირა რირა (ზ. ფალიაშვილი)
12. მგ ზავერულ (მ. ჩირინაშვილი)
13. ლაჟღეამ (შ. ასლანიშვილი)
14. ვოიშა რერა რამაიდა (ზ. ფალიაშვილი)
15. კვირია (მ. ბალანჩივაძე)
16. ლილე (მ. ბალანჩივაძე)
17. ზარი (ვ. ახოზაძე, შ. ასლანიშვილი)

1.

დიდება თარინბეზელარს
(სოფ. უშგული)

Andante sostenuto. (♩ = 60)

მე - რ და დი - ბე - რ, დი - ბე - ბა თა - რივზე - დან,

დი - ბე - ბა დი - ბე - ბა დი - ბე - რ დი - ბე პირ და
დი - ბე - ბა დი - ბე - ბა დი - ბე - რ დი - ბე პირ და

დი - ბე - რ, დი - ბე - ბა - რა - დი - ბე - რ, ბი - ბე - ბე პირ,
დი - ბე - რ, დი - ბე - ბა - რა - დი - ბე - რ, ბი - ბე - ბე პირ,

დი - ბე - რ, დი - ბე - რ, დი - ბე - რ, დი - ბე - რ

ბუბა კატონილა

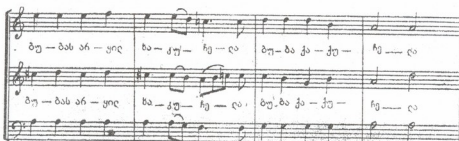
(სოფ. უშველი)

Moderato semplice (♩. 72)

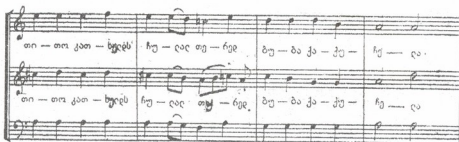
ჩე - ღა ბუ - ბა ჭა - ჭუ - ჩე - ღა

ბუ - ბა ჭა - ჭუ - ჩე - ღა ბუ - ბა ჭა - ჭუ - ჩე - ღა

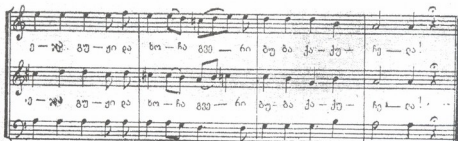
ბუ - ბას არ - ყიღ ბა - კუ - ჩე - ღა ბუ - ბა ჭა - ჭუ - ჩე - ღა

ბუ - ბას არ - ყიღ ბა - კუ - ჩე - ღა ბუ - ბა ჭა - ჭუ - ჩე - ღა

თი - თო კათ - ხუღის ჩე - ღად თე - რე ბუ - ბა ჭა - ჭუ - ჩე - ღა

თი - თო კათ - ხუღის ჩე - ღად თე - რე ბუ - ბა ჭა - ჭუ - ჩე - ღა

ბ - ზუ ბუ - თი ღა ხო - რა ბუ - ბა ჭა - ჭუ - ჩე - ღა!

ბ - ზუ ბუ - თი ღა ხო - რა ბუ - ბა ჭა - ჭუ - ჩე - ღა!

3.

ԻՅՅԱ ՆՈՐ ԿՈՅՆԻՆ
(Նուգ. եղ)

Largo. ♩. 48.

mf ad libitum

հյ - ցա - նո - ր
հաձ - նա
նո - ցո.

ցո - ո - ըս.
հյ - ցա - նո - ր
հաձ - նա
նո - ցո. 3/4

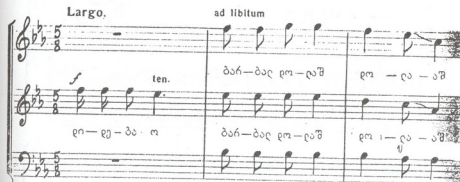

ցո - ո - ըս.
նո - ցո - նո - ցո
նո - ցո
նո - ցո
նո.

ցո - ո - ըս.
նո - ցո - նո - ցո
նո - ցո
նո - ցո
նո.

ბარბალ დოლაშ

Largo. *ad libitum*

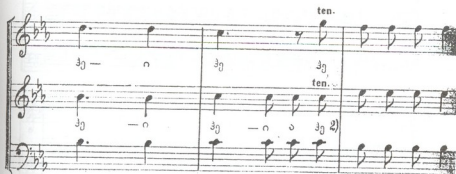

ბარ-ბალ დო-ლაშ დო - ლა - აშ

დო-ლა-აშ

ბარ-ბალ დო-ლაშ დო - ლა - აშ

ten.

ჰე - ი

ჰე - ი ა ჰე ჰე

1) ზოგანებს ცოტა მაღლა.

უზბეკულან მახი ლეგატო

Adagio $\text{♩} = 100$ | პუნტი
Kop

II პუნტი
Kop

I პუნტი
Kop

II პუნტი
Kop

I პუნტი
Kop

ნს - გვი - - - - - ი - - - - -
ი - - - - -
ჯუ - ლვან, ი - - - - -
ნს - გვი - - - - - ი - - - - -
ი - - - - -
ჯუ - ლვან, პოი

ღა - რთ - - - - - ლ - - - - - მს - გა
ღა - რთ - - - - - ლ - - - - - მს - გა, ყუ - რუ ლი - - - - - ჯი - - - - - გან,
ღა - რთ - - - - - ლ - - - - - მს - გა

ყუ - რუ, - - - - - ლ - - - - - მს - გა გან ლეშ - - - - - რი
ყუ - რუ - - - - - ლ - - - - - მს - გა პოი და პოი და ლეშ - - - - - რი
ყუ - რუ, - - - - - ლ - - - - - მს - გა

ღეშ - - - - - რი - - - - -
ღეშ - - - - - რი - - - - -
ღეშ - - - - - რი - - - - -
ღეშ - - - - - რი - - - - -

Andante

Յոր ըս
Յոր ըս

Յոր հո-նո հո-նո հո-նո հո-նո հո-նո հո-նո
Յոր Յոր Յոր Յոր

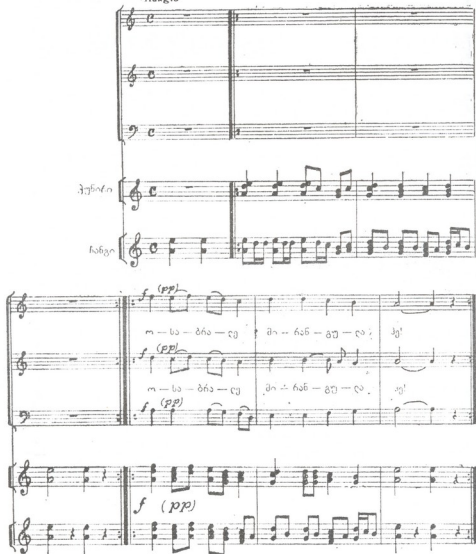

1) Գե նոտա նմուցանեն ցոտա նաղա.

2) Չիա նոտա շճւոյն շոճ Վիսո.

მობადლობა

Adagio

პუნტი

ჩანგი

f (pp) მ - სა - ბრა - ცე ? მი - რან - გუ - ლი ; მე!

f (pp) მ - სა - ბრა - ცე ? მი - რან - გუ - ლი ; მე!

f (pp)

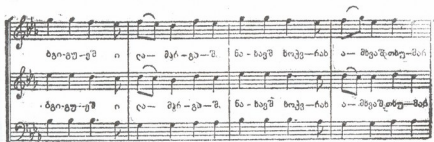
f (pp)

ლუმენს ლუმბარს
 (სოფ. ხალდე)

Allegretto · J. 70

ფი- დაბ მუშ-ყან შა-რე და-ში-ა ღის-გა და-ტ-ზე ლუ-მარე
 ფი-დაბ ღი- დაბ მუშ-ყან შა-რე და-ში-ა ღის-გა და-ტ-ზე ლუ-მარე

ბგი-გუ-რეშ ი და- მერ-გა-შ. ნა-ხავშ ხოკვ-რახ ა- მხეაშთხუ-მარ
 ბგი-გუ-რეშ ი და- მერ-გა-შ. ნა-ხავშ ხოკვ-რახ ა- მხეაშთხუ-მარ

ა-ღა' ი-ო ჩი- გარ ლუ-მარ. შღ-შა-ი თა- -მარ ღღ-ღაღ . ლუ-მარ.
 ა-ღა' ი-ო ჩი- გარ ლუ-მარ. შღ-შა-ი თა- -მარ ღღ-ღაღ . ლუ-მარ

ათ-ხეცხა-რიც მა- ხე ღვა-ჯარ ღმ ხვა-კაფ-ქე მინ-ყე ეა-ხეს ჰე
 ათ-ხეც ხვა-რიც მა- ხე ღვა-ჯარ ღმ ხვა-კაფ-ქე მინ-ყე ეა-ხეს ჰე

შინა ვაბილ უაბილ

სტუდენტი

Allegro

შინა ვაბილ უაბილ უაბილ
ვაი დი-ლა ვა-რა-ლა

შინა ვაბილ უაბილ უაბილ
ვაი დი-ლა ვა-რა-ლა

შინა ვაბილ უაბილ უაბილ
ვაი დი-ლა ვა-რა-ლა

შინა ვაბილ უაბილ უაბილ
ვაი დი-ლა ვა-რა-ლა

შინა ვაბილ უაბილ უაბილ
ვაი დი-ლა ვა-რა-ლა

შინა ვაბილ უაბილ უაბილ
ვაი დი-ლა ვა-რა-ლა

შინა ვაბილ უაბილ უაბილ
ვაი დი-ლა ვა-რა-ლა

ՅՈՒՆՈՒՆ ԿՈՒՆՈ

Allegro ma non troppo. (♩=80)

First system of the musical score. It consists of three staves: a vocal line (treble clef), a piano accompaniment (treble clef), and a bass line (bass clef). The tempo is marked 'Allegro ma non troppo. (♩=80)'. The key signature has one flat (B-flat). The lyrics are: Յո - ւն - ւն, ւն - ւն, Յո - ւն, ւն - ւն, Յո - ւն - ւն.

Second system of the musical score. It consists of three staves: a vocal line (treble clef), a piano accompaniment (treble clef), and a bass line (bass clef). The lyrics are: Յո - ւն - ւն, ւն - ւն, Յո - ւն, Յո - ւն, Յո - ւն - ւն.

Third system of the musical score. It consists of three staves: a vocal line (treble clef), a piano accompaniment (treble clef), and a bass line (bass clef). The tempo marking is 'poco a poco accelerando e poi vivo.'. The lyrics are: Յո - ւն - ւն, ւն - ւն, Յո - ւն, Յո - ւն, Յո - ւն - ւն - ւն.

Fourth system of the musical score. It consists of three staves: a vocal line (treble clef), a piano accompaniment (treble clef), and a bass line (bass clef). The lyrics are: Յո - ւն - ւն - ւն, ւն - ւն, Յո - ւն, Յո - ւն, Յո - ւն - ւն, Յո - ւն - ւն.

Moderato

I 15080
Tap

Ау - Тоу ғы - Ақ - Ау Ау - Тоу ғы - Ақ - Ау

Ау - Тоу Ау - Тоу ғы - Ақ - Ау Ау - Тоу ғы - Ақ

Ау - Тоу ғы - Ақ - Ау Ау - Тоу ғы - Ақ - Ау Ау - Тоу ғы - Ақ - Ау

Ау - Тоу ғы - Ақ - Ау Ау - Тоу ғы - Ақ - Ау Ау - Тоу ғы - Ақ - Ау

II 15084
Tap

Ау - Тоу ғы - Ақ - Ау Ау - Тоу Ау - Тоу ғы - Ақ - Ау

Ау - Тоу Ау - Тоу Ау - Тоу ғы - Ақ - Ау

Ау - Тоу ғы - Ақ - Ау Ау Ау - Тоу Ау - Тоу ғы - Ақ - Ау

Ау - Тоу ғы - Ақ Ау Ау - Тоу Ау - Тоу ғы - Ақ - Ау

I 15080
Tap

Ау - Тоу ғы - Ақ Ау Ау - Тоу Ау - Тоу ғы - Ақ - Ау

Ау - Тоу ғы - Ақ Ау Ау - Тоу Ау - Тоу ғы - Ақ - Ау

Ау - Тоу ғы - Ақ Ау Ау - Тоу Ау - Тоу ғы - Ақ - Ау

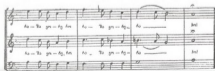
Ау - Тоу ғы - Ақ Ау Ау - Тоу Ау - Тоу ғы - Ақ - Ау

I II 15080
Tap

Ау - Тоу ғы - Ақ Ау Ау - Тоу

Ау - Тоу ғы - Ақ - Ау Ау Ау - Тоу

Ау - Тоу ғы - Ақ - Ау Ау - Тоу ғы - Ақ Ау Ау

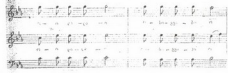
Ау - Тоу ғы - Ақ - Ау Ау - Тоу ғы - Ақ Ау Ау

MS. A. 1. 1. 1.

მონიშნა რიბა რამბაღდ¹⁾

Andante

რე -- რა ვო რი -- რა და
 ვოი შა -- რა რე -- რა ვო რი -- რა და

ვა -- რი -- რა და რე -- რა რა -- შავ რე -- რა ვოი შა -- რა რე -- რა
 ვა -- რი -- რა და რე -- რა რა -- შავ რე -- რა ვოი შა -- რა რე -- რა

ო ვო რე -- რა ვო -- რი -- რა და რე -- რა რი -- რა ჰე
 ო ვო რე -- რა ვო -- რი -- რა დი რე -- რა რი -- რა ჰე

1) ამ სიმღერაში ყველაგან ნოტა სი ბემოლ ზმოვანებს ეოტა მაღლა.

Largo, ad meso

Қи-ри-у-ла - 2, Қи-ри-у-ла - 2, Қи-ри-у-ла - 2, Қи-ри-у-ла - 2

Moderato

Қи-ри-у-ла - 2, Қи-ри-у-ла - 2, Қи-ри-у-ла - 2, Қи-ри-у-ла - 2

Қи-ри-у-ла - 2, Қи-ри-у-ла - 2, Қи-ри-у-ла - 2, Қи-ри-у-ла - 2

Қи-ри-у-ла - 2, Қи-ри-у-ла - 2, Қи-ри-у-ла - 2, Қи-ри-у-ла - 2

ЖОБАҚОҒАС N 85 КВИРИУЛА

Andante

Қи-ри-у-ла - 2, Қи-ри-у-ла - 2, Қи-ри-у-ла - 2, Қи-ри-у-ла - 2

Қи-ри-у-ла - 2, Қи-ри-у-ла - 2, Қи-ри-у-ла - 2, Қи-ри-у-ла - 2

ՅՈՒՐ
(Իր ցանկով)

ՅՐԱԾՈՑ ԿՈՒՑ

(Որոշմամբ)

Ինչո՞ւ Ինչո՞ւ

Ինչո՞ւ Ինչո՞ւ Ինչո՞ւ Ինչո՞ւ Ինչո՞ւ Ինչո՞ւ
Ինչո՞ւ Ինչո՞ւ

Ինչ Ինչո՞ւ Ինչո՞ւ, Ինչ Ինչո՞ւ
Ինչ Ինչո՞ւ Ինչո՞ւ, Ինչո՞ւ Ինչո՞ւ Ինչ Ինչո՞ւ
Ինչո՞ւ Ինչո՞ւ Ինչ Ինչո՞ւ
Ինչո՞ւ Ինչո՞ւ Ինչո՞ւ Ինչո՞ւ Ինչ Ինչո՞ւ Ինչո՞ւ, Ինչ
Ինչ Ինչո՞ւ Ինչո՞ւ Ինչո՞ւ, Ինչ Ինչո՞ւ Ինչո՞ւ, Ինչ
Ինչ, Ինչ — Ինչո՞ւ, Ինչ

(Երգչով)

Կոմպոզիտոր Գ. Գևորգյան

თავი IV. გვარები და საგვარეულო შტოები

1. სვანეთში მცხოვრებთა გვარები წერილობითი ძეგლების მიხედვით (X-XVIII სს.)

ა	ასელიანი	ბ	გორელდინი	დოლენიანი
აბგანი	ასიანი	გაბიანი	გორიჩიანი	დოლივანი
აბდელიანი	ასიბერაინი	გაბილდანი	გოროლდინი	ე
აბდელიანი	ასრფიანი	გაბულდინი	გორულდინი	ექელიანი
აბიგანი	აუდელიანი	გაბისაჯიანი	გოშგოთელიანი	ელედიანი
აბლანი	აფაქელიანი	გაბისვიანი	გოშუანი	ელედიანი
აბლეთიანი	აფაქიძე	გაბისულაისძე	გუშოანი	ელემიანი
აბუგანი	აფქლიანი	გაბლიანი	გონზირიანი	
აბულვანი	აყრიანი	გაბრელდანი	გუგუსიანი	ვ
აბუჯოფარისძე	აყარიანი	გაბუნიაი	გულბანი	ვარდალანი
აგვენიანი	აშარიანი	გაგუბრიშვილი	გულედ	ვარდალიანი
აგინდულიანი	აშენიანი	გაგუიანი	გულედანი	ვარდანისძე
ადიანი	აშიზიანი	გადრანი	გულედიანი	ვახთანგვანი
ადანი	აშტიანი	გაკელიანი	გულბიანი	ველვანი
ადსუანი	ახვლედიანი	გალათიანი	გულუმბიანი	ველუხვიანი
აეღლიანი		გაყანიანი	გულუმონიანი	ვითარიანი
აეღლანი	ბ	გატკეჩელიანი	გუნბერიანი	
აზრომიანი	ბაბიანი	გაჭეხიანი	გურესიანი	ზ
ათანიანი	ბაბილოვანი	გგლიანი	გურეჩიანი	ზორემიანი
ათარიანი	ბაილიანი	გდგებუაძე	გურისიანი	ზურემიანი
ალბაგვანი	ბაილანი	გეგვიანი	გურსიანი	
ალევანიანი	ბაღდადიანი	გეგოსანი	გურსელიანი	
ალქანი	ბარგვიანი	გეგოდიანი	გურჩიანი	თ
ამბერგვანი	ბარდანიაი	გელაზარდიანი	გურჩიანი	თაკვერელიანი
ამბროლაისძე	ბასილესძე	გელანი	გუჭიანი	თარეშიანი
ამბროლიანი	ბაქავიანი	გელიანი		თევდორაძე
ამნასარიანი	ბაჭავიანი	გელუანი	დ	თეტენიანი
ამინიანი	ბებიანი	გელოვანი	დადევანი	თოდანი
ამროლვანი	ბენდელიანი	გვაზავაისძე	დადილიანი	თომანიანი
ამროლიანი	ბენდიანი	გვარამიანი	დადიშგელიანი	თურმაგვანი
ამსაგვანი	ბერანეკანი	გვარამელიანი	დადიშგელი	თურქანაისძე
ანასარიანი	ბესვიანი	გვარამოვანი	დავარდალიანი	თუხვანი
ანბარეკვანი	ბეშაისძე	გიგალომიანი	დავიანი	
ანგალვიანი	ბეშქენიანი	გიგალომანი	დავითულიანი	ი
ანგვალიანი	ბეჩიანი	გიმბარვიანი	დათელიანი	ივრიანი
ანდანი	ბიგელიანი	კალათიანი	დათიანი	ივაჩიანი
არანიანი	ბოჭიანი	გლათიანი	დალიდიანი	ივებიანი
ართევიანი	ბოლშიანი	გლერიანი	დაუვლიანი	იველდინი
არიშიძე	ბოლოშიანი	გირგულიანი	დალნდრიძე	ივეჩიანი
არიშიანი	ბოჩოვიანი	გიცარიანი	დაჩქელანი	ივგრიანი
არმანიანი	ბრდერიანი	გოგორელიანი	დევიშვილი	ინასარიანი
არნიანი	ბულჯიანი	გოგუდოლიანი	დეკანოზიანი	იოსელიანი
არონიანი	ბუნდარიანი	გოდერზიანი	დემდორიანი	იულდანი
არსიანი	ბურნაყი	გოლიბიანი	დეაღიძე	ილნიანი
არქალიანი	ბურკუსშვილი	გოლიზიანი	დიდეტულიანი	
ასაბიანი	ბურლუჩიანი	გოლომონიანი	დიდეკლანი	კ
ასათიანი		გოლოტიანი	დობორჯგვანი	კაკასატი
ასანი		გონბერიანი	დოდილიანი	კაკირი
				კაკისოი

კარძიანი
კასატიანი
კაშაშელი
კაცანი
კახიანი
კესონიანი
კეცხემიანი
კვადიანი
კვანჭიანი
კვარაცხელიანი
კვასდიანი
კვირიკესძე
კვირიკიანი
კვირკველდიანი
კვიტიშვიანი
კვიციანი
კიბობიანი
კიკედიანი
კინბერიანი
კინიანი
კიმშუნიანი
კონბერიანი
კოკესიანი
კოჩიანი
კტაშიანი
კუკედიანი
კუნცერიანი
კუკესაშვილი
კურცხიანი
კუხბასიანი

ლ
ლაშხიშვილი
ლიპარტიანი
ლომიანი
ლომინაძე
ლომუანი
ლორიანი
ლუგერიანი
ლჩდინიანი

მ
მამოჯანი
მანასელიანი
მანასიანი
მანაშიანი
მანიანი
მარგლიანი
მარგვლიანი
მარეგანი
მარუშიანი
მარუშანი
მარცხიძე

მარცხიანი
მაყიანი
მაჭავარიანი
მახვილიანი
მახუჭიანი
მახუჯგვიანი
მეიფარიანი
მესიანი
მეჩაბალახისძე
მეჩიანი
მეჯვარიანი
მილდანი
მირჯვლიანი
მიქელდიანი
მიქელიანი
მკაიძე
მკახელი
მლატალიანი
მობეჩვიანი
მოგნაშიანი
მოგნეშიანი
მოისიანი
მოჟალველი
მოქოლდიანი
მოშერიდიანი
მოლოლიანი
მსავიანი
მულატალიანი
მუსელიანი
მუტულიანი
მუშკუღიანი
მულულიანი
მულლიანი
მუნნიანი
მქალოდიანი
მქასიანი
მჯაფარიძე

ნ
ნავარიანი
ნავარელიანი
ნავრედიანი
ნათოზიანი
ნაკიანი
ნასყანი
ნატიანი
ნაჭათვანი
ნიგუსრიანი
ნიკოლოზიანი
ნიპარტიანი
ნიჟარი
ნიქოვანი
ნოსტაი

ო
ოდიშელიანი
ოთოღელიანი
ოთალანი
ონოფრანი
ორსგანი
ორსმაგვიანი
ორსმეგვიანი

პ
პაიკელიანი
პაპიანი
პაპილიანი
პერიანი
პეტრიანი
პოლოხოზიანი
პოყარიანი

ჟ
ჟორჟოლაძე
ჟურჟულაძე
ჟორჟოლიანი

რ
რატიანი
რატინიანი
რაზლუნიანი
რიპარტიანი
რკინიანი
როსტომიანი
როქალემიანი
რუბეგვიანი
რუბენიანი
რუსიანი
რუჩეგვიანი
რუჩაგვიანი

ს
საბიანი
სავიანი
სათიანი
საილურიანი
სამსიანი
სანთელიანი
სანიგვიანი
საღირელიანი
სახლუმიანი
საპრიანი
სეტელი
სეტელიანი
სვიფლიანი
სილანიანი
სკიზიანი

სოლელი
სტეფანიანი
სუთენი
სუფლიანი
სუფელი

ტ
ტბელიანი
ტინოლდიანი
ტირილიანი
ტოტოვანი
ტურიანი

უ
უბელიანი
უბილიანი
უზერემიანი
უნფრიანი
ურსგანი
უფრიანი
უსაჯიანი
უშუხიანი
უშუხვანი
უჩინარიანი
უხოჯელიანი

ფ
ფადვიანი
ფათანი
ფალღანი
ფალგარიანი
ფანქვესიანი
ფანჩუანი
ფანჯიკიანი
ფარეჯიანი
ფარიჯანიანი
ფარშმაგვიანი
ფეთხიანი
ფილოფანი
ფინთიანი
ფიტიანი
ფოხელიანი
ფოხელიანი
ფრალიანი
ფურთილიანი
ფურცედიანი

ქ
ქალდანი
ქალდეანი
ქალღია
ქალდიანი
ქარდანი

ქაილიანი
ქამუტრანძე
ქარტაანი
ქართველიანი
ქარნიანი
ქარცხელიანი
ქარჩიანი
ქაცხლია
ქელბაგვიანი
ქელბაქიანი
ქიქიშვილიანი
ქოსთანი
ქოჩორიანი
ქოცხიანი
ქოჯმელიანი
ქურცხკიანი
ქურუანი

ღ
ღვაჩელიანი
ღიბიანი
ღოღელიანი
ღუნდიანი
ღურმუთიანი

ყ
ყერლანი
ყვინციველიანი
ყიფიანი
ყილამბრიანი
ყმიანი
ყოფილიანი
ყოჩალიანი
ყურცალიანი

შ
შამანიანი
შარლანი
შაურეგვიანი
შგუბიანი
შქუბიანი
შემკობილიანი
შერიანი
შირვილოვანი
შქერიანი
შქლიანი
შქმერიანი

ჩ
ჩამანგლიანი
ჩამეგვიანი
ჩარამიანი
ჩარბიანი

ჩარკვანი
 ჩარეკვიანი
 ჩარკვიანი
 ჩართველანი
 ჩარქსანი
 ჩარიქასძე
 ჩარიქსელიანი
 ჩარქსელიანი
 ჩარტელიანი
 ჩეგვანი
 ჩიმაგვანი
 ჩოლერიანი
 ჩხარვიანი
 ჩხარსიანი
 ჩხუშიანი
 ჩხუფუშელიანი

ცაცქურიანი
 ცვანიანი
 ცვებანი
 ცველიანი
 ცვილოვანი
 ცინდელიანი
 ციხმელიანი
 ცხვიმიანი
 ცხომიანი
 ცხუვიმიანი
 ცხუშიანი
 ცხუფუშელიანი

წ
 წასიანი
 წახანელისძე
 წერეკლიანი
 წვერედიანი
 წითელიანი
 წითოლიანი
 წილდელი
 წირქონელიანი
 წიფიანი
 წიფურიანი

წმთიანი
 წრანიანი

ჭ
 ჭაბიანი
 ჭაბუგვანი
 ჭაბუკიანი
 ჭამარიანი
 ჭანტურიანი
 ჭედელიანი
 ჭიგორიანი
 ჭითიანი
 ჭუბილიანი
 ჭუშილიანი
 ჭყვეიანი

ხ
 ხაზალიანი
 ხაკიანი
 ხარიტონიანი
 ხაფთანანი
 ხაფთანი
 ხაჭომიანი
 ხერგანი

ხერიანი
 ხვერმუანი
 ხვიმიანი
 ხვინჭიანი
 ხერსანი
 ხიზანი
 ხიჟიანი
 ხიტინიანი
 ხიცინი
 ხიჭვიანი
 ხიჭოანი
 ხოჯელიანი
 ხრთავიანი
 ხრთანიანი
 ხრთეგანი
 ხუბასარიანი
 ხუნთანიანი
 ხჩაოიანი

ჯ
 ჯავიანი
 ჯამბადანიანი
 ჯამბურიანი
 ჯამბურიძე

ჯანჭალიანი
 ჯაფარაძე
 ჯაფარიძე
 ჯაფარანი
 ჯაფარაიძე
 ჯალიბიანი
 ჯალიანი
 ჯაყვიანი
 ჯაჭვიელიანი
 ჯახუნიაანი
 ჯახონიაანი
 ჯგვაბიანი
 ჯვაბიანი
 ჯინჯოლიანისძე
 ჯობილიანი
 ჯორჯოლაძე
 ჯოლედიანი
 ჯოხიანი
 ჯუმიანი
 ჯუნჯუანი

კ
 კირეკიანი
 კყარიანი

სულ = 566 გვარი
 აქედან = 72 არასწორად დანერის შედეგი ჩანს.

2. თავისუფალი სვანეთის სოფლები, მცხოვრებთა რაოდენობა, გვარები 1862/წელს, ისტორიკოს დიმიტრი ბაქრაძის მონაცემებით

I. უშგული

უშგულის საზოგადოება შედგება 4 სოფლისაგან, 6 ეკლესია, 67 კომლი.

1. ყიზიანი – 10 კომლი: რატინი, ბეშიძე
2. ჩვიზიანი – 8 კომლი: ჩარკვიანი, ასათიანი
3. ჩაფაში – 21 კომლი: ნიჭარაძე, დავითულიანი.
4. მურყმელი – 28 კომლი: ნიჭარაძე, ჭელიძე, ლვაჩლიანი, იმელიანი.
(არ წერია: ხაჭვანი, კაკრიაშვილი, ჩარქსელიანი, შენიშვნა ჩემია).

II. კალა

კალის საზოგადოება შედგება 6 სოფლისაგან. 3 ეკლესია (ერთი მონასტერი) 50 კომლი

1. ვიჩნაში – 12 კომლი – ხარზიანი
2. ხე – 3 კომლი ფანგანი, გულბანი
3. ლალხორი – 6 კომლი. აკრიანი, მარგველანი, გაგზიანი
4. დაბერი – 10 კომლი: მარგველანი, დადვანი.
5. იფარი – 3 კომლი: გულბანი, მარგველანი.
6. ხალდე – 16 კომლი: გასვიანი, ჯოხანი, ჩოფლიანი, ქოჩქიანი (არ წერია – ჩეგანი, არქვის ჩანანერებში კალაში წერია: ბაპანი, არყიანი, გაგზიანი, შენიშვნა ჩემია).

III. იფარი

იფარის საზოგადოება შედგება 4 სოფლისაგან, 2 ეკლესია, 63 კომლი

1. ბოგრეში – 11 კომლი: ქურდიანი, კორზიანი, ხორგუანი, გულბანი.
2. იფარი – 33 კომლი: პირიანი, გულბანი, ხეიბლიანი, კოჩუანი
3. ზეგანი – 19 კომლი: პირიანი, სულანი, ხეისტანი, გულბანი.

IV. წვირში.

წვირშის საზოგადოება შედგება 6 სოფლისაგან, 4 ეკლესია, 28 კომლი.

1. ზაგარი – 6 კომლი: ყიფიანი, კვერზიანი
2. სუფი – 2 კომლი: ყიფიანი, ფიცრხელანი
3. ტვიბერი – 5 კომლი: ფანგანი, მუკვანი
4. ნესგაუბანი – 3 კომლი: ფიცრხელანი
5. ლამოლდი – 6 კომლი: გიგლეშიანი, ფიცრხელანი
6. ჩობანი – 6 კომლი: ფიცრხელანი, თამლიანი

V. მულახი

მულახის საზოგადოება შედგება 7 სოფლისაგან, 4 ეკლესია, 82 კომლი

1. ლეებრა – 4 კომლი: მიბჩუანი, ნიფიანი, ნავერიანი
2. ზარდლაში – 12 კომლი: მარგიანი, გაბლიანი, დადვანი, ბერიანი, გიგანი
3. მურშეკელი – 7 კომლი: ქურდიანი, დადიშქელიანი, მჭედლიანი
4. არცხელი – 11 კომლი: ყორყოლიანი, მარგიანი, დადვანი
5. ფამუში – 8 კომლი: ნავერიანი, ქალდანი
6. ლახირი – 17 კომლი: იოსელიანი, შგოლოვანი, გვიდანი, მარგიანი, ბაბლუანი, ზურაბიანი, მიტილიანი.
7. ჭოლაში – 23 კომლი: დეცდარიანი, ჭეხანი, ჯაჭელიანი, ქოჩქიანი, ქალდანი, გიგანი, ლუხუტაშვილი, შარვაშიძე (ქურდიანი, დეცდარიანი, ყორყოლიანი, იოსელიანი - აზნაურები)

VI. მესტია

მესტიის საზოგადოება შედგება 4 სოფლისაგან, 5 ეკლესია, 69 კომლი.

1. ლეხთაგი – 9 კომლი: ჯაფარიძე, ჩართოლანი, ხერგიანი.
2. სეტი – 27 კომლი: ჯაფარიძე, ნაკანი, მიშკიდიანი, მჭედლიანი, ნიგურიანი
3. ლანჩვალი – 28 კომლი: რატინი, ფალიანი, ხერგიანი, ნიფიანი.

4. ლალამი - 5 კომლი: გვარლიანი, ბარლიანი, ხოჯელანი.

VII. ლენჯერი

ლენჯერის საზოგადოება შედგება 5 სოფლისაგან, 6 ეკლესიაა 50 კომლი

1. სოლი - 5 კომლი: ხაფთანი, გეგდანი
2. ქაშეთი - 11 კომლი: ფილფანი, ნიკოლოზიანი, ანტო
3. ლემსია - 14 კომლი: ფიღარი, დუღიარი, ნავერიანი
4. ლაშთხვერი - 9 კომლი: უდესიანი, ჯაჯუანი, ილდანი.
5. ნესგუნი - 11 კომლი: გულედანი, მალედანი, ხაფთანი.

VIII. ლატალი

ლატალის საზოგადოება შედგება 11 სოფლისაგან, 8 ეკლესია, 78 კომლი

1. იფხი - 8 კომლი: გვიჩიანი, აბდელანი
 2. ლეშუკვი - 1 კომლი: სიდიანი
 3. ლაშკვაში - 7 კომლი: გურგი, ტამარში, აბდელანი
 4. შყალერი - 5 კომლი: გურგულიანი, სუბელიანი
 5. მახცვარიში - 15 კომლი: გირგვლიანი, სტეფლიანი
 6. კვანჭიანარი - 8 კომლი: კვანჭიანი
 7. გიგბაში - 1 კომლი: ჩარკვიანი
 8. იენაში - 22 კომლი: ფარჯიანი წერედანი, ფაკელანი
 9. ლამი - 4 კომლი: ხვინთელანი?
 10. ლახუშტი - 5 კომლი: ფირცხელანი, ასუმბანი, ჩამგელიანი
 11. ლაპილი - 2 კომლი: პაკელანი, შარგინი
- (1 ჩარკვიანი - აზაური)

ბალსქვემო (საბატონო) სვანეთი

I. ბეჩო. შედგება 9 სოფლისაგან, - ეკლესია, 56 კომლი, 271 სული (ლევან დადეშქელიანი)

1. მაზერი - 17 კომლი (ლევან დადეშქელიანის რეზიდენცია): დვიდეშვიერი, კვიციანი, ვებ-დეშენარი, სიდიანი, ბეჩისელამი, ჯამდელანი, ფანგანი
2. ტებიში - 6 კომლი: ბეზუშერარი, ფანგანი, კაუშერარი, ბოგოშერი
3. ბაგედანარი - 12 კომლი: კვიციანი
4. თითენაში - 1 კომლი: გულედანი
5. ჭოხულდი - 1 კომლი: კვიციანი
6. ნაშთქოლი - 2 კომლი: ქანცხიანი
7. უშხენარი - 12 კომლი: კვიციანი, ოთხვანი.
8. დოლი 10 კომლი: გაბულდანი, ჭკადუა, მილდანი, კვიციანი, ხორგუანი, უბილიანი.
9. ქართვანი - 6 კომლი: კვანჭიანი, ვიბლიანი, კიბოლანი, საგაიანი.

II. ცხუმარი. შედგება 6 სოფლისაგან, - ეკლესია, 38 კომლი (თენგიზ დადეშქელიანი)

1. ლეებალდი - 5 კომლი: გერლიანი
2. სუფი - 9 კომლი: არღვლიანი, ჩავლიანი
3. ტვიბერი - 5 კომლი: დადუარი, ბულდიარი
4. ლეზგარა - 6 კომლი: სალლანი
5. მაგარდელი - 6 კომლი: მილდანი, ლევაშერი
6. ლაბსყალდი - 7 კომლი: გუგუსიანი

III. ეცერი. შედგება 13 სოფლისაგან, - ეკლესია, 83 კომლი (თენგიზ დადეშქელიანი)

1. ბარშ. 20 კომლი (თენგიზ დადეშქელიანის რეზიდენცია) ბურჩალი
2. ჭელირი - 7 კომლი, პაკელანი, გუჯეჯიანი.
3. სვიფი - 5 კომლი: აფრასიანი

4. ქურაში – 4 კომლი: ნაგვანი
5. ისკარი – 12 კომლი: გერლიანი, საბანი
6. უღვალი – 5 კომლი: უმფრიანი
7. ფხოტრერი – 2 კომლი: ცალანი, გაჟლანი
8. ლანტელი – 4 კომლი: პაკელანი, გურჩიანი
9. ლაშხრელი – 2 კომლი: ჩარკვიანი, ნიკოლოზიანი
10. ლადრერი – 8 კომლი: აფრაიშერი, სტეფლანი, პაკელანი, გირგვლიანი, გელანი
11. კალაში – 4 კომლი: მუკბენიანი, შამფრიანი
12. ებუდი – 7 კომლი: სუბელიანი, ხორგუანი
13. ნამხერი – 1 კომლი: - შამფრიანი

**IV. ფარი. შედგება 8 სოფლისაგან, 2 ეკლესია, 386 სული მამრი, 257 მდედრი.
(კონსტანტინე დადუშქელიანი)**

1. თავრარი – 8 კომლი: ცინდელიანი
2. ჯუხლანი – 2 კომლი: კანდამოვა, ცინდელიანი
3. ხერხვაში – 3 კომლი: დვანიანი
4. ლაშხრაში – 9 კომლი: სუბარი, ოთხვანი, ანიანი
5. ცალერი – 10 კომლი: უბლიანი, ცინდელანი, რეზიძე, გვარამიანი, ჭკადუა
6. კიჩხელდაში – 11 კომლი: უბლიანი, დულდელანი, ჩხვიმიანი
7. ქვემო ლახამული – 38 კომლი: ქობალია, მიქიანი, საბანი, ჭკადუა
8. ზემო ლახამულა – 13 კომლი: კვანჭიანი, ქობალიანი, დავითიანი, ჭკადუა, მიშხლიანი.

V. ჩუბე – ხევი. შედგება 288 სული მამრისგან, 237 მდედრისგან, 8 სოფლისგან

1. სუფი – 8 კომლი: ჩხეტიანი
2. კაცხი – 3 კომლი: გადრანი
3. იფარი – 25 კომლი: აფრასიძე, ნარსვიძე, უბლიანი, ცალანი, რეზიძე, დევედარიანი, მიქიანი.
4. ქვემო ლჰა – 3 კომლი: წულუკიანი, ცალანი, ჩხეტიანი
5. დეშტერი – 15 კომლი: ჩხვიმიანი, გადრანი, ცალანი, ჯაჭვლიანი, ნარსავიძე, რეზიძე, ხორგუანი. (სვანეთის პრისტავის თავად ამირეჯიბის 1858 წლის აღწერით)

ბალზემო თავისუფალ სვანეთში 1858 წელს იყო 539 კომლი.

ბალსქვემო (საბატონო სვანეთში) – 338 კომლი.

მთლიანად ზემო სვანეთში – 877 კომლი.

1870 წელს ზემო სვანეთში ცხოვრობს 61 აზნაურის ოჯახი.

ჯაფარიძე 18

გომთელიანი – 4

ქურდიანი – 12

ფორჟოლიანი 6

ჩარკვიანი 3

შერვაშიძე – 1

დადიშქელიანი – 1

ცალანი – 1.

3. ზემო სვანეთში მცხოვრებთა გვარები 1886 წელს პენსარიონ ნიჟარაჰის მონაცემებით:

ბემიძე	გაბლუანი	გვარმიანი	კურატი
ხაჭუანი	სამსიანი	ბარმიანი	აფრასიძე
რატიანი	კეებლანი	ხოჯელიანი	ბერჩლიანი
ჩარკვიანი	ლეკჩი-ყიფიანი	*	ცინდელიანი
დავითულიანი	ფირცხელიანი	გულედანი	დალდანი
ნიჟარაძე	თამლიანი	ხაფთანი	ვიბლიანი
ჭელიძე	ბედიანი	თვირიანი	საგვიანი
კაკრიაშვილი სიზმე-რიანი	გიგლეშიანი მუჟკვანი	გეგდანი	გაბულდანი
ჩარქსელიანი	*	შერლანი	*
მაღედანი	მიბზუანი	ფილოფანი	რეზიძე
ლვაჩლიანი	მარგიანი	ნიკოლოზიანი	ნარსავიძე
*	ნიფიანი	ილდანი	წულუკიანი
ხარზიანი	ვაბლიანი	უდესიანი	ჩხეტიანი
გულბანი	ბერიანი	დავანი	მიქიანი
ფანგანი	გიგანი	ჯაჭჭვანი	გადრანი
პირველი	ჭედლიანი	*	ჩხვიმიანი
ქოჩქიანი	ფორფოლიანი	გირგვლიანი	*
გასვიანი	ბაბლუანი	სტეფელანი	ანსიანი
ჯოხაძე	გვიდანი	ფარჯიანი	სუბარი
მარგველანი	ჯაჭვლიანი	წერედიანი	ოთღვანი
დადუანი	დედარიანი	ხვინთელანი	დუდამანი
გამყრელიძე	ჭეხანი	კვანჭიანი	ჭკადლა
გაგზიანი	გუჯეჯიანი	ფაკელიანი	*
ჩეგვიანი	ზურაბიანი	შარგვიანი	არღვლიანი
*	კახიანი	ჩარგოლანი	შამფრიანი
ქურდიანი	*	ასუმბანი	გერლიანი
იოსელიანი	ჯაფარიძე	ჩაშველიანი	გოგუანი
კორზიანი	გომჭელიანი	სიდიანი	სალღანი
ხორგუანი	ნაკანი	აბდელიანი	მილდიანი
ხვიბლიანი	მუშკუდიანი	ივერიანი	გუგუსიანი
ქალდანი	ნიგვრიანი	გვიჭიანი	გურჩიანი
ნავერიანი	კახბერიძე	*	ომფრიანი
ხვისტანი	ზვირმიანი	კვიციანი	ქანცხიანი
სულაძე	ფალიანი	უშხვანი	ჩაკანი
	ხერგიანი	ვეზდენი	დგებუაძე
	ჩართოლანი	კიბოლანი	კორძია
		გომუანი	მულულიანი
		ცალანი	სუბელიანი

სულ: 137 გვარი, ბ. ნიჟარაძე, ქართულ-სვანურ-რუსული ლექსიკონი გვ. 261.

4. 1925 წელს ეგნატე გაბლიანმა გამოსცა ნიგნი ძველი და ახალი სვანეთი, სადაც ჩამოთვლილი აქვს ზემო სვანეთში მცხოვრებთა გვარები, გვარების ჩამონათვალში ჩანს, დაშვებულია შეცდომები, როგორც გვარების სწორად დანერაში, ასევე ზოგი გვარი გამოტოვებულია საერთოდ:

უშგული – ჩარქსელან, ლვაჩლან, რატიან, ჩარკვიან, დავითულიან, ჭელიძე, კაკრიაშვილ, ნიჟარაძე, ასათიან (ხაჭვანი გამოტოვებულია).

კალა – მარგველან, ხარზიან, დოდვან, ფანგან, გასვიან, ჩოფლიან, გულბან, ჯოხაძე.

იფარი: - პირველ, ხვისტან, გულბან, ქურდან, კორზია, ავალიან, ქალდან, გიგლეშიან, თამლიან, ფანგან, ხვიბლან, ანსიან, კეებლიან, ხორგუან, სულაძე, ლეკჩიყიფიან, ფირცხელიან.

მულახი - გუჯეჯიან, მარგიან, ნავერიან, ზურებიან, კახიან, ქოჩგიან, ჯაჭვლიან, გივან, შერვაშიძე, დევედარიან, იოსელიან, ყორყლიან, ქურდიან, გვიდან, ქალდან, გაბლიან, ლომიძე, კვიციანი, ნიფიან, ბერიან, დადვან, მიბჭუან, მიტულიან.

მესტია: - ჯაფარიძე (ჯაფრან), გომეტელიან, ხერგიან, მარგიან, ჩართოლან, ნაკან, მუშკელიან, ფალიან, ქედელიან, ხოჯელიან, გვარლიან, რატინ.

ლენჯერი: - გულედან, ფილფან, უდესიან, მერლიან, შუკვან, ხაფთან, ხორგვან, ნიფიან.

ლატალი: - ფარჯიან, გირგვლიან, წერედანი, კვანჭიან, გვიჭიან, ნანსყან, აბდელან, სიდიან, ივერიან, ასუბმან, ფირცხელან, ნიკლეზიან, ჩორგოლიან, თამლიან.

ბეჩო: - კვიციან, გომეან, შომპრიან, უშხვან, ცინდელან, კიბოლან, ცალან, ვეზდენ, ვერცვიან, აფრასიძე, ვიბლიან, გაბულდან, დაჩქელიან.

ეცერი: - გერლიან, პაკელიან, გურჩიან, ხორგუან, აფრასიძე, გაზდელან, ცალან, უმფრიან, ჩარკვიან, მურღელიან, არღელიან, ქალდან, მილდან, ჯაჭვლიან, შომპრიან, გუგუსიან.

ფარი: რეზესიძე, ნარსავიძე, გადრან, აფრასიძე, ჩხეტციან, ჩხვიმიან, მიქიან, დევედარიან, ნელიკან, ვიბლიან.

ჩუბეხევი: ცინდელან, ანსიან, სუბარ, ვიბლიან, ქალდან, ჩხეტციან, გადრან, ჩხვიმიან.

ლახამული: - ჭკადუა, დავითიან, კვანჭიან.

5. სვანეთის სოფლების სახელწოდებანი და გვარები XIX ს. მეორე ნახევრისა და XX ს. დასაწყისისათვის 1967 წელს გამოცემული ალექსანდრე ჩარაქვიანის ნიშნის „სვანეთი“ მონაცემების მიხედვით.

უშგული - ცანა, ზესხო, ჟიბიანი, ჩვიბიანი, ჩაჟაში, მურყმელი.

კალა - ლალხორი, დავბერი, ხალდე, იფრალი, მუქვედარი, აგრაი, ხე, ვიჩნაში.

იფარი - ნაკიფარი, ბოგრეში, ზეგანი.

ადიში

წვირმი - ტვიბერი, ზაგარი, ლამოლდი, ჩობანი, სვიფი, ნესგააუბანი.

იელი - ნესგააუბანი, ასკარდი, აცი.

მუჟალი - ჟაბეში, ცალდაში, ჩვაბიანი.

მულახი - მაჯედეერი, ქოლაში, ჟამუში, არცხელი, ლახირი, მურშკელი, ღვებრა, ზარდლაში.

მესტია - სეტი, ლეხთავი, ლანჩვალი, ლალაში.

ლენჯერი - ნესგუნი, ლემსია, ქაშვეთი, ლამთხვერი, კაერი, სოლი, ხეშკილი.

ლატალი - ენაში, მახცვარიში, შყალერი, კვანჭიანარი, ლაშილი, სგობული, ლახუშტი სადინარი, იფხი, ლეშუკვი, ნამყვამ-ზაგრალი, ლელბავი.

ბალსაშუმო სვანეთი

ბეჩო - ტებიში, მაზერი, ბავდანიანი, გული, თეთნაში, ნამშთოლი, ქოხულდი. უშხვანარი, ქვიდანიანი, დოლი, ქართვანი.

ცხუმარი - ლახსყალდი, მაგარდელი, ლეზგარა, ტვიბერი, სვიფი, ღვებალდი.

ეცერი - ქურაში, ჭელირი, სვიფი, ბარში, ისკარი, ფხოტრერი, უღვალი, ცალანარი, ლანტელი, ლადრერი, ლაშხრარი, ჟაბე-კალაში, ჩვაბე-კალაში, გვალდერი, ებუთი, უსგვირი.

ფარი - სვიფი, კაცხი, ფარი, ზაგარი, ლამხერი, ჟიბე-ლჰა, ჩვაბე-ლჰა, ლაყერი, ღემდერი, ფალედი, ხოსრარი, ყვანა.

ლახამული - ჟაბე-ლახამულ, ჩვაბე-ლახამულ, დიზი, შდინირი.

თავრარი - თავრარი, ლაშხრაში, ცალერი, კიჩხულდაში, ჩუბარი, ჯუხვლანი, ხერხვაში.

ჭუბერი - ლახამი, ლეკალმახე, ლენჯერი, ჩუბე-მარლი, ჟიბე-მარლი, ლარილარი, დევრა, ყარ-სგურიში, ტიტა.

ლენხერა-იფარი, ჯორკვალი, მუხაშურა, ლახანი, ქედანი, ჭერი, ტობარი, ვედი, ნორმინდი, ხაიში, ციცხვარი, ნალქორვარი, სკორმეთი, იდლიანი, თოთანა.

აბდელანი	გოშთელიანი	კვიციანი	საბანიძე	ჩარქსელაძე
ავალიანი	გუგუსიანი	კორძაია	სამსიანი	ჩართოლანი
აშსიანი	გულბანი	ლუხუტაშვილი	სალლიანი	ჩარკვიანი
ანსიანი	გულედანი	მარგიანი	სუბარი	ჩეგვანი
არღელიანი	გურგულიანი	მარგველანი	სუბელიანი	ჩოფლიანი
ასუმბანი	გურჩიანი	მაღედანი	სულაგა	ჩხვიმიანი
აფრასიძე	გუჯეგვიანი	მერლანი	სტეფლიანი	ჩხეტიანი
ბარლიანი	დადევანი	მიბოჭანი	სიდიანი	ცალანი
ბედიანი	დადეშქელიანი	მილდიანი	უდესიანი	ცინდელიანი
ბერიანი	დავითიანი	მიქიანი	უმფრიანი	ნერედიანი
ბერჩლიანი	დგებუაძე	მიტიანი	უმშვანი	ნიფიანი
გაბლიანი	დევედარიანი	მუკვანი	ფანგანი	ნულუქიანი
გაბულდანი	დემეტრიანი	მურლულიანი	ფალიანი	ჭეხანი
გაგნიძე	ვეზდენი	მუშკუდიანი	ფარჯიანი	ჭკადუა
გადრანი	ვერსკიანი	მჭედლიანი	ფარჯველიანი	ხაბულიანი
გამყრელიძე	ვიბლიანი	ნავერიანი	ფილფანი	ხარძიანი
გასვიანი	ზურეპიანი	ნაკანი	ფირცხელანი	ხაფთანი
გაზდელიანი	თამლიანი	ნანსყანი	ქალდანი	ხაჭვანი
გერლიანი	თორია	ნარსავიძე	ქანცლიანი	ხეიბლიანი
გვარმიანი	ივეჩიანი	ნიგურიანი	ქობალია	ხვინთელიანი
გვარლიანი	ილდანი	ნიკოლოზიანი	ქოჩქიანი	ხვისტანი
გვიდანი	იოსელიანი	ნიჭარაძე	ქურდიანი	ხერგიანი
გვიჩიანი	კაკრიასვილი	ოთხვანი	ღვარჯიანი	ხორგუანი
გიგანი	კატმანი	პაკელიანი	ყიფიანი	ხოჯელიანი
გიგდელიანი	კახბერიძე	პირველი	შამფრიანი	ჯამდელიანი
გიგლემიანი	კახიანი	ჟორჯოლიანი	შარგიანი	ჯაფარიძე
გორგვლიანი	კვანჭიანი	რატინი	შუკვანი	ჯაჭელიანი
გომვანი	კეებლიანი	რეზესიძე	ჩამგველიანი	ჯოხაძე

სულ 141 გვარი

ძეპო სვანეთი

ლენტები - ლექსურა, ყვედრეში, გულიდა, მელურა, კახურა, ბაბილი, ყარიში, დასკადურა, ფაყი, რცხმელური, ხელედი, ნანაში, ნიფლაკაკი, ბავარი, ცხუმალდი, ხაჩეში, მანანური, ლესემა, ხოფური, მაზაში, ნანარი, გვიმბრულა, ნალომარი, ლალარავაში.

ჩოლური - ჭველიერი, მუნდი, თეკალი, ლევეშერი, საყდარი, ტვიბი, შტვილი, მამი, ბულეში, ფანაგა, დურაში, ჭველფი.

ლამხეთი - მახაში, ღობი, ნაცული, მელე, მარგვიში, შკედი, ჩიხარეში, ახალმენი, ლემზაგორი, ხერია, ჟახუნდერი, ჩუკული, ლეკოსანდი, მებეცი, სასაში, ლუჯი, ლამფალაში.

აბაშიძე	გულბანი	ონიანი
ავალიანი	გულბიანი	პირველი
ათრეჯიანი	დევედარიანი	ჟორჯოლიანი
ასროსიანი	დორღვანი	რატიანი
აფაქიძე	ზურაბიანი	ტიფოდიანი
ბაბლუანი	თედორაძე	ფერცულიანი
ბაკურაძე	კაკრიაშვილი	ფოჩიანი
ბენდელიანი	კანდელაკი	ფურელიანი
ბერაძე	კვასტიანი	ქოჩქიანი
გაბიანი	კოჭბიანი	ქურასპედიანი
გარდაფხაძე	ლიპარტელიანი	ქურდიანი
გაგნიძე	ლობჯანიძე	შაერეშიანი
გამყრელიძე	მარგიანი	ჩარკვიანი
გასვიანი	მეგრელიშვილი	ჩანქსელიანი
გაზდელიანი	მელაძე	ჩუბინიძე
გელოვანი	მეშველიანი	ცხომარია
გველესიანი	მუსელიანი	ჭელიძე
გვიდიანი	მუკბანიანი	ჯამბურიძე
გვიჭიანი	ნაკანი	ჯანხოთელი
გიგანი	ნემსაძე	ჯაფარიძე
გუგავა	ნიჟარაძე	ჯინჭარაძე

ხაბულიანი
ხაჭვანი
ხვისტიანი

სულ 66 გვარი, მთლიანად სვანეთში – 207 გვარი.

6. საქართველოს ცენტრალური საისტორიო სახელმწიფო არქივის მასალები უშგულზე

მეტრიჩესკის წიგნი

მოცემული საქართველო იმერეთის უწმიდესის მმართველის სინოდის კანტორიდგან-გურიის-სამეგრელოს ეპარხიის უშკულის მღვთისმშობლის ეკლესიასა შინა, ჩასაწერლად: აღსარების მთქმელთა, დაბადებულთა, ქორწინებით შეუღლებილთა და გარდაცვალებულთათვის
1817-1875წ.წ.
1861-1914წ.წ.
1925-1927წ.წ.

იუსტიციის სამინისტროს საქართველოს ცენტრალური საისტორიო სახელმწიფო არქივის მასალები უშგულზე

1863წ. საქართველოს-იმერეთის კანტორა
1817-1875წ.წ. ფონდი 489, აღწერა №6, №1651

აღსარების მთქმელთა სია

სვანეთის სოფელ უშკულის მღვთისმშობლის ეკლესიის ჩანაწერები ჩყიგ-ს წელსა

ს: ჩაუაშ

1. დიდა ნასყიდას ძე ნიჟარაძე, ცოლი მისი დოხი ნადიდას ასული, შვილნი მათი: ავგულ (5წ.), სიმონ, ძმა დიდასი გიორგი (22წ.), ცოლი მისი ანა ჯამათის ასული (17წ.).
2. ნინი ნადიდას ძე ნიჟარაძე (32წ.), ცოლი მისი ბერდუხ ნადიდას ასული (37წ.), შვილნი მათი: ავგულ, მანია, ძმა დიდასი ნინი, გიერგი, დიი სანდუხ, დუზა, დედა ნინის სანდუხ გუას ასუ-

ლი - ქვრივი (64წ.), ბიძაშვილი ნინის: გეგი, გუა, ცოლი გეგის დაჯი ქალდანის ასული, შვილნი მათი: მათი: ნასყიდა, მაქა, ბერდუხ.

3. სოჸ დიდას ძე ნიჸარაძე (67წ.) ცოლი მისი მარიამ გუნუს ასული (58წ.) შვილნი მათი: დიდა, მარიამ, თამარ (6წ.), ბიძაშვილი სიეშის ნინი ნინის ძე (58წ.), ცოლი მისი სანდუხ ომას ასული, შვილნი მათი: სუმა (12წ.), ნინი, დაჯი, ზეაში, ბერდუხ, ბიძაშვილი ნინის გიორგი, ცოლი დუზა ნინას ასული, შვილნი მათი: ბეზა, გოგა, დაჯი, სიეშთან მცხოვრები გიერგ ომას ძე ასათიანი, ცოლი მისი თუხარი (42წ.).

4. გეგი გეგის ძე ნიჸარაძე ქვრივი (53წ.), შვილნი მისი: შიომ (17წ.), გეგი, მაქა, ძმისწული გეგისა გოჩა (14წ.).

5. მიქელ ლომის ძე ნიჸარაძე - ქვრივი (48წ.), ძმა ამისი გეგი (52წ.), ცოლი მისი ზეაში გეგის ასული, შვილნი მათი: ლომი, მარიამ, ძმა გოჩასი გოგა თაისავის ძე ნიჸარაძე.

6. სუმა ნინის ძე ნიჸარაძე - ქვრივი (47), შვილნი მისი: ნინი (8წ.), ბერდუხ, მარეხ, ბიძაშვილი გოგასი - გეგი (27 წ.), ცოლი მისი მარეხ გეგის ასული, შვილნი მათი: ბეზა, მარიამ, დედა გეგისა - მანია (73წ.).

7. თაისავ გეგის ძე ნიჸარაძე (29წ.), ცოლი მისი თეთო მაზოს ასული (37წ.), შვილნი მათი: გოგა (7 წ.), გიორგი, მარიამ, ძმა თაისავისა - გეგი (20წ.).

8. გოგა ლომის ძე ნიჸარაძე (61წ.), ცოლი მისი მანია გოგას ასული (62წ.), შვილნი მათი: ლომი (17წ.), ნადიდა (14წ.), გოგა (4წ.), მანო (11წ.), დოღმაზ (9წ.).

9. გეგი გეგისძე ნიჸარაძე (59წ.), ცოლი მისი მანია ნასყიდას ასული, შვილნი მათი: ნასყიდა (13წ.), მარეხ, მანია, გეგისთან მცოვრებნი: მანია ქალდანის ასული, ძმა გეგისა სოლომან (74წ.), ბიძაშვილი მათი - ბაბი - (27წ.) ცოლი მისი ბერდუხ ნინას ასული (22წ.).

10. თაისავ გეგის ძე ნიჸარაძე (71წ.), ცოლი მისი ანა ლომის ასული (27წ.), შვილნი მათი: შიო (25წ.), კახბერ (22წ.), ბაბი (20წ.), ცოლი შიომის - მარიამ გოგას ასული (25წ.), შვილნი მათნი: გეგი (15წ.), ზაურბეგ (12წ.), ნინი (5წ.), გიორგი (92წ.), ცოლი კახბერისა - დოღმაზ, შვილნი მათნი: ბექა (5წ.), ზეაში, ცოლი ბაბისა - მარიამ გიორგის ასული (27წ.).

11. სიომ გეგის ძე ნიჸარაძე (60წ.), ცოლი მისი მარინე გუას ასული (52წ.), შვილნი მათნი: ნინი (22წ.), ქაუზა (20წ.), ნადიდა (14წ.), გუა (12წ.), მანო (7წ.), მაქა (3წ.), და შიომის - დადუ, ცოლი ნინისა მანო, შვილი მისი მარიამ.

12. გუა ბექას ძე ნიჸარაძე - ქვრივი (83წ.), შვილნი მისი: ნინი (52წ.), თაისავ (47წ.), ბექა (22წ.), ცოლი ნინისა მარინა გეგის ასული (47წ.), შვილნი მათი: ნაგვა (11წ.), ბეზა (6წ.), ცოლი თაისავისა - ზეაში გაუს ასული (39წ.), შვილნი მათი: გიორგი (8წ.), გრიგოლ, ცოლი ბექასი - სანდუხ გეგის ასული, შვილნი მათი: გეგი, გუა, მარიამ.

13. გეგი გოგას ძე ნიჸარაძე (17წ.), ძმისწლი მისი გოგა, ცოლი მისი მაქა გეგის ასული (22წ.), შვილი მათი ნასყიდა(6წ.), ქალდან (5წ.), მანია, მანო.

14. გიო გოგას ძე ნიჸარაძე (38წ.), ცოლი მისი მაქა ჩოფას ასული (32წ.), შვილნი მათი: გოგა (5წ.), დაჯი.

15. გეგი გიორგის ძე ნიჸარაძე (37წ.), ბიძაშვილი მისი გეგი დიდას ძე (36წ.), ძმა ამისი გაუ (22წ.). დედა გეგისა რაჯადენ კაბეს ასული (62წ.).

16. ბექა ქალდანის ძე ნიჸარაძე (42წ.), ცოლი მისი ბერდუხ გოგას ასული (50წ.), შვილნი მათი: გეგი (12წ.), მანო, დოხი, ბერდუხ, გაბრიელ (1წ.), ძმა ბექნასი გიერგ (34წ.), დედა მათი დოხი გეგის ასული - ქვრივი (72წ.).

17. ბეზა ბეზას ძე ნიჸარაძე (92წ.), ცოლი მისი მაქა გეგის ასული (87წ.), შვილნი მათი: ბუტა (34წ.), მარშან (32წ.), ბექა (32), გიორგი (24წ.), ცოლი ბუტასი ზეაში დიდას ასული (32წ.), შვილი მათი ბეზა (4), ბეზასთან მცხოვრები ბეშქენ გოგას ძე ნიჸარაძე (87წ.).

18. დიდა ბეზას ძე ნიჸარაძე (67წ.), ცოლი მისი დიგო ქაუს ასული (62წ.), ძმისწული ბეზასი ბაბი (36წ.), ცოლი მისი ანა გეგის ასული (32), შვილნი მათი: ნადიდა (6წ.), გეგი (4წ.), ზითანა (7წ.), ბიძაშვილი ბეზასი თაისავ, ცოლი მისი აკო გეგის ასული, ძე მათი დავით (40წ.), დაი თაისავისა თამარ.

19. გეგი ნემბულათის ძე დავითულიანი (93წ.), ძმა გეგისა ბიტა, ცოლი ბერდუხ მუშქედანის ასული, შვილნი მათი: დავით (32წ.), ლომი, გიორგი, გოგა, ცოლი დავითისა დოხი გეგის ასული, ძე მათი სიმონ, ძმისწული ბიტასი: ბერდუფხ, მანო, სანდუხ გოგას ასული - ქვრივი (35წ.).

ს: ჩუბიანი

20. ნინო ბეშტენის ძე ჩარკვიანი, ცოლი მისი მანო ისპანდის ასული (756.), შვილი მათი გეგეკი (316.), ცოლი მისი დოხი გოგას ასული (286.), შვილი მათი ნადიდა (86.), ონი (66.), მარიამ (16.).

21. გოგა ნასყიდას ძე ჩარკვიანი (296.), ცოლი მისი მარეხ ნინიას ასული (366.), ძმანი და დაი გოგასი: სუმა (176.), გიორგი, ნინი, მარეხ, დედა ამათი ქემაზნა დიდას ასული – ქერივი (536.).

22. გეგი ნინის ძე ჩარკვიანი (296.), ცოლი მისი დიო (266.), ძმისწულნი გეგისანი: ბეჟა (106.), დოხი (146.), მარიამ, დედა ამათი – თეთუ გოგას ასული – ქერივი (316.) დედა გეგისა დოხი გუას ასული (536.).

23. სუმა ოსის ძე ჩარკვიანი (436.), ცოლი მისი ანა გეგის ასული (406.), ასულნი მათი: მარიამ, მანო, ძმა სუმასი ნინი (406.), ცოლი მისი მარის გუას ასული, ასული მათი მარეხ, სუმასთან მცხოვრები: მანია ლომის ასული.

24. გეგი გოგას ძე ჩარკვიანი (886.), ცოლი მისი მარეხ გიორიგს ასული (836.), შვილი მისი ნინი (326.), ცოლი მისი მანო თაისაეის ასული (296.), შვილი მათი: გოგა, გეგი (46.).

ს.კიბიანი

25. გოგა კახბერის ძე ბეშიძე (916.), ცოლი მისი დოღმაზ ბებას ასული (876.), შვილი მათი: კახაბერ (346.), მარეხ (106.), ცოლი კახბერისა მარეხ ნადიდას ასული (266.), შვილი ამათი ვასილ (16.), მანო (106.), ზიდაშვილი გოგასი ბეგი გიოს ძე (546.), ცოლი მისი თამი გეგის ასული (486.), ასული მათი მარიამ (186.).

26. ბეჟა დიდას ძე რატიანი (226.), ზიდაშვილი მისი გიორგი ხეშტუს ძე (336.), ცოლი მისი ბედუ ბეჟას ასული (506.).

27. დიდა თაზის ძე რატიანი (416.), ცოლი მისი თუხვა გიორგის ასული (356.), შვილი მათი: ბეგი (66.), გიორგი, მარიამ, ძმა დიდასი გიორგი (206.).

28. ქალდან გიორგი ძე რატიანი (306.), ცოლი მისი გუდუ დიდას ასული (926.), ძმა მათი გიორგი (66.). დედა ქალდანისა ზითანა გიორგის ასული (586.). ზიდა ქალდანისა დათი გიორგის ძე (496.), ასული მისი მარინა (106.), მასთან მცხოვრები ფუთა გეგის ძე რატიანი (146.).

29. ბეჟა გიოს ძე რატიანი (526.), ცოლი მისი მარიამ თამუს ასული (506.), შვილი მათი გიო (116.), თაზი (86.).

30. ნაგუ გეგის ძე რატიანი (566.), ცოლი მისი ტიტა ქალდანის ასული (49), შვილი მათი: დავით (156.), ბერდუხ, მანი, სანდუხ, ძმა ნაგუსი ბეჟა-ქერივი (446.), ძე მისი გოგა (116.), ძმა ნაგუსი ბერჟან-ქერივი (406.), ასული მისი მაქა (66.), ძმა ნაგუსი გეგი-ქერივი (346.), ასული მისი მარიამ.

31. ფუფუ ბერჟანის ძე რატიანი (68), ცოლი მისი სანდუხ ხაჭოანის ასული (66), ძმა ფუფუ-სი შალვა – ქერივი (83). შვილი მისი: გეგი (296.), გიორგი (146.).

32. გუა გეგის ძე ხაჭუანი (706.), ცოლი მისი მაქა გეგის ასული (626.), ასულნი მათი: დოხი (15), მანია (5), დოღმაზ, გუასთან მცხოვრებნი: დოღმაზ გუას ასული, ზიდაშვილი – გუასი – ქაი დიდას ძე (72), ასული მარეხ (9), ძმისწული ქაისი ზადი (17), ზიდაშვილი ქაისა დიდა (47), გუასთან მცხოვრები მანი ბუტას ასული, ასული მისი ბერდუხ.

ს: მურყმელი

33. დიდა გუას ძე ჩარქსელიანი – ქერივი (73), შვილი მისი დიო (29), გერი გუასი ყამბულათ გუას ძე ჩარქსელიანი (34), შვილი მისი: გუა (10), დიდა (3).

34. გეგი გოგას ძე ჩარქსელიანი (55), შვილი მისი გოგი (8), ზიდაშვილი გუასი ნინი (62), ცოლი იმისი ტეტუ ლაზარეს ასული (57), შვილი მათი: ქალდან (9), გიორგი.

35. ნასყიდა გეგის ძე ჩარქსელიანი (47), ცოლი მისი მაქა ხაჭუანის ასული (33), შვილი მათი: გეგი (9), გიორგი, ანა.

36. გეგი თაზის ძე ვაჩლიანი (75), ცოლი მისი მარეხ გეგის ასული (70), შვილი მათი: გიორგი (30), თაისაე (15), მანი, ძმა გიერგისა ბეჟან (44), ცოლი მისი თინათ ნინის ასული (40), შვილი მათი: კახბერ (10), ქეთო გეგი (40).

37. ნადიდა გოგას ძე სიზმარიანი (65), ცოლი მისი დიო გუას ასული (62), შვილნი მგვირიცხე გუას ასული (39), გეგი (37), ძმისწულნი ნასყიდასი - ბექა (17), მარინა (22), ცოლი გოგასი მარეხ ჯანაშვილის ასული (33), შვილნი მათნი: მარიამ, თუხარი, მარეხ, ცოლი გეგისა მარიამ გიორგის ასული.

38. ნასყიდა გოგას ძე სიზმარიანი (20), ცოლი მისი მარეხ ანდრიას ასული (19), დედა ნასყიდასი მარიამ ნინის - ქერივი (39).

39. მეხა ნინის ძე სიზმარიანი (14), დედა ამისი დოხი გეგის ასული - ქერივი (53), ზიძაშვილი მეხასი გრიგოლ (27), კაკი (22), გიორგი (17), გრიგოლ (9), ცოლი გრიგოლისა ბერდუხ გუას ასული (21), დედა გრიგოლისა მარეხ გეგის ასული (47).

40. ნასყიდა გეგის ძე სიზმარიანი (60), ცოლი მისი მანი ბეშეგენის ასული (53), შვილნი მათი: გოგა (12), თოხარი (8).

41. კაკი გეგის ძე სიზმარიანი (61), ცოლი მისი სანდუხ გეგის ასული (53), შვილი მათი გიორგი (23), გერი კაკისა - გეგი სიზმარიანი (40). ცოლი მისი ბერდუხ ამიზის ასული (50), შვილნი მათი: მიხაილ (13), გიორგი (10), მარიამ (9), ძმა გიორგისა - გოგა (32), ცოლი მისი - გვიდი გუას ასული, ასული მათი დოღმაზ (5).

42. გოგა გეგის ძე ჭელიძე (39), ცოლი მისი მარიამ ქალდანის ასული (55), შვილნი მათი: ნასყიდა (4), გეგი, ძმები გოგასი: გიორგი, გრიგოლ, ცოლი გიორგისა მარიამ გიორგის ასული, ცოლი გრიგოლისა - მარეხ გოგას ასული, ბიცოლა გიორგისა - მანო გეგის ასული.

43. ბითემინდ ბექას ძე მალედანი (57), ცოლი მისი მარიამ ჯაბას ასული (43), ძმა ბითემინდისა - გიორგი (43), ცოლი მისი მანო კაცის ასული (40), ძმები გიორგისა - ჯახუ (39), მალიდა (37), იოანე (32), მამისნაცვალი მათი - გეგი გიორგის ძე ჩარქსელიანი (80), ცოლი მისი მარეხა გეგის ასული (75).

44. გოგა მუშკუდიანის ძე ჭელიძე (71), ცოლი მისი მარეხა თაზის ასული (62), ძე მათი გეგი (21), ძმა გოგასი ანდრია (56), ცოლი მისი დოღმაზ გოგას ასული (55), ასულნი მათი: სანდუხ, მარეხა, ზიძაშვილნი ანდრიასი - ნასყიდა ჯამათის ძე (55), ცოლი მისი მარეხ გოგას ასული.

45. გუა დიდას ძე ჭელიძე (93), ძმა მისი დიდა (36), გოგა, ცოლი დავითისა მარეხ გოგას ასული (33), შვილი მათი მახრობელ (60).

46. გეგი დიდას ძე ჩარქსელიანი (70), ცოლი მისი დოხი ხაჭუანის ასული (60), შვილნი მათი: გიორგი, ნასყიდა, მარეხ, ცოლი გიორგისა სანდუხ გუას ასული.

47. ვიო გეგის ძე ვაჩლიანი (97), ცოლი მისი მარეხ მიხეს ასული (61), შვილნი მათი: თაზი (23), თაბუ (27), თუხარი, ცოლი თაბუსი - მარეხ გეგის ასული (22), ძე მათი ტატი (40), გეგისთან მცხოვრები: გოგა გეგის ძე ჩარქსელიანი (60).

48. ჩოფა გეგის ძე ჭელიძე (67), ცოლი მისი მარეხ სიოშის ასული, შვილნი მათნი: გეგი, დიდა, თანდარა, თათუ, ძმანი ჩოფასი ანდრია. გეგი, ცოლი ანდრიასი სადა გიორგის ასული.

49. გეგი გუას ძე ჭელიძე (77), ცოლი მისი მანია გოგას ასული, შვილნი მათნი: გეგი, ნადიდა, ხეაში.

50. გოგა გეგის ძე ჩარქსელიანი (67), ცოლი მისი თანდარა ბიტის ასული (63), შვილნი მათი: გეგი, მარიამ.

51. გუა გეგის ძე ჩარქსელიანი (47), ცოლი მისი დიო თაზის ასული (45), შვილი მათი - სიმონ (14), ძმები გუასი: ანდრია, გიორგი, ცოლი ანდრიასი - ხეაში მახრობელის ასული, შვილნი მათნი: - ბიჭა, ირინა, ცოლი გიორგისა მარიამ ქალდანის ასული, შვილნი მათნი: გეგი, გიორგი, დედა გიორგისა - მარეხ ბაბის ასული.

52. გუა გეგის ძე ჩარქსელიანი (63), ცოლი მისი მარეხ გიორგის ასული (94), შვილნი მათი - ბექა (17), მაქა, მანია (40), დედა სიმონისა - დოღმაზ ანდრიას ასული (74).

53. გუა გეგის ძე ჩარქსელიანი (63), ცოლი მისი მანო ბიტას ასული (53), შვილნი მათი: გეგი (14), აფშა (8), ძმა გუასი - გოგა (44), ცოლი მისი მანია გიორგის ასული.

54. გეგი გოგას ძე ჩარქსელიანი (48), ცოლი მისი მაქა გიორგის ასული (45), შვილნი მათი: გოგა (15), ნინი, გიორგი.

55. სუმბა ტატის ძე ჭელიძე - ქერივი (53), შვილნი მისი: გუა, მაქა, ძმისწულნი სუმასი - ტატი (11), გეგი, დედა მათი მარეხ დიდას ასული (39).

56. დათი დიდას ძე ჩარქსელიანი (31), ცოლი მისი ბერდუხ გაუს ასული (30), შვილნი მათნი: დოდა (7), ანა (3), ძმა დათისა - გუა (22), ცოლი მისი სანდუხ გუას ასული (21), დედა დათისა - მაქა დიდას ასული (56).

57. ალმაიზ ქალდანის ძე ჩარქსელიანი (44), ცოლი მისი – დაჯი ჯატოს ასული (42), შვილი მათი: გეგი (11), ქალდან (7), მანო (8), ძმისწული ალმაიზისა – ნასყიდა (20).

58. გუა ბექას ძე ჩარქვიანი (84), ამასთან მცხოვრები – გეგი დიდას ძე ჩარქსელიანი (40), ცოლი მისი მარეხ გეგის ასული (34), შვილი მათნი: დიდა (8), ბეზა (3), მარიამ, ძმა გუასი – გია (31).

სულ 460 სული
მამრი – 257
მდედრი – 203
კომლი 58

მღვდელი – სიმონ გაბიანი
პრიეტნიკი – ანდრია გაბიანი
ბლალორჩინი მღვდელი იოსებ ვაცაძე

მატრიჩესკი ნიშნი

მოცემული საქარველო იმერეთის უწმინდესის მმართველის სინოდის კანტორითგან. სვა-ნეთის ს. უშგულის ლუთისმშობლის ეკლესიასა შინა ჩასანერლად დაბადებულთა, ქორწინებით შეუღლებულთა და გარდაცვალბულთასა.

ჩყიგ (1863) წლისათვის.

დაბადებულთათვის

1. სოფ. ჩუბიანს მცხოვრებ ბესარიონ წინას ძე ჩარქვიანი, ცოლი მისი დოხი გოგას ასული ორნივე მართლმადიდებელის სარწმუნოებისა, დაეზადათ შვილი – მარიამ, მიმქმელი (ნათლია) დავით დოდასძე ჩარქსელიანი.

მღვდელი: სიმონ გაბიანი
პრიეტნიკი: ანდრო სიმონის ძე გაბიანი.

2. სოფ. მურყმელს მცხოვრები გეგი გოგას ძე ჩარქსელიანი, ცოლი მისი მაქა გუას ასული, ორნივე მართლმადიდებელის სარწმუნოებისანი, დაეზადათ შვილი – გიორგი.

მიმქმელი – ანდრო სიმონის ძე გაბიანი
მღვდელი: სიმონ გაბიანი

3. სოფ. ჩუბიანს მცხ. მოსე ივანეს ძე ჩარქვიანი ცოლი მისი თეთუ გოგას ასული ორნივე მართლმადიდებელი სარწმუნოებისანი, დაეზადათ შვილი – მარიამ.

მიმქმელი ბექა სიმონის ძე რატყიანი.
მღვდელი: სიმონ გაბიანი

4. სოფ. ყიბიანს მცხ. დოდა თაზის ძე რატყიანი, ცოლი მისი თუხვა გიორგის ასული, ორნივე მართლმადიდებელი სარწმუნოებისანი, დაეზადათ შვილი – გიორგი.

მიმქმელი: ანდრია სიმონის ძე გაბიანი

5. სოფ. ყიბიანს მცხ. კახბერ გოგას ძე ბეშიძე, ცოლი მისი მარეხ ნადდას ასული, ორნივე მართლმადიდებელი სარწმუნოებისანი, დაეზადათ შვილი – ვასილ.

მიმქმელი: დავით ჩარსქელიანის მეუღლე ელისაბედ გუას ასული
მღვდელი: სიმონ გაბიანი

სოფ. მურყმელს მცხ. გიორგი ნადდას ძე ქელიძე, ცოლი მისი მარეხ გიორგის ასული ორნივე მართლმადიდებელი სარწმუნოებისანი, დაეზადათ შვილი – სიმონ

მიმქმელი: პავლე დოდას ძე ჩარქსელიანი.
მღვდელი: სიმონ გაბიანი

6. სოფ. ჩაყაშს მცხ. ბექნა ქალდანის ძე ნიჭარა ძე, ცოლი მისი ბერდუხ გოგას ასული ორნივე მართლმადიდებელი სარწმუნოებისანი, დაეზადათ შვილი – გაბრიელ მიმქმელი: გეგი ბების ძის ხვაჯალიანის მეუღლე მარეხ გეგის ასული

მღვდელი: სიმონ გაბიანი

განმავლობასა შინა ჩყიგ-სა წელსა დაბადებულნი არიან მამრი – 5, მდედრი -2, სულ – 7.

გარდაცვალებულთათვის

1. ნინი გუას ძე ნიუარაძე – თიაქარით
2. სუმა ნასყიდას ძე ჩარკვიანი – წყალმანკით
3. კაკიხანიას ქვრივი დიზა გიორგის ასული – სნებით (მურყმელი)
4. ბუჭა ნიუარაძის ცოლი ხვაში დოდას ასული – მუცელქმნულობისა გამო
5. ქალდან ნინის ძე ჩარქსელიანი – სნებით (მურყმელი)
6. ოსი ნინის ძე ჩარკვიანი – სნებით
7. იოვანე გოგის ძე სიზმარიანი (666.) – სნებით

მღვდელი: სიმონ გაბიანი
პრიეტნიკი: ანდრო გაბიანი

იუსტიციის სამინისტროს საქართველოს სასჯელმთავრო ცენტრალური საისტორიო
არქივის მასალები უშგულუჯა
18646. საქართველოს-იმერეთის სინოდის კანტორა
1817-1875წ. ფონდი 489, პლანაა #6, #1829

ქალსაგვის მოქველთა სია

სამრევლოისა სვანეთის უმკულის ლუთისმშობლის ეკლესიისა ჩყიდ-სა წლისათვის

მღვდელმონაზონი თეოფანე
პრიეტნიკი გიორგი ჩიმაგაძე

ს. ჩაჟაშ

1. დიდა ნასყიდას ძე ნიუარაძე (336.), ცოლი მისი დოხი ნადიდას ასული (336.), ძენი მათნი – აგვულ (6წ.), სიმონ, ძმა დიდასი – გიორგი, ცოლი მისი დოხი ჯამათის ასული, დაი დიდასი – ან-ნა.
2. ნინი ნადიდას ძე ნიუარაძე (336.), ცოლი მისი ბერდუხ ნადიდას ასული, შვილნი მათი აგ-გულ (96.), მანია, ძმა ნინისი – გიერგ, დანი მისი – სანდუხ, დიზა, დედა ნინისი – სანდუხ მომის ასული, ზიძაშვილი ნინისა – გევი გიორგის ძე, ძმა მისი გუა, ცოლი გევისა – დაჯი ქალდანის ასული, შვილნი მათი – ნასყიდა (12 წ.), მაქა, ბერდუხ.
3. სიეშ დიდას ძე ნიუარაძე (645.), ცოლი მისი – მარიამ გოგას ასული, შვილნი მათი – დიდა, მარიამ, თამარ, ზიძაშვილი სიეშისა – ნინა ნინის ძე (596.), ცოლი მისი – სანდუხ ლომის ასული, შვილნი ნინისა – სუმა, ნინი, დაჯი, ხვაში, ბერდუხ, ზიძაშვილი ნინისი – გიერგ, ცოლი მისი – დი-ზა ნინის ასული, შვილნი მათი – ბეზა, გოგა, დაჯი, სიეშთან, მცხოვრებები – გიერგ ომას ძე ასა-თიანი (506.), ცოლი მისი თუხარი ნინას ასული.
4. გეგი გეგის ძე ნიუარაძე ქვრივი (545.), შვილნი მათნი-შიოშ, გეგი, მაქა, ძმისწულნი გეგი-სა – გოჩა ნინისა ძე, მიქელ.
5. მიქელ ლომის ძე ნიუარაძე ქვრივი (535.), შვილი მისი გეგი, ცოლი მისი – ხვაში გეგის ასული, შვილნი მათი ლომი (196.), მარიამ.
6. გეგი ბეზას ძე ნიუარაძე (285.), ცოლი მისი – მარეხ გეგის ასული (336.), შვილნი მათი – ბეზა, მარიამ, დედა გეგისა-მანია (745.), გეგისთან მცხოვრებნი – ნინი სუმას ძე (9), დანი მისი – ბერდუხ, მარეხ.
7. თაისავ გეგის ძე ნიუარაძე (506.), ცოლი მისი თეთო თაზის ასული, შვილნი მათი – გოგა, გიორგი, დაი გოგასი – მარიამ, მამა თაისავისა – გეგი (615.).
8. გოგა ლომის ძე ნიუარაძე (706.), ცოლი მისი მანია გოგას ასული, შვილნი მათი – ლომი, ნადიდა, გეგი, გოგა (5წ.), მანო, დოლმაზა.
9. გეგი გეგის ძე ნიუარაძე (606.), ცოლი მისი მანია ნასყიდას ასული (545.), შვილნი მათი – ნასყიდა, მარეხ, მარიამ, მანია, გეგისთან მცხოვრებნი: მანია ქალდანის ასული (415.), ზიძაშვილი გეგისა- ბაბი ლომის ძე, ცოლი მისი ბერდუხ ნინის ასული (225.).
10. თაისავ გეგის ძე ნიუარაძე (725.), ცოლი მისი ანნა ლომის ასული, შვილნი მათი შიოშ, კახბერ, ბაბი, ცოლი მისი – მარიამ გოგას ასული, ძე მათი – გეგი. ზაურბეგ (125.), ნინი, გიორგი,

ცოლი კახბერისა - დოღმაზ გუას ასული (21Xწ.), შვილნი მათი - ბექა, ხვაში, ცოლი ბეჭასი - მარიამ გიორგის ასული.

11. სიეშ გეგის ძე ნიჟარაძე (59წ.), ცოლი მისი - მარინე გუას ასული, შვილნი მათი - ნინო, ქაუზა, ნადიდა, გუა (13წ.), მანო, მაქა (46.), დაი სიეშისა - დადუ, ცოლი ნინისა - მანო, ასული მათი - მარიამ.

12. გუა ბექას ძე ნიჟარაძე ქერივი (84წ.), ძენი მისი თაისავ, ბექა, ცოლი თაისავისა - ხვაში გუას ასული, ძენი მათი - გიორგი, გრიგოლ, ცოლი ბექასი - სანდუხ გეგის ასული, შვილნი მათი - გეგი, გუა, მარიამ, ქერივი რძალი გუასი - მარინე გეგის ასული, ძენი მისი: ნაგვა ნინას ძე (12), ბეზა (7).

13. გეგი გოგას ძე ნიჟარაძე (65წ.), ძმისწლი მისი - გოგა (38), ცოლი მისი მაქა გოგას ასული, შვილნი მათი ნასყიდა (8), ქალდან, მანია, მანო.

14. გიო გოგას ძე ნიჟარაძე (29წ.), ცოლი მისი მაქა ჩოფას ასული (23წ.), შვილნი მათი - გოგა დაჯი.

15. გეგი გიორგის ძე ნიჟარაძე (28წ.), ბიძაშვილი მისი გაუ დიდას ძე (27წ.), დედამისი - რაფადენ კახეს ასული.

16. ბექა ქალდანის ძე ნიჟარაძე (43წ.), ცოლი მისი ბერდუხ გოგას ასული (59წ.), შვილნი მათი - ვეგი, დოხი, ბერდუხ, გაბრიელ, ძმა ბექასა გიორგი, დედა მათი დოხი გეგის ასული.

17. ბეზა ბეჭას ძე ნიჟარაძე (93წ.), ცოლი მისი მაქა გეგის ასული, ძენი მათი - ბუტა (29წ.), ილარიონ, ბექა, გიორგი, ცოლი ბექასი თეთუ ჯახუს ასული, ცოლი ილარიონისა - მანია თედოს ასული, ბეჭასან მცხოვრები - ბეშვენ გოგას ძე ნიჟარაძე.

18. დიდა ბეჭას ძე ნიჟარაძე (68წ.), ცოლი მისი დიო ქაუს ასული, ძმისწული მისი - ბაზი ნადიდას ძე (27წ.), ცოლი მისი ანნა გეგის ასული, შვილნი მათი ნადიდა, გეგი, ზითანა, ძმა ბაბისა თაისავ, ცოლი მისი დიო გეგის ასული, ძე მისი დავით დაი თაისავისა - თამარ.

19. გეგი მემბულათის ძე დავითულიანი (94წ.), ძმა მისი ბუტა, ცოლი მისი ბერდუხ მუმკედანის ასული (55წ.), ძენი მათი - დავით, ლომი, გიორგი, გოგა, ცოლი დავითისა - დოხი გეგის ასული, ძე მათი - სიმონ, ძმისწლი ბუტასი - ბერდუხ მემბულათის ასული, დაი მათი - სანდუხ გოგას ასული (26წ.).

ს: ჩუბიანი

20. ნინი ბეშვენის ძე ჩარკვიანი (83წ.), ცოლი მისი მანია ესპანდის ასული (76წ.), ძე მათი ბეშვენ, ცოლი მისი დოხი გოგას ასული, შვილნი მათი ნადიდა, ოსი, მარიამ.

21. გოგა ნასყიდას ძე ჩარკვიანი (20წ.), ცოლი მისი მარეხ ნინის ასული, ძე გოგასი ნინი, დაი გოგასი - მარეხ, დედა მათი ქემაზნა დიდას ასული.

22. გეგი ნინას ძე ჩარკვიანი (20წ.) ცოლი მისი დიო ბექას ასული, ძმისწული გეგისა - ბექა ოსის ძე, დები მისი - დოხი, მარიამ, დედა მათი - თეთუ გოგას ასული, დედა გეგისა - დოხი გუას ასული.

23. სუმა ოსის ძე ჩარკვიანი, ცოლი მისი ანნა გეგის ასული, ასული მათი - მარიამ, მანო, ძმა სუმასი - ნინი, ცოლი მისი მარეხ გუას ასული, ასული მათი მარეხ, ბიძაშვილი სუმასი - მანია ლომის ასული.

24. გეგი გოგას ძე ჩარკვიანი (89წ.), ცოლი მისი - მარეხ გიორგის ასული (84წ.), ძე მათი ნინი (23წ.), ცოლი მისი - მანო თაისავის ასული, ძენი მათი - გოგა, გეგი (5წ.).

ს: ვიბიანი

25. გოგა კახბერის ძე ბეშვიძე (92წ.), ცოლი მისი - დოღმაზ ბეჭას ასული (88წ.), შვილნი მათი კახბერ, მარეხ, ცოლი კახბერისა - მარეხ ნადდას ასული, ძე კახბერისა ვასილ, დაი მისი მანო.

26. ბექა დიდას ძე რატვიანი (21წ.), ბიძაშვილი მისი გიორგი ხეშტუს ძე (37წ.), ცოლი მისი - ბედუ ბექას ასული.

27. დოდა თაზის ძე რატვიანი (42წ.), ცოლი მისი თუხვა გიორგის ასული (36წ.), შვილნი მათი - ბეგი, გიორგი, მარიამ, ძმა დოდასი - გიორგი.

28. ქალდან გიორგის ძე რატვიანი (31წ.), ძე მათი - გიორგი, დედა ქალდანისა ზითანა გიორგის ასული, ბიძა ქალდანისა დათა გიორგის ძე, ასული მისი - მარინა, მასთან მცხოვრები: ფუთა მომის ძე რატვიანი (16წ.), ბექა გიორგის ძე რატვიანი, ცოლი მისი - მარიამ თაბუს ასული, ძენი მათი - გიო, თაზი.

29. ბექა გიოს ძე რატიანი (52), ცოლი მისი მარიამ თამუხასული (50), შვილნი მათი – გიორგი (11), თაზი (8).
30. ნაგუ გეგის ძე რატიანი (54ფ.), ცოლი მისი – ტიტა ქალდანის ასული, შვილნი მათი – დავით, ბერდუხ, მანი, სანდუხ, ძმა ნაგუსი – ბექა ქვრივი, ძე მისი გოგა, ძმა ნაგუსი – ბექა ქვრივი, ძე მისი გოგა, ძმა ნაგუსი – ბერუან ქვრივი (41ფ.), ასული მისი მარიამ.
31. ფუფუ ბერუანის ძე რატიანი, ცოლი მისი – სანდუხ ხაჭურავის ასული (67.), მამა ფუფუსა – შალვა ქვრივი (83ფ.), ძენი მისი გეგი, გიორგი, ცოლი გეგისა – მარუხ გიორგის ასული.
32. გუა გეგის ძე ხაჭურავი (71ფ.), ცოლი მისი – მამა გეგის ასული, ასულნი გუასი: დობი, მანია, დოღმაზ, ზიძაშვილი გუასი – ქაი დიდას ძე (73ფ.), ძმისწული ქაისა ბადი კაკიჩას ძე (68ფ.), ზიძაშვილი ქაისა-დიდა ხაჭურავის ძე, ძმისწული გუასი ბერდუხ სიმონის ასული, მასთან მცხოვრები – დოღმაზ გუას ასული.

ს: მურყმელი

33. დიდა გუას ძე ჩარქსელიანი ქვრივი (74ფ.), ასული მისი დივო, გერი გუასი –ყამბულათი გუას ძე ჩარქსელიანი ქვრივი (35ფ.), ძე ყამბულათისა – გაუ, ძმა მისი – დიდა (4ფ.).
34. გეგი გიორგის ძე ჩარქსელიანი ქვრივი (56ფ.), ძე მისი გოგი (9ფ.), ზიძაშვილი გეგისა ნინი, ცოლი მისი თეთუ ლაზარეს ასული, ძე მათი გიორგი.
35. ნასყიდა გეგისძე ჩარქსელიანი (42ფ.), ცოლი მისი მანო მახარობელის ასული, შვილნი მათი მაზი (15ფ.), გეგი, გიორგი, ანნა.
36. გეგი თაზისძე დვარღიანი (76ფ.), ცოლი მისი მარუხ გეგის ასული, შვილნი მათი: გიორგი (31), ძმა გიორგისა თაისაე, დაი მისი მანო, ძმა გეგისა ბეტან (45), ცოლი მისი თინათი ნინის ასული (41ფ.), შვილნი მათი კახბერ, ქეთო, გეგი.
37. ნადიდა გოგასძე სიმქერიანი (63ფ.), ცოლი მისი დივო გუას ასული, ძენი მათი: გოგა (39), გეგი (33), ცოლი გოგასი მარუხ თაისავის ასული, ასულნი მათი: მარიამ, თუხარი (9), მარუხა (7), ცოლი გეგისა მარიამ გიორგის ასული (31ფ.).
38. ნასყიდა გოგას ძე სიმქერიანი (20), ცოლი მისი მარუხ ანდრიას ასული (19), დედა ნასყიდასი მარიამ ნინის ასული (40).
39. მიხე ნინისძე სიმქერიანი (65ფ.), დედა მისი დოზა გეგის ასული (64ფ.), ზიძაშვილი მიხეისი გრიგოლ (28), კაკი (23ფ.), გიორგი, გრიგოლ (3ფ.), ცოლი გრიგოლისა ბერდუხ გუას ასული (21ფ.), დედა გრიგოლისა მარუხ გეგის ასული (48).
40. ნასყიდა გეგისძე სიმქერიანი (61), ცოლი მისი მანი ბუმგენის ასული (54), შვილნი მათი – გოგა (12), თუხარი (8).
41. კაკი გეგისძე სიმქერიანი (62ფ.), ცოლი მისი სანდუხ გეგის ასული (54), ძე მათი გიორგი (34), გერი კაკისა გეგი სიმქერიანი (41ფ.), ცოლი მისი ბერდუხ ამიზის ასული (31), შვილნი მათი მიხაილ (14), გიორგი (9), მარიამ (10), ძმა გეგისა გოგა (23), ცოლი მისი გეიდი გოგას ასული (30), ასული მათი დოღმაზ (4), ძმები გეგისა: ნინი (30), გიორგი (28), ცოლი მისი დაჯი ნასყიდას ასული.
42. გოგა გოგას ძე ჭელიძე, ცოლი მისი მარიამ ქალდანის ასული (36), ძენი მათი ნადიდა, გეგი, ძმები გოგასი: გიორგი, გრიგოლ, ცოლი გიორგისა მარიამ გოგას ასული, ცოლი გრიგოლისა მარუხ გიორგის ასული, ძე მათი სიმონ (2ფ.), ზიცოლა გიორგისა მანო გეგის ასული (74ფ.).
43. ზითურ ბექას ძე მალედანი (58), ცოლი მისი მარიამ ჯაბას ასული (44), ძმა ზითესი გიორგი, ცოლი მისი მანო კაციას (21ფ.), ძმა გიორგისა ჯახუ (40), ძმები ჯახუსა მალედან (38), ივანე (33), მამისნაცვალი მათი გეგი გიორგის ძე ჩარქსელიანი (81ფ.), ცოლი მისი მარუხ გეგის ასული (76ფ.).
44. გოგა მუშკიდანის ძე ჭელიძე (72), ცოლი მისი მარუხა თაზის ასული (65), ძე მათი გეგი, ძმა გოგასი ანდრია, ცოლი მისი დოღმაზ გიორგის ასული, ასულნი მათი სანდუხ, მარუხა, ზიძაშვილი ანდრიაის ნასყიდა ჯამათის ძე (21), ცოლი მისი მარუხ გოგას ასული (19ფ.).
45. გუა დიდას ძე ჭელიძე ქვრივი (94ფ.), ძმისწული მისი დიდა მახარობელის ძე (27), ძმა მისი გოგა, ცოლი დიდასი მარუხ გიორგის ასული, ძე მათი მახარობელ.
46. გუა დიდას ძე ჩარქსელიანი (98ფ.), ცოლი მისი დობი ხაჭურავის ასული (61ფ.), შვილნი მათი გიორგი, ნასყიდა, მარუხ, ცოლი გიორგისა სანდუხ გუას ასული.

47. გიო გეგის ძე ღვაწლიანი (985.), ცოლი მისი მარეხ მიხეს ასული, ძე მათი თაზი (24), ძმა თაზისა თაზი (286.), დაი მისი თუხარი (156.), ცოლი თაზისა მარეხ ბეგის ასული, ძე მათი თაზი (4), გიორგისთან მცხოვრები გოგა გეგის ძე ჩარქსელიანი (96.).

48. ჩოფა გეგის ძე ჭელიძე (68), ცოლი მისი მარეხ ლომის ასული (64), შვილნი მათი გეგი, დიდა, თანდარ, თათუ, ძმისწული ჩოფასი ანდრია დიდას ძე, ძმა მისი გეგი (21), ცოლი ანდრიას რადა გიოს ასული.

49. გეგი გუას ძე ჭელიძე (78), ცოლი გეგისა მანო გუას ასული, შვილნი მათი: გეგი, ნადიდა, ხვაში (18).

50. გოგა გეგის ძე ჩარქსელიანი (68), ცოლი მისი თანდარა ბიტის ასული (63), შვილნი მათი - გეგი, მარიამ.

51. გუა გეგის ძე ჩარქსელიანი (48), ცოლი მისი დიეო თაზის ასული (45), ძმები გუასი ანდრია, გიორგი, ცოლი ანდრიასი ხვაში მახარობლის ასული, შვილნი მათი ბიტა, ირინა, ცოლი გიორგისა მარიამ ქალდანის ასული, ძენი მათი: სიმონ (15), გეგი, გიორგი დედა გუასი მარეხ ბაზის ასული (846.).

52. გუა გეგისძე ჩარქსელიანი (49), ცოლი მისი მარეხ გიორგის ასული, შვილნი მათი: ბექა (19), მაქა, მანია, დედა გუასი დოღმაზ ანდრიას ასული (75).

53. გუა გეგისძე ჩარქსელიანი (645.), ცოლი მისი მანო ბუტას ასული (54), ძმანი მათი : გეგი (156.), აფშა (96.), ძმა გუასი გოგა (496.), ცოლი მისი მანია გიორგის ასული.

54. გეგი გოგას ძე ჩარქსელიანი (49), ცოლი მისი მაქა გიორგის ასული, ძენი მათი გოგა (63), ნინი, გიორგი.

55. სუმა ტატის ძე ჭელიძე ქერივი (54), შვილნი მისი გუა (31), მაქა ძმისწული სუმასი ტატი გიოს ძე (62), ძმა მისი გეგი, დედა მათი მარეხა დიდას ასული.

56. დათი დიდას ძე ჩარქსელიანი (325.), ცოლი მისი ბერდუხ გუას ასული, შვილნი მათი: დოდა (8), ანნა, ძმა დათისა გუა (23), ცოლი მისი სანდუხ გუას ასული, დედა დათისა მაქა დიდას ასული.

57. აღმაიზ ქალდანის ძე ჩარქსელიანი (45), ცოლი მისი დაჯი ჯატოს ასული (43), ძე მათი გეგი (12), ძმა ქალდან (8), დაი მაი მანო, ძისწული აღმაიზისა ნასყიდა (21).

58. გუა ბექას ძე ჩარქვიანი (80), მასთან მცხოვრები გეგი დიდას ძე ჩარქსელიანი (41), ცოლი მისი მარეხ გეგის ასული (25), შვილნი მათი: დუდა (9), ბეზა, მარიამ, ძმა გეგისა გუა (32).

უშკულში ცხოვრობს ამ დროს 58 კომლი
 ორივე სქესისა სულ - 453 სული
 მამრობითი 250
 მდედრობითი - 203
 მცირეწლოვანი:
 მამრობითი - 33
 მდედრობითი - 25.

აღსარების მთქმელთა სია 1866 წლისავეს
 (უშგულის მღვთისმშობლის ეკლესია)

სოფელი ჩაქაში

1. დიდა ნასყიდას ძე ნიჭარაძე (35), ცოლი მისი დოხი ნადიდას ასული (37), შვილნი: ავგულ (8), სიმონ (6), ძმა დიდასი-გიორგი (25), ცოლი მისი დოხი ჯამათის ასული (26), დაი დიდასი - ანნა (20).

2. ნინი ნადიდას ძე ნიჭარაძე (35), ცოლი მისი ბერდუხ ნადიდას ასული (40), შვილი მათი - ავგულ (11), და მისი - მანია (12), ძმა ნინისა - გიერგი (13), დანი: სანდუხ (6), დიხა (12), დედა ნინისა - სანდუხ მომის ასული (67), ზიძაშვილი ნინისა - გეგი გიორგის ძე (42), ცოლი მისი დაჯი ქალდანის ასული (35), შვილნი მაქა (16), ბერდუხ (16), ძმა გეგისა - გუა (25).

3. სიოშ დიდას ძე ნიჭარაძე (70), ცოლი მისი მარიამ გეგენის ასული (62), შვილი მათი - დიდა (14), დანი: მარიამ (11), თამარ (9), ზიძაშვილი სიოშისა - ნინი (61), ცოლი მისი სანდუხ ომას ასული (40), შვილი მათი - სუმა (15), ძმა მისი - ნინი (11), დანი: დაჯი (21), ხვაში (14), ბერდუხ (6),

ბიძაშვილი ნინისა – გიორგი (45), ცოლი მისი დიზა ნინის ასული (46), შვილნი: ბეზა (14), გეგა (19), დაჯი (12), სიეშთან მცხოვრები: გიორგი ომას ძე ასათიანი (52), ცოლი მისი – თუხარი ნინის ასული (42).

4. გეგი გეგის ძე ნიჟარაძე (56), შვილი მისი სიომ (20), ძმა მისი – გეგი (13), და მათი – მამა (10), ძმისწული გეგისა გოჩა (17), ძმა მისი – ივანე (13).

5. მიქელ ლომის ძე ნიჟარაძე ქერივი (51), ძმა მისი – გეგი (50), ცოლი მისი – ხვაში გეგის ასული (61), შვილი მათი – ლომი და მარიამ (13).

6. გეგი ბეზას ძე ნიჟარაძე (40), ცოლი მისი მარეხ გეგის ასული (35), შვილი მათი – ბეზა (10), და მისი – მარიამ (6). დედა გეგისა – მანო გუას ასული (76), გეგისთან მცხოვრები: ნინი სუმას ძე ნიჟარაძე (12), დანი: ბერდუხ (15), მარეხ (9).

7. თაისავ გეგის ძე ნიჟარაძე (52), ცოლი მისი – თეთო თაისის ასული (40), შვილი მათი – გოგა (10), ძმა მისი – გიორგი (6), და მისი – მარიამ (11), ძმა თაისავისა – გეგი (23).

8. გოგა ლომის ძე ნიჟარაძე (72), ცოლი მისი მანია გოგას ასული (65), შვილი მათი – ლომი (21), ძმა მისი – ნადიდა (17), ძმანი: გეგი (13), გოგა (7), დანი: - მანო (15), დოღმაზ (11).

9. გეგი გეგის ძე ნიჟარაძე (61), ცოლი მისი მანია ნასყიდას ასული (56), შვილი მათი – ნასყიდა (16), დანი: მარეხ (17), მარიამ (13), მანია (60), ბიძაშვილი გეგისა – ბაბი ლომის ძე (40), ცოლი მისი – ბერდუხ ნინას ასული (35), გეგისთან მცხოვრები: მანია ქალდანის ასული (43).

10. თაისავ გეგის ძე ნიჟარაძე (74), ცოლი მისი ანნა ლომის ასული (60), შვილნი: შიო (38), კახბერ (35), ბაბი (33), ცოლი შიოსი – მარიამ გოგას ასული (38), შვილნი: ზაურბეგ (15), ნინი (17), გიორგი (6), ცოლი კახბერისა – დოღმაზ გოგას ასული (40), შვილი მათი – ბექა (8), ცოლი ბაბისი – მარიამ გიორგის ასული (40).

11. სიეშ გეგის ძე ნიჟარაძე (61), ცოლი მისი მარინე გუას ასული (35), შვილი მათი – ნინი (35), ცოლი მისი – მანი გიორგის ასული (31), შვილი მათი – მარიამ (60), ძმანი: ქაუზა (23), ნადიდა (17), გუა (15), დანი: მანი (10), მამა (60).

12. გიორგი თაისავის ძე ნიჟარაძე (11), ძმა მისი – გიორგი (7), რძალი გიორგისა – ქერივი სანდუხ გეგის ასული (37), შვილი მათი – გეგი (16), ძმა მისი – გუა (10), და მათი – მარიამ (17), ძმისწული გიორგისა – ნასყიდა ნინას ძე (14), ძმა მისი – ბეზა (9).

13. გოგა გიორგის ძე ნიჟარაძე (40), ცოლი მისი მამა გუას ასული (35), შვილი მათი ნასყიდა (10), ძმა მისი ქალდანი (8), და მისი დაჯი (10).

14. გიო გოგას ძე ნიჟარაძე (41), ცოლი მისი მამა ჩოფას ასული (35), შვილი მათი ნასყიდა (10), ძმა მისი ქალდანი (8), და მისი დაჯი (10).

15. გეგი გიორგის ძე ნიჟარაძე (45), ბიძაშვილი მისი გაუ დიდას ძე (39), დედა მისი რაეადან კაბეს ასული (65).

16. ბექნა ქალდანის ძე ნიჟარაძე (45), ცოლი მისი ბერდუხ გოგას ასული (61), შვილი მათი გეგი (15), ძმა მისი გაბრიელ (4), დანი: მანი (16), დოხი (14), ბერდუხ (6), ძმა ბექნასი გიორგი (34), დედა მისი დოხი გეგის ასული (75).

17. ბეზა ბეზას ძე ნიჟარაძე (85), ცოლი მისი მამა გეგის ასული (90), შვილნი: ბუტა (41), ილარიონ (35), ბექა (30), გიორგი (27), ცოლი ბექასი თეთუ ჯახუს ასული (29), შვილი მათი მარიამ (2), ცოლი ილარიონისა მანია თემუს ასული (22), ბეზასთან მცხოვრები ბემშენ გოგას ძე ნიჟარაძე (70).

18. დედა ბეზას ძე ნიჟარაძე (70), ცოლი მისი დიო ქაუს ასული (65), ძმისწული დიდასი ბაბი ნადიდას ძე (38), ცოლი მისი ანნა გეგის ასული (35), შვილი მათი ნადიდა (9), ძმა მისი გეგი (70), და მათი ზითანა (7), ძმა ბაბისა თაისავ (31), ცოლი მისი ავო გეგის ასული (28), შვილი მათი დავით (8).

19. გეგი ბემშულათის ძე დავითულიანი (86), ძმა მისი ბუტა (81), ცოლი მისი ბერდუხ მუშკუდიანის ასული (57), შვილნი: დავით (35), ლომი (33), გიორგი (25), ცოლი დავითისა დოხი გეგის ასული (37), შვილი მათი სიმონ (7), ძმისწული ბუტასი ბერდუხ ბემშულათის ასული (8), და მისი მანო (8), დედა მათი სანდუხ გოგას ასული (38).

ს. ჩუბიანი

20. ნინი ბემშენის ძე ჩარკვიანი (35), ცოლი მისი მანია ესპანის ასული (78), შვილი მათი ბემშენ (34), ცოლი მისი დოხი გოგას ასული (31), შვილი მათი ნადიდა (11), ძმა მისი ოსი (90), და მათი მარიამ (4).

21. გოგა ნასყიდას ძე ჩარკვიანი (31), ცოლი მისი მარეხ ნინის ასული (30), ძმა გოგასი გიორგი (12), ძმა მისი ნინი (9), და მათი მარეხ (16).
22. გეგი ნინის ძე ჩარკვიანი (32), დედა მისი დოხი გუას ასული (56), ძმისწული გეგას ბექა ოსის ძე (13), დანი: დოხი (17), მარიამ (4), დედა მათი თეთუ გოგას ასული (34).
23. სუმა ოსის ძე ჩარკვიანი (46), ცოლი მისი ანა გეგის ასული (43), შვილი: მარიამ (12), მანო (6), ძმა სუმასი - ნინი (43), ცოლი მისი მარეხ ნაგუს ასული (34), სუმასთან მცხოვრები - მანა ლომის ასული (20).
24. გეგი გოგას ძე ჩარკვიანი (81), ცოლი მისი მარეხ გიორგის ასული (86), შვილი მათი ნინი (35), ცოლი მისი მანო თისავეის ასული (32), შვილი მათი - გოგი (10), ძმა მისი გეგი (7).

ს. უიბიანი

25. კახაბერ გოგას ძე ბეშიძე (37), ცოლი მისი მარეხ ნადიდას ასული (29), და კახბერისა მარეხ (23), ბიძაშვილი გოგასი გეგი გიოს ძე (57), ცოლი მისი თამი გეგნის ასული (50), შვილი მათი მარიამ (20).
26. გიორგი ხეშტუს ძე რატიანი (39), ცოლი მისი ბედუ ბექას ასული (33), ბიძაშვილი გიორგისა ბექა დიდას ძე (25).
27. დიდა თაზის ძე რატიანი (44), ცოლი მისი თუხვა გიორგის ასული (38), შვილი მათი ბები (9), ძმა მისი გიორგი (4), და მათი მარიამ (6), ძმა დიდასი გიორგი (23).
28. ქალდან გიორგის ძე რატიანი (38), ცოლი მისი გეგი დიდას ასული (81), ბიძა ქალდანისა დათი გიორგის ძე (50), შვილი მათი ირინა (14), ბებასთან მცხოვრები ფუთა მომის ძე რატიანი (17).
29. ბექა გიორგის ძე რატიანი (55), ცოლი მისი მარიამ თემუს ასული (53), შვილი მათი გიო (13), ძმა მისი თაზი (11).
30. ნაგუ გეგი ძე რატიანი (59), ცოლი მისი ტატა ქალდანის ასული (50), შვილი მათი ქალდან (18), დანი: ბერდუხ (17), მანო (10), სანდუხ (8), ძმა ნაგუსი ბექა-ქერივი (47), შვილი მისი გოგა (14), ბიძა ნაგუსი - ბექა - ქერივი (47), შვილი მისი მაქა (9), ძმა ნაგუსი - გეგი - ქერივი (37).
31. ფუფუ ბერუიანის ძე რატიანი (71), ცოლი მისი სანდუხ ესპანის ასული (69), ძმა ფუფუსი შალვა (85), შვილი მისი გეგი (30), ცოლი მისი მარეხ გიორგის ასული (29), ძმა გეგისა გიორგი (17).
32. გუა გეგის ძე ხაჭუანი (74), ცოლი მისი მაქა გეგის ასული (66), შვილი: დოხი (18), მანია (8), დოღმაზ (10), ბიძაშვილი გუასი ქაი დათის ძე (74), შვილი მისი მარეხ (13), ძმისწული ქაისა - ბადი კაკიჩას ძე (20), ძმისწული გუასი ბერდუხ სიმონის ასული (22), გუასთან მცხოვრები დოღმაზე გუას ასული (37).

ს. მურყმელი

33. დიდა გუას ძე ჩარქსელიანი (67), გერი მისი ყამბულათ გაუს ძე ჩარქსელიანი - ქერივი (37), შვილი მისი გაუ (14), ძმა მისი დიდა (6).
34. გეგი გოგას ძე ჩარქსელიანი-ქერივი (58), შვილი მისი გოგი (11), ბიძაშვილი გეგისა ნინი (66), ცოლი მისი თეთუ ლაზარეს ასული (60), შვილი მათი გიორგი (8).
35. ნასყიდა გეგის ძე ჩარქსელიანი (50), ცოლი მისი მანო მახარობლის ასული (41), შვილი: მაზი (17), გიორგი (12), გიორგი (8), ანა (8).
36. გეგი თაზის ძე ლეაჩლიანი (68), ცოლი მისი მარეხ გეგის ასული (73), შვილი მათი გიორგი (33), ძმა მისი თისაჯ (18), და მათი მანი (30), ძმა გიორგისა ბეტან (47), ცოლი მისი თინათი ნინის ასული (42), შვილი მათი კახბერ (18), ძმა კახბერისა გეგი (9), და მათი ქეთო (9).
37. ნადიდა გოგას ძე სიზმერიანი (78), ცოლი მისი გიო გაუს ასული (75), შვილი მათი გეგი (35), ძმისწული მარიამ (13), თუხვარი (12), მარეხ (9), ცოლი გეგისა მარიამ გიორგის ასული (33), ძმისწული ნადიდასი ბექა (20).
38. ნასყიდა გოგას ძე სიზმერიანი (23), ცოლი მისი მარიამ ანდრიას ასული (22), დედა ნასყიდასი მარიამ ნინის ასული (22).
39. მიხე ნინის ძე სიზმერიანი (17), დედა მისი დოხი გეგის ასული (66), ბიძაშვილები: გრიგოლ (30), კაკი (25), გიორგი (20), გრიგოლ (11), ცოლი გრიგოლისა ბერდუხ გუას ასული (23), დედა გრიგოლისა მარეხ გეგის ასული (50).

40. ნასყიდა გეგის ძე სიზმერიანი (63), ცოლი მისი მანი ბეჟანის ასული (66), შვილი მათი გოგა (15), და მისი თუხვარი (11).
41. კაკი გეგის ძე სიზმერიანი (64), ცოლი მისი სანდუხ გეგის ასული (57), შვილი მათი გორგი (26), გერი კაკისა გეგი სიზმერიანი (43), ცოლი მისი ბერდუხ ამაიზის ასული (33), შვილი მათი მიხიანი (16), ძმა მისი გიორგი (10), და მათი მარიამ (12), ძმა გეგისა გოგა (35), ცოლი მისი გენდი გოგას ასული (32), ასული მათი დოღმაზ (6), ძმანი გეგისა: ნინა (33), გიორგი (30), ცოლი გიორგისა დაჯვი ნასყიდას ასული (32).
42. გოგა გეგის ძე ჭელიძე (48), ცოლი მისი მარიამ ქალდანის ასული (38), შვილი მათი ნადიდა (7), ძმა მისი გეგი (6), ძმა გოგასი გიორგი (30), ძმა მისი გრიგოლ (25), ცოლი მისი მარიამ გიორგის ასული (26), ცოლი გიორგისა მარეხ გიორგის ასული (24), შვილი მათი სიმონ (4), ბიცოლა გიორგისა მანი გეგის ასული (76).
43. გიორგი ბექას ძე მალედანი (60), ცოლი მისი მანო კაციას ასული (42), ძმა გიორგისა ჯახუ (42), ძმა მისი მალედან (40), ცოლი მისი მარეხ თაისავის ასული (39).
44. გეგი გოგას ძე ჭელიძე (24), ცოლი მისი თუხარი გიოს ასული (23), ძმისწულნი გეგისა სანდუხ (12), მარეხ (10), ზიძაშვილი ანდრიაის ნასყიდა (23), ცოლი მისი მარეხ გოგას ასული (21).
45. გუა დოდას ძე ჭელიძე (96), ძმისწული მისი დიდა მახარობლის ძე (39), ძმა მისი გოგა (30), ცოლი დიდასი მარეხ გიორგის ასული (36), შვილი მათი მახარობელ (9).
46. გიორგი დიდას ძე ჩარქსელიანი (23), ძმა მისი ნასყიდა (10), ცოლი გიორგისა სანდუხ გუას ასული (30), ბიცოლა გიორგისა დოღმაზ გოგას ასული (58), შვილნი მისი; სანდუხ (13), მარეხ (10), ზიძაშვილი ანდრიაის ნასყიდა ჯამათას ძე (23), ცოლი მისი მარეხ გოგას ასული (21).
47. თაზი გიორგის ძე ლეაჩლიანი (25), ძმა მისი თაბი (29), ცოლი მისი მარეხ გეგის ასული (25), შვილი მათი ტატი (6), გიორგისთან მცხოვრები: გოგა გეგის ძე ჩარქსელიანი (11).
48. ჩოფა გეგის ძე ჭელიძე (70), ცოლი მისი მარეხ ლომის ასული (66), შვილი მათი გეგი (14), ძმა მისი დიდა (12), დანი მათი: თანდარა (20), თათუ (17), ძმისწული ჩოფასი ანდრია (27), ძმა მისი გეგი (23), ცოლი ანდრიაის ხადა გიორგის ასული (26).
49. გეგი გუას ძე ჭელიძე (80), ცოლი მისი მანო გუას ასული (70), შვილნი მათი: გეგი (12), ნადიდა (11), ხვაში (21).
50. გუა გეგის ძე ჩარქსელიანი (50), ცოლი მისი დიო თაზის ასული (47), შვილი მათი სიმონ (17), ძმა გუასი ანდრია (57), ძმა მისი გიორგი (41), ცოლი ანდრიაის ხვაში მახარობელის ასული (46), შვილი მათი ბტა (15), და მისი ირინა (6), ცოლი გიორგისა მარიამ ქალდანის ასული (37), შვილი მათი გეგი (14), ძმა მისი გიორგი (7), დედა გიორგისა მარეხ ბაბის ასული (86).
51. გუა გეგის ძე ჩარქსელიანი (70), ცოლი მისი მარეხ გიორგის ასული (46), შვილი მათი ბეჯა (20), დანი მისი: მაქა (16), მანია (6), დედა გუასი დოღმაზ ანდრიაას ასული (77).
52. გუა გეგის ძე ჩარქსელიანი (66), ცოლი მისი მანო ბიტას ასული (56), შვილი მათი გეგი (17), ძმა მისი აფშა (11), ძმა გუასი გოგა (70), ცოლი მისი მანია გიორგის ასული (44).
53. გეგი გოგას ძე ჩარქსელიანი (51), ცოლი მისი მაქა გიორგის ასული (48), შვილნი მათი: გოგა (18), ნინი (11), გიორგი (4).
54. სუმა ტატის ძე ჭელიძე (56), შვილი მისი გაუ (33), და მისი მაქა (13), ძმისწული სუმასი: ტატი (14), ძმა მისი გეგი (12), დედა მათი მარეხ დიდას ასული (42).
55. დათი დიდას ძე ჩარქსელიანი (34), ცოლი მისი ბერდუხ გაუს ასული (32), შვილი მათი დოდა (10), და მისი ანნა (6), დედა დათისა მაქა დიდას ასული (59).
56. ალმაიზ ქალდანის ძე ჩარქსელიანი (47), ცოლი მისი დავჯი ტატის ასული (45), შვილი მათი გეგი (14), ძმა მისი ქალდან (10), და მათი მანო (11), ძმისწული ალმაიზისა ნადიდა (23).
57. გუა ბექას ძე ჩარქსელიანი (88), მასთან მცხოვრები გეგი დიდას ძე ჩარქსელიანი (43), ცოლი მისი მარეხ გეგის ასული (34), შვილი მათი დიდა (11), ძმა მისი ბეზა (6), და მათი მარიამ (12), ძმა გეგისა გუა (34), ცოლი მისი მარო გიორგის ასული (32).

აღსარება თქვა სულ 420
 მამრობითი - 234
 მდედრობითი - 186

ზემოთ აღნიშნულს ეკლესიაში ირიცხება 58 კომლი.

მღვდელი: დიონისი გოლეტიანი

რომელი პირი ამ აღსარებისა სიისა თანასწორ ამისა დაშთენილ არს უშკულის ეკლესიაში, მას ხელისმწერთა ჩემითა ვარწმუნებ; ბლალაოჩინი – მღვდელთმთავარი: ი. ვაცაძე

1869 წელი

დაბადებულნი

1. სოფ. ჩუბიანს მცხ. გოგა ნასყიდას ძე რატიანი სჯულიერი ცოლი მისი მარეხ ნინიას ას. ორნივე მართლმადიდებელნი – დაებადათ შვილი ნაგუ	მიმემელი (ნათლია) გლეხი ჟიბიანში მცხოვრები – გიორგი შალვას ძე რატიანი
2. ანდრია გეგის ძე ჩარქსელიანი, ცოლი მისი ხვაში გოგას ას. ორნივე მართლმად. დაებადათ შვილი – გუა	ბეჟან თაზის ძე ღვაჩლიანი
3. ბექა გუას ძე ჩარქსელიანი, ცოლი მისი ბერდუხ ნაგუს ას. ორნივე მართლმადიდებელნი, დაებადათ შვილი – დიო.	გუა ბექასძის ჩარქსელიანის მეუღლე მან ბიტას ას ბექა გეგისძე რატიანი
4. ქაი ბადის ძე ხაჭუანი, ცოლი მისი სანდუხ ნინის ას. ორნივე მართლმად. დაებადა შვ. იოავანე	ფეფუ ბერჟიანის ძე რატიანი
5. ნინი შიოსე ნიჟარაძე, ცოლი მისი მანო ნადიდას ას. ორნივე მართლმად. დაებადათ შვილი ნადიდა	შალვა ბერჟიანის ძე რატიანი
6. გიორგი ხეშტაეს ძე რატიანი, ცოლი მისი ბერდუხ ბექას ას. ორნივე მართლმად. დაებადათ შვილი – სანდუხ	გოგა მიხეს ძე სიზმერიანი
7. გეგი ნინას ძე ჩარქვიანი, ცოლი მისი თამი მომის ას. ორნივე მართლმად. დაებადათ შვილი – დოხი	ნინი ნიჟარაძის ას. მარიამ
8. ლომი გოგას ძე ნიჟარაძე, ცოლი მანი გეგის ას, ორნივე მართლმადიდებელი. დაებადათ შვილი – გეგი	ბექა ნიჟარაძის ას. მარიამ
9. ნასყიდა გეგის ძე ნიჟარაძე, ცოლი ხვაში გეგის ას, ორნივე მართლმად. დაებადათ შვილი – მანო	ყამბულათ გეგის ძე ჩარქსელიანი
10. ნასყიდა გოგას ძე სიზმერიანი, ცოლი მარხ ანდრიას ასული. ორნივე მართლმად. დაებადათ შვილი – გეგი	ბექა გიორგის ძე რატიანი
11. გიორგი ნასყიდას ძე ნიჟარაძე, ცოლი დოხი ჯამათის ას. ორნივე მართლმად. დაებადათ შვილი – თაისავ	გეგი ანდრიას ძე სიზმერიანი
12. ბეზა გიორგის ძე ნიჟარაძე, ცოლი მანო გიოს ას. ორნივე მართლმად. დაებადათ შვილი – მარხ	მღვდელი: დიონისე გოლეტიანი პრიჩტნიკი ილარიონ ნიჟარაძე

ჯვარდანერილნი

1. გოგა ბექას ძე რატიანი (175.), ცოლი ჩუკულს მცხ. გლეხი გაბო ჯინჭარაძის ას. თამარ (16).
2. გიორგი გუას ძე გასვიანი (მეორე ქორწ.)- მარეხ თაისაეის ას. ხუჯელანი (მეორე ქორწინებით). ესწრებოდნენ: ჩოფა ბექაისძე გასვიანი და ბექაი დათის ძე ჩეგვიანი, დიდაი სიმონის ძე ნიჟარაძე, ნასყიდა გეგის ძე ნიჟარაძე

გარდაცვალბული

1. გიორგი სიზმერიანის მეუღლე – მარიამ გოგას ას. (29წ.) – ძეობით მღვდელი – ნიკოლოზ დათეშიძე პრიჩტნიკი: პართენ მესხი

1870 წელი

დაბადებულნი:

1. გუა სიმონის ძე ქელიძე, ცოლი მისი მარიამ თაზის ასული, ორნივე მართლმადიდებელი, დაებადათ შვილი – ბარბარე

მიმქმელი (ნათლია)

გეგი დიდას ძე ჩარქსელიანი

2. გოგა ბიტის ძე დავითულიანი, ცოლი მისი სანდუხ გოგას ას. ორნივე მართლმად. დაებადათ შვილი – მარიამ

შოი ნიჟარაძის ცოლი მარიამ ბექნოს ას.

3. დავით ნაგუს ძე რატიანი, ცოლი დაჯი გიორგის ას. ორნივე მართლმად. დაებადათ შვილი – დიო

ბექა რატიანი

4. გიერგ კაკის ძე სიზმერიანი, ცოლი მისი მაცა გუას ას. ორნივე მართლმად. დაებადათ შვილი – გიორგი

გოგა გეგის ძე ჩარქსელიანი

5. გეგი სიემის ძე ნიჟარაძე, ცოლი ხვაში ნინას ასული. დაებადათ შვილი – მაცა

გოგა ნიჟარაძე

6. გიერგ გოგას ძე ნიჟარაძე, ცოლი დიხა ნინას ასული. ორნივე მართლმად. დაებადათ შვილი – გეგი

დიდა ნიჟარაძის ცოლი დოხი ნასყიდას ასული

ჯვარდაწერილნი

1. ნასყიდა გეგის ძე ნიჟარაძე. ცოლი მანი ნაგუს ასული რატიანი ესწრებოდნენ: მაზი ნასყიდას ძე ჩარქსელიანი, მაცა სუმას ასული.
2. გიორგი დიდას ძე ნიჟარაძე, ცოლი – ბერდუხ ნინის ასული ჩარქვიანი. ესწრებოდნენ: დიდა ნასყიდას ძე ნიჟარაძე, ბესარიონ ნინის ძე და ნინი ოსისძე ჩარქვიანები.

გარდაცვლებულნი

1. სუმა თაისაყის ძის ნიჟარაძის ცოლი მარიამ გიორგი ქელიძის ას. (41წ.), - ცხელებით.
2. გეგი მემბულათის ძე დავითულიანი (89წ.) – სნებით

მღვდელი: გაიოზ ძიმისტარაშვილი
პრიჩეტნიკი: ბესარიონ ფარჯიანი

სოფელ უშვულის ღვთისმშობლის ეკლესიასა შინა ჩასანაწარად; დაგადგულთა, ქორინეებით მუღლავულთა და გარდაცვალავულთა 1871 წლისათვის

დაბადებულთა გვარი სახელი

მიმქმელი (ნათლია)

1. თაზი გიორგის ძე ღვაჩლიანი – დაჯი ჯატოს ასული ქელიძე, აღმაიზ ქალდანის ძე
2. გიორგი მიხეს ძე სიზმერიანი – გაუ დიდას ძე ნიჟარაძე
3. გაუ დიდას ძე ნიჟარაძე – გოგა ლომის ძე ნიჟარაძე
4. ნინა გეგის ძე ჩარქვიანი – ზითანა რატიანის ასული
5. გეგი გეგის ძე ქელიძე – გიერგ ბექას ძე მაღიდან
6. ნასყიდა ჯამათის ძე ქელიძე (ჩაჟაშვი) – კახბერ გოგას ძე ბემიძე
7. ვიო გოგას ძე ნიჟარაძე – გოგა გეგის ძე ჩარქსელიანი
8. გიერგ გოგას ძე ასათიანი (ჩაჟაშვი) – მანი ნადიდას ასული ნინი ნიჟარაძის ცოლი
9. მაზი ნასყიდას ძე ჩარქსელიანი – მარის ნასყიდას ასული ჩარქვიანი
10. გიერგ ხუმტუს ძე რატიანი – შალვა ბერუიანის ძე რატიანი
11. გეგი თაზის ძე რატიანი – სანდუხ ხაჭუანის ასული.

- 12. ბადე კაკიჩას ძე ხაჭუანი - გიორგ ბედის ძე რატიანი
- 13. სუმა გეგის ძე ნიჭარაძე - დობი ჯამათის ასული. გიორგი ნიჭარაძის ცოლი
- 14. ქალდან გიორგის ძე რატიანი - კახბერ გოგას ძე ბეშოძე

ჯვარდანერილნი

- 1. ვიო ბექას ძე რატიანი // მანია ნინის ასული ნიჭარაძე, თავმდებნი - სასიძოს: კახბერ გოგას ძე ბეშოძე, ბესარიონ ნინასძე ჩარკვიანი სასძლოს: მარშან ბეზას ძე ნიჭარაძე.
- 2. გიორგ გეგის ძე ჭელიძე // დაჯი ბადრის ასული გავსიანი, თავმდებნი - სასიძოს: გოგა, გიორგი ჭელიძენი. სასძლოს: ბეშოძენ ნინას ძე ჩარკვიანი
- 3. გიორგ ქალდანის ძე ნიჭარაძე // დოღმაზე გოგას ასული ნიჭარაძე, თავმდებნი - სასიძოს: ლომი გეგის ძე, მარშან ბეზას ძე ნიჭარაძენი. სასძლოს: ბეშოძენ ნინას ძე ჩარკვიანი.
- 4. გიორგ გოგას ძე ჩარქსელიანი // ბერდუხ სუმას ასული ნიჭარაძე, თავმდებნი - სასიძოს: ბექა ბეზას ძე ნიჭარაძე, გიორგი გეგის ძე ქუცასანი, სასძლოს: გეგი ბეზას ძე კახესანი.

გარდაცვალებულნი

- 1. ნასყიდა გეგის ძე ნიჭარაძე (205.) - სნებით (მღვდელი - ბესარიონ ფარჯიანი)
- 2. ბექა ოსის ძე ჩარკვიანი (175.) - სნებით
- 3. დათი დოდას ძე ჩარქსელიანი (40) - სნებით
- 4. ბერჟიან რატიანის ასული მაქა (10) - ნითელასაგან (მღვდ. გ. ძიმისტრიშვილი, ბ. ფარჯ.)
- 5. დოღმაზე გეგის ასული ჩარქსელიანი (82) - მოხუცებულობით
- 6. გიორგი გეგის ძე ჭელიძე (32) - ფერდის ტკივილით
- 7. მანია გეგის ასული ნიჭარაძე (11) - ფერდის ტკივილით.
- 8. გიორგი ნასყიდას ძე ჩარქსელიანი (12) - ფერდის ტკივილით.
- 9. მარიამ გუნოს ასული სიომ ნიჭარაძის ცოლი (66) - ფერდის ტკივილით.
- 10. დაჯი კაცოს ასული დავით რატიანის ცოლი (22) - ფერდის ტკივილით.
- 11. თამარ სიმონის ასული ნიჭარაძე (14) - ფერდის ტკივილით.
- 12. სანდუხ გეგის ასული ქერივი მურყმელი (87) - ფერდის ტკივილით.
- 13. ნადიდა ბაბის ძე ნიჭარაძე (14) - ფერდის ტკივილით.
- 14. მანია ესპანდის ასული ნინი ჩარკვიანის ქერივი (82) - ფერდის ტკივილით.
- 15. ნასყიდა გოგას ძე სიზმარიანის ცოლი - მარის ანდრიას ასული (27) - ფერდის ტკივილით.
- 16. ბექაი გეგის ძე რატიანი (52) - ფერდის ტკივილით.
- 17. გუა დიდას ძე ჩარქსელიანი (89) - ფერდის ტკივილით.
- 18. ქაუზა შიოს ძე ნიჭარაძე (28) - ფერდის ტკივილით.
- 19. მარეხ ომას ასული ჩაოფა ჭელიძის ცოლი (80) - ფერდის ტკივილით.
- 20. ნასყიდა გოგას ძე სიზმერიანი (48) - ფერდის ტკივილი (პრიჩეტნიკი: დ. გუბელაძე)
- 21. დათი ქაის ძე რატიანი (42) - ქარებისაგან
- 22. ნადიდა გეგის ძე სიზმერიანი (82) - თიაქართი
- 23. გაიოზ ძიმისტრაშვილის ასული ეფემია (8), (მღვდელ-მონაზონი თეოფანე და პრიხოვდის მღვდელი - ნიკოლოზ დათეშოძე).

მღვდელი: გაიოზ ძიმისტრაშვილი
 პრიჩეტნიკი: დიმიტრი გუბელაძე
 ბლალოჩინი მღვდელი: იოსებ ვაცაძე

1872 წ.

- დაბადებულთათვის მიმქმელი (ნათლია)
- 1. თაზი გიორგის ძე ჩარქსელიანი - გიორგი გუას ძე ჭელიძე
 - 2. მიხე ნინის ძე სიზმერიანი - შალვა გეგის ძე რატიანი

3. გიორგი თაზის ძე ღვაჩლიანი – გუა ჩარქსელიანი
4. მართა გიერგის ასული სიზმერიანი – ბერდუხ ნიჟარაძე
5. გიორგის გეგის ძე რატიანი – გიორგი ავეჯლის ძე ნიჟარაძე
6. დავით ნასყიდას ძე ჩარქსელიანი – გიორგი ჩარქსელიანი
7. გიორგი ანდროს ძე ჭელიძე – ნინი სიომის ძე ნიჟარაძე
8. გაბრიელ ქაის ძე ხაჭუანი – ბეჟან თაზის ძე ღვაჩლიანი
9. დავით ნინას ძე სიზმერიანი – ფუფუ ბერჟანის ძე რატიანი
10. სიმონ გიორიგს ძე სიზმერიანი – ანდრო ქუცარანის ცოლი ხვაში მახარობე. ას.
11. ანდრია დიდას ძე დავითულიანი – ჯახუ მალედანის ძე მალედანი
12. სიმონ თაისავის ძე ჩარქსელიანი – მარინო, ჯამბულათ ჩარქსელიანის ცოლი.
13. ნატალია ილარიონის ას. ნიჟარაძე – მანო, ნინი ნიჟარაძის ცოლი
14. მარიამ გეგის ას. ჭელიძე – მატეა გეგი ჩარქსელიანის ცოლი
15. კალისტრატე გაიოზის ძე ძიმისტარაშვილი – მღვდ. დავით ნასრაძე

ჯვარდანერილინი

1. ლომი ბიტს ძე დავითულიანი // ქერივი მარინო გიორგი სიზმერიანის ას. თავმდ. სასიძოს: დიდა, გოგა დავითულიანები, სასძლოს: გეგი ნადიდას ძე სიზმერიანი
2. გეგი ჩოფას ძე ჭელიძე // ქერივი, მარის გიოს ას. ღვაჩლიანი, თავმდეზნი სასიძო: გიორგი ჩარქსელიანის პაპა – გოგა. სასძლოს: ანდრია დიდას ძე ჭელიძე
3. გიორგი ნადიდას ძე ნიჟარაძე // დოხი გუას ას. ხაჭუანი, თავმდეზნი სასიძოს: ნინი, ილარიონ ნიჟარაძენი, სასძლოს: ნინი ჩარკვიანი
4. გეგი გიოს ძე ჩარქსელიანი // მარიამ გოგას ასული ჩარქსელიანი, თავმდეზნი – სასიძოს: სულა – ჩოფა ჭელიძე, ანდრო ჭელიძე. სასძლოს: მიხე მიხეს ძე კაკისანი.
5. ნადიდა გეგის ძე ჭელიძე // ანნა ნასყიდას ასული ნიჟარაძე, თავმდეზნი – სასიძოს: ჩოფა ჭელიძე, გიორგი ჩარქსელიანი. სასძლოს: ყამბულათ გაუს ძე ჩარქსელიანი, ესპანდერ ჯოხაძე.
6. გიორგი ჩარკვიანი // თეთუ გოგას ასული სიზმერიანი, თავმდეზნი – სასიძოს: გოგა მახარობელის ძე ჭელიძე, ესპანდერ ესპანდრის ძე ჯოხაძე სასძლოს: ნასყიდა გოგას ძე სიზმერიანი, ბესარიონ ნინას ძე ჩარკვიანი
7. ნინი ოსის ძე ჩარკვიანი // მანია ჯახუს ასული გულბანი (მულახი), თავმდეზნი – სასიძოს: სუმა, ბესარიონ ჩარკვიანები, სასძლოს: ბადი კაკიჩას ძე, ქაი ბადის ძე ხაჭუანები.

გარდაცვალებულთათვის

1. გუა გიორგის ძე ნიჟარაძე (46) – თიაქართ
2. ნინა მიხეს ძე სიზმერიანი (39) – თიაქართ

მღვდელი: გაიოზ ძიმისტარაშვილი, პრიჩეტნიკი: დიმიტრი გუბელაძე

1873 წ.

დაბადებულთათვის მიმქმელი (ნათლია)

1. ბარბაღე გოგას ასული – თაისავ გეგის ძე ნიჟარაძე
2. დავით გუას ძე – გეგი დიდას ძე ჩარქსელიანი
3. ელისაბედ ლომის ასული – ბაბი ნადიდას ძე ნიჟარაძე
4. გიორგი დიდას ძე – გეგი თაზის ძე ღვაჩლიანი
5. ალათი გოჩოს ასული ნიჟარაძე – გაუ ყამბულათის ძე ჩარქსელიანი
6. ალექსანდრე მახარობელის ძე ნიჟარაძე – მესტიაში მცხ. ერდაფხ გურმაჩის ასული
7. მართა გეგის ასული ნიჟარაძე – გოჩო ნიჟარაძის ცოლი მანო ლომის ასული.
8. მარიამ გიორიგის ასული – გიერგ ჩოფლიანის მეუღლე მარეს მიხეს ასული (ხალდე)
9. მარიამ გიორგის ასული – ბექნი ქალდანის ძე ნიჟარაძე
10. მარინე ნადიდას ასული – მედავითნე თავდუოზ სიმონის ძე ენუქიძე

1. სიმონ გუას ძე ჩარქსელიანი // თუხარი გოგას ას. სიძმერიანი, თავმდებნი - სასიძოს.
- გიორგი, ანდრია ჩარქსელიანები, სასძლოს: გეგი ნადიდას ძე სიძმერიანი
2. ნადიდა ბესარიონის ძე ჩარქსელიანი // მანია გოგას ას. ნიჟარაძე. თავმდებნი- სასიძოს: კახბერ გოგას ძე ბუშიძე, ნინო ოსის ძე ჩარკვიანი. სასძლოს: გეგი ბებას ძე ნიჟარაძე
3. ნინო ნინას ძე ნიჟარაძე // სალომე კვიციანის ას. ნემსაძე (ლაშხეთი), თავმდებნი - სასიძოს: გიერგ ომას ძე ასათიანი. სასძლოს: მამასახლისი - ნინო შიოს ძე ნიჟარაძე. გეგი ბებას ძე ნიჟარაძე სასიძოს: ბაბი ნადიდას ძე ნიჟარაძე, სასძლოს: ბესარიონ ნინისძე ჩარკვიანი.

გარდაცვალებულთათვის

1. სუმა ჭელიძე (63) - ფერდის ტკივილით (დასაფლავებულია ღვთისმშობლის ეკლ.)
2. რაოდენ კახბერის ას. ქერივი (72) - ფერდის ტკივილით.
3. გუა გეგის ძე ხაჭუანი (81) - წყალმანკით
4. მაქა გეგის ასული რატიანი (100) - ღრმა მოზუცი
5. მარიხ დიდას ასული ხაჭუანი (82) - ფერდის ტკივილით.
6. გეგი გეგის ძე ჩარქსელიანი (65) - ანთებისაგან
7. დავით ნინას ძე სიზმერიანი (1) - მყივანა ხველით
8. დიდხანილ თაისავის ას. ნიჟარაძე (11) - მყივანა ხველით.
9. მარიხ გიორგის ასული ასათიანი (6) - მყივანა ხველით
10. დავით რატიანის ძე იონა (3) - ხველებით
11. გიორგი თაზის ძე ღვაჩლიანი (1) - ხველებით
12. გვინდი გიერგის ასული ჭელიძე (11) - მყივანა ხველით
13. მარიამ კახბერის ასული ბეშიძე (6) - ხველებით
14. ბარბაღე კახბერის ასული ბეშიძე (1) - მყივანა ხველით
15. მარიამ ქალდანის ასული რატიანი (2) - მყივანა ხველით.
16. მარიამ ოსის ასული ჩარკვიანი (11) - ხველებით
17. მართა გიორგის ასული სიზმერიანი (1) - მყივანა ხველით
18. ანდრია გეგის ძე ჩარქსელიანი (64) - ფერდის ტკივილით.
19. ბერდუხ ბიტას ასული დავითულიანი, ნიჟარაძის მეუღლე (63) - ფერდის ტკივილით.
20. თეოდორე ანდრიას ძე ჭელიძე (5) - ყვავილისაგან
21. გიო ნიჟარაძე (48) - ფერდის ტკივილით.

მღვდელი: იოსებ დათეშიძე
მეღვთიანე: თადეოზ ენუქიძე

1874 წ.

დაბადებულთათვის

მიმკმელი (ნათლია)

1. დავით გეგის ძე რატიანი - სანდუხ ხაჭუანის ასული ფუფუ რატიანის მეუღლე
2. მარიამ ნადიდას ასული ჭელიძე - ბაბი ნადიდას ძე ნიჟარაძე.
3. გიორგი ბექას ძე ჩარქსელიანი - მანო ბუტას ასული გუა ჩარქსელიანის მეუღლე
4. ეკატერინა გიორგის ასული ნიჟარაძე - მანო ნადიდას ასული ნინი ნიჟარაძის მეუღლე
5. ბარბარა თაბუს ასული ღვაჩლიანი - დაჯი გიოს ასული ჩარქსელიანი
6. ეკატერინა თაზის ასული ღვაჩლიანი - გუა გეგის ძე ჩარქსელიანი
7. ბარბარა მიხეს ასული სიზმერიანი - შალვა ბერუანის ძე რატიანი
8. ოლა ნასყიდას ასული ჭელიძე - ბეჟანა თაზის ძე ღვაჩლიანი
9. დავით გაუს ძე ნიჟარაძე - გოგა ლომის ძე ნიჟარაძე
10. მარიამ გეგის ასული ქალდანი (მურყმელი) - კაკი გუას ძე სიზმერიანი
11. ალექსი გეგის ძე ჭელიძე - გეგი გოგას ძე ჩარქსელიანი
12. გიორგი ბექას ძე სიზმერიანი - ბაბი გეგის ძე ნიჟარაძე
13. იოვანე ბაბის ძე ნიჟარაძე - ივანე მიშვეკვიდიანი (მახაში, ლაშხეთი)

14. მარიამ გიორგის ასული ჩარქსელიანი – გიერგ გუას ძე ქელიძე
15. გიორგი გიერგის ძე სიზმერიანი – გოგა გეგის ძე ჩარქსელიანი

ჯვარდანერილი

1. ნასყიდა გოგას ძე სიზმერიანი (31) // დოხი ბექნის ასული ნიფარაძე (29), თავმდებნი სასიძოს: - გიორგი, გეგი ჩარქსელიანები. სასძლოს – გოგა, გეგი სიზმერიანები
2. გიორგი ბეზაის ძე ნიფარაძე (44) // მარეხ ნასყიდას ას. ჩარქვიანი (24), თავმდებნი – სასიძოს: გეგი, ნინი ჩარქვიანები. სასძლოს – ბექაი – ესპანდის ძე მარგიანი, ნადიდა ბეშგენის ძე ჩარქვიანი.

გარდაცვალებული

1. გუა ქელიძის ძე გიორგი (5) – ყვავილით
2. გოგა სიზმერიანის ასული ბარბარე (3) – ყვავილით
3. მიხე სიზმერიანის ძე ანტონ (4) – ყვავილით
4. ნასყიდა ნიფარაძის ასული მარიამ (4) – ყვავილით
5. ბეშგენ ჩარქვიანის ასული ელისაბედ (7) – ყვავილით
6. სიომ ნიფარაძის ძე ანდრია (2) – ყვავილით
7. გიორგი შალვას ძე რატიანი (25) – გულის ტკივილით
8. თაბუ ომას ძე ღვაჩლიანი (37) – ქარებისაგან.

მღვდელი: იოსებ დათუშიძე
მედავითნე: თადეოზ ენუქიძე

1875 წ.

დაბადებულნი მიმქმელი (ნათლია)

1. იოვანე ლომის ძე ნიფარაძე – ბერდუხ ნიფარაძე
2. მარიამ გოგას ასული სიზმერიანი – ნაგვა ნინის ძე ნიფარაძე
3. ვარვარა გეგის ასული ნიფარაძე – პრიზოდის მედავითნე – თადეოზ ენუქიძე
4. გიორგი ნასყიდას ძე ნიფარაძე – გოგა მახარობლის ძე ქელიძე
5. ვარვარა გიორგის ასული ღვაჩლიანი – მარინა გეგის ასული ყამბ. ჩარქსელ. ცოლი
6. ლეონ გეგის ძე ნიფარაძე – ჯახუ ბექას ძე მალედანი
7. ანნა გეგის ას. ქელიძე – მარიამ ქალდანის ას. გოგა ქელიძის მეუღლა
8. დავით გოგას ძე დავითულიანი – ნინი ნადიდას ძე ნიფარაძე
9. გიორგი გეგის ძე ქელიძე – გიორგი კაკის ძე სიზმერიანი
10. პეტრე გიორგის ძე ნიფარაძე – ბექაი გიოს ძე რატიანი
11. მათე გიორგის ძე რატიანი – ბექაი გიოს ძე რატიანი
12. ელისაბედ გუას ასული ქელიძე – გეგი დიდას ძე ჩარქსელიანი

ჯვარდანერილი

1. გეგი ბექნის ძე ნიფარაძე // დარიჯან გიორგის ასული ნიფარაძე, თავმდებნი – სასიძოს: ლომი გეგის ძე ნიფარაძე, სასძლოს: ნასყიდა ჯამათის ძე ქელიძე
2. სუმა ნინის ძე ნიფარაძე // დარიჯან გიოს ასული ნიფარაძე, თავმდებნი სასიძოს: ნასყიდა ჯამათის ძე ქელიძე, გეგი ბეზაის ძე ნიფარაძე, სასძლოს: გეგი თაისავის ძე, ლომი გეგის ძე ნიფარაძე.

გარდაცვალებულთათვის

1. გეგი გოგას ძე რატიანი (45) – ფერდის ტკივილისგან
2. დიო ქალდანის ას. სიომ ნიფარაძის მეუღლე (42) – სნეულებით
3. გეგი გუას ძე ჩარქსელიანი (89) – სნეულებით

4. თაისაე გეგის ძე ღვაწლიანი (15) – ფერდის ტკივილით
5. ბერდუხ ნაგუას ასული ბექა ჩარქსელიანის მეუღლა (32) – ფერდის ტკივილით (მაცხ. გალ.)
6. ბექა ნიჭარაძის ძე ისაკი (6) – მუცლის ტკივილი
7. გეგი ნიჭარაძის ძე კოსნტანტინე (5) – მუცლის ტკივილით
8. ვიერგ ნიჭარაძის ასული მარიამ (5) – მუცლის ტკივილით
9. ხვაში ლომი ნიჭარაძის დედა (70) – მუცლის ტკივილით
10. დიდა ბუტას ძე დავითულიანი (7) – მუცლის ტკივილით
11. ნასყიდა მახის ძე ჩარქსელიანი (58) – მოხუცებულობით

მღვდელი: ნიკოლოზ დათეშიძე
მედავითნე: თედეოზ ენუქიძე

1876 წ.

დაბადებულთათვის

მიმქმელი (ნათლია)

1. გიორგი თაისავის ძე ღვაწლიანი – ჯახუ ბექას ძე მალედანი
2. იოაკიმ ნინის ძე ნიჭარაძე – ფუფუ ბერჟანის ძე რატიანი
3. მარიამ გეგის ძე რატიანი – დიდაი ნადიდას ძე ნიჭარაძე
4. გიორგი ნინის ძე ჩარქვიანი – გიორგი ომას ძე ასათიანი (ჩაჭაში)
5. მარიამ მურზას (სოსლან) ას. ქორქიანი – ნასყიდა სიზმერიანის ცოლი დოხი ბექის ას.
6. დავით ლომის ძე ნიჭარაძე – სიომ ნიჭარაძის მეუღლე მარინა გუას ასული
7. გაბრიელ ილარიონის ძე ნიჭარაძე – ნინი ნიჭარაძის მეუღლე მანო ჯახუს ასული
8. მართა ბექაის ასული ნიჭარაძე – შალვა ბერჟანის ძე რატიანი
9. მართა სუმას ასული ნიჭარაძე – გიორგი ნიჭარაძის მეუღლე დახა გუას ასული
10. გიორგი გიორგის ძე რატიანი – გეგი რატიანის მეუღლე თამარ ჩოფას ასული
11. მარიამ ბუტას ასული ნიჭარაძე – ბადი კაკიჩას ძე ხაჭუანი

ჯვარდანერლინი

1. გაუ ყამბულათის ძე ჩარქსელიანი // მარიამ ზურაბის ასული ქელიძე, თავმდეები სასიძოს: გეგი, ბემა ნიჭარაძეები სასიძოს: გეგი, მახი ჩარქსელიანები.
2. გიორგი თაისავის ძე ნიჭარაძე // მარიამ სუმას ასული ჩარქვიანი, თავმდეები სასიძოს: ყამბულათ ჩარქსელიანი გეგი ნიჭარაძე. სასიძოს: ბექა ნიჭარაძე, გიორგი ივანეს ძე გასვიანი
3. ფეფუ ბერჟანის ძე რატიანი // ბარბარე დეველეთის ასული ონიანი (ჩუკული), თავმდეები სასიძოს: ქაი ბადის ძე ხაჭუანი, ბერჟან გეგის ძე რატიანი. სასიძოს: დიდა, გეგი რატიანები.
4. თაზი ბექაის ძე რატიანი // ჯაბა გველებიანის ასული მარიამ (მელე), თავმდეები სასიძოს: კახბერ გოგას ძე ბეშიძე, გიორგი ხეშტუს ძე რატიანი. სასიძოს: დავით, გეგი რატიანები.

გარდაცვალბულთათვის

1. მანი გეგი ქელიძის ცოლი (80) – მოხუცებულობით
2. ბუტა ანდრეას ძე ჩარქსელიანი (25) – ფერდის ტკივილი (მაცხ. გალ.)
3. ბეშგენ ნინის ძე ჩარქვიანის ცოლი დოხი (41) – ფერდის ტკივილი.
4. გიორგი რატიანის მეუღლა ზითანა (90) – მოხუცებულობისგან
5. ნაგუ გეგის ძე რატიანი (69) – მუცლი ტკივილით
6. გეგი ნიჭარაძის ასული ბარბარა (1) – მუცლის ტკივილით
7. ბაბი გეგის ძე ნიჭარაძე (80) – მოხ.
8. სანდუხ ხაჭუანის ასული ფეფუ რატიანის მეუღლე (78) – მოხ.
9. მარიამ გეგის ასული გეგი ღვაწლიანის მეუღლე (26) – ფერდის ტკივილი.

მღვდელი: ნიკოლოზ დათეშიძე
მედავითნე: ილარიონ ნულუკიძე.

დაბადებულთათვის მიმქმელი (ნათლია)

1. დიმიტრი გეგის ძე ნიჟარაძე – გოჩუს ცოლი მანი ლომის ასული.
2. ანტონ მიხეს ძე (ნინის ძე) კაკრიაშვილი – უშგულის ღვთისმშობლის ეკლესიის მედა-
ვითენ ილარიონ ვახტანგის ძე წულუკიძე, მღვდელი ლ. ფარეიშვილი.
3. მარიამ ანდროს ასული ჭელიძე – მარიამ ნინის ასული ნიჟარაძე.
4. ანტონ მიხეს ძე (გეგის ძე) კაკრიაშვილი – ხვაში მახარობელის ასული ანდრო ჩარქსე-
ლიანის ცოლი.
5. ვასილ გეგის ძე ნიჟარაძე – დაჯი მარგულანის ასული ნადიდა ნიჟარაძის ცოლი
6. ალათი ლომის ასული ნიჟარაძე – ილარიონ წულუკიძე, ლუკა ფარეიშვილი
7. სიმონ ბაბის ძე ნიჟარაძე – გიორგი ნასყიდას ძე ნიჟარაძე
8. ილარიონ გოჩოს ძე (ნინის ძე) ნიჟარაძე – გაუ ყამბულათის ძე ჩარქსელიანი
9. ილარიონ გიორგის ძე ნიჟარაძე – დიდა ნიჟარაძის ცოლი დოხი, ნადიდას ასული.
10. დომენტი გეგის ძე რატიანი – დიდა ნადიდას ძე ნიჟარაძე
11. ელისაბედ გიორგის ასული (მიხეს ძე) კაკრიაშვილი – სოფელსა მესტიის მცხოვრები
ახნაური ჯანსუყ თათარყანის ძე ჯაფარიძე, მღ. ლ. ფოფხაძე, მედ. ი. წულუკიძე
12. ანდრია გეგისძე ჩარქსელიანი – გეგი ჩარქსელიანის ცოლი მარიამ გეგის ასული.

ჯვარდანერილინი

1. ავგულ ნინის ძე ნიჟარაძე (21) // მარეხ ფუთას ას. ხარძიანი (16), თავმდებნი – სასი-
ძოს: გიორგი ჩარქსელიანი, გეგი ნიჟარაძე. სასძლოს: ჯაბა ისლამის ძე ხარძიანი, გიორგი ნას-
ყიდას ძე ნიჟარაძე
2. გუა გეგის ძე ჩარქსელიანი (60) // სანდუხ გუას ასული სიზმერიანი (40), თავმდებნი –
სასძოს: გეგი ჭელიძე, გიორგი ჩარქსელიანი. სასძლოს: გიორგი გუას ძე კაკრაშვილი.
3. ნადიდა გოგას ძე ჭელიძე (18) // ბუჟან ლეანლიანის ასული ქეთო (19), თავმდებნი – სა-
სძოს: კაკი გუას ძე კაკრიაშვილი გიორგი გეგის ძე ჩარქსელიანი. სასძლოს: ნადიდა ჩარქვიან-
ი, ილარიონ ბებას ძე ნიჟარაძე
4. ჯახუ ბუჟას ძე მაღედანი (51) // ჩოფა ჭელიძის ას. მაქა (45), თავმდებნი სასძოს: ნინი
სიოშის ძე ნიჟარაძე, ბეშტენ მუშნის ძე ჩარქვიანი. სასძლოს: გიორგი გუას ძე ჭელიძე, გუა ყამ-
ბულათის ძე ჩარქსელიანი.

გარდაცვალებულთათვის

1. გოგა ლომის ძე ნიჟარაძე (88) – მოხუცებულობით
2. გოგა ნასყიდას ძე სიზმერიანი (26) – უეცრად თიაქარისაგან
3. ბუტა მემბულათის ძე დავითულიანი (92) – მოხუცებულობით.

მღვდელი : ლუკა ფოფხაძე
მედავითენ: ილარიონ წულუკიძე.

1878 წ.

დაბადებულთათვის მიმქმელი (ნათლია)

1. ბესარიონ გიორგის ძე ნიჟარაძე – ლენჯერის მედავითნის ილარიონ ნიჟარაძის ცოლი
მანი ფუფუს ასული.
2. ბესარიონ ლომის ძე ნიჟარაძე – ბაბი ნიჟარაძის ას. თანდარა
3. ბარბალა გეგის ას. ქალღანიძე – ბადი გეგის ხე ხაჭუანი
4. მარიამ თაისავის ას. ღვაჩლიანი – ჯახუ ბუჟას ძე მაღედანი
5. კესარია ილარიონის ას. ნიჟარაძე – ფუფუ ბერუიანის ძე რატიანი
6. ბარბარა ბებას ას. ნიჟარაძე – გეგი ნასყიდას ძე ჩარქსელიანი
7. ელისაბედ ნადიდას ას. ჩარქვიანი – გეგი ბებას ძე ნიჟარაძე
8. დავით გიორგის ძე ნიჟარაძე – დიდა ნიჟარაძის ცოლი დოხი ნადიდას ას.
9. გიორგი ბადრის ას. ხაჭუანი – ბეშტენ ნინის ძე ჩარქვიანი
10. პეტრე სუმას ძე ნიჟარაძე – გიორგი ნიჟარაძის ცოლი დოხი გუას ას.

1. იოსებ ბეშგენის ძე ჩარკვიანი (19) // დოღმაზ გოგას ას. კაკრიაშვილი (18), თავმდებნი - სასიძოს: გოგა, გეგი ნიჟარაძენი, სასძლოს: ილარიონ, გაუ ნიჟარაძენი
2. ბექა გუას ძე ჩარქსელიანი (30) // მარეხ გოგას ას. კაკრიაშვილი (20), თავმდებნი - სასიძოს: თაისავ ღვაჩლიანი, გეგი ჩარქსელიანი. სასძლოს: ბექა გიორგის ძე, გიორგი მიხეს ძე კაკრიაშვილები
3. ბექა კახბერის ძე ნიჟარაძე (17) // მანი გეგის ას. ჩარქსელიანი (16), თავმდებნი - სასიძოს: თაისავ, გეგი ნიჟარაძენი . სასძლოს: ბექა ჩარქსელიანი, გეგი ნიჟარაძე
4. გეგი დიდას ძე რატიანი (23) // მარეხ დიდას ას. დავითულიანი (22), თავმდებნი - სასიძოს: ფუფუ რატიანი, ნადიდა ჩარკვიანი. სასძლოს: გეგი, გოგა ნიჟარაძენი
5. სიმონ გეგის ძე რატიანი (18) // მარიამ გოროს ას. ნიჟარაძე (16), თავმდებნი - სასიძოს: დიდა, გოგა რატიანები, სასძლოს: დიდა ნიჟარაძე, დიდა დავითულიანი.
6. ბება გეგის ძე ნიჟარაძე (23) // თუხვარი ბექას ას. გასვიანი (22), თავმდებნი - სასიძოს: ბეჟან ღვაჩლიანი, სიომ ნიჟარაძე. სასძლოს: თათავ გიორგის ძე ქორჩიანი, გუა გიორგის ძე გასვიანი
7. გეგი ნინის ძე ჩარკვიანი (46) // მარიამ გეგის ას. რატიანი (40), თავმდებნი - სასიძოს: გოგა მახარობლის ძე ჭელიძე, გიორგი ომას ძე ასათიანი, სასძლოს: გოგა ბექას ძე რატიანი, ბეშგენ ნინის ძე ჩარკვიანი.

გარდაცვალებულთათვის

1. გოგა გეგის ძე ჩარქსელიანი (84) - ზევისგან
2. გაუ ნიჟარაძის ცოლი ბერდუხ ნინიას ას. (48) - გულის ტკივილით
3. გუა ჩარქსელიანის ცოლი ხანდუხ გოროს ას. (54) - გულის ტკივილით

მღვდელი ლუკა ფოფხაძე
მღვდელთა: ილარიონ ნიჟარაძე

1879 წ.

დაბადებულთათვის

მიმქმელი (ნათლია)

1. ივანე გეგის ძე ჩარქსელიანი - კაკი გუას ძე სიზმერიანი
2. გიორგი გუას ძე ნიჟარაძე - მანი გოგას ას. გოგა ნიჟარაძის ცოლი
3. ალათი გეგის ას. რატიანი - გეგი შალვას ძე რატიანი
4. მართა ნადიდას ას. ჭელიძე - დიო დიდას ას. გიო გასვიანის ცოლ-ყოფილი
5. მელიტონ გიორგის ძე ჭელიძე - გიო ღვაჩლიანის ცოლი მარეხ მიხეს ას.
6. სვიმონ ნასყიდას ძე ნიჟარაძე - ფუფუ ბერჟანის ძე რატიანი
7. ბექა გეგის ძე მალდანი - მაზი ნასყიდას ძე ჩარქსელიანი
8. გიორგი თაბუს ძე ღვაჩლიანი - მღვდელთა ილარიონ ვახტანგის ძე ნულუკიძე
9. მართა გოგას ას. სიზმერიანი - გეგი ფეფუს ძე ჩარქსელიანი
10. გიორგი შალვას ძე რატიანი - ბეშგენ ნინის ძე ჩარკვიანი
11. დავით გეგის ძე ნიჟარაძე - გორო ნიჟარაძის ცოლი მანი ლომის ას.
12. კონსტანტინე გეგის ძე ნიჟარაძე - ლომი დავითულიანის ცოლი მარინო გუას ას.
13. სიმონ გიორგის ძე სიზმერიანი - გოგა გეგის ძე ჩარქსელიანი
14. გიორგი მაზის ძე ჩარქსელიანი - დიდა მახარობლის ძე ჭელიძე
15. დავით გიორგის ძე სიზმერიანი - გუა სუმას ძე ჭელიძე
16. ალათი გეგის ას. ჭელიძე - გოგა ჭელიძის ცოლი მარიამ ქალდანის ას.
17. დავით გიორგის ძე ჩარქსელიანი - გიორგი გეგის ძე ჭელიძე.

ჯვარდანერილინი

1. გუა თაისავის ძე ნიჟარაძე (22) // მანი გეგის ას. ნიჟარაძე, თავმდებნი - სასიძოს: ყამბულათ ჩარქსელიანი, ნასყიდა ჭელიძე. სასძლოს: ესპანდ გიოს ძე ჯოხაძე (21) // მანი აღმაზის

ას. ქალდანი, თავმდეგბნი სასიძოს: ლომი, გეგი ნიჟარაძენი. სასძლოს: ბექა სიზმერიანი, გეგი ჩარკვიანი.

გარდაცვალებულთათვის

1. ნინი სიომის ძე ნიჟარაძე (47) – გულის ტკივილით
2. გიორგი კაკრიაშვილის ცოლი თანდარა ზოფას ას. (29) – ძეობისაგან
3. ბეზა ნიჟარაძის ცოლი მარია (103) – მხუცებულობის გამო.

მედავითნე: ილარიონ ნულუკიძე

1880 წ.

დაბადებულნი

მიმქმელი (ნათლია)

1. ალათი კახბერის ას. ლეაჩლიანი – გიერგ ჩარქსელიანი
2. კონსტანტინე ნასყიდას ძე ნიჟარაძე – გოგა მახარობლის ძე ჭელიძე
3. მართა გოგას ას. რატიანი – გიო ჩარქსელიანის ცოლი მანია ნინის ას.
4. ბარბაღე ნასყიდას ას. – გიორგი ჩარქსელიანი
5. მართა გიორგის ას. ნიჟარაძე – გეგი ბექის ძე ნიჟარაძე
6. კონსტანტინე გეგის ძე ნიჟარაძე – სიომ გეგის ძე ნიჟარაძე
7. ბესარიონ გეგის ძე ჭელიძე – გეგი ჩარქსელიანის ცოლი მარია
8. ნიკოლოზ ბექას ძე კაკრიაშვილი – გოგა სიზმერიანის ცოლი ბერდუხ გუას ას.
9. მართა გუას ას. ჭელიძე – დიდა ჭელიძის ცოლი მარეხ გიორგის ას.
10. იოსებ გიორგის ძე ლეაჩლიანი – გუა გეგის ძე ჩარქსელიანი
11. ბარბაღე გეგის ას. ჩარქსელიანი – ბეჟან თაზის ძე ლეაჩლიანი
12. მარიამ ნასყიდას ას. ნიჟარაძე – ავგულ ნიჟარაძის ცოლი მარეხ ფუთას ას.
13. ბარბარე გიორგის ას. ასათიანი – ნინი ნიჟარაძის ცოლი მანო ნადიდას ას.
14. დავით ნინის ძე ჩარკვიანი – ბექა დიდას ძე რატიანი

ჯვარდაწერილნი

1. ბეზა გიორგის ძე ნიჟარაძე (25) // მარიამ ბექას ას. ნიჟარაძე, თავმდეგბნი სასიძოს: გეგი, თაისაგ ნიჟარაძენი. სასძლოს: გეგი სიომის ძე ნიჟარაძე, მიხე ჩარქსელიანი.
2. ბეზა ნინის ძე ნიჟარაძე (22) // ბერდუხ ნინის ას. ნიჟარაძე, თავმდეგბნი სასიძოს: ნინი ნიჟარაძე, ბეშგენ ჩარკვიანი. სასძლოს: გიორგი ომას ძე ასათიანი (ჩაჟაში), სუმა ნიჟარაძე
3. ნინი სუმას ძე ნიჟარაძე (22) // ბერდუხ მემბულათის ას. დავითულიანი, თავმდეგბნი სასიძოს: სიომ, გაბრიელ ნიჟარაძენი. სასძლოს: ბეზა ნიჟარაძე, ნადიდა ჩარკვიანი
4. თაისაგ გეგის ძე ნიჟარაძე (62) // მარეხ თაისაგის ას. ნიჟარაძე (40), თავმდეგბნი – სასიძოს: ნაგვა ნინას ძე, მარშან ბუბას ძე ნიჟარაძენი. სასძლოს: ნინი ნიჟარაძე, ბეშგენ ჩარკვიანი
5. გაბრიელ სვიმონის ძე ნიჟარაძე (26) // მარიამ გეგის ას. ნიჟარაძე (24), თავმდეგბნი სასიძოს: თაისაგ, გეგი ნიჟარაძენი. სასძლოს: ბეჟან, გეგი ლეაჩლიანები
6. გიორგი ფეფუს ძე ჩარსელიანი (18) // მარეხ ნასყიდას ას. ჩარკვიანი (16), თავმდეგბნი – სასიძოს: თაზი ლეაჩლიანი, ნასყიდა ჩარქსელიანი. სასძლოს: ფეფუ, გოგა რატიანები.

გარდაცვალებულნი

1. გუა სიომის ძე ნიჟარაძე (13) – მუცლის ტკივილით
2. სიომ ნიჟარაძის ცოლი მარინო გუას ას. (77) – გულის ტკივილით
3. სიომ დიდას ძე ნიჟარაძე (82) – მოხუცებულობისაგან.

მღვდელი: ლუკა ფოფხაძე
მედავითნე: ილარიონ ნულუკიძე

დაბადებულნი

მიმქმელი (ნათლია)

1. (დავით) ვასილ ლომის ძე დავითულიანი – გიორგი რატიანის ცოლი მანია ნინის ას.
2. მარიამ ტატის ას. ჭელიძე – თაისაჲ ნიჟარაძის ცოლი მარეხ თაისავის ას.
3. ელისაბედ ნასყიდას ას. ნიჟარაძე – გოგა მახარობელის ძე ჭელიძე
4. ელისაბედ გოგას ას. ნიჟარაძე – გოგა ნიჟარაძის ცოლი მაქა ჭელუას ას.
5. დავით გეგის ძე ნიჟარაძე – ნადიდა ნიჟარაძის ცოლი დაჯი მარგულანის ას.
6. თეკლა გეგის ას. ჩარკვიანი – ბეშვენ ნინის ძე ჩარკვიანი
7. ივანე გიორგის ძე კაკრიაშვილი – გუა ჭელიძის ცოლი მარიამ თამაზის ას
8. მართა გოგას ას. კაკრიაშვილი – გუა სუმას ძე ჭელიძე
9. სალომე გიორგის ას. ნიჟარაძე – გაუ გუას ძე ნიჟარაძე
10. მარიამ გოგას ას. ჩარქსელიანი – ბეშვენ ნინის ძე ჩარკვიანი
11. ივანე გეგის ძე ნიჟარაძე – ნინი ნინის ძე ნიჟარაძე

ჯვარდანერლინი

1. დავით გოგას ძე კაკრიაშვილი (17) – ცული თეთრუა გუალ ნაურიანის ას. (18) (მურშკერი) თანამდგომნი სასიძოს: თაისაჲ ლვაჩლიანი, ქალდან ჩარქსელიანი. სასძლოს: ფრანგი გიორგის ძე დაღუანი, დოდა ჯახუს ძე ფალიანი
2. ბეზა გეგის ძე ჩარქსელიანი (20) – მარიამ ნინის ას. ჩარქსელიანი, თანამდგომნი სასიძოს: დიდა ჭელიძე, კახბერ ლვაჩლიანი. სასძლოს: ნასყიდა ჭელიძე, გეგი ჩარქსელიანი.
3. დავით ნავგას ძე რატიანი (33) – მარიამ დოდას ას. რატიანი (21). თანამდგომნი – სასიძოს: კახბერ გიორგის ძე ბეშიძე, ფუფუ ბერუანის ძე რატიანი. სასძლოს: ქალდან და ბექა რატიანები
4. ივანე სიმონის ძე ნიჟარაძე (21) – მარიამ თაზის ას. ლვაჩლიანი. თანამდგომნი სასიძოს: ნინი, ნინი ჩარკვიანები. სასძლოს: ბეჟან, თაზი ლვაჩლიანები
5. გიორგი სიმონის ძე ნიჟარაძე (20) – მანო სუმას ას. ჩარკვიანი. თანამდგომნი სასიძოს: გიორგი, გუა ნიჟარაძეები. სასძლოს: გიორგი, ბეშვენ ნიჟარაძეები.
6. თედორე ნინის ძე ნიჟარაძე (28) – მარინო ანდრიას ას. ჩარქსელიანი. თანამდგომნი სასიძოს: ესპანდ გიორგის ძე ხარძიანი, სასძლოს: ბეზა ნიჟარაძე.
7. გოგა გოგას ძე ნიჟარაძე (21) – მარეხ დათის ას. ჩარქსელიანი (17). თანამდგომნი სასიძოს: თაისაჲ ნიჟარაძე, მაზი ჩარქსელიანი. სასძლოს: თაისაჲ ლვაჩლიანი, ყამბულათ ჩარქსელიანი.

გარდაცვალებულთათვის

1. გიორგი ნიჟარაძის ას. მარიამ (27) – ძეობისგან
2. დავით კაკრიაშვილის ცოლი თეთრუა გოგას ას. (29) – ფერდის ტკივილით.
3. გეგი ჩარქსელიანის ცოლი მართა ქალდანის ას. (52) – სურებისაგან
4. ოსი ბეშვენის ძე ჩარკვიანი (20) – ცხელებისგან
5. სუმა ნიჟარაძის ცოლი დაჯი გიოს ას. (25) – ცხელებისგან.
6. გეგი თაზის ძე რატიანი (38) – ცხელმებისაგან
7. ნასყიდა გეგის ძე ჩარქსელიანი (37) – ხურებისაგან

მღვდელი: ლუკა ფოფხაძე
მედავითენ: ილარიონ ნიჟარაძე

დაბადებულნი

მიმქმელი (ნათლია)

1. ეგნატე გოგას ძე რატიანი – გიორგი რატიანის ცოლი მანია
2. სარა ნავგას ას. ნიჟარაძე – სიომ გეგის ძე ნიჟარაძე
3. ბარბალა გეგის ას. რატიანი – მარეხ გეგის ას. რატიანი

4. ელისაბედ ბებას ძე ჩარქსელიანი – გიორგი ბექა ძე მალდანი
5. ბარბალა გეგის ას. კაკრიაშვილი – ანდრია ჩარქსელიანის ცოლი ხვაში მახარობლის ას.
6. სალომე ნინას ას. ნიჟარაძე – ლუკა ფოფხაძის ცოლი ხვახვა სვიმონის ას.
7. ელისაბედ ბაბის ას. ნიჟარაძე – გიორგი ნადიდას ძე ნიჟარაძე
8. ივანე კახბერის ძე ლეჩლიანი – დიდა ჩარქსელიანის ცოლი მანო სიოშის ას.
9. ვასილ გაბრიელის ძე ნიჟარაძე – ნინი ჩარქვიანის ცოლი მანია გეგის ას.
10. სიმონ ბექას ძე. ჩაქსელიანი – გეგი ჭელიძის ცოლი თუხვარი გუას ას.

ჯვარდანერილნი

1. ავგულ დიდას ძე ნიჟარაძე (21) – ცოლი – ანნა დათის ას. ჩარქსელიანი (20). თანამდგომნი სასიძოს: სიოშ, ლომი ნიჟარაძეები. სასძლოს: გიორგი ჭელიძე, სვიმონ გუას ძე ჩარქსელიანი.
2. დიდა ყამბულათის ძე ჩარქსელიანი (24) – მანო სიოშის ას. ნიჟარაძე. თანამდგომნი სასიძოს: გეგი, სვიმონ ჩარქსელიანები. სასძლოს: თედორე ნიჟარაძე, ბეშტენ ნიჟარაძე.
3. ნასყიდა გუას ძე ჩარქსელიანი (32) – მარინა ნასყიდას ას. ჭელიძე. თანამდგომნი სასიძოს: ბექა გიორგის ძე, გიორგი მიხეს ძე კაკრიაშვილები. სასძლოს: გოგა გიორგის ძე კაკრიაშვილი, სვიმონ დიდას ძე დავითულიანი.
4. აბშა გუას ძე ჩარქსელიანი (27) – ხუაში გეგის ას. ჭელიძე. თანამდგომნი სასიძოს: გოგა, გეგი ჩარქსელიანები. სასძლოს: გოგა ჩარქსელიანი, ბეშტენ ჩარქვიანი.

გარდაცვალებულნი

1. გეგი თაზის ძე რატიანი (38) – ცხელებისგან
2. გეგი ჩარქსელიანის ცოლი მარეხ გეგის ას. (73) – ცხელებისგან
3. გიორგი გუას ძე ნიჟარაძე (24) – თიაქარისაგან
4. ნაგვა ნინას ძე ნიჟარაძე (27) – ცხელებისგან

მღვდელი: ლუკა ფოფხაძე
 მღვდელი: ილარიონ ნიჟარაძე
 ბლალოჩინი დეკანოზი: იოსებ ვაცაძე

18836.

დაბადებულნი მიმქმელი (ნათლია)

1. ნესტორ გაუს ძე ჩარქსელიანი – გიორგი გოგას ძე ჭელიძე
2. ალათი გუას ას. ჭელიძე – დიდა ჭელიძის ცოლი მარეხ გიორგის ას.
3. ნესტორ გიორგის ძე კაკრიაშვილი – ნადიდა გეგის ძე ჭელიძე
4. ნესტორ ბექნის ძე ნიჟარაძე – ფუფუ ბერუანის ძე რატიანი
5. თეკლე ნინას ას. ნიჟარაძე – ილარიონ ბებას ძე ნიჟარაძე
6. სოლომან მღვდელი ილარიონ ბებას ძე ნიჟარაძე – ნასყიდა გოგას ძე ნიჟარაძე
7. ვასილ გიოს ძე რატიანი – გეგი რატიანის ცოლი თათო ჩოფას ას.
8. იოვაკი გეგის ძე რაქსელიანი – გეგი ჩარქსელიანის ცოლი მარიამ გეგის ას.
9. ელისაბედ ნასყიდას ას. ნიჟარაძე – ბექა ნიჟარაძის ცოლი თეთო ჯახუს ას.
10. სალომე ბექას ას. კაკრიაშვილი – გოგა კაკრიაშვილის ცოლი ბერდუხ გუას ას.
11. გიორგი გოროს ძე ნიჟარაძე – მანო მემბულათის ას. დავითულიანი
12. ირინე ნადიდას ას. ნიჟარაძე – ბექა ნიჟარაძის ცოლი თეთო ჯახუს ას.
13. ბარბალა გეგის ას. ჭელიძე – თაისავე გეგის ძე ლეჩლიანი
14. მარიამ გიორგის ას. ჭელიძე – გიორგი ლეჩლიანის ცოლი მარეხ გუას ას.
15. ანნა ნადიდას ას. ჩარქვიანი – გიორგი მჭედლიანის ცოლი ელდუფხ მურზას ას. (მურ-შკერი)
16. ფილიპე გეგის ძე ჩარქვიანი – გეგი დიდას ძე რატიანი.

ჯვარდანერილინი

1. ბება ბებას ძე ნიჟარაძე (19) – მარიამ ლომის ას. ნიჟარაძე თანამდგომნი სასიძოს: ნიდიდა გიორგის ძე ჩარკვიანი, თაისავე გეგის ძე ღვაჩლიანი სასძლოს: მიხე ნინის ძე კაკრიაშვილი.
2. სვიმონ გიორგის ძე ჭელიძე (15) – მარიამ გეგის ას. ნიჟარაძე თანამდგომნი სასიძოს: გეგი ჭელიძე, გიორგი მალიდანი სასძლოს : გაუ დიდას ძე და ავეგულ დიდას ძე ნიჟარაძენი.
3. გიორგი სიმონის ძე ნიჟარაძე (23) – მანო მემბულათის ას. დავითულიანი თანამდგომნი სასიძოს: თაისავე, ნინი ნიჟარაძენი სასძლოს: ბეშგენ ოსის ძე ჩარკვიანი.
4. სუმა ნინას ძე ნიჟარაძე (32) – მარინო ანდრეას ას. ჩარქსელიანი თანამდგომნი სასიძოს: ნადიდა ნიჟარაძე, გიორგი ომას ძე ასათიანი სასძლოს: თაზი გეგის ძე ღვაჩლიანი, ნინი ნასყიდას ძე ჩარკვიანი.

გარდაცვალებულნი

1. გიორგი ჩარქსელიანის ცოლი მარიამ (53) – ხურებისაგან
2. გიორგი ნიჟარაძის ასული მართა (5) – ღორთელისაგან
3. გოგა კაკრიაშვილის ცოლი გვინდი გოგას ას. (48) – ხურებისაგან.
4. გეგი რატიანის ცოლი მარეზა გეგის ას. – (45) – ფერდის ტკივილისაგან.
5. გოგა გეგის ძე ჭელიძე – (58) – ფერდის ტკივილისაგან.
6. გიორგი კაკრიაშვილის ცოლი მარიამ გეგის ას. (35) – გვერდის ტკივილისაგან.
7. ნინა ნიჟარაძის ცოლი სანდუხ (55) – გვერდის ტკივილისაგან.

მღვდელი: ლუკა ფოფხაძე
მედავითნი: ილარიონ ნიჟარაძე

1884 წ.

დაბადებულნი მიმქმელი (ნათლია)

1. კონსტანტინე დიდას ძე ჩარქსელიანი – ბაბი ბუქას ძე ნიჟარაძე
2. გეგი ფუფუს ძე ქბალდანიძე (მურყმელი) – ბადი ხაჭუანის ცოლი მარიამ გოგას ას.
3. სპირიდონ ბებას ძე ნიჟარაძე – გოგა ნიჟარაძის ცოლი მანი გუას ას.
4. ელისაბედ (უკანონოდშობილი) (მურყმელი) – თუზვარი გოგას ას.
5. სოლომან გეგის ძე ნიჟარაძე – გეგი ბუქნის ძე ნიჟარაძე
6. სვიმონ აბშას ძე ჩარქსელიანი – გეგი ჩარქსელიანის ცოლი მაქა გიორგის ას.
7. მარიამ გიორგის ას. ნიჟარაძე – გეგი ბუქნის ძე ნიჟარაძე
8. მარიამ გიორგის ას. ნიჟარაძე – ფუფუ ბერყანის ძე რატიანი
9. ივაკი გიორგის ძე ნიჟარაძე – გოგა ნიჟარაძის ცოლი მანო გიორგის ას.
10. ივაკი გოგას ძე ნიჟარაძე – გოგა ნიჟარაძის ცოლი მანო გიორგის ასული.
11. სვიმონ გიორგის ძე რატიანი – გეგი თაისავის ძე ნიჟარაძე
12. ტარასი ნასყიდას ძე კაკრიაშვილი – სუმა ნიჟარაძის ცოლი მარინო ანდრეას ას.

ჯვარდანერილინი

1. ნინა გეგის ძე ჩარქსელიანი (27) – ბარბალა ნინას ას. ნიჟარაძე, თანამდგომნი სასიძოს: - ნასყიდა ჭელიძე, გეგი ნასყიდას ძე ნიჟარაძე, სასძლოს: მარშან ბებას ძე ნიჟარაძე, ბეშგენ ჩარკვიანი
2. გეგი გოგას ძე ჭელიძე – ანუსია ნინას ას. ჩარკვიანი, თანამდგომნი სასიძოს: გოგა ჭელიძე – ნინი ჩარკვიანი, სასძლოს: გოგა უაღდანის ძე, მარშან ბებას ძე ნიჟარაძენი,
3. გეგი ბაბის ძე ნიჟარაძე – მარიამ გოგინოს ას. ხარძიანი (ვიჩნაში), თანამდგომნი სასიძოს: ბუბა, ნასყიდა, ნიჟარაძენი,

- სასძლოს: გუა თაისავისძე ხარძიანი, გეგი ბექნის ძე ნიჟარაძე
 4. ქალდან გოგას ძე ნიჟარაძე – მარეხ ბადრის ას. ვასვიანი (ხალდე)
 თანამდგომნი სასიძოს: ბაბი, გუა ნიჟარაძენი,
 სასძლოს: გიორგი ჭელიძე, მარშან ნიჟარაძე.
 5. გუა გეგის ძე ნიჟარაძე – მანო ხაჭუანიას ას.
 თანამდგომნი სასიძოს: ნადიდა გიორგი ნიჟარაძენი,
 სასძლოს: კახბერ გოგას ძე ბეშიძე, კაკიჩას ძე ხაჭვანი.

გარდაცვალებულნი

1. ბექნი ჩაილანის ძე ნიჟარაძე (62) ცხელებისგან
2. დიდა ბექას ძე დავითულიანი (56) – მუცელზე გასიებით
3. სიომ გეგისძე ნიჟარაძე – (79) – ჩხუბში სიკვდილით
4. დათი ჩარქსელიანის ას. მარიამ (18) – ხურებისაგან
5. ბაბი ნადიდას ძე ნიჟარაძე (56) – თიაქარისაგან
6. სიმონ გუას ძე ჩარქსელიანი (35) – კლდეზე გადავარდნით
7. გეგი გიოს ძე ბეშიძე (72) – ხურებისაგან
8. გეგი ნიჟარაძის უკანონო ცოლი მანო ნასყიდას ას. (74) – ცხელებისაგან.

მღვდელი ლუკა ფოფხაძე
 მედავითნე: ილარიონ ნიჟარაძე

1885 წ.

დაბადებულნი

მიმქმელი (ნათლია)

1. სოლომონ გოგას ძე ნიჟარაძე – გეგი ნიჟარაძის ცოლი დიო ანდრიას ას.
2. ანნა გეგის ას. ქალდანიძე – გეგი გეგის ძე ჭელიძე
3. სვიმონ გოგას ძე ჩარქსელიანი – დოდა დათის ძე ჩარქსელიანი
4. ბარბალა გიორგის ას. ჩარქსელიანი – გიორგი გეგის ძე ჭელიძე
5. სვიმონ გუას ძე ნიჟარაძე – გოგა ნიჟარაძის ცოლი მაქა
6. ელისაბედ გეგის ას. ნიჟარაძე – გოგა თაზის ძე რატიანი
7. მარიამ ავგულის ას. ნიჟარაძე – გიო კაციანის ცოლი მანი გიორგის ას. (ხალდე)
8. ალექსანდრე ნინას ძე ნიჟარაძე – მახრობელ დიდას ძე ჭელიძე
9. ნესტორ ბექას ძე ნიჟარაძე – გიორგი ნიჟარაძის ცოლი დოღმაზ გოგას ას.
10. სალომე გიორგის ას. რატიანი – გოგა გეგის ძე ჩარქსელიანი

ჯვარდანერილნი

1. დავით გოგას ძე კაკრიაშვილი (23) – მარიამ გეგის ას. ჭელიძე (15).
 თანამდგომნი სასიძოს: ბექა გიორგის ძე კაკრიაშვილი, გოგა გუას ძე ჭელიძე. სასძლოს
 გეგი ჩაოფას ძე , ნასყიდა ჯამათის ძე ჭელიძენი.
2. გეგი გიოს ძე ჭელიძე (31) – მარიამ გიორგის ას. კაკრიაშვილი (15).
 თანამდგომნი სასიძოს: დოდა ჩარქსელიანი, ნასყიდა ჭელიძე
 სასძლოს: ტატი თაბუს ძე ღვაჩლიანი, ნასყიდა ჭელიძე
3. სვიმონ დიდას ძე დავითულიანი (26) – მანო გოგას ას. ნიჟარაძე (27)
 თავმდებნი: სასიძოს: ბეზა სიომ ნიჟარაძენი. სასძლოს: გუა გეგის ძენიჟარაძე, ბიტო მარ-
 გულანი (კალა).

4. გეგი ნასყიდას ძე ჩარქსელიანი (27) – მანო დიდას ას. ჭელიძე (16). თავმდებნი სასიძოს:
 გაუ ჩარქსელიანი, ტატი ჭელიძე. სასძლოს: გიორგი ჭელიძე, თაისავ ღვაჩლიანი
5. ტატი თაბუს ძე ღვაჩლიანი (25) – მარიამ გიოს ას. ნიჟარაძე
 თავმდებნი სასიძოს: დიდა, ჩოფა ჭელიძენი,
 სასძლოს: ლომი, ანსყიდა ნიჟარაძენი

1. გოგა მიხეს ძე კაკრიაშვილი (54) გვერდის ტკივილით (ანდერძი ალ. მღვდელმონაზონა თეოფანემ)
2. გიორგი ბეშიძის ძე გიო (67) – მოხუცებულობისაგან
3. ყამბულათ ჩარქელიანის ცოლი – მარინო გოგას ას. (78) – უეცარი სიკვდილით
4. გეგი გუას ძე ჭელიძე (99) – გვერდის ტკივილით.
5. ბექა გუას ძე ჩარქელიანი (39) – ხურებისაგან.

მღვდელი: ლუკა ფოფხაძე
მედავითნე: ილარიონ ნიჭარაძე

1886 წ.

დაბადებულნი მიმქმელი (ნათლია)

1. მარიამ გიორგის ას. ნიჭარაძე – ნინი ნიჭარაძის ას. ბერდუხ ნადიდას ას.
1. ანასტასია ილარიონის ას. ნიჭარაძე – უშგულის მღვდელი ლუკა ფოფხაძე
2. ივანე გუას ძე ნიჭარაძე – გეგი გეგის ძე ნიჭარაძე
3. ირინა სიმონის ას. რატიანი – გეგი ბაბის ძე ნიჭარაძე.
4. პართენ გუას ძე ჩარქელიანი – ნასყიდა ჯამათის ძე ჭელიძე
5. მარიამ დიდას ას. ჩარქელიანი – ნასყიდა ჯამათის ძე ჭელი
6. პავლე გოგას ძე რატიანი – გიორგი რატიანის ცოლი – მანია ნინის ას.
7. ნესტორ კახბერის ძე ლვარლიანი – დიდა მახარობლის ძე ჭელიძე
8. ქრისტინა გეგის ას. ჭელიძე – გოგი გეგის ძე ჩარქელიანი
9. ტარასი ნადიდას ძე ნიჭარაძე – ფუფუ ბერუანის ძე რატიანი
10. რომანოზ გეგის ძე ნიჭარაძე – ლომი დავითულიანის ცოლი მარინო გიორგის ას.
11. სპირიდონ თაისავის ძე ლვარლიანი – ჯახუ ბექას ძე მაღაღანი

ჯვარდაწერილნი

1. გეგი გეგის ძე ნიჭარაძე (33) – მარიამ გოგას ას. დავითულიანი (22), თავმდეზნი სასიძოს: ლომი ნიჭარაძენი, სასძლოს: ლომი ნიჭარაძე, სვიმონ დავითულიანი
2. გეგი გოგას ძე ნიჭარაძე (34) – მანი ლომის ას. ნიჭარაძე (18), თავმდეზნი სასიძოს: გეგი ნიჭარაძე, დიდა რატიანი. სასძლოს: გიორგი, გაუ ნიჭარაძენი
3. ტატი თაბუს ძე ლვარლიანი (26) – მარიამ გეგის ას. რატიანი (18), თავმდეზნი სასიძოს: თაისავ, კახბერ ლვარლიანები, სასძლოს: სიმონ დავითულიანი, ლომი ნიჭარაძე
4. გეგი შალვას ძე რატიანი (49) – მანო კახბერის ას. ბეშიძე (23), თავმდეზნი სასიძოს: ნასყიდა გეგისძე ნიჭარაძე, გეგი ჩოფასძე ჭელიძე. სასძლოს: თაზი ბადრისძე გასვიანი (ხალდე), გეგი გეგისძე ნიჭარაძე.
5. გიორგი შალიდანის ძე შალიდანი – 21 – დაჯი გოგას ას. დავითულიანი (21). თავმდეზნი სასიძოს: გეგი ნადიდას ძე, ბექა გიორგის ძე კაკრიაშვილები. სასძლოს: გეგი ლომის ძე ნიჭარაძე, გეგი ჩოფას ძე ჭელიძე.
6. გოგა ბერუანის ძე ლვარლიანი (26) – მარიამ გიოს ას. ნიჭარაძე (16). თავმდეზნი სასიძოს: გეგი, ჩოფა ჭელიძენი
სასძლოს: ლომი ნასყიდა ნიჭარაძენი
7. მიქელ ლომისძე ნიჭარაძე (16) – მარიამ ბექას ასული გიგლემიანი (ნეირმი), (23) თავმდეზნი სასიძოს: გოგა, გიორგი ნიჭარაძენი. სასძლოს: გეგი ბულას ძე გეგანი, ბადი ხაჭუანის ძე ხაჭუანი
8. დოდა დათის ძე ჩარქელიანი (28) – მედავითნე ილარიონ ნიჭარაძის ას. საბედ (16), თავმდეზნი – სასიძოს: გეგი, გაუ ჩარქელიანები. სასძლოს: სუმა ნიჭარაძე, ნინი ჩარკვიანი.

გარდაცვალებულნი

1. გოგა ჩარქსელიანის ცოლი მარტე გეგის ას. (84) – მოხუცებულობით.
2. ქალდან გიორგის ძე რატიანი (58) – ხურვებისაგან
3. ქალდან რატიანის ცოლი გვინდი (45) – ხურვებისაგან
4. ნადიდა სიოშის ძე ნიჟარაძე (37) – ხურვებისაგან.
5. კონსტანტინე დიდას ძე ჩარქსელიანი (3) – უეცარი სიკვდილით.

მღვდელი ლუკა ფოფხაძე// ლუკა ფარეიშვილი
მედავითნე: ილარიონ ნიჟარაძე.

1887

დაბადებულნი მიმქმელი (ნათლია)

1. ალათი ბეზას ას. ჩარქსელიანი – ნადიდა გეგის ძე ჭელიძე
2. ქრისტინა (უკანონოდ შობილი) ავგულ დიდას ძე ნიჟარაძე უკანონო ცოლი მისი ზითანა ბაბის ას.
3. ეფროსინე ლომის ას. ნიჟარაძე – დიდა გუას ძე ჩარკვიანი (ჩაჭაში)
4. კონსტანტინე სუმას ძე ნიჟარაძე – ბეზა ნიჟარაძის ცოლი მარიამ ბექქას ას.
5. ალათი გეგის ას. ჩარკვიანი – გეგი დიდას ძე რატიანი
6. სვიმონ ნასყიდას ძე ნიჟარაძე – ნინი ნიჟარაძის ცოლი ბერდუხ ნადიდას ას.
7. ალათი მაზის ას. ჩარქსელიანი. გეგი ჩარქსელიანის ცოლი ბერდუხ ნასყიდას ას.
8. იოვაკი გეგის ძე ჭელიძე – დიდა დათის ძე ჩარქსელიანი
9. ანტონ გოგას ძე ნიჟარაძე – ლომი გეგის ძე ნიჟარაძე
10. სვიმონ გუას ძე ნიჟარაძე – ნადიდა ნიჟარაძის ცოლი დაჯი მარგულანის ას.
11. სპირიდონ გეგის ძე ასათიანი – ნინა გეგის ძე ჩარკვიანი
12. პავლე ნასყიდას ძე ნიჟარაძე – ლომი გეგის ძე ნიჟარაძე
13. გრამიტონ გოგას ძე ლვაჩლიანი – ბეზა გეგის ძე ჩარქსელიანი
14. გიორგი ნადიდას ძე ჩარკვიანი – გეგი რატიანის ცოლი თათუ ჩოფას ას.
15. ქრისტინა გიორგის ას. ნიჟარაძე – ანდრია ჩარქსელიანის ცოლი ხვაში მახარობელის ას.

ჯვარდანერილნი

1. გუა ანდრიას ძე ჭელიძე – საბედ ლომის ას. ნიჟარაძე თავმდებნი სასიძოხ: ბუმქენ ჩარკვიანი, გეგი ბექქის ძე ნიჟარაძე (მამასახლისი) სასძლოხ: გიორგი ჩარქსელიანი, გეგი ჭელიძე.

გარდაცვალებულნი

1. გიორგი რატიანის ცოლი მარიამ გეგის ას. (23) – ხურვებისაგან
2. ბეზა ნიჟარაძის ცოლი ბერდუხ ნინას ას. (27) – ხურვებისაგან
3. დიდა დავითულიანის ცოლი დოხი გეგის ას. (58) – ხურვებისაგან
4. გიორგი გუას ძე ჩარქსელიანი (42) – ხურვებისაგან
5. გოგა დავითულიანის ცოლი სანდუხ გოგას ას. (41) – ხურვებისაგან
6. ყამბულათ გუას ძე ჩარქსელიანი (81) – ფერდის ტკივილით.
7. გოგა ნიჟარაძის ცოლი მაქა გუას ას. (55) – ხურვებისაგან.

მღვდელი: ლუკა ფოფხაძე
მედავითნე: ილარიონ ნიჟარაძე

1888

დაბადებულნი მიმქმელი (ნათლია)

1. გრამიტონ ნინას ძე ჩარქსელიანი – გეგი ფუფუს ძე ჩარქსელიანი
2. სამსონ ნასყიდას ძე ჩარქსელიანი – ბეჟნა თაზის ძე ლვაჩლიანი

3. გრამიტონ გოგას ძე ნიჭარაძე – გეგი ნიჭარაძის ცოლი დიო ანდრო ას.
4. ბარბაღე ბებას ას. ნიჭარაძე – გეგი გიორგის ძე ასათიანი
5. სიმონ გეგის ძე ჭელიძე – გიორგი კაკის ძე კაკრიაშვილი
6. სვიმონ (უკანონო) ოსის ძე ჩარკვიანი, უკანონო ცოლი სოფიო დადავის ას.
7. ირინე ბაბის ას. ნიჭარაძე – გეგი ნიჭარაძის ცოლი ზვაში ნინიას ას.
8. ანნა ბექას ას. ნიჭარაძე – გეგი ნიჭარაძის ცოლი ზვაში ნინას ას.
9. მარიამ ნასყიდას ას. ჭელიძე – ბეჟნა თაზის ძე ლეაჩლიანი
10. ნატალია დიდას ას. ჩარქსელიანი – ნასყიდა ჯამათის ძე ჭელიძე\
11. ელისაბედ გეგის ას. ჩარქსელიანი – გეგი ჩარქსელიანის ცოლი მამა გიორგის ას.
12. ბარბაღე გეგის ას. ნიჭარაძე – სუმა ნიჭარაძის ცოლი მარინო ანდრიას ას.
13. ბესარიონ გეგის ძე ჩარკვიანი – გიორგი გოგას ძე ჭელიძე
14. ეფროსინე (უკანონო) გეგი რატიანის ქვრივი თათუ ჩოფას ას. – გულბან ბექას ძე გულბანი (კალა)
15. მარიამ მიხვას ას. კაკრიაშვილი – ბექა ნიჭარაძის ცოლი თათუ ფხახუას ას.
16. ბაგრატ დავითის ძე კაკრიაშვილი – გეგი კაკრიაშვილის ცოლი მარიამ გიორგის ას.
17. იასონ ნინის ძე ნიჭარაძე – ილარიონ ბებასძე ნიჭარაძე (მედავითნე)
18. იასონ ტატის ძე ლეაჩლიანი- თაზი ლეაჩლიანის ცოლი დავი ნინას ას.
19. სალომე მიქეს ას. ნიჭარაძე – გუა ნიჭარაძის ცოლი მანო გუას ას.
20. ანასტასია ავეჯლის ას. ნიჭარაძე – ლომი ნიჭარაძის ცოლი მანო ბექნის ას.
21. მარიამ დიდას ას. ჩარქსელიანი – ბექა გიორგის ძე კაკრიაშვილი
22. გიორგი გაუს ძე ჩარქსელიანი – გეგი გოგას ძე ჭელიძე.

ჯვარდანერიონი

1. ბექა გეგის ძე ჩარქსელიანი (16) – სოფიო ნასყიდას ას. ჭელიძე (15). თავმდებნი სასიძოს: გეგი ჭელიძე, გეგი ჩარქსელიანი. სასძლოს: ბექა კაკრიაშვილი, ბეჟნა ლეაჩლიანი
2. გიორ გიორგის ძე ჩარქსელიანი (24)- მარიამ ბექას ას. ჩარქსელიანი თავმდებნი სასიძოს : გოგა გეგისძე ჩარქსელიანი, ნასყიდა გოგას ძე კაკრიაშვილი. სასძლოს : ყამბულათ ჩარქსელიანი, თაისავე ლეაჩლიანი.
3. გეგი ჩარკვიანი (28) – თუხარი გოგას ას. კაკრიაშვილი (25) თავმდებნი სასიძოს: ბეშენე ნინისძე ჩარკვიანი, ნინი ოსისძე ჩარკვიანი. სასძლოს: გეგი ნადიდას ძე კაკრიაშვილი, გიორგი გეგის ძე ჭელიძე
4. დავით გეგის ძე ნიჭარაძე (23) – მარიამ გაუს ას. ნიჭარაძე (19) თავმდებნი სასიძოს: დიდა, გოგა ნიჭარაძენი, სასძლოს: გიორგი გიორგის ძე ფხოხძე, ნადიდა ბექნის ძე ჩარკვიანი.

გარდაცვალებულნი

1. სუმა ოსის ძე ჩარკვიანი – ხურებისაგან
2. ანნა ბაბის ას. ნიჭარაძე (70) ხურებისაგან
3. ანნა გეგის ას. ჩარკვიანი (64) – ხურებისაგან
4. თაისავე გეგისძე ნიჭარაძე (95) – მოხუცებულობისაგან.
5. გიორ რატიანის ცოლი მანია ნინას ას. (30) – ხურებისაგან.
6. დიდა მახარობლის ძე ჭელიძე (59) – ხურებისაგან.
7. გეგი თაზის ძე ლეაჩლიანი (69) – ხურებით.
8. ნასყიდა კაკრიაშვილსი ქვრივი მანო ბეშენის ას. (77) – ხურებისაგან.
9. ნადიდა კაკრიაშვილის ცოლი დიო გუას ას. (97) ხურებით.
10. გეგი კაკრიაშვილის ცოლი მარეხ გეგის ას. (67) – ხურებით
11. დიდა ხაჭუანის ძე ხაჭუანი (52) – ხურებისაგან.
12. ქაი ბადის ძე ხაჭუანი (96) – ხურებისაგან.
13. გიორგი მიხვას ძე კაკრიაშვილი – 42 – ხურებისაგან
14. გეგი გეგის ძე ჩარქსელიანი (73) – ხურებისაგან

15. ბება გიორგის ძე ნიჭარაძე (37) – ხურებისაგან

16. ნასყიდა ჩარქსელიანის ცოლი მარინო ნასყიდას ას. (27) - ხურება.

მღვდელი: ლუკა ფოფხაძე
მედავითე: ილარიონ ნიჭარაძე
ბლალოზინი დეკანოზი: იოსებ ვაცაძე

1889

დაბადებულნი მიმქმელი (ნათლია)

1. ლევან გიორგის ძე ნიჭარაძე – გეგი ბექნის ძე ნიჭარაძე
2. ნიკოლოზ სიმონის ძე დავითულიანი – ბება ნინას ძე ნიჭარაძე
3. იოსებ დავითის ძე რატიანი – ავგულ დიდას ძე ნიჭარაძე
4. ელისაბედ სიმონის ას. რატიანი – კახბერ გეგისძე ბუშიძე
5. ონისიმე გიორგის ძე რატიანი – გეგი ბექას ძე ნიჭარაძე
6. ანასტასია გეგის ას. ჩარქსელიანი – გეგი ჩარქსელიანის ცოლი მარიამ გეგის ას.
7. ალექსი გეგის ას. ქელიძე – დიდა დათის ძე ჩარქსელიანი
8. ვლადიმერ გიორგის ძე ნიჭარაძე – გოგა ნიჭარაძის ცოლი მანო გუას ას.
9. გრიგოლ ნასყიდას ძე კაკრიაშვილი – დიდა ჩარქსელიანის ცოლი მანო სიოშის ას.
10. მიხეილ გიორგის ძე (კაკის ძე) კაკრიაშვილი – გეგი გოგას ძე ქელიძე
11. ანნა გიორგის ას. ქელიძე – გიორგი ღვაჩლიანის ქვრივი მარენ გუას ას.
12. მართა ნადიდას ას. ჩარქვიანი – გეგი რატიანის ქვრივი თათუ ჩოფას ას.
13. ელისაბედ ავგულის ას. ნიჭარაძე – გუა ნიჭარაძის მუუღლე მანო.
14. გიორგი გეგის ძე ნიჭარაძე – გეგი ჩარქვიანის მუუღლე თუხვარი.

ჯვარდანერილი

1. ნასყიდა ქალდანის ძე რატიანი (24) – ნასყიდა კაკრიაშვილის ას. მარიამ (15), თავმდებნი: ასიძოს: ადაი ხარძიანის ძე ხარძიანი, ლომი გეგის ძე ნიჭარაძე. სასძლოს: ბექა გიორგის ძე, გიორგი კაკის ძე კაკრიაშვილები.
2. დიდი გუას ძე ჩარქვიანი (ჩაჭაში) (27) – გეგი ნიჭარაძის ას. მაქა (39) თავმდებნი სასიძოს: გეგი ლომის ძე, გიორგი თაისავის ძე ნიჭარაძენი, სასძლოს: გუა თაისავის ძე ხარძიანი, გოგა გიოს ძე ნიჭარაძე
3. სვიმონ ბადის ძე ხაჭუანი (18) – გეგი ნიჭარაძის ას. მართა თავმდებნი სასიძოს: გეგი დოდასძე რატიანი, დავით დოდას ძე ნიჭარაძე. სასძლოს: ნასყიდა გუას ძე ჩარქსელიანი, გიორგი ნადიდას ძე ნიჭარაძე.
4. გიორგი გუას ძე კაკრიაშვილი (32) მეორე ქორნ. მარიამ ბადრის ას. გასვიანი (ხალდე). თავმდებნი სასიძოს: გოგა გოგის ძე ჩარქსელიანი, დავით გიორგის ძე ქელიძე. სასძლოს: ნასყიდა ბექას ძე ჩოფლიანი, გიორგი ზურაბის ძე გასვიანი.
5. ბება ბუჭას ძე ნიჭარაძე (27) – ზუხა ზურაბის ას. ქელიძე (20) (მელე), თავმდებნი სასიძოს: ნასყიდა ჯამათის ძე ქელიძე, დოდა დათის ძე ჩარქსელიანი. სასძლოს: გიორგი მარგულანის ძე მარგულანი (კალა), ბემგენ ჩარქვიანი
6. სვიმონ თაისავის ძე ღვაჩლიანი (16) – გიორგი ნიჭარაძის ას. მარიამ (15) თავმდებნი სასიძოს: გეგი, გოგა ჩარქსელიანები სასძლოს: გეგი, სიოზ ნიჭარაძენი
7. დავით დიდას ძე ნიჭარაძე (21) - გეგი ნიჭარაძის ას. მარიამ თავმდებნი სასიძოს: ბუბა, თაისავ ნიჭარაძენი სასძლოს: თაისავ ღვაჩლი ანი, გეგი ქელიძე
8. დიდა ჩოფას ძე ქელიძე (33) – გოგა კაკრიაშვილის ას. მარიამ (22). თავმდებნი სასიძოს: კახბერ ღვაჩლიანი, გეგი ნიჭარაძე. სასძლოს: დოდა რატიანი, ლომი ნიჭარაძე.
9. ნინა გეგის ძე ჩარქვიანი (22) – დევლეთ ქელიძის ას. მარიამ (19) – მახაში. თავმდებნი სასიძოს: გეგი ბებას ძე ნიჭარაძე, ავგულ ნინის ძე ნიჭარაძე. სასძლოს: ბეგო გაბოს ძე ქელიძე, როსტომ ბახას ძე თედორაძე.

10. დავით თაისავის ძე ნიჭარაძე (24) – გეგი ჩარკვიანის ას. მარიამ (22) თავმდებნი სასიძოს: ავგულ ნინისძე ნიჭარაძე, სასძლოს: ბეშგენ ნინასძე, ნინი ნასყიდას ძე ჩარკვიანისძე.

გარდაცვალებულნი

1. გეგი გეგის ძე ნიჭარაძე (78) – მოხუცებულობისაგან.
2. გეგი გიოს ძე ნიჭარაძე (83) – მოხუცებულობისაგან
3. გიორგი გუას ძე კაკრიაშვილი (71) – თიაქართ
4. ლევან გიორგის ძე ნიჭარაძე (8 თვის)
5. ელისაბედ სვიმონის ას. რატიანი (1) – ხველებით

მღვდელი: გიორგი ნიჭარაძე
მედავითენ: ილარიონ ნიჭარაძე

1890

დაბადებულნი მიმქმელი (ნათლია)

1. ელისაბედ (უკანონო) მარიამ ბექას ას. ნიჭარაძე – ავგულ ნინის ძე ნიჭარაძე
2. ალექსანდრე ილარიონის ძე (მედავითენ) ნიჭარაძე – მღვდლის გიორგი ნიჭარაძის მეუღლე ელენე გიორგის ას. კაკრიაშვილი
3. სოლომონ გეგის ძე რატიანი – ბექა დიდას ძე რატიანი
4. დავით სუმას ძე ჩარკვიანი – მარიამ ბექენი ნიჭარაძის ას.
5. ივანე გეგის ძე ჩარკვიანი – თევდორე გოგა ნიჭარაძის ძე
6. მარიამ გიერგ ლვაჩლიანის ას. – პრიჩეტნიკის ილარიონ ნიჭარაძის მეუღლე მანი გიორგის ას.
7. ზინობია გიორგის ას. (მღვდელი) – ნიჭარაძე – ანტონ ქურციკიძე (მღვდელი)
8. კონსტანტინე სიმონის ძე რატიანი – გეგი რატიანის მეუღლე მარიხ დიდას ას.

ჯვარდანერილნი

1. თედორე გიორგის ძე ნიჭარაძე (18) – გიერგ ასათიანის ას. მარიამ (15) თავმდებნი სასიძოს: ლომი გეგისძე, დიდა ნასყიდას ძე ნიჭარაძენი. სასძლოს: ბეშგენ ნინას ძე ჩარკვიანი (ჩაჭაში), მიქელ ლომის ძე ნიჭარაძე.
2. გიორგი მიხეს ძე კაკრიაშვილი (18) – გოზო ნიჭარაძის ას. ალათი (21). თავმდებნი სასიძოს: კახბერ ბეჟანის ძე ლვაჩლიანი, გოგა გიერგის ძე ნიჭარაძე სასძლოს: სუმა ნინას ძე ნიჭარაძე, თევდორე გიორგის ძე ნიჭარაძე.
3. გეგი ლომის ძე ნიჭარაძე (24) – პელაგია ბაბის ას. მარგანი (არცხელი), თავმდებნი სასიძოს: ილარიონ ბეზას ძე ნიჭარაძე, დავით დიდას ძე ნიჭარაძე. სასძლოს: ბეშგენ ნინას ძე ჩარკვიანი.
4. თევდორე გოგას ძე ნიჭარაძე (21) მაზი ჩარქსელიანის ას. მარიამ. თავმდებნი სასიძოს: გეგი ბენის ძე ნიჭარაძე, გუა გოგას ძე ჭელიძე. სასძლოს: ლომი გეგის ძე ნიჭარაძე, დიდა ყაბულათის ძე ჩარქსელიანი.
5. გიერგ გეგის ძე კაკრიაშვილი (35) – ბექა ჩარქსელიანის ას. მარიამ (25) თავმდებნი სასიძოს: გეგი გუას ძე, გეგი ფუფუს ძე ჩარქსელიანები. სასძლოს: თაისავ გეგისძე ლვაჩლიანი, მაზი ნასყიდას ძე ჩარქსელიანი.

გარდაცვალებულნი

1. ნაფუ რატიანის მეუღლე ტიტა (75) – ხველებით
2. ფუთა გეგის ძე რატიანი (41) – ხველებით
3. ქაი ხაჭუანის მეუღლე სანდუხ ნადიდას ას. ნიჭარაძე (61) – ხველებით
4. გეგი რატიანის ცოლი მანო კახბერ ბეშიძის ას. (21) – ხველებისაგან.
5. სუმა ჩარკვიანის მეუღლე სოფიო (41) – ხველებით
6. სვიმონ დავითულიანის სმეულლე მანო გოგას ას. ნიჭარაძე (30)

7. კაკი გუა კაკრიაშვილის ძე (50) – ცხელეზა- ხველეებით
8. ჩოფა გეგის ძე ჭელიძე (91) – მოხუცცებულობისაგან .
9. ალექსი გეგის ძე რატიანი (13) – ხველეებით.

მღვდელი: - გიორგი ნიჟარაძე
პრიჩეტნიკი: ილარიონ ნიჟარაძე

1891

დაბადებულნი მიმქმელი (ნათლია)

1. მართა ნინას ას. ნიჟარაძე - გიერგ ნიჟარაძის მეუღლე დულმაზ გოგას ას. ნიჟარაძე
2. გრიგორი ნასყიდას ძე ნიჟარაძე - ლომი გეგის ძე ნიჟარაძე
3. სოლომონ ნასყიდას ძე რატიანი ლომი გეგის ძე ნიჟარაძე
4. მიხეილ ავგულის ძე ნიჟარაძე - ლომი ნიჟარაძის ცოლი მარინო ქალდან ნიჟარაძის ას.
5. ქეთევანი გეგის ას. ნიჟარაძე - ლომი დავითულიანის მეუღლე მარინო გიორგი კაკრიაშვილი ას.
6. გრიგორი გოგას ძე რატიანი - ნასყიდა ქალდანის ძე რატიანი
7. ვლადიმერ ბექას ძე ნიჟარაძე - გეგი ნიჟარაძის მეუღლე ხვაში ნინა ნიჟარაძის ას.
8. მარიამ თაზის ას. რატიანი - კახბერ გოგას ძე ბუშიძე
9. ლავრენტი მაზის ძე ჩარქსელიანი - მარის გეგი ფუფუსძის მეუღლე
10. მიხეილ (უკანონოდ შობილი) გიორგი მარგველანი ცოლი მანო გეგის ას. - ნადიდა ჩარქვიანის მეუღლე მანია.
11. იოსებ გეგის ძე ჭელიძე - ტატი ღვაჩლიანის მეუღლე მარიამ გეგი რატიანის ას.
12. გიორგი გაუს ძე ჩარქსელიანი - მახარობელ დიდას ძე ჭელიძე.
13. პართენ სიმონის ძე ჭელიძე - გოგა ჭელიძის ქვრივი მარიამ ქალდან ნიჟარაძის ას.
14. სვიმონ დოდასძე ჩარქსელიანი - ბექა გიორგის ძე კაკრიაშვილი
15. ტარასი გეგის ძე ნიჟარაძე - გეგი ქალდანის ძე ნიჟარაძე
16. იასონ გიორგის ძე მაღედანი - დიდა ყამბულათის ძე ჩარქსელიანი
17. სარა ბუბას ას. ნიჟარაძე - გოგა ნიჟარაძის მეუღლე მანო ალმაიზის ას
18. ივანე ბადის ძე ხაჭვანი - ნასყიდა ქალდანის ძე რატიანი

ჯვარდანერილნი

1. კახბერ ბუჟანის ძე ღვაჩლიანი (38) მეორედ - მარიამ გეგის ას. (19) - ლალხორიდან თავმდებნი სასიძოს: ბუშგენ ნინას ძე ჩარქვიანი, თაისავე გეგის ძე ღვაჩლიანი სასიძოს: ტატი თაბუს ძე ღვაჩლიანი, დიდა თაზის ძე რატიანი.
2. გეგი გუას ძე ხაჭვანი (27) - ბერდუხ გეგის ას. ნიჟარაძე თავმდებნი სასიძოს: დოდა დათის ძე ჩარქსელიანი, გუა გეგის ძე ნიჟარაძე. სასიძოს გოგა გოგას ძე ლომი გეგის ძე, გეგი ბუქნის ძე ნიჟარაძეები.
3. ნინი ნასყიდას ძე ჩარქვიანი (34) ვარდიკონა ნასყიდა ონიანის ას. (ჩუკული) თავმდებნი სასიძოს: გეგი, ბუშგენ ჩარქვიანები, გიო რატიანი. სასიძოს: ნიკო ონისიმეს ძე ონიანი, გეგი იაგორის ძე ყიფიანი (ყახუნდერი), როსტომ შიტოს ძე გავნიძე (ღობი).

გარდაცვალებულნი

1. ლომი ნიჟარაძის ას. ეფემია (3) - ყვავილისგან.
2. ნასყიდა გოგასძის ნიჟარაძის ძე პაველე (2) - ყვავილისგან
3. ავგულ დოდა ნიჟარაძის ას. ქრისტინა (3) - ყვავილისგან
4. ნადიდა ბუშგენ ჩარქვიანის ას. საბედა (4) - ყვავილისგან
5. ნადიდა ბუშგენ ჩარქვიანის ას. მართა (2) - ყვავილისგან.

მღვდელი: გიორგი ნიჟარაძე
მღვდელთმთავარი: ილარიონ ნიჟარაძე

დაბადებულნი

მიმემელი (ნათლია)

1. ქეთევან დავითის ძე კაკრიაშვილი – გეგი კაკრიაშვილის მეუღლე მარიამ გიორგის ას.
2. ელენე სუმას ას. ნიჟარაძე – დავით თაისავის ძე ნიჟარაძე
3. ალაპია ნადიდას ას. ჩარკვიანი – დავით გოგა კაკრიაშვილის ძე
4. იოაკიმ გიერგის ძე ლვაჩლიანი – მედავითნე ილარიონ ნიჟარაძის მეუღლე მანი ფუფუს ას.
5. მარიამ გეგის ას. რატიანი – ბექა დიდას ძე რატიანი
6. ალექსანდრე გეგის ძე რატიანი – ბექა დიდას ძე რატიანი
7. ალაპია ნინის ას. ნიჟარაძე – კონსტანტინე გიორგის ძე ნიჟარაძე
8. ანნა გუას ას. ნიჟარაძე დავით დიდას ძე ნიჟარაძე
9. მარიამ გეგის ას. ჩარკვიანი – გიერგ ბექნისძის მეუღლე დულმაზ
10. გრიგოლი ნასყიდას ძე ნიჟარაძე – ბექა ბებას ძე ნიჟარაძის მეუღლე თეთუ
11. სვიმონ გეგის ას. ჩარქსელიანი – გეგი კაკრიაშვილის ას. მარიამ
12. ზინობია მიქელის ას. ნიჟარაძე – გუა გეგის ძე ნიჟარაძის მეუღლე მანო
13. სალომე გეგის ას. ჭელიძე – ნასყიდა ჭელიძის მეუღლე მარხ
14. ნესტორ ნინას ძე ჩარკვიანი – გეგი ნინას ძე ჩარკვიანი

ჯვარდანერლინი

1. გუა გუას ძე ჩარქსელიანი (25) – ნადიდა ჩარკვიანის ას. დიო (18). თავმდებნი სასიძოს: გოგა გიერგის ძე კაკრიაშვილი, დიდა ყამბულათის ძე ჩარქსელიანი, სასძლოს: თევდორე გოგას ძე ნიჟარაძე, ნინი ოსის ძე ჩარკვიანი.
2. დავით გუას ძე ნიჟარაძე (17) – ლომი ნიჟარაძის ას. ალათი (16) თავმდებნი სასიძოს: დიდა ნასყიდასძე, ლომი გოგას ძე ნიჟარაძეები სასძლოს: გიორგი ნასყიდას ძე, გიორგი ნინის ძე ნიჟარაძეები.
3. ნინი თაბუს ძე ლვაჩლიანი (23) – სალომე ბექას ას. დადვანი (16 დავებრი) თავმდებნი სასიძოს: გიერგ გეგის ძე კაკრიაშვილი, გუა გეგის ძე ჩარქსელიანი სასძლოს: თაისავ გეგის ძე ლვაჩლიანი, თემურყან ლემინის ძე დადვანი.
4. გიორგი ბექასძე ჩანქსელიანი (17) – თაბუ ლვაჩლიანის ას. ბარბარე (17) თავმდებნი სასიძოს: თაისავ, კახბერ ლვაჩლიანები სასძლოს: თაზი გიოს ძე ლვაჩლიანი, ლომი გეგის ძე ნიჟარაძე.
5. გუა გიორგის ძე ჩანქსელიანი (17) – თაზი ლვაჩლიანის ას. ეკა თავმდებნი სასიძოს: გაუ, მაზი ჩანქსელიანები სასძლოს: კახბერ, თაისავ ლვაჩლიანები.
6. გიორგი ბექას ძე კაკრიაშვილი (16) – ბუტა ნიჟარაძის ას. დიო (15) თავმდებნი სასიძოს: ლომი გეგის ძე ნიჟარაძე, გუა გოგას ძე ჭელიძე. სასძლოს: გეგი ნადიდას ძე კაკრიაშვილი, კახბერ ბუჟნას ძე ლვაჩლიანი.
7. გეგი შალვას ძე რატიანი (42) – ნადიდა ნიჟარაძის ას. მარხ (39). თავმდებნი სასიძოს: ლენტეხის პრიზოდის მღვდელი ლ. ფოფხაძე, ბეშგენ ნინას ძე ჩარკვიანი. სასძლოს: ფუფუ ბერჟიანის ძე და ბექა დიდას ძე რატიანები.
8. დავით ბუჟნას ძე ლვაჩლიანი (19) – გეგი გიოს ძე ჩანქსელიანის ას. მარიამ (15). თავმდებნი სასიძოს: თაისავ, გუა ლვაჩლიანები. სასძლოს: გეგი ნასყიდას ძე ჩანქსელიანი, გეგი ბექნის ძე ნიჟარაძე.
9. სიმონ გიორგის ძე კაკრიაშვილი (19) – ბექა ნიჟარაძის ას. ალათი (15), თავმდებნი სასიძოს: გიერგ გეგის ძე კაკრიაშვილი, თაისავ გეგის ძე ლვაჩლიანი. სასძლოს: გიორგი ბებას ძე ჩანქსელიანი, გუა გოგას ძე ჭელიძე.

გარდაცვალებულნი

1. გოზო გეგის ძე ნიჟარაძე 48- ხველებით
2. სვიმონ ჩანქსელიანის ძე პართენი (1) – ხველებით

3. ნინი ნიჭარაძის მეუღლე ბერდუხ ნადიდას ას. (52) – ხველებით
4. გოგა ჭელიძის მეუღლა ქემენ ნადიდას ას. 55 – ხველებით
5. გუა გეგის ძე ჩანქსელიანი (105) – მოხუცებულობით.
6. ბება ნიჭარაძის მეუღლა მარის ნინის ას. (32) – ხველებით.

მღვდელი: გიორგი ნიჭარაძე
მედავითნე: - ილარიონ ნიჭარაძე

1893

დაბადებულნი მიმქმელი (ნათლია)

1. ნესტორ ნასყიდას ძე რატიანი – გეგი ნიჭარაძის მეუღლა მანო ლომის ას.
2. სალომე სიმონის ას. ხაჭვანი – გეგი ნიჭარაძის მეუღლა ზვაში ნინას ას.
3. კონსტანტინე გიორგის ძე კაკრიაშვილი – იღმთიან თათარყანის ძე იოსელიანი (ლახი-რი. აზნ.).
4. იოსებ თევდორას ძე ნიჭარაძე – გეგი ლომის ძე ნიჭარაძე
5. ქრისტინა დავითის ას. რატიანი – ბეშგენ ნინას ძე ჩარკვიანი
6. ქეთევან გიორგის ას. ნიჭარაძე – გოგა ნიჭარაძის მეუღლა მანი გუა ხაჭვანის ას.
7. მართა ტატის ას. ღვაწლიანი – თაზი ღვაწლიანის მეუღლა დაჯი ნინა ნიჭარაძის ას.
8. ბესარიონ თაისავის ძე ნიჭარაძე – გეგი ნიჭარაძის მეუღლა მარის.
9. გრიგორი გეგის ძე ნიჭარაძე – გეგი ჩარკვიანის მეუღლა თუხვარი გოგა კაკრიაშვილის ას.
10. ნინა დოდას ძე ჩანქსელიანი – ბეპა გიორგის ძე კაკრიაშვილი
11. ივანე ბადის ძე ხაჭვანი – ნასყიდა ქალდანის ძე რატიანი.
12. იოსებ გიორგის ძე ნიჭარაძე – გეგი ბექნის ძე ნიჭარაძე
13. ივანე სიმონის ძე ჭელიძე – გოგა ჭელიძის ქვრივი მარიამ.

ჯვარდანერლინი

1. სიმონ ბაბის ძე ნიჭარაძე (15) – ნასყიდა ჭელიძის ას. ოღლა (17) თავმდებნი სასიძოს: ბეშგენ ჩარკვიანი, გეგი სიმონის ძე ნიჭარაძე სასძლოს: თაისავ ღვაწლიანი, გეგი ნიჭარაძე.

გარდაცვალებულნი

1. გიორგი ნასყიდას ძე ჩარკვიანი (20) – ხველებისგან
2. ბეშგენ ნინას ძე ჩარკვიანი 21 – ხველებისგან.
3. კონსტანტინე გიოს ძე ნიჭარაძე 26 – ხველებისგან.
4. გიო ნიჭარაძის მეუღლა მაქა 57 – ჭვალით.

მღვდელი: გიორგი ნიჭარაძე
მედავითნე: ილარიონ ნიჭარაძე

1894

დაბადებულნი მიმქმელი

1. თამარ ტატის ას. ჭელიძე – გეგი ფუფუს ძის მეუღლა მარის ნასყიდას ას.
 2. ბარბარე დიდას ას. ჩანქსელიანი – ნასყიდა ჯამათის ძე ჭელიძე
 3. ალათი გიერგის ას. კაკრიაშვილი – ნასყიდა გეგის ძე ნიჭარაძე
 4. ალექსანდრე გეგის ძე ჩარკვიანი – თევდორე გოგას ძე ნიჭარაძე
 5. ელისაბედ ბექას ას. ნიჭარაძე – გეგი ნიჭარაძის მეუღლა ზვაში ნინას ას.
 6. ივანე ქალდანის ძე ნიჭარაძე – სიმონ ხაჭვანის მეუღლა მართა გეგი ნიჭარაძის ას.
 7. სარრა გიორგის ას. (შოს ძე) ნიჭარაძე – გიორგი უშგ. შტ. ეკლესიის მღვდ. – ალი თენგი-ზის ძე გარდაფხაძე (თავადი)
- მღვდელი პართენ მესხი

8. იოსებ გეგის ძე ჭელიძე – ნადიდა ჩარკვიანის მეუღლა მანია
9. ელისაბედ ბეზას ას. ნიჟარაძე – დავით ნიჟარაძის მეუღლა მარიამ გუას ას.
10. ბარბარე გეგის ას. ნიჟარაძე – ილარიონ ნიჟარაძის მეუღლა მანია ფუფუს ას.
11. ზინობია გეგის ას. ნიჟარაძე – ბეჟა ნიჟარაძის მეუღლა თეთუ ჯახუს ას.
12. ალექსანდრე კახბერის ძე ღვაჩლიანი – დოდა ჩანქსელიანის მეუღლა ელისაბედ.
13. კონსტანტინე დავითის ძე ღვაჩლიანი – დოდა ჩანქსელიანის მეუღლა ელისაბედ.
14. ალექსანდრე ბეჟაის ძე ჩანქსელიანი – სიმონ რატიანის მეუღლა მარიამ.
15. ეფემია ავგულის ას. ნიჟარაძე – დოდა დათის ძე ჩანქსელიანი
16. სალომე დავითის ას. ნიჟარაძე – დოდა დათის ძე ჩანქსელიანი
17. ეფემია გუას ას. ჭელიძე – მედავითნე ი. ნიჟარაძის მეუღლა მანია
18. იოსებ გუვას ძე ნიჟარაძე – დავით დიდას ძე ნიჟარაძე
19. მელიკ დოდას ას. ჩანქსელიანი – თევდორა გიორგის ძე ნიჟარაძე

ჯვარდანერლინი

1. გუა გიორგის ძე ჭელიძე (23) – გიორგი კაკრიაშვილის ას. ალათი (17) თავმდებნი სასიძოს: - ნინა, ყამბულათ ჩანქსელიანები
სასძლოს: გივრე გეგის ძე კაკრიაშვილი, დოდა დათის ძე ჩანქსელიანი
2. გოგა ბუტას ძე დავითულიანი (52) – ნინა ჩარკვიანის ას. თუხვარი თავმდებნი სასიძოს: გოგა, გეგი ნიჟარაძეები
სასძლოს: ნინი ნინის ძე, თევდორე გიორგის ძე ნიჟარაძეები.
3. ალექსანდრე გეგის ძე ნიჟარაძე (12) – ბეზა ნიჟარაძის ას. ბარბარე (15) თავმდებნი სასიძოს: თაისავ ღვაჩლიანი, გუა თაისავის ძე ნიჟარაძე
სასძლოს: გივრე გეგისძე ღვაჩლიანი, გოგა გიოს ძე ნიჟარაძე
4. გიორგი კახბერის ძე ბუშიძე (17) – სალომე გიორგის ას. ონიანი (15) ლაშხეთი თავმდებნი სასიძოს: გეგი, მიქელ ნიჟარაძეები.
სასძლოს: ჟამბუ ივანეს ძე ფერცულიანი (მახაში), გიორგი ბეკოს ძე ონიანი (ლამფალაში)
5. ბეზა ბაბის ძე ნიჟარაძე (30) – მარინო ფუთას ას. ხარძიანი (ვიჩნაში) თავმდებნი სასიძოს: გეგი, ბეზა ნიჟარაძეები
სასძლოს: ნინი ნასყიდას ძე ჩარკვიანი, დავით თაისავის ძე ნიჟარაძე
მღვდელი: გიორგი ნიჟარაძე
მედავითნე: ილარიონ ნიჟარაძე

1895

დაბადებულნი მიმქმელი (ნათლია)

1. ბარბარე გეგის ას. ჭელიძე – ტატი ღვაჩლიანის მეუღლე მარიამ
2. იოსებ თაზის ძე რატიანი – კახბერ გეგის ძე ბუშიძე
3. ქეთევან გუას ას. ჩანქსელიანი – თედორე გიორგის ძე ნიჟარაძე
4. კონსტანტინე ნინას ძე ჩარკვიანი – გეგი ნინას ძე ჩარკვიანი
5. ალექსანდრე გეგის ძე ასათიანი – ნინა გოგას ძე ჩარკვიანი
6. ანდრია სიმონის ძე ჭელიძე – გოგა ჭელიძის ქვრივი მარიამ
7. ქეთევანი ნინას ას. ნიჟარაძე – გოგა ნიჟარაძის ას. დულმაზ
8. ქრისტიანა დავითის ას. კაკრიაშვილი – გეგი კაკრიაშვილის მეუღლე მარიამ

ჯვარდანერლინი

1. გიორგი გეგის ძე რატიანი (20) – მაზი ნასყიდას ძის ას. დახა (18) თავმდებნი სასიძოს: სიმონ გიორგის ძე კაკრიაშვილი, ნადიდა გეგის ძე ჭელიძე. სასძლოს: დოდა დათის ძე, დიდა გეგის ძე ჩანქსელიანები
2. გეგი გოგას ძე კაკრიაშვილი (23) – მინადორა დავითის ას. კორძია (ბოგრეში) თავმდებნი სასიძოს: გეგი ბეჟაის ძე ნიჟარაძე, მიხე ნინას ძე კაკრიაშვილი. სასძლოს: ნასყიდა გოგას ძე ნიჟარაძე, ნინა გეგის ძე ჩარქსელიანი.

გარდაცვალებულნი

1. სოლომონ გეგის ძე ნიჭარაძე (13) – ცხელებით
2. გიორგ ბექნის ძე ნიჭარაძე (45) – მუცელზე მუნუკით
3. გუა ჩარქსელიანის მეუღლე მანო (80) – მოხუცებულობისგან (მაცხოვარში)

მღვდელი: გიორგი ნიჭარაძე
მედავითნე: ილარიონ ნიჭარაძე

1896

დაბადებულნი

1. სიმონ სუმას ძე ნიჭარაძე – ბექაი ნიჭარაძის ას. მარიამ
2. დავითი გეგის ძე ნიჭარაძე – სუმა ნიჭარაძის მეუღლე მანო
3. ეფემია ნასყიდას ას. – კონსტანტინე ბექსოლთანის ძე (მულაზი აზნ.)
4. თედორე დავითის ძე ნიჭარაძე – გოგა გოგას ძე ნიჭარაძე
5. ირინა გუას ას. ჭელიძე – დიდა ჩანქსელიანის მეუღლე მანო
6. ეფემია მიქელის ას. ნიჭარაძე – უშგ. მრევლის მღვდლის გიორგი ნიჭარაძის მეუღლე ელენე
7. შესარიონ სიმონის ძე ხაჭვანი – გეგი ნიჭარაძის მეუღლა ხეაში
8. ილია გეგის ძე ხაჭვანი – კახბერ გეგის ძე ბეშიძე
9. ეფემია გიორგის ას. კაკრიაშვილი – გოგაალ გეგისძე ღვაჩლიანი
10. ქეთევან გეგის ას. რატიანი – გეგი ჩოფას ძე ჭელიძის მეუღლე მარის.

ჯვარდანერიონი

1. ანდრია დიდას ძე დავითულიანი (23) – გოგა გიოს ძის ნიჭარაძის ას. დიო (16). თავმდებნი სასიძოს: გეგი ბეშიძე, ნინი ნინის ძე ნიჭარაძე. სასძლოს: გეგი ლომისძე, გიორგი ლომის ძე ნიჭარაძეები.

2. გიორგი გიერგის ძე კაკრიაშვილი (21) – გუა ჩანქსელიანის ას. მარიამ (19). თავმდებნი სასიძოს: გეგი ბექნის ძე ნიჭარაძე, ბექა გიორგის ძე კაკრიაშვილი. სასძლოს: თაზი გიორგის ძე, გოგა გეგის ძე ღვაჩლიანები.

3. გიე გიერგის ძე ნიჭარაძე (21) – ლომი დავითულიანის ას. ელისაბედ (16). თავმდებნი სასიძოს: ნასყიდა გოგას ძე, სუმა ნინას ძე ნიჭარაძეები. სასძლოს: გიორგი ბექას ძე კაკრიაშვილი, გოგა გიოს ძე ნიჭარაძე.

4. მელიტონ გიერგის ძე ჭელიძე (17) – გეგი ჩარქვიანის ას. თეკლა (15). თავმდებნი სასიძოს: ნინა ოსის ძე ჩარქვიანი, სიმონ გიორგის ძე ჭელიძე. სასძლოს: ნადიდა ბეშგენის ძე ჩარქვიანი, დავით თაისავის ძე ნიჭარაძე.

5. გაბრიელ ქაის ძე ხაჭვანი (18) – გეგი რატიანის ას. ალათი (16). თავმდებნი სასიძოს: გეგი გუას ძე ხაჭვანი, ილარიონ ბეზას ძე ნიჭარაძე. სასძლოს: გეგი დოდას ძე რატიანი, გიორგი ლომის ძე ნიჭარაძე.

6. გიორგი ლომისძე ნიჭარაძე (23) – მიხე ნინისძე კაკრიაშვილის ას. ბარბარე თავმდებნი სასიძოს: თეოდორე გიორგისძე, გეგი ბექნისძე ნიჭარაძეები. სასძლოს: ბექა გიორგის ძე კაკრიაშვილი, დიდა ყამბულათის ძე ჩანქსელიანი.

გარდაცვალებულნი:

1. გიერგ ქალდანის ძე ნიჭარაძე (50) – მუნუკებით
2. გიორგი ნიჭარაძის მეუღლა მანია (66) – ხველებისაგან
3. თაისავ ნიჭარაძის მეუღლე სანდუხ (80) – მოხუცებულობისაგან.
4. გიერგ ბიტას ძე დავითულიანი (55) – ხველებისაგან.
5. გეგი შალვას ძე რატიანი (50) – ცხელებისაგან.

მღვდელი: გიორგი ნიჭარაძე
მედავითნე: - ილარიონ ნიჭარაძე

დაბადებულნი მიმქმელი (ნათლია)

1. ივანე გიორგის ძე კაკრიაშვილი – ლოდა დათის ძე ჩარქსელიანი
2. ივლიტა გაუს ას. ჩანქსელიანი – მახარობელ დიდას ძე ჭელიძე
3. ალექსანდრე გუას ძე ნიჟარაძე – სუმა ნინას ძე ნიჟარაძე
4. თამარ დავითის ას. ნიჟარაძე – გეგი ნიჟარაძის მეუღლა მარის
5. ირინე (უკანონოდშობილი) გიორგი თაისავისძე ნიჟარაძე უკ-ცოლი დაჯი გოგას ას. – ბეზა ბეზასძის ას. მარიაშ.
6. საბედ გოგას ას. ნიჟარაძე – ბეჟა ნიჟარაძის ცოლი თეთუ ჯახუს ას.
7. ტარასი ტატის ძე ღვაჩლიანი – თაზი ღვაჩლიანის მეუღლა დაჯი ნინას ას.
8. ნიკოლოზ გეგის ძე ჩარკვიანი – გეგი გოგას ძე ნიჟარაძე
9. იასონ გიორგის ძე ნიჟარაძე – გიორგი ბეჟას ძე კაკრიაშვილი
10. ივანე დავითის ძე ნიჟარაძე – სუმა ნიჟარაძის მეუღლა მარინო ანდრიას ას.
11. დავით გუვას ძე ჭელიძე – გეგი ნასყიდას ძე ჩანქსელიანის მეუღლა მანო
12. ალათი გიორგის ას. კაკრიაშვილი – გეგი გოგას ძე ჭელიძე.
13. დავით დოდას ძე ჩანქსელიანი – თედორე გიორგის ძე ნიჟარაძე
14. მართა სიმონის ას. ღვაჩლიანი – გეგი ნასყიდას ძე ჩანქსელიანი
15. ბესარიონ გეგის ძე ჭელიძე – ნასყიდა ჯამათის ძის მეუღლა მარის გოგას ას.

ჯვარდანერილი

1. გუა გოგას ძე ჭელიძე (20) – ნინი ნინის ძის ნიჟარაძის ას. თეკლე (13). თავმდებნი სასიძოს: სიმონ გიორგის ძე ჭელიძე, დავით ნინის ძე ნიჟარაძე. სასძლოს: გოგა გოგას ძე, თეოდორე გიორგის ძე ნიჟარაძეები.
2. ქალდან ბეჟნის ძე ნიჟარაძე (44) – გეგი რატიანის ას. სალომე (14) თავმდებნი სასიძოს: გოგა გიოს ძე, გეგი ლომის ძე ნიჟარაძეები. სასძლოს: თაისავე გეგის ძე, გოგაალ გეგის ძე ღვაჩლიანები.
3. დავით ნინისძე ჩარკვიანი (15) – ნასყიდა გეგის ძის ას. მანო (16). თავმდებნი სასიძოს: მიქელ ლომისძე, ივაკ ნინის ძე ნიჟარაძეები. სასძლოს: გიორგი ნინის ძე, გეგი გოგას ძე ნიჟარაძეები.
4. დავით გაუს ძე ნიჟარაძე (22) – ტატი გიოს ძის ჭელიძის ას. მარიამ (15). თავმდებნი სასიძოს: იოვაკ ნინის ძე, დავით გეგის ძე ნიჟარაძეები. სასძლოს: დიდა გეგის ძე, ნასყიდა გოგას ძე ჩანქსელიანები.
5. ლევან გეგის ძე ნიჟარაძე (21) – გეგი გუას ძის ჩანქსელიანის ას. მარიამ (16) თავმდებნი სასიძოს: გუა ილარიონის ძე, გეგი ლომის ძე ნიჟარაძეები. სასძლოს: გეგი ნასყიდას ძე ჩანქსელიანი, ლომი გეგის ძე ნიჟარაძე.

გარდაცვალებულნი

1. გუა გოგას ძე ჭელიძე (21) – თიაქარით
2. გეგი დიდას ძე რატიანი (29) – ცხელბისაგან
3. მახარობელ დიდას ძე ჭელიძე (30) – ხველებისაგან
4. გიორგი თაისავის ძე ღვაჩლიანი (19) – ცხელბისაგან.
5. გაუ დიდას ძე ნიჟარაძე (60) – ცხელბისაგან.

მღვდელი: გიორგი ნიჟარაძე
მედავითნე: ილარიონ ნიჟარაძე

1. ალექსანდრე გეგის ძე ნიჟარაძე – მედავითნე ი. ნიჟარაძის მეუღლე მანი
2. გიორგი ბეზას ძე ჩანქსელიანი – გეგი ლომის ძე ნიჟარაძე

3. იოსებ ნინას ძე ჩარკვაიანი – გეგი ნინას ძე ჩანქსელიანი
4. დავით სიმონის ძე რატიანი – სიმონ ბადრის ძე ხაჭვანი
5. ივანე გოგას ძე ღვარჯიანი ბება ჩანქსელიანის მეუღლა მარიამ ზურაბის ას.
6. მიხეილ გიერგის ძე კაკრიაშვილი – ნასყიდა გეგის ძე ნიჟარაძე
7. ნიკოლოზ ბექას ძე ნიჟარაძე – გეგი შოს ძის მეუღლა ხვაში ნინას ას
8. იოსებ ბებას ძე ნიჟარაძე – გეგი ლომის ძე ნიჟარაძე
9. კონია გეგის ძე ჭელიძე – ნასყიდა ჯამათისის ას. მარიხ.
10. მელიკი ნინის ას. ნიჟარაძე – დავით გეგის ძე ნიჟარაძე
11. ლავერენტი დავითის ძე რატიანი – ავგულ დიდაძე ნიჟარაძე
12. პავლე კახბერის ძე ღვარჯიანი – გოგა ნიჟარაძის მეუღლა მანო
13. ქეთევან სიმონის ას. ჭელიძე – გუა ჭელიძის მეუღლა ელისაბედ
14. ილარიონ გიორგის ძე ბეშიძე – გეგი ნიჟარაძის მეუღლა მანო
15. გიორგი დავითის ძე ნიჟარაძე – გოგა ნიჟარაძის მეუღლა მარიხი
16. ივანე ბებას ძე ნიჟარაძე – გიორგი თაისავის ძე ნიჟარაძე
17. სარდიონ ავგულის ძე ნიჟარაძე – გოგა ნიჟარაძის მეუღლა მარიხი
18. ტარასი სიმონის ძე ხაჭვანი – ალექსი გეგის ძე ნიჟარაძე

ჯვარდანერლინი

1. დავით გოგას ძე დავითულიანი (22) – ნინი ნინის ძის ნიჟარაძის ას. თეკლე. თავმდებნი სასიძოს: გეგი ბექის ძე, გოგა გოგას ძე ნიჟარაძეები. სასძლოს: გეგი თაისავის ძე, მიხეილ გიორგის ძე ნიჟარაძეები
2. ალექსი გეგისძე ჭელიძე (21) – გოგა რატიანის ას. მართა (16). თავმდებნი სასიძოს: ლომი გეგის ძე ნიჟარაძე, გოგაალ გიოსძე ღვარჯიანი. სასძლოს: გეგი ბექისძე ნიჟარაძე, გიორგი გეგისძე რატიანი.
3. ილარიონ გიორგის ძე ნიჟარაძე (25) – გუა ჭელიძის ას. ალათი (16). თავმდებნი სასიძოს: გეგი ბექისძე, ბება გეგის ძე ნიჟარაძეები. სასძლოს: დოდა დათისძე, მაზი ნასყიდასძე ჩანქსელიანები.
4. ნესტორ გიორგის ძე კაკრიაშვილი (16) – გეგი ფეფუს ძის ჩანქსელიანის ას. მანო. თავმდებნი სასიძოს: მაზი ჩანქსელიანი, გოგა ჭელიძე. სასძლოს: დიდა ჩანქსელიანი, გუა ჭელიძე.
5. გორგი გიორგის ძე ნიჟარაძე (39) – გოგა დავითულიანის ას. დაჯი (29). თავმდებნი სასიძოს: გუა თაისავის ძე, ბება გეგის ძე ნიჟარაძეები. სასძლოს: გუა გეგის ძე, გეგი გეგის ძე ნიჟარაძეები.
6. იოსებ თაზის ძე ღვარჯიანი (19) – ნადიდა ნიჟარაძის ას. ირინა (15). თავმდებნი სასიძოს: თაისავ გეგის ძე ღვარჯიანი, ბება გეგისძე ნიჟარაძე. სასძლოს: გუა გეგის ძე, ბება გეგის ძე ნიჟარაძეები.
7. დიდა გეგის ძე ჩანქსელიანი (27) – ნიკო ნიჟარაძის ას. ოლა. თავმდებნი სასიძოს: მაზი ჩანქსელიანი, ნასყიდა ჭელიძე. სასძლოს: ბება გეგის ძე ნიჟარაძე, დიდა ყამბლათის ძე ჩანქელიანი.
8. ანდრია გეგის ძე ჩანქსელიანი (17) – ანდრია ჭელიძის ას. მარიამ. თავმდებნი სასიძოს: დიდა ჩანქსელიანი, ბება ნიჟარაძე. სასძლოს: გეგი ჭელიძე, ილარიონ ნიჟარაძე.

გარდაცვალებულნი

1. გეგი რატიანის მეუღლე ბედუ (68) – ცხელებისაგან.
2. სალომე სიმონის ას. ხაჭვანი (4) – ცხელებისაგან.
3. სიმონ გიორგის ძე კაკრიაშვილი (35) – თოვლის შგავისაგან
4. ბაბი თაისავის ძე ნიჟარაძე (16) – ცხელებისაგან.
5. ბეჟნა ღვარჯიანის მეუღლა თინა ნინის ას. (65) – ცხელებისაგან.
6. ნადიდა ნიჟარაძის მეუღლა დაჯი მარგულანის ას. (50) ცხელებისაგან.
7. კახბერ ბეშიძის მეუღლა (62) – ცხელება-ხველება.
8. იოსებ გიორგისძე ნიჟარაძე (6) – ცხელება-ხველება.
9. ბაბი ნიჟარაძის მეუღლა მარიამ (50) – წყალში დახრჩო.

10. დავით გუასძე ნიჭარაძე (29) – კლდეში გადავარდა
11. ბეჟნა თაზის ძე ლვაჩლიანი (80) – მოხუცებულობით.
12. თაზი ბექას ძე რატიანი (40) – ხველევისაგან.

მღვდელი: გიორგი ნიჭარაძე
მედავითნე: ილარიონ ნიჭარაძე

1899

დაბადებულნი მიმქმელი (ნათლია)

1. მარიამ გუას ას. ჭელიძე – დიდა ჩარქსელიანის მეუღლა მანო
2. ქეთევან გიორგის ას. ნიჭარაძე – გუა ჩანქსელიანის ას. დულმაზ
3. იელიტა თევდორეს ას. ნიჭარაძე – მარიამ გეგის ას. ჩანქსელიანი
4. ეფემია გეგის ას. ნიჭარაძე – დავით ჩარქვიანის მეუღლა საბედ
5. მარიამ გიორგის ას. კაკრიაშვილი – დოდა დათისძე ჩანქსელიანი
6. იოსებ გეგის ძე ასათიანი – გეგი ნინის ძე ჩარქვიანი
7. დავით სუმას ძე ნიჭარაძე – ავგულ დიდას ძე ნიჭარაძე
8. გრიგორი გუას ძე ნიჭარაძე – ილარიონ ბებას ძე ნიჭარაძე
9. ეფემია გიორგის ას. კაკრიაშვილი – ალექსი გეგის ძე ჭელიძე
10. პეტრე გიორგის ძე ნიჭარაძე – გიორგი ბექას ძე ნიჭარაძე
11. ქეთევან გეგის ას. ნიჭარაძე – გეგი გიორგის ძე ასათიანი

ჯვარდანერიონი

1. გიორგი გეგის ძე ჭელიძე (23) – ილარიონ ნიჭარაძის ას. კესარია (17). თავმდებნი სასიძოს: გუა გეგის ძე, ალექსი გეგის ძე ნიჭარაძეები. სასძლოს: დიდა დათის ძე ჩანქსელიანი, ნასყიდა გეგის ძე ნიჭარაძე.

2. გიორგი მაზის ძე ჩანქსელიანი (18) – ბექა კაკრიაშვილის ას. სალომე (16). თანამდგომნი სასიძოს: გიორგი ბექის ძე მიქელ ლომის ძე ნიჭარაძეები. სასძლოს: ნასყიდა ჯამათის ძე ჭელიძე, ნასყიდა გოგას ძე კაკრიაშვილი.

გარდაცვლილნი

1. გიორგი კაკრიაშვილის ას. ეფემია (3) – ხველევისაგან
2. გეგი ნიჭარაძის ძე ალექსანდრე (1) – ხველევისაგან.
3. დავით გოგას ძე კაკრიაშვილის ას. ეფემია (3) – ხველევისაგან
4. გეგი გუას ძე ხაჭვანის ას. მარიამ (7) – ხველევისაგან.
5. ტატი გიორგის ძის ას. თამარი (4) – ხველევისაგან
6. გიო ჭელიძის ძე რივი მარის (80) – მოხუცებულობით.
7. ბადი კაკიჩას ძე ხაჭვანი (60) ცხელებით.
8. ივანე ხაჭვანის მეუღლა ანუსია (18) – ციებ-ცხელებით.

მღვდელი: გიორგი ნიჭარაძე
მედავითნე: იოსებ ონიანი

1900

დაბადებულნი მიმქმელი (ნათლია)

1. ბესარიონ გეგისძე ხაჭვანი – გეგი ბექას ძე ნიჭარაძე
2. ქალდან გოგას ძე ნიჭარაძე – ბადი ხაჭვანის მეუღლა მარიამ
3. მარიამ გუას ას. ჩანქსელიანი – მარიამ ნასყიდა ჯამათის ძის მეუღლა.
4. ბესარიონ სიმონის ძე ნიჭარაძე – ვასილ გეგის ძე ნიჭარაძე
5. ეკატერინა ბებას ას. ჩანქსელიანი- თაისა გეგის ძე ჩანქსელიანი
6. სიმონ დავითის ძე ლვაჩლიანი – დავით გიორგის ძე ჩანქსელიანი
7. გიორგი თევდორეს ძე ნიჭარაძე – კახბერ ბეჟნას ძე ლვაჩლიანი

8. დავით გიორგის ძე ნიჭარაძე – ნიკოლოზ ბექას ძე კაკრიაშვილი
9. ქეთევანი გიორგის ას. რატიანი – გიორგი შიოს ძე ნიჭარაძე
10. ეკატერინა ილარიონის ას. მარგიაიანი – სუმა ნიჭარაძის მეუღლა მარიონ ანდრეასი
11. ბესარიონ ლევანის ძე ნიჭარაძე – სიმონ აბშას ძე ჩარქსელიანი
12. დანიელ დავითის ძე ნიჭარაძე – დავით გიერგის ძე ნიჭარაძე
13. ელისაბედი გუას ას. ჭელიძე – დიდა ყამბულათის ას. ჩარქსელიანის მეუღლა მანო.

ჯვარდანერილნი

1. სიმონ გიერგის ძე კაკრიაშვილი (20) – ნადიდა ბეშენის ას. ანუსია (15). თავმდებნი სასიძოს: კახბერ ბეჟნას ძე ღვაჩლიანი, გეგი, ილარიონ ნიჭარაძეები. სასძლოს: დავით ნინისძე, გეგი ნინისძე ჩარქვიანები, გიორგი ბექას ძე კაკრიაშვილი.
2. ვასილ გეგისძე ნიჭარაძე (22) – ნასყიდა ნიჭარაძის ას. დიო (18). თავმდებნი სასიძოს: სუმა, გეგი ნიჭარაძეები. სასძლოს: გეგი ბექისძე, გიორგი გუასძე, ალექსი გეგისძე ნიჭარაძეები.
3. დავით გოგას ძე ჩარქვიანი (26) – სუმა ნიჭარაძის ას. ანუსია (15). თავმდებნი სასიძოს: გეგი ბექისძის ძე, გეგი ბექას ძე ნიჭარაძეები. სასძლოს: ნინა გეგის ძე ჩარქვიანი, ნინა ალექსის ძე ნიჭარაძე.
4. იოვანე ქაის ძე ხაჭვანი (26) – დიდა დავითულიანის ას. მარხ. თავმდებნი სასიძოს: ნასყიდა გოგას ძე ლევან გეგის ძე ნიჭარაძეები. სასძლოს: კოსტა გეგის ძე ნიჭარაძე.
5. გიორგი ნასყიდას ძე ნიჭარაძე (25) – თაისავ გეგისძის ღვაჩლიანის ას. მარიამ (15). თავმდებნი სასიძოს: ბექა ბეზას ძე, თეოდორე გიორგის ძე ნიჭარაძეები. სასძლოს: დიდა ყამბულათის ძე ჩარქსელიანი, გოგაალ გეგის ძე ღვაჩლიანი.

გარდაცვალებულნი

1. ლომი გეგისძე ნიჭარაძე (50) – ცხელეებისაგანა.
2. გიერგ კაკრიაშვილის მეუღლა მაქა (58) – თავის სნეულეებით
3. ავგულ დიდასძის მეუღლა ზითანა (44) – თავის სნეულეებით
4. მარიამ თაისავ ნიჭარაძის ას. (80) – მოხუცი.
5. ანდრია გეგისძის ღვაჩლიანის მეუღლა მარიამ (20) – წყალში დახირო თავი
6. გიერგ კაკრიაშვილის ასული მაქა (75) – მოხუცებულობით.
7. ვიო ღვაჩლიანის ქვრივი მარიამ (80) – მუცელათი.
8. ტატი თაბუს ძის ღვაჩლიანის ას. მართა (8) – მუცელათი
9. გიორგი გიორგის ძე კაკრიაშვილის ას. დიო (4) – მუცელათი
10. დიდა გეგისძის ჩანქსელიანის მეუღლა ქრისტინა (19) – მუცელათი.
11. დავი გიორგი კაკრიაშვილის ქვრივი (56) – მუცელათი
12. გიე გიორგის ძე ნიჭარაძე (30) – თავის სნეულეებით
13. გიერგ ჭელიძის მეუღლა დავი (50) – მუცელათი.

მღვდელი: გიორგი ნიჭარაძე
მედავითნე: ილარიონ ნიჭარაძე
ბლალოჩინი მღვდელი: ბესარიონ ნიჭარაძე
1900წ. 29 დეკემბერი

1901

დაბადებულნი მიმქმელი (ნათლია)

1. ეკატერინა გუას ას. ჩანქსელიანი – დიდა მახარობლისძის ქვრივა მარიხი გუას ას.
2. ქრისტინა დავითის ას. კაკრიაშვილი – გეგი ჭელიძის ას. ალათი
3. მოსე ივანეს ძე ხაჭვანი – ბადი ხაჭვანის ძე სიმონ
4. ვლადიმერ ნინას ძე ჩანქსელიანი – თაისავ გეგის ძე ღვაჩლიანი
5. მარიამ დავითის ას. ჩარქვიანი – ბეზა ბაბის ძე ნიჭარაძის მეუღლა მარხ.
6. ერეკლე დოდას ძე ჩანქსელიანი – ნიკოლოზ ბექას ძე კაკრიაშვილი

7. დავით გიორგის ძე კაკრიაშვილი – ივაკ გიერგის ძე ნიჟარაძე
8. ერეკლე დავითის ძე დავითულიანი – გოგა გოგას ძე ნიჟარაძე
9. კონსტანტინე გიერგის ძე ჩანქსელიანი – დოდა დათის ძე ჩანქსელიანი
10. ალექსანდრე გეგის ძე კაკრიაშვილი – თაისავე გეგის ძე ლვაჩლიანი
11. თედორე გუას ძე ნიჟარაძე – კონსტანტინე სუმას ძე ნიჟარაძე
12. ვარვარა გეგის ას. ჭელიძე – ნასყიდა ჯამათის ძის მეუღლა მარია
13. დავით სიმონის ძე ხაჭუანი – ალექსი ნინას ძე ნიჟარაძე
14. ალექსანდრე ბექას ძე ნიჟარაძე – დავით გეგისძე ნიჟარაძე
15. მარიამ გიორგის ას. ნიჟარაძე – გუა ხაჭვანის ქვრივი დულმაზ.
16. ეკატერინა ბებას ას. ნიჟარაძე – გეგი ნიჟარაძის მეუღლა მარის
17. ალქსანდრე გიერგის ძე კაკრიაშვილი – ნასყიდა გეგის ძე ნიჟარაძე
18. სალომე მიქელის ას. ნიჟარაძე – ბადი ხაჭვანის ქვრივი მარია
19. მონე სიმონის ძე ჭელიძე – გუა ანდრეას ძე ჭელიძე
20. ილარიონ ტატის ძე ლვაჩლიანი – იოსებ თაზის ძე ლვაჩლიანი

ჯვარდანერილნი

1. ლუკა კვირიას ძე ჯანხოთელი (ჩიხარეში) – ბექა ნიჟარაძის ას. ბარბარე (მეორე ქორწ.) თავმდებნი სასიძოს: პეტრე დეველეთის ძე, გოგი ბესის ძე ნემსაძეები. სასძლოს: გუა ილარიონის ძე, ალექსი გეგისძე ნიჟარაძეები.

2. გიორგი გოჩოს ძე ნიჟარაძე (18) – გიერგ ბადისძის ას. ბარბარე (20). თავმდებნი სასიძოს: გეგი ლომის ძე, გუა ილარიონის ძე, გოგა გოგას ძე ნიჟარაძეები. სასძლოს: ნასყიდა გეგის ძე, ბედა გეგის ძე, ივანე ქაის ძე ხაჭვანი.

3. ვასილ ლომის ძე დავითულიანი (18) – ილარიონ ბებას ძის ნიჟარაძის ას. ანასტასია. თავმდებნი სასიძოს: გოგა გოგასძე, გუა გეგის ძე ნიჟარაძეები, ნიკოლოზ კაკრიაშვილი. სასძლოს: გიორგი თაისავის ძე, გუა გოგას ძე, გიორგი გუას ძე ნიჟარაძეები.

4. ანტონ მიხეს ძე კაკრიაშვილი (23) – ბედა გეგისძის ჩანქსელიანის ას. ელისაბედ (18). თავმდებნი სასიძოს: მაზი ჩანქსელიანი, გუა გოგას ძე ჭელიძე, ივაკ ნინისძე ნიჟარაძე. სასძლოს: კოსტა ნასყიდას ძე ნიჟარაძე, ნასყიდა გოგას ძე, ნესტორ გიორგის ძე კაკრიაშვილები

5. ბესარიონ გეგის ძე ჭელიძე (23) – ნასყიდა გოგას ძის ას. ელისაბედ (17). თავმდებნი სასიძოს: გეგი ლომის ძე, ბედა გეგის ძე, ივაკ გიერგის ძე ნიჟარაძეები. სასძლოს: გეგი ბექის ძე, ალექსი გეგის ძე, ნიჟარაძეები, კახბერ ბექის ძე ლვაჩლიანი.

გარდაცვალებულნი

1. დიდა ნასყიდას ძის მეუღლა დოხი (72) – მოხუცებულობით.
2. ლომი ნიჟარაძის ძე დავითი (22) – ხველებით
3. ნასყიდა ქალდანის ძე რატიანი (35) – ცხელებით
4. ბედა გეგის ძის ნიჟარაძის მეუღლე თუხარი გეგის ას. (50) – ტვინის ანთებით.

მღვდელი: გიორგი ნიჟარაძე
მედავითნე: სიმონ ბერძნიშვილი// სიმონ მერმანიშვილი

1902 წ.

დაბადებულნი მიმქმელი (ნათლია)

1. ბესარიონ ნასყიდას ძე რატიანი – გეგი გოგას ძე ნიჟარაძე
2. ბესარიონ გიორგის ძე კაკრიაშვილი – ნასყიდა ჯამათის ძე ჭელიძე
3. მარიამ ალექსის ას. ნიჟარაძე – მიხეილ ნიჟარაძის მეუღლა ოლლა ყიფიანი (აზნ.)
4. მიხეილ დავითის ძე ნიჟარაძე – მღვდლის გიორგი ნიჟარაძის ძე მიხეილ .
5. ეკატერინა გიორგის ას. ნიჟარაძე – გუა ხაჭვანის ას. მანი გიორგის ნიჟარაძის ცოლი
6. ანასტასია ლუკას ას. ჯანხოთელი – ილარიონ ნიჟარაძის მეუღლე მანი

7. ტარასი გიორგის ძე (გუა) – მარიამ ბადრის ას. გასვიანი – კაკრიაშვილი – გაუ წამბულათის ძე ჩანქსელიანი.
8. თამარ გუას ას. ჭელიძე – გეგი ჩანქსელიანის მეუღლე მანი მახარობელის ას.
9. გიორგი გეგისძე ხაჭვანი – გუა გოჭოს ძე ნიჟარაძე
10. სიმონ ანტონის ძე (მიხეხ ძე) – კაკრიაშვილი – თაისაგ გეგის ძე ღვარჯიანი
11. ილარიონ გეგისძე ნიჟარაძე – კოსტა გეგისძე ნიჟარაძე
12. ივლიტა გეგის ას. ასათიანი – მღვდლის, გიორგი ნიჟარაძის ას. ქეთევან
13. მარიამ გიორგის ას. კაკრიაშვილი – გუა გიერგის ძის ჩანქსელიანის მეუღლე ეკა თაზის ას.
14. ვლადიმერ გეგის ძე ნიჟარაძე – გუა ილარიონის ძე ნიჟარაძე
15. ქეთევან (უკანონოდ შობილი) მარეხ ზურაბიანისგან – მაქა გეგი ნიჟარაძის ას.

ჯვარდანერილნი

1. გიერგ გიორგის ძე გასვიანი (27) – ირაკლი ქალდანის ას. მარიამ (16). თავმდებნი სასიძოს: დევეთ გეგის ძე რატიანი, დოდა დათის ძე ჩანქსელიანი. სასძლოს: ზურაბ გეგის ძე ჩოფლიანი, ივანე ბულას ძე გასვიანი.
2. ბესარიონ გიერგის ძე ნიჟარაძე (22) – დავით რატიანის ას. ელისაბედ (17). თავმდებნი სასიძოს: ავგულ დიდას ძე, კოსტა ნასყიდას ძე ნიჟარაძეები. სასძლოს: გოგა ბექას ძე, გიორგი გეგის ძე, რატიანები.
3. ვასილ გეგის ძე ჩანქსელიანი (17) – სიმონ რატიანის ას. მართა (16). თავმდებნი სასიძოს: ვასილ გოგას ძე რატიანი, გიორგი გეგის ძე ნიჟარაძე. სასძლოს: გოგა ბექას ძე, გიორგი გიორგის ძე რატიანები.
4. ბეზა გეგის ძე ნიჟარაძე (45) – ბევი ზურაბიანის ას. მარეხ (40). თავმდებნი სასიძოს: გუა ბექას ძე, სპირიდონ ბეზას ძე ნიჟარაძეები. სასძლოს: მარკოზ მიქელის ძე მარგველიანი, კოსტა ნასყიდას ძე ნიჟარაძე.
5. ეგნატე გოგას ძე რატიანი (18) – მიხე კაკრიაშვილის ას. ბარბარე (18). თავმდებნი სასიძოს: ბესარიონ გიორგის ძე ნიჟარაძე, გიორგი ბადის ძე ხაჭვანი. სასძლოს: თაისაგ გეგის ძე ღვარჯიანი, ნასყიდა გეგის ძე ნიჟარაძე.
6. ბეზა ბუტას ძე ნიჟარაძე (32 მეორედ) – ჯაბა ონიანის ას. მარიკო (17). თავმდებნი სასიძოს: ხალუმბექ დეველეთის ძე ონიანი (მელე) პავლე გიორგის ძე კორზაია (შვედი).
7. ვასილ ბადის ძე ხაჭვანი (27) – გიერგ ასათიანის ას. ვარვარე (23). თავმდებნი სასიძოს: ვასილ გეგისძე, ბესარიონ ლომისძე ნიჟარაძეები. სასძლოს: გიორგი გეგის ძე რატიანი, კოსტა გეგის ძე ნიჟარაძე.
8. დიმიტრი გოგას ძე ჩანქსელიანი (25) – გეგი ჭელიძის ას. ალათი (21). თავმდებნი სასიძოს: გუა თაბუს ძე ღვარჯიანი. ალექსი გეგის ძე ჭელიძე. სასძლოს: დიდა წამბულათის ძე ჩარქსელიანი, ნასყიდა ჯამათის ძე ჭელიძე, კოსტა ნიჟარაძე.
9. კოსტა ნასყიდას ძე ნიჟარაძე (24) – მურზა ბადრის ძის ას. ბარბარა (14). თავმდებნი სასიძოს: გოგა გოგას ძე ნიჟარაძე, დავით ნინას ძე ჩარქვიანი. სასძლოს: გაბრიელ ქაის ძე ხაჭვანი, კოსტა გეგის ძე ნიჟარაძე.
10. ნიკოლოზ ბექას ძე კაკრიაშვილი (23) – გეგი ჩარქვიანის ას. ალათი (15). თავმდებნი სასიძოს: გეგი ნასყიდას ძე ჩარქსელიანი, მიქელ ლომის ძე ნიჟარაძე. სასძლოს: გეგი ბექნის ძე, ბესარიონ ლომის ძე ნიჟარაძეები.
11. სიმონ აბმას ძე ჩანქსელიანი (16) – ბეზა გეგის ძე ჩანქსელიანი ას. ალათი (15). თავმდებნი სასიძოს: გოგა გოგას ძე, გოგა გეგის ძე ჩანქსელიანები. სასძლოს: კოსტა გეგის ძე, ბექა გეგის ძე ჩანქსელიანები.

გარდაცვალებულნი

1. თედორე გუა ნიჟარაძის ძე (3) - ცხელებისაგან
2. ნინა გეგის ძის მეუღლე, მანო თაისაგის ას. (70) – მოხუცებულობისაგან.
3. დავით ნიჟარაძის მულა დაჯი გოგას ას. (30) – გულის ტკივილისაგან.
4. გიერგ გეგის ძე კაკრიაშვილი (40) – ცხელებისაგან.

5. ლომი გოგას ძე ნიჟარაძე (50) – ცხელებით.
6. სოლომონ იალარიონ ნიჟარაძის ძე (18) – ციებ-ციხელება.
7. ნინი ნიჟარაძის ქვრივა მანო ნადიდას ას. (64) – ცხელებისაგან.
8. დავით აღმაშენის ძე ჩანქსელიანი (50) – ცხელება ხველებით.
9. ბექა კახბერის ძის ას. ანნა (12) – ყელის ტკივილით.

მღვდელი გიორგი ნიჟარაძე
მედავითნე: დავით ასათიანი // სიმონ მერმანიშვილი // მიხეილ ნიჟარაძე
სვანეთის ბლაღოჩინი ბესარიონ ნიჟარაძე
(რუსულად წერს დასკვნას და აწერს ხელს).
1902წ.

1903

დაბადებულნი

მიმკმელი

1. დავით სიმონის ძე ჩოფლიანი – გეგი ბექას ძე ნიჟარაძე
2. ქეთევან ლევანის ძე ნიჟარაძე – მარეხ გოგა კაკრიაშვილის ას.
3. მარიამ კახბერის ას. ლვაჩლიანი – გეგი ჩანქსელიანის ქვრივა მარიამ გოგას ას.
4. ალათი დავითის ას. ნიჟარაძე – გოგა ნიჟარაძის მეუღლე მარეხ დათის ას.
5. ვარვარა გეგის ას. კაკრიაშვილი – გუა გუასძის მეუღლე ეკა თაბის ას.
6. გრიგორი გეგის ძე ჭელიძე – ნასყიდა ჯამათის ძე ჭელიძე.
7. ალექსანდრე გეგის ძე ნიჟარაძე – ალექსი გეგის ძე ნიჟარაძე.
8. ვარვარა იოსების ას. ლვაჩლიანი – გუა ჭელიძის მეუღლე ელისაბედ ლომის ას.
9. ივლიტა გიორგის ას. ბეშიძე – დავით რატიანის მეუღლე მარიმ დოდას ას.
10. დავით ნესტორის ძე კაკრიაშვილი – მიქელ ლომის ძე ნიჟარაძე
11. ქეთევან დავითის ას. ჩარკვიანი – გიერგ ნიჟარაძის ქვრივი დულმაზ გოგას ას.
12. ალექსანდრე ქალდანის ძე ჩანქსელიანი – გოგა გუას ძე ჩანქსელიანი
13. ილარიონ სიმონის ძე რატიანი – სიმონ ბადის ძე ხაჭვანი
14. მაკრინე გიორგის ას. ნიჟარაძე – მანო გოგა ნიჟარაძის მეუღლე გუა ხაჭვანის ას.
15. ვერა დავითის ას. დავითულიანი – სუმა ნიჟარაძის მეუღლე მარინო
16. რაჟდენ მელიტონის ძე ჭელიძე – მედავითნე მიხეილ ნიჟარაძე
17. ალექსანდრე გიორგის ძე ნიჟარაძე – ისლამ მეფსაის ძე ხარზიანი

ჯვარდანერლინი

1. პეტრე სუმას ძე ნიჟარაძე (21) – ბაბი ნიჟარაძის ას. ელისა. თავდები სასიძოს: გეგი ბექას ძე ნიჟარაძე, დავით გოგას ძე დავითულიანი. სასძლოს: სიმონ ბადის ძე ხაჭვანი, მიხეილ გიორგის ძე ნიჟარაძე.

2. ივანე გეგის ძე ჩანქსელიანი (23) – გეგი ნიჟარაძის ას. ბარბარე (16). თავდებნი სასიძოს: გეგი ლომის ძე, ნინი ნინას ძე ნიჟარაძეები. ვასილ დავითულიანი. სასძლოს: კახბერ ბეჟანის ძე ლვაჩლიანი, ნიკოლოზ კაკრიაშვილი, გუა ჭელიძე.

გარდაცვალებულნი

1. მიხეილ დავითის ძე ნიჟარაძე (1) – ცხელებით
2. გოგა გეგის ძე ჩანქსელიანის მეუღლე ბერდუხ (46) – ცხელება-ხველებით
3. გიორგი კახბერის ძე ლვაჩლიანი (21) – ზურგზე მაზოლისგან.

მღვდელი: გიორგი ნიჟარაძე
მედავითნე: დავით ასათიანი.

1904

დაბადებულნი

მიმკმელი

1. ივანე დოდას ძე ჩანქსელიანი – ბექა კაკრიაშვილის ძე ნიკოლოზ

2. აგრადინა გიორგის ას. ჩანქსელიანი – დიდა ჩანქსელიანის ას. ნატალია
3. ალექსანდრე ბექას ძე ჩანქსელიანი –თაისავ გეგის ძე ჩანქსელიანი
4. იოსებ გაბრიელის ძე ხაჭვანი – გოგა ბექას ძე რატიანი
5. ქეთევან დავითის ას. ღვაჩლიანი – მარიხ ნასყიდა ჭელიძის მეუღლე.
6. ნოე ნინას ძე ჩარკვიანი – ბეზა გეგის ძე ნიჟარაძე
7. ვარვარა გიორგის ას. რატიანი – გიორგი შიოს ძის ნიჟარაძის ას.
8. ქეთევან სიმონის ას. ღვაჩლიანი – გეგი ჩანქსელიანის მეუღლე მანო
9. ალექსანდრე გუას ძე ნიჟარაძე – სუმა ნინას ძე ნიჟარაძე
10. ალექსანდრე გიორგის ძე ნიჟარაძე – ნიკოლოზ ბექას ძე კაკრიაშვილი
11. გრიგორი გუვას ძე ჩანქსელიანი – გრიგორ ჭიტას ძე კორზაია (ბოგრეში)
12. ბარბარე ავეგულის ას. ნიჟარაძე – ქალდან ნიჟარაძის მეუღლე სალომე გეგი რატიანის ას.
13. პლატონ დავითის ძე კაკრიაშვილი – გეგი ნასყიდას ძე ჩანქსელიანი
14. მინადორა ვასილის ას. ნიჟარაძე – გეგი ლომის ძე ნიჟარაძის მეუღლე დიო ბაბის ას.
15. სერაპიონ გუას ძე ჩანქსელიანი – გეგი გოგას ძე ჭელიძე.
16. ეფემია სიმონის ას. ხაჭუანი – გეგი რატიანის ქვრივი თათო ჩოფას ას.
17. ვარვარა გიორგის ას. კაკრიაშვილი – ტატი ღვაჩლიანის მეუღლე მარიამ გეგის ას.
18. აგრადინა ალექსის ას. ნიჟარაძე – მედავითნის დავით ასათიანის მეუღლე ქეთევან
19. დესპინა გუას ას. ჭელიძე – დიდა ყამბულათის ძის მეუღლე მანო შიოს ას.
20. კონსტანტინე გიორგის ძე რატიანი – გუა ილარიონის ძე ნიჟარაძე

ჯვარდანერლინი

1. აკაკი ნინის ძე ნიჟარაძე (26) – თაზი ჯოხაძის ას. ტერეზია (ხალდე). თავდებნი სასიძოს: გეგი ბექას ძე ნიჟარაძე, მაზი ნასყიდას ძე ჩანქსელიანი. სასძლოს: აბრამ ესპანდის ძე ჯოხაძე, ზურაბ გეგის ძე ჩოფლიანი.

2. ანდრია თაფუს ძე ხაბულიანი (ჩოლოური) (33) – ეფემია გიორგის ას. (19) თავდებნი სასიძოს: გეგი შიოს ძე ნიჟარაძე, სიმონ დიდას ძე დავითულიანი. სასძლოს: დიმიტრი ჩართველანის ძე ზერვიანი, მასნავლებელი მიხეილ ნიჟარაძე.

3. სპირიდონ თაისავის ძე ღვაჩლიანი (18) – დიდა ჩანქსელიანის ას. მარიამ (18). თავდებნი სასიძოს: გეგი ნასყიდას ძე ჩანქსელიანი. ბეზა გეგის ძე ნიჟარაძე. სასძლოს: მაზი ჩანქსელიანი, გიორგი მარგველანის ძე მარგველანი.

4. აზნაური სამსონ ბაგრატის ძე ახვლედიანი (26) – მღვდლის გიორგი ნიჟარაძის ას. ქეთევან (17). თავდებნი სასიძოს: გეგი ბექის ძე ნიჟარაძე (რადგან მან წერა არ იცის მის მაგიერ და ჩემი მხრითაც ხელს ვანერ ალექსი ნიჟარაძე), მედავითნე ფორფორ ჩხეტიანი და ალექსი ნიჟარაძე.

მღვდელი: სპირიდონ კანდელაკი
მედავითნე: დავით ასათიანი

5. ანდრია გეგის ძე ჩანქსელიანი (27) – ბეზა ნიჟარაძის ას. მარიამ (19). თავდებნი სასიძოს: ნასყიდა ჭელიძე, გუა ჭელიძე. სასძლოს: ნესტორ გეგისძე, ალექსი გეგისძე ნიჟარაძეები.

6. სპირიდონ ბეზას ძე ნიჟარაძე (20) – ავეგულ ნიჟარაძის ას. მარიამ (18). თავდებნი სასიძოს: გეგი ბექის ძე, გოგა გიერგის ძე ნიჟარაძეები. სასძლოს: კოსტა ნასყიდას ძე, ალექსი გეგის ძე ნიჟარაძეები.

7. იასონ ტატის ძე ღვაჩლიანი (16) – გეგი გოგას ძის ას. ელისაბედ. თავდებნი სასიძოს: გუა გიორგის ძე ჩანქსელიანი ბეზა გეგის ძე ჭელიძე. სასძლოს: გიორგი გიერგის ძე რატიანი, ალექსი გეგის ძე ნიჟარაძე.

8. ტარასი ნასყიდას ძე კაკრიაშვილი (19) – გიერგ ნადიდასძის ას. სალომე (18). თავდებნი სასიძოს: გეგი ბექის ძე, სპირიდონ ბეზას ძე ნიჟარაძეები. სასძლოს: კოსტა ნასყიდას ძე, ნესტორ გეგის ძე ნიჟარაძეები.

გარდაცვალებულნი

1. გეგი ჩანქსელიანის მუღლე მარიხი (53) – ცხელება-ხველებით.

2. ბება გეგის ძე ჩანქსელიანი (49) – ცხელეზა- ხველებით (მაცხოვრის ეკ.)
3. გიორგი გეგის ძე ჩანქსელიანი – (76) მოხუცებულობით.
4. ბექა გიორგის ძე კაკრიაშვილი (50) – ციებ-ცხელეებით.
5. გიორგ გოგას ძე ნიჟარაძე (80) – მოხუცებულობით.
6. კახბერ გეგის ძე ბეშიძე (80) მოხუცებულობით.
7. ნიკოლოზ გეგის ძე ჩარკვიანი (8) – ცხელეებით.
8. ერეკლე დიდას ძე ჩანქსელიანი (4) – ცხელეებით
9. მიხე ნინის ძე კაკრიაშვილი (60) – ცხელეებით
10. ეფემია სიმონ ბადისძის ხაჭუნის ას. (1) – ცხელეებით
11. ნინი გეგის ძე ჩარკვიანი (88) – მოხუცებულობით.
12. გოგა ბიტას ძე დავითულიანი – 61 – პურის ჭამაში მოკვდა.
13. მიქელ ლომის ძე ნიჟარაძე (37) – შვავმა დააბრჩო.

მღვდელი: გიორგი ნიჟარაძე
მედავითნე: დავით ასათიანი
ბლალოჩინი: ბესარიონ ნიჟარაძე

1905

დაბადებულნი

მიმქმელი (ნათლია)

1. სალომე ანდრიას ას. დავითულიანი – საბედ გეგის ნიჟარაძის ას.
2. პლატონ დავითის ძე ლვარლიანი – დავით გიორგის ძე ჩანქსელიანი
3. ტარასი გეგის ძე კაკრიაშვილი – ივანე გუვას ძე ჩანქსელიანი
4. ტასია სიმონის ას. ნიჟარაძე – გეგი ნიჟარაძის მეუღლე ხვაში.
5. ლევან ქალდანის ძე ნიჟარაძე – ტარასი ნადიდას ძე ნიჟარაძე
6. ვარვარა გიორგის ას. კაკრიაშვილი – საბედ- გუვა ჭელიძის მეუღლე
7. მარიამ გიორგის ას. ნიჟარაძე – მარიამ ბექა ნიჟარაძის ას.
8. სერაპიონ ბებას ძე ნიჟარაძე – სოლომან გოგას ძე ნიჟარაძე
9. აგრაფინა ბექას ას. ნიჟარაძე – ხვაში გეგი ნიჟარაძის მეუღლე
10. მოსე გიორგის ძე ნიჟარაძე – დიდა ყამბულათის ძე ჩანქსელიანი
11. დავით ნიკოლოზის ძე კაკრიაშვილი – თედორე გოგას ძე ნიჟარაძე
12. არტემი იოსების ძე ლვარლიანი – გოგა გეგის ძე ლვარლიანი
13. ნინა სამსონის ას. ახვლედიანი – ოლლა ნიკოლოზის ას. ყიფინი
14. მართა გუვას ას. ჭელიძე – გიო ჭელიძის მეუღლე მარიამ
15. პარმენი სპირიდონის ძე ლვარლიანი – გუა გოროს ძე ნიჟარაძე
16. აბრამ გეგის ძე ასათიანი – გეგი ნინას ძე ჩარკვიანი
17. აგრაფინა ქალდანის ას. ნიჟარაძე – მარინო სუმა ნიჟარაძის მეუღლე
18. იოსებ სიმონის ძე კაკრიაშვილი – ივანე ბულას ძე გასვიანი
19. კოსტანტინე სპირიდონის ძე ნიჟარაძე – ნიკოლოზ ბექას ძე კაკრიაშვილი
20. ანასტასია კახბერის ას. ჩანქსელიანი – გეგი ჩანქსელიანის მეუღლე მარიამ.
21. გიორგი ლევანის ძე ნიჟარაძე – აბშა გუას ძე ჩანქსელიანი

მღვდელი: გიორგი ნიჟარაძე
მედავითნე: დავით ასათიანი

1906

დაბადებულნი

მიმქმელი (ნათლია)

1. გერმანე მიხეს ძე (მასნავლებელი) ნიჟარაძე – ბლალოჩინი სვ. ეკ. ბესარიონ ნიჟარაძე
2. ქეთევან სიმონის ას. ხაჭვანი – გეგი რატიანის ქვრივი მანი
3. იულიანი გუვას ძე ლვარლიანი – ალექსი გეგის ძე ჭელიძე
4. მატრონა გუას ას. ჩანქსელიანი – მაქა მაზი ჩანქსელიანის მეუღლა
5. თეკლე გორგის ას. ბეშიძე – მარიამ დავით რატიანის მეუღლე
6. ბაბილინა ანტონის ძე კაკრიაშვილი – დიო გუას ას. ნიჟარაძის მეუღლე
7. სიმონ ქოჩქიანის ძე – რონთულ ბექის ძე ხერგვიანი

8. დაჯი გიორგის ას. კაკრიაშვილი – კოსტა ნასყიდას ძე ნიჟარაძე
9. ბესარიონ გიორგის ძე კაკრიაშვილი – კოსტა ნასყიდას ძე ნიჟარაძე
10. გერმანე გიორგის ძე ჩანქსელიანი – დიდა ჩანქსელიანი
11. ზაქარია სიმონის ძე ნიჟარაძე – ტარასი გეგის ძე ნიჟარაძე
12. ანნა გეგის ას. ნიჟარაძე – გეგი ასათიანის მეუღლე მარიამ
13. სოლომან დავითის ძე ნიჟარაძე – გიერგ ნადიდას ძე ჭელიძე
14. პარმენ გიორგის ძე ნიჟარაძე – სიმონ ბადის ძე ხაჭვანი
15. მარიამ ბესარიონის ას. ნიჟარაძე – გიორგი ნიჟარაძის ას. ვალენტინა
16. მარიამ ტატის ას. ღვაწლიანი – თაზი ღვაწლიანის ას. დაჯი
17. ზაქარია გოგას ძე ღვაწლიანი – ნესტორ კახბერ ღვაწლიანის ძე
18. ნატალია დავითის ას. დავითულიანი – სუმა ნიჟარაძის ას. ელენე
19. ალექსანდრე დავითის ძე ჩარკვიანი – თედორე გოგას ძე ნიჟარაძე
20. ერმილე ნესტორის ძე კაკრიაშვილი – ნადიდა ბემუქუნის ძე ჩარკვიანი
21. ალექსანდრე სიმონის ძე ღვაწლიანი – ნიკოლოზ ბექას ძე კაკრიაშვილი

ჯვარდანერილნი

1. კოსტა გეგის ძე ნიჟარაძე (28) – სალომე გიორგი ნიჟარაძის ას. (25). თავდებნი სასიძოს: გუა ბექას ძე, გიორგი გოგას ძე ნიჟარაძეები. სასძლოს: ავგულ დიდას ძე გიორგი ნასყიდას ძე ნიჟარაძეები.
2. სპირიდონ გეგის ძე ასათიანი (17) – გიერგ ჩარქსელიანის ას. ვარვარა (21). თავდებნი სასიძოს: თაზი გიოს ძე ღვაწლიანი, მაზი ჩარქსელიანი., სასძლოს: გიორგი ლომის ძე ნიჟარაძე, ანტონ მიხეც ძე კაკრიაშვილი.
3. ალექსი ნინას ძე ნიჟარაძე (19) – სუმა ჩარკვიანის ას. იუსტინა (19). თავდებნი სასიძოს: გიორგი კახბერის ძე ბეშიძე, ვასილ გიორგის ძე რატიანი. სასძლოს: ნინა გეგის ძე, გეგი ნინას ძე ჩარკვიანები.
4. იოსებ გეგის ძე ჭელიძე (16) – გოგინო გასვიანის ას. ანნა (17). თავდებნი სასიძოს: გუვა გოროს ძე ნიჟარაძე, მელიტონ გიერგის ძე ჭელიძე. სასძლოს: მიხეილ ნინის ძე, ნიჟარაძე, სიმონ გიორგის ძე ჭელიძე.
5. გუვა ილარიონის ძე ნიჟარაძე (30) – დიდა ჩანქსელიანის ას. ნატალია (18). თავდებნი სასიძოს: გოვა გოგას ძე ნიჟარაძე, მასწავლებელი: გრიგოლ ჟუღელი. სასძლოს: ლუკა კვირიას ძე ჯანხოთელი, კოსტა გეგის ძე ნიჟარაძე.
6. სიმონ დიდას ძე დავითულიანი (49) – ლომი ნიჟარაძის ას. მარიამ (30) თავდებნი სასიძოს: გეგი ბექის ძე ნიჟარაძე, მიხეილ ნინის ძე ნიჟარაძე. სასძლოს: გუვა ბექას ძე ნიჟარაძე, ვასილ ლომის ძე დავითულიანი.

გარდაცვალებულნი

1. გიორგი სიმონის ძე ნიჟარაძე (13) – იარალით
2. მარიამ გიორგი კაკრიაშვილის მეუღლა (26) გულის ტკვილით.
3. გეგი ნადიდას ძე კაკრიაშვილი (86) – მოხუცებულობით.
4. მარის დიდა ჭელიძის მეუღლე (82) – მოხუცებულობით.
5. დავით გოგას ძე დავითულიანი (38) – ცხელებით.
6. მაქა დიდა ჩარკვიანის მეუღლე (62) – ცხელებით.
7. ანდრია გეგის ძე ჩანქსელიანი – (25) – ხველებით.
8. დიდა ნასყიდას ძე ნიჟარაძე (70) – მოხუცებულობით.

მღვდელი: გიორგი ნიჟარაძე
მედავითნე: მიხეილ ნიჟარაძე

19075.

დაბადებულნი

მიმქმელი (ნათლია)

1. პავლე გიორგის ძე რატიანი – სიმონ დიდას ძე დავითულიანი

2. გრიგორი კოსტანტინეს ძე ნიჭარაძე – გიორგი დიდას ძე რატიანი
3. სარდიონ გიორგის ძე ჩანქსელიანი – იოსებ თაზის ძე ღვაჩლიანი
4. ნინა ბესარიონის ძე ჭელიძე – გიორგი კაკრიაშვილის მეუღლე მარიამ ბადრის ას.
5. ილარიონ გიორგის ძე ნიჭარაძე – თავადი სასო ოთარის ძე გარდაფხაძე
6. ევგენი ეგნატეს ძე რატიანი – თედორე გოგას ძე ნიჭარაძე

მღვდელი: აფეს ჩაჩხიანი
მედავითნე: ეპიფანიე გოლეტიანი

7. სარრა ლუკას ას. ჯანხოთელი – გიორგი ნიჭარაძე
 8. მართა ვასილის ას. ჩანქსელიანი – გეგი გეგის ძე ასათიანის მეუღლე მარიამ ლომის ას.
- მღვდელი: გიორგი ნიჭარაძე
სტაროსტა: ალექსი ნიჭარაძე

ჯვარდანერილნი

1. ნასყიდა გიორგის ძე ნიჭარაძე (47) – შეხზა გუჯეჯიანის ას. მარიამ (32) მეორე ქორნიები. თავდებნი სასიძოს: გეგი ბექინს ძე, გეგი ბექას ძე ნიჭარაძეები. სასძლოს: ნიკოლოზ ბექას ძე კაკრიაშვილი, დავით გეგის ძე ნიჭარაძე.
2. ნესტორ ვაუს ძე ჩანქსელიანი (23) – გიორგი ჯოხაძის ას. ანუკ (16). თავდებნი სასიძოს: გეგი ნასყიდას ძე ჩანქსელიანი, ტარასი ნადიდას ძე ნიჭარაძე. სასძლოს: ვასილ ბულას ძე, ივანე ბულას ძე ვასვიანები.
3. ბესარიონ ლომის ძე ნიჭარაძე (24) – ნინი ნიჭარაძის ას. თეკლე (21). თავდებნი სასიძოს: აგვულ დიდას ძე, თედორე გოგას ძე ნიჭარაძეები. სასძლოს: ნასყიდა გოგას ძე, გუა ილარიონის ძე ნიჭარაძეები.

მღვდელი: გიორგი ნიჭარაძე
მედავითნე: ილია კვებლაძე

გარდაცვალებულნი

1. ნასყიდა ნიჭარაძის მეუღლე მარიხი ქაის ას. (45) – ხველებით
2. გიორგი ნინის ძის ძე პავლე ნიჭარაძე – ხველებით
3. ბაბლინი ანტონ მიხეს ძის კაკრიაშვილის ას. (3) ხველებით
4. ხვაში გეგი ვაუს ძის ჩანქსელიანის მეუღლე (65) – ხველებით.
5. მასწავლებელ მიხეილ ნიჭარაძის ას. ნადეჟდა (3) ხველებისაგან.
6. გიო ბექას ძე რატიანი (65) – ხველებისაგან
7. ბესარიონ ლევანის ძე ნიჭარაძე (9) – ხველებისაგან
8. მარიხ გოგა რატიანის მეუღლე (56) – ხველებისაგან.
9. მარიამ სპირდონ ნიჭარაძის მეუღლე (23) ხველებისაგან.
10. მარიხ გეგი ჩანქსელიანის მეუღლე (70) ხველებისაგან.
11. ირინე ბეზა ნიჭარაძის ას. (8) ხველებისაგან.
12. არტემ იოსებ ღვაჩლიანის ძე (2) ხველებისაგან.
13. ელისაბედ ტატი ღვაჩლიანის ას. (2) ხველებისაგან.
14. ივლიანე გუა ღვალჩიანის ძე (2) ხველებისაგან
15. ბექა კახბურის ძე ნიჭარაძე (43) ხველებისაგან
16. დუზა გიერგ ნიჭარაძის მეუღლე (82) მოხუცებულობით.
17. მარიამ გოგა ჭელიძის ქვრივი (86) მოხუცებულობით.
18. დულმაზ გეგი ბეშქიძის ქვრივი (87) მოხუცებულობით.
19. ანდრია დიდას ძე ჭელიძე (67) – ხველება-ცხელებით

მღვდელი: გიორგი ნიჭარაძე
პრისტავი: ალექსი ნიჭარაძე
ბლალოჩინი: ბესარიონ ნიჭარაძე

დაბადებულნი მიმქმელი (ნათლია)

1. ალექსანდრე მიხეილის ძე (მასწავლებელი) ნიჟარაძე – გიორგი ლომის ძე, დავით გეგისძე ნიჟარაძეები.
2. ეკატერინე გუას ას. ნიჟარაძე – ნასყიდა ნიჟარაძის მეუღლე მარიამ შუხუას ას.
3. არჩილ ნინას ძე ჩანქსელიანი – თაისავ გეგის ძე ჩანქსელიანი
4. გრიგოლ დავითის ძე კაკრიაშვილი – ნინა გეგის ძე ჩანქსელიანი
5. ანასტასია გიორგის ას. კაკრიაშვილი – ნადიდა ჩარკვიანის მეუღლე მანო გოგას ას.
6. სარდიონ სიმონის ძე დავითულიანი – სიმონ ბადის ძე ხაჭვანი
7. სარა ანტონის ას. კაკრიაშვილი – გუა გიერგის ძის მეუღლა დიდ გუას ას.
8. ბარბარე იასონის ას. ღვაჩლიანი – მაზი ნასყიდაძის მეუღლე მაქა ნიჟარაძე
9. ვარვარ იესების ას. ღვაჩლიანი – მაზი ნასყიდაძის მეუღლე მაქა ნიჟარაძე
10. ელისაბედ გუვას ას. ღვაჩლიანი – ლევან გეგის ძე ნიჟარაძის მეუღლე დიო გეგის ას.
11. მალაქია დავითის ძე ჩარკვიანი – ვასილ ლომის ძე დავითულიანი
12. ესტატე სიმონის ძე ჩანქსელიანი – პესარიონ გეგის ძე ჭელიძე
13. ბიძინა სპირდონის ას. ღვაჩლიანი – ნიკოლოზ ბექას ძე კაკრიაშვილი
14. პელაგია ნასყიდას ას. ნიჟარაძე – გიორგი მღვდლის მეუღლა იოლან ნიკოლოზის ას.
15. ქეთევან გეგის ას. კაკრიაშვილი – გუა გიორგის ძის მეუღლა ეკატერინა თაბის ას.
16. კონტრატე ანტონის ძე ჭელიძე – მასწავლებელი – მიხეილ გიორგის ძე ნიჟარაძე
17. მაკრინე ალექსის ას. ნიჟარაძე – ბეზა ნიჟარაძის ასული მელიკი
18. ნინა ქალდანის ას. ჩანქსელიანი – გოგა გუას ძე ჩანქსელიანის მეუღლე მარიხ გოგას ას.
19. ვლადიმერ გიორგის ძე ნიჟარაძე – ისლამ მეფსას ძე ხარზიანი (ვიჩნაში)
20. ზინობია სიმონის ას. ჭელიძე – ელისაბედ გეგის ას. ჩანქსელიანი
21. ეკატერინე გიორგის ას. ნიჟარაძე – მღვდ. გიორგი ნიჟარაძის ას. ვალენტინა.

ჯვარდანერილნი

1. სიმონ ნასყიდას ძე ნიჟარაძე (21) – გეგი ნინისძის ჩარკვიანის ას. მარიმ. თავდებნი სასიძოს: გოგა ბექას ძე რატიანი, ილარიონ ბეზას ძე ნიჟარაძე. სასძლოს: ნინა გეგისძე, სიმონ სუზას ძე ჩარკვიანები.
2. გიორგი გიერგის ძე კაკრიაშვილი (45) – ნინა ჩარქსელიანის ას. მარიამ (36). თავდებნი სასიძოს: მაზი ჩარქსელიანი, თაისავ ღვაჩლიანი. სასძლოს: გოგა გუასძე ჩანქსელიანი, სიმონ გიორგის ძე ჭელიძე.
3. დავით გიერგის ძე ნიჟარაძე (26) გოგა ჩარქსელიანის ას. მარიამ (15). თავდებნი სასიძოს: პესარიონ ლომისძე, ერმანოზ გეგისძე ნიჟარაძეები. სასძლოს: ტარასი ნადიდას ძე, ნესტორ გეგის ძე ნიჟარაძეები.
4. მედავითნე – ილია კვებლიანი (20-იელი) – მღვდლის გიორგის ას. ზინობია (18). თავდებნი სასიძოს: მარშან გეგის ძე მარგველანი, გიგო ბიტის ძე კვებლიანი. სასძლოს: მასწავლებელი პლატონ ივანეს ძე დავითულიანი, გიორგი ხარძიანი.

გარდაცვალებულნი

1. სიმონ ბაბის ძე ნიჟარაძე (35) – ცხელება-ხველებისგან.
2. ნინი ოსის ძე ჩარკვიანის მეუღლე მანია ჯახუს ას. (80) – მოხუცებულობით.
3. ალექსი გეგის ძე ჭელიძე (32) – ხველება ცხელებისაგან.
4. ნინა ჩანქსელიანის ას. ირინა (14) – წყალში დაიხრჩო.
5. პესარიონ გეგის ძე ჭელიძე (28) – ცხელებისაგან.
6. ერასტი გიოს ძე ჭელიძე (58) ცხელებისგან.
7. სვიმონ ჩანქსელიანის ძე ესტატე (1) ცხელება.
8. გუა თაბუს ძის მეუღლე სალომე გეგის ას. (32) ცხელებისაგან.
9. ნადიდა ჭელიძის მეუღლე ანა ნასყიდას ას. ცხელებისაგან.

10. გიორგის ძე გერმანე ჩარქსელიანი (1) – ყელის ტკივილით.
 11. დიმიტრი გოგას ძის მეუღლა ალათი გეგის ას. ჩანქსელიანი (27) – უცნაურად ქრონიკის გამო.
 12. გოგა გეგისძის მეუღლა მარბ ზურაბის ას. (81) – მოხუცებულობით.
 13. გიერგ ჭელიძე (65) – ცხელებისაგან.
 14. ნადიდას მეუღლე ანნა ჭელიძე (52) – ცხელებისაგან (ღვთმშ. ეკლსიაში)
- მღვდელი: გიორგი ნიჭარაძე
მედავითნე: ილია კვებლიანი

1909

დაბადებულნი

მიმქმელი (ნათლია)

1. ვარლამ გუას ძე ჩარქსელიანი – იოსებ გეგის ძე ჭელიძე
2. ილია იევაკის ძე ნიჭარაძე – ბება ბებას ძე ნიჭარაძე.
3. მართა დავითის ას. ჩარქვიანი – გიორგი ნიჭარაძის ქვრივი დოღმაზ
4. ელისაბედ სიმონის ას. ხაჭვანი – პართენ ვაუსძე ჩარქსელიანის მეუღლე მარიამ გიორგის ას.
5. ილია გიორგის ძე ჭელიძე – გიორგი სიმონის ძე ჭელიძეს მეუღლე დიო ჩარქსელიანი.
6. რაფიელი კოსტას ძე ნიჭარაძე – გურმაზ ბექას ძე გასვიანი
7. ივდიუ დავითის ას. ლვარლიანი – სპირიდონ გეგის ძე ასათიანის მეუღლე ვარვარე გიერგის ას.
8. სალომე კოსტას ას. ნიჭარაძე – პეტრე სუმას ძე ნიჭარაძის მეუღლა ელისა ბაბის ას.
9. ოლა სიმონის ას. ნიჭარაძე – სარა გიორგი ნიჭარაძის ას.
10. ნარიმან გეგის ძე ნიჭარაძე – იოსებ გურმაჩის ძე გიგლეშიათი (წვირმი)
11. კალისტრატე პართენის ძე ჩანქსელიანი – თედორე გოგას ძე ნიჭარაძე
12. ავრაფინა დავითის ას. ნიჭარაძე – მარბ გოგა ნიჭარაძის მეუღლე // სოფ. ტვიშში მცხოვრებ აზნაურ სამსონ ახვლედიანის მეუღლე ქეთევან გიორგის ას.
13. ერასტი გიორგის ძე კაკრიაშვილი – დავით გიერგის ძე ჩარქსელიანი
14. პელაგია ალექსის ას. ნიჭარაძე – გიორგი ნიჭარაძის ქვრივი
15. ვარვარა გიორგის ას. ჩარქსელიანი – თაზი გიოს ძე ჭელიძის მეუღლე დაჯი
16. მიხაილ ლევანის ძე ნიჭარაძე – გოგა გუას ძე ჩარქსელიანი

ჯვარდანერლინი

1. ივანე ლომის ძე ნიჭარაძე (25) – მარიამ ბებას ას. ნიჭარაძე (22). თავდებნი სასიძოს: გიორგი თაისავის ძე, სამსონ გეგის ძე ნიჭარაძეები. სასძლოს:
2. გრამიტონ თაზის ძე რატიანი (22) – მარიამ ნასყიდას ას. კაკრიაშვილი (42). თავდებნი სასიძოს: გიორგი ბექას ძე, გიორგი გიერგის ძე კაკრიაშვილები. სასძლოს: გეგი ბექნის ძე ნიჭარაძე, დავით ნინის ძე ჩარქვიანი.
3. სიმონ სუმას ძე ჩარქვიანი (20) – ზინობია გიორგი ნიჭარაძის ას. (15). თავდებნი სასიძოს: სიმონ ნასყიდას ძე ნიჭარაძე, გიორგი ბექას ძე კაკრიაშვილი. სასძლოს: ვასილ ლომის ძე დავითულიანი, ალექსი ნინას ძე ნიჭარაძე.
4. ნესტორ კახბერის ძე ლვარლიანი (22) – ქეთევან ბება ჩარქსელიანის ას. (17). თავდებნი სასიძოს: გიორგი გიერგის ძე კაკრიაშვილი, იესებ თაბუს ძე ლვარლიანი. სასძლოს: თაისავ გეგის ძე ლვარლიანი, ივანე გეგის ძე ჩარქსელიანი
5. ვასილ გიოს ძე რატიანი (25) – სალომე გეგი ჭელიძის ას. (15). თავდებნი სასიძოს: სიმონ ნასყიდას ძე ნიჭარაძე, გიორგი ბექას ძე კაკრიაშვილი. სასძლოს: ვასილ ლომისძე დავითულიანი, გიორგი ზადის ძე ხაჭვანი.
6. სოლომან გეგის ძე რატიანი (17) – ალათი ნინი ნიჭარაძის ას. თავდებნი სასიძოს: ვასილ ლომის ძე დავითულიანი. ბესარიონ გიერგის ძე ნიჭარაძე. სასძლოს: ტატი თაბუს ძე ლვარლიანი, ვასილ გიორგის ძე რატიანი.

7. ანტონ გოგას ძე ნიფარაძე (21) – ელისაბედ ნასყიდას ასული (22). თავდებნი სასიძოს: სპირიდონ ბებას ძე, სოლომან გოგას ძე ნიფარაძეები. სასძლოს: ბება ბუტას ძე, გიორგი დროშას ძე ნიფარაძეები.

8. სიმონ გეგის ძე ჩარქსელიანი (20) – ვალენტინა გიორგის ას. ნიფარაძე (20). თავდებნი სასიძოს: გუა გოგას ძე ჭელიძე, კახბერ ბუენას ძე ლვაჩლიანი. სასძლოს: სოლომან გოგას ძე, ნესტორ გეგის ძე ნიფარაძეები.

9. გიორგი სიმონის ძე ჭელიძე (20) – ქეთევან გუა ჩარქსელიანის ას. (14). თავდებნი სასიძოს: დიდა ჩარქსელიანი, იოსებ ლვაჩლიანი. სასძლოს: სიმონ გეგის ძე ჩარქსელიანი, სოლომან გოგას ძე ნიფარაძე.

10. სვიმონ დიდას ძე ჩარქსელიანი (18) – ელისაბედ გეგის ას. ჩარქსელიანი (19). თავდებნი სასიძოს: სოლომან გოგასძე, კოსტა სუმას ძე ნიფარაძეები. სასძლოს: დავით ჩარქსელიანი.

11. იოსებ თედორეს ძე ნიფარაძე (17) – მარიამ გუა ნიფარაძის ას. (17). თავდებნი სასიძოს: გუა ბექას ძე ბესარიონ ლომის ძე ნიფარაძეები. სასძლოს: დიდა ყამბულათის ძე ჩარქსელიანი.

12. გრამიტონ ნინას ძე ჩარქსელიანი (20) – ფუმია გიორგი ჭელიძის ას. თავდებნი სასიძოს: სვიმონ ვიერგის ძე კაკრიაშვილი, ქალდან გიოსძე ჩარქსელიანი, საძლოს: გეგი ლომის ძე ნიფარაძე, დავით გიორგის ძე კაკრიაშვილი.

13. ივანე გუას ძე ნიფარაძე (24) – ნინა სუმას ძე ნიფარაძის ას. მარიამ (15). თავდებნი სასიძოს: ალექსი გეგისძე ნიფარაძე, ივანე გეგისძე ჩარქსელიანი. სასძლოს: სიმონ დიდას ძე დავითულიანი, კოსტა გეგისძე ნიფარაძე.

14. სიმონ გუას ძე ნიფარაძე (23) – გოგა თაისავის ძე ნიფარაძე (16). თავდებნი სასიძოს: კოსტა ნასყიდას ძე ნიფარაძე, იევაკ გიორგის ძე ნიფარაძე. სასძლოს: გოგა გოგას ძე ნიფარაძე, გიორგი გიორგის ძე რატიანი.

15. იევაკიმე გეგისძე ჭელიძე (21) – ელისაბედ გოგა გუას ძე ჭელიძის ას. (19). თავდებნი სასიძოს: გეგი ჩარქსელიანი, გუა ჭელიძე. სასძლოს: ნადიდა ჩარკვიანი, გიორგი გაუს ძე ნიფარაძე.

16. ბაგრატ მიხეს ძე კაკრიაშვილი – (26) – ელისაბედ გეგის ას. ჭელიძე (16). თავდებნი სასიძოს: გიორგი კახბერის ძე ბეშიძე, გიორგი ლომის ძე ნიფარაძე სასძლოს: დიდა ჩარქსელიანი, აბრამ ესპანდის ძე ვასვიანი.

გარდაცვალებულნი.

1. გეგი ბექას ძე ნიფარაძე (57) ხველევა ცხელება
2. ბიძინა სპირიდონის ძე ლვაჩლიანი (1) – ხველებით
3. ქალდან ბექის ძის მეუღლე სალომე გეგის ას. ხველებით
4. ხვაში თაისავ ნიფარაძის გაუს ას. (90) მოხუცებულობით.
5. გეგი გოგას ძე ჭელიძე (65) – მოხუცებულობით.
6. გიორგი გუას ძე კაკრიაშვილი (50) კუჭის ტკივილით
7. ბექა ბაბის ძის მეუღლე მარიხი გუა ნიფარაძის ას. (43) – ცხელებით
8. ბექა ბებას ძის მეუღლე თეთო გუვას ას. (70) – მოხუცებულობით.
9. ხვაში ანდრია ჩარქსელიანის ქვრივი (67) მოხუცებულობით.
10. ანტონ მიხეს ძე კაკრიაშვილი (24) – ცხელებით.
11. მარიამ გრამიტონ რატიანის მეუღლე (40) ცხელებით
12. პავლე გოგას ძე რატიანი

მღვდელი: გიორგი ნიფარაძე
მედავითნე: ილია კვებლიანი

1910

დაბადებულნი

მიმქმელი (ნათლია)

1. კოსტანტინე ვასილის ძე – გიორგი მაზის ძე ჩარქსელიანი
2. ევგენ დავითის ძე ჩარქსელიანი – იასონ ტატის ძე ჩარქსელიანი
3. ნატალია სპირიდონის ას. ლვაჩლიანი – მარიამ, ქვრივი გიორგი კაკრიაშვილისა
4. ვალენტინ ნესტორის ას. კაკრიაშვილი – გუა გუას ძის მეუღლე დიო

5. თამარ ვასილის ას. ჩარქსელიანი – სვიმონ ჩარქსელიანის მეუღლე ვალენტინ გიორგიას ას.
6. მათე ბესარიონის ძე ნიჭარაძე – მედავითნე ილია კვებელიანი (იელი)
7. ვარლამ ვასილის ძე ნიჭარაძე – ვასილ ლომის ძე დავითულიანი
8. ტარასი (ბესარიონ) გიორგის ძე ნიჭარაძე – მასნავლებელი- მიხეილ გიორგის ძე ნიჭარაძე
9. ევგენ სიმონის ძე დავითულიანი – ბესარიონ სიმონის ძე ხაჭვანი
10. თედორე გუას ძე ჭელიძე – დიდა ყამბულათის ძე ჩარქსელიანი
11. ივანე გიორგის ძე ნიჭარაძე – დავით გიორგის ძე ნიჭარაძე
12. ექტაბერინე ანტონის ას. ნიჭარაძე – მარიამ გასვიანი, ქვრივი გიორგის კაკრიაშვილისა.
13. აგრაფინე გუას ას. ნიჭარაძე – გეგი ბუბას ძე ნიჭარაძის მეუღლე მარია ხარზიანი
14. ქეთევან გუას ას. ჩარქსელიანი – გუა გიერგის ძე ჩარქსელიანის მეუღლე ეკატერინე თაზის ას
15. კონტრატე გეგნატეს ძე რატიანი – ნასყიდა გოგას ძე ნიჭარაძე
16. სუსანა სვიმონის ას. ჩარქსელიანი – დავით ჩარქვიანის მეუღლე ელისაბედ ნასყიდას ას.
17. სილოვან ევაკის ძე ნიჭარაძე – გიორგი გუას ძე გასვიანი
18. შალვა გრამიჭონის ძე რატიანი – დავით ნინის ძე ჩარქვიანი
19. ივლითე სვიმონის ას. ღვაჩლიანი – გეგი ნასყიდას ძე ჩარქსელიანის მეუღლე მანო
20. ერეკლე ნინას ძე ჩარქვიანი – გეგი ნინას ძე ჩარქვიანი
21. დარეჯან იევაკის ას. ნიჭარაძე – ანტონ ჭელიძის მეუღლე თეკლე გეგის ას.
22. ნატალია გიორგის ას. ნიჭარაძე – ევაკ გოგას ძე ნიჭარაძის მეუღლე მისლახან ჯახუს ას.
23. ეფრემ გაბრიელის – გუას ძე ნიჭარაძე – იოსებ თაზის ძე ღვაჩლიანი
24. ვარვარე გიორგის ას. ნიჭარაძე – გუა გეგის ძე ნიჭარაძის მეუღლე მანო გუას ას. (ჭიბნიანი)
25. ალექსანდრე იასონის ძე ღვაჩლიანი – ვასილ გიოს ძე რატიანი
26. ელისაბედ ივანეს ას. ნიჭარაძე – დავით ნიჭარაძის მეუღლე მარიამ გუას ას.
27. თამარ გიორგის ას. რატიანი – სიმონ დიდას ძე დავითულიანის მეუღლე მარიამ ლომის ას.
28. ამბაკო ნესტორის ძე ჩარქსელიანი – ზურაბ გეგის ძე ჩოფლიანი (ხალდე).

ჯვარდანერილნი

1. კოსტანტინე სუმას ძე ნიჭარაძე (22) – ქეთევან გიორგი თაისავის ძის ას. ნიჭარაძე (18) თავდებნი სასიძოს: დავით გიორგის ძე კაკრიაშვილი, გუა გეგის ძე ნიჭარაძე. სასძლოს: გეგი ლომის ძე ნიჭარაძე, გიორგი დოდას ძე რატიანი.
2. ნესტორ გეგის ძე ნიჭარაძე (28) – მარიამ თაზი რატიანის ას. (19). თავდებნი სასიძოს: გეგი ლომის ძე ნიჭარაძე, ტარასი ნასყიდას ძე კაკრიაშვილი. სასძლოს: ვასილ გიოს ძე რატიანი, სპირიდონ ბუბას ძე ნიჭარაძე.
3. გრიგოლ ნასყიდას ძე ნიჭარაძე (18) – ვარვარე დიდას ას. ჩარქსელიანი (16). თავდებნი სასიძოს: სპირიდონ ბუბას ძე, ივანე გუას ძე ნიჭარაძეები. სასძლოს: ლევან გეგის ძე ნიჭარაძე, პართენე გუას ძე ჩარქსელიანი
4. ვლადიმერ გიორგის ძე ნიჭარაძე (21) – ვარვარე გიორგი სვიმონის ძე ნიჭარაძის ას. (19). თავდებნი სასიძოს: სპირიდონ ბუბას ძე, კოსდა სუმას ძე ნიჭარაძეები. სასძლოს: მასნავლებელი- გაბრიელ სიმონის ძე ნიჭარაძე, რატიან ანდრიას ძე რატიანი.
5. დავით გიორგის ძე კაკრიაშვილი (31) ელისაბედ ბუბა ჩარქსელიანის ას. (28). თავდებნი სასიძოს: გრიგოლ ნასყიდას ძე კაკრიაშვილი, კახბერ ღვაჩლიანი. სასძლოს: სიმონ ბექას ძე, გუა მემბულათის ძე ჩარქსელიანები.
6. სპირიდონ ბუბას ძე ნიჭარაძე (26) – გიორგი კაკრიაშვილის ქვრივი მარიამ გასვიანი (40) (ხალდე) თავდებნი სასიძოს: გეგი ბექისძე, ანტონ გოგას ძე ნიჭარაძეები. სასძლოს: ზურაბ გეგის ძე, გუა გიორგიძე ჩოფლიანები.

7. იასონ ნინისძე ნიჭარაძე (19) - გიერგ ქალდანის ძის ას. ქრისტინე (19). თავდებნი სასიძოს: გეგი ბეჟნის ძე ნიჭარაძე, მიხეილ ჯანსუხის ძე ქურდიანი. სასძლოს: ბეზა ბაბის ძე ნიჭარაძე, ირაქინე ისლამის ძე მარგველანი.

8. ალექსანდრე ილარიონის ძე ნიჭარაძე (20) - ეფემია გიორგი ჭელიძის ას. (16). თავდებნი სასიძოს: თაისავე ღვანჯიანი, მელიტონ ჭელიძე. სასძლოს: ქალდან გიოს ძე ჩარქსელიანი, ვეკ გეგის ძე ჭელიძე.

გარდაცვალებულინი

1. გიერგ კაკის ძე კაკრიაშვილი (57) - ცხელეზა-ხველეებისაგან.
2. ნასყიდა გიორგის ძე კაკრიაშვილი (57) - ცხელეზა-ხველეებისაგან.
3. გრამიტონ ნინას ძე ჩარქსელიანი (20) - ცხელეზა-ხველეებისაგან.
4. შიო გეგის ძე ნიჭარაძე (63) ცხელეზა-ხველეებისაგან.
5. ალექსი გეგის ძე რატიანი (16) - ცხელეზა-ხველეებისაგან.
6. სვიმონ აფშას ძე ჩარქსელიანი (27) - ცხელეზა-ხველეებისაგან.
7. პაველ გიორგი ძე რატიანი (4) - ცხელეზა-ხველეებისაგან.
8. ალექსანდრე დიდას ძე ჩარქსელიანი (18) - ცხელეზა-ხველეებისაგან.
9. გაუ ყამბულათის ძე ჩარქსელიანი (55) გულის ტკივილისაგან.
10. გოგა ქალდანის ძე ნიჭარაძე (83) - მოხუცებულობისაგან.

მღვდელი: გიორგი ნიჭარაძე
მედავითნე: ილია კვებლიანი

1911

დაბადებულნი მიმქმელი (ნათლია)

1. მაკრინე გაბრიელის ას. ხაჭვანი - გოგა ბექას ძე რატიანი, თედოსი მომის ას. ილარიონ მარგველანის მეუღლე
2. ბესარიონ ნასყიდას ძე ნიჭარაძე - გიორგი მარგველანის ძე მარგველანი
3. ესტატე ივანეს ძე ნიჭარაძე - გოგა ბექას ძე რატიანი
4. რომანოზ გეგის ძე კაკრიაშვილი - გოგა გუას ძე ჩარქსელიანი
5. აბრამ - ბარბალე გიორგის ას. ასათიანის უკანონო შვილი (მუყმერში მცხ.)
6. ეფემია კახბურის ას. ღვანჯიანი - ვეგი ჩარქსელიანის ქვრივი მარიამ გოგას ას.
7. თამარ ვეკის ას. ნიჭარაძე - მღვდელი გიორგი ნიჭარაძის ას. სარრა.
8. ლეონიდ გიორგის ძე ნიჭარაძე - მასწავლებელი. მიხეილ ნიჭარაძე.
9. დავით მელიტონის ძე ჭელიძე - სვიმონ გიერგის ძე კაკრიაშვილი
10. მინადორა - ჩაქაშში მცხ. ნენო გაბრიელის ას. გასვიანის ას. - სალო კვირიას ას. ნინა ნიჭარაძის მეუღლე.
11. ელისაბედ დავითის ას. ჩარკვიანი - გოგა გიერგის ძე ნიჭარაძის მეუღლე
12. ბართლომე დავითის ძე კაკრიაშვილი - სპირიდონ ბეზას ძე ნიჭარაძე
13. ვენედიქტე მასწავლებელ მიხეილ ნიჭარაძის ას. - პრისტავი ეგნატე გაბლიანი
14. ანეტა დავითის ას. ჩარკვიანი - მიხეილ ნიჭარაძის მეუღლე ოღლა ყიფიანი.
15. ნიკოლოზ სიმონის ძე ნიჭარაძე - სოლომან გეგის ძე რატიანი
16. ეკატერინა ტარასის ას. კაკრიაშვილი - პართენ ჩარქსელიანის მეუღლე მარიამ

ჯვარდანერინი

1. რომანოზ გეგის ძე ნიჭარაძე (24) - ელისაბედ ბაბი ნიჭარაძის ას. (24). თავდებნი სასიძოს: გუა გიერგის ძე ნიჭარაძე. გიორგი სიმონის ძე ჭელიძე. სასძლოს: გეგი შიოს ძე გეგი ლომის ძე ნიჭარაძეები.
2. გუა თაბუის ძე ღვანჯიანი - (32) - ალათი ბების ძე ჩარქსელიანი. თავდებნი სასიძოს: გუა გიერგის ძე ჩარქსელიანი, იესებ ღვანჯიანი. სასძლოს : გუა გოჩოს ძე ნიჭარაძე, დიდა გეგის ძე ჩარქსელიანი.

3. გიორგი გეგის ძე ნიჟარაძე (21) – გოგა ბეჟნას ძე ღვაჭლიანის ას. ეფემია. თავდებნი სასიძოს: გრამიტონ გოგას ძე, გეგი ბეჟნის ძე ნიჟარაძეები. სასძლოს: გოგა გეგის ძე ღვაჭლიანი, გუა გოგას ძე ჭელიძე.

გარდაცვალებულნი

1. პეტრე სუმას ძე ნიჟარაძე (28) – ფილტვების ანთებით
2. გიორგი დოდას ძე რატიანი (6 თვის) – ხველებით
3. დიდა გუას ძე ჩარქელიანი (48) – გაციების გამო
4. გიორგი ლომის ძე ნიჟარაძე (36) – ციებისაგან
5. ნესტორ გიორგის ძე კაკრიაშვილი (28) – ანთების გამო
6. ბექა გეგის ძე ჩარქელიანი (49) – ჭლექისა გამო
7. გეგი გოგას ძე კაკრიაშვილი (45) – ცხელებისა გამო
8. ლომი ბუტას ძე დავითულიანი (75) – მოხუცებულობით
9. თუხვარი გიერგის ას. ქვრივი ვიერგ ასათიანისა (64) – მოხუცებულობით
10. ვენედიქტე მიხეილის ძე (2) – ნითელათი.
11. იოსებ გეგის ძე ასათიანი (12) – ცხელებისაგან.
12. ივაკ გოგას ძე ნიჟარაძე (30) – თოფი ჰკრა კაცმა (სოფ. ცენაში მცხოვრები).
13. კოსტა ნასყიდას ძე ნიჟარაძე (30) – ცხელებისაგან.
14. ნატალია დავით დავითულიანის ას. (6) – ცხელებისაგან
15. ქალდან გოგას ძე ნიჟარაძე (45) – ციებ-ცხელებისაგან

მღვდელი: გიორგი ნიჟარაძე
მეღვითნე სამსონ ავალიანი

1912

დაბადებულნი

მიმქმელი (ნათლია)

1. გერმანე სპირიდონის ძე ნიჟარაძე – გაბრიელ (გუა) ილარიონის ძე ნიჟარაძე
2. ანასტასია იესების ას. ღვაჭლიანი – საბედ ლომის ას. ანდრია ჭელიძის მეუღლე
3. იერემია ივანეს ძე ჩარქელიანი – პართენ გუას ძე ჩარქელიანი
4. ესტტე კოსტას ძე ნიჟარაძე – ნასყიდა გეგის ძე ნიჟარაძე
5. ირინე გიორგის ას. რატიანი – დავი გოგას ას. თაისა ნიჟარაძის მეუღლე.
6. გალინა სიმონის ას. ჩარქელიანი (ჭვიბიანი) – ნიკოლოზ ბექას ძე კაკრიაშვილი
7. ნინა ქალდანის ას. ჩარქელიანი – მარიხ გოგას ას. გოგა ჩარქელიანის მეუღლე
8. კლიმენტი მიხეილის ძე (ნინის ძე) ნიჟარაძე (ჩუბიანი) – სიმონ დავითის ძე ღვაჭლიანი
9. პლატონი ვასილის ძე რატიანი – გუა (გაბრიელ) ილარიონის ძე ნიჟარაძე
10. მინადორა ივაკის ას. ჭელიძე – დიო ნასყიდას ას. გუა გუასძის მეუღლე
11. ფილიპე ალექსის ძე ნიჟარაძე – ბექა ბეზას ძე ნიჟარაძე, ოლლა ნიკოლოზის ას. ნიჟარაძისა
12. მარიამ დავითის ას. ნიჟარაძე – მანო აღმაიზის ას. გოგა ნიჟარაძის მეუღლე.
13. ლიდა გრამიტონის ას. რატიანი – მარიამ გეგის ას. სიმონ ხაჭვანის მეუღლე.
14. აკაკი მიხეილის ძე ნიჟარაძე – თავადი ლევან ბექირბის ძე დადუშქელიანი.
15. ლეონტი სოლომონის ძე რატიანი – მამასახლისი – გუა ილარიონის ძე ნიჟარაძე
16. იერემია პართენის ძე ჩარქელიანი – თედორე გოგას ძე ნიჟარაძე

ჯვარდანერილთათვის

1. გრამიტონ თაზის ძე რატიანი (28) – მე-2 ქონ. ბარბაღე გეგის ას. ნიჟარაძე (20). თავდებნი სასიძოს: პართენ ჩარქელიანი, გრიგოლ ნასყიდას ძე ნიჟარაძე. სასძლოს გეგი ბეჟნის ძე ნიჟარაძე, გიორგი დოდას ძე რატიანი.
2. გიორგი ბადის ძე ხაჭვანი (30) – გიორგი ნიჟარაძის ას. ირინე (17 ჟიბიანი). თავდებნი სასიძოს: გუა ნიჟარაძე, იოსებ ჭელიძე. სასძლოს: ანტონ ნიჟარაძე, სიმონ ჩარქელიანი.

3. ალექსი გეგის ძე ჩარკვიანი (20) – გეგი ნიჟარაძის ას. ბაბილინა (17). თავდებნი სასიძოს: გრიგოლ ნასყიდას ძე კაკრიაშვილი, ივანე გუას ძე ნიჟარაძე. სასძლოს: ალექსი ჭელიძე, გიორგი გასვიანი.

4. გრიგოლ ნასყიდას ძე კაკრიაშვილი (20) – სიმონ რატიანის ას. ქრისტინე (19). თავდებნი სასიძოს: გიორგი კაკრიაშვილი, ნესტორ ღვაჩლიანი. სასძლოს: გრიგოლ გოგას ძე რატიანი, გეგი ჩარქსელიანი.

გარდაცვალებულნი

1. თაისაჲ გეგის ძე ნიჟარაძე (80) – მოხუცებულობით.
2. გიორგი დოდას ძე რატიანის ას. ირინე (10) – ხველებით.
3. თეორგ გეგის ძე ღვაჩლიანი (75) – ცხელებისაგან.
4. თობარი გეგის ას. დადუანის ქერივი (85) – მოხუცებულობით.
5. სიმონ გეგის ძე ჩარქსელიანის ას. გალინა (1 თვის) – ხველებით.
6. ბექა კახბერის ძე ნიჟარაძის ას. აგრაფინა (7 წ.) – ცხელებისაგან.
7. ტარასი ნასყიდას ძის კაკრიაშვილის მეულე სალომია გიერგის ას. (20) – ცხელების გამო.
8. ნასყიდა გეგის ძე ნიჟარაძე (70) – ციებ-ცხელება.
9. გიორგი კახბერის ძე ბეშიძე (38) – ცხელების გამო.
10. გიორგი გეგის ძე რატიანი (34) – ცხელების გამო.
11. ესტატ ივანეს ძე ნიჟარაძე – (2) – ხველების გამო.
12. ილარიონ ბეზას ძე ნიჟარაძე (85) – ცხელების გამო.
13. ნესტორ ბექას ძე ნიჟარაძე (29) – ცხელების გამო.
14. გიორგი ნინის ძე ნიჟარაძე (45) – ცხელებისა გამო.
15. გეგი ჩოფას ძე ჭელიძე (75) – ცხელება.
16. გეგი ჭელიძე (60) – ცხელება.
17. გიორგი ბექასძის ას. ეფემია (5) – ხველებისა გამო.
18. გეგი ჭელიძის ქერივი თუხარი გოგას ას. (70) – ცხელებისა გამო.
19. გუა გოგას ძე ჭელიძე (48) – ცხელებისაგან.
20. დავით კაკრიაშვილის ძე შარდენი (4) – ცხელებისა გამო.
21. გოგა მახარობელის ძე ჭელიძე (75) – ცხელება.
22. გეგი გოგას ძე ჭელიძე (42) – ცხელებისა გამო.

მღვდელი: მიხეილ ნიჟარაძე
მედავითენ: სამსონ ავალიანი

1913

დაბადებულნი

მიმქმელი (ნათლია)

1. იერემია ანტონის ძე ნიჟარაძე – გიორგი მაზის ძე ჩარქსელიანი
2. მარიამ გიორგის ას. ჩარქსელიანი – საბედ გეგის ას. სიმონ დიდას ძე ჩარქსელიანის მე-ულლე.
3. გრიგორი ლევანის ძე ნიჟარაძე – გოგა გუას ძე ჩარსქელიანი
4. ლიდია გიორგის ას. ჭელიძე. გუა ჩარქსელიანის მეულლე დიო ნადიდას ას.
5. ავქსენტო დავითის ძე ნიჟარაძე – ნინი ნინას ძე ნიჟარაძე
6. თედორე ეგნატეს ძე რატიანი – ნასყიდა გოგას ძე ნიჟარაძე
7. თამარი ივანეს ას. ნიჟარაძე – ნასყიდა ნიჟარაძის მეულლე მარიამ შუხეზას ას.
8. კოსტანტინე გრამიტონის ძე ნიჟარაძე – გეგი ნინას ძე ჩარკვიანი.
9. ანასტასია ისების ას. ჭელიძე – დავით გოგას ძე კაკრიაშვილი
10. სარრა ალექსის ას. ნიჟარაძე – გიორგი ნიჟარაძის ქერივი მანო მემბულათის ას. (ყიბიანი).
11. მინადორა გიორგის ას. ჩარქსელიანი – კახბერ ბეუნასძის ღვაჩლიანის ას. მარიამი, ნესტორ ღვაჩლიანი.
12. თეოდოსია სიმონის ას. ჩარქსელიანი – დავით კაკრიაშვილის მეულლე მარიამ გეგის ას.

13. მართა დოდას ას. ჩარქსელიანი- ალექსანდრე ჩარქვიანის მეუღლე ბაბლინე გეგის ას.
14. სევერიან გუას ძე ჩარქსელიანი – კონია გეგისძე ქელიძე.
15. ერასტი თედორეს ძე ნიჟარაძე – იასონ ნინის ძე ნიჟარაძე
16. ლიუბოვი სიმონის ას. ხაჭვანი – მიხეილ ნიჟარაძის მეუღლე ოლღა
17. ლეონტი გუას ძე ქელიძე – დიდა ყამბულათის ძე ჩარქსელიანი
18. სევესტიანე ნასყიდას ძე ნიჟარაძე – გიორგი მარგველანის ძე მარგველანი (კალა)
19. აექსენტი ნესტორის ძე ღვაჩლიანი – გურმარ (კალა)
20. ფილიპე ვასილის ძე რატიანი – გუა (გაბრიელ) ილარიონის ძე ნიჟარაძე
21. ანნა კოსტას ას. ნიჟარაძე – ბეზა ბტას ძე ნიჟარაძე (ცენა)
22. ოლღა კოსტას ას. ნიჟარაძე – სუმა ნიჟარაძის მეუღლე მარინო ანდრიას ას.
23. იულიანი ალექსანდრეს ძე ჩარქვიანი – კოსტანტინე კოსტანტინეს ძე გუჯეჯიანი (მას-ნაველებელი)
24. არსენა ივაკის ძე ნიჟარაძე – ალექსი გეგის ძე ნიჟარაძე
25. მართა ვასილის ას. დავითულიანი – მღვდლის – გიორგი ნიჟარაძის ას. სარრა
26. კალისტრატე გუას ძე ჩარქსელიანი –თაზი გიოს ძე ღვაჩლიანი
27. იუსტინე ბაგრატის ას. კაკრიაშვილი – გუა გოჩოს ძე ნიჟარაძის მეუღლე დაბა მაზის ას.
28. ალექსანდრა ბესარიონის ას. ნიჟარაძე – ანტონ ქელიძის მეუღლე თეკლე, გრიგოლ კორძიას მეუღლე საბედ.
29. სანდალია იასონის ას. ღვაჩლიანი – გუა გუას ძე ჩარქსელიანის მეუღლე საბედ ლომის ას.

ჯვარდანერिलთათვის

1. გუა გოჩოს ძე ნიჟარაძე (35) – მაზი ჩარქსელიანის ას. დაბა (30) თავდებნი სასიძოს: ბაგრატ მიხეს ძე კაკრიაშვილი, ნინი ნინისძე ნიჟარაძე. სასძლოს: პართენ გუას ძე ჩარქსელიანი, სპირიდონ ჩარქსელიანი.
2. მიხეილ გიერგის ძე კაკრიაშვილი (22) – ნინა შიოსძის ნიჟარაძის ას. ქეთევანი (17). თავდებნი სასიძოს: იესებ თაზის ძე ღვაჩლიანი, ალექსი ჩარქსელიანი. სასძლოს: ვასილ გიოს ძე რატიანი, გიორგი სიმონის ძე ქელიძე.
3. მიხეილ გიორგის ძე კაკრიაშვილი (15) – ავგულ დიდას ძე ნიჟარაძის ას. ეფემია (16). თავდებნი სასიძოს: სიმონ გიოგის ძე კაკრიაშვილი ბესარიონ ლომის ძე ნიჟარაძე. სასძლოს: სიმონ ბესის ძე ვასვიანი, გიორგი ბექას ძე კაკრიაშვილი.
4. მიხეილ ავგულის ძე ნიჟარაძე (20) – დავით ნასყიდას ძე რატიანის ას. ქეთევან (17). თავდებნი სასიძოს: გიორგი ბადის ძე ხაჭვანი, სიმონ სუმას ძე ჩარქვიანი. სასძლოს: გიერგ მარგველანი, დავით ჩარქვიანი.
5. ალექსი გეგის ძე ქელიძე (22) – სიმონ თაისავის ძის ას. მართა ღვაჩლიანი (15). თავდებნი სასიძოს: სიმონ სუმის ძე ჩარქვიანი, ალექსანდრე ნიჟარაძე. სასძლოს: სიმონ ქელიძე, სიმონ ჩარქსელიანი.
6. ანტონ მიხეს ძე კაკრიაშვილი (33) – სუმა ნიჟარაძის ას. ელენე (20). თავდებნი სასიძოს: პართენ ჩარქსელიანი, ტარასი ნადიდას ძე ნიჟარაძე. სასძლოს: გუა გოჩოს ძე ნიჟარაძე, იოსებ ღვაჩლიანი.
7. გრიგლ გოგას ძე რატიანი (22) – დავით გოგას ძის კაკრიაშვილის ას. ქეთევან (21). თავდებნი სასიძოს: გიორგი სიმონის ძე ქელიძე, სიმონ კაკრიაშვილი, სასძლოს: ბესარიონ ნიჟარაძე, ივანე ქაის ძე ხაჭვანი.
8. ტარასი გეგის ძე ნიჟარაძე (20) (ჩუბიანი) – ელენე მურზას ას. ბაბლუანი (18 ნვირმი). თავდებნი სასიძოს: გეგი ლომისძე ნიჟარაძე, გრიგოლ გოგას ძე რატიანი. სასძლოს: ალექსი ბაბლუანი, გიორგი ისლამის ძე ხარზიანი.
9. კოსტანტინე გეგის ძე რატიანი (25) – ავგულ დიდას ძის ნიჟარაძის ას. ელისაბედი (20). თავდებნი სასიძოს: იასონ ტატის ძე ღვაჩლიანი, გეგი ლომის ძე ნიჟარაძე. სასძლოს: იოსებ თაზის ძე რატიანი, გოგა რატიანი, სიმონ დავითულიანი.

10. სიმონ გოგას ძე ჩარქსელიანი (24) – ბეზა ბტასძის ნიჭარაძის ას. მელიკი (18 ცენა). თავ-
 დებნი სასიძოს: დიდა ჩარქსელიანი, ალექსანდრე გეგის ძე ნიჭარაძე. სასძლოს: გუა ილარიონის
 ძე ნიჭარაძე, პართენ ჩარქსელიანი.

გარდაცვალებულთათვის.

1. ბეზა გეგის ძე ნიჭარაძე (65) – ციებ-ცხელებით
2. ნადიდა ჩოფას ძე ჭელიძის ქვრივი მართა (35) ციებ-ცხელებით
3. გოგა ბეუნას ძე ღვაჩლიანი (47) – ციებ-ცხელებით
4. გეგი გოგას ძე ნიჭარაძე (60) – ციებ-ცხელება.
5. დავით გიერგის ძე ნიჭარაძე (34) – ციებ-ცხელება.
6. გუა ჩარქსელიანის ქვრივი მარიამ (80) ციებ-ცხელება.
7. გიორგი გუას ძე ნიჭარაძის მეუღლე მარიამ (32) ციებ-ცხელება.

მღვდელი: მიხეილ ნიჭარაძე

1914

დაბადებულთათვის მიმქმელი (ნათლია)

1. ფებრონია ალექსანდრეს ას. (ილარიონის ძე) ნიჭარაძე – გეგი ჩოფას ძე ჭელიძის ქვრივი მარის გიოს ას.
2. მართა გიორგის ას. რატიანი – გრამიტონ თაზის ას. რატიანის მეუღლე პანია გეგის ას.
3. ეფრემი გიორგის ას. რატიანი – ივანე გუას ძე ნიჭარაძე (ყიბიანი)
4. მაქსიმე დავითის ძე კაკრიაშვილი – სპირიდონ ბეზას ძე ნიჭარაძე
5. ისიდორე სიმონის ძე დავითულიანი – ივაკ ნინის ძე ნიჭარაძე
6. ქეთევანი ნინას ას. ჩარკვიანი – ვლადიმერ ნიჭარაძის მეუღლე ვარვარე გიორგის ას.
7. სუსანა ერმანოზის ას. ნიჭარაძე – სიმონ ბექას ძე ჩარქსელიანის მეუღლე დიო გეგის ას.
8. ილარიონ გუას (გაბრიელის) ძე ნიჭარაძე – იოსებ თაზის ძე ღვაჩლიანი
9. მირონ გუას ძე ღვაჩლიანი – გუა გუას ძე ჩარქსელიანი
10. რიმა ნესტორის ას. ჩარქსელიანი – დავით გოგას ძის კაკრიაშვილის მეუღლე საბედ ბე-
 ბას ას.
11. სარრა სიმონის ას. ღვაჩლიანი – ლევან ნიჭარაძის მეუღლე დიო გეგის ას.
12. დავით სიმონის ძე ნიჭარაძე – იასონ ნინის ძე ნიჭარაძე.
13. ტერენტი გიორგის ძე ჭელიძე – სოლომონ გეგის ძე რატიანი.;
14. ლიუბოვი კოსტას ას. ნიჭარაძე – ავგულ ნიჭარაძის უკანონოდ შობილი მარიმ მურზას ას.
15. თევდოსია გიორგის ას. კაკრიაშვილი – გუა ჩარქსელიანის მეუღლე მარი გოგას ას.
16. გაბრიელ ვასილის ძე ნიჭარაძე – გეგი ნინას ძე ჩარკვიანი
17. შუშანიკა სიმონის ას. ჩარქსელიანი (ჩუბიანი) – სოლომონ ნიჭარაძესთან მყოფი ცაცუ
 დევეთის ას.
18. ალექსანდრა მიხეილის ას. (ავგულის) ნიჭარაძე – სიმონ ჩარქსელიანის მეუღლე ვალენ-
 ტინა
19. ლიუბოვი ივაკის ას. ნიჭარაძე – მელიტონ ჭელიძის მეუღლე თეკლე გეგის ას.
20. ზინობია ტარასის ას. (ნადიდას ძე) ნიჭარაძე – გიერგ ნიჭარაძის ქვრივი დოღმაზ გუას
 ას.
21. ოლა დავითის ას. ჩარკვიანი – მღვდელ მიხეილ ნიჭარაძის მეუღლე ოლა ყიფიანი.
22. ერასტი კოსტას ძე რატიანი – ალექსანდრე ილარიონის ძე ნიჭარაძე.
23. დავით ივანეს ძე (ლომის ძე) ნიჭარაძე – ნესტორ კახბერის ძე ღვაჩლიანი.
24. ფებრონია ბესარიონის ას. (გიერგის ძე) ნიჭარაძე – სიმონ ჩარქსელიანის მეუღლე ვა-
 ლენტინა
25. ისიდორე ალექსის ძე ჭელიძე – დავით გიერგის ძე ჩარქსელიანი
26. მარიამ გუას ას. (გიერგის ძე) ნიჭარაძე – საბედ გიორგის ას. კორძაიას მეუღლე (ივარი).

მღვდელი: მიხეილ ნიჭარაძე

მედავითნის თანამდებობის აღმსრულებელი: პენსიონერი მღვდ. გიორგი ნიჭარაძე.

ჯვარდანერილთათვის

1. კოსტა დავითის ძე ღვაჩლიანი (20) – გეგი ჩარქსელიანის ას. ალათი (18). თავდებნი სასიძოს: სიმონ დოდას ძე ჩარქსელიანი, ლევან გეგისძე ნიჭარაძე. სასძლოს: სიმონ გიერგის ძე კაკრიაშვილი, ნესტორ კახბერის ძე ღვაჩლიანი.

მღვდელი: მიხეილ ნიჭარაძე
მედავითნე: სამსონ ავალიანი

გარდაცვალებულნი

1. თაისავე გეგის ძე ღვაჩლიანის მეუღლე მანო გოგას ას. (85) – ცხელეზა ქარების გამო
2. დავით გიორგის ძის კაკრიაშვილის ძე მაქსიმე (2კვ) – ცხელეზისა გამო
3. გიორგი ნასყიდას ძე ნიჭარაძე (36) – ცხელეზისა გამო
4. გიორგი თაისავეის ძის მეუღლე დოხი ბექას ას. (40) – ძეობის გადაუტანლობა.
5. გიორგი კაკრიაშვილის მეუღლე დიო ბტას ას. (35) – ცხელეზით
6. გეგი გოგას ძის ნიჭარაძის მეუღლე მანი ლომის ას. (70) – ჟიბიანი – ცხელეზით
7. ნესტორ გაუს ძე ჩარქსელიანის ასული რიმმა (2 თვის) – ცხელეზით
8. სიმონ თაისავეის ძის ღვაჩლიანის ას. სარა (2 თვის) – ცხელეზით
9. გიორგი ნასყიდას ძე ნიჭარაძე (80) ცხელეზით
10. დავით სიმონის ძე რატიანი (16) – ცხელეზით
11. გიორგი გიერგის ძე კაკრიაშვილის ას. ბარბარე (11) – უეცარი სიკვდილით
12. ბესარიონ გიორგის ძის ნიჭარაძის ას. ფებრონია – ხველეულისა გამო.

მღვდელი: მიხეილ ნიჭარაძე
მედავითნის მოვალეობის აღმსრულებელი მასწავლებელი: კოსტა გუჯეჯიანი

1925

კალის რაიონის უშგულის თემის დაბადებულთა ჩასანერი წიგნი

1. ვალიკო გრიგოლის ძე (გუასძე) ნიჭარაძე – მონმე მარიაშ ალექსის ას. ნიჭარაძე
2. დავით გიორგის ძე (დავითის ძე) დავითულიანი – დავით კაკრიაშვილი
3. ჟორჯიკ იოსების ძე (თაზის ძე) რატიანი – დოღმაზ, ქერევი გ. ნიჭარაძის
4. ბაბლინე ბულათის ას. (დიდას ძე) ჩარქსელიანი – დაჯი გიორგის ას. კაკრიაშვილი-ჭელიძე
5. ალექსანდრე გეგის ძე (ლომისძე) ნიჭარაძე – თეკლე ნინის ას. ბესარიონ ნიჭარაძის მეუღლე.
6. ივლიერა ივანეს ას. (ლომისძე) – ნიჭარაძე – ირინე ნადიდას ას. იოსებ ღვაჩლიანის მეუღლე
7. ვალიკო დავითის ძე (ნიკოლოზის ძე) კაკრიაშვილი – დავით ჯანხოთელი (ჩიხარუმი).
8. ბაცუნია მიხეილის ას. (ნინისძე) ნიჭარაძე (ცენა) – მარიამ ზაგრატის ას, ოსი გაბიანის მეუღლე (მელე).
9. შალვა სპირიდონის ძე (ბებას ძე) ნიჭარაძე – გაიოზ ყამბულათის ძე ონიანი (ლაშხეთის, თემი. მელე).
10. ლადიკ ალექსანდრეს ძე (გუას ძე) ნიჭარაძე – (ცენა) – გრიგოლ გაუსძე ნიჭარაძე, დახა გიორგი ჩარქ. მეუღლე.

უშგულის გამგე: ნიკოლოზ ბექას ძე კაკრიაშვილი
მდივანი: მიხეილ გიორგის ძე ნიჭარაძე

1926წ.

ზემო სვანეთის მაზრა-უშგულის თემი აღმასკომის მმარჩი. სარეგისტრაციო წიგნი

დაბადებულნი

მონმე

1. ასათიანი ივდითე ალექსანდრეს ას. (გეგის ძე) – ქეთევან დავითის ას. (ჩუბიანი)

2. ნიჟარაძე დავით ილარიონის ძე (გიორგის ძე) - ქეთევან გიორგის ას. ნიჟარაძე (ყოფილი ნი)
3. ლეაზლიანი ვარდენ სპირიდონის ძე (თაისაგის ძე) - დედა - დიო დიდას ას. ჩარქსელიანი
4. ჩარქსელიანი გულჩინა კოსტას ას. (ბექას ძე) - დედა - საბედ გეგის ას. ჩარქსელიანი
5. ჩარქსელიანი ოლინკა დავითის ას. (დოდას ძე) - დედა - ვარახან გუას ას. ჭელიძე
6. ჭელიძე ლუბა მელიტონის ას. (გიორგის ძე) - დედა - დაჯი გიორგის ას. კაკრიაშვილი
7. ჩარქვიანი შუშანა იოსების ას. (ნინასძე) - ელენე სუმას ას. ნიჟარაძე
8. ჩარქსელიანი აფრასიონ გუას ძე (გიერგის ძე) - დედა საბედ გეგის ას.
9. რატიანი ევტიხი გრიგოლის ძე (გოგას ძე) - დედა - ქეთევან დავითის ას. (გამგე პ. ჩარქსელიანი)
10. კაკრიაშვილი თამარ გრიგოლის ას. (ნასყიდას ძე) - დედა - ვარახან გიორგის ას. გასვიანი (გამგე პ. ჩარქსელიანი)
11. ნიჟარაძე ბესარიონ ტარასის (ნადიდას) - დედა - ნატა გუას ას.
12. ჩარქსელიანი ილია სიმონის ძე (გეგის ძე) - დედა მაკრინე ალექსის ას.
13. ჩარქსელიანი იროდიონ არდევიანის ძე (ნინას ძე) - დედა - მესა გაუას ას. ჩარქსელიანი
14. ჭელიძე ერასტი მოსესძე (სიმონის ძე) - დედა - დაჯი გიორგის ას. კაკრიაშვილი
15. ნიჟარაძე აფრასიონ ივანეს ძე (გუას ძე) - დედა მარიამ ნინას ას. ნიჟარაძე
16. ჩარქვიანი შოთა ალექსანდრესძე (გეგის ძე) - დედა - დესპინე ნინის ას. ნიჟარაძე
17. ჩარქსელიანი არშაკო გრიშას ას. (გუას ძე) - დედა მატრონე ლუკას ას.
18. რატიანი მათე სოლომონის ძე (გეგის ძე) - დედა - ალათი ნინას ას. ნიჟარაძე (გამგე პ. ჩარქსელიანი)

ქორწინება

1. ჩარქსელიანი ბიქტორ (24) - ჩარქსელიანი სარრა (18)
2. ნიჟარაძე მოსე გიორგის ძე (20) - ივდიოთე გაბრიელის ას. (15)
3. ნიჟარაძე დავით გიორგის ძე (25) - ეკა გიორგის ას. კაკრიაშვილი (16)
4. ჩარქსელიანი სარდიონ გიორგის ძე (18) - მანია ბესარიონის ას. ნიჟარაძე (18) - სარდიონის მაგიერ ხელს ვანერ: არაბ ჩარქსელიანი.
5. რატიანი ევგენ ეგნატეს ძე (1908) - დარიკო დავითის ას. ჩარქვიანი (1906).

გარდაცვალება

1. ნიჟარაძე გაბრიელ (გუა) ილარიონის ძე (49წ.) - კუჭის ტკივილი
2. ნიჟარაძე ვასილ გეგის ძე (47) - ხერხემლის გატეხვით
3. ჭელიძე ბაბუცია ივაკის ას. (9წ.) - ციებ-ცხელება
4. ნიჟარაძე ეფთი ნიკოს ძე (1წ.) - ციებ-ცხელება

უშგულის გამგე: ნიკოლოზ კაკრიაშვილი
 მდივანი: მიხეილ ნიჟარაძე
 გამგემ: ნერა არ იცის, მის მაგიერ ხელს ვანერ მდივანი: მიხეილ ნიჟარაძე

1927

დაბადებულნი

1. ხაჭვანი ალიოშა დავითის ძე (სიმონისძე) - დედა - ივდიოთე გიორგის ას. ბეშიძე
2. ნიჟარაძე ივდიოთე დავითის ას. (ნადიდასძე) - დედა - ირინე მარშანის ას. ნიჟარაძე
3. ნიჟარაძე პულაგია მოსეს ას. (გიორგის ძე) - დედა ივდიოთე გაბრიელის ას.
4. ჭელიძე მარინე იესების ას. (გეგისძე) - დედა - ანუკ გოგინოს ას. (35)
5. ჩარქსელიანი მარინე ნესტორის ას. (გაუსძე) - დედა ანუკ გოგინოს ას. (37წ.)
6. ნიჟარაძე ვალინკა კოსტას ას. (სუმასძე) - დედა ქეთევან გიორგის ას.
7. ნიჟარაძე რუბენა სიმონის ძე (გუასძე) - დედა მაკრინე გიორგის ას.
8. ჩარქვიანი რამინი ნესტორის ძე (32) - დედა პოლისკა ნასყიდას ას. (18) ნიჟარაძე

9. ნიჭარაძე მაქსიმე იასონის ძე (ნინისძე) – დედა ქეთევან სიმონის ას.
10. ნიჭარაძე საბედ სიმონის ას. (38) (ნასყიდასძე) – დედა – მარიამ გეგის ას. (ნინისძე)
11. ნიჭარაძე პელაგია გიორგის (26) ას. (თედორესძე) – დედა აგრადინა ალექსანდრის ას.
12. ჭელიძე მელეხან ივაკის (39) ას. (გეგის) – დედა დიო გოგას ას. (36)
13. ნიჭარაძე ვაზირიელ ნიკოს (26) ძე (ბექასძე) – დედა ეფო (29) ნასყიდას ას.
14. ხაჭვანი ანდროსი ბესოს ძე (გეგისძე) – დედა – მია თაზის ას
15. ჩარქსელიანი პაშა პართენის ას. (42) – დედა – მარიამ გიორგის ას. მარგველანი
16. ჩარქვიანი ჭიჭიკო მოსეს ძე (23) (ნინისძე) – დედა – დესპინე გუას ას. ჭელიძე
17. ლვარლიანი ჟორჯი კოსტას ძე (დავითისძე) – დედა ალათი გეგის ას. ჩარქსელიანი.

ქორწინება

1. კაკრიაშვილი ტარასი (24) გიორგის ძე – მატრო გუას ას. ჩარქსელიანი (17)
2. კაკრიაშვილი დავით გიორგის ძე (26) – ნინუცა ანტონის ას. ნიჭარაძე (17)
3. ხაჭვანი ტარასი სიმონის ძე (25) – ესმა დევლეთის ას. დოღვანი (17)
4. კაკრიაშვილი კოსტა გიორგისძე (34) – მარიამ გუას ას. ჭელიძე (32)
5. ხაჭვანი ლევან ბადის ძე (34) – მარინე გიორგის ას. ნიჭარაძე (27)
6. ნიჭარაძე დანიელ დავითის ძე (25) – თამარ ვასილის ას. დავითულიანი (18)
7. ნიჭარაძე გრიშა კოსტას ძე (20) – მამო დავითის ას. დავითულიანი

გარდაცვალება

1. ნიჭარაძე პელაგია (1 თვის) უცარი სიკვდილით
2. კაკრიაშვილი ნიკოლოზ ბექასძე (47წ.) – კუჭის ტკივილით
3. კოსტა გიორგის ძის კაკრიაშვილის ცოლი – ტერო (18წ.) – ძეობით
4. ჭელიძე ანტონ გიორგისძე (48) – უცარი სიკვდილისა გამო
5. ჩარქსელიანი არდევან ნინასძე (27) – ფეხის ტკივილით

ზემო სევანეთის მაზრის უშგულის
თემის მმარის აღმასკომი: ვამე: ბესარიონ ნიჭარაძე
მდივანი: მიხეილ ნიჭარაძე

**რესპუბლიკური არქივიდან ამოღებული საეკლესიო ჩანაწერების მიხედვით
დასტურდება მღვდლების, მღვდელთმთავრების, ბლალოჩინებისა და მამასახლისების
შემდეგი შემადგენლობა:**

1863

1. მღვდელი – სიმონ გაბიანი
პრიჩეტნიკი – ანდრია გაბიანი
ბლალოჩინი, მღვდელი – იოსებ ვაცაძე

1864

2. თეოფანე (კორძია) – მღვდელ-მონაზონი
პრიჩეტნიკი – გიორგი ჩიმაკაძე

1865-1866

3. მღვდელი – დიონისე გოლეთიანი
ბლალოჩინი, მღვდელთმთავარი – იოსებ ვაცაძე

1869

4. მღვდელი – ნიკოლოზ დათეშიძე
პრიჩეტნიკი – პართენ მესხი
მღვდელი – დიონისე გოლეთიანი
პრიჩეტნიკი – ილარიონ ნიჭარაძე

1870

5. მღვდელი – გაიოზ ძიმისტარაშვილი
პრიჩეტნიკი – ბესარიონ ფარჯიანი

1871-1872

6. მღვდელი – გაიოზ ძიმისტარაშვილი
პრიჩეტნიკი – დიმიტრი გუბელაძე
პრიხოდის მღვდელი – დავით ნასრაძე
ბლალორჩნი, მღვდელმთ. იოსებ ვაცაძე

1873-1874

7. მღვდელი – იოსებ დათეშიძე
მედავითნე – თადეოზ ენუქიძე

1875

8. მღვდელი: ნიკოლოზ დათეშიძე
მედავითნე: თადეოზ ენუქიძე

1876

9. მღვდელი – ნიკოლოზ დათეშიძე
მედავითნე – ილარიონ წულუკიძე

1877

10. მღვდელი – ლუკა ფოფხაძე
მედავითნე – ილარიონ წულუკიძე
მღვდელი – ლუკა ფარეიშვილი

1878

11. მღვდელი – ლუკა ფოფხაძე
მედავითნე – ილარიონ ნიჭარაძე (ლენჯერშიც)

1879-1880

12. მღვდელი – ლუკა ფოფხაძე
მედავითნე – ილარიონ წულუკიძე

1881-1898 წ.წ.

მღვდელი – ლუკა ფოფხაძე
მედავითნე – ილარიონ ნიჭარაძე
ბლალორჩნი იოსებ ვაცაძე

1899

13. მღვდელი – გიორგი ნიჭარაძე
მედავითნე – იოსებ ონიანი

1900

15. მღვდელი გიორგი ნიჭარაძე
მედავითნე – ილარიონ ნიჭარაძე

1901

16. მღვდელი – გიორგი ნიჭარაძე
მედავითნე – სიმონ ბერძნიშვილი
სიმონ მერმანიშვილი

1902

17. მღვდელი – გიორგი ნიჭარაძე

მედავითნე – დავით ასათიანი, ს. მერმანიშვილი
მედავითნის მოვალეობის შემსრულებელი – მიხეილ გიორგის ძე ნიჭარაძე

1903-1905

18. მღვდელი – გიორგი ნიჭარაძე

მედავითნე – დავით ასათიანი

ალექსი ნიჭარაძე

1906

19. მღვდელი – გიორგი ნიჭარაძე

მედავითნე – მიხეილ ნიჭარაძე

1907

20. მღვდელი – გიორგი ნიჭარაძე

მედავითნე – ილია კვებლიანი

მღვდელი ალფეზ ჩაჩხიანი

მედავითნე ეპიფანე გოლეთიანი

1908

21. მღვდელი – გიორგი ნიჭარაძე

პრისტავი – ალექსი ნიჭარაძე

ბლალოჩინი სვ. ეკლსიებისა – ბესარიონ ნიჭარაძე

1909-1910

22. მღვდელი – გიორგი ნიჭარაძე

მედავითნე – ილია კვებლიანი

1911

23. მღვდელი – გიორგი ნიჭარაძე

მედავითნე – სამსონ ავალიანი

პრისტავი – ეგნატე გაბლიანი

1912

24. მღვდელი – მიხეილ გიორგის ძე ნიჭარაძე

მედავითნე – სამსონ ავალიანი

1913-1914

25. მღვდელი – მიხეილ ნიჭარაძე

მედავითნის მოვალეობის შემსრულებელი – კოსტა გუჯეჯიანი

1915-1924 წლების ჩანაწერები არ აღმოჩნდა არქივში.

აღმოჩნდა 1925-1927 წლების სამოქალაქო ჩანაწერები

ზემო სვანეთის მაზრის უშგულის აღმასკომის მმარისა:

26. უშგულის აღმასკომის გამგე: ნიკოლოზ ბექასძე კაკარიაშვილი /წერა-კითხვა არ იცის

მდივანი: მიხეილ გიორგის ძე ნიჭარაძე

ორჯერ გამგის მოვალეობას ასრულებს: პართენ გაუსძე ჩარქსელიანი

1927

27. უშგულის აღმასკომის გამგე: ბესარიონ ნიჭარაძე

მდივანი: მიხეილ ნიჭარაძე

რესპუბლიკური არქივის მასალებიდან უშგულში დასტურდება ხუთი მასწავლებლის გვარი-სახელი:

1. გაბრიელ შიოსძე ნიჭარაძე – უშგულში მასწავლებლად არ უმუშავია
2. მიხეილ გიორგის ძე ნიჭარაძე – უშგულში მასწავლებლად უმუშავია 1908-19126.წ.
3. კოსტანტინე კოსტანტინეს ძე გუჯეჯიანი – უშგულში მასწავლებლად უმუშავია 1914წ.
4. გრიგოლ ჯუღელი – 1906 წ.
5. პლატონ დავითულიანი – 1908 წ.

არქივის მასალებში ნახსენები არიან

უშგულის საზოგადოების მდივანბეგები (მოსამართლეები) და მამასახლისები:

1. მდივანბეგი (მოსამართლე): ნინი ნინის ძე კაკრიაშვილი (სიზმარიანი)
2. მდივანბეგი (მოსამართლე): ჩოფა გეგის ძე ჭელიძე
3. უშგულის საზოგადოების მამასახლისი: გეგი ბექინის ძე ნიჭარაძე – 1887
4. უშგულის საზოგადოების მამასახლისი: გუა (გაბრიელ) ილარიონის ძე ნიჭარაძე – 1912-1915

7. ვევი, სოფელი, თემი, გვარი, საძმო (ლა-მხუზ//სამხუზ)

საზოგადოდ ცნობილია, რომ ციცილიზებულ, გონიერ ხალხში საკუთარი, პერსონალური ოჯახის გენეალოგიური ხისა და პირადი საგვარეულო ნუსხის შედგენა, წინაპრებისა და ნათესავების გამოკვლევა, მათი ბიოგრაფიული ფაქტების დადგენა, სოფლის მატეანეს შექმნა, რეგიონის ისტორიის შესწავლა როგორც ადრე, ისე დღესაც განვითარებულობის, იმიჯის, ელიტარულობის და კულტურის მაღალი დონის საზომს წარმოადგენს. ამასთან ერთად, ისიც ცნობილია, რომ პიროვნების, ოჯახის, გვარის, სოფლის, ერის ბედნიერებას სამი საზომი აქვს – წარსული, ახლანდელი და მომავალი.

ტერმინი ხევ უშგულში იხმარებოდა მთლიანი სვანეთის ხეობის აღსანიშნავად, აგრეთვე მთლიანი უშგულის გამოსახატავად „უშგულა ხევ“ (მუყემერ, ჩაჟ-ამ, ჩვიბ-იანი, ჟიბ-იანი, ცაან, ზახხე). ტერმინი თემი ასევე გამოიყენებოდა სასოფლო საზოგადოების სახელწოდებად „უშგულის თემი“, და აგრეთვე თემი ეწოდებოდა ერთი და იმავე ერთ ან რამდენიმე შტოს, ანუ, საძმოს (ლამხუზ). უშგულში გვარები არის ერთ „ლამხუზიანი“ და მრავალ „ლამხუზიანიც“. ერთლამხუზიანებია:

ღვარჯლიანი (ბეჯნაი-შა)

კაკრიაშვილი (კაკი-შა),

დავითულიანი (ბეშვან-შა),

ასათიანი (ქაზა-შა),

ხაჭვანი (კაკიჩა-შა).

რამდენიმე ლამხუზიანია:

ჩარქსელიანი (ქუცა-შა, ბათლომ-შა, კოკო-შა, ბიჭო-შა, მაზი-შა, დიდაი-შა, ქალდარ-ალ,

ივან-შა, ქაულუ-შა)

ჭელიძე (მშკდან-არ): (ჰანდრა-შა ტუტუ-შა, ტატი-შა, თამზა-შა);

ნიჭარაძე (მარშან-შა, სუთამ-შა, ლომი-შა (აეგულ-არ), ნაგვა-შა (გაუ-შა), ქალდან-შა, ნი-

ნა-შა (აქიმ-შა), ქუჩე-შა, კაბე-შა, თამუ-შა, ბექაი-შა).

ჩარქვინი (თხვარი-შა-ოსი-შა-ნინი-შა, სუმაი-შა, ბაჭუ-შა, რაზმიანი-შა);

რატინი (შალვა-შა, გოგჩიუ-შა, ბატა-შა, კოტიტ-შა, ბექუ-შა).

როგორც ცნობილია, გვარებად თითქმის ყველა ხალხს გამოყენებული აქვს ხელობის თუ წარმომავლობის აღმნიშვნელი სიტყვები. ქართული გვარების უმეტესობა XIV-XV საუკუნეებიდან მოდის.

ისტორიიდან ნათლად ჩანს, რომ მკაცრ ბუნებასთან ჭიდილმა, მტრების გამუდმებულმა შემოსევებმა, უამიანობამ, შიდა რეგიონებსა და სოფლებს შორის მტრობამ, განსაკუთრებით მეფის რუსეთმა და შემდგომ ბოლშევიკურმა იმპერიამ გაანადგურა ან გაიტაცა საეკლესიო და სა-

ერო კულტურის მრავალი ძეგლი-ნივთი, საბუთი, წიგნი. ამიტომ შემორჩენილი დოკუმენტები ვერ იქნება იმ უწყვეტი ლოგიკური ჯაჭვის სრული ასახვა რაც რეალობაში იყო. ამ შედეგად შექმნილია დღევანდელი დღისათვის ცნობილი თითქმის ყველა დოკუმენტი, რომელსაც შეეხება აქვს უმგულთან, რაც რაოდენობრივად წარმოადგენს ასობით ერთეულს.

სპეციალისტებმა იციან, რომ გამოცემულია საქართველოს ანოტირებულ პირთა ლექსიკონის ოთხი ტომი, რომელშიც ანბანის რიგზე ხელნაწერთა ეროვნული ცენტრის მიერ გამოფრულია XI-XVIII საუკუნეების ქართული ისტორიული საბუთები. მასში გაერთიანებულია საქართველოს ყველა სიძველეთსაცავის – სანქტ-პეტერბურგის აღმოსავლეთმცოდნეობის ინსტიტუტის, მატერდარანის, ქართული საბჭოთა ფონდები, ჩვენ ვეყრდნობით ამ საბუთებში მოცემულ ფაქტებს.

ცნობილი ფაქტია, რომ მოსახლეობა რომელიც საცხოვრებელ ადგილს იცვლის თან მიაქვს თავისი ონომასტიკონი, გეოგრაფიული და საკუთარი სახელები, გვარები, საკულტო სახელები, ანთროპონიმები. ამიტომ ანთროპონიმია კარგი საშუალებაა მიგრაციის ფაქტების დასადგენად.

უშგულში და მის ახლო თუ შორეულ მეზობლად ბევრი დიდებული და თავადაზნაურული გვარი ცხოვრობდა საუკუნეების განმავლობაში, მათ შორის: მარუშინი-გარდანიძე, გელოვანი, რუჩგვანი, დადუმქელიანი, ყიფიანი, წერეთელი, იაშვილი, ჩიქოვანი, ქურდიანი, მჯაფრიანი, ჩარკვიანი, გოშგოთელიანი, ასათიანი, დევედორიანი, გარდაფხაძე და სხვა. ყველა მათთან უშგული შინ თუ გარეთ ამყარებდა თანასწორთა შორის ურთიერთობას. თუ რომელიმე გვარი დარღვევდა დემოკრატიული თანასწორობის ნორმებს უშგულელები მათ სასტიკად უსწორდებოდნენ, ამის მაგალითები უშგულის ისტორიაში მრავალადაა.

რაც შეეხება იმის მტიკიცებას (გერონტი ვასიანი) რომ უშგულში ჩარკვიანები ოდესმე გაბატონებული გვარი ყოფილიყო საღფუძველს მოკლებულია. ეს აზრი „სვანურ მატჩანეს“ მცდარად წაკითხვის შედეგია „ზემო უშგულს და ქვემო ლალვერს“ ნიშნავს ზემოთ უშგულიდან ქვემოთ ლალვერამდე და არა იმას, რომ ჩარკვიანი ჯანყვათი ზემოთ უშგულში მცხოვრებია, სხვაგან ხრივაც ამ მოსახსენებელში დასახლებული პირთა სახელები მხოლოდ და მხოლოდ ლატალსა და ბალსქვემო სვანეთში მცხოვრები პირებია.

ზემოთ განხილულთან დაკავშირებით მოიპოვება ისტორიული წყაროები მაგ. საქართველოში ქვეყანაზე მომცრო, სავანეთი ერთეულს „ჰვეი“ ეწოდებოდა. ქვეყანა შესდგებოდა ჰვეებისაგან „... ყოველნი ჰვენი შავშეთ-კლარჯეთ-ნიგალისანი“-ო (ც ა უწყებ. 577, გვ. 346)

ბაგრატ IV ოპიზის სიგელში ამბობს: „...ოპიზართა და მინაძორელთა რომ დავა გამერჩია, დარბაზში მონანილეობის მისაღებად მოვიწვიე, ყოველთა ჰვეთა ზემოთა და ქვემოთა აზნაურნი მიეცინერნი საბჭოთა საქმეთანი“-ო (ს-ქ-ს სიძველენი, II, 3).

თამარ მეფის დროს „თემი“ ჩვეულებრივი ტერიტორიული ყოფილა „ვითარ გაგრძელდა ომი, განუყვეს თემთა ზღუდე ქალაქისა“ (ისტ. და აზმ. 520). მტრბაონის დროს (I ს.) საქართველოს გვარის უზუცესს „მამასახლისი“ უნდა რქმეოდა სახელად (ივ. ჯავახ. ტ. VI, გვ. 137). ძველად ლირსების აღსანიშნავად ამბობდნენ „გვარიანი“-აო, უღირსზე „უგვარო“-ო. XI საუკუნემდე გვარს „სახლისკაცი“ ან სახლისშვილი/სახლისუფალი ეწოდებოდა (ივ. ჯავახ. გვ. 137). ასევე ხმარებაში ყოფილა საყდრის შვილნი, საყდრის კაცნი, ხატის კაცნი, მაგ. „ესე დაწერილი მულახისა საყდრის შვილთა მოგაჰსენეთ (ინგ. 65; I სვ. საბ. 128). გადმოცემით თამარის დროს უშგულში საყდრის კაცები ყოფილან კაკრიაშვილები და ასათიანები. მათ გარკვეული პრივილეგიები და უფლებები უჭირიათ.

როგორც ზემოთ იყო აღნიშნული უშგულში და ქვემო სვანეთში გვარს უწოდებდნენ ლამზუსს, ზემო სვანეთში სა-მზუსს, აქ ლა თავსართი სვანურია, სა ქართული, ორივე სამოს უდრის.

სვანეთში ხდებოდა გვარის გამოცვლა სისხლითი მტრობის გამო. ე.ი. როდესაც ამა თუ იმ ოჯახს სისხლის აღების ნიადაგზე უხდებოდა თავისი სამოსახლოდან აყრა და სხვა გვართან შეკედლება, ანდა ჩასიძების თუ სხვა რამე მიზეზის გამო, უპირველესად ყოვლისა თვითონ ლამზუბის გამოცვლის გზით ხდებოდა და შემდეგ კი უკვე შესაძლებელი იყო, რომ გვარიც შეცვლილიყო. ამის გამო მთელი რიგი შემთხვევები შეიძლება იყოს დადასტურებული, როდესაც სხვადასხვა გვარისანი ერთ ლამზუბს ეუთვნინან, ან პირუკუ, ერთი გვარისანი – სხვადასხვა ლამზუბს. ლამზუბის სახელწოდება უფრო ხშირად მომდინარეობს წინაპრის ანუ მამამთავრის სახელისაგან, ხოლო უფრო იშვიათად სამოსახლო ადგილის სახელწოდებისაგან.

ერთლამხუზიანი გვარი, თემა:

ღვარჯიანი (ბეგნაი-შა) - მუყემრის ასი ანგელოზის მაცხოვრის მრევლი, აქვთ ორი კომპი, ამჟამად უშვალში ცხოვრობს სამი ოჯახი. დანარჩენი გადავიდნენ გარდაბანში.

კაკიაშვილი (კაკი-შა//კაკი-არ) - მუყემრის ასი ანგელოზის მაცხოვრის მრევლი (აშირ ყერ მაცხვარ), ჰქონიათ 7 კომპი, ამჟამად აქვთ ორი კარგი კომპი, მუყემრში ცხოვრობს 1 ოჯახი; 1987 წელს გადასახლდნენ გარდაბანში და სხვაგან.

დავითულიანი (ბეშგან-შა)-ჩაფაშის მაცხოვრის მრევლი, ჰქონიათ 3 კომპი, აქვთ 2 , ცხოვრობენ თბილისში.

ასათიანი (ქაზა-შა) - ჩვიბიანის ფუსტის (მაცხოვრის) მრევლი, ჰქონიათ 1 პატარა კომპი, ცხოვრობენ წყალტუბოში.

ხაჭვანი (კაკიჩა-შა) ჟიბიანის უფლის (სამება) მრევლი, აქვთ კომპი, ჟიბიანიში ცხოვრობს 4 ოჯახი დანარჩენი გადავიდნენ სხვაგან.

რამდენიმე ლამხუზიანი თემა, გვარი:

ჩარქსელიანი// ჩარიქსლანი//ჩარიქასძე//ჩანქსელიანი - მუყემრის მაცხოვრის მრევლი ერთის გამოკლებით (ქალდარ-ალ წმ. ბარბარეს-ს):

ა) **ქუცა-შა** (ქუცასანი)-აქვთ ძველი შავი კომპი, ამჟამად ცხოვრობენ ჩვიბიანი- ჟიბიანიში 3 ოჯახი, დანარჩენი სხვაგან.

ბ) **ბათლომ-შა** - მუყემრში ცხოვრობს 1 ოჯახი, დანარჩენი თბილისში, გარდაბანში და სხვაგან.

გ) **ბიჭო-შა** - აქვთ შავ-თეთრი საშუალო კომპი, ამჟამად ცხოვრობენ გარდაბანში.

დ) **კოკო-შა** აქვთ თეთრი კარგი კომპი, ამჟამად ცხოვრობენ წყალტუბოში.

ე) **მაზი-შა** - ჰქონდათ თეთრი კომპი

ვ) **დიდაი-შა** უშვალში ცხოვრობს 1 ოჯახი, გარდაბანში - 2.

ზ) **ქალდარ-ალ** (ქალდან) ჟიბიანი-ში ცხოვრობს 1 ოჯახი, დანარჩენი ქუთაისში და სხვაგან.

თ) **ივან-შა** ცხოვრობს გარდაბანში 1 ოჯახი.

ი) **ქავლუ-შა** - ჰქონიათ დიდი განსხვავებული კომპი.

ჭელიძე (მშკდან-არ) მუყემრის წმ. ბარბარეს მრევლი:

ა) **ჰანდრა-შა** აქვთ ძველი შავი კომპი, 1952 წელს ჩასახლდა გუდაუთ-ში, ამჟამად თბილისში ცხოვრობს 2 ოჯახი.

ბ) **ტუტუ-შა** მათი კომპის ნანგრევზე ბულათ ჩარქსელიანის სახლი დგას, ხოლო მაჩუბზე სპირდონ ღვარჯიანის სახლია დაშენებული, ჩვიბიანი-ში ცხოვრობს 1 ოჯახი, 1 ოზურგეთ-ში.

გ) **ტატი-შა** ჰქონიათ ძველი კომპი, 1952 წელს ჩასახლდნენ გუდაუთში, შემდეგ წყალტუბო-ში.

დ) **თამაზ-შა** აქვთ თეთრი კარგი კომპი, ამჟამად მუყემრ-ში ცხოვრობს 1 ოჯახი, 1 ჟიბიანი-ში, დანარჩენი გარდაბან-ში.

ნიჟარაძე (ჩაფაშის მაცხოვრის მრევლი)

ა) **ავგულ-არ** (მარშან-შა, სუთმამ-შა, ლომი-შა):

1. **მარშან-შა** ჰქონდათ კომპი საშუალო დონის, ჩაფაშ-ში ცხოვრობს 2 ოჯახი, 1 ჟიბიანი-ში, დანარჩენი სხვაგან.

2. **სუთმამ-შა** აქვთ კომპი, ჟიბიანი-ში ცხოვრობს 2 ოჯახი, დანარჩენი სხვაგან.

3. **ლომი-შა** აქვთ კომპი, ჩაფაშ-ში ცხოვრობს 1 ოჯახი, 1 ჟიბიანი-ში.

ბ) **ნაგვა-შა** (გაუ-შა) აქვთ 2 კომპი, ჩასახლდნენ გარდაბან-ში და სხვაგან.

გ) **ქალდან-შა** ჩაფაშ-ში ცხოვრობს 1 ოჯახი, 1 ჟიბიანი-ში, დანარჩენი სხვაგან. არის ასეთი გადმოცემა-ჩაფაშში მცხოვრებ ჰადიშელ ქალდან-ს (ბესიაუ-შა) ჰქონია სამსართულიანი სახლ-კომპი (კლთხი), ერთხელ მას სტუმრებია ჰადიშელი მოგვარე, რომლის ცხენს მეზობლის ბავშვი ნიხლით მოუკლდავს. მასპინძელს ბავშვის ცხედარი გადაუმალავს შურისძიების შიშით. როცა გამყლავებულა ეს ამბავი ბავშვის ახლობლებს დაუტყვევებიათ ადიშელი ქალდანი და ხუნდი (კულ) დაუდგიათ ფეხებზე. ეს ტყვე, ჩაფაშელი ქალდანის დახმარებით გაპარულა, დი-

ლით, როცა დაუნახავთ ქედზე ყოფილა ასული, ხალდეზე გავლით ჰადიშში გადასულა. ჰადიშში მისი მზღებელი უშგულელი ქალდანი დაუტყვევებით, მაგრამ ქალდანების მეორე უფლებს გულთავისუფლება და დამტყვევებლისთვის ხარის ნაურთმეგია და დაუკლავს სტუმრისათვის სხვა უშგულში კი ქალდანების სახლ-კოშკს მარშან-შა დაპატრონებთან, ქალდანი კი ნათესავ ნაგავმეურ-ებს შეეკვლიბია და გვარც გადაუკეთებია - ნიჟარაძედ. მარშანშა-ს ეს სახლ-კოშკი გაუყიდათ 1943 წელს სკოლის ასაშენებელ ქვის მასალად.

1860-იანი წლების საეკლესიო ჩანაწერებში დღევანდელი ჩარქსელიანებიც (ქალდარალ) წერია ქალდანად//ქალდანიძედ.

- გ) ნინა-შა (აქიმ-შა) აქვთ კოშკი, გადავიდნენ თბილისში, წყალტუბო-ში და სხვაგან.
- დ) ქუჩე-შა აქვთ სახლ-ლოშკი, ჩაჟამ-ში ცხოვრობს 2 ოჯახი, ჩვიბიანი-ში 1 დანარჩენი თბილის-ში და სხვაგან.

- ე) კაბე-შა კაბესანი 30-იან წლებში გადასახლდნენ ცანაში, იქიდან წყალტუბო-ში.
- ვ) თამუ-შა გადასახლდნენ ცანა-ში, იქიდან წყალტუბო-ში.
- ზ) ბექაი-შა (მშკიდ-შა) - აქვთ 2 კოშკი. მემკვიდრე არ დარჩათ.

ჩარქვიანი-ჩვიბიანი-ს ფუსდი-ს (მაცხოვრის) მრევლი:

- ა) ოლი-შა, ნინი-შა, თუხვარი-შა-ჩვიბიანი-ში ცხოვრობს 2 ოჯახი დანარჩენი სხვაგან.
- ბ) რაზმიანი-შა 1941 წელს დაუნგერვით მათი შეწყვილებული კოშკები. მემკვიდრე არ დარჩათ.

- გ) ბაძუ-შა მემკვიდრე არ დარჩათ.
- დ) სუმაი-შა (ჩუბურკიანები) - მემკვიდრე არ დარჩათ.

რატინი-ჟიბიანი-ს წმ. გიორგის- და ლამარია-ს მრევლი:

- ა) შალვა-შა-აქვთ კოშკი, ჟიბიანი-ში ცხოვრობს 1 ოჯახი, დანარჩენი სხვაგან.
- ბ) გოციუ-შა აქვთ კოშკი, ჟიბიანი-ში ცხოვრობს 1 ოჯახი, დანარჩენი სხვაგან.
- გ) ბატა-შა აქვთ კოშკი, ჟიბიანი-ში ცხოვრობს 2 ოჯახი, დანარჩენი სხვაგან.
- დ) კოტიტ-შა რაჭაში გადასულან, სახლი დარჩენიათ მარშანშა-ს.
- ე) ბექუ-შა მახვიშ ბაგაში იმათია, სახლი მარშანშა-ს აქვთ. მემკვიდრე არ დარჩათ.

ადრე არსებული გვარები:

1. **ბეშიძე** (კახბერ-შა) (ურავი, სვირი, შუამთა, ბებეშიძე - ქართ. სამართ. ძეგ. ტ. VII, გვ. 23), ჟიბიანიში ჰქონიათ კოშკები. სამი ძმა ყოფილან - ერთი უშგულში დასახლებულა, მეორე ლატალი-ში, მესამე რაჭა-ში. ამ გვარისაა ცნობილი მონადირე ძველი ამბების მცოდნე გეგი ბეშიძე, რომელიც დაპყვებოდა სვანეთში სტუმრად ჩასულ უცხოელებს. ის გარდაიცვალა 1885 წელს 100 წლის. მისი შვილი იყო ილო, ილოს შვილები: ქეთევან (ბ. ნიჟარაძე), ივლიტე (დ. ხაჭავაძე), თეკლე (გ. ლობჯანიძე). ბეშიძეების მარჯუნი და კოშკი დარჩენიათ კაკრიაშვილებს, მათ მიუყიდათ ქუჩე-შა (ნიჟარაძე) ალექსისათვის. ამჟამად ონისიშე ნიჟარაძის ოჯახისაა კოშკიც და სვანური სახლიც.

2. **ბერეჟიანი** (თამაი-შა) მათი სახლ-კოშკიდან გასულა 40 უშგულელი მონადირე, რომლებიც დალუბულან ზევით. მათი სახლ-კოშკი დაუნგერვითა შალვაშა-ს (რატინი) და ახალი სახლი აუშენებიათ.

3. **ხუჯელანი** (ცხაკეშ-არ) მათი ნახევრად დანგრეული კოშკი, 1960-იან წლებში დაანგრიეს და საავადმყოფო ააშენეს, რომელიც 1987 წელს ზევამა დაანგრია. გადმოცემით „ახალ წელს მეკვლედ წასვლა დაავკიანდათ და ამონყდნენ“-ო. ლექსის მიხედვით ისინი ტყვედ წაიყვანეს ჩრდილო კავკასიაში სხვა უშგულელებთან ერთად - „ვოტ საბრალე ზუჯელანარ თემუში სგაგარუ ესლრდად.“

4. **ჩუბურკიანი** (სუმაი-შა) - უკანასკნელი წარმომადგენელი - სიმონი 50-იან წლებში გარდაიცვალა.

5. **მშკდანი** (ჰანდრა-შა) ცხოვრობენ მესტიაში ადრიდან, ცაგერში - მუშკუდიანი. ბ. ნიჟარაძე წერს: უშგულელი მუშკუდიანი ლახამულელ მოგვარესთან შინაურულად მიდის-ო. დღევანდელი ჭელიძეების გვარი უნდა ყოფილიყო.

6. **ქალდანი** (ბესიაუშა) სავარაუდოდ - შერიენ ნიჟარაძეებს. ჩაჟამში სახლ-კოშკი მათი ყოფილა.

7. **მალედანი** (თავყანა-შა) – მათი სასაფლაო მუყემერის მაცხოვრის ეზოში კაკრიაშვილები-სა და ლეჩაილიანების გვერდითაა, ხოლო საინტერესო სვანური სახლ-კოშკი, კომპლექსი **1860 წელს** ლეჩაილის დარჩენია, რომელიც დღესაც დგას. ამ გვარის მცხოვრებნი დ. ბაქრაძეს **1860 წელს** ლეჩაილში აქვს დაფიქსირებული. ბ. ნიჟარაძე **1886 წელს** ამ გვარს უშგულის მცხოვრებთა გვარებში აღწერს, არქივის მონაცემებით **1863 წ.** უშგულში ცხოვრობენ ბითურ ბექას ძე (**58წ.**), ცოლი მისი მარიამ ჯაბას ას. ძმები მისი: გიორგი (ცოლი მანო კაციას ას.), ჯახუ, მალედან, ივანე. ხოლო **1904 წელს** ის და ხახანაშვილი აქვეყნებენ სვანურ ისტორიულ საბუთს:

XV საუკუნეში დანარილი ინაშულთა მიქაელ სტიქლისადმი

ქრისტე-ღმერთისა თავსდებობითა და შუამდგომლობითა მთავარმონისა სეტიისა და იოვანე ლატალიისა თავსდებობითა და შუამდგომლობითა, დაგინერეთ და მოგეცით ჩვენ ინაშულთა თნვენ სეტიელსა მიქელსა მას ჟამსა, ოდეს შენი ჳარი შირუანმან წაგგვარა ორსმეგინისა პირობასა ზედან. მერმე შენ მალედანიანსა ჳარი წამოგვარე იმისდა სამუქჳოდ. მერმე, საუბარი შეგვექმნა და ჩვენი – ინაშულთა და მალედანიანის საქმე რაც შემოგვარდა, შენნი ბოლო მოღებული არის და ვარდაგახიდა. ან, რა გინდა – რა ამ საქმეს მოყვეს შენ არა დაგაბრალოთ, ბოლო მოღებული არის.

ამისი დანახდურნი: ჩარკვიანი ივანე და ჩორელაი, შირვილოვანი ივანე, და ჯაფარიძენი ავანი და მამისაი, მისი პაპაი დითურ გოშქოთელიანი, თავსდები და მონამეც ვართ ამა საქმისა.

8. **ფანქვესიანი** (აბუ-შა) – უშგულის მახვში ყოფილა ლექსის მიხედვით.
9. **სოლმენიან** (თაბუ-შა?) – ლეგენდის მიხედვით „ლამარიას“ ამშენებელი.
10. **დამდან** – ლეგენდის მიხედვით ისიც „ლამარიას“ ამშენებელი.
11. **ნატიანი** რომა (წარწერა „ლამარიას“ კედელზე XI-XII სს)
12. **იმელიანი** და ბაქრაძის ცნობით მუყემერში (1860) შეიძლება შეცდომა იყოს.
13. **სიძმერაიანი** – ამ გვართ ინოღებოდნენ კაკრიაშვილები 1820-1877 წლებში, ისინი ემაღებოდნენ რუს დამპყრობლებს, რადგან ისინი, როგორც ხატის კაცები ხატის შვილები „ფუსტელები“ ეკლესიათა განძის მცველნი, აზნაურნი აქტიურად მონაწილეობდნენ რუსების წინააღმდეგ რაჭის საეკლესიო აჯანყებაში. ერთ-ერთი მათგანი ეგნატე კაკრიაშვილი ამბროლაურის რაიონის სოფელ ჩონისიდან, რუსებს ხიშტებზე აუცვიათ და წამებით მოუკლავთ (გაზ. რაიო. 1993წ. №7-8). ეს სოფელი ამჟამად არ არსებობს, გაუწინადგურებიანთ რუსებს. როგორც მოძღვარი ავთანდილ გიორგობიანი აღნიშნავს საეკლესიო განძისა და ბერ-მონაზვნების გახიზვნა მოუსწრიათ სვანეთში. ამ აჯანყებას 2000-მდე ქართველი შუენირავს. სხვებთან ერთად კაკრიაშვილების გვარისთვის რუსებს დევნა დაუნყიათ, ზოგი გადაუსახლებიათ რუსეთში, ზოგს უშგულისთვის შეუფარებიათ თავი ახლობლებთან და ერთხანს გვარსაც მალავენ 1877 წლამდე იწერებოდნენ სიძმარიანად (სიძმა ერთ-ერთი მათი წინაპრის სახელია) ეს ის სიძმაა, რომლის მიერ წმ. ბარბარესთვის შემონირულმა სამეფო კვერთხმა ჩვენამდე მოაღწია და ინახება უშგულის მუზეუმში.

აღსანიშნავია, რომ რაჭა-უშგულს შორის ხშირი გადასვლა-გადმოსვლა ყოფილა საცხოვრებლად. ამის დასტურია ორივე მხარეს ერთი და იგივე გვარების არსებობა მავალითად უშგულში მცხოვრები თითქმის ყველა გვარი რაჭაშიც ცხოვრობენ 1820-იან წლებშიც: კაკრიაშვილი (ამბროლაური – ჩონისი, მუხლი; ონი – ღარი, პიპილეთი); ტელიძე (სადმელი.....) რატიანი (სადმელი); დავითულიანი (ჩორჯო); ჩარკვიანი (სამთისი); მალაღიანი (ხვანჭყარა); ბეშიძე (ურადა); ასათიანი (ლენჩხუმი).

და ბოლოს, როგორც ნათქვამია ისტორიაც მდინარეს ჰგავს, მასსავით ხან აიძვრევა ხოლმე, ხანაც დაინმინდება, ამღვრევისას ბევრი რამე წაიღვეკება და უკვალოდ შთაინთქმება ზღვაში. ასეა ადამიანიც, გვარიც, სოფელიც და ქალაქიც. ყველა პიროვნებაზე გვარსა თუ სოფელზე წერილობით თუ ზეპირ მონაცემებმა ჩვენამდე ვერ მოაღწია, ფაქტია იქნებოდნენ ძლიერნი და ღირსეული პიროვნებანი, გვარები, სოფლები რომლებიც სამწუხაროდ უკვალოდ გამქრალან, მაგრამ რას იზამ, ასეთია ისტორიის კანონზომიერებანი, დროის ოკეანეში ზოგი ღრმად იძირება, ზოგი ამოტივტივდება, ესეც ბედია, ბედი როგორც პიროვნებისა, გვარისა, სოფლისა, ქალაქისა ისე ქვეყნისა.

ჩვენ ეგლა დაგვრჩენია, როგორც სადღეგრძელოში ითქმის ბოლოს – ყველა ღირსეული პიროვნება და გვარი ვინც ამ წიგნში კონკრეტულად ვერ ვახსენეთ ნებისთი თუ უნებლად გავიწყობის ნათელში ყოფილიყოს.

უშგულურ გვართა საგალოგელი

განა მარტო ფრესკაში,
ანდა მატეანეში,
განა მარტო გულანში,
ანდა ლექსიკონში,
არის ხალხის ფესვები
ქართულ გვართა ძირებშიც.
ყველა გვარში ჩვენი ქვეყნის
ჩვენი გენის სახე ძევს.
ზოგ-იან-ში სადაურობის
ქართული სუფიქსი დევს.
ზოგ-ძე-ში ჩვენი მამების
ძველი სახელები ძევს.
ზოგ-შვილ-ში ჩვენი გვარების
უფროსთა სახელები ჩანს.
რვა გვარის ნარჩენებია
უშგულის ხევის სოფლებში:
ღვარჯიანი, ჩარქსელიანი,
კაკრიაშვილი, ქელიძენი,
ნიჟარაძე, ჩარკვიანი,
რატინი, ხაჭვანი.
ოცდაათი წლის წინ წავიდნენ
დავითულიან, ასათიანი.
უფრო ადრე უცხოვრიათ:
ფანქვესიან, ბერჟიანებს,
დამდან, სოლმენიანებს,
მუშკუდიან, ბეშიძეებს,
მალედან, უხოჯელანებს.
ქალდან, ჩუბრუკიანებს,
და რა ვიცით კიდევ რამდენს
გაუცვივდა სახლის კერა.
– ხრიალებს დევის ნაშენი,
სდუმს ჯიჰვის მუყვამი.
მინის გორად ქცეულა
ატკვერის ნამურყვამი.
წუხს თამარის ციხე,
ლენკვერი და სუფარი,
უფუნქციო გამხდარა
კოშკნი თავშესაფარი.
ცხონდით წინაპარნო,
მოგვიყვანეთ ვინაც დღემდე!
ვაზივით ასხმულნო
საგვარეულო ხეზე.

ნაპო კაკრიაშვილი
2008

გვართა შიშაღაენლოზა

ა) ლვანლიანი (ბეჯნაი-შა)

ქართული
ენოლოგია

სულ საქართველოში ცხოვრობს 240 სული – აქედან თბილისში 69; გარდაბანში 55; წყალ-ტუბო- 32; დანარჩენი სხვაგან.

ლვანლიანების სათემო სახელია ბეჯნაი-შა წარმომდგარი უნდა იყოს გვარის უფროსი კაცის ბეჯნაი-შა – ბეჯნაი-შა-დან. უშგულში – მუყემერში სოფლის დასავლეთი ნაწილი ეკავათ, აქვე 2 კოშკი. არიან მაცხოვრის მრეელი, ისტორიულ საბუთებში მოიხსენიებიან XIV საუკუნეში. მათი ძირითადი საცხოვრებელი იყო უშგული. 1987 წლის სტიქიის შედეგად სახლების ნაწილი დაენგრათ და გადასახლდნენ გარდაბანში. უშგულში დარჩენილია 3 ოჯახი (ბეჯანი, ქვიტი, გულმერ).

ლვანლიანების გვარის გენეალოგია ასეთია:

არიშ – შვ. ბეჯანი

ბეჯანი – თაზი

თაზი – შვ. გეგი, ბეჯანი

ბეჯანი – (თ. კაკრიაშვილი) შვილები: კახბერ, გოგა, დავით

კახბერ (ნ. ვაგნიძე) შვილები: ლავრენტი, ალექსი, ნესტორ, ალათი (დ. რატიანი), ნატა (ა.

კაკრიაშვილი), ეფროს (ი. კაკრიაშვილი).

ლავრენტი (მ. ქელიძე) შვილები: შაქრო, იადონ (კ. ნიჟარაძე), ფიადორ, დარი (ო. ჩარქსელიანი), მედიკო (შ. ჩარქვიანი).

შაქრო (რ. ხვისტანი) შვილები დურმიშხან, პაატა, ჯემალ, ზოია, ხარძიანი

დურმიშხან (ც. ნიჟარაძე) შვილები: პაატა

ალექსი (მ. ხარძიანი). შვილები: გომერ, გუგულა (რატიანი), რუსუდან (ი. პაკელიანი), იე-

შა (ტ. რატიანი)

გომერ (გ. ფონიავა) შვილები: კახა, ნონა (ლიპარტელიანი) ნინო

ნათია, ნატო, ნანა

გოგა შვილები: ლევან, ზაქარ, იეფო (ონიანი)

ლევან (ჩ. ვიბლიანი) შვილები: მიტუშა, ნუგზარ, ამრო, კატუშა.

მიტუშა (ნ. ფარჯიანი) შვილები: ლევან, რაული, თამარ ლაურა

ნუგზარ (ნ. გასვიანი) შვილები: ლაშა, პაატა, ლედი, ჯილდა

ზაქარ (კ. გურჩიანი) შვილები: კარლო, კირილე, გულადი, კაკო, ამრო, გენერა, ეთერ, კაკა-ში

კარლო (ლ. ხორგუანი) შვილები –

კირილე (თ. ჯოხაძე) შვილები: გიორგი, ლელა

გულადი შვილები:

კაკო (რ. ცალანი) შვილები: - ნური, მიმოზა, როზა

ამრო (თ. ჯულაყიძე) შვილები: ილონა, თეონა

დავით (მ. ჩარქსელიანი) შვილები: კოსდა, სიმონ, პლატონ, საო ივდითე (ი. ქელიძე, ბ. მარ-გველანი)

კოსდა (ა. ჩარქსელიანი) შვილები: ფორჟი, არსენა, ბაცუ (მ. ნიჟარაძე), აბაშხან (ფ. ჩარქსე-ლიანი)

ფორჟი (ფ. ნიჟარაძე)

არსენა (დ. ქელიძე, გ. მარგველანი) შვილები: არდაშა, ბერდია, გომიტა, ტურფა

არდაშა შვილები: ხატია, კოსტა

გოგიტა (ი. ვარძუკაშვილი)

სიმონ (ბ. ჭელიძე) შვილები: დათიკო, ბეჟან, აირმეთ, პასიკო (კ. კაკრიაშვილი), ნადია (მ. კაკრიაშვილი)

დათიკო (ა. ჩარქსელიანი) შვილები: პაატა, გულვერ, ნაირა

პაატა (ა. ლიპარტელიანი) შვილები: დავით, ნათია, თეონა

ბეჟან (მ. მარგველანი) შვილები: გოჩა, გუჯა, გოგი, ნატო
ნონა

გოჩა (ლ. ვარძუკაშვილი) შვილები: შალვა, სიმონ, ანო

გუჯა (ე. პირველი) შვილები: გოჩა, ანი, მარი

გოგი (მ. გაბულდანი) შვილები: მარი

აირმეთ (ერმილე) (თ. ონიანი) შვილები: გია, გულო

პლატონ (ა. ჭელიძე) შვილები: ჟორდან, მარლენ, მურადი, რიტა

ჟორდან (რუსი) –

მარლენ (გ. ზურაბიანი) შვილები: მარადი, მერაბ, ჟორა

მურადი (მ. გვიდიანი) შვილები: პლატონ, მარინა

მურმან (ლ. იოსელიანი) შვილები: თამაზ, რამაზ, ნათია

საო (მ. ნიჭარაძე) შვილები: ბარის, ალფეზ, თამაზ, შურა (დ. ჩარკვიანი), ეთერ (ტ. ჩარქსელიანი), ზოია (ახვლედიანი)

ბარის (ლ. ჩარქსელიანი) შვილები: დემურ ფატიმა (მ. დადვანი) ფოთოლა, ეკა, მაკა

დემურ (ე. როხვაძე) შვილები: გეგი, ნინო

თამაზ (გ. ქურასბედიანი) შვილები: მერაბ, მარადი, მარინე ირინა

II შტო

გეგი – შვილი: თაისავ

თაისავ (მ. ნიჭარაძე) შვილები: სპირდონ, სიმონ, იევაკ, მარიამ

სპირდონ (დ. ჩარქსელიანი) შვილები: პავლე, ვარდენ, მარო (ე. ნიჭარაძე), ლიზა (გ. მარგველანი)

პავლე (კ. მემველიანი) შვილები: იური, დიმიტრი, ვერა (ონიანი)

ვარდენ (ლ. ხარძიანი) შვილები: ვიტალი, ვახტანგ, ერემია, ირმა (თ. პირველი)

ვიტალი (ლ. ლაბაური) შვილები: ბექა, ნათია, თათა.

ვახტანგი (მ. ჯაჭვლიანი) შვილები: გეგი, ნანა, ირინა ლიზა

ერემია (ნ. ქონჩიანი) შვილები: დათო, სალომე

სიმონ – შვილები: აქსო, ვფრემ, მართა (ა. ჭელიძე), ივედითე (კ. ჭელიძე), ალათი (თ. ჩოფლიანი), ქეთევან (მ. ხაჭვანი)

აქსო (ბ. ჩარქსელიანი) შვილები: რეზო, კაკო, ქვიტი, არონ, რუბენ

რეზო (ლ. რაჭიანი) შვილები: სოსო, ინგა ინეზა – ლამზირა ნარგიზა (ჯ. მარგველანი)

სოსო (თ. ხარძიანი) შვილები: გიორგი, მედეა, ნინო

კაკო (ფ. მარგველანი) შვილები: ლარისა (გ. დადვანი), ლაურა (გ. კაკრიაშვილი), თამარა

ქვიტი (ლ. ჭელიძე) შვილები: ხვიჩა, გოჩა, ალექსანდრე, ცისანა მზევინარ

ხვიჩა (ნიჭარაძე) შვილები: ბექა, ბესო

გოჩა (ი. პირველი) შვილები: რატი, ნათია, სალომე

ალექსანდრე (ლ. ქალდანი) შვილები:

არონ (ალიოშა) (ნ. ლიპარტელიანი) შვილები: ზვიად, შორენა
ზვიად (ნ. ფირცხალავა) შვილები:

რუბენ (თ. სხირტლაძე) შვილები: გიორგი
გიორგი (ნ. გიორგიშვილი)

იევაკ შვილები: ბეჟან, ნატა გუგუცა
ბეჟანის შვილები:

III შტო

თაზი, თაბუ

თაზი – შვილები: იოსებ, ეკა (გ. ჩარქსელიანი)
იოსებ (ი. ნიჭარაძე) შვილები: ბიძინა, ვალიკო, ბაბლინე
ბიძინა (ლ. ლებანიძე) შვილები: ლაშა
ლაშა შვილები: ბიძინა, ლევან

ვალიკო (შ. კაკიაშვილი) შვილები: ფაიზორ, ბესიკ, იოსებ, ცაბუ (გ. იორდანოვი)
ფაიზორ შვილები: ერეკლე, კახა

ბესიკ შვილები: გია, გურამ

იოსებ (ლ. ონიანი) შვილები: ვალერი, ვოვა.

თაბუ შვილები: ტატი, გუა, ბარბალა (გ. ჩარქსელიანი)

ტატი შვილები: ვარლამ, ინდიკო

ვარლამ (ქ. ჩარქსელიანი) შვილები: ბუხულა, ნოდარ, ლუტა, ბაირომ.
შაში (მ. ნიჭარაძე), ციალა (ჟ. ჯაფარიძე) ნარგიზა (რ. ქველაძე)
ბუხულა (შ. გასვიანი) შვილები: შერმადინ, ნინო ლია (ბენიძე), ლელა ნოდარ (რ. მაისურაძე) შვილები: დემურ, შმაგი, ნანული (გ. ბერძენიშვილი)

ლუტა (შ. გერლიანი) შვილები: დავით, ფატიმა, ქეთევან

ბაირომ (ბორის) (თ. ავალიანი) შვილები: ვარლამ, მირონ, დალი

ილო (ი. ჩარქსელიანი) შვილები: ტასი, თემურ, ტრისტან, კაო (რ. ხატიანი)

ტასი (ფ. ქელიძე) შვილები: ენვერ, იური, ნელი (ხვიბლიანი), ლეილა, ლალი

თემურ (თ. ნიჭარაძე) შვილები: ელდარ, ზურიკო, ზაური, ცისანა

ინდიკო (დ. შუკვანი) შვილი: ევა

გვარიდან ცნობილინი

პავლე სპირიდონის ძე აგრონომი, უშგულის კოლმეურნეობის თავმჯდომარე, ლენტეხისა და მესტიის მინგანის გამგე. მეცნიერ მუშაკი მცხეთაში. დასაფლავებულია უშგულში
ვარდენ სპირიდონი ძე – პედაგოგი უშგულის სკოლის, კოლმეურნეობის თავმჯდომარე, სასოფ. საბჭოს თავმჯდომარე. დასაფლავებულია გარდაბანში (ლემშვენიერა).

ბიძინა იოსების ძე – მესტიის რაიონის მილიციის უფროსი. თბილისში კალინინის რაიონის შინაგან საქმეთა განყოფილების ინსპექტორი, პოლიციის კაპიტანი. დასაფლავებულია თბილისში. დილომში.

აარმეთ (ერმილე) სიმონის ძე – აგრონომი. უშგულის მეურნეობის აგრონომი. ნყალტუბოში გუმათის მეცხ. ფერმის გამგე. დასაფლავებულია უშგულში.

ვიტალი ვარდენის ძე – პოლიტიკური ინსტიტუტის მეცნიერ მუშაკი
(ალიოშა) არონ ალექსანდრეს ძე – ფიზიკური აღზრდისა და სპორტის ინსტიტუტის მეცნიერი
გოგი. კომენდანტი
ვახტანგ ვარდენის ძე – ინჟინერი, მშენებელი
ერემია ვარდენის ძე – აგრონომი, გარდაბნის (ლემშვენიერა) მეურნეობის აგრონომი. და-
საფლავებულია ლემშვენიერაში
ლაშა ბიძინას ძე – ტექნიკური განათლებით
გულო ერმილეს ას. – იურისტი

ბ) კაკრიაშვილების გვარის წარმომავლობა

კაკრიაშვილების გვარის წარმომავლობის შესახებ ჩვენთვის ცნობილია ზეპირი გადმოცე-
მანი, რომ ისინი უშგულში თამარ მეფის ჯართან ერთად მოხვდნენ. ჩვენამდე მოღწეულ ისტო-
რიულ წერილობით წყაროებში (XIII-XVIII სს.) გვარი ამ ფორმით არ ფიქსირდება. სვანურ წერი-
ლობით საბუთებში არის ერთი საყურადღებო ფაქტი XV (1445-1452 წ.) საუკუნეში დაწერილი მო-
სახსენებელ სიგელში ნახსენებია ქადაგი, მოსახსენებელი სიგელის დამწერი-კაკასატი დავით,
შემდგომში – კაკისოია, კაკიოი (IX.82).

[1445-1452. სიგელი დანიელ ცაიშელ მთავარეპისკოპოსისა ლაბსყალდაშისადმი

ქ. სახელითა ღმრთისაითა ცაიშისა ღმრთისმშობლისაითა. თვესა სექტემბერსა ათუთ-
ხმეტსა, მე ცაიშელი მთავარეპისკოპოსი დანიელი, ლაბსყალდასა მივედი, ვაკურთხე მთავარან-
გელოზი ლაბსყალდაშია, დემეტრე მეფისა მეფობასა შიგა, ერისთავთ-ერისთავისა დადიანისა
ოზბეგისა ბრძანებითა და მონებითა, და ცხმარისა ჰეუმან დაუნერეთ მთავარანგელოზისა
ლაბსყალდაშისა საპატიჟოი: ზღუდესა შიგნით სამოცდაათი ათასისა თეთრისა საპატიჟოი, მას
გარე საპატიჟოი სადა სარეკელისა ხმაი ისმის, რეაი ათასისა თეთრისა მისი საპატიჟოი დაგ-
ვიცს; შიშხაჟისა და ხანსარსა შვა ოთხი ათასისა თეთრისა საპატიჟოი დაგვიცს.

მე, ცაიშელ მთავარეპისკოპოსი დანიელ ვამტკიცე, და ჩვენ ერთობილთა ხეეთა ცხმარი-
სათა მეფეთ დადიანისა ბრძანებითა. ვინც გაამაგროს კურთხეულიმც არს; ვინც შესცვალოს,
კურულიმც არს ღმრთისა მადლითა.

მე, კაკასატსა დავითსა დამინერია, მონამეც ვარ ამ სიგელისა.
(სე. საბ. I. გვ. 103-104, 1986 წ. გამომც. ვ. სილოგავა)

უშგულელი კაკრიაშვილების სათემო სახელი არის – „კაკი-შა“ – „კაკი-არ“ აღსანიშნავია,
რომ ფლობდნენ რამდენიმე კოშკს, ორი კარგი კოშკი დღესაც ამაყად დგას, კოშკების მშენებ-
ლობის პერიოდად კი X-XVIII საუკუნეებია მიჩნეული. რაც შეეხება რაჭაში მცხოვრებ კაკრიაშვი-
ლებს, რომელიც ომში ხიდიკართან მომხდარა ძმების გაყოფა. 1860-იან წლებში უშგულის სა-
ეკლესიო მეტრიკულ ჩანაწერებში ახლანდელი კაკრიაშვილების გვარი ნახსენებია ხან კაკისა-
ნად, ხან სიმპარიანად, ხანაც კაკრვანად და კაკრიაშვილად. რაჭის საარქივო საეკლესიო მეტრი-
კული ჩანაწერების შესწავლის შემდეგ აღმოჩნდა რომ ამბროლაურში ანუ ქვემო რაჭაში – კაკ-
რიაშვილები იხსენებიან 1820 წლიდან. რუსებთან ბრძოლაში „საეკლესიო აჯანყების დროს და-
ღუპულთა ეგნატე კაკრიაშვილი ამბროლაურის რაიონის სოფ. ჩონისიდან (ეს სოფელი დღეს არ
არსებობს გაუნადგურებიათ რუსებს).

რაჭის საარქივო საეკლესიო მეტრიკული ჩანაწერების შესწავლის შემდეგ აღმოჩნდა, რომ
ონში, ღარში, პიპილეთში კაკრიაშვილები იხსენიებიან 1830-იან წლებიდან, როგორც აზნაურები
(თან ერთვის არქივის ამონაწერები), მაგრამ გვარი აქაც ვერ წერია კაკრიაშვილად, შემდგომ
მოგვიანებით 1880-იან წლებიდან კაკრიაშვილად, ისე როგორც უშგულში.

როგორც ცნობილია, რუსეთის იმპერიამ 1810 წელს გააუქმა იმერეთის სამეფო და დაიკავა
რაჭის სიმაგრეებიც და საფრთხე შეექმნა ეკლესია-მონასტრებს. საეკლესიო განძის დამცველ-
თა შორის ყოფილან კაკრიაშვილებიც, ამ ბრძოლაში დაღუპულა 2000-მდე ქართველი, ფუსტე-
ლი, რომელთაც მოუსწრიათ საეკლესიო განძისა და ბერ-მონაზვნების სვანეთში გახიზვნა.

რუს ბარბაროსებს გაუნადგურებიათ რამდენიმე სოფელი, ვინც გადაარჩენილა მათი დევნა
დაუნყიათ. ამის შემდეგი უნდა იყოს ისიც, რომ ერთხანს უშგულელი კაკრიაშვილები სიმპარია-

ნად იწოდებოდნენ, აგრეთვე ისიც, რომ 1850 წელს სანკ-პეტერბურგში დამტკიცებული იმერეთის თავად-აზნაურთა სიაში კაკრიაშვილი არ ფიქსირდება.

ახლა მიუბრუნდეთ ისევ გვარის წარმომავლობას, საყურადღებოა, აგრეთვე რომ საინფორმაციო არის რევიონი „კაკი“, შერეთისავე კატეხისა ეკლესია „კაკი“ და ციხე გიში (ცხოვრება მეფეთა... 532, 229).

რაც შეეხება გვარს კაკიაშვილი, თუ მას რაიმე საერთო აქვს კაკრიაშვილის გვართან – 1721 წლის აღწერით ისინი ცხოვრობდნენ გურჯაანში, ხარაგაულის რაიონში (ზვარე) „კაკიაშვილების წყარო“ (საქ. სსრ. ტომონიშია, იმერეთი I. გვ. 94). ეს გვარი მიღებული აქვთ ებრაელების ნაწილსაც.

ახლა რაც შეეხება იმერეთში ქრიათურის რაიონის სოფ. ხრეთში მცხოვრებ კაკრიაშვილების რამდენიმე ოჯახს, ისინი რაჭიდან არიან გადასული დაახლოებით 150 წლის წინ.

ამჟამად კაკრიაშვილები ცხოვრობენ: უშგულში, ღარში (ონი), ხრეთში (ჭიათურა). ამ სოფლებიდან ნასულები ცხოვრობენ: ლემშვანიერაში, კრანისში, ნაგებში (გარდაბნის რაი.) მარნეულში, ყინწისში (ქარელი), თბილისში, სულ 350 სულამდე.

უშგულელი კაკრიაშვილების უზუცესი წინაპარი ყოფილა კაკი, რომელსაც სვანეთის ხეში მგზავრობისას საგზალი არ სჭირდებოდაო, იმდენად ავტორიტეტული ყოფილა-ო.

**საეპოპო კვართი
(სიძმა კაკრიაშვილის მიერ შენიღული)**

რამდენიმე საუკუნის წინ უშგულში გამოუვლია რომელიღაც ჯარს, რომელსაც ომის ნადავლი მოჰქონდა. ამ ჯარს შეხვედრია სიძმა კაკრიაშვილი, რომელიც მჯდარა კარგ ულაცზე. სიძმას დაუნახავს ჯარის მეთაურის ხელში სამეფო კვერთხი. მისულა და უთხოვია ნება მიეცათ მისთვის რომ მიხვეოდა ამ სინწინდეს. როცა მისულა ახლოს მას გამოუტაცნია ხელიდან სამეფო კვერთხი, გაუჭენებია ულაცზე, გამოკიდებთან უკან მოლაშქრენი, მაგრამ მას მოუსწრია ამ კვერთხის შედგება უშგულის წმ. ბარბარეს საყდრის სარკმელში და როცა მდევარი იქ მისულა შეუთქვამს მათთვის – ვინც ეს კვერთხი აქედან გამოიტანოს წმ. ბარბარე გაუნყრეს მასო. მდევარი გაჩერებულან და ხელი ვერ უხლიათ. ამის შემდეგ ამ კვერთხს უშგულელები ეძახიან „ბარბალა ყვებალ“ – ბარბალეს კვერთხი. როცა სოფელში რამეზე იწყებდნენ „ბარბალეს კვერთხი მოხვედეს მას ვინც ესა და ეს ჩაიღინოს“-ო.

ეს კვერთხი ახლა ინახება უშგულის მუზეუმში. არის ვერცხლის, აქვს ხის ტარი (კატ. №109).

ჩაინერა ნ. კაკრიაშვილმა ივანე გიორგის ძე კაკრიაშვილისაგან 1971 წელს.

**მუშავილი ლირი
(გაბი კაკრიაშვილის დაჭრა)**

გეგი კაკრიაშვილი წასულა ხალდეში თავისი დის მოსანახულებლად იქიდან სანადიროდ წასულა ადონის მხარეს. მას უნადირია „ლეპა“ ჯიხვი. სანადირო ადგილიდან მანძილი ხალდეშდეს საკმაო ყოფილა, ამიტომ გეგის უფიქრია – დიდი ხანია ჩვენი გაზრდილი გელახსან ჯაფარიძე (ყანასაგან) არ მინახავს, ძალიან მომენატრა, რომ გაუარო და ეს ჯიხვიც კარგი ძღვენი იქნება შემოდგომაზე. აიკიდა ნანადირევი და გაუდგა გზას მესტიისაკენ. უღერის უღელტეხილზე შემოხვედნენ კალელები და ჰკითხეს სად მიგაქვს ეს ნანადირევი? – სად და მესტიაში ყანსაგია-ანთ გელახსანთან, ჩვენს გაზრდილთან. კალელებმა უკმეხად მიმართეს გეგის – თქვენ უშგულელებმა ფუთა დადეშქელიანი (ოთარაძე) იმიტომ მოკალით რომ ახლა ჯაფარანები (ჯაფარიძე) იბატონოთ? გეგიმ უპასუხა – თქვე კარგო ხალხო! გელახსანი დედაჩემის გაზრდილია და ძმობით გვიყვარს ერთმანეთი, დიდი ხანია არ მინახავს, მომენატრა და იმიტომ მიმაქვს ეს ჯიხვიც, თორემ ჯაფარანების ბატონობა არც არასოდეს გვდომებია. და არც ახლა გვინდა.

შეუყოლებით ჩხუბი და გეგი დაუჭერიათ, ნანადირევიც ნაურთმეგიათ. ეს რომ უშგულში გაუგიათ მიუარდნენ კალელებს, კალელებსა და უშგულელებს შორის ჩხუბი მომხდარა – ჩხუბის დროს ავეულიანი (ნიჭარაძე) გეგის უთქვამს – ხალხო! ჩვენ უშგულელები და კალელები ურთიერთის გზაზე ვართ, მეზობლები ვართ, ნუ მივანყდებით ერთმანეთს, რადგან საქმე ჯაფარიძე-

ებს ეხება დავიბაროთ იმათი კაცი და ისე გავარჩიოთ საქმე-ო. ყველანი დათანხმებულან, მეუტყობინებით და თათარყან ჯაფარიძე ასულა – ჩაუტარებიათ მედიატორობა (ლიმონჯი) ვალსა და უშგულელებს შორის ჩხუბში კალელები უფრო დაზარალებული ყოფილან და უშგულელებისაგან მიუსჯიათ კაცის მოკვლის ნახევარი (წორა ხნსგა), ეს თათარყან ჯაფარიძეს თავისთავზე აულია გადასახდელად, რადგან მათ გამო იყო ჩხუბი. ხოლო კალელებისაგან დაჭერილ გვეის ექვსი კაცის დაფიცება მიაკუთვნეს. წორის ნახევარიც დაუბრუნეს უშგულს და თითო ძროხაც მიუსაჯეს.

გადმოცემა სევანურად ჩაუნერია სეხი გულედანს 1943 წელს 90 წლის ალექსი ჯაფარიძისაგან (სვ. ქრ. გვ. 70)

გაგი

გეგი კაკრიაშვილის და ყოფილა ხალდეში გათხოვილი ჯოხაძეებზე. (დაჯის შვილები გრიგოლ, მელიკ, ნესტორ). გეგი ხალდეში წასულა თავის დის სანახავად ზამთარი ყოფილა, დიდ თოვლიანობა.

ერთ საღამოს გეგის ძმა კაკი ჭუნირზე შაირს მღეროდა ამ დროს მას მოეჩვენა სახლის ანგელოზი (ქორა მეეზირ), როგორც თეთრი ხბო გამოსულა კერიასთან (ყველგზე). კაკის სასწრაფოდ დაუგდია ჭუნირი და წამოუძახნია – ვაიმე ჩემს ძმას რაღაცა მოუვიდაო. წასულა ხალდეში და იქ გაუგია, რომ გეგი გუმინ გამოვიდაო.

გეგი ზევს წაულია, დაღუპილი გაზაფხულზე უპოვიათ ქვანში. სარაგლამზრას პირდაპირ.

გაგაშა ქორ.

იქ სადაც ბოლო ხანს 1987 წლამდე ცხოვრობდა მიშა კაკრიაშვილი (1987 წელს ზევამა დანგრია), ადრე უცხოვრია ბაგაშის ოჯახს. კარგი ძლიერი ოჯახი ყოფილა, გადმოცემით სახლკარი ზევს დაუნგრევია, წაულია მდინარე ენგურის გაღმა, გადმოცემით გაზაფხულზე ზევიდან ცოცხალი გამოსულა ტახი, რომელიც მარცვლის შესანახ (ქუფ) ხისგან დაწნულ დიდ გოდორთან ერთად მოხვედრილა, მთელი ზამთარი ჭამდა მარცვალს და გაზაფხულზე გასუქებული გამოსულა ზევის თოვლიდან. ზევის მიერ რომ ამ ადგილებში დანგრეულია რამდენიმე სახლი ამის დამადასტურებლად დღესაც დგას შენობის ნანგრევის საძირკვლები და მიწაშიც აღმოჩნდა ხის ფიკრების ნარჩენები.

გადმოცემის თანახმად ბაგაში რა გვარის კაცი იყო ზუსტად არ ვიცით, ზოგიერთის აზრით კაკიშა (კაკრიაშვილი), ზოგისთვის გვარი უცნობია.

ჭიათურის რაიონის სოფელ სრეთში მცხოვრები კაკრიაშვილების ნაამბობი

ერთ დროს სევანებსა და რაჭველებს გადაუნყვეტიათ სადაო საზღვრის დადგენა. დაუთქვამთ, რომ არსებული საზღვრიდან შერჩეული 12 კაცი 12 წლიდან 50 წლამდე ასაკისა კრებულის ჟამს (ცისკრის ვარსკვლავის გამთენიის ჟამი) ერთმანეთს შესახვედრად გამოსულიყვნენ, სადაც შეხვდებოდნენ ერთმანეთს ის ადგილი ყოფილიყო საზღვარი. სევანები დათქმულ დროზე ადრე გასულან და შორს წასულან რაჭის ტერიტორიაზე, ამას რაჭველები მიმხვდარან და სევანები დაუტყვევებიათ. შემდგომში დატყვევებულები გაუთავისუფლებიათ ყველა გარდა კაკრიაშვილისა, კაკრიაშვილი დაუსახლებიათ და იქიდან არიან გამარჯვებული რაჭის სოფლებში კაკრიაშვილები-ო.

რაც შეეხება ხრეთში მცხოვრებ კაკრიაშვილებს, ისინი რაჭიდან დაახლოებით 150 წლის წინ არიან გადმოსული – დავითი ყოფილა პირველი, უთხოვია ბაქრაძის ქალი და იმათი ნაშიერებია დღეს ხრეთისა და ჭიათურა-თბილისში მცხოვრები ოჯახი.

ხრეთში მცხოვრები 84 წლის ოთარ კაკრიაშვილისაგან ჩაინერა მისმა ბიძაშვილმა თბილისის უნივერსიტეტის თანამშრომელმა თენგიზ დომენტის ძე კაკრიაშვილმა 2008 წელს.

ჩვენი სოფელი არის ღარი და ღარში არის ადგილი სალოცავი „კვირაცხოველი“; ადრე ასე ამბობდნენ, რომ ეს არის კაკიაშვილების სალოცავი-ო. გადმოცემით ვიცით, რომ როდესაც კაკიაშვილები წასულან უშგულში, ერთ-ერთ კაკიაშვილს მოუკლავს გვარად - თაბლიანი და გამოქცეულა რაჭაში და დასახლებულა ღარში-ო. ამჟამად ვცხოვრობთ 6 ოჯახი.

მთხრობელი კობა სევერიანის ძე კაკიაშვილი (50 წ.) სოფ. ღარი ჩაინერა ნაპო კაკიაშვილმა 2009 წ.

ღარი - სოფელი ონის რაიონის ღარულის ხეობაშია. ქ. ონიდან 3 კილომეტრზე, ზღვის დონიდან 940 მეტრზე. 1997 წელს ღარში ცხოვრობდნენ: მეტრეველი - 30 კომლი, ორდინიძე - 25, არჩვაძე - 15, ჯელაძე - 15, სამხარაძე - 12, მარკოიშვილი - 10, ჭელიძე - 9, კაკიაშვილი - 7, მაისურაძე - 5, ხიდველი - 5, ჩიხრაძე - 4. (პ. ცხადაია. რაჭის გეოგრ. სახელწ. 2003, გვ. 144).

ქვემოთ მოგვყავს საარქივო მასალები რაჭაში მცხოვრები კაკიაშვილების შესახებ 1817-1880 წლებში:

საპარტოლოს რისაუპლიკური სახელმწიფო არქივი, ნიგნი მოცაგული
საპარტოლო-ივარეთის უფინდების მმართველის სინოდის კანტორიტთან რაჭის
მაზრის სოფელ ღარის მთავარანგელოზის ეკლესიისა შინა (1833 წელი, ფონდი-
489, აღწერა-6, №198, 603 ფურცელი, გვ. 266).

ივლისის ოცდარტოსა, აზნაურს სესკია ლევანის ძეს კაკიაშვილს და სჯულიერსა მუღლესა მისსა სუსანა მამუკას ასულს, დაებადათ ძე ფარნაოზ, სახლი განუნათლე და ნათლისცემა სრულეყავ აგვისტოსა მისივე ეკლესიის მღვდელმან იოვანე მაქარაშვილმა, ნათლის ღების დროს ეკლესიის მსახურთაგან არავინ დამსწრებია. (მიმქმნელად იყო მისივე სოფლის აზნაური ივანე ჯაფარიძის მუღლესა სალომე ივანეს ასული).

მისის პირველსა საბატონო აზნაურს გიგია ლუკას ძეს კაკიაშვილს და სჯულიერსა ცოლსა მისსა ზეხათუნ პაატას ასულს დაებადათ ძე ივანე, სახლი განუნათლე და ნათლისცემა-ცა სრულეყავ იმავე თვის მისსავე ეკლესიის მღვდელმა იოვანე დავითის ძე მაქარაშვილმა, ნათლის ღებას ეკლესიის მსახურთაგან არავინ დასწრებია. (მიმქმნელად იყო მისივე სოფლის ყმა გლაზუა ბუჩალას ძე ჩიტალაძე). (1835 წელი, ფონდი-489, აღწერა-6, №253, 600-ფურცელი).

საბატონო აზნაური იესე ლევანის ძე კაკიაშვილი და სჯულიერი ცხოვრებელი მისი სუსანა მამუკას ასული, ორივენი არიან მართლმადიდებელნი.

მღვდელი იოვანე მაქაროვი (184 წელი, ფონდი-489, აღწერა-6, №444)

რაჭის ნანისის სოფელ ღარის მთავარანგელოზი ----სა წელსა.

დეკემბერსა ოცდარტოსა საბატონო აზნაურის ივანე ბეჟანის ძე კაკიაშვილს და სჯულიერსა მუღლესა მისა თინია დათიკოს ასულს დაებადათ ძე სოფრომ, სახლი განუნათლე და ნათლისცემა სრულეყავ იანვრის 12-სა.

მისივე ეკლესიის მღვდელმა გრიგოლ გიორგის ძე ნანუკაშვილმა, ნათლისღების დროს ეკლესიის მსახურთაგან არავინ ყოფილა. ხოლო, რადგან მღვდელმა ამან წერა არ იცოდა ამისა ნაცვლად ხელს ვანერ იოსებ ნანუკაშვილი. (რაჭის მაზრის დაბა ონის წმიდის გიორგის ეკლესიისა შინა მიმრქმელი მისის დაბის ყმა ღვთისაგარა სვიმონის ძე გ- სიძე.

მარტის მეთესა გარდაიცვალა საბატონო აზნაურის გარდაცვალებულის ლევან კაკიაშვილის დანაშთნი ქვრივი ქვარა გიორგის ასული.

აგვისტოს მეშვიდე დღესა ყმას ივანე ბეჟანის ძე კაკიაშვილს და სჯულიერსა ცოლსა მისსა თინია დათუ ას. ასულს დაებადათ ქალი მარია, სახლი განუნათლენი და ნათლისცემა

სრულეყავ ამავე ეკლესიის მღვდელმა გრიგოლ გიორგის ძემან ნანუკაშვილმა, ნათლისღების დროს იყო უჩენიკი იოსები.

ონის ნმ. გიორგის ეკლესია 1832 წ.

დაბადებულთათვის ჩყმთ-წლისთვის (1869.)

აზნაურს ალექსი იესეს ძე კაკირიაშვილს სჯულიერი ცოლი მისი ანნა ბერუკას ასული ორნივე მართლმადიდებელი აღსარებისანი 23 აგვისტოს დაებადათ ვაჟი სვიმონ. სახლი განუნათლენი და ნათლისმცა სრულეყავ ამავე ეკლესიის მღვდელმან იოსებ ნანუკაშვილმან. მიმქეულად იყო აზნაური კონსტანტინე ფრიდონის ძე ჯაფარიძე.

დაბადებულთათვის ჩყმთ-წლისათვის (1869)

აზნაურ ლუარსაბ იესეს ძე კაკირიაშვილს და სჯულიერს ცოლს მის კოკობია ქაიხოსროს ასულს, ორიენი მართლმადიდებელი სარწმუნოებისანი. შეეძინათ ვაჟი იოანე.

მღვდელი იოსებ ნანუკაშვილი. მიმქენელი-აზნაური: ონოფრე დავითის ძე ბაქრაძე

იმერეთის ეპარხიის სოფ. ღარის მთავარანგელოზის ჩანანერები

ნიგნი 489. №6. 2089

ყმა ივანე პაპუჩას ძე მეტრეველი. სჯულიერი ცოლი მისი ანნა გრიგოლის ასული ორნივე მართლმადიდებელი სარწმუნოებისანი.

მღვდელი იოსებ ნანუკაშვილი. მიმქენელი აზნაური ალექსი სოფრომის ძე კაკირიაშვილი

აგვისტოს მეშვიდესა დღესა ივანე ბეჟანის ძეს კაკირიაშვილს და სჯულიერსა ცოლსა მისა თინია დათუას ასულს დაებადათ ქალი მარიამ, სახლი განუნათლენი და ნათლისმცამცა სრულეყავ, დეკემბრის ამავე ეკლესიის მღვდელმა გრიგოლ გიორგის ძემან ნანუკაშვილმა, ნათლისღების დროს იყო უჩენიკი იოსები. (1832 წელი დაბა ონის წმიდის გიორგის ეკლესია).

Дворянин Сопром Иванович Кокришвили И законная жена его Маня Николаевна оба православной вери.

Внесено по определению Контори 6 марта 1889 г.

ბ) კაკირიაშვილი

(კაკი-შა)

მთლიანად საქართველოში ცხოვრობს 350 სული – აქედან გარდაბანში – 130; თბილისში – 36; წყალტუბოში – 30; რაჭაში, ღარში – 21; ჭიათურაში ხრეთითი – 8; უშგულში – 2.

კაკირიაშვილების სათემო სახელია კაკი-შა. წარმომდგარია გვარის უფროსი კაცის კაკი-ს სახელიდან. კაკი – ხურიტული სახელია, მიჩნეულია აკაკის შემოკლებად. უშგულში მუცემრში სოფლის აღმოსავლეთი ნაწილი ეკავათ, ადრე ჰქონიათ 7 კომუკი ამჟამად დარჩენილია 2 კომუკი, არიან მაცხოვრის მრეველი, იქვე უბანშია ასი ანგელოზის მაცხოვარი (აშირ ყერ მაცხეაარ). სასაფლაოც საყდრის ძირში სამივე მხრიდან კაკირიაშვილებისაა საყდარი მეორედ მოხატულია XI საუკუნეში, ფრამენტები კედლებზე ახლაც შემორჩენილია. 1950-60-იან წლებში უშგულში ცხოვრობდა 9 ოჯახი, 1987 წლის სტიქიის ზეავების შედეგად სახლების უმეტესობა დაინგრა. დარჩენილია რამდენიმე სახლი და ცხოვრობს ერთი ოჯახი (ბაჯუ კაკირიაშვილი). უშგულში კაკირიაშვილების შტოს შემადგენლობა ასეთია:

1860 წელს უშგულში ოთხი ოჯახია:

კაკი, მიხე, ნადიდა, ნასყიდა

კაკი – გადმოცემით ცნობილი ყოფილა, როგორც შეგნებული კაცი.

1 შტო

გეგე

ნინი (უფროსი)

ნინი (უმცროსი) – მდივანბეგი ყოფილა უშგულის (1869 წ.)

მიხე, თინათ (ბ. ღვაჩლიანი) მარიამ (თ. დადვანი)

მიხე-ს (დ. ჩარკვიანი) შვილები, გიორგი, ანტონ, ბაგრატ ბარბალა (გ. ნიჟარაძე)

გიორგის (ა. ნიჭარაძე) შვილები: კოსდა, ივანე, დავით, ლავრენტი, თედოზ, დაჯი (მ. ქელიძე)

კოსდას (მ. ქელიძე) შვილები: მიშა, თედოზ, მამულ (ი. ჩარქსელიანი) ძიულა (ლ. ყიტყინაძე)

მიშას (რ. ჩარქსელიანი) შვილები: ნუნუ, ოთარ, იური, ლერი

ოთარის (მ. ნიჭარაძე) შვილები: კოტე, ნინო, მარიამ

იურის (ნ. ნიჭარაძე) შვილები: მიშა, თეონა, რიმა

ივანეს (ი. მარგველანი) შვილები: რამზი, პოლიაქტორ, ჟორა, შაშა (ვ. ლვაჩლიანი), ლამარა (ა. ნიჭარაძე), ოლია, ნინარა (ს. ზურაბიანი).

რამზის (ე. ჩარქსელიანი) შვილები: გურამ, გურგენ, გულო (გ. მუშუყუდიანი)

გურამის (თ. ფურცულიანი) შვილები: რამაზი

გურგენის (ნ. ზვიადაძე) შვილები: გიორგი, სალომე

პოლიაქტორის (ვ. ნიჭარაძე) შვილები: იუზა, იზა, (პირველი), მარინა (ნავერიანი) თეა, მაია, ჟორას (თ. ჩარქსელიანი) შვილები: ქართლოს, ედუარდ, კლარენს; დათა, ნინო, ნონა

დავითის (ნ. ნიჭარაძე) შვილები: მაქსიმე, ბუხულა, ავთანდილ, გურიელ ნაპო, ევა (ლ. ყაულაშვილი)

მაქსიმეს (ნ. ლვაჩლიანი) შვილები: ენვერ, დათო, მალხაზ, ლალი (მ. გირგვლიანი), ლელა (პ. გურჩიანი)

ენვერის (მ. ონიანი) შვილები: ნუცა, თამთა

გურიელის (ვ. კუპრაშვილი) შვილები: დათო, ნატო, თეა (ლომძიძე)

დათოს (მ. მელაშვილი) შვილები: გაგა, ლიზი

ნაპოს (ი. ლებანიძე)

ბაგრატის (ს. ქელიძე) შვილები: ივდითე

ანტონის (ე. ნიჭარაძე)

II შტო

კაკი-შვ. გუა

გუას-შვ. გიორგი

გიორგი (მ. გასვიანი) შვილები: დავით, დისიონ, ტარასი

დავით (ს. ჩარქსელიანი) შვილები: ლეონტი, ბაჯუ, საია, ვარვალა (ე. ნიჭარაძე) ვაღო (ი. ჩარქვიანი)

ლეონტი (თ. ჩარქსელიანი) შვილები: ციოყ, ეთერ (ე. გასვიანი), კაკაში, ვერა (ე. ნიჭარაძე)

ბაჯუ (ლ. ნავერიანი) შვილები: ფრიდონ, ფეო, თამაზ, ვიტალი რამაზ, ნარგიზა (ქალღანი), ცირა (არღვლიანი), ციცო

ფრიდონი (გ. ხარძიანი) შვილები: ნინო

ფეოს (პ. ნიჭარაძე) შვილები: დათო, თამაზი

დათოს (ტ. ხიდაშელი) შვილი: საბა

რამაზი (ს. ხაბულიანი) შვილები: ახმათ

ტარასი (მ. ჩარქსელიანი) შვილები: რუბენ, ნანული გულიკო (მ. პირველი), მერი

რუბენის (დ. გულბანი) შვილები: კობა, გაია, ნესტან

III შტო

გიორგი (მ. ნიჭარაძე) შვილები: სიმონ, გიორგი, მიხეილ, მარიამ (გ. ქელიძე)

სიმონ შვილები: იოსებ

იოსებ (თ. ნიჭარაძე) შვილები: ავთანდილ, ნოდარ, სოზარ, ემზარ, ნუგზარ, მზევიანარ (ე. ჯაში), მერი

ავთანდილ (ნ. ჩარქსელიანი) შვილები: იურა, ნუკრი, მარინა (გ. ნიჭარაძე), მერი (შ. ლიპარტელიანი)

იურა (ი. პირველაშვილი)

ნოდარ (ნ. ომხერელი) შვილები: კახა, ხათუნა

სოზარ შვილები: თემური, ნათია (დ. ლიპარტელიანი), თამუნა (რ. თოფჩიშვილი)

ემზარ (მ. ნებიერიძე) შვილები: ლაშა, თამარ (ბ. ონიანი)

ნუგზარ (ვ. ქოჩაქიძე) შვილები: სოსო

გიორგი შვილი: ლევან

ლევან (ს. ქელიძე)

გაგი შვილი: მიხეილ

მიხეილ შვილი: სარაპიონ

IV შტო

ნინა, გოგა, გეგი

ნინა შვილი: გიერგ

გიერგ შვილები: აქსო, მიხეილ, საბედ

მიხეილ (თ. ჩარკვიანი) შვილები: ბაჯუ, რობიზონ, თამარა (ზ. პირველი), ჟუჟუნ, მზია

ბაჯუ (მ. ავალიანი) შვილები: მიხო, გიორგი, მარი, თამარა

რობიზონ (ნ. ტყაბლაძე) შვილები: ნათია, თეა, მალვინა

გეგი შვილი: ნესტორ

ნესტორ (მ. ჩარქსელიანი) შვილები: დავით, ერმილე, ვასასი

დავით (მ. ჩარქსელიანი) შვილები: ბილარ, კაკო, პაჭუ (გ. ნიჭარაძე), ცარო, ხეიჩილა, ქემი

ბილარ (ვ. ნიჭარაძე) შვილები: ზვიადი, მანანა (დ. არსოშვილი) ირინა (გ. კორძაია), ასმათ

კაკო (თ. ნავერიანი) შვილები: დავით, მაია მარი, მაკა

ერმილე (დ. ჩარქსელიანი) შვილები: როლანდი, ერვანდი, ნეო, როენა (კ. ზურაბიანი), თამი-

ლა, ნაილა (რ. ხერგიანი)

როლანდი (კ. ზურაბიანი – მ. თამლიანი) შვილები: მირიანი, მინდია, იამზე (ა. იოსელიანი)

ხატია (ვ. ავალიანი), ნინო, ნელი, დოდო, გოგა, ქეთო

V შტო

გიორგი – ბექა

ბექა (დ. ნიჭარაძე) შვილები: ნიკოლოზ, გიორგი, სალემ

ნიკოლოზ (ა. ჩარკვიანი) შვილი: დავით

დავით (ქ. ქელიძე, დ. მარგველანი) შვილები: კუკური, სოგრატ, ნუგზარ, გოგი, მურთაზ,

კვა, გაიანა (ნ. რატიანი), ლოლა (შ. პირველი), მაზიდა არშაკო.

კუკური (პ. ღვაწლიანი) შვილები: ოლდიმარ, მამია, დავით, თამრო (ნ. გაბულდანი), თალი-

კო, ცინარა (მ. ფილფანი), ლევან (გ. ჭკადუა)

ოლდიმარ (გ. გვიდიანი) შვილები: ლილა, ეკა, პასიკო, გეგი, გოგა

სოგრატ (ვ. ზურაბიანი) შვილები: დათო, ვასო, ბოდლო, სვეტლანა, ქეთო

ბოდლო (ო. რომაშჩენკო შვ. ქრისტინე

ნუგზარ (ი. მარგველანი) შვილები: ზვიადი, მუხრან, ნინო

ზვიადი (ხ. ცარციძე) შვ. ზაურ

მუხრან (ზ. ბზიკაძე) შვ. მარიამ, ქრისტინე

გოგი (ი. ონიანი) შვილები: ბესიკ, ბაჩუკი, ბერდია

გიას (ნ. მარგველანი) შვილები: კუკური, ლიკა

მურთაზ (თ. ხერგიანი) შვილები: თენგო, გიორგი, ქეთინო

გიორგი შვილები: ესტატე, ეკა (გ. მარგველანი), მარიამ (ა. ნიჭარაძე)

ესტატე (პ. ნიჭარაძე) შვილები: ვანო, ტარიელ, ნაზიკო, ფაცია (გ. ჭკადუა), ფაქიზონ

ვანო (ჯ. მუშუქდიანი) შვილები: მამუკა, ნათელი (ა. ბერაია), ნონა (ა. რეხვიაშვილი), ხათუ-

ნა (გ. გელაშვილი), ნუნუ

მამუკა (ა. მუშუქდიანი) – ლუკა, გიორგი, ვალენტინა

ტარიელ (ნ. კობორძალიძე) შვილები: თამილა (დ. ასათიანი), ნინო (რ. ფილფანი), ლიკა (დ. გლაზკოვი), ფაგო

VI შტო

გეგი შვილი: დავით

დავით შვილი: პლატონ

პლატონ (ო. ლეთოდიანი) შვილები: ბორის, თემურ

ბორისი (ნ. ბენდელიანი) შვილები: ფიქრია, თეა

თემური (აბაშაში) შვილები:

VII შტო

მიხე შვილი: ანტონ

ანტონ (ს. ჩარქსელიანი) შვილები: სიმონ, დაჯი (ა. ქელიძე, ა. რატიანი)

სიმონ (ნ. ნიჟარაძე) შვილები: სილბისტრო, ლადიკო, პარმენ, შადიმან, შემა ნორა (ა. ქელიძე)

ლადიკო (ა. ნიჟარაძე) შვილები: მურადი, მურმან, გულადი, ნანა (ონიანი)

მურადი (ვ. ლიპარტიელიანი) შვილები: ლადო, ხატია, მარიამ, ნათია

მურმან (ე. ჟორჯოლიანი) შვილები: გევანცა, თაშუნა, სიმონ

გულადი შვილები: თეონა, აკაკი

პარმენ (ნ. გუჯეჯიანი) შვილები: ხათუნა (ტ. ონიანი), თაშუნა

შადიმან (ტ. ნიჟარაძე) შვილები: დათო, ლია (დ. პირველი), ლელა (დ. გულბანი)

შემა (დ. გასვიანი) შვილები: მანული (ს. ონიანი), მაია, მარიეტა (ლ. ონიანი)

VIII შტო

გოგა

გეგი (მ. კორძაია) შვილები: ალექსანდრე, ტარასი

ალექსანდრე (ნ. ღვაჩლიანი) შვილები: ჭიჭიკო, დუშა (ხ. ქალდანი) ჩიჩი (ლ. ქოჩქიანი)

ჭიჭიკო (ვ. პირველი) შვილები: პაატა, ალექსანდრე, გოგი, ნაირა (გ. ჭყაძუა), რაია (დ. ხარძიანი)

ალექსანდრე (ლ. მარგველანი) შვილები: ნინო, ჯანო

ტარასი (ვ. მარგანი) შვილები: ალექსანდრე, კაკო

ალექსანდრე (ზ. ფანჯანი) შვილები: კოტე, კოლია, ვიტალი, ვახო, ვალერი

კოტე (ს. კრავჭუცი) შვილები: ტარასი, მარინა

კოლია (ი. ციბერია) შვილები: მაია (გ. ქავთარაძე), დენის, ბესო, მარიამ, ლექსო, მაკა

ვიტალი (ნ. ავალიანი) შვილები: ალექო, ლერი, დავით, თამარ

ვახო (მ. ყურაშვილი) შვილები: გიორგი

ვალერი (ე. გოგოლაძე) შვილები: აკაკი, იაკობ

IX შტო

გოგა – შვილი ნასყიდა

ნასყიდა (ნიჟარაძე) შვილები: ტარასი, გრიგოლ, მარინე (ნ. რატიანი)

ტარასი (მ. ჩარქსელიანი)

გრიგოლ (ვ. გასვიანი) შვილები: გერმანე, დანიელ, მარო (კ. ქელიძე), მაიფხან (ნ. ნიჟარაძე)

გერმანე (მ. ასათიანი) შვილები: თენგიზ, გენო, გია, გენური, ზაირა

თენგიზ (დ. ბაბლუანი) შვილები: თამაზი, თემრაზ

გენო (ლ. ღვაჩლიანი) შვილები: გიორგი, სოფიო, მამული, თამარ, ნინო

გენური (ნ. ავალიანი) შვილები: ზაირა, გიორგი

დანიელ (ნ. ჯოხაძე) შვილები: სპარტაკი, თორნიკე, ელიზა (რ. როსტომაული)

გვარიდან ცნობილინი

ნიკოლოზ ბექას ძე – უშგულის გამგე

ლევონტი დავითის ძე – რაიკომის ინსტრუქტორი, კოლმეურნეობის თავმჯდომარე

ბილარ (ბესარიონ) დავითის ძე – კოლმეურნეობის თავმჯდომარე, აგრონომი

სოზარ იოსების ძე – აგრონომი, მეცნიერ-მუშაკი

ნაპო დავითის ძე – ს.კ. დირექტორი, განათლების სამინისტროს მუშაკი

გენადი გერმანეს ძე – წყალმეურნ. დირექტორი

ეგნევერ მაქსიმეს ძე – გარდაბნის სამხ. განყოფილების გამგე

ღმერთმა ამრავლოს გვარი კაკრიაშვილთა

რატა
ონის რაიონის სოფელ ღარში მცხოვრები კაკრიაშვილების ბინადრები
შისახვა

საქართველოს რესპუბლიკური საისტორიო არქივის საეკლესიო მეტრიკული ჩანაწერების მიხედვით, რომელიც მოხდენილია ონის რაიონის სოფელ ღარის მთავარ ანგელოზის და დაბა ონის წმ. გიორგის ეკლესიებში 1832-1870-იან წლებში კაკრიაშვილებზე აღმოჩნდა რამდენიმე მეტრიკული ჩანაწერი. ამ ჩანაწერებში მოცემულია, რომ ისინი აღნიშნულ წლებში არიან სოციალური ნოდებით – აზნაურები:

ბეჟან, ლევან –

ივანე ბეჟანის ძე (ცოლი: თინია დათუას ას) შვილი: სოფრომ (ონი 1825 წ)

სოფრომ ივანეს ძე (მაია ნიკოლოზის ას.) შვილი: ალექსი (1842 წ.)

იესე ლევანის ძე (სუსანა მამუკას ას.) შვილები: ლუარსაბ, ალექსი, ფარნაოზ (ღარი. 1833-1842 წწ.)

ლუარსაბ იესეს ძე (კოკოხია ქაიხოსროს ას) შვილი: იოვანე

ალექსი იესეს ძე (ანა ბერუკას ას.) შვილები: სვიმონ, ვანო, სარიდან, მიხა, სერგი (1860)

სვიმონ ალექსის ძე შვილები: შალვა, საშიკო (იოსებ არჩვაძე), პელაგია (ქაფიანიძე), ლუბა (სევერიან გაბრიჩიძე)

შალვა სვიმონის ძე (ნინუცა) შვილები: სევერიან, ვენერა (შენგელია), ელენე

სევერიან შალვას ძე (თინა მეტრეველი) – იური, კობა, ნანი (ნუგზარ ჯაფარიძე)

იური სევერიანის ძე (ქეთევან ჩიკვილაძე) – შალვა, თამაზი

შალვა იურის ძე (ი. ლობჯანიძე) – ბექა

თამაზი იურის ძე (თ. რაზმაძე) გიორგი

კობა სევერიანის ძე (მარინა მეგრელიშვილი) – ვიტალი, ნინო (კახა ჩინჩალაძე), თინა (დავით გიორგაძე)

ვანო ალექსის ძე (ელბინა გამყრელიძე) – ბიძინა, ოთარ, მარო, ცაცა

ბიძინა ვანოს ძე (ლოლა ჭელიძე) – ვანო, ზოია

ოთარ ვანოს ძე (ქსენია კობახიძე) – მზია (მურმან ხიდველი)

სარიდან ალექსის ძე (კატო ორდინაძე) შვილები: მალაქია, კაკო, შაქრო, ანიკო (ტუხა მეტრეველი)

მალაქია სარიდანისძე (გორდელაძე) შვილები: გივი, ლამარა (ვასო ჩალაძე), ციური (შმაგი გვიმრაძე), ლეილა (რობინზონ)

გივი მალაქიას ძე (ზეინაბ ბერელიძე) შვილები: კახა, ინგა

მიხა ალექსის ძე (ანა გამყრელიძე) შვილები: ევგენი, ვალოდია, პაშა (გივი ჩიკვილაძე)

ევგენი მიხას ძე (სონა იაშვილი) შვილები: ომარი, ანელი, ნანული

ომარი ევგენის ძე (ციური ხომასურიძე) შვილები: ემზარი, ელიზბარ, ლამზირა (გია არსენიძე)

ემზარი ომარის ძე (თამარ ბერუჩაშვილი) შვილი: მათე

ვალოდია მიხას ძე (ნინა მეტრეველი) შვილები: დემიკო, ჟუჟუნა (ნოდარ მაისურაძე), ქეთო (კუკური ბერიძე)

დემიკო ვალოდიას ძე (მანანა სამხარაძე) შვილები: ნინო (გია გუგუშაშვილი), ნონა (გელა ფრუიძე), შორენა (ნოდარ დაუშვილი)

სერგო ალექსის ძე შვილები: ვალერიან, ამბერკი, რუბენ, ოლია (ტიხო მხეიძე), ნინო

ვალერიან სერგოს ძე (კლარა კალანდაძე) შვილები: დათო, თინათინ (მ. ალფაიძე)

დათო ვალერიანის ძე (ეთერ ფანცულაია) შვილები: გია, ნინო, (მალხაზ კაკაბაძე)

გია დათოს ძე (ქეთო გობეჯიშვილი) შვილები: ლელა (გიორგი ღონღაძე), თამარ (ეროსი მუქერია)

რუბენ სერგოს ძე (მერი საყვარელიძე)

გიგია ლუკას ძე (ცოლი ზეხათუნ შაატას ას.) შვილი: ივანე (1835 წ.)

ამბროლაურის რაიონის სოფ. ჩონისიდან

ეგნატე – (მოკლეს რუსებმა საეკლესიო აჯანყების დროს 1818 წ.)

სოფელი მუხლი:

აპოლონ (მ. ქოჩლაძე) შვილი: ციალა (ჩლაიძე)

თბილისში მცხოვრები რაჭიდან ჩამოსული ადრე
ნიკოლოზ – შვილები: გიორგი, სალომე (ქაფიანიძე)
გიორგი (ი. რეხვიაშვილი) შვილები: ილუშა, თეთო
ილუშა (ე. ყორიაული) შვილები: გიორგი, დიანა (გ. ქარსელაძე)
გიორგი –

თეოფილე კაკრიაშვილი. 1905 წელს მონაწილეობდა ბანკის პრეპარაციამი არავინ იცის
(დვეი სტურუა, რევოლუციური მოღვაწე გვ. 161)

ჭიათურაში (ხრაითში) მცხოვრები (კაკრიაშვილები)

რაჭიდან ხრეითში გადასულა დავით კაკრიაშვილი დაახლოებით 150 წლის წინ, იქ შეურ-
თავს ბაქრაძის ქალი. საგვარეულო გენეალოგია ასეთია:

დავით (მ. ბაქრაძე) – ერეკლე, ბარძიმ, ამბაკო, მარიამ (ს. ნერეთელი)

ერეკლე (ნ. მომცემლიძე) – მიხეილ, დომენტი, ზინა (თ. გველესიანი), ოლია (ს. ფალავან-
დოშვილი), შუშანიკა (შ. ბარათაშვილი), ნადია (ს. ბუცხრიკიძე)

მიხეილ (ა. გოციროძე) – ოთარ, დათიკო, ავთანდილ, ოსიკო, გოგილია (ვ. კაციტაძე), ლამა-
რა (თ. გურგენიძე)

ოთარ (ვ. გურგენიძე) – გიორგი, ჭაბუკი, ცირა (ა. ოშიაძე)

ჭაბუკი (ე. დარბაიძე) – მიხეილ, გიორგა

ავთანდილ – ზაზა, ელზა (მ. ნადირაძე)

ზაზა შვ. – ოსიკო

ოსიკო (ს. ცქვიფურიშვილი) – ნანა (კუკავა), სოფო

დომენტი (ნ. მეცხოვრიშვილი) – თენგიზ, ეთერ (შ. წინწალაშვილი), მედიკო (ი. ერიაშვილი)

თენგიზ (ვ. დარბაიძე) – ზვიადი, ნოდარ

ზვიადი (ე. ბოყოველი) – ლუკა, ირაკლი

ამბაკო (ორი შვილი დაეკარგა I მსოფ. ომში), ათანასე, ლიდიკო (გველესიანი)

ათანასე შვ. – გიგლა, ბიჭიკო, ჟუჟუნა (ვ. გამეზარდაშვილი), გუგულა

გიგლა

ბიჭიკო (ე. კირკიტაძე) – ასიდა (რ. ფხალაძე), ლელა (კარდანახში), მაია (რ. გოგსაძე), რიტა

(თ. გრძელიშვილი), მაკა

ბ) დავითულიანი (გაშვან-შა)

გ) (ჩიქაშის მაცხოვრის მრევლი) მთელ საქართველოში ცხოვრობს 1201 სული (თბილისი –
297; ქუთაისი – 222; ცაგერი – 198), უშგულში ამჟამად არ ცხოვრობენ. ორი ოჯახია თბი-
ლისში. ჰქონდათ სამი კოშკი. ორი ახლაც დგას, მათ შორის ერთი საუკეთესო ალბათ მთელ
სვანეთში. სვანურ საბჭუთებში მოხსენებული არიან XII საუკუნეში.

მათი საგვარეულო გენეალოგია ასეთია:

მემბულათ – შვილები: გეგი, ბიტა, გოგა,

გეგის შვილები: ვასილ, ანდრია, ანტონ, საბედ, დავით, გიორგი

ვასილ – კოლია, მამო

დავით – გოჯი, ნატა

სიმონ (ნიჭარაძე) – ნიკოლოზ, არჩილ, ევგენ

ნიკოლოზ (ი. ტელიძე, ე. ხაბულიანი) – ოლი (ვ. ნიჭარაძე), ციცო

არჩილ (ს. ნიჭარაძე) –

ევგენ (პ. ნიჭარაძე) – მიძი (შ. ნიჭარაძე)

გიორგი (მ. ნიჭარაძე) – დავით

დავით (თ. ბენდელიანი) – თემურ, ბესარიონ (ბესიკ)

თემურ (ვ. მჭედლიშვილი) – დავით, თეონა

ბესარიონ (ე. გასვიანი) – ნინო, ლიზა

„დედაო ღმრთისაო დავიედრე გიორგი დავითულიანი, ამენ.“

(ჯვარი საკურთხევის წინამდებარე. XII ს. სვ. საბ.)

დავითულიანი – ოძის მცხოვრები ყმა (1527-1558 წ.წ.)

დავითულიანი ბართლომე – ტკოცაში მცხოვრები, სახასო მსახური (XVII ს. (ბართლომე)
რეზული ლექსიკონი II. 1993, გვ. 31).

დ) ასათიანი (ძაზა-შა)

სულ საქართველოში – 3761 სული (თბილისში – 1160; ქუთაისში – 1113; წყალტუბოში – 214); ტაბაკინი, ქვიტირი, ღვანკითი, ჭოგნარი, ხორითი, ჯალაურთა.

უშგულში ცხოვრობდნენ ჩვიბიანიში, ფუსდის მრეელი, ჰქონიათ კოშკი:

უშგულიდან გადასახლდნენ 40 წლის წინ წყალტუბოში.

სვანურ საბუთებში მოიხსენიება: ასათიანი ჯურხაი – თავმდები მიქაელ კუჭაძის მიერ სე-ტის მთავარმონაშისა და ბალსზემო სვანეთის ხევისთვის მიცემული უფნაშის მონასტრის შეწირულების დანერღის (XV ს. II ნახევ. სსქ II №30).

ასათი მიხილ იყო ბერძენთა მხედარი სარდოს მონომახის კეისრისა 1073, და მისი შვილი მოვიდა იმერეთს და მეფემან მათი გვარი მიიღო ასათიანად და მუნიტგან იწოდებიან ამ გვარად (ქართული გენეალოგია).

უშგულის შტოს გენეალოგია:

გეგი (მ. ნიჭარაძე) – ალექსანდრე

ალექსანდრე – დათიკო, უშანგი, გიგლა, ლამარა (ქ. მარგველანი), ცაცა

დათიკო (ბ. ონიანი) – მარადი, ნატო

უშანგი (ო. ფურცულიანი) – ალექო, ბესიკ, მაია, ირინა, მარინე

ალექო (მ. ფურცულიანი) –

ბესიკ

ამფროს (მ. ყურაშვილი) – ვიტალი, თალიკო (გ. ჩეგანი), ზალიკო (ა. ონიანი), ლია (გ. ზურებიანი), მაყვალა

ვიტალი (ც. კაკაბაძე) – ლევან, ლანა (ბ. დოლაბერიძე)

ლევან (ქ. ყურაშვილი) – ზურიკო, ანა, აბო

გუა (ბ. რატიანი) – ექვთიმე (ეფთი), მამულ (გ. კაკრიაშვილი)

ექვთიმე (ეფთი) (ც. ნიჭარაძე) – ლერი, რენო (გ. იობიძე), რიტა, მარიეტა (ე. გოგიბერიძე)

ლერი (ს. ჭელიძე) – მაია, მარიკა, ზურაბ

ე) ხაჭვანი (ჰაპირა-შა)

ე) უფლის მრეელი, აქეთ კოშკი სულ საქართველოში ცხოვრობს 214 (გარდაბანი – 44; მესტია – 34; თბილისი – 33) ლეუშიერი, ლუჯი, კოდორი.

საგვარეულო ნუსხა ასეთია:

კაკირა

დათი

დიდა, გიერგ

დიდა (მ. კაკრიაშვილი) – გეგი

გეგი შვ. – გუა, ხაჭვან

გუა – გეგი

გეგი – ბესო, ილია, ბერდუხ, დოი

ბესო (მ. რატიანი) – ერასტი, ვახტანგი, ანდრო

ერასტი (ყ. გასვიანი) – ილია, ამირან, ცირა (კ. ნიჭარაძე), ნორა (ა. ჭელიძე), მადლენა (ტ. ნიჭარაძე) მაია

ილია (ნ. ონიანი) – ბაქარ, ეროსი, ამირან

ანდრო (ნ. მამარდაშვილი) – ბესო, ლალი

ბესო (ყ. გაბიძაშვილი) – პაატა, ამირან

ხაჭვან – ქაი, ბადი

ქაი – ივანე, გაბრიელ, ბერდუხ (ნ. ნიჭარაძე)

ივანე (დავითულიანი) – მოსე

მოსე (ქ. ლვარდიანი) – დათიკო, მახამეთ, ფოჩი (ბ. ჭელიძე)

დათიკო (ტ. რატიანი) – ელგუჯა (ნ. პირველი), ემილო (თ. ხერგიანი), მიხო, ქეთევან (ე. გა-
ბადაძე), თამარ (ჯ. მარგველანი)
ელგუჯა (ნ. პირველი) –
მახამეთ (დ. ჩარქსელიანი) – მალხაზ, მზვეინარ, მანიჟა (ა. გულბანი)
მალხაზ (მ. დევდარიანი) –
გაბრიელ (რატიანი) – ივდიეთ (მ. ნიჭარაძე), დიო (დ. ნიჭარაძე)
ბადი (კაკრიაშვილი) – ლევან, სიმონ, გიორგი, ევაკ, ვასილ, ბერდუხ (გ. ჭელიძე)
ლევან (ნ. ნიჭარაძე) – ჯემალ, მინადორ (ი. რატიანი), თინა (ვ. ნიჭარაძე), ნანუშა
ჯემალ (კ. ჭელიძე) – ლევან, ნოშრევან, ირაკლი, ბადრი, ნენო
სიმონ შვ. – ბესო, დავით, ტარასი, ქეთევან (ი. ნიჭარაძე), საბედ (დ. ნიჭარაძე)
დავით (ბეშიძე) ალიოშა, ომარ, ზაურ, თამარ, თავჯან
ალიოშა (დ. ჯანხოთელი) გურამ, გონვერ, ოლეგ, კობა, ნათელა (მ. ნიჭარაძე), იამზე (ჩირ-
გაძე)
ოლეგ (ლ. ფუტყარაძე) –
ომარ (ზ. ნიჭარაძე) – ბესო, მია
ზაურ (რ. ბაბაევი) – ომარ
ომარ (ნ. ჯიმშელიშვილი)
გიორგი (ი. ნიჭარაძე) – შალიკო
შალიკო (მ. ნიჭარაძე) – ელდარ, ემზარ, ზაირა, ნაილა (ვ. ნავერიანი), ნარვიზა (შ. ჯაფარი-
ძე)

ელდარ (მ. ჩარქვიანი) – ლევან, ნუკრი, მარიამ, თამუნა

ემზარ (ქ. ვეზდენი) – გიორგი, თინათინ, ნინო

თქმულება

ერთხელ ქაშაგიდან სხვა ამხანაგებთან ერთად გიერგ ხაჭვანს (კაკრიაშვილების ბადიში ყოფილა). ნამოულია ოქროს თასი, რომელიც შენახული ჰქონია ქუსლში. ეს თასი 528 გრამია და დღესაც შენახულია. გიერგს იფარში გამოუჩენია ეს თასი, იფარლებს ისე მოსწონებიათ, რომ შეეხვეწნენ თურმე გიერგს დაეტოვებინა თასი იფარის წმ. გიორგის ეკლესიაში, სამაგიეროდ აუშენებდნენ სახლს მისცემდნენ სათიბ-სახნავს, ტყეს. გიერგი დათანხმებულა ამაზე და დარჩე-
ნილა იფარში. ძმა, დიდა კი წასულა უშგულში. ეს უნდა მომხდარიყო 1800-იან წლებში.

მთხრობელი ერასტი ხაჭვანი გვარში გამორჩეულნი

ანდრო ბესარიონის ძე – დაამთავრა ქუთაისის პედაგოგიური ინსტიტუტი. ფილოლოგი. 1958 წელს უშგულში გაახსნევინა საშ. სკოლა და იყო დირექტორი, შემდეგ კოლმეურნეობის თავმჯდომარე. დაკრძალულია წყალტუბოში.

ერასტი ბესარიონის ძე – დაამთავრა ქუთაისის პედაგოგიური ინსტიტუტი. გეოგრაფიის ფაკულტეტი. დიდხანს მუშაობდა უშგულში მასწავლებლად, იყო სასწავლო ნაწილის გამგე. და-
საფლავებულია უშგულში.

ცირა ერასტის ასული – დაამთავრა ქუთაისის პედაგოგიური ინსტიტუტი. გეოგრაფიის ფაკულტეტი. იყო უშგულის საშ. სკოლის დირექტორი.

მადლენა ერასტის ას. – დაამთავრა ქუთაისის პედაგოგიური ინსტიტუტი. ფილოლოგი. მუ-
შაობდა უშგულის საშ. სკოლაში პედაგოგად.

ილია ერასტის ძე – დაამთავრა ზოოტექნიკური ინსტიტუტი. მუშაობს ბოლნისში.

ელდარ შალიკოს ძე –) დაამთავრა სასოფლო სამეურნეო ინსტიტუტი. აგრონომი. იყო უშ-
გულის მეურნეობის დირექტორი

ემზარ შალიკოს ძე – დაამთავრა ფიზ. აღზრდის ინსტიტუტი. იყო უშგულის საშ. სკოლის
დირექტორი

მარიამ ელდარის ას. – თეატრალური ინსტიტუტი. კინო-რეჟისორი.

3) ჩარქსელიანი (8 სამხუბიანი გვარია, ერთმანეთზე ძორინდებიან)

(არიან მუყემერის მაცხოვრის მრევლი, გარდა „ქალდარალ“-ებისა)

ეს გვარი, როგორც ჩანს, თავიდან ყველასი არაა, ზოგი მერეა მიტმასნილი. ისტორიულ დოკუმენტებში გვარი გვხვდება XVIII საუკუნეში, უშგულის ეკლესიებზე ნაკანრი წარწერებით. მღვდელი რომანოზი ხან ჩარიქსდის, ხან ჩარიქსლანის და ხანაც ჩანქსელიანის სახით გვხვდება. გვხვდება აგრეთვე, ბართლომეს წარწერა. ისიც XVIII საუკუნეში.

როგორც აღინიშნა ჩარქსელიანები 8 სამძოსაგან შედგება. მათი გენეალოგია ცალ-ცალკე ასეთია:

ქუცა-შა – აქეთ მუყემერში ერთი ძველი – შავი კოშკი, საგარაუდოდ გადმოცემის მიხედვით ფუთა დადეშქელიანი ამ კოშკიდან მოკლეს. ამ სამხუბისა უნდა იყოს მღვდელი რომანოზი, რომლის წარწერებიც არის ეკლესიების კედლებზე, ამას ადასტურებს მისი შემდგომი მემკვიდრები. 1876 წელს მღვდელი გუა ჩარქსელიანი, რომელიც ნახსენები ჰყავს ა. სტოიანოვს და ბ. ნიჟარაძესაც. ამ სამძოსივე იყო მღვდელი გეგი, რომელმაც შესცოდა ეკლესიის წინაშე, რისთვისაც გაციმიბირეს და იქ დაიკარგა.

ბაგვა, გუა

გუა – დოდილ

დოდილ – დათი

გეგი

დათი – დოდა, მარის (გ. ნიჟარაძე), ანა (დ. რატიანი)

დოდა (ს. ნიჟარაძე) – დავით, ივანე, მანა (დ. ჩარქსელიანი), მელიკ (თ. ნიჟარაძე), სარა (მ. ჩარქსელიანი), მამო (ბ. ნიჟარაძე, ს. მარგველანი)

დავით (ე. ჭელიძე, გ. ჭელიძე) – ფილიმონ, ილა, რომან, დოდილ, ბიკენტი, სონია (ი. ნიჟარაძე), დაშა (მ. ხაჭვანი), გულეზარ (გ. ნავერიანი), ჟენია (ვ. გიგანი), იზოლდა (ი. გვიდანი) ფილიმონ (ა. ლვაჩიანი) – გურამ, გულადი, გენადი, ნათელა (რ. ავალიანი) მანანა, მადონა გენადი (ი. სამსიანი)

ილა (მ. კაკრიაშვილი) – ბეგსტონ, რეზო, ნატო (ე. მარგველანი), ანა

ბეგსტონ

რეზო – თამლიანი

რომან (ქ. ხარძიანი) – ჯონდო, ირაკლი, ალირა (ზ. გულბანი), ზეინაბ, როენა

ჯონდო

ირაკლი

დოდილ (მ. ქუთათელაძე) – დავით, ხათუნა, ირინა, დარეჯან (მ. ხვისტიანი)

ბიკენტი შვ. – ეკა

ივანე (ო. ჩარქსელიანი) – მახამეთ, აქსენტი, ბაჯა, ემირ, ქემნათ (გ. ნიჟარაძე), ეთერ (დ. დადვანი)

აქსენტი (რ. ჭელიძე)

ბაჯა (უ. გვიდანი) – ბესიკ

ბესიკ (თ. მარგველანი) – სალომე, ანა, ბორია

ემირ (ა. ხარძიანი) – ივანე, ვასო, ეკა

სიმონ (ს. ჩარქსელიანი) – ირაკლი, თედოზ (ლ. კაკრიაშვილი), მინადორ (ო. გასვიანი)

ირაკლი (თ. ჩარქსელიანი)

გვარიდან ცნობილი

რომანოზ ჩარქსელიანი მღვდელი (XVIII ს.)

გეგი – მღვდელი

გუა მუყემერის მღვდელი (1876 წ.)

ბაჯა (ბორის) (ბორის) – ბიოლოგი, უშგულის საშ. სკოლის დირექტორი.

ბათლომშა-ჩარქსელიანი (კოშკი არ აქვთ)

(მუყემერის მაცხოვრის მრევლი)

საგვარეულო გენეალოგია ასეთია:

ბათლომ – (ალბათ ის ბათლომია, რომლის წარწერა არის ჩაფაშის მაცხოვრის კედელზე
სიმონ, გიორგი

სიმონ (დ. ჩარქსელიანი) – ამფროს

ამფროს (დ. მარგველანი) – ვაჟო, ჩენკა, ჯოტო, ლიანა (ა. კვასტიანი), ციალა (ო. კვასტიანი),
ლინარა (ი. ვაშაკიძე)

ვაჟო (გ. მარგველანი) – კახა, მამუკა, კობა, კოტე

კახა – ზეიადი

მამუკა (ლ. ონიანი)

კობა (ლ. პირველი) – გურამ, ქრისტინა

ჩენკა (კვასტიანი) ვიტალი, მანანა

ჯოტო (ზ. მუქბანიანი) – აბო, გიორგი, ბორია, მარინა

აბო (ლ. პირველი)

გიორგი (ბ. ლეაჩლიანი) – კოსდა, მაგრაფ (დ. კაკრიაშვილი), მარიამ (ტ. კაკრიაშვილი), კე-
სამხან (ი. ნიჟარაძე).

კოსდა (ნ. ჩარქსელიანი) – ბენია (ბორის), ანზორ, უკლება (ა. ნიჟარაძე), ზოზია (ა. ნიჟა-
რაძე), რუსიკო (ა. ლუხუტაშვილი), ციური (კ. ამირიძე)

ბენია (ზ. ველთაური) – ბაია (კ. გაგნიძე), ხათუნა, მაკა (მ. ლიპარტელიანი)

ანზორ (ლ. იაროვა) – რამაზი

რამაზ (გუფეჯიანი) მარიკა, კოსტა, გიორგი

გვარიდან ცნობილი

კოსდა გიორგის ძე – უშგულის სასოფლო საბჭოს აღმასკომის თავმჯდომარე

ბენია (ბორის) კოსდას ძე – ალკ. ცეკას ინსტრუქტორი, საქ. სახალხო კონტროლის ინ-
სპექტორი.

ანზორ კოსდას ძე – სკკპ. ცეკას ინსტრუქტორი, რაიკომის მდივანი, ინსტიტუტის დირექ-
ტორი, მეცნიერი

უკლება კოსდას ას. – ცნობილი პედაგოგი

ციური კოსდას ას. – ზოოტექნიკი

რამაზ ანზორის ძე – ბიზნესმენი

დიდაიშა – ჩარქსელიანი. (მაცხოვრის მრველი) კოშკი არ აქვთ.

საგვარეულო გენეალოგია ასეთია:

ყამბულათ – დიდა, გაუ

დიდა (მ. ნიჟარაძე) – ბულათ, დუა (ს. ლეაჩლიანი), ბაბლინე (ი. მარგველანი), ნატა (გ. ნიჟა-
რაძე)

ბულათ (მ. ჩარქვიანი, ე. ჩარქსელიანი) – ჯობე, ჯუმბერ, ჯიმშერ, დიდო, ჯამბული, დოდო
(ე. კაკრიაშვილი), ბისა (გ. ნიჟარაძე), ძაძუ (მ. დადვანი), არეთა (დ. ლეაჩლიანი), ირმა (ხვის-
ტიანი)

ჯობე (პ. გეჯაძე) – თენგიზ

თენგიზ შვ. – ნიკოლოზ

ჯუმბერ (ც. გეგენავა) – ბულათ, ჯამბული

გაუ – ნესტორ, პართენ, გიორგი, სარაპიონ, მესა (ა. ჩარქსელიანი), ივლიტა (ი. ლეაჩლი-
ანი),

ნესტორ (ა. ჯოხაძე) – ერმილე, სალარეფ, შუშანი (ტ. ჩართოლანი), რიმამ (მ. კაკრიაშვილი)

ერმილე (კ. ონიანი) – რომეო, ამირან

რომეო (ლ. ხარძიანი) – მარიამ

სალარეფ (ნ. გვაჩიანი) – პართენ, მაკა, ანიკო, თამუნა

პართენ (მ. მარგველანი) – არაბ (იერემია), გვილიფხ (მ. ნიჟარაძე), პაშა (ჟ. რატიანი), გო-

გუცა (ტ. ჭელიძე), კუკუ (მ. ნიჟარაძე)

არაბ (ნ. კრაეჩენკო) – მარინა

სარაპიონ (გ. ზურაბიანი) – ნოხტარ, გელა, კუკური, ვენერა, ლილი, თამარა

ნოხტარ – მარინა, ციციწო

გელა (ლ. ონიანი) – ზურიკო, ზაზა
კუკური (ნ. გურჩიანი) – მამუკა, მაია, ნატო

გვარში ცნობილი

არაბ პართენის ძე – კუიბიშევი დამთავრა უმაღლესი. ცნობილი ინჟინერია. დასაფლავებულია კუიბიშევი (სამარა).

ჯობე ბულათის ძე – დამთავრა თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი. ისტორიკოსი. უმგულის სკოლის დირექტორი. კოლმეურნეობის თავმჯდომარე

ამირან ერმილეს ძე – უმაღლესი განათლება – პედაგოგი

ჯიმშერ ბულათის ძე – უმაღლესი განათლება – ინჟინერი

ირმა ბულათის ას. – უმაღლესი განათლება – მათემატიკოსი

ბიჭო-შა-ჩარქსელიანი (მუყემრის მაცხოვრის მრევლი)

(აქეთ ერთი საშუალო კოშკი)

ამჟამად ცხოვრობენ გარდაბანში

მათი საგვარეულო ნუსხა ასეთია:

გოგა, გუა

ნასყიდა – დოდა

გეგი – ბიქტორ

ბიქტორ (ს. ჩარქსელიანი) – კაკო, ოთარ, თინა (ჟ. კაკრიაშვილი) ირა (ბ. ხარძიანი), ილუშა ბემი

დოდა – გოჯი, ვასასი (ა. ჩარქსელიანი), ნატა

გოჯი (ლ. ჭელიძე) – ნოდარ, ქეზნათ, ლოლა (ბ. ღვაჩლიანი), მელო (ქ. პირველი), ლიუზი (ს. ხარძიანი), ვალიდა (რ. ხეცურიანი)

ნოდარ (მ. ღვარჯლიანი) – გიორგი, მარინა

გოგა-კოსდა, გულჩინა

შარდენ (ფ. ნიჟარაძე) – ბადრი, ბესიკ, ვენერა (ო. ონიანი), ნორა (რ. ონიანი), კლარა (გ. ლი-პარტელიანი), ფოთოლა ა. კუტივაძე)

ბადრი (მ. ნარიძე) – ნათია, ნანა, ანა

ესტატე შვ. – იურა

იურა (ც. არველაძე) – მადონა, მარინა, ლალი (თ. გეგეშიძე)

გვარიდან ცნობილი

კაკო ჩარქსელიანი, ზოოტექნიკი, მეურნეობის დირექტორი

მაზი-შა-ჩარქსელიანი (მუყემრის მაცხოვრის მრევლი)

(ჰქონდათ კოშკი დაინგრა 40 წლის წინ)

თემის ბოლო წარმომადგენელი ნატო სარდიონის ასული ცხოვრობს გარდაბანში.

საგვარეულო გენეალოგია ასეთია:

გეგი-ნასყიდა

მაზი

მაზი – გიორგი, დახა (გ. რატინი, გ. ნიჟარაძე, მ. კაკრიაშვილი), მარიამ (თ. ნიჟარაძე)

გიორგი (ს. კაკრიაშვილი) – სარდიონ, ნატა (კ. ჩარქსელიანი), ბაბლინე (ა. ღვაჩლიანი),

მაგრაფ (კ. ნიჟარაძე), თებრო (ს. ქალდანი)

სარდიონ (მ. ნიჟარაძე) – ბაჭი, ნატო

გვარიდან ცნობილი

ბაჭი სარდიონის ძე – უმგულის სას-საბჭოს მდივანი

ივან-შა-ჩარქსელიანი (მუყემრის მაცხოვრის მრევლი)

(კოშკი არ ჰქონდათ)

საგვარეულო გენეალოგია ასეთია:

ნინა – გრამიტონ, არდევან, არჩილ, მარინო, მარიამ (ხარძიანი)

არდევან – იროდი

იროდი – ლევან, გია, მალულა (გ. წერეთელი)

არჩილ (ვ. ჩარქსელიანი) – ჭიჭიკო, ომეხ, ფაცია (ვ. ხარძიანი)

ჭიჭიკო (პ. გველეზიანი) – გატო, ლელა, ლალი
ომეხ – ზვიად

ქველუ-შა-ჩარქსელიანი – მუყმერის მაცხოვრის ზღუდეს გარეთ აქეთ სასაფლაო. ჰქონდათ დიდი კოშკი განსხვავებული არქიტექტურით, ახლა დანგრეულია კაკო ჩარქსელიანის სახლის გვერდით, გვარი ამონყვეტილია.

კოკო-შა-ჩარქსელიანი (მუყმერის მაცხოვრის მრევლი, აქეთ კარგი კოშკი)

ამჟამად ცხოვრობენ წყალტუბოში

მათი თემის გენეალოგია ასეთია:

გიერგ – გუა, დავით

გუა (ე. ღვაჩლიანი, ს. ნიჟარაძე) – გრიშა, საო, ვარლამ, დიეო (ლ. რატიანი), აბესალომ, აფრასიონ

გრიშა (მ. ჯანხოთელი) – ტარიელ, ერმან, კოტე, საშიკო, ტულუში, არშაკო (მ. მარგინი)

ტარიელ (ც. მუსელიანი) – გია, ჯანო, ეკა (ა. ლიპარტელიანი)

გია (ა. გვიჭიანი) – სალომე, ცისმარი

ერმან (ე. ენიკ) – დათო, ბუტა, ჯოყოლა

საშიკო – გრიშა

კოტე (ლ. მელაძე) – ნინო, მარინა, გულო

ტულუში (ე. ღვაჩლიანი) – შალვა, ირაკლი

საო (ლ. რატიანი) – რევაზ, ვასო, მამია, გუგუტა (გ. მარგველანი) დიანა, პელო

რევაზ (ფ. ფერცულიანი) – ქეთინო

ვასო – ბექა, ბაჩუკი, ლალი

მამია (ლ. შერვაშიძე) – მამუკა

ვარლამ (ქ. გასვიანი) – გურიელ, ლუბუჩკა (გ. ქოჩიანი), ვენერა

გურიელ; (მ. გუჯეჯიანი) – ელდარ, ემარ, ვალერ (ა. მუშკუდიანი), ციცო, მია

ელდარ (მ. ლიპარტელიანი) – გიორგი, ეკა

აბესალომ (ლ. ონიანი) – უორა, გურამ, მათაზერ, გიული, ელიკო (ჯ. ჩალაძე), ლალი (ვ. გასვიანი), იამზე (ზ. გოცირიძე)

უორა (მ. ლიპარტელიანი) – ლევან, ზვიადი, ელისო

გურამ (ლ. ჯანელიძე) – აბესალომ, მუხრან

გიული (მ. თუთბერიძე) – ელზა, სოფიკო, ნინო, ლანა

მათაზერ (ლ. შენგელია) – დავით, ფატიმა, ირმა

გვარიდან ცნობილი

გრიშა გუას ძე – უშგულის სასოფლო საბჭოს თავმჯდომარე

ტარიელ გრიშას ძე – ფილოლოგი. უშგულის საშ. სკოლის დირექტორი. ლექსების წიგნის ავტორი.

აფრასიონ გუას ძე – მუშაობდა სავაჭრო ქსელში.

გურამ აბესალომის ძე – ვიცე-პოლკოვნიკი

ქალდარ-ალ-ჩარქსელიანი (წმ. ბარბარეს მრევლი), ყოფილი ქალდანები

(კოშკი არ აქვთ)

ბესარიონ ნიჭარაძის ცნობის მიხედვით გადმოსულები არიან ბეჩოდან მახვირიდან ქველი-ქესთან ერთად, ეკლესიაც ერთად აქვთ. ამჟამად მუყემერში არაეინ ცხოვრობენ. ცხოვრობს ერთი ოჯახი, დანარჩენები გადავიდნენ ქუთაისში, თეთრ წყაროში, წყალტუბოში.

მათი საგვარეულო გენეალოგია ასეთია:

ალმაიზ

ალმაიზ – გიორგი, ფუფუ, ნასყიდა

გიორგი – ქალდან, ივანე, ბარბალა (ს. ჩარქსელიანი), საბედ (ს. ნიჭარაძე, ი. ნიჭარაძე), მარიამ (დ. ლვაჩლიანი)

ქალდანი – ალექსი, ნინა (თბილისში), ნიჭკა (მუნდიში)

ალექსი – გიორგი

ივანე – მირონ, მერაბ

მირონ – ზურიკო, ჯემალ

ფუფუ – გეგი

გეგი – ვასილ, სიმონ, სონია (ა. ნიჭარაძე)

ვასილ – რაჟდენ, ონისიმე, ესტატე, გოჯი, ალმაიზ, თამარ (გ. ნიჭარაძე)

რაჟდენ (ა. ნიჭარაძე) – ომარ, ევა (ბ. ჩარქსელიანი)

ომარ (დ. ლვაჩლიანი) – იამზე (გ. გოგატიშვილი), ნელი (მ. ნიჭარაძე), ირინა (ა. გულბიანი),

ანიკო (მ. მჭედლოძე), ასათიანი, მარინა

ონისიმე (მ. რატიანი) – რეჯიბ, მეველუდ, ქეთო (გ. ონიანი), ჯანო, ზოია

რეჯიბ (მ. ლიპარტელიანი) – პაატა, გეგი, შორენა, მარეხ, მარიამ

მეველუდ (ი. გულბიანი) – ონისე, ალუდა, ხატია, ქეთევან

სიმონ (მ. ნიჭარაძე) – ბიძინა, ჭუჭა, დოდუკო (მ. ნიჭარაძე), ნადია (ა. კაკრიაშვილი)

ბიძი (ნ. ჯიმშელიშვილი) – ჯეირანი, ჯონი, ნანა (ჯ. გველესიანი)

ჭუჭა – მამუკა, ბადრი, მაკა

მამუკა – ბადრი, მინდია, დარეჯან

გუა (დ. ჩარქვიანი) – ნასყიდა

ნასყიდა – გუა, გიორგი, მარიხ (მ. ჩარქსელიანი)

გუა – შვე. – კოსდა, ვალო, ესტატე, ქეთევან (ვ. ლვაჩლიანი), მატრო (ტ. კაკრიაშვილი)

კოსდა (ი. ნიჭარაძე) – გივი, გელა, ჟუჟუ (რ. კაკრიაშვილი), ცეკა (ვ. ნიჭარაძე), ნორა (რ. გელხევიძე)

გივი (ნ. სალინაძე) – მალხაზ, მურთაზ, ციციანა (გ. ჩარქვიანი)

მალხაზ (ვ. მამრიკიშვილი) – გიორგი, ანუკა

გელა (მ. მარგიანი) – მამუკა, მინდია, ირმა (რ. რატიანი)

მამუკა შვე. – კონსტანტინე, ალექსანდრე

გიორგი – ნინა (გვიშიანი), ანია (ბურჯალიანი), მარუსია, პოლია

გვარში ცნობილი

გივი კოსტას ძე – ვაჭრობის სისტემის მუშაკი

გელა კოსტას ძე – ტექნიკური პროფილი

მალხაზ გივის ძე – ბიზნესმენი

ნოდარ (მეველუდ) ონისიმეს ძე – მხატვარ-მოქანდაკე

ზ) ქალიძე (მუშკადან-არ) (წმ. ბარბარეს მრეპლი)

სულ საქართველოში ცხოვრობს 7173 სული (თბილისი – 2150, ქუთაისი – 910, ამბროლაური – 525, დანარჩენი სხვაგან).

უშგულში ამჟამად დარჩენილია 3 ოჯახი. 1987 წლის სტიქიის შემდეგ ჩასახლდნენ გარდაბანში. უშგულში აქვთ მუყემერში 2 კოშკი.

ბ. ნიჭარაძის თქმით უშგულელი მუშკუდიანი, რომ ლახამულას მივა, უთუოდ თავის მხარეზეა.
რეს კითხულობს (ბ. ნიჭარაძე | გვ. 106).

როგორც ზემოთ აღინიშნა, უშგულელი ჭელიძეები 4 სამოსაგან შედგება: თამზა-შა, ტუ-ტუ-შა, შანდრა-შა, ტატი-შა, ბ. ნიჭარაძის ჩანაწერების მიხედვით ჭელიძე ბეწოდან, დოლიდან მოვიდა უშგულში სიმღერა „ბარბალ დოლაშილ“ ამასთან არის დაკავშირებული. იყენენ თუ არა დღევანდელი ოთხი სამოს თავიდან ყველა ჭელიძეები ძნელი სათქმელია გვარი მშკდანი რასაც ისინი ატარებენ გვხვდება ძველ საუკუნეებში (XV-XVI) მესტიაში და ცაგერშიც. ბესარიონ ნიჭარაძეს თავის ჩამონათვალში 1888 წელს გვარი ჭელიძე უნერია, ხოლო მშკდანი არა, მასზე უფრო ადრე დიმიტრი ბაქრაძეს 1860 წელს აგრეთვე გვარი ჭელიძე მუყემერში უნერია.

ჭელიძეების საგვარეულო გენეალოგია ასეთია:

შანდრა-შა (აქვთ ძველი შავი კოშკი). 1952 წელს გადავიდნენ აფხაზეთში, გუდაუთაში. ამჟამად თბილისში ცხოვრობს 2 ოჯახი.

გეგი, ჩოფა

გეგი - გიორგი, საბედ (ბ. კაკრიაშვილი)

გიორგი (კ. ნიჭარაძე) - ილო, ბაბლინე (ს. ლვაჩლიანი), ლიზა (გ. ჩარქსელიანი)

ილო (ი. ლვაჩლიანი) - მაქსიმე

მაქსიმე (ი. ნიჭარაძე) - გენადი, ედუარდ, ჯულიეტა (ს. გოგატიშვილი), ვიოლეტა (თ. გულბიანი)

გენადი (მ. ნატრიაშვილი) - მაქსიმე, ელენე

ჩოფა - ბესარიონ, ალექსი, ვარახან (დ. ჩარქსელიანი), იეფო (ა. ნიჭარაძე), თაშუ, ალათი (მ. კაკრიაშვილი)

თამზა-შა (აქვთ თეთრი კარგი კოშკი).

ამჟამად მუყემერში დარჩა ერთი ოჯახი, ერთი ყიბიანიში, დანარჩენები 1987 წლის სტიქიის შემდეგ გადასახლდნენ გარდაბანში.

საგვარეულო ნუსხა ასეთია:

დავით სიმონ

სიმონ - მოსე, გიორგი, სარდიონ, ქეთევან (დ. კაკრიაშვილი)

მოსე (დ. კაკრიაშვილი) - ერასტი, ეფთი, ვახტანგ, დუნა (ა. ლვაჩლიანი), ლენა (კ. ლვაჩლიანი), სულიკო

ვახტანგ (ბ. ნიჭარაძე, ნ. გაბიანი) - მაგული (მ. ქალდანი), ნანული (დ. რატინი), მაყვალა (მ. ქუხანი), თამუნა (მ. ხვანთელანი), ეროსი, გიორგი, გირშელ, მოსე

ეროსი (რ. იოსელიანი) - თათა, მარიამ

სარდიონ () - ტერენტი, კალი

ტერენტი (გ. ჩარქსელიანი) - არონ, ზაურ

არონ (ნ. კაკრიაშვილი) - გულნაზი (ო. ნიჭარაძე), გულნარა (იოსელიანი), როზმარი

ზაურ (მ. არღელიანი) - ჯამათა, ჯეირან, გიორგი, ნათია

ჯეირან (ე. გაეაშვილიშვილი) - არონ, ლუკა

კალი (მ. კაკრიაშვილი, თ. კუცია, მ. ნიჭარაძე) - ვალერ, თამაზი, ნარგიზა, ნაზი (თ. ფანგანი), სერგო, იური

ვალერ (ზ. ხარძიანი, თ. აელიანი) - მარო (ბ. კვანტალიანი), ია, ჯანიკო, გიორგი, პაატა, ია, გიორგი, მაია

თამაზი (კუცია) - თემურ, ირაკლი

გიორგი (ნ. ნიჭარაძე) - პიმენ

პიმენ (ფ. ხაჭვანი) - როლანდი, ჟორდან, ჯოტო, ეთერ, მალვინა, ნათელა

როლანდი (გ. ნიჭარაძე) - ბერდია, ბაჩუკი, სიმონ

ბერდია (მ. ბასილაია) -

ჟორდან (ლ. ხერგიანი) - გოგა, გიორგი, ქეთო

ჯოტო (მ. ქურდიანი) - გირშელ, თეონა

II შტო

გეგი - იესებ

იესებ (ა. ვასვიანი) - არტენ, შალიკო, მიშიკო, არმინდილ (პ. ლვაჩლიანი), მარინე, სონი (ფანგანი), ვარდიკა (ა. მარგველანი), ფაფიკო (ბ. მარგველანი)

არტენ (ბ. დადვანი) – ვია, გოჩა, მთვარისა (ყ. ჯობაძე), ფედერიკა (სულემინოვი)
 ვია (ქ. გულბანი) – ზურა, ერეკლე, გიორგი, სოფო
 გოჩა – (მ. ქალდანი) – ბექა, მარი
 მიშკო (ი. ნიჟარაძე) – კახა, მუხრან, დარეჯან, ნესტან (რ. შუკვანი)
 კახა (ნ. უდესიანი) – კოკა

III შტო

გეგი – ანტონ
 ანტონ (თ. ჩარკვიანი, დ. კაკრიაშვილი) – კონდრატე, რაჟდენ, დავით, ციციხე, ლუბა (კ. ჩარკვიანი)

კონდრატე (ი. ღვაჩლიანი) – კარლო, კორნელ, კლავდია (ჯ. ხაჭვანი), ნახიკო (ო. მარგველანი), ვერა

კარლო (გ. ჩოფლიანი) – პაატა, მარინა

პაატა (დ. ნიჟარაძე) – გიორგი, ლევან

კორნელ (გ. მარგველანი) – მანუჩარ, დათო, ანტონ, ხათუნა, ირინა
 მანუჩარ (ნ. იოსელიანი) – ლევან

რაჟდენ (ლ. ჯაფარიძე) – შურა, დემურ, ლუტუ (ივერი)

შურა (ე. ონიანი) – ნელი (პეტრიაშვილი), ნაილი, ლელა, მამუკა, მურადი
 დემურ (ქ. ნაკანი) – რეზო, ვიტია, ერეკლე

ლუტუ (ივერი) (ნ. გელაშვილი) – გოჩა, მაია (მ. ხვისტიანი)

გოჩა (ე. ხურციძე) – ივერი, მარიამ

დავით შვ. – ლუიზა, ინეზა

გვარიდან ცნობილი

შურა რაჟდენის ძე – კოლმ. თავმჯდომარე

კარლო კონდრატეს ძე – სკ. დირექტორი

ლუტუ (ივერი) რაჟდენის ძე – პარლამენტარი

გოჩა ლუტუს ძე – მესტიის გამგებელი

ნანული ვახტანგის ას. – მუზეუმის დირექტორი

ეთერ პიძენის ას. – ლემშვანიერას გამგებელი

ტატი-შა-ჭელიძე (შქონიათ შაეი კოშკი)

საგვარეულო გენეალოგია ასეთია:

გეგი (მ. კაკრიაშვილი) – ბესო, ალექსი, იევაკ

ბესო (პ. ნიჟარაძე) – მახილა, ნოე, არეთა (ლ. რატიანი), პელო

მახილა (დ. მარგველანი) – ბადრი, ლეილა (ქოჩქიანი)

ნოე შვ. – ზურა, გოგი, მარინა, ნანი

ალექსი (მ. ღვაჩლიანი) – ივანე, გუნტერ, მარგალიტე (მ. რატიანი), ვაჩქო (პ. ხარძიანი), პაჭუ (ს. ნიჟარაძე), თეო

გუნტერ (თ. ნიჟარაძე) – ემირ, ზაზა

ზაზა (გულბანი) – გოგა, მარიკა

იევაკ (დ. ჩარქელიანი) – ბაჯუ, ივანე, ავთანდილ, მინა (ლ. ღვაჩლიანი), თამარ (ა. შუკვანი), ფოჩი (ტ. ღვაჩლიანი)

ბაჯუ (ყ. ნიჟარაძე) – თეიმურაზ, მირო, ჯულიეტა

თეიმურაზ (ნ. ბენდელიანი) – გოგა, მარინე (გ. ქოჩქიანი), მაკა

მირო (ე. ფირცხელიანი) – გიორგი, ზორია, თამუნა

ივანე – შვ. ნუგზარ, ნურისა, მურთაზ, რამაზ

ავთანდილ (გ. ღვაწლიანი) – თენგიზ, ალბერტ, თამაზ, რობერტ, ნანი (ბაკურაძე)
თენგიზ შვ. – ვიტალი, გოჩა, ხვიჩა, რობერტ
ალბერტ შვ. – ირაკლი, ნათია

ტუტუ-შა – ქელიძე (შქონიათ კოშკი)

მუყერში მათ ნასახლარზე ამჟამად სპირიდონ ღვაწლიანის მიერ გადაკეთებული თანამედროვე სახლია. ხოლო ნაკომპარზე ბულათ ჩარქსელიანის ევროპული სახლი დგას. უშგულში ჩვიბიანიში ცხოვრობს ერთი ოჯახი.

გადმოცემის მიხედვით ამ გვარის წარმომადგენლებს მოუკლავთ რაჭის თავადი ჯვარციძე XV საუკუნეში, რასაც დიდი ამბები მოჰყვა. შერიგებაში იმერეთის მეფეც კი ჩაერია და დიდი გადასახადი გადაახდევინეს მთელ თავისუფალ სვანეთს. აქედან გამომდინარეა შემდგომში ამ გვარის წარმომადგენლის ჯამათა ქელიძის მტრობა რაჭის სოფლებთან. ამასვე ადასტურებს პართენ ჩარქსელიანის მიერ აკაკი შანიძისათვის ნაამბობი ჯამათას ხელმძღვანელობით რაჭმის შექმნა რაჭასთან სადაო ტერიტორიებზე და ამის გამო ჯამათას მოკვლა და მისი შვილის მიერ შურისძიების მცდელობა.

მათი გვარის გენეალოგია ასეთია:

ტუტუ – გოგა, ჯამათა

ჯამათა შვ. – ნასყიდა

გოგა – გუა

გუა (ა. კაკრიაშვილი) – თევდორა, მარიამ (მ. ნიჭარაძე, კ. კაკრიაშვილი), საბედ (ი. დადვანი), დესპი (შ. ჩარქვიანი), ირინე (ნ. დავითულიანი)

თევდორე (ბ. ნიჭარაძე) – ლეო, ახტერ, კაო, რუსიკო (ნ. დოლიძე), რადივა (ა. ჩარქსელიანი), ზოია (ვ. ნიკლაური), ზენარა (გ. რატიანი)

ლეო (ნ. ინწკირველი) – დოოდ (ჟღენტი)

ახტერ (ნ. ხაჭვანი) – ბესო, გოგა, ხათუნა (დ. უდესიანი), ნინო (ს. ნიჭარაძე), თამუნა (ბ. გველესიანი)

ბესო (მ. ცერცვაძე) – ლუკა, დაჩი

გვარიდან ცნობილი

ახტერ თედორეს ძე – უშგულის გამგე

ბესო ახტერის ძე – იურისტი

ქელიძის გვარის შესახებ:

სვანურ საბუთებში (XIII-XVIII სს.) გვარი ქელიძე არ ფიქსირდება.

ისტორიულ საბუთებში: მჭედლიძე გიგიტელა. XV საუკუნეში ნახსენებია. – აფხაქელიძე

საეკლესიო საბუთებში: მჭედლიძე, მჭედლაძე, მჭედელაძე (საამილახვრო დათვ. გვ. 14)

ამჟამად საქართველოში ცხოვრობენ:

1. რაჭა: ბუგეული, გორისუბანი, ზნაკვა, კაჩუთი, ნამანევი, სადმელი, ტბეთი, ღარი, ღები, ძირაგეული, ქელიაღლე, ხოტევი, ჯვარისა

2. იმერეთში: ბაღდათი, დიმი, მკორე ობჰა, როხი, სვანე, სამტრედია, საყულია, წითელხევი, ქყვიში, ხონი, ღორეშა, ფერსათი

3. სამეგრელოში: ჯვარი, საზანო

თ) ნიჟარაჰი

მილიანად საქართველოში ცხოვრობს 2453 სული – აქედან თბილისში – 596; ქუთაისში – 364, წყალტუბოში – 340, უშგულში – 30, დანარჩენი სხვაგან.

ნიჟარაძეები ისტორიულ საბუთებში პირველად მოხსენებული არიან წყალტუბოში: ფარცხანაყანებში, ქუტირში, ნამანევიში, ჭანგაში, ჯიქუბანში XV-XVI საუკუნეებში – დემეტრე, ბაადურ, გიორგი, ესტატე, ჰყავთ ყმები.

უშგულელ ნიჟარაძეებზე სვანურ საბუთებში XIII-XVIII საუკუნეებში არავითარი ცნობები არ არის მოცემული. როგორც აღინიშნა უშგულის ნიჟარაძეების 9 სამმოსაგან (ლამზუბ) შედგე-

ბოდა: ავგულარ (მარშანშა, სუთამშა, ლომიშა), ნაგვა-შა(გაუ-შა), ქაღდან-შა, ნინა-შა(თამუ-შა), ქურე-შა, კაბე-შა, ბექაი-შა.

გადმოცემით ავგული და ნაგვა ძმები ყოფილან, რომ გაყრილან ავგულს შენვედრია ნილაძე ტყეები - ქვან, ყოზლას, დეცილდე; ნაგვას-ქვასიშ. ავგულარ-ზე ასეთი გამოთქმაც არსებობდა - „ბერუა მუზევებ ავგულარ“ (რკინის მკენეტელი ავგულიანნი). მათი საგვარეულო საყდარია ჩაფაშის მაცხოვარი, ხოლო სასაფლაო „ლამარია-ს“ საყდრის შემოგარენი: ჰქონდათ 2 კოშკი.

მარშან-შა თემის საგვარეულო ნუსხა ასეთია:

- მარშან შვ. - ლომი
- ლომი შვ. - გოგა
- გოგა (მ. ასათიანი) - ლომი, გეგი, გოგა, ნადდა, დაღმაზ (გ. ნიჭარაძე, ქაღდან-შა), მანო (თ. ღვაჩლიანი)
- ლომი შვ. - ივანე, გოჯი, დავით, მარიამ (ნ. ასათიანი)
- ივანე (მ. ნიჭარაძე, ბექაი-შა) - ლალო, საბედ (ტ. ნიჭარაძე), სონია (ა. დავითულიანი), ვერინკა (ა. ჩოფლიანი), ფოჩი (შ. ჩარქსელიანი), არეთა (თ. ნიჭარაძე-ქურეშა), ლუდი.
- გოჯი** (ბ. კაკრიამვილი) - აქსო, ქეთევან (ვ. ნიჭარაძე-ქურეშა), მარიამ (ს. ჩარქსელიანი)
- აქსო (მ. ნიჭარაძე-ქაღდან-შა) - გიორგი (გოჯი), ვალოდია, ვადო (ვ. კორძაია), თეო (ო. რატიანი), გულეზარ (რ. ჭელიძე), ჯარა
- გიორგი** (გოჯი) (ქ. ჩარქსელიანი) - ბორის, ბესიკ, როსტომ, ალექსანდრე, ლადო, ქეთო
- ბორის (ნ. რატიანი) - ბელა, ლელა
- ბესიკ (მ. ავალიანი) - მარიამ, ნინო, ბორის
- ლადო (ი. ზურებიანი) -
- ვალოდია (თ. გაზდელიანი) - გეგი, ჯეირან, მარიამ
- გეგი** (მ. ჯანხოთელი) - გოჯი (გიორგი), ბადე (ი. ღვაჩლიანი, გ. ჩარქსელიანი)
- გოჯი (გიორგი)** (ბ. რატიანი) - ილო, დომენტი, გეგი, ნატა, ივდიტე, აბრამ, სარა (ო. ნიჭარაძე-ქურე), მარიამ (ს. ღვაჩლიანი)
- აბრამ** (უ. ჩარქსელიანი) - გიორგი, სოსო, კოლია, ბუთული
- გიორგი (მ. ნოდარიშვილი) - გეგი, კოტე
- გეგი (ბ. თუთაშვილი) - ანი, ლიზი, კატო
- კოტე (ნ. ჩიქოვანი) -
- სოსო (მ. მითავარია) - თათია, სალომე
- კოლია (ვ. ხაჭვანი) - გიორგი, ნინო, მაია
- ბუთული (ნ. შავეგულიძე) - ნატო

- გოგა** (მ. ჩარქსელიანი) - ანტონ
- ანტონ (ს. ნიჭარაძე-ნაგვააშა) - მერაბ, ეპი, იროდი, ნუცა (დ. კაკრიამვილი), ეფროსინე (კ. მურცხველაძე), დომე
- მერაბ** (თ. ნიჭარაძე, კ. ჩარქსელიანი) - ტარიელ, ივერი, ლიანა, დინარა, თამილა
- ტარიელ (მ. შავლიაშვილი) - ქეთო, რუსუდან
- ივერი (ნ. გველესიანი) - ანა (ზ. ჯოხაძე), ნინო (ჯ. შათირიშვილი)
- ეპი** (დ. რატიანი) - ემზარ, მაიზერ, ნათელა (გიგანი)
- ემზარ (ნ. ნავერიანი) - ლუკა
- მაიზერ (ნ. ჩარქსელიანი) - ბესიკ, ლუხუმ, ბორის, გურანდა
- იროდი** (ნ. მილორავა) - მაია (გ. ლომიძე), მანანა (კ. ქვეთარაძე)

II შტო:

- ბეზა-ბეზა
- ბეზა - ბექა, პტა, მარშან, გიორგი
- ბექა - დოხი (გ. ნიჭარაძე-ქაღდან-შა), მარიამ (დ. ჩოფლიანი)
- ბეზაილ** - ივანე
- ივანე (ა. რატიანი) - ლალო, მირან, გერვას, შურუმბი
- გერვას** (თ. ონიანი) - მარადი, მიშა, ჯიმშერ, ვიტალი, თინა (ჯ. ავალიანი) ციცო (ვ. ზურაბიანი)
- მარადი (ნ. ჯანხოთელი) - გელა, გიორგი

მიშა (ლ. ჩილაშვილი) – ვანო, თამთა, ნინო
 ჯიმშერ (მ. ხაჩიძე) – დათო, თეონა
 ვიტალი (მ. ჩარკვიანი) – თემურ, თენგო, თეონა
შურუმბი (მ. ბარბაქაძე) – მაიზურ, ელიზა (მ. ვაშაკიძე), ნუნუ (თ. მერაბიშვილი)
 მაიზურ (ე. ხითარაშვილი) – ბექა, ხატია
ბტა – დივო (ბ. კაკრიაშვილი)

III შტო: მარშან – ილარიონ
 ილარიონ (მ. ფერცულიანი) – გუა, აქსო, ტასია (ვ. დავითულიანი), კესო (გ. ქელიძე)
 გუა (დ. ჩარქსელიანი) – გაიოზ, ეფრემ, ივდიეთ (კ. ჩარქსელიანი)
ეფრემ (თ. გირგვლიანი) – ენვერ, ციციხო (გ. კალაიჯანი), გულო (ფურცელაძე)
 ენვერ (ნ. კუხალეიშვილი) – გეგა, შერგილ

IV შტო
 თაისაე შე. – გოგა, გიორგი, იდეკ
 გოგა – იევაკ
იევაკ – ოლი (მ. ჩეგვიანი), თამარ (პ. ვასვიანი)
გიორგი – იასონ, დანიელ, გუა, ნანალუ (ს. კაკრიაშვილი), ტერო, ძინობი, ირინე (გ. ხაჭვანი, გ. ნიჟარაძე)
 გუა – ბულათ, ბაცუ (ჯ. მარგვიანი)
 ბულათ (მ. ნიჟარაძე) – გოგია, ბერდია, ონისე, გიორგი, დათო ქეთო

გვარიდან ცნობილი პირები
 ილარიონ ბებას ძე – პირველი მედავითენე
 ეფრემ გუას ძე ნიჟარაძე – (იურისტი 1926-1952 წწ. თბილისის უნივერსიტეტი), მოსამართლე, ლენტეხში, მესტიაში, ქუთაისში იურისტი.
 იროდი ანტონის ძე (იურისტი 1948-1954 წწ. თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი) ლენჯერის პედ. ტექნიკუმი, პედაგოგი უმგულში, თბილისში გამომძიებელი, სამმართველოს უფ. გამომძიებელი, პოდ-პოლკოვნიკის ჩინით.
 ენვერ ეფრემის ძე – (ფილოლოგი. მწერალთა კავშირის თავმჯდომარის მოადგილე. პოეტი. წიგნის ავტორი, საქ. ვიცე პრეზიერი, ოჯახით იმყოფება ემიგრაციაში – გერმანიაში).
 გიორგი აბრამის ძე (მექანიკ.) – ტრანსპორტის სამინისტროს განყოფილების გამგე
 კოლია აბრამის ძე (სოფ. მ.)
 იერი მერაბის ძე – (აგრონომი. საქ. მინათმონყობის ინსტ. განყოფილების გამგე)
 ტარიელ მერაბის ძე – (ზოოტექნიკი. უმგულის მეურნეობის დირექტორის მოადგილე)
 დინარა მერაბის ას. (პედაგოგი)
 თამილა მერაბის ას. (პედაგოგი)
 მანანა იროდის ას. (ექიმი)
 მაია იროდის ას. (ეკონომისტი)
 ანა ივერის ას. გერმანიისტი
 ნინო ივერის ას. ეკონომისტი
 მარადი გერვასის ძე – საამქროს უფროსი ქსანში
 ჯიმი გერვასის ძე – ინჟინერი
 ბესიკ გიორგის ძე – ხეზე კვეთის ოსტატი

სუთმამ-შა – ნიჟარაძე (ჩიჟაშის მაცხოვრების მრევლი, აქეთ კოშკი)
 ამჟამად ჟიბიანში ცხოვრობს ორი ოჯახი, დანარჩენი სხვაგან არიან, საგვარეულო ნუსხა ასეთია:

გეგი –სიომ
 სიომ – ნინი ქაუზა ნადდა, გუა (ბესარიონ), მანო (დ. ჩარქსელიანი), მაქა (ი. მარგველანი)
 ნადდა – დავით, ტარასი, ირინე (ი. ლეჩელიანი)
დავით (ი. ლეჩელიანი) – გერესში, ივდიეთ, მელეუმი (ს. ნიჟარაძე)

გერესმი (დ. ღვაჩლიანი) – შამილ, ჩენკა, ემზარ, იულია (მ. ქელიძე), ნათელა (ნ. მჭედელი),
ლია), რაისა
შამილ (ვ. გასვიანი) – ეროსი, ელგუჯა, ნონა (თ. გივანი)
ეროსი – გაია, გურამ

ელგუჯა (მ. ონიანი) – შამილ, სოფო, მარინა

ჩენკა (ლ. რატიანი) – ვლადიმერ, ირა (მ. ჩოჩია), ნინო (დ. კაჭარავა), ინგა (მ. ქედია), ირმა
(გ. ხოსიაშვილი)
ვლადიმერ (ტ. კომელოვი) – დიმა, გერასიმე

ემზარ – ლაშა, დათო

ტარასი (ნ. გიგდელიანი) – გრიშა, მუშნი, ბაჯუ, თამარ (ე. რატიანი)
გრიშა (ო. დავითულიანი) – როლანდი, ევა
როლანდი (ვ. ჭანტურია) – გიორგი, ბესიკ, რუანა (ქოჩქიანი)

მუშნი (გ. აბესალაშვილი) – აბელ, ციცო (დ. ღვაჩლიანი)

აბელ (ჩეგვიანი) –

ბაჯუ (ლ. ქოჩქიანი) – თენგიზ, ნელი, ლენა
თენგიზ – გიორგი, მარიამ

ბესარიონ (გუა) (მ. ნორაკიძე) – რაფიელ (კუკური), ბიძინა, ციცინო (მაკაროვი)
ბიძინა – ჯუმბერ, ნათელა
ჯუმბერ – ბიძინა

II შტო

გუა – ივანე, გრიგოლ, მანია (გ. ნიჭარაძე)

ივანე – ილიკო, იროდი, აკაკი, თამარ (მ. ნიჭარაძე, ი. კაკრიაშვილი)

ილიკო (დ. რატიანი – მურმან

მურმან (ნ. მარგველანი) – ხეიჩა, გოჩა

იროდი (კ. ონიანი) – მარლენ, მალეინა (ჯ. შალამბერიძე), ნელი (მ. ონიანი)

აკაკი (ს. ჩარქველიანი) – გურამ, ბაბო (ვ. ქელიძე), ლოლა

გურამ (ავალიანი) – ივანე, აკაკი, ლაშა, ლერი

ივანე (ე. პირველი) –

გრიგოლ (შე.) – ბორის, ლადიკო, ჟორა, ნატა (დ. შავდია, ლ. ნიჭარაძე), ეთერ (მ. ხაბულია-
ნი)

ბორის (ე. ასათიანი) – როინ, რომეო, ციცო (მ. ნიქვაძე), ზაირა (ბ. მეტურიაშვილი)

როინ (ი. ონიანი) – გიორგი, მარიამ

რომეო (ნ. გვიაშვიანი) – ზვიადი, ბორის

ლადიკო (შე.) – მუხრან, კუკური, ტანია

მუხრან (მ. ძიძიგური) – ლადო, ბორის, ჟორა, ლერი, ლეო, დილარ

დილარ (ხ. ზურაბიანი) – ლიკა

დემურ (ო. ეჯიბაძე) – თორნიკე, ნია

მუხრან (მ. შენგელია) – ნინო

კუკური (ლ. გეგიძე) – გიორგი, ბესო, მარი

ჟორა (ვ. კაკრიაშვილი) – დათო, ლეო, რაული, ლაშა, ლერი

დათო (ნ. კუხიანიძე) – ლევან, ანდრო, მარიამ

რაული (მ. ხაჭაპურიძე) – გიორგი

ლაშა (ს. უგულავა) – დათო, ვერიკო

ლერი (ნ. ზურაბიანი) – ანი, ვერიკო

III შტო

ლევან – გრიშა, გიორგი
გრიშა (მ. ნიჭარაძე) – ახმედ, აიზერ
ახმედ (ნ. ხაბულიანი) – დათო, გიორგი, თამუნა

გვარში ცნობილი

გუა (ბესარიონ) ნიჭარაძე – ცნობილი ეთნოგრაფი, მღვდელი, საზოგადო მოღვაწე, ნიგნე-ზის ავტორი. დასაფლავებულია უშგულის ლამარიას ეზოში.
ივანე ივანეს ძე – ცნობილი პედაგოგი, ცაგერის სკოლის დირექტორი, სვანურ-ქართულ-რუსული ლექსიკონის ავტორი
რაფიელ ბესარიონის ძე (კუკური) – გერმანიაში დაამთავრა უმაღლესი (ვეტ. საპეც), მუშაობდა თბილისში, 1936 წელს დააპატიმრეს, დაბრუნდა 1958 წელს. დასაფლავებულია თბილისში, საბურთალოზე
ბიძინა ბესარიონის ძე – უმაღლესი განათლებით
ბორის გრიგოლის ძე – ფილოლოგი, სკოლის დირექტორი ცანაში, ნყალტუბოში
იროდი ივანეს ძე – ისტორიკოსი, სკოლის დირექტორი უშგულში.
გურამ აკაკის ძე – ტექნოლოგი, მეურნეობის დირექტორის უშგულში
როლანდ გრიშას ძე – ისტორიკოსი, პედაგოგი
ჟორა გრიგოლის ძე – ვეტ-ექიმი

ლომი-შა – ნიჭარაძე (ჩაჭაშის მაცხოვრის მრევლი)

უშგულში ამჟამად ცხოვრობს ორი ოჯახი – ჩვიბიანიში და ჭიბიანიში, ჩაჭაშში
დანარჩენი სხვაგან ცხოვრობენ

საგვარეულო გენეალოგია ასეთია:

ბეგი

დიდა – ავგულ

ავგულ – ნასყიდა

ლომი

ბესარიონ შვ. – მინა

ნასყიდა – გიორგი, კოსდა, სიმონ, საბედ (კ. რატიანი)

გიორგი (შვ.) ლაზარე, სანდრო, ილა, ოთარ, არდაშა

ლაზარე (კ. ონიანი) – გუნტერ, ჯემალ, რობერტ, მაიზერ

გუნტერ (დ. ჯოხაძე) – ხეჩია, ლაშა, დალი

ჯემალ (ჟ. ჩარქსელიანი) – გოჩა, გომერ

რობერტ (შვილი) – ბექა

მაიზერ (ი. ინანიშვილი) –

სანდრო (მდ. ნიჭარაძე) – გია, უტი, მაგული, მედეა

ილა (ვ. ქალდანი) – თორნიკე, ვალერ

ვალერი (მ. გველესიანი) – თემური, ირმა (ვ. ჯანხოთელი), ნათია (გ. ონიანი), მია

არდაშა (დ. ონიანი) – გიორგი, ნინო

კოსდა – რაფიელ, გრიშა

რაფიელ (დ. ჩარქვიანი) – კაკო

კაკო (ი. ლეაჩლიანი) – ვეფხო, რაფო

გრიშა () – ზურაბ, ციალა (გ. სილაგაძე), ნარგიზა (ა. ხაჩიძე)

ზურაბ (შ. გურუშიძე) – გრიგოლ, ნონა (დ. ბზიკაძე)

სიმონი (ნ. ჩარქვიანი) – გოჯი, საბედ, ტერონე, ვერა, შაშა

გოჯი (ი. ჩევიანი) – რაული, ლომი, მზიური (ე. ბაკურაძე)

გიორგი (ნ. ქელიძე) – სემლარ, აქსო

სემლარ (გ. რატიანი) – ზურიკო, სოსო, სულიკო (გუფეჯიანი)

ზურიკო (ლ. ქოჩიანი) – ნუკრი, ხათუნა

სოსო (ფ. ხარძიანი) – თამუნა, გიორგი

აქსო (შ. რატხიანი) – გოგი, ელიზა (ტ. ლიპარტელიანი), მზია (ჯ. ჩეგვანი), ლიუზი, გულუზი/
გეგი (ე. გოლეტიანი) –
გიორგი – თევდორე
თევდორე (შვილი) – სარდიონ
სარდიონ (ნ. ჩარკვიანი) – იაროსლავ, ოთარ, ნორა (ა. ავალიანი), მერი (ი. გრძელიძე), სუ-
ლიკო (მ. გორგოძე), რუსუდან (თ. ხარძიანი)
იაროსლავ (რ. ჯინჭარაძე) – გიორგი
ოთარ (გ. ქელიძე) – ლაშა, სალომე მარიამ

გვარიდან ცნობილი:

ბესარიონ – უშგულის გამგე
ზურაბ – ბიზნესმენი

კაბე-შა – ნიჟარაძე (კოშკი არ აქვთ)

უშგულიდან საცხოვრებლად გადავიდნენ ცანაში, იქიდან წყალტუბოში მათი საგვარეულო
გენეალოგია ასეთია:

კაბე – გიორგი

გიორგი – ალექსი, ბეზა, კოსდა

ალექსი – პირიბე, მაგრაფ (გ. ნიჟარაძე), ეფროს (ა. დავითულიანი), მაკრი (ს. ჩარქსელია-
ნი), ლადიმხარ (ვ. ხარძიანი), მარიამ (გ. ნიჟარაძე)

პირიბე (დ. ქელიძე) – თეიმურაზ, ვასო, ლეო, ვაჟა, ასტერ, ვენერა (მ. ნუცუბიძე)

თეიმურაზ (ტ. ქელიძე) – მუხრან, მინდია, მზექალა

მუხრან – ლუკა

მინდია – გიორგი

ვასო (მ. არბოლაშვილი) – კოტე, კახა

კახა (თ. ნავეროზაშვილი) – გიორგი, მარიამ

ლეო (რ. ონიანი) – ვაჟა, მერაბ, ირინა

ვაჟა (ნ. ჩარქსელიანი) – დიანა (ლ. კარია), დინარა (გ. ზურაბიანი), ხათუნა (თ. აფაქიძე)

ასტერ (მ. კვინიკაძე) – გელა, მალხაზი

ბეზა – სარაპიონ

სარაპიონ (ა. ნიჟარაძე) – ამირან, ჯიბილო, პაშა (შ. ონიანი), შურა (ო. ონიანი)

ამირან (ე. გველესიანი) – მამუკა, ბაჩუკა, ნატო (თ. აფრასიძე), ქეთო (ჯ. ავალიანი)

მამუკა (ნ. ნავეროანი) – გიორგი

ბაჩუკა – გიორგი

ჯიბილო (რ. ობოლაძე) – გოჩა, მამუკა, ნანა (გ. მამალაძე)

გოჩა (თ. სხირტლაძე) – ჯიბილო, დავით

მამუკა – ლუკა

ნინი – მიხეილ

მიხეილ – ირაკლი, შამში, ვალო, ბაცუ, გუგულა

ირაკლი (ნ. ქელიძე) – გელა, ზოია, მაყვალა, ალირზა, ლეიზა, ნარგიზა

შამში (ნ. მეგრელი) – ბონდო, გულიკო (უ. გულბანი), მზიანა

ბონდო – სამი ვაჟი

კოსდა – ხალემ

გვარიდან ცნობილი

ალექსი – პრისტავი

ჯიბელო სარაპიონის ძე – ევროპის ჩემპიონი ჭიდაობა ძიუდოში

ნაგვა-შა (გაუშა)მ – აქეთ კოშკი

თემის საგვარეულო ნუსხაა

გეგი – გოგა

გოგა – ნასყიდა, თევდორა, ქალდან, მანია (ს. ჩარკვიანი)

ნასყიდა (პ. ხაჭვანი, მ. გუჯეჯიანი) – გრიგოლ, სავასტან, ბესო, საბედ (ა. ნიჭარაძე), დივი (ე. ნიჭარაძე), იეფო (ნ. ნიჭარაძე), პელაქ (ე. დავითულიანი, ე. კაკრიაშვილი)

გირგოლ (ი. ნიჭარაძე) – კალი, დარისპან
კალი (დ. ხაბულიანი) – ლუტა, ვანო, გეგი, მურადი, ნანული
ვანო (რ. ნავერიანი) – მამულა, მარინა
გეგიო (ლ. ხაბულიანი) – ონისე, ელისო, ელიზა
ონისე (მ. ქუთათელაძე) – გიორგი, მანანა
მურადი (ჯანხოთელი) –
დარისპან (ქათამაძე) – ანზორ, მადონა (გ. მსხვილაძე)
ანზორ (ლ. შორჩილაშვილი) – ლუკა, თამარ, თეონა
ბესო (მ. ჩარქსელიანი) – სოგრატი, მიზდონ (სოსო), მამულ (მ. ხარძიანი), ციალა (ე. ასათიანი)

სოგრატი (რ. მარგველანი) – სოსო, ბესიკ, ფოთოლა (ლ. გვიჩიანი), მინიჭა (ს. გაბლიანი), მედეა (ს. გიორგაძე), თამარ
სოსო (ლ. ხვინთელიანი) – ბესიკ, გიორგი, თამუნა
მიზდონ (სოსო) (ზ. ჩხეტიანი) – თამუნა (ზ. გუჯეჯიანი)
სავასტან (მ. ნიჭარაძე, პ. ჭელიძე) – მაქსიმე (მაჰარბი), ჟორა, რევაზ, გოგი, კაკო, გურგენ, ლუბა, თალიკო (ი. გერლიანი), ნატო (ე. ჩევიანი)
მაქსიმე (მ. ღვაჩლიანი) – გოდერძი, გოჩა, მარინა (გ. ნავერიანი), მზალო (ჯ. ხაინდრავა)
გოდერძი (ლ. გელაშვილი) – ლამა, ლუკა
გოჩა (ნ. ონიანი) – გიორგი
ჟორა (ზ. კვიციანი) – პაატა, ნანი (მ. აგაევა)
პაატა (ე. კოლესნიცკაია) – ნანა, დიანა, სოფო
რევაზ (მ. ცერცვაძე) – თამაზი, ელგა (დ. რთველიძე)
გოგი (ც. ბაკურაძე) – ფატიმა (ჩაკვეტაძე), ფიქრია
კაკო (ნ. დავითია) – ლანა, ილონა
გურგენ (ლ. არღელიანი) – გაგა, საბა, სანდრო
თედორა (მ. ჩარქსელიანი) – იესებ, გალაკ, მათე, დათიკო
გალაკ (მ. ჩარქსელიანი) – ბორის
ბორის (მუკუბანიანი) – თამუნა, ნათია, ბისა
მათე (ბ. ღვაჩლიანი) – მურმან, ნინა, ნარგიზა (მ. ხარძიანი), პოპლია (ფ. კაკრიაშვილი), გულნარა (დ. წერეთლიანი), ვერა (მარგანი)
მურმან (ლ. ონიანი) – შაჯი, ნათია (კ. მახარაშვილი), ნინელი (ნ. აგლაძე), მაკა, ნანა (გ. უშხვანი)
შაჯი (ი. გამყრელიძე) – გოგა, გვანცა, სალომე
დათიკო (თ. მარგველანი) – მარლენ, მილერ, მადლენა (ო. კაკრიაშვილი), მარინა (ე. ფარჯიანი), მაყვალა
მარლენ (მ. ჯანგირაშვილი) – დათო, დემნა
მილერ (თ. ფარჯიანი) – თიკო, სოფო, გიორგი

გვარში ცნობილი

გალაკ თედორეს ძე – მეორე მსოფლიო ომის მონაწილე, დაბრუნდა მაიორის ჩინით, მუშაობდა მესტიის კომისარიატში, ლენტეხის რაილმასკომის ტრანსპორტის განყოფილების უფროსად. რაილმასკომის მდივნად, სახელოვანი პიროვნება იყო.
დათიკო თედორეს ძე – საბჭოს თავმჯდომარე, პულალტერი.
მიზდონ (სოსო) – საპორტსმენი – სამბისტი, ძიუდოსტი.
სოგრატი ბესოს ძე – საყოფაცხოვრებო სისტემა.
მურმან – ვაჭრობის სისტემის მუშაკი
სოსო სოგრატის ძე – ინჟინერი
მარლენ – დაცვის პოლიცია
მაქსიმე სავოსტანის ძე
პაატა ჟორას ძე – ბიზნესმენი

ქალდან-შა – ჩაჟაშვილის მაცხოვრის მრევლი, აქეთ სახლ-კოშკი. ერთი ოჯახი ჩაქაშაშვილები რობს, ერთი ფიბიანიში, დანარჩენი სხვაგან.

საგვარეულო ნუსხა:

ჩაილან

ქალდან

ბეჭნი, ქალდან

ბეჭნი – ნესტორ, იერმანოზ, ქეთევან

ნესტორ – გაქტი,

იერმანოზ (დ. ხატიანი) – ილია

ილია (რ. გველესიანი) – ნინო, ნონა, იზო, ნუნუ

ქალდან – მაგრაფ

გიერგ (დ. ნიჟარაძე) – იევაკ

იევაკ (მ. გიგლეშინი) – ილო, არდეევან, გაიოზ, კოსდანდილ, გალინა საია (ხაბულიანი)

ილო (კ. ჩარქელიანი) – არსენა, ავთანდილ, დამი, ბუხუტი, ფრიდონ, შურა, თინა, ევა

არსენა – ტარიელ

ავთანდილ (ლ. კაკრიაშვილი) – დათო, დაჯო, თამილა, თაიზა, თამარ (ზ. გელენიძე)

დათო (ა. გუბელაძე) – გიორგი, ავთო

დამი (თ. რატიანი) – ლუარა, ლალა (დ. მარგველანი), ელეონორა (ბ. ავალიანი)

გაიოზ (გეჯაძე) – გერონტი

კოსდანდიელ (ფ. გამყრელიძე) – სპირდონ, ელვარდი, მაყვალა (ზ. რატიანი), მანანა, რო-ზეტა (გ. ავალიანი)

დიდო (მ. მარგველანი) – სალომე, მარიამ

II შტო.

ნაგვა

სპირიდონ – შალვა, ანზორ, აბელა, ძაძუ, გოგუცა, ნუნუ, ჟარიკო

შალვა (ზ. ფერცულიანი) – ანიკო (ბ. კლდიაშვილი), ნაზი (ა. ქურასპედიანი)

ანზორ (ფ. გულბანი) – გენური, გენადი, ქეთო (ო. მოსეშვილი), ნინო (რ. ჯანხოთელი)

გენური (ქ. ვარდანიძე) –

გენადი (თ. ჩალაძე) –

აბელ – ლაშა

ბეზა – გიორგი

გიორგი – ლევან, ვლადიმერ, მოსე, ლეონტი, მანო (ლ. ხაჭვანი), ჭელიძე (დავითულიანი),

ქეთევან (კ. ნიჟარაძე), კატი (ტ. ნიჟარაძე), თაშუ (ა. ნიჟარაძე)

ლევან (ჯანხოთელი) – თენგიზ, სონია (კ. ქოჩქიანი), დონი (პ. ნიჟარაძე)

თენგიზ – მურთაზ

ვლადიმერ (ნიჟარაძე) – ჭუჭა

ჭუჭა (მარგვანი) –

მოსე (ი. ხაჭვანი) – ომეზ, ზაურ, რობიზონ, ჟუჟუ (ბ. ჭელიძე), პასკო, ვენი (პ. კაკრიაშვილი)

ზაურ (მ. ბაკურაძე) – გიორგი, ნინო

რობიზონ (ზ. ჯაფარიძე) – მოსე, გირშელ, მანანა

ლეონტი (ნ. ნიჟარაძე) – ვალერ, ლილი (ი. კვინიკაძე), ლენა (გ. ჯაფარაშვილი), როზა (თ. ბზიკაძე)

ვალერ (რ. ვარდანიძე) – ნანა, ნათია, ანა

III შტო

გუა, გვიმ

გუა - სიმონ, სარდიონ, აქსო

სიმონ (მ. ნიჟარაძე) - რუბენ, პარმენ, ზურაბ, თინა (მ. ქოჩიაანი), მოლა (დ. გულბანი)
რუბენ (ქ. შავდია) - რობერტ, ნელი (მ. კინწურაშვილი), ნორა (დ. ფოჩიანი), ნათელა (ქ. ჯაქია), ნაზი (ი. კაკიაშვილი)

რობერტ (დ. კუჭავა) - რუბენ, გეგი

პარმენ (დ. ავალიანი) - ვაჟა, მარინა (თ. კაპანაძე)

სარდიონ (გველეხიანი) - ბორის, ჯონი, ედუარდ, ტალინა (მ. კაკიაშვილი), დარი

ზურაბ (ვ. ცქიტიშვილი) - ზევიადი, ელისო (ნ. ნიკლაური)

ასტიმერ (ნ. ონიანი) - ფიქრია

აქსო (მ. კაკიაშვილი) - შოთა, თამაზ, რობინზონ, გოჩა, ხვიჩა, გაგა

შოთა (დ. დედარიანი) - თამაზ, რობინზონ, გოჩა, ხვიჩა, გაგა

თამაზ (ნ. შალამბერიძე) - დათო, ჟანა

რობინზონ (მ. ბაბლუანი) - ტარიელ, ბელა

გოჩა (ნ. შალამბერიძე) - თორნიკე, თამარ

ხვიჩა (ხ. ბობოხიძე) - გიორგი, დოდო

გაგა (მ. ცეცხლაძე) - მარადი, გულისა

ელადიმერ (ვ. კორძაია) - ფრიდონ, ლიანა, ვენერა (რ. აბესაძე), ლელია (ს. სულთანიშვილი), დინარა (ზ. ონიანი, ინეზა (კ. სულთანიშვილი), საშა (ა. უდესიანი)

ლილია (ს. სულთანიშვილი)

IV შტო:

ფრიდონ (ნ. ჯანხოთელი) - ბექა, სოფიო (გ. თავდგირიძე)

გიგო ბექა (ა. კორკელია) - ცოტნე, ფატიმა

გოგა - სოლომან, გრამიტონ

სოლომონ (შვილი) - ბიძი, ლიზა (ვ. ფილფანი)

ბიძი - ანჟელიკა, ანგელინა, დარეჯან

გრამიტონ - კოსდა

კოსდა (დ. ნიჟარაძე) - სოსო, ლოლა (რ. ხიმშიაშვილი)

სოსო (მ. ხოხიაშვილი) - ბესიკ, ზურაბ, ნატა, დარეჯან

გვარიდან ცნობილი

ლეონტი გიორგის ძე - უშგულის სკოლის დირექტორი, კოლმეურნეობის თავმჯდომარე და ახალგაზრდა ნაწარმოებში.

ლენა ლეონტის ასული - ფილოლოგი. თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის თანამშრომელი, წიგნების ავტორი

ლუარა დამის ძე - მეცნიერი, წიგნების ავტორი.

ზაურ მოსეს ძე - პედაგოგი. უშგულის საშ. სკოლის ფიზიკური აღზრდის მასწავლებელი.

ნინა-შა (აქიმშა) თემის საგვარეულო ნუსხა

(აქეთ კოშკი)

ნინა

სუმა, გოგა, ნინი

სუმა - კოსდა, დავით, ანუსია (დ. ჩარკვიანი), ელენე (ა. კაკიაშვილი), მართა (გ. ჩოფლიანი)

კოსდა (ქ. ნიჟარაძე) - ესტატე, პორფილე, აქსო, ერისტო, ზურაბ, ლუბა

ესტატე (მ. დვარიალი) - მურადი, სარიოჟა, ვენერა (ბ. კაკიაშვილი), დენო (ე. ონიანი),

ლენა (თ. გულბანი)

მურადი (ნ. ხაჭვანი) - პაატა, ბესო, თამილა

სერიოჟა (ნ. ბაკურაძე) - იური, ოლეგ, ლევან, ანჟელა

იური (ნ. მჭედლიანი) - ანა

პორფირე (ვ. დოლინსკაი) - კოტე, ნოდარ

კოტე (ლ. ჟიჟიაშვილი) - ქეთო, ანა, ელენე

ნოდარ (მ. გოცალიშვილი) – გიორგი, ნიკა
აქსო (ზ. ჩარქსელიანი) – გურამ, ქეთო (ყ. მარგველიანი)
 გურამ (მ. ქობულაშვილი) – ნინო
ერისტო (ვ. ფერცულიანი) – თამაზ
 თამაზ – (გ. ხუნაშვილი) – შერგილ, რატი
ზურაბ (ყ. შუკაკიძე) – დათო, დარეჯან (პ. ჭელიძე)
 დათო (თ. მარგიანი) – დეა, ზურაბ, ნიკოლოზ
დავით (მ. ჩარქსელიანი) – დიხა (გ. ნიჭარაძე), დაჯი (კ. ნიჭარაძე)
ნინი – იასონ, თეკლე (ბ. ნიჭარაძე), ალათი (ს. რატიანი), დესპინე (ა. ჩარქვიანი)
 იასონ (ქ. ხაჭვანი) – დომენტი, ვალოდია, ფაქიზონ (ყ. ლვაჩლიანი), იადონ (მ. ჭელიძე), ნუ-
 ცა
დომენტი (დ. ხაჭვანი) – ნატო
ვალოდია (ვ. ჩარქსელიანი) – გიორგი, ქეთო

II შტო

სივომ, გეგი, გოჩო
 გეგი – დავით
 დავით – ბაჯუ, ელბერდ, სოსო, ქსენია, (ბ. ონიანი), დეა
ბაჯუ (თ. გულბანი) – ნური, ზურიკო, ლანა (დ. ქავთარაძე)
 ნური (ი. კოეზირიძე) – ლევან, გიორგი
 ზურიკო (რ. ონიანი) – ირაკლი, ლაშა
ელბერდ (ს. ხადური) – დემური
 სოსო (ლ. მაჩაიძე) – დათო, ვეფხია, ლალი, ხათუნა

გოჩა (მ. ჯანხოთელი) – გუა, ალათი (გ. კაკრიაშვილი), საბედ (ს. ჩოფლიანი), დივო (ს. რა-
 ტიანი)
 გუა (დ. ჩარქსელიანი) –

III შტო

გიორგი (ე. კაკრიაშვილი) მიხა (მიხეილ), ტარასი, ძინოზი (ი. კეებლიანი), ვალენტი (ვ. ჩარ-
 ქსელიანი), სარა
მიხა (მიხეილ) (მ. ყიფიანი) – გერმანე, ალექსანდრე, შურა, აკაკი, გალინა (რ. შამფორიანი),
 კატუშა (ი. რატიანი)
ალექსანდრე – მიხეილ, ქეთო, თენგიზ
 მიხეილ – ირაკლი, ლელა

შურა – თამაზ, ჯუმბერ
 თამაზ –

ჯუმბერ – ანა
აკაკი – თენგიზ, თინა (მ. ნამორაძე)
 თენგიზ დათო, თამრიკო
ტარასი – ნინა (ბათუმში)

გვარში ცნობილი

გიორგი – 1872 წელს ქუთაისის სასულიერო სემინარია დაამთავრა
 მიხა გიორგის ძე – სემინარია დაამთავრა 1900 წ.
 ტარასი გიორგის ძე – იურიდიული დაამთავრა 1905 წ.
 ალექსანდრე მიხას ძე – ინჟინერი, საზოგადო მოღვაწე
 შურა მიხას ძე – ინჟინერი, საზოგადო მოღვაწე

პორფილე კოსტას ძე – გეოლოგიური დაამთავრა 1949 წ. მუშაობდა თბილისში სამმართვე-
 ლოში

ესტატე კოსტას ძე – საბჭოს თავმჯდომარე
კოტე პორფირეს ძე – ტექნიკური მეცნიერება
ნოდარ პორფირეს ძე – ისტორიკოსი
თამაზ ერისტოს ძე – იურისტი.

თამუშა – ნიჟარაძე (ჩაჟაშის მაცხოვრის მრევლი, კოშკი არა აქვთ)
უმგულებიდან გადავიდნენ საცხოვრებლად ცანაში, იქიდან წყალტუბოში
საგვარეულო გენეალოგია ასეთია:

გაუ – გიორგი, მარიამ (დ. ნიჟარაძე)

გიორგი – დავით

დავით (გ. ჯანხოთელი) – გივი, გელა, გენური, რევაზ, ბორის, რუსუდან (გ. ონიანი), დარე-
ჯან (ლ. ბაკურაძე), ზინა (უ. ჯინჭარაძე)

გივი (ნ. კოჭბიანი) – ანდრეიკა, მედეა (კ. კვიციანი), ფიქრია (აკაკი), ნუგეშა, დიანა

გენური (მ. კაკრიაშვილი) – მორგენ, თათია,

რევაზ (დ. ხაჭვანი) – ლევან, ფატიმა (ა. ჯიმშელეიშვილი), სვეტლანა (რ. ხობუა), ირმა (გ.
ბეგიაშვილი), ლია (კ. გიორგაძე)

ბორის (რ. ქალდანი) – რომა, მურმან, თამბირი, ბერდია

მურმან (სინაურიძე) – ბორია, ეკა

ქუნეშა თემის საგვარეულო ნუსხა (ჩაჟაშის მაცხოვრის მრევლი)

აქვთ სამსართულიანი სახლ-კოშკი ჩაჟაშში.

გეგი – თაისაე

თაისაე (ანა ლომის ას.) – კახბერ, ბაბი, სიომ

კახბერ – ბექა, ხვაში (გ. ჩარქსელიანი)

ბექა – ლადიმერ, ნესტორ, ნიკო, აქსო, საბედ

ნიკო (ე. ნიჟარაძე, მ. კაკრიაშვილი) – პავლე, დევეთ, მედიკო (ს. ჭკადუა), ზოია (ჯ. მარგვე-
ლანი), ლუტა, კლარა

პავლე (დ. ნიჟარაძე) – ილია

დევეთ (ზ. გულედანი, ნ. ქალდანი) მურმან, მურთაზ, მამუკა, ბექა, მარიამ, მერი (მ. გირ-
გულიანი)

მურმან (ქ. ნანსყანი) – დათო, ნინო (ზუციშვილი), ნანა, ლელა

დათო (ბ. ხარძიანი) – ქეთევან

ლუტა (ი. ქალდანი) – ნიკო, ლადიმერ, კობა, ლელა (ჯანხოთელი), ვანო

ნიკო (ლ. სურამელაშვილი) – მარი

ლადო (თ. ჭელიძე)

ბაბი – თევდორა

თევდორა – ივანე, სიმონ, ირინე (ნაკანი), იელისე (პ. ნიჟარაძე)

ივანე (პოლტარაძე) – ალექსანდრე, ლალა

ალექსანდრე – გრეტა

სიმონ – ზაქარ, ბესო

ზაქარ (გოგიბერიძე) – ვანო

სიომე (გ. კაკრიაშვილი) – გიორგი, გეგი, ზაურბეგ (გაბრიელ), ნინა

გიორგის – იესებ, იასონ

გეგი – ვასილ, ტარასი, დავით, მარიამ (ა. კაკრიაშვილი)

ვასილ – ერისტო, ვარლამ, თავადე, მინა (გ. ჩარქვიანი), ლიზა (ე. რატიანი)

თავადე (ა. ნიჟარაძე) – ტარიელ, რომან, ლალი (გ. ზვიადაძე), ნანი (ჯ. ავალიანი)

ტარიელ (მ. ხაჭვანი) – ზაქარ, ლევან

რომან (ა. ავალიანი) – ვასო, სოსო, ერეკლე

ტარასი (კ. ნიჭარაძე) – ბავჭვი, ჟურიკ, კარლო, გივი, ვასასი (ჭკადუა)

ჟურიკ (ლ. მარგველანი) – გულადი, ვადიმ, გია, სვეტლანა (ჭკადუა), თამილა (ჯავახიშვილი)

გულადი (ლ. ვიბლიანი) – კატო, გაბო, გეგი

ვადიმ (თ. გასვიანი) – ლელა, სალომე, გიორგი

გია (ნ. ცინდელიანი) – ბექა, მარი, თეა, ნესტან, თამარ

კარლო (მ. ცვარიანი) – ტარიელ, კოტე, ნესტან (ნ. მარგვანი)

ტარიელ (ე. თედორაძე) – თამუნა

კოტე (ს. ონიანი) – სანდრო, გიორგი

გივი (მ. ჯანდიერი) – გოგი, დათო

გოგი (ჯ. ფარცხანაძე) – საბა

დავით (ჭკადუა) – ვაჟა, ზაურ, ანზორ, ნელი (ა. გელოვანი), ელეონორა (დ. თამლიანი), ნათელა (გ. ავალიანი)

ვაჟა (თ. ხაჭვანი) – რამაზ, ავრორა

რამაზ (ი. რატიანი) – გიო, მარიამ

ზაურ (მ. ჭკადუა) –

ანზორ (ზ. ჭკადუა) – ზურიკო, ნელი

გაბრიელ (ჯავაჩიძე) – პიმენ, გიორგი (სეფე), ვერიკა, ლუბა

პიმენ – სერგო, გოგი

სერგო –

სეფე (ქ. დადუშქელიანი) – დავით, გიორგი (კუკელი), ქეთო (ნ. პირველი), ლუბა (ნ. ჩხეიძე)

დავით (ფ. გუჯუჯიანი) – ნანა

გიორგი (კუკელი) (ი. მაიაშვილი) – ჯანო, გუნანა

ნინა – ალექსი, მართა (ს. ჩარქსელიანი), ქეთევან (მ. კაკრიანიშვილი)

ალექსი (თ. ნიჭარაძე) – ონისიმე, გიორგი, ნანალუ (შ. ხაჭვანი), ძინობი

ონისიმე (ს. ნიჭარაძე) – ფრიდონ, ნუგზარ, თეიმურაზ, ლეილა (ვ. პირველი)

ნუგზარ (ზ. სანაკოვეა) – ონისიმე, ალექსი, ლაშა

თეიმურაზ (ლ. ჩართოლანი) – მამუკა, მერი

გიორგი (პ. კაკრიანიშვილი) – თამაზ, რეზო

გვარში ცნობილი

გაბრიელ (ზაურბეგ) ნიჭარაძე – დაამთავრა ქუთაისის სასულიერო სემინარია. ყუბანის სამასწავლებლო ინსტიტუტი. პირველი ადგილობრივი მასწავლებელი უმაღლესი განათლებით.

ივანე თედორეს ძე – დაამთავრა სანკტ-პეტერბურგის უნივერსიტეტი 1903 წელს. მეცნიერ მუშაკი, ლექტორი, ბერძნული ენის სახელმძღვანელოს ავტორი.

გიორგი (სეფე) გაბრიელის ძე – დაამთავრა ოდესის სამედიცინო ინსტიტუტი. 1914 წელს პირველი კვალიფიციური ექიმი ზემო სვანეთში, საავადმყოფოს დამაარსებელი პიმენ გაბრიელის ძე – დაამთავრა ოდესის სამედიცინო ინსტიტუტი. მესტიის საავადმყოფოს ექიმი.

დავით გიორგის ძე – ისტორიკოსი, მესტიის მუზეუმის დირექტორი 1941 წელს

ლუბა გიორგის ას. – ექიმი, მესტიის საავადმყოფოში

ფრიდონ ონისიმეს ძე – დაამთავრა სამხატვრო აკადემია, მხატვარი

ლეილა ონისიმეს ას. – აგრონომი

ნუგზარ ონისიმეს ძე – ფიზიკოსი, სკოლის დირექტორი

თეიმურაზ ონისიმეს ძე – აგრონომი, მეურნეობის დირექტორი

ტარიელ კარლოს ძე – უმაღლესი განათლებით

ბექაიშა – ნიჭარაძე (ჩაჭაშის მაცხოვრის მრევლი)

(პქონიათ 3 კოშკი, ერთი კოშკ-სახლი)

საგვარეულო ნუსხა ასეთია:

გეგი, ბება

გეგი – გიორგი, გირგოლ

გიორგი – ომში დაკარგულა

გრიგოლი – გარდაცვლილა

ბება – იესებ, მატრინე (ლენჯერში გათხ.), კატი (მულახში გათხ), მარიამ (ი. ნიჭარაძე)

იესებ – იეფო

თემი ამოწყდა – ჩაჭაშში ერთ-ერთი ძლიერი თემი ყოფილა. მათი კოშკები ახლაც დგას, ერთ-ერთი ჩაჭაშის დასავლეთ ნაპირზე (ჩიბჩხეეშში), რომელიც საუკეთესო კოშკთაგანია, ირ-გვლივ მიშენებული სეანური სახლები დანგრეულია. ამ კოშკთან დაკავშირებული გადმოცემა ამ ნიგნში მოყვანილია.

ნიჭარაძე (იმერეთის თავადნი) – არიან სპარსთაგან ნიჭადის შვილნი, რომელნიცა დაშთენენ იმერეთს და მის გამო იწოდებიან ნიჭარაძედ (ინტერნეტი ქართული გენეალოგია).

ნიჭაროულის ნაეკლესიარი არის ზესტაფონის რაი. ბოსლევში (დილიკაური).

ი) ჩარკვიანი (ოსი-შა//თხუარი-შა), რაზმიანი-შა, ბაძუ-შა, სუმაი-შა ფუსტის მრავლი.

სულ საქართველოში 1571 სულია (თბილისში – 375, ქუთაისში – 316, ცაგერი – 142). უშ-გულში მცხოვრები ჩარკვიანების ოთხი თემიდან, გამქრალა რაზმიანი-შა, მათი შენყვილებული კოშკები 1941 წელს დაუნგრევიათ, ასევე გამქრალან – ბაძუ-შა, ხოლო სუმაი-შა (ბ. ნიჭარაძის ცნობით ჩუბურკიანები) დაეითი და სიმონ იყვნენ თემიდან უკანასკნელები გარდაიცვალნენ 45 წლის წინათ. ერთადერთი თემი დარჩა ოსი-შა. შემდგომ გვარში მყოფიათ ცნობილი ქალი თუ-ხუარი, რომელიც მეზობლებთან და სოფელში კარგ დამოკიდებულებაში ყოფილა, ამის გამო საპულარული გამხდარა და თემსაც მისი სახელი ეწოდა – თუხუარი-შა – თუხუარი-ანები (ქალის სახელია, გვარისთვის შერქმევის სხვა შემთხვევა იქ არ არის). მათი გენეალოგია ასეთია:

ბეშგენ, ნასყიდა, ნინი, ოსი, გოგა, გეგი – ძმები

ბეშგენ შე. – ნადიდა, ოსი

ნინა – გოგა, ბექა

ნინა – გეგი, დოხი (მ. კაკრიაშვილი) დუხა (დადუანი, მარგველანი)

გეგი შე. – ნინა, ალექსანდრე, მარიამ (დ. ნიჭარაძე), ალათი (ნ. კაკრიაშვილი), თეკლე (ა. ჭე-ლიძე)

ნინა (მ. ჭელიძე) – ნესტორ, მოსე, იერმან, იესებ, გიორგი

ნესტორ (მ. ნიჭარაძე) – ივანე, რამინ, დამი, რუბენ, ვადო, კაკაში

ივანე (ვ. კაკრიაშვილი) – ადილარ, იური, ნაირა (კ. მარგველანი), ციური, ლამზირა

ადილარ (ე. ხაბულიანი) – გეგი, ვადო

იური (ნ. რატიანი) – ივანე, გიორგი, ნათია

რამინ – შვილი – ენვერ

ენვერ – შვილი – რამინ, დოდო

დამი (მ. ლეაჩლიანი) – ლაშა, ჯანსულ, ნესტორ, გეგი

ლაშა (ნ. ჯანხოთელი) – გია, დათა, თამარ

ჯანსულ (ნ. ქურასხედიანი) – თინა, გოგა, შორენა, გვანცა

ნესტორ (მ. გულბანი) – ლიზა, ლანა

რუბენ (მ. ცერცვაძე) – კახა, ინგა (მ. მარუაშვილი)

მოსე (დ. ჭელიძე) – ჭიჭიკო, არსენა, ოთარ, კაკო

ჭიჭიკო (ტ. რუსი) – ვალერ, ლუბა (ცერცვაძე), მაია (თ. მამულია), თამილა

არსენა (ა. ფურცხვანიძე) – გია, ია (ლ. კაკაურიძე)

გია (მ. ფრუიძე) – ანიკო, გეგი

ოთარ (ნ. გიორგობიანი) – მალხაზ, მოსე, მინდია, მერაბ, მაიზერ, მანანა, მაგული, მადღენა
 კაკო (ნ. მემველიანი) – ჯამათა, ალუდა, მარის (მ. მუსელიანი)
 ჯამათა (ნ. მკურნალიძე) – აკაკი, ანა

იესებ (ე. ნიჭარაძე) – კუკური, ფრიდონ, ნატა (ს. ნიჭარაძე), თეკლე (მ. კაკრიაშვილი), შუ-
 შუანი

კუკური (ლ. ჭელიძე) – გურამ, რამაზ, ზოია, მაყვალა (ე. ხაჭვანი), ზეინაბ
 გურამ (ც. ჩარქველიანი) – ლევან, ლელა, ელენე

რამაზ (ნ. ლობჯანიძე) – ირაკლი, იოსებ

ფრიდონ (ფ. ჩეგვანი) – ავთო, მირიან, ინეზა (ფ. ჯამდელიანი), ფოთოლა,
 ავთო (ი. არჩია) – თეონა, ქეთევან

მირიან (მ. კორძია) – მირანდა, მარიამ

გიორგი (ნ. ნიჭარაძე) – შოთა, ლეო, რადიმ (კ. კეკეშინი), არშაკო (გ. რატიანი), გუგუტა (მ.
 რატიანი), ნელი (მ. სანდუხაძე), ლოლა (ბ. კუპრაია)

შოთა (ლ. აგრბა) – რაული, ზაური, ანზორ, მზია, მთეარისა, მზევიწარი (ნ. გასვიანი)
 რაული (ხვისტანი) – ნინო

ზაური (ი. გოგია) – გაბო, გიორგი

ლეო (დ. ხაზარბეგიშვილი) – ზვიადი, გოგია

ზვიადი (ნ. ნაცვლიშვილი) – ეკა (გ. მიქაძე)

გოგია (ნ. თევზაძე) – ნინო

ალექსანდრე (დ. ნიჭარაძე) – იულან, იერმან, ბაჯუ, დათიკო, მუშნი, კლემენტი

იულან (დ. მარგველიანი) – ნაურუზ, მევლუდ, გელა იზოლდა (ი. გოგოლაძე), ზაირა (ა. კვი-
 ციანი)

ნაურუზ (ე. ხიდაშელი) – ირაკლი, იამზე

მევლუდ (მემველიანი) – თემური, თეონა

გელა (ხ. კაცაძე) –

ბაჯუ (ნ. ჩარქველიანი) – გერონტი, გოდერძი, ალექსანდრე, ავრორა (რ. ავალიანი), ფატი-
 მა

გოდერძი (ც. ონიანი) – დავით, გიორგი

ალექსანდრე (ი. ბაბლუანი) – ბაჩანა, გიორგი

დათიკო (ე. კვანჭიანი) – თენგიზ, თამილა

თენგიზ (ნ. ძამაშვილი) – დავით, მარიამ, ანა

მუშნი (მ. ჩეგვანი) – გოჩა, ხვიჩა, შამლეტ, ლაერტ, ლევნორა

გოჩა – დათო, მარიამ

ხვიჩა (ჩართოლანი) – ზურაბ, ლუკა, საბა

შამლეტ (ლიპარტელიანი) – მუშნი, მარიამ

კლემენტი (ე. ზურებიაანი) – ჯამბული, ჯეირან, დესპინე (გაბიანი)

გოგა შვილი – დავით

დავით შვილი – მალაქ, საბედ (ს. ნიჭარაძე), დარიკო (ე. რატიანი)

მალაქ (ჯ. ფერცულიანი) – სოზარ, შალვა, ბარის, როინ, ვალტერ, კანდიდ, თინა (თ. ლეჩ-
 ლიანი)

სოზარ (ფარჯიანი) – გია, ელენე
შალვა (მ. ღვაჩლიანი) – ჯონი, რომან, ელმირა
რომა (ბარათელი)

ვალტერ (ვ. ქურასბედიანი) – ლაშა, იაშა, თემურ

კანდიდ (ი. გაბუნია) – შალვა,

უშგულელი ჩარკვიანები და ნიჟარაძეები მკვლევარ არსენა ონიანს მიაჩნია ლაფურიდან გადასულად, მას შემდეგ რაც ლაფური რაჭველ ჯაფარიძეებს მისცეს „წორში“ ისინი გარიდებიან ამ ადგილს XV საუკუნეში (ა. ონიანი 1879-1948 წწ. სვ. პრ. ტექსტები IV ლაშხური კილო გვ. 191).

გადმოცემით ჩარკვიანებს უცხოვრიათ ცხენისწყლის ხეობაში „უშგამარ“-ში, სადაც დარჩენილია ნაშთი სახლარი და ნაეკლესიარი.

გვარიდან ცნობილი

დავით ალექსანდრეს ძე – აგრონომი – უშგულის საბჭოთა მეურნეობის დირექტორი
თენგიზ დავითის ძე – ექიმი
არსენა მოსეს ძე – ცნობილი ფოტოგრაფი, ჟურნალისტი არსენ პირიტის აღმომჩენი და-
საფლავებულია ქუთაისში
ლუი გიორგის ძე – ცნობილი ფოტო-ჟურნალისტი

კაკო მოსეს ძე – ინჟინერ-მშენებელი
ინეზა ფრიდონის ას. – მათემატიკოსი

რამაზ კუკურის ძე – ინჟინერი

ზენაბ კუკურის ას. – თეორი წყაროს, დუმნისის სკ. დირექტორი

მონადირე გეგი ჩარკვიანი

გეგი ერთხელ სანადიროდ წასულა უფლის მხარეს ქვემო სვანეთის საზღვარზე. იქ ლაშხეთის ბატონებს გელოვანებს დაუტყვევებიათ. ჩაუყვანიათ შგედში და მარჯბი სკამზე რკინის ჯაჭვით მიუბიათ.

უშგულისათვის შეუტყობინებიათ და გამოსასყიდი მოუთხოვიათ. უშგულიდან შეუთელიათ, რომ ცოტა ხანი მოეთმინათ. გამოსასყიდს ნახევარს ჩვიბიანის თემი გადაიხდიდა, ხოლო დანარჩენ ნახევარს მთელი უშგული.

ამ დროს, ოჯახი სადაც ის ჰყოლიათ. სიმინდის სათოხნელად წასულა, დარჩენილან სახლში ბავშვები. გეგის ბავშვისთვის უთქვამს დანა მომწოდე და ხის ნაჭერი, სათამაშოს გაგიკეთებო, ბავშვს შეუსრულებია. გეგის გაუჭრია თოკი, რომლითაც ქერზე ყოფილა მიბმული. თოკი ჩამოვარდნილა ჯაჭვიანად, გეგი გამოქცეულა. მოგვიანებით გამოკიდებია მდევარი, რომელნიც დადიაშის ქედზე დაწვიან, უთხოვიათ ჯაჭვის დაბრუნება, გეგის ვითომ გადაუგდია ბუჩქნარებში, ისინი ძებნას შესდგომიან ეს კი წამოსულა, მთას რომ გადმოცილებია, აქეთ ვერ გაუბედავთ გადმოსვლა. უშგულში ხარი დაუკლავთ და ქეიფი გადაუხდიათ. ეს ჯაჭვი ახლაც ინახება ჩვიბიანის „ფუსტის“ ეკლესიაში.

მთხრობელი ბაჯუ ჩარკვიანი (68 წ.) 1998 წ.
ჩაინერა ნაპო კაკრიაშვილმა

ნამბობი უშგულელ ჩარკვიანებზე

ადრე ჩარკვიანებსა და ასათიანებს მოსვლიათ ერთმანეთში მკვლევობები, ასათიანებს ჩარკვიანები ამოუნყვეტიათ, გადარჩენილან, პატარა ბავშვები, რომლებიც წაუყვანიათ კაკრი-

აშვილებს მუყემრში. გზაში დანევიან ასათიანები, კაკრიაშვილს უძვრია ხანჯალი და სახლში არ მოუშვია არავინ. ეს ბაგეები შეუსვია ბეჭებზე და სახლში მიუყვანია, გაზრდილან ეს ბაგეები გამრავლებულან და შესევიან ასათიანებს და ამოუწყვეტიათ შურისძიების ფონზე, ცაგერში ერთი ფეხმძიმე ქალი ცაგერში და იქ ყოლა ვაჟი. გასულა დრო ნამოსულა ასათიანი ძღვენი ნამოსულა მუყემრის მაცხოვართან და შეხვეწნია სოფელს, რომ შეერიგებინათ ჩარკვიანებთან და დაებრუნებინათ თავიანთ სახლ-კარზე. ჩარკვიანებს შეუთვლიათ, იმ პირობით შევირიგებთო თუ ჩარკვიანს ითხოვდა ცოლადა. ასათიანს გახარებია ეს და დათანხმებულა. ამის შემდეგ მათ შორის კეთილი ურთიერთობა ყოფილა. ერთიმეორის მელქორამები ყოფილან (ლიქვრაშიზე ხდებოდა ოჯახების ერთმანეთთან მიწვევა რამდენიმე დღით საქეთფოდ, ხდებოდა მორიგეობით). ასათიანებს კი მადლიერების ნიშნად მუყემრის მაცხოვართან ყოველ აღდგომას დოქით შეთქმული არაყი მიჰქონდათ, დალოცავდნენ სოფელს და დააღვინებდნენ მრევლს.

(მთხრობელი ბაჯუ ალექსანდრეს ძე ჩარკვიანი (68 წლის) 1998 წელი, ჩაინერა ნაპო კაკრიაშვილმა)

გეგი ჩარკვიანის ნადირობიდან

ერთხელ გეგი სანადიროდ ნასულა რაჭის მხარეს თვეთილდაშში, მას უნახავს ნაზამთრევი. უჭმელობით დავარდნილი ჯიხვი. დაუბანია, დაუვარცხნია, მკბნარი მოუცილებია, საკვები მიუტანია, მოუსულიერებია, რქაზე ნაჭდევი ნიშანი გაუკეთებია დანით და გაუშვია. გეგი შეხვეწნია ჯგრაგს, რომ შემოდგომაზე ეს ჯიხვი მისთვის ეწყალობა.

შემოდგომაზე გეგი ზესხოს მხარეს – შდვილ-ში ნასულა სანადიროდ. ნასწყდომია ჯიხვის ჯოგს, უსერია თოფი და ერთი გადმოვარდნილა კლდიდან. გასატყავებლად რომ მისულა გეგი უნახავს, რომ შ ნიშანი, რომელიც მან გაზაფხულზე რქაზე დაადო ამ ჯიხვს უქონია. იმხელა ჯიხვი ყოფილა რომ რქების ქვეშ კაცი გადიოდა-ო.

(მთხრობელი ბაჯუ ჩარკვიანი (68 წ.) 1998 წელი ჩაინერა ნაპო კაკრიაშვილმა)

ჩარკვიანები საქართველოში

1. რაჭა – ბოყვა, საკაო, სამთისი, ჩორჯო
2. იმერეთი – გეიშტბი, დიმი, ოზა, სვირი, ქვიტირი, ქუთაისი
3. სამეგრელო – თაია, აბაშა, ზუმი, საჯიჯაო, ლეგახარე
4. ლეჩხუმი – აღვი, ბარდნალა, გვესო, ზუბი, თაბორი, ლაილაში, ლარჩვალი, ლახხამა, მახაში, ნასპერი, ოყურეში, სურმუში, უცხერი, ჩქუში, ჩხუტელი, ცაგერი, წიფერჩი, ჭალის-თავი.

კ) რატიანი (შალვა-შა, გოგიჩუ-შა, ბატა-შა, კოტიტ-შა, ბექუ-შა)

სულ საქართველოში ცხოვრობს 1969 სული (თბილისი – 552, მესტია – 253, ამბროლაური – 205). უშგულში ამჟამად ცხოვრობს ოთხი ოჯახი, დანარჩენი სხვაგან არიან.

შალვა-შა ჯგრაგის მრეელი, თემის საგვარეულო გენეალოგია ასეთია:

ბერუან – ფუფუ, შალვა

ფუფუ (ხაჭოანი) – გეგი, გიორგი

შალვა – დავით

დავით – ლავრენტ, საბედ (ბ. ნიჟარაძე), დიეო (მ. ნიჟარაძე)

ლავრენტ (დ. ჩარქსელიანი) – ვარდენ, შოთა, დომკა (ი. ნიჟარაძე), ღუნა (ე. ნიჟარაძე) ვარდენ (პ. ქალდანი, ზურაბ, ვანო, ვასო, ზამირ, რუსუდანი (ბ. გასვიანი), ლალი (გ. ავალიანი), ნინო (ი. ჩარკვიანი)

ზურაბ (მ. სახელაშვილი) – დათო, გოგა, გაგა

ვანო (ნ. ცხადაძე) – ნინო, ნონა

ვასო (მ. ფოხაძე) – გიორგი, მარიამ

ზამირ (მ. პირველი) – თამუნა, ია, მარიამ, რუსუდან, ლავერენტი, მერიკო, მარეზ, გიორგი შოთა (თ. ჯანხითელი) – მალხაზ, აზა (ზ. ნიკოლეიშვილი)

II შტო

გეგნატ (დ. კაკრიაშვილი) – თევდორაძე, ევგენ
თევდორა (ე. ღვაჩლიანი) – ლეო, შუშანი, ნადო
ლეო (ა. ჭელიძე) – ჯამბული, დათო, ნუნუ

ევგენ (დ. ჩარკვიანი) – ქიშვარდი, სერიოჟა, შოთა, ზაქრო, კარლო, ლილი (ჩ. ნიჟარაძე)
ქიშვარდი (ლ. ჩაჩიბაია) – ელისო, ვიკა
სერიოჟა (ნ. ფუტკარაძე) – თამაზ, ინეზა, ლიუზი, მზიური, მზევენარ
შოთა (მ. ტვამბა) – გიგი, ევგენ
გიგი – შვილი – ნინო
ზაქრო (ე. ხეიბლიანი) – გია, ეკა, რუსუდან, თამრიკო

კარლო (მ. პაპანდოპულ) – ლენა, იურა

III შტო

გრიგოლ – პავლე, გერესმი, ევტებ, ოთახ, გერონტი, ჯუჯულა
პავლე (რ. ქალდანი) – ტრისტან, გულიკო
ტრისტან (ე. ღვაჩლიანი) – ელმირა
გერესმი შვილი – შალვა, გრიშა
შალვა (გ. ჩარკვიანი) –
გრიშა (ნ. მარგინი) – მურზა, მთვარისა
ევტებ (ს. ბენდელიანი) – ნინელი
ოთარ შვილი – ელგუჯა, თამრიკო

გიორგი (დ. ჩარქსელიანი) – კონი
კონი – შვილი – ანზორ, გრიშა, ხუტულა, ნანუშა, ფოთოლა
ანზორ (ლ. ქოჩქიანი) – ირაკლი, მაკა
გრიშა (ც. გულბანი) კახა, რატი, მაგდა

კოტიტ-შა – რატიანი – 1879 წელს ბესარიონ ნიჟარაძეს ჩაუნერია მისგან სიმღერა „ჰლშა საფტინ“ – გადმოცემის თანახმად რაჭაში უნდა გადასახლებულიყვნენ.

გვარში ცნობილი

ქიშვარდი

ეასო – სკოლის დირექტორი

ბატა-შა – რატიანი (ჯგერაგის მრევლი), აქვთ კოშკი

საგვარეულო გენეალოგია ასეთია:

გიერგ (მ. ნიჟარაძე) – ნასყიდა
ნასყიდა (მ. კაკრიაშვილი) – დავით, ალექსანდრე
დავით (ა. ღვაჩლიანი) – ინდრის, ოდიშარ, ნოდარ, ანზორ, განო, შაშა (ა. ნიჟარაძე)
ინდრის (მ. ხაჭვანი) – მურთაზ, ზამირ, იზო
მურთაზ (მ. ნიჟარაძე) – ანდრო, ხათუნა (ლ. მამასახლისი), მაია

ზამირ (ნ. გაბრიელაშვილი) – სოფიკო, ნინო, გვენცა, მაგდა
ოდიშარ (თ. ნიჟარაძე) – თემურ, თამაზ, ჯულიეტა, როზეტა (ბ. ხვისტანი), ელისო (ა. ხაბუ-
ლიანი), მზევენარ (ნ. გოდერძიშვილი), მედეა (გ. ხაჭვანი)
ნოდარ (გ. კაკრიაშვილი) – ზაქრო, ზაურ, მზიური (გ. გულბანი), მარინა (ა. ზურაბიანი)

ზაქრო (მ. ნიჟარაძე) – ნათია (ბ. ფირცხელანი), დალი (ბ. ზურბიანი), თამუნა (დ. ნიჟარაძე),
ნი), სოფიკო

ზაური (მ. ფანგანი) – ბეთქილ, ხათუნა, ნესტან, დარეჯან
ანზორ (ვ. მარგველანი) – დათო, ნონა, ნინო
დათო (ნ. ქელიძე) – ლიკა, ლანა, ლილე, ანზორ

განო (ზ. ქელიძე) – ნური, რატი, რევი, ოლივერ, ია (რ. ნიჟარაძე)
ნური (მ. ბენდელიანი) –
რატი (ე. კახნიაშვილი) – რატი

ალექსანდრე (ვ. ქელიძე) – ბუხულა, ჯანიკო, დათო, ვალიკო, ზაირა (ვ. გოქაძე), გულიკო
(რ. ჩოგოვაძე), ლიანა (ვ. ლობჯანიძე), თავჯან
ბუხულა (დ. ნემსაძე) – ბაჩუკი, მადონა, ია (ი. ბიბილეიშვილი), ნათია (პ. გულბიანი)
ჯანიკო (ვ. გულბიანი) – ბაქარ, ბელა
დათო (მ. გულბანი) – რიტა, თამუნა, ალექს
ვალიკო (ნ. კვიციანიძე) – რატი, შორენა

გვარში ცნობილი

ინდრის დავითის ძე – სამხედრო, ლენტეხის კომისრის მოადგილე
ოდიშარ დავითის ძე – ფილოლოგი, უმჯულის სკოლის დირექტორი, საბჭოს თავმჯდომარე
ანზორ – უმჯულის ექიმი
დათო ანზორის ძე – ინჟინერი
ნონა ანზორის ას. – პედაგოგი, სკოლის დირექტორი
ზამირ ინდრისის ძე – ექიმი

გოგიჩუშა – რატიანი

ჩუბანიდან არიან გადასული ჟიბიანიში (უფალის მრევლი)

გეგი, დოდა (ცოლი თათუ)

გეგის შვილი: სოლომონ

სოლომონის (ა. ნიჟარაძე) შვილები: მათე, გალინა (სემლარ ნიჟარაძე), თებრო (დ. ნიჟარაძე),
ლუდი (რ. ლეაჩიანი)

მათეს (მარგალიტა ქელიძე) შვილები: იორამ, ეგრეზი, ბუხუტი, სოლო
იორამის (მ. ტრაპაიძე) შვილები: მათე, თეა (მუსელიანი)

მათეს (ირმა) შვილები: რატი

ეგრეზის (მ. გულბანი) შვილები: თამაზი, გიორგი, ლევანი, იორამი, მარგარიტა

ბუხუტის (მ. გიგლეშანი) შვილები: გიორგი, გოჩა, სალომე

თაზის შვ. – იოსებ

იესებ (კ. ნიჟარაძე) – ჟორჟი, კარნელ, ტატიანა (დ. ხაჭვანი)

ჟორჟი (პ. ჩარქსელიანი) შვილები: დამზორ, ერმენტო, რამაზ, დალი, თამარი (ფერცულიანი)

ერმენტოს (მ. მარგველანი) შვილები: ბექა, ბელა, ხათუნა

კოსდა (ს. ნიჟარაძე) შვილები: ერისტო, ნატა

ერისტოს (ლ. ნიჟარაძე) შვილები: გივი, ლუბა, დოდო

გივის (დ. გასვიანი) შვილები: ოლეგ, ზვიადი, ირმა

ოლეგის (ნ. გირგვლიანი) შვილები: გიორგი, ბექა, თათია

გრამიტონ (პ. ნიჟარაძე) შვილი: სილიბისტრო

სილიბისტროს შვილები: ვია, თორნიკე, ერეკლე

ვიას (გასვიანი) – შვილები:

ინტერნეტიდან

საძიებო სიტყვა: რატიანი

ერისთავი (არაგვის)

ესე არაგვის ერისთავნი არიან კავკასიის მითი მოსულნი ოსნი კარგის გვარისანი სიდა მონის ძენი. ამათ პირველათ მიუბოძა მეფემან კონსტანტინემ გიორგის ძემან, აზნაურთაგან განაწესნა მოხელედ სიდამონ ნოდებული არაგვისა ზედა, ხოლო ოდეს მოვიდა მუსაბეგოძე ქართველსა ზედა დიდისა მხედრობითა, მაშინ ბრძო მეფემან კონსტანტინემ თურქთა მათ და ბრძოლასა ამას შინა მოიკლა მეფე თურქთაგან და იძლევენ ქართველნი და იქმნა აღრეულობა ურთიერთისა შორის ქართველთაგან წელსა ქრისტეს აქეთ 1407. ამ მიზეზითა სიდამონმან შემოიყარნა მხედრობანი ოსთანი და სახლისკაცი თავისნი და მოსწყვიდნა ბაზლიძენი თავადნი, მოსახლენი ვაკესა შინა არაგვისასა, რომლის გამო დღესაც ეწოდებიან მუნ ტბასა ბაზალიძეთისა ტბაი სახელისა გამო მთისა და ამა სიდამონმან დაიპყრა ადგილნი იგი. გარნა ვერა იწოდა ერისთავად, არამედ მებატონედ არაგვისა, ხოლო შემდგომ ამისა ჟამისა მეფობისა სვიმონისასა იქმნა მრავალი ბრძოლაი თურქთა და სპარსთაგან და ყოველგან შეიმოსა ძლევაი მეფემან სვიმონ ლუარსაბის ძემან და უკანასკნელს ბრძოლასა შინა თურქმეთსა იძლევენ ქართველნი და შეიპყრეს ბრძოლასა შინა მას მეფეი სვიმონი და დაშთა ძეი მისი ლუარსაბ ჯერეთ ყრმა, მაშინ იწოდა ერისთავად შთამომავლობაი სიდამონისა სიდამონ ერისთავად და მერეთ ამისა ძე მისი ნუგზარ, რომელმაცა დანაშთენი მუნ ბაზლის ძენი ასწყვიტა. ხოლო მდაბალნი ბაზლიძენი რომელიმე განივლტვენ ქართლსა და შეიქმნენ დამდაბლებულნი. ხოლო შემდგომ ამისა მოვიდა რა შაჰაბად ყაენი შირვანსა შინა, მაშინ განუდგა სააკაძე გიორგი მეფესა, და ნუგზარ ერისთავი სიმაჟორი გიორგი სააკაძისა და მივიდნენ წინაშე შაჰაბაზისა, რომელსა იამა ფრიად და მან დაუმტკიცა ერისთაობაი არაგვისა მტერობისათვის საქართველოს მეფეთა, რომლის მიზეზითა მეფეცა ლუარსაბ მივიდა შაჰაბაზისა თანა დასაცველად ერთა საქართველოსათა, რომელმანაცა სული თვისი დასდო ერთათვის, და განარინა მისელთა თვისითა ერნი ქართველთანი და უკანასკნელ აწვია შაჰაბაზ შამადიანობა ლუარსაბ მეფესა, გარნა არა ინება ჰსჯული მისი და უკანასკნელ ჰყრობელობასა შინა კვალად აწვია ჰსჯულსა მამადისასა და მიცემედ ქართლი, გარნა არა ინება მეფემან და იწამა ქრისტესთვის წელსა 1622-სა, და მუნიდგან უმეტეს ფლობდნენ არაგვისა ერისთავნი მათნი. ხოლო ოდეს დაიპყრეს თურქმეთა საქართველო და ერთგულობდნენ ერისთავნი უმეტეს თურქმეთსა და დროსა ამას შინა, რა მიიღო ტახტი სპარსეთისა ნადირშამ და გარეკა ყოვლის მხრიდან ოსმალი და აგრეთვე საქართველოთაგანაც, მაშინ დაამდაბლნა ერისთავნი და მისცა არაგვი მეფესა თეიმურაზსა ჯილდოდ ერთგულებისათვის მისისა ქრისტეს აქეთ 1742-სა, ხოლო უკანასკნელ მეორემან ირაკლი მეფემან თეიმურაზის ძემან შეაერთა საქართველო და კახეთი მაშინ განასხნა დანაშთი არაგვის ერისთვის ძენი კახეთსა შინა და მიუბოძა მუნ ადგილნი და სოფელნი, რომელნიცა პირველნი იწოდებოდნენ სარიდანისშვილებად, ხოლო მეორე მდაბალნი ლალიხანის შვილებად. რომელ ახლა იწოდებიან მდივან-ბეგის შვილებად ზედ წოდებით ბეყანისა, ხოლო მეორენი ლალიხანის შვილებად. რომელ ამათა აქეთ გაღმა მხარეში მამული და აწ არიან გვარნი ამათნი აზნაურნი ლალიხანისშვილები, ხოლო თავადნი მდივან-ბეგის შვილებნი.

ერისთავი (ქსნის)

ძველთა დროთანი არვინდა არიან, რომელნიც მოსრულნი იყვნენ თურქისტნის მხრიდან ავარიელნი ხალხი, რომელთაცა დაიპყრეს კასპიის ზღვიდგან ვიდრე შავ ზღვამდის და დაეშენენ მუნ დროსა საქართველოს მეფისა გურამ ბაგრატიონისასა, ხოლო მეფე ესე მარადის ბრძოდა და აენებდა მათ, რათა დაეტყვეებინა ადგილნი და მაშინ მივიდნენ ბეგნი ამათნი წინაშე კეისრისა იუსტინიანისა და სთხოვეს შუამდგომლობა მეფისა თანა საქართველოს და აღუქვეს მსახურება. ვითარცა ქვეშევრდომთა და მაშინ სთხოვა მეფესა საქართველოსასა კეისარმან ზავყოფნა მათთანა და ამანაც ინება და რომელნიმე დაასახლა მათსა შინა კავკასიისათა ცარიელთა ადგილთა და ხუნზახსა შინაცა. რომელ აწ იწოდებიან ავარიულებად, ხოლო უწინებულესი მათგანი მოიყვანნა და დაასახლა ქართლსა შინა და იყვნენ თავადობისა ხარისხითა, ხოლო ამათ შთამომავლობათგან დაიდგინა მთავრად შიდა ქართლისა კონსტანტინე და რომელიც ეწამა სპარსთაგან ქრისტესთვის და მეორე ამისა შთამომავლობათგან თორნიკე დაიდგინა ერისთავად ქსნისა, რომელმაცა, დროსა რომანოზ კეისრისასა, ბრძო წინააღმდეგეთა მისთა და ძლევა შეიმოსა მტერთა ზედა მისთა, დროსა ბაგრატისასა მეფისასა და ამან თორნიკე ერისთავმან დაუტყუა სოფელი და მიიღო მონაზონობა და წარვიდა ათონის მთასა შინა, ხოლო შემდგომად ამისა იყვნენ მონათესავენიცა მათნი ერისთავად. გარნა ასწყდნენ იგინიცა. მაშინ მართოდნენ ქსნისა სხვა და სხვა მოხელენი მთისანი და სხვანნი თავადნი სხვათა და სხვათა დროთა შინა, ხოლო უკანასკნელ დროსა მეფისა რუსუდანისასა იქმნა რა აღრეულობა საქართველოსა შინმა და

ბრძოლი ნოინთაგან, მაშინ მოვიდნენ ეს ან ნოდებულნი ერისთავთა წინაპარნი სამეფოს სეო-
 ბიდგან ოსეთისა. რომელიც არს ნარად ნოდებული ადგილი, რომელიც იყვნენ გვარნი წინაპარნი
 ანნი, რომელიცა აწცა არიან ნარასა შინა გვარნი მათნი. ამათნი უკვე მოვიდნენ ორნი მამანსი,
 პირველს ეწოდა ბიბილა, ხოლო მეორესა რატი, რომელიცა დაეშენნენ ქსნის ხეობასა შინა წელს
 ქრისტეს აქეთ 1235, ხოლო ბიბილა უკვე დაესახლა ადგილსა ნოდებულსა ქვენაფხვენს, რომელი
 ან იწოდებოდა იფნევად ხოლო რატი დაესახლა ჟამურის ხეობასა შინა და უკანასკნელ დროსა მე-
 ფობისა კონსტანტინესა მსახურებისათვის მიიღეს თავადობისა ხარისხი წელსა 1412-სა შინა და
 იწოდნენ ბიბილურები ქვენა ფხოველებად გვართა და იყვნენ ნაიბად ერისთავთა და მართვიდ-
 ნენ ადგილთა მათ. ხოლო შემდგომ რა მიიღო მეფობა სვიმონ თავადობა: პირველის ხარისხის
 თავადი, რომელიც პირველი შვილია როსტომისა, მეორე ხარისხის თავადობისა ყულარალასისა და
 და მესამე თავადის ხარისხი ალაბაბას შვილებს და სხვათა ხოლო სხვანი ბიბილურები არიან აზ-
 ნაურად გამხდარნი და გაყმაბულნი მათნი და რატიანიცა დამდაბლებულნივე მათგან, რომელ-
 საცა თავისითვის ადგილსა შინა მოვიხსენიებ მიზეზსა მათსა.

რატიანი - სადმელი, ლეარსია

რატიანი - კონტლუათი, მათხოჯი, ხონი

რატიანი - წყემი, პირველი მისი, ნობულევი ენერი, ოჩე, დღევან, ნაჩხური, კინია

რატიანი - გვ. 18 [აფხაზეთის საკათალიკოზო გლეხების დიდი დავთარი]

რატიანი - ბეწო, ივარი, ლენტეხი, ლენჯერი, ლეუშელი, ლუჯი, მელე, მესტია, მულახი,
 ფახუნდერი, უშგული, შკედი, ცხუმარი, ჩიხარეში, ხაიში

რატიანიძე - ძეგვი

თავი V. აღაშიანთა საკუთარი სახელები

ძველად პოპულარული სახელებია:

ა) მამაკაცები: გვეი, გუა, გოგა, გაუ, გიორგი, გიერგ, დავით, ბექა, ნინი, კოსდა, ბება, სი-
 ოშ, იოსებ (ბესო, ბესარიონ), ილო, ბაჯუ, ნადიდა, ნასყიდა, დიდა, თაისავე, ანტონ, ივანე

ბ) ქალები: დიეო, მარიამ (ნანალუ), ელისაბედი, მარხი (მაი), სალემ, ბარბალა, დავჯი, ქეთა-
 ვან, ალათი, ნუცა, ნატა, იედიეთე, დოხი, ანია, ბერდუხ, მანია, მაქა, მარინე, ზვამი, თუხარი, მანო.

ბ	აღფეზ	აფრასიონ	ბაძუ	ბიქტორ
ანა	ამირან	აქსენტი	ბაჯა	ბიძინა
აბაშხან	ამრო	აქსო	ბაჯუ	ბიჭო
აბელ	ამფროს	ალათი//ალაპია	ბეგა	ბონდო
აბესალომ	ანა	ახმედ	ბეგბილ	ბორია
აბრამ	ანასტასია	ახტერ	ბეგი	ბტა
აბუ	ანდრია		ბეგსტონ	ბუთული
აფშა	ანდრეშა	ბ	ბედუ	ბულათ
აგრაფინა	ანზორ	ბაბლინე	ბეკენტი	ბუხულა
აიდილარ	ანია	ბაბი	ბენია	ბუხუტი
ავთანდილ	ანიკო	ბაბო	ბეჟან	
ავრორა	ანუკ	ბაგვა	ბერდია	ბ
აქესენტი	ანუსია	ბაგაშ	ბერდუხ	გაბო
ავყან	არაბ	ბაგრატ	ბერჟან	გაბრიელ
აიზერ	არდაშა	ბადი	ბესარიონ	გაგა
აიორმეთ	არდევან	ბაეჩი	ბესიაუ	გალიონა
აკაკი	არეთა	ბათლომ	ბესიკ	გაიოზ
ალბერტ	არიშ	ბაირომ	ბესო	გალაქტიონ
ალექსანდრე	არმინდილ	ბარბალე	ბექა	გალიონა
ალექსი	არონ	ბართლომე	ბექუ	განო
ალიოშა	არსენა	ბარის	ბექუ	გაუ
ალირა	არტენ	ბატა	ბეშგან	გეგი
ალირზა	არშაკო	ბაქარ	ბეჯან	გელა
ალმაიზ	არჩილ	ბაჩუკა	ბილარ	გენადი
ალუდა	ასმათ	ბაცუ	ბისა	გენური

გერესმი
გერვას
გერონტი
გერმანე
გვილიფხ
გია
გიერგ
გოო
გიგლა
გივი
გივო
გივული
გიორგი
გირშელ
გოგა
გოგი
გოგინუ
გოდერძი
გომერ
გონვერ
გონა
გონო
გოჯი
გრამიტონ
გრიგოლ
გუა
გუგულა
გუგუტა
გუგუცა
გულადი
გულეზარ
გულვერ
გულნაზი
გულიკო
გულნარა
გულჩინა
გული
გუნუ
გურამ
გურიელ
გუნტერ
გუნანა
გურანდა
გურგენ
გუჯა

დ
დადუ
დავით
დაზმირ
დათა
დათი
დალი
დამდან
დამი
დანიელ
დარი
დარისპან

დარიკო
დარიჯან
დაღმაზ
დაშა
დაჩი
დაჯი
დევეთ
დეშურ
დეშპინე
დიდა
დივო
დიმიტრი
დინარა
დიტი
დისიონ
დიხა
დოდა
დოდოლ
დოდოკო
დოი
დოდო
დომე
დომენტი
დომკა
დონი
დოსი
დოღმაზ
დოხი
დუა
დუზა
დუნა
დურმიშან
დუშა

ე
ეგნატე
ედუარდ
ევა
ევგენ
ევტეხ
ეთერ
ეკატერინე
ელბერდ
ელგუჯა
ელენე
ელზა
ელდარ
ელეარდი
ელისაბედ
ელისო
ელიზა
ემილო
ენვერ
ერასტი
ერეკლე
ერვანდი
ერისტო
ერმენტო

ემზარ
ემირ
ეპიფანე
ესტატე
ეფემია
ეფთი
ეფრემ
ეფროსინე

ვ
ვადიმ
ვადო
ვალენტინა
ვალერ
ვალედა
ვალეკო
ვალინკა
ვალო
ვალადია
ვალტერ
ვანო
ვაჟა
ვარდენ
ვარვალა
ვარახან
ვარდიქა
ვარლამ
ვასასი
ვასილ
ვასო
ვაჩქო
ვახტანგ
ველმეს
ვენერა
ვენი
ვერა
ვერიქა
ვეფხვო
ვიოლეტა
ვიტალი

ზ
ზაირა
ზამირ
ზაურ
ზაქარია
ზენარა
ზეინაბ
ზეიადი
ზითანა
ზინოპია
ზოზია
ზოია
ზურაბ

თ
თაბი
თაბუ

თავადე
თავყან
თავჯან
თაზი
თათუ
თაისაე
თალიკო
თამაზ
თამარ
თამაზა
თამთა
თამილა
თამროზ
თამუ
თანდარა
თანუ
თებრონე
თედო
თედოზ//თეოდოსია
თევდორა
თეთო
თემრაზ
თექლე
თეგეზ
თეო
თეონა
თინა
თინათ
თორნიქე
თუხარი

ი
ია
იადონ
იამზე
იასონ
იდეკ
იდეკ
იერემია
იერმან
იეფო
ივანე
ივლან
ივლითე
ივერი
ივლია
ივლიტე
იზა
იზოლდა
ილარიონ
ილია
ილო
ილუშა
ინდიკო
ინდრის
ინგა
იაროსლავ

იორამ
იოსებ
იოსკა
ირაკლი
ირინე
ირმა
იროდიონ
ისიდორე
იუზა
იური
იუსტინე

კ
კაბე
კაკაში
კაკი
კაკინა
კალისტრატე
კანდიდ
კაო
კარლო
კაცია
კახა
კახბერ
კესო
კირილე
კლაედა
კლარა
კლარენს
კლემენტი
კობა
კოკო
კოლია
კონდრატე
კოპლია
კორნელ
კოსდა
კოსტანდილ
კოტე
კოტიტ
კონი
კუკუ
კუკური
კესამხან

ლ
ლადიმერ
ლადიკო
ლადიმხან
ლაერტ
ლაერენტ
ლაზარე
ლალა
ლალი
ლალო
ლამარა
ლანა
ლარისა

საია
სალარეფიკონი
სალემზანიონი
სალომე
სანათა
სანდალია
სანდუხ
სამსონ
სანდრო
საო
სევასტიანე
სარრა
სარაპიონ
სარდიონ
საშა
საშვიკო
სემლარ
სერგო
სერიოჟა
სევეტიანა
სეფე
სიკოშ
სილისტრო
სიმონ
სირეხან
სიმქა
სოვრატ
სოზარ
სოლომენ
სოლომან
სონია
სონი
სოსო
სოფიო
სუთამამ
სულიკო
სუმა
სუსანა

ტ
ტაო
ტარასი
ტარიელ
ტასია
ტატი
ტერენტი
ტერო
ტირინე
ტრისტან
ტუტუ
ტულუში

უ
უკლება
უმანგი

ფ
ფაიზორ

პართენ
პარმენ
პასიკო
პაშა
პანი
პაჭუ
პაჭა
პელაგია
პელო
პეტრე
პიმენ
პირიბე
პლატონ
პოლიქტორ
პორფირე

ჟ
ჟარიკო
ჟენია
ჟორა
ჟორდან
ჟუჟუ
ჟურიკ

რ
რადიმ
რადიკა
რაზმიია
რამაზ
რამზი
რამინ
რაისა
რაქედენ
რატი
რაული
რაფიელ
რევაზ
რეჯიზ
რიმა
რიტა
რობერტ
რობიზონ
როენა
როზა
როზეტა
როზმარი
როინ
როლანდი
რომან
რომანოზ
რომეო
რუანა
რუბენ
რუსუდან

ს
საბა
საბედ

ნადია
ნადიდა
ნადო
ნაზიკო
ნათელა
ნათია
ნაილი
ნაირა
ნანა
ნანაალუ
ნანი
ნანული
ნანუშა
ნაპო
ნარგიზა
ნასყიდა
ნატალია
ნატო
ნასყიდა
ნაურუზ
ნელი
ნეო
ნესტან
ნესტორ
ნინა

ნინარა
ნინი
ნინო
ნიკო
ნიკოლოზ
ნიქკა
ნოდარ
ნოე
ნონა
ნორა
ნოშრევან
ნობტარ
ნუგზარ
ნუკრი
ნური
ნურისა
ნუცა

ო
ოდიშარ
ოთარ
ოლდიშარ
ოლეგ
ოლია//ოლინკა
ომა
ომარ
ომერ
ონისიმე
ოსი

პ
პაატა
პავლე

მარლენ
მარინე
მარინო
მარო
მარშან
მატრინე
მატრონა
მაქა
მაქსიმე
მაყვალა
მამო
მახაშეთ
მახრობელ
მაჰარბი
მედიკო
მეველუდ
მევედემი
მერაბ
მერი
მელიკ
მელიტონ
მესა
მშვიდინარ
მზია
მზიანა

მთვარისა
მიზდონ
მიზო
მილერ
მინა
მინდორ
მიმოზა
მინდია
მირიან
მირონ
მისლახან
მიქელი
მიტუმა
მიშა
მიშვიკო
მიძი
მიხა
მიხე
მიხეილ;
მომი
მოსე
მურათბი
მურთაზ
მრადი
მურზა
მურმან
მუშნი
მუხრან
მუხუ

ნ
ნავვა
ნადდა

ლაურა
ლაშა
ლევან
ლევნერა
ლევნორა
ლეილა
ლელა
ლენა
ლეო
ლეონ
ლეონტი
ლერი
ლიანა
ლიზა
ლილი
ლიუზი
ლოლა
ლომი
ლუარა
ლუბა//ლიუბოვი
ლუბუჩკა
ლუდი
ლუკა
ლუხუშ

მ
მაბილა
მაგრაფ
მაგული
მადლენა
მაზი
მაზიდა
მათე
მაი
მაია
მაიზერ
მაიფხან
მაკრინე
მალაქ
მალვინა
მამია
მამუკა
მამულ
მანა
მანანა
მანია
მანიჟა
მანო
მანული
მანუჩარ
მარადი
მართა
მარგალიტი
მარეხ
მარიამ
მარიეტა
მარინა
მარიკა

ფატიმა	ქიშვარდი	შურუმბი	ძიულა	ჯანიკო
ფაფიკო	ქრისტიანე	შუშანი		ჯანო
ფაცია	ქსენია		ნ	ჯანსუღ
ფედერიკა	ქუცა	ჩ		ჯატო
ფიადორ	ქუჩე	ჩენკა	ჭ	ჯახუ
ფილმონ		ჩიჩი	ჭინდაკ	ჯეირან
ფილიპე	ლ	ჩოფა	ჭიჭიკო	ჯემალ
ფოთოლა	ლუტა		ჭუჭა	ჯიბილო
ფოჩი	ლუტუ	ც		ჯიმშერ
ფრიდონ		ცაბუ	ხ	ჯობე
ფუთა	შ	ცარო	ხათუნა	ჯონდო
ფუფუ	შადიმან	ცაცა	ხატია	ჯოტო
	შალვა	ცექა	ხაჭვან	ჯოყოლა
ქ	შამილ	ცილა	ხეშტუ	ჯულიეტა
ქაზა	შამში	ცინარა	ხეაში	ჯუმბერ
ქავზა	შაშა	ცირა	ხვიჩა	
ქავლუ	შემე	ციური	ხვიჩილა	კ
ქაი	შერმადინ	ციცინე	ხორამ	კამლექტ
ქართლოს	შიხაილ	ცისანა	ხუტულა	კანდრა
ქალდან	შმაგი			კაჯი
ქეთევან	შოთა	ძ		
ქეთევან	შორენა	ძაბული	ჯ	
ქემეზ	შოშილ	ძაძუ	ჯამათა	
ქემი	შურა	ძინობი	ჯამბული	

ზოგი რამ ქართული წარჩინებული გავრეების ისტორიიდან (ვახუშტი ბატონიშვილი)

აღწერა სამეფოსა საქართველოსა

სახელოვანმა ქართველმა გეოგრაფმა, ისტორიკოსმა და კარტოგრაფმა ვახუშტი ბატონიშვილმა (1696-1757) დაახლოებით 1745 წელს დაამთავრა თავისი უზადლო შრომა, რომელსაც უწოდა „აღწერა სამეფოსა საქართველოსა“. იგი შეიცავს საქართველოს ისტორიას დასაბამიდან XVIII საუკუნის შუა წლებამდე, რომელშიც მოცემულია აგრეთვე უძველესი ცნობები ქართული წარჩინებული გვარების შესახებ („ქართლის ცხოვრება“, ტ. IV, თბილისი 1973, გვ. 27, 33-37).

მეფეთა გვარათვის

ხოლო გუარნი მეფეთანი იყენენ: პირველი ქართლოსიანნი და ნებროთიანნი, და არშაკუნიანნი, და მეფობდნენ ესენი 56 წელთა და მეფენი ისხდნენ 28. შემდგომად ამითთა იყო გუარნი ხოსროვანთა, და მეფობდნენ ესენი 454 წელთა, და მეფენი ისხდნენ 17 და მთავარნი 3. შემდგომად ამითთა ბაგრატიონნი, რომელნი გამეფდნენ ქრისტესსა 575 წელთა და არიან აწამდე სიტყუა იყო ივერიასა შინა მეფეთა ამათვის, რამეთუ იცნობის ქართლოსიან-ნებროთიან-არშაკუნიანნი გმირობითა, ხოლო ხოსროვანნი გოლიათობითა, ახოვნებითა, შემმართებითა, ხოლო ბაგრატიონნი მხნეობითა, სიბრძნე-ქუელობითა და ქუეყნისათვის თავდადებულობითა. (გვ. 27)

ანიდელთა მთავართა გვარათვის

ხოლო ანიდელთა მთავართა და წარჩინებულთა გუარნი ესენი არიან: ბარათაშვილი, რომელთა უპყრავთ გაჩიანისა და გარდაბნისა საერისთონი ტფილისის სამხრით, ვიდრე ლორე-ფანავრამდე, თვინიერ მეფისა სახასოთა და შეწირულობითა ეკლესიათათა. ხოლო იტყვიან ესენი ჩამომავლობასა ქაჩიბაძისასა, რომელსა აცხადებს გუჯარნი და სიგელნი მათნი მეფეთაგან წყალობისანი, კუალად ყაფლანისშვილი და აბაშისშვილი სამთა ძმათა შეილობასა. არამედ ყაფლანისშვილი იტყვის გუარობასა მათსა გინა ორბელიანობასა, გარნა იყო ორბელიანი სხუა და

ქაჩიბაძე სხუა გუარი, არამედ ოდეს განიყენენ ძმანი, ბარათასაგან არიან ბარათიანნი, რომელნი მიერ ეწოდა ადგილთა მათ საბარათიანოდ, ხოლო აბაშისაგან აბაშისშვილნი და ეგრეთვე სხუნი, რომელნი არიან ბარათიანთაგანნივე გარნა საგონებელ არს ყაფლანიანთაცა მცხეთისაგან მცხეთისაგან ეწოდა ორბელი, და მის მიერ ორბელიანი იწოდენ, თვარე წინათქმულნი არა განმართლდებიან. ხოლო ბარათანთ გუჯარსა შინა, რომელ არს ბეთენიას, წერილ არს: მეფემან ალექსანდრემ, ძემან გიორგი მეფისამან [იქ იგულისხმება ალექსანდრე I კონსტანტინეს ძე 1712-1442 წწ.], გაყარნა სამნი ძმანი – აბაში, გუგუნა და დავით. აბაშისაგან აბაშიშვილნი, გუგუნასაგან ბარათიანი და დავითისაგან ყაფლანიშვილნი არიან. ხოლო სომხითის მელიქი არა არს გუარი, არამედ სომეხსა ვისმე პატივსაცა შააბაზ გამაჰმადიანებისათვის არლუთაშვილი ან აზნაური, გარნა მხარგრძელნი არიან. ხოლო ზურაბნიშვილს, იარალისნიშვილს და სოლალაშვილს იტყვიან არა ბარათიანობასა, არამედ მამულნი და სასაფლაონი მათნი აჩენენ მასვე ყოფასა. კულად დოღენჯიშვილი ან ჩამოსულნი მესხიდან ყარაბუდაღისშვილი მოვიდა მარიამ ჯუარის კახეთიდან. ხოლო მცხეთის დასავლეთით და მტკუარის სამხრით ციციშვილი, რომელი ძუელადვე მოვიდა ფანსკეთიდან, ჯავახიშვილი; ხოლო მოურავისშვილი არს სააკაძე და მეფისაგან გამთავრებული; როჭიკაშვილი არს შალიკაშვილი, მოვიდა სამცხიდან, ხოლო შიდა ქართლს ამილახორი, არამედ არა არს გუარი, გარნა წესი მეფეინიუბეთუხუცესობა. ვითარცა უწოდებენ სპარსნი, ხოლო გუარნი ზედგინიძე არს და პატივცემული მეფეთაგან მთავრობით, ვითარცა აჩენს გუარნი მათნი. აბაშიძე, ფალავანდიშვილი და ამირეჯიბი. ამათ ერთობასა შინა აქ უნდათ მამულნი იმერეთს და ქართლსა შინა. და შემდგომად განყოფისა სამეფოსა, ერთი ძმა იქით და ერთი აქით დაშთენ, ვითარცა აჩენს მამულნი და სიგელნი მათნი. ავალისშვილი, რა დაშთა ხეობა მეფესა ქართლისასა. აგრეთვე ერთი ძმა დაშთა აქ და მეორე სამცხეს. მაჩაბელი იტყვის ანჩაფიქობას. აფხაზეთიდან მოსვლას, გარნა ახალი არს. ხერხულდიძე იყო სამცხეს და იტყვის ოსობას, არამედ არს მსოვლა მისი შემდგომად გაყრილებისა. ფავლენისშვილი იტყვის მხარგრძელობასა, ხოლო კულად მესხი ამილახორისშვილი, დიასამიძე, შალიკაშვილი და თაქთაქისშვილი შემდგომად თათრობისა ჩამოვიდნენ სამცხიდან; ჩხეიძე მოვიდა იმერეთიდან, ხოლო რამაზისშვილი და დავითისშვილი არიან ავგიორგის ძმის დიმიტრისაგან. რომელი არჩინა მეფემან, და არიან მიერთვან აქა. ხოლო იალბუზის კალთათა ქსნის ერისთავი და არა ქვენაფლაველისაგან, არამედ იტყვის ბიბილურობასა, ხოლო არავის ერისთავი და აღწერეთცა, ვითარცა არიან, არამედ გუარნი სიდამონობას იტყვის ხოლო მუხრანის ბატყონი და გონაშვილი, ან მთავარნი, არამედ გუარი მეფეთა ბატყონთა არიან, ვითარცა აღწერილნი არიან.

ნარჩინაპულთათვის

გარნა ამათ მთავართა შორის აწინდელთა ჟამთა უწარჩინებულესნი და შემძლებელნი ესენი იყვნენ და გაუყრელნი სახლნი აქუნდათ: პირველი მუხრანის ბატონი, არავის ერისთავი, ქსნის ერისთავი, ამილახორი და ყაფლანიშვილი, ზემო ციციშვილი, ოდეს გაუყრელი იყო, და სომხითის მელიქი. ხოლო აზნაური მრავალნი არიან, სიგრძისათვის დავიდუმეთ, ვითინი ძუელის გუარისანი, ვითარცა აბაზაძე, კორინთელი, მახათელი, არლუთაშვილი, გოგიბაშვილი, ნასიძე, ლაზნელი. გააზნაურსიგელბულნი: ვითარცა რატისშვილი, ქსნის ერისთავის განაყოფი, ვით იხილევბის მამულთა, ხოლო ან დამცირებულნი, ხოლო ზედგინიძე, სააკაძე, ელიოზაშვილი, ამათავან გამთავრებულნი ესრეთ, რომელნიმე ამაღლებულან და რომელნიმე დამდაბლებულან ჟამთა ცვლილებითა ანუ ძმათათა.

კახთათვის

ხოლო კახეთს ჩოლოყაშვილი და მყასაშვილი იტყვიან ირუფაქიძობას; ენდრონიკაშვილი იტყვის ანდრონიკესაგან, რომელიმე მოვიდა, პირველივე კეისართა გუარისა, ჟორჯაძე, ჭაჭავაძე, ვარნაძე, ვახვახისშვილი, რუსისშვილი, ჯანდიერისშვილი, ავალისშვილი და ჩერქეზი. ეს ორნი მოსულნი არიან გაყრილების შემდგომად. გურამისშვილი და ტუსისშვილი – ზედგინიძენი, რომელთა გამოაჩენს სასაფლაო მათი დღესაც მღვიმეს და აზნაური უფროს მცირედ.

სამცხისათვის

ხოლო სამცხეს: ჯაყელი, ესე არს ან ათაბაგი და ფაშა ახალციხისა, შალიკაშვილი, თადგირიძე, დიასამიძე, ქობულისძე, გოგიბაშვილი, ამილახორი, აელისშვილი, სუმბათისშვილი, გოგორისშვილი, თუხარელი, ლაღანიძე და სხუანი, არღარა იწოდებიან გუარითა, არამედ ფაშად, ბეგად და სანჯახად, და აზნაურნიცა ეგრეთვე მრავალ, გარნა დავიდუმეთ.

ივრეთისათვის

ხოლო იმერეთს: არგუთისა შინა აბაშიძე, ფხეიძე, წერეთელი და ჩხეიძე (ამავე ჩხეიძის გუარი არის აწინდელი რაჭის ერისთავი და სპასპეტი რაჭისა), ლორთქიფანიძე, ნიჭარაძე და ლოლობერიძე, აზნაურნი და მთავრობით პატივეცემულნი მეფეთაგან, ხოლო რაჭას წულუკიძე, იაშვილი, ჯაფარიძე, ინასარიძე, ლაშხისშვილი, ხოლო სუანეთის გელოვანი, და არღარა ეგოდენისა ძალისა და უფლებისა მქონე სუანთა ზედა.

კულადა ვაკესა შინა ჭილაძე და მიქელაძე და ჩიჯავაძე, ხოლო აზნაურნი მრავალნი და კეთილნი ყოვლითა ზნითა აზნაურთათა (ვითარცა ძუელად სიტყუა იყო ივერიასა შინა: დარბაისლად მესხნი, თავადი ქართლისა, აზნაური იმერეთისა და ვაჭარი კახეთისა), არამედ სიგრიძისათვის არღარა აღესწერეთ, გარნა უწარჩინებულესი და შემძლებელი იყო აწისა ფაშა შინა რაჭის ერისთავი და აბაშიძე.

ოდიშისათვის

ხოლო ოდიშა დადიანი და თავადი თვის-თვისად მფლობელი ოდიშისა შემდგომად გაყრილებისა. არამედ ან არს ჩიქოვანი, რომელმან მოწყვიდნა დადიანი და მთავარი ოდიშისანი, და მცირე აზნაურობისაგან იქმნა დადიანად აღწერილებისამებრ. არამედ კულადაცა არიან მთავარი ესენი: გოშაძე, ფალავა, ჯაიანი, ჩიჩუა და სხუანიცა. და აზნაურნიცა მრავალნი

აფხაზეთისათვის

ხოლო აფხაზეთს იგივე შარვაშიძე, მფლობელი აფხაზთა თვით, და უმდაბლესი აწიფაძე.

გურიისათვის

ხოლო გურიის გურიელი, იგიცა თვით ჰფლობს და იტყვის ვარდანის ძეობასა და სხუანი მის ქუეშენი არიან ესენი: თადგირიძე და ამილახორი ჩავიდნენ სამცხიდამ, შარვაშისძე მოვიდა აფხაზეთიდამ, ბერიძე, კვერელისძე, ბერეჟიანი, ნაკაშიძე და სხუანი, ეგრეთვე აზნაურნიცა (გვ. 33-37)

იოანე პატრიარქის-პატრიარქის აზნაურთა გვარების წარმოშობა

საქართველოს თავად-აზნაურთა გვარების ისტორიის წინამდებარე ვერსია შედგენილია ცნობილი ქართველი სახელმწიფო მოღვაწის, მწერლისა და მეცნიერის, ქართლ-კახეთის უკანასკნელი მეფის გიორგი XII-ის შვილის იოანე პატრიარქის-პატრიარქის (1768-1839) გენეალოგიური ნაშრომის შემოკლებით „აღწერა საქართველოსა შინა მცხოვრებთა თავადათა და აზნაურთა გვარებისა“ მიხედვით, რომელიც ქართული გვარების წარმოშობისა და ისტორიისათვის ერთ-ერთ მნიშვნელოვან წყაროს წარმოადგენს. მასში მოცემულია საქართველოს სამეფოს სამასზე მეტი თავად-აზნაურის გვარის ეტიმოლოგია, მათი სოციალური მდგომარეობა და სხვ.

აღნიშნული ნაწარმოები პირველად გამოაქვეყნა ილია ჭავჭავაძემ 1884 წელს ჟურნალ „ივერიაში“, სადაც ილია აღნიშნავს, რომ „ეს აღწერა, ანუ ისტორია საქართველოს თავადათა და აზნაურთა გვარებისა ამოვნერეთ ხელნაწერებითგან. რომელიც პროფესორს დ. ი. ჩუბინიშვილს ჰქონია თავის ბიბლიოთეკაში“. ილიას მიერ „ივერიაში“ გამოქვეყნებული გვარების ეს აღწერა სრულად გადაუწერია ხელით ცნობილ მწერალსა და ისტორიკოსს პოლიევექტორს კარბელაშვილს (1855-1936) და ეს ხელნაწერი ინახება საქართველოს ცენტრალურ სახელმწიფო საისტო-

რიო არქივში (ფონდი 146, საქმე 27). ხოლო, იოანე ბატონიშვილის იგივე ნაშრომი 1997 წელს ცალკე წიგნადანაც გამოქვეყნდა (რედაქტორი და გამომცემელი ზურაბ კაცელაშვილი) თბილისში. მისი მიერ „ივანე ივანიძე“ დაბეჭდილი ტექსტის მიხედვით.

იოანე ბატონიშვილის ეს ნაშრომი მნიშვნელოვან და ძვირფას წყაროს წარმოადგენს ქართული გენეალოგიისათვის. თუმცა, ვინაიდან მკითხველს უცნაურად მოეჩვენება იოანეს მიერ ზოგიერთი ქვეშაირიტი ქართული გვარის წარმომავლობის დასახელება „კიტაიიდან“, ეთიოპიიდან, იტალიიდან, სპარსეთიდან, სომხეთიდან თუ სხვ. მხრიდან, საჭიროდ ჩაეთვალებოდა მოკლედ განუმარტოთ ამის მიზეზი.

საყოველთაოდ ცნობილია, რომ ფეოდალური ხანის თითქმის ყველა ქვეყანაში ყოველი დანიშნული გვარი თავისი წინაპრების უცხო სახელმწიფოთა რომელიმე წარჩინებული გვარის ნათესავად წარმოჩენის სურვილით იყო შეპყრობილი, მაგალითად, რუსეთის ზოგიერთი დიდგვაროვანი ცდილობდა დაესაბუთებინა, თითქოს მისი მოდგმა ვარიაგებისაგან (ვიკინგებისაგან) მოდიოდა. უნგრელი წარჩინებულები (გრაფები: პადიკები, ზიჩები და სხვ.) კი ცდილობდნენ ქართველების თავიანთ სისხლით ნათესავეებად გამოყვანას (რ. ხუციშვილი, უნგრულ-კავკასიური პრობლემა, თბილისი 1994, გვ. 212). შორს რომ არ წავიდეთ, საქართველოში ბაგრატიონები თავიანთ შთამომავლობას მიაკუთვნებდნენ ებრაელთა მეფეებს – ბიბლიურ იესუს, დავითსა და სოლომონს. მათი ტიტულაცია ხომ ასე იწყება. „ჩვენ იესიან, დავითიან, სოლომონიან ბაგრატიონიან...“ ცნობილია, რომ ორბელიანები ჩინელებს აცხადებდნენ წინაპრებად. ასევე უცხოელობდნენ წინაპრებით ამილახვრები, ერისთავები, ციციშვილები და სხვ. პროფესორი იასე ცინცაძე სამართლიანად აღნიშნავს (რუსეთის ადრეფეოდალური სახელმწიფო, თბილისი 1968, გვ. 26), რომ გვარის არარსებულ ისტორიას იმისათვის თხზავდნენ, რომ ადგილობრივი გაბატონებული წრეებისაგან განსხვავებულიყვნენ და სხვებისაგან განსხვავებით მფლობელობის უფლებები თითქმის იმთავითვე უცხო ქვეყანაში შეიძენებოდათ წინაპრების მინიჭებული. აკადემიკოს გიორგი მელიქიშვილის აზრით, „ხშირად ასეთ შემთხვევაში მხოლოდ მმართველი ფენის, დინასტიის წარმომავლობას ეხებოდა საქმე, რომელიც ამით ცდილობდა კიდევ უფრო მკვეთრად გამოეჯვნოდა თავისი ხალხის ძირითად მასას“ (საქართველოს ისტორიის ნარკვევები, თბ. 1970, ტ. I, გვ. 313).

იხ. თავდათა გვარების წარმომავლობა

ოფიციალური სია საქართველოს აზნაურებისა, რომელიც შეტანილია ე. წ. „ბარბატ-ნაია კნიგაში“ (ხავერდოვანი წიგნი), გამოცემული და დამტკიცებული სანკტპეტერბურგში, 1850 წ.

შაბურისძე (შაბურიშვილი), თურქესტანიშვილი, სააკაძე, საგინაშვილი, გაბაშვილი, მურვანიძე (მურვანიშვილი), ყორღანაშვილი, აბაზაძე, ფიცხელაური, გლორჯიძე, კობიაშვილი, გარაყანიძე, კორინთელი, ჩერქეზიშვილი, მუსხელიშვილი, მეღვინეთუხუცესი, ფურცელაძე, ჩრდილელი, გარსევანიშვილი, უთნელიძე, მახათელი, ზარდიაშვილი, ზანდუკელი, არეშიძე (არეშიშვილი), ჯომარჯიძე, ჟურული, ოქრომჭედლიშვილი, ბერძენიშვილი, ალექსიძე-მესხიშვილი, ნახუცრიშვილი, მახვილაძე, რჩულიშვილი, ქუმსიაშვილი, დავითაშვილი, იშხნელი, მიქელაძე, მიქელაშვილი, ფანიაშვილი, მარკოზაშვილი, ორჯონიკიძე, საყვარელიძე, ცალქალამანიძე, კალანდარიშვილი, უზნაძე, კოტეტიშვილი, თავყელიშვილი, გრიგორიძე, ფარესიშვილი, ელიოზიშვილი, მალალაშვილი, თუხარელი, ქარსიძე, ქადაგიძე, კვალაშვილი, ბოჭორიძე, ვეჯაძე, ალხაბაძე, ლოლაძე, თულაშვილი, ხმალაძე, სრესელი, მაჭავარიანი, ბასილაშვილი, ჩუბინაშვილი, ტატიშვილი, ძამაშვილი, კობახიძე, ჯაფარიძე, ნამორაძე, ყიფიანი, გაბირეხაშვილი, კლიმიაშვილი, ალიბეგაშვილი, დაფქიაშვილი, ობლიძე, მალრაძე, ალექსიძე, დუჩიძე, დეკანოზიშვილი, წინამძღვრიშვილი, ქურდოვანიძე, იონათამაშვილი, მუქერაძე, გვარამაძე, ჩივაძე, ჯანაშვილი, კარგარეთელი, ბაქრაძე, ბადრიანიშვილი, ზედგენიძე, ქარუმიძე, ყანჩელი, ჩიკოძე, ლიპარტიანი, ზალიშვილი, ციმაკურიძე, ანანიაშვილი, მამაცაშვილი, შატბერიაშვილი, ბეჟანიშვილი, ნათამიშვილი, რატიშვილი, ქავთარაძე, მესხიშვილი, რუსიშვილი, გოდაბრელიძე, ნაცვლიშვილი, ალხაზიშვილი, ნემსაძე, კორძაია, ლაშვი, ნიკოლაძე, ბაგრატიშვილი, თორთლაძე, ხანდამაშვილი, ბუჭყიაშვილი, ავთანდილაშვილი, სანთლიკუდაშვილი, კეცხოველი, პეტრიაშვილი, გიჟიმერელი, გველეხიანი, ხახუტაშვილი, სულხანიშვილი, მგალობლიშვილი, აბელიშვილი, იორამაშვილი, ზალდასტანიშვილი, ხირსელი, შოშიაშვილი, ფისაძე, ვეზირიშვილი, ჯაბადარი, ასლამაზიშვილი, ყარაზა-

ნიშვილი, ყარაშვილი, არჯევანიძე, ოსიტაშვილი, ჩარქიშვილი, ბურდიაშვილი, გვერდნიძე, ანთაძე, ნასიძე, რცხილაძე, ბანცურიშვილი, ყიასაშვილი, კეზელი, კალატოზიშვილი, სტანუაშვილი, ლომიძე, კვანჭახაძე, ჯავახიშვილი, მამუჩიშვილი.

იმერეთის თავადთა და აზნაურთა საგვარეულო სია

თავადები №	ბეჟუაშვილები	ყიფიანები	მეიფარიანები
პიროვნული სიის მიხედვით	ბარათაშვილები	ქუჩეჩაშვილები	ნემსაძეები
	ბაგრატიონები	კუჭუხიძეები	ნუკიფიშვილები
	გველაშვილები	კროჭები	ნიშნინაძეები
	ვაბაშვილები	ქათარაძეები	ნიჭარაძეები
აბაშიძეები	ვრიგორაშვილები	კლდიაშვილები	ნანუაშვილები
აგიაშვილები	გურგენიძეები	კახიძეები	ორჯონიკიძეები
ბაგრატიონები	ლულაძეები	კვინიხიძეები	ფალავანდიშვილები
ჯაფარიძეები	გოდარელიძეები	კარგარეთლები	პაპუაშვილები
ყიფიანები	გოცირიძეები	ქორქაშვილები	პაიჭაძეები
ლიონიძეები	გოგოლაშვილები	ქაჯაიები	რატიანები
ლორთქიფანიძეები	ღვინეფაძეები	კიკიფილები	სანიკიძეები
მხეიძეები	ლოლობერიძეები	კეჭერაძეები	საცყარელიძეები
მიქელაძეები	გელოვანები	კიკიანები	სვანიძეები
მაჩაბლენი	გიორგობიანები	კალოიანები	თინიკოვები
ნიჭარაძეები	გამყელიძეები	კიკნაძეები	თავზარაშვილები
ნულუკიძეები	გოგოჯანაშვილები	ქურდგვანიძეები	თოფურიები
ნერეთლები	გოგომეძეები	ქურდიანები	უგრეხელიძეები
ჩხეიძეები	გუგუაშვილები	კურცხალიები	ხელთუფლიშვილები
ჩიჯავაძეები	გუნცაძეები	ქუთათელიაძეები	ხამაშურიძეები
იაშვილები	გამცემლიძეები	ქვარიანები	ხეცურიანები
	გოგოჩაძეები	ქელაქიანები	ხუციშვილი-ბაქრაძეები
აზნაურები	დარახველიძეები	ლეჭაეები	ხვადაძეები
	დალაქიშვილები	ლოლაძეები	ცქიტიშვილები
აბაშიძეები	ჭიჭინაძეები	ლორთქიფანიძეები	ნულუკიძეები
აბულაძეები	ჯაფარიძეები	ლიპარიშვილები	ნერეთლები
ავალიანები	დვალეები	ლასხიშვილები	ციმაკურიძეები
ალხაზიშვილები	ჯიანები	ლომინაძეები	ცირლილაძეები.
ალავიძეები	ჯღერები	ლარაძეები	ჭაჭიაშვილები
ამაშუკელები	ძიძიშვილები	ლომიძეები	ჩხეიძეები
ამირანაშვილები	დევდარიანები	ლალიძეები	ჭუმბურიძეები
ამალობლენი	დამნიანები	მოსიძეები	ჩიკვაძეები
არდიშვილები	ერგემლიძეები	მდიგნები	ჩინჩალაძეები
ახელდიანები	ფლენტები	მესხები	ჭოლოშვილები
ამილახერები	ზუბოვეები	მემარიაშვილები	შოთაძეები
ავალიშვილები	იშხნელები	მარგველაშვილები	შარაშენიძეები
ადამია	ინაკაძეები	მხეიძეები	ერისთავები
არეშიძეები	ისარლიშვილი	მიქელაძეები	ელისაშვილები
ბაინდურაშვილები	იოსელიანი	მდიგნიშვილები	
ბერძნები	იაშვილები	მაჭავარიანები	
ბაქრაძეები	კანდელაკები	მომცემლიძეები	
ბოლქვაძეები			

სანკტ-პეტერბურგი 6 დეკემბერი 1850 წელი
ამტკიცებს რუსეთის იმპერატორი.

ქართლის თავადების რიცხვი:

1. მუხრან ბატონ ბაგრატიონი, აბაშიძე, იოთამისშვილი, ფალავანდიშვილი, ჩხეიძე, ხერხეულიძე, თავთაქიშვილი, ბებუთოვი, ჯამბაკურ-ორბელიანი, მელიქისშვილი, ავალისშვილი, იარალის-შვილი, ბეგთაბეგისშვილი, ქურჯი-რევაზიშვილი, დოლენჯისშვილი, ვეზირისშვილი, ერისთვიშვილი, ბარათაშვილი, მაჩაბელი, დიასამიძე, სოლოლაშვილი, არლუთაშვილი, სუმბათაშვილი, ფალავანდიშვილი, თუმანიშვილი, ხიდირბეგისშვილი, რატისშვილი, მალალაშვილი, ციციშვილი, აბაძისშვილი, თარხნიშვილი-მოურავი, ზურაბისშვილი, ამირეჯიბი, შალიკაშვილი, შარუაშიძე, სულ 35.

კახეთის თავადების რიცხვი:

ჩოლოყაშვილი, ჯორჯაძე, მაყაშვილი სიდამონი, ტუსისშვილი, გურგენიძე, საგინაშვილი, ხიმშიაშვილი, აბაშიძე, ჭავჭავაძე, ვახვახიშვილი, ჯვანდიერიშვილი, ავალიშვილი, ყარალაშვილი, ბაბადიშვილი, ლიონისძე, ენდრონიკაშვილი, ვაჩნაძე, რუსისშვილი, ჩერქეზისშვილი, გურამისშვილი, ქობულე, აფხაზიშვილი, რობიტაშვილი, სულ 24.

სახაზინო აზნაურთა რიცხვი:

შაბურიშვილი, თურქესტანისშვილი, სააკაძე, საგინაშვილი, გაბაშვილი, მურვანისშვილი, აბაზაძე, ყორღანაშვილი, უცხელაური, ენაკოლოფაშვილი, შანშიაშვილი, გლურჯიძე, კობიაშვილი, გარაყანიძე, კორინთელი, ჩერქეზისშვილი, ჭილაშვილი, იეგულაშვილი, მუსხელაშვილი, ფარადაშვილი, ლორის-მელიქისშვილი, ქალანორისშვილი, გილდასაშვილი, ბაზლიძე, ჟატრელისშვილი, შვერდაშვილი, ბათიაშვილი, უზნაძე, ოთანაშვილი, კოტეტიშვილი, გრიგოლაშვილი, ფარესისშვილი, გოგიბედაშვილი, ელიოზისძე.

საკათალიკოსნოი აზნაურნი:

მალალაშვილი, ელიოზისშვილი, თუხარელი, ქარსიძე, თაზისშვილი, ქადაგისშვილი, კუბლიაშვილი, ზუმბულიძე, უღვარაშვილი, ბოჭორაძე, ეგაძე, აღსაბაძე, ბადაშვილი.

თავადის ერისთვიშვილის აზნაურები:

კორინთელი, ლოლაძე, თულაშვილი, კალაძე, ჟინელისშვილი, სრესელი, ფავლენისშვილი, რჩელისშვილი, მაჭავარიანი, ალექსისშვილი, ბასილისშვილი, ჩუბინისშვილი, ტატიშვილი, მანუჩისშვილი, მამულაშვილი, კობახიძე, განძიელი, ჯაფარიძე.

თავადის ბარათაშვილის აზნაურნი:

არემიშვილი, ბერძნისშვილი, სადუნაშვილი, ნამორაძე, ლამაზაშვილი, გოსტაბიშვილი, ბროძე, გვირინაშვილი, ყიფიანი.

თავად მაჩაბლისშვილის აზნაურები:

რჩეულშვილი, ნაბიჭერისშვილი.

თავად დიასამიძის აზნაურები:

მახელაძე, გაბირეხუსშვილი, ხუცისშვილი.

თავადის ციციშვილის აზნაურები:

მელციენტხუცისშვილი, კლიშიაშვილი, ორჯონიკიძე, უთრუთასშვილი, ალიბეგისშვილი, დანდლისშვილი, სტელისშვილი, დაფქვაშვილი, ქართუბლისშვილი, აბრამიშვილი, ობლიძე, მალრაძე, ალექსიძე, ბუნიათიშვილი, მუჩაიძე, გულბადისშვილი, ბულუტაური, დეკანოზისშვილი, ნინამძღვრისშვილი, ფურცელაძე, ჩინჩალაძე, ქურდევანიძე, ჩაკაშვილი, იოთამისშვილი, მწურაძე, საყუბრელიძე, ალიყულაშვილი, ჯაფარაშვილი, გუარამაძე, საამისშვილი, ავალდაშვილი, ხუცისშვილი, ტაბარაძე, რევაზისშვილი.

თარხნისშვილის მოურავის აზნაურები:

ცალქალამიძე, ჩივაძე, ჯაჯანაშვილი, ჯაფარაშვილი, კარგარეთელი.

თავადის ამირეჯიბის აზნაურები:

ბაქრაძე, მნივარაშვილი, ბადრიაშვილი.

თავადის ამილახვარის აზნაურები:

ზედგინიძე, ქარუმიძე, ყანჩელი, ჩიკოიძე, ბასილაშვილი, ლიპარიტისშვილი, ტარსაიჭაშვილი, ზაალიშვილი, თუხარელი, ალექსისშვილი მურაჩაშვილი, ციმაკურიძე.

სამთავრო, სამხარეო და საგუბერნიო აზნაურები:

ანანიშვილი, მამაცაშვილი, შატბერაშვილი, დეკანოზისშვილი.

თავადის ბაგრატიონ-დავითაშვილის აზნაურები:

ტატიშვილი, ჩივაძე, რამინისშვილი.

თავადის ჯავახიშვილის აზნაურები:

აბულიერდიშვილი, მახელაძე, ზაალისშვილი, ბეჟანისშვილი, გამყრელიძე, ნინიაშვილი.

თავადის ფავლენისშვილის აზნაურები:

ნამორაძე, ჭუმეტიძე.

თავადის ხიდირბეგიშვილის აზნაურები:

ნათისშვილი, ოღმაელი

თავადის მუხრან ბატონ ბაგრატიონის აზნაურები:

რატიშვილი, ზედგინიძე, მუსხელაშვილი, ქაჩიანიძე, ქვეთარაძე, ელიოზისძე, ბაქრაძე, მესხიშვილი, ნათისშვილი, ნასიძე, ჭიჭინაძე, ბადილაშვილი, მანაშვილი.

თავადის აბაშიძის აზნაურები:

ყიფიანი, სავანელი, ჩხეიძე, რუსისშვილი, ორჯონიკიძე, გოდაბრელიძე, ნაცვლისშვილი ავალიანი, ალექსიძე, ჩიკვაძე, ალხაზისშვილი, ნემსაძე, რაბადაშვილი, მაჭავარიანი, ჭამიტაშვილი, კორძაია, ჭამიაშვილი, დუშიაშვილი, რამანაძე.

თავადის ფალავანდიშვილის აზნაურები:

გოგიბაშვილი, შალმელიქიშვილი, შალიბაშვილი, სამარჩლანიშვილი, ხუტიაშვილი, ლაშხი, ნაგლაძე.

თავადის ჩხეიძისშვილის აზნაურნი:

მაჭავარიანი, ქართულისშვილი, რამინისშვილი.

თავადის ხერხეულიძის აზნაური:

მაჭავარიანი.

თავადის თაქთაქიშვილის აზნაურნი:

ციმაკურიძე, ლონენაშვილი.

თავადის ჯამბაკურ ორბელიანის აზნაურნი:

ჩაჩიკაშვილი, ყაითმაზაშვილი, დავრათაშვილი, ბაგრატიშვილი, შაბურისშვილი, მორთულაძე, კობახაშვილი, ტარიელაშვილი, ფლონისძე, ხანდამაშვილი, ბუჭყიაშვილი, ავთანდილისშვილი, მაჭავარიანი, ჯანიაშვილი, ნაცვლისშვილი, საყვარელიძე, ბანძიშვილი, ქვეთარაძე, ღმეული,

გარგარეთელი, ბეჟიტაშვილი, ლოლაძე, ბერძენაშვილი, ბაბილაშვილი, დევანაშვილი, ქარზის-
შვილი, კოჭიბროლაშვილი, ელიოზისშვილი.

თავადის სომხითის მელიქიშვილის აზნაურნი:

აბაზაშვილი, არდაშელისშვილი, ყარახანაშვილი, ისაკაშვილი.

თავად ავალისშვილის აზნაურნი:

ლაპინაშვილი, აბჯაშვილი, სანთლიკუდაშვილი, ლომიძე, კეცხოველი, ედრესაშვილი.

კახეთის აზნაურების რიცხვი

ნათელიშვილი, პეტრეაშვილი, კოდალაშვილი, კობიაშვილი, ნაცვლისშვილი, გალდაშვილი, გი-
ფიყრელი, გარაყანიძე, მენობლისძე, გველესიანი, მაჭავარიანი, აზაურაშვილი, ბახუტაშვილი,
თუმშალიშვილი, გაგნიაშვილი, სულხანისშვილი, მეღვინეთხუციშვილი, მგალობლიშვილი, ენ-
დრონიკაშვილი, აბელაშვილი, თანიაშვილი, იორამისშვილი, უგარაქაშვილი, ჯაფარიძე, ნაც-
ვლიშვილი, ზალდასტანიშვილი, ხირსელაშვილი, ბოსტაშვილი, პოპიაშვილი, გომელაური, ები-
ტაშვილი, ოზაშვილი, ალაშვილი, კაკრიშვილი, მიქელაშვილი, ტარიელაშვილი.

1897 წლის მოსახლეობის აღწერა რუსეთის იმპერიაში

მე-19 საუკუნეში საქართველო ყოფილა ერთად-ერთი ქვეყანა მსოფლიოში, სადაც მოსახლე-
ობის დიდ ნაწილს თავადაზნაურობა შეადგენდა (70 ათასი კაცი, მთლიანი მოსახლეობის – 5,29
%). ასევე საქართველო ყოფილა ერთად-ერთი ქვეყანა სადაც სასულიერო პირნი მოსახლეობის
– 2,18 %-ს უდრიდა (29 ათასი). (ა. სილაგაძე, ა. თოთაძე, გვარ-სახელები საქართველოში, 1997
წ.).

ილუსტრაციების სია

1. ჩაჟაში 1900-იან წლებში და უშგულელები
2. სოფელი მუყმერი 1970 წელს და თამარის ციხესიმაგრეები ჩაჟაშში
3. ჩაჟაში 1928 წელს და უშგული მთლიანად
4. მუყმერი 1928 წელს
5. მუყმერი 1928 წელს
6. ჩვიბიანი-ჩარკვიანების შეწყვილებული კომპეები, ჩაჟაში 1929 წ.
8. მუყმერი კაკრიაშვილების უბანი, ჩაჟაში – ნიჟარაძეების კომპეები
9. რატიანების კომპი ჟიბიანიში, ლამარიას ხედი
10. უშგულის ლამე
11. ლამარია შხარას ფონზე – ზამთარში და ზაფხულში
12. ჩაჟაში სოგრატ ნიჟარაძის ბავშვები 1971 წ.
13. ჩვიბიანი – თედორე ქელიძის ოჯახი
14. უშგულელი მოხუცები 1955 წ.
15. უშგულელები ნაპოს ქორნილზე 1988 წ.
16. საბედ, ბაგრატ, მაქსიმე კაკრიაშვილები 1934 წ. ნუცა, საბედ, ლელა, მალხაზ
17. ერისტო, მოსე, პავლე, ეპი ნიჟარაძეები, ბაჯუ ქელიძე, კოსდა კაკრიაშვილი
18. ბენია, ჟუჟუ ჩარქსელიანები, მაქსიმე კაკრიაშვილი, კოლმეურნეები 1956 წ.
19. უშგულელები 1963 წ. ლიზა ხარძიანის კლასი 1986 წ.
20. გიორგი ახვლედიანი, ერმილე, რიმა, ჩარქს. მიშა კაკრიაშვი. უშგულელები 1969 წ.
21. უშგულელები 1966 წ. პედაგოგები 1972 წ.
22. პედაგოგები 1982 წ. პედაგოგები
23. სტუდენტები 1965 წ. ნაპო, ევა, ლაერენტი, რამაზ, ნინო
24. გარდაბანში. ავთანდილ, სოგრატ კაკრიაშვილები. ნუცა ნიჟარ. კაკრიაშვილი
25. მაქსიმე, ევა, ლალი – მაიზერ, ლაერენტი, იროდი ნიჟარაძე და მისი ოჯახი
26. უკლება ჩარქსელიანი, ცირა ხაჭვანი. მიშა კაკრიაშვილის ოჯახი. პედაგოგები
27. ჯარისკაცები 1953 წ. გურამ ნიჟარაძის ოჯახი
28. აღდგომას გარდაბანში 2008 წ.
29. სენატორი მაკეინი უშგულში 2006 წ.
30. ნაპოს სახლი უშგულში
31. უშგულელები ნაპოს და იამზექ ქორნილში
32. ნაპო და ლუბა რატიანი უღვირზე. 1973 წ. სტუმრებთან უშგულში

1.

ივერეთის პეიზაჟი

ქართული
ენოლოგია

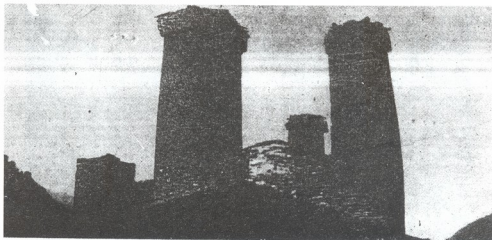
ჩაქაში. 1900 წ.

უშგულელები 100 წლის წინ

მუყემრი 1970 წელს

ჩაუაში. თამარის ციხესიმაგრე აღმოსავლეთი მხარე.

3.

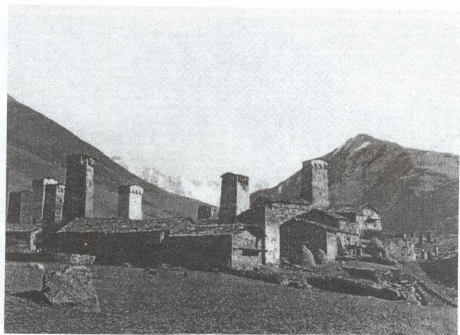
ჩაყაში 1929.

უშგული

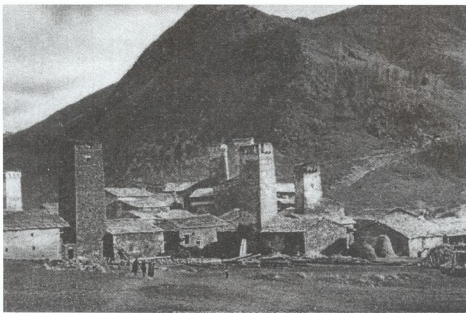
მუცმერი 1929 წ.

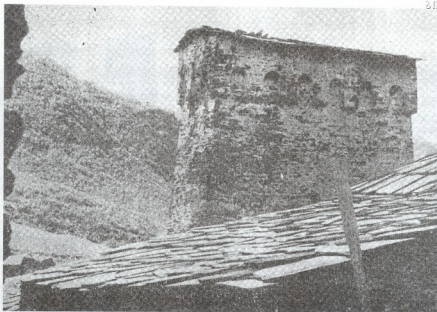
მურემელი 1929 წ.

5.

მურემელი 1929 წ.

მურემელი 1929 წ.

ჩვიბიანი. შეწყვილებული კოშკები – ჩარკვიანების.

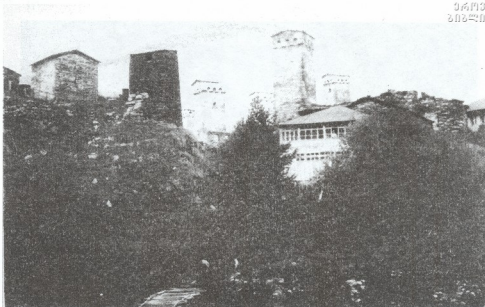
რაფაში. 1929 წ.

მუცმერი

მუცმერი. 1999 წ.

კაკრიაშვილების უზანი

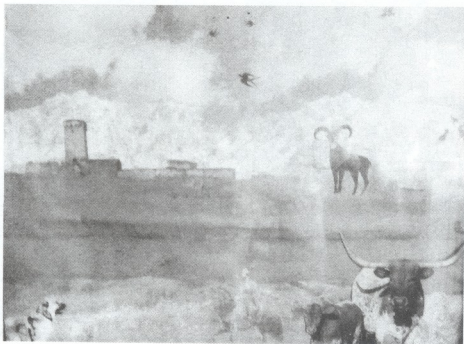

ჩაქაში. ნიჭარაძეების სახლ-კოშკები.

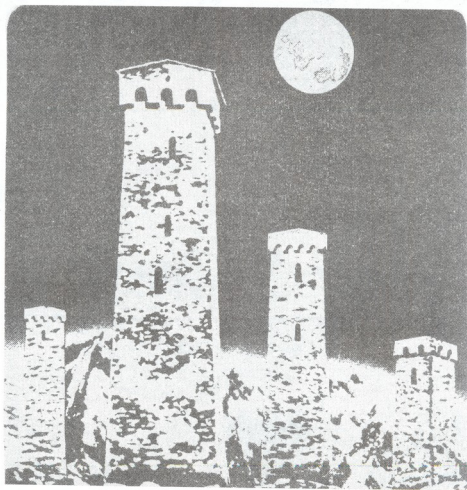
9.

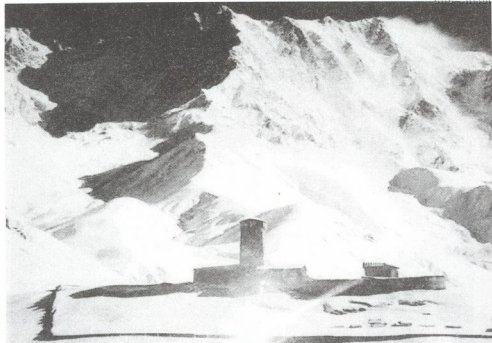
მზის სხივი რატინების კოშკზე

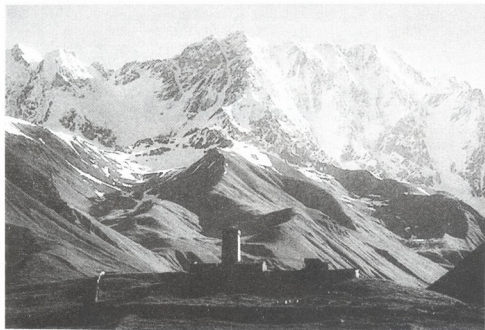
სამეცნიერო ცენტრი ლამარია რაიონში

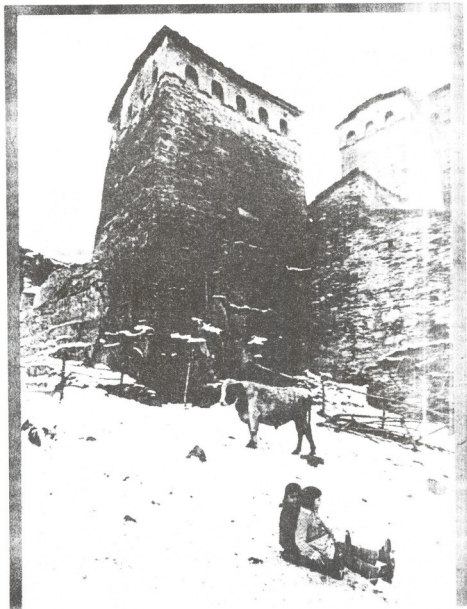
უშგული ღამით

ლამარია შხარას ფონზე ზამთარში

ლამარია შხარას ფონზე ზაფხულში

ჩაყაში სოფრატ ნიყარაძის ბავშვები. 1971 წ.

ჩიბიანი - თედორე ჭელიძის ოჯახი

ქირველ რიგში მარცხნიდან: ლაერენტი, სოლომონ რატიანუბი, დავით, ნესტორ ჩარქსელიანუბი, მუორე რიგში მარცხნიდან: მოსე, სიმონ ჩარქვიანუბი, სიმონ კაკრიაშვილი, ლადიმერ, ნიკო, ონისიმე სარდიონ ნიფარაძეუბი მესამე რიგში: გიორგი ნიფარაძე, ნესტორ ჩარქვიანი, ალექსანდრე ნიფარაძე, ალექსანდრე რატიანი. 1955 წ.

უშგულელები ნაბოს ქორნილზე. 1988 წელი, 12 ნოემბერი.

უშგულელები. 1969 წელი.

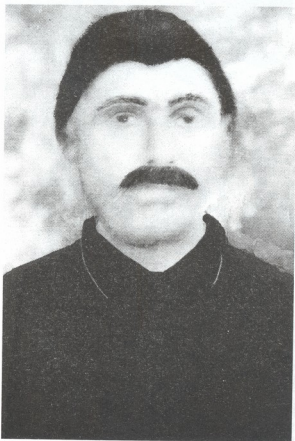
საბედ ქელიძე, ბაგრატ კაკრიაშვილი,
პატარა მაქსიმე კაკრიაშვილი. 1934 წელი.

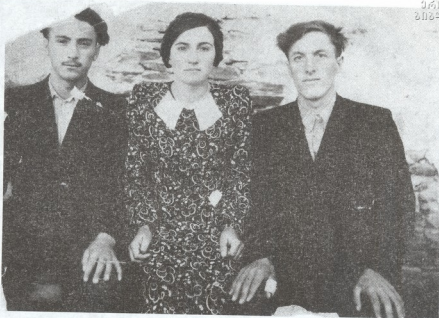
უმგული. 1978 წელი. ნუცა ნიჭარაძე-კაკრიაშვილი,
მალხაზ, საბედ, ნადია, ლელა.

სხედან: ერისტო, მოსე, პავლე ნიჭარაძეები.
დგანან: ბაჯუ ჭელიძე, ეპი ნიჭარაძე. 1952 წ.

კოსდა გიორგის ძე კაკრიაშვილი. 1940 წელი.

ბენია და უუუუ ჩარქსელიანები, მაქსიმე კაკრიაშვილი. 1950 წელი

უშგულელი კოლმეურნეები.

ღვაჩლიანი ვარდენ (თავმჯდომარე), ონისიმე ნიჟარაძე, კონტრატე ჭელიძე, ბიქტორ ჩარქსელიანი, ალექსანდრე ნიჟარაძე, ამბროს ჩარქსელიანი, კოსდა ჩარქსელიანი, თდორე ჭელიძე, ლავრენტ რატიანი, ერმილე კაკრიაშვილი, დავით კაკრიაშვილი, ილო ნიჟარაძე. 1956 წელი

მარცხნიდან: სოგრატ კაკრიაშვილი, ალექსანდრე ღვაჩლიანი, მაქსიმე კაკრიაშვილი, ონისიმე ნიჟარაძე, დომენტი ნიჟარაძე, სიმონ ღვაჩლიანი.

ლიზა ხარძიანის მეორე კლასის მოსწავლეები უშგულის საშ. სკოლა. 1986 წელი.

აკადემიკოსი გიორგი ახვლედიანი, რიმა-მიშა კაკრიაშვილები,
ერმილე ჩარქსელიანი. 1967 წელი

უზგულები. 1969 წელი

მარცხნიდან: სიმონ ღვაჩლიანი, გურიელ კაკრიაშვილი, ნაპო, ენვერი, ლალი კაკრიაშვილები, მიზდონ, სოსო ნიჟარაძეები, ნუნუ, ნადია კაკრიაშვილები. 1966 წ.

უშგულის საშუალო სკოლის პედკოლექტივი. 1972 წელი

უშგულის მასნავლებლები. 1982 წელი

მასნავლებლები. უშგულის სკოლა. 1977 წელი

უშგულები სტუდენტები. სხედან მარცხნიდან: ნაპო, ტარიელ ბუხულა.
 დგანან: გურიელი, ბაჯა, აირმეთ

ნაპო კაკრიაშვილი დასთან – სიძესთან და დისშვილებთან. 1977 წელი

23.

2008 წელი. აღდგომას ჯანდარაში. უშგულელები.

ავთანდილ კაკრიაშვილი, სოგრატ კაკრიაშვილი, მახამეთ ავალიანი.
ჯარში – სვერდლოვსკში. 1958 წელი.

ნუცა ანტონის ას. ნიჟარაძე-კაკრიაშვილი. 1980 წელი

მაქსიმე კაკრიაშვილი და მისი ახლობლები. 1987 წ. 8 მარტი.
ლავრენტი-ევა ყავლაშვილები, მაი ზერ-ლალი გირგვლიანები

იროდი ნიუარაძე, ნანა, პატარა მანანა, ნუცა, დომე, ნაპო.
1975, თბილისი, ზოოპარკი

დამსახურებული პედაგოგი:
უკლება ჩარქსელიანი-ნიფარაძე

ცირა ხაჭვანი-ნიფარაძე
უშგულის სკოლის დირექტორი.
1998 წელი.

სხედან: შიშა, რიმა, დოდო კაკრიაშვილები,
დგანან: მადლენა, ბეგსტონ ჩარქსელიანი, ლერი კაკრიაშვილი

უკლება ჩარქსელიანი, ფოზე ჩარქსელიანი, ლოლა ონიანი, ლიზა ხარძინი,
ერასტი ხაჭვანი, ანზორ ჩარქსელიანი. უშგულის პედეკოლექტივი. 1954 წელი.

ილა ჩარქსელიანი, მიშიკო ჭელიძე, დათიკო დვარღლიანი, ბუხულა კაკრიაშვილი, მაქსიმე კაკრიაშვილი. 1953 წ. ჯარში. დნეპრო პეტროვსკში.

გურამ ნიუარაძის ოჯახი. 1975, თბილისი, ზოთაძის ქ.

27.

აღდგომა ჯანდარაში. 2008 წ.

ჯანდარაში უშგულელები. 2008 წ. აღდგომას

თედოზ კაკრიაშვილი, ბაბო ნიჭარაძე-ჭელიძე, ნატო ჩარქსელიანი.
1987 წელი

სენატორი მაკვეინი სტუმრად უზგულში. 2006 წელი

უშგული, ნაპო კაკრიაშვილი, იამზე ლებანიძე, სახლში.

ბაჯუ კაკრიაშვილი, ფრიდონ ნიყარაძე, თამაზი ნიყარაძე, უორდან ქელიძე

ბაჯუ, გერმანე-კაკრიაშვილები,
დათიკო, ბეჟან ღვაჩლიანები.

ნაპოს და იამზეს ქორწილი. 1988 წელი

ნაპო კაკრიაშვილი, ლუბა რატიანი. უღვირზე ზამთარში. 1978 წელი

უშგულში სტუმრებთან. 1973 წელი

- აბაკელია ნ., ალავერდაშვილი ქ., ლამბაშიძე ნ., ქართულ ხალხურ დღეობათა კალენდარი, 1991.
- არაყიშვილი დ., „სევანური ხალხური სიმღერები“, გამომცემლობა „ხელოვნება“ 1951 წ.
- ახობაძე ვ., ქართული (სევანური) სიმღერების კრებული, თბ., 1857.
- ბალანჩივაძე მ., სევანური სიმღერები და საცეკვაოები, თბ., 1896.
- ბარდაველიძე ე., სევანურ ხალხურ დღეობათა კალენდარი II. ახალი წლის ციკლი. 1953.
- ბარდაველიძე ე., სევანურ ხალხურ დღეობათა კალენდარი I. ახალი წლის ციკლი. თბ., 1937.
- ბარდაველიძე ე., ქართული (სევანური) სანესო გრაფიკული ხელოვნების ნიმუშები. თბ., 1953.
- ბაქრაძე დ., (Сванетия 1864, зкоирго, кн. VI).
- გაბლიანი ე., ძველი და ახალი სევანეთი, თბ., 1925.
- გაბლიანი ე., თავისუფალი სევანეთი, თბ., 1927.
- გასვიანი გ., „სევანეთის საეკლესიო კრებათა მეორე მატეანე, საქ. სსრ მეც. აკად. ჟურნ. „მაცნე“, 1972 №2.
- თაყაიშვილი ე., არქეოლოგიური ექსპედიცია ლეჩხუმ-სევანეთში, პარიზი, 1937.
- ინგოროყვა პ., სევანეთის საისტორიო ძეგლები.
- მახარაძე ფ., სევანეთი, თბ., 1925.
- მაჩაბელი კ., სევანეთის საგანძურიდან, გამომც. „მეცნიერება“, თბ., 1982.
- ნიჭარაძე ბ., ისტორიულ ეთნოგრაფიული წერილები, ტ. I, თბ., 1962.
- ნიჭარაძე ბ., ისტორიულ ეთნოგრაფიული წერილები, ტ. II, თბ., 1964.
- საქართველოს ისტორიულ-ეთნოგრაფიული ატლასი, მასალები, გამომცემლობა „მაცნე“, თბ., 1977.
- სევანეთის წერილობითი ძეგლები I, ისტორიული საბუთები და სულთა მატეანეები გამომცემლობა „მეცნიერება“ 1986. ტექსტები მოამზადა ვ. სილოგავამ.
- სევანეთის წერილობითი ძეგლები II, ეპიგრაფიული ძეგლები, გამომცემლობა „მეცნიერება“ 1986. ტექსტები მოამზადა ვ. სილოგავამ.
- სევანეთი I, მასალები მატერიალური და სულიერი კულტურისა შესწავლისათვის „მეცნიერება“, თბ. 1977.
- სევანეთი II, კომპლექსური შესწავლის მასალები. საქართველოს სსრ. მეც. აკადემია თბ., 1979 წ.
- სევანური პროზაული ტექსტები I ბალსზემოური კილო. სსრკ. მეც. აკად. ენათ. მეც. ინსტ. 1952.
- სევანური პოეზია I, მასალები ქართველურ ენათა შესწავლისათვის (შანიძე ა. თოფურია ვ. გუჯეჯიანი მ. 1939)
- სევანეთის ეთნოგრაფიული შესწავლისათვის „მეცნიერება“ 1970.
- სევანური ენის ქრესტომათია, ა. შანიძე, მ. ქალდანი, ზ. ჭუმბურიძე, თბ., 1978.
- ფალიაშვილი ზ., „ქართული ხალხური სიმღერების კრებული“, ქართული ფილარმონიული საზოგადოების გამოცემა, 1909.
- ქალდანი ა. ცენტრალური კავკასიონის მთიელთა კომპური კულტურა მეცნ. იხ. 1990
- ყაერშივილი ბეს., სევანეთი. ტფ. 1926.
- ყენია რ., სილოგავა ვ., „უშგული“ „მეცნიერება“ 1986.
- ჩიმაკაძე ნ., თავისუფალი სევანეთი (ძველი საქართველო), ტ. II, თბ., 1911-1913.
- ძიძიგური ე., მასწავლებლის მოგონებები, თბ., 1958
- ხარაძე რ., დიდი ოჯახის გადმონაშთები სევანეთში, თბ., 1939.
- ხარაძე რ., სახალხო მმართველობის სისტემა სევანეთში, თბ., 1953.
- ხარაძე რ., რობაქიძე ალ., სევანეთის სოფელი ძველად, თბ., 1964.
- В. Я. Тепцов, Сванетия, Географический очерк, Тиф., 1883. ст. 41-42. 1890.
- Л. И. Стоянов, Путешествие по Сванетий 1876-1888 г.г.
- Бартоломей, Поездка в Сванетию. 1855. зкоирго.
- Н. Я. Марр. Из поездок в Сванетию (летом 1911-1912 гг) (XB) т. II. 1913 г.

პერიოდული პრესა

Газ. «Кавказ» 1852, №15-16.....

ივერია 1902, №66, 1903, №267, 1903, №160, 161, 163, 164, 168...

დროება, 104, №5.

ქველი საქართველო (1911-1914 წწ.).

ქველის მეგობარი, კრ. 22-ე, 1970, საბჭოთა საქართველო, თბ.

„საბჭოთა სამართალი“ 1. 1971.

This book is an important and very interesting for our people.

The work is the first part of the systematic schedule of monuments of medieval metawork and easel painting, kept in the historical province of Georgia, Svaneti, in the churches of Ushguli, is particular.

The book gives their detailed discription and date.

Material, presented in the work, as. a primary source is interesting, an important and necessary not for the specialists of medieval art and history of Georgia, but for general reader, interested in ancient georgian culture.

The book is richly, illustrated.

This book is described the life of these people in Ushguli.

Ushguli is the highest village in Europe. It lies in the north-west Georgia. (2200-2500 mm). Here is a peak "Shkhara" – (5201 m) in Ushguli. Here is the river Enguri, which advanases towards the black sea. Villages resembling swallows' nests, is set high in the mountains.

It is a romantic sight indeed.

Ushguli is zone of alpine. There are: birch forest, medical plans, crystal-clear mineral waters, crystal-clear spring waters gush from the heart of the earth trough deep gorges. Ushguli is very beautiful village with its land vavies from the ice – bound leafed forest. In winter Ushguli is a veritable Fairy-land. Here you Feel the breath of past centuries. It seems that in a moment you will be able to touch the sky. Scholars who visit Ushguli talk about the thousand-year-old Georgian culture asis evidenced by architectural ensembles, ruins, churches and strongholds. There are many towers in Ushguli, one of them is Georgia's. Queen Tamar's tower. According to the chronicles, she used to spend the summer in Ushguli and while she was here Shota Rustaveli dedicated to the sovereing his immortal poem "The Knight in the Panther's Skin". They believe she was buried in the church of "Lamaria". Most of the surviving towers date back to the 7th-16th centuries. Here are many old icons, crosses and other old historical things, in the tower-house of museum Thousand of tourist visit Ushguli annually.

Many historical document are kept here, in museum. They are: Administration, administrative low; religious-holidays, early and now, marriage-ceremony, epos of hunting, the art school, the national medicine, the people's Court, foreign treasure and S. O.

Ushguli is an architecture monument and museum in open air.

Here is a bad voad and to arrive here by a car is very difficult. If you want to see Ushguli, you must avrive here by plane.

I like my village Ushguli and I am very proud of it.

If somebody or bissnessman would be interestid it. Help the village-please!

თავი I.

1. სვანეთის მოკლე ისტორიული მიმოხილვა, სვანთა (სანიგთა) სამეფო, სამთავრო, საერისთაო სვანური ენის გრამატიკული თავისებურება	7
2. სვანეთი, უშგული უცხოელ და ქართველ მოგზაურთა თვალთახედვით	24

თავი II.

1. უშგულის ზოგადი დახასიათება	28
2. უშგულის ადრინდელი და ახლანდელი სახე: შენობა-ნაგებობათა თავისებურება შიდა და გარე ფასადი	35
3. უშგული, თავისუფალი, უბატონო (უფუსდო) სვანეთის თავი სოციალური ჩაგვრის წინააღმდეგ მებრძოლი	42
ა) უშგულური ისტორიული საბუთები	51
4. უშგულის მმართველობა, ადმინისტრაცია ადათობრივი სამართალი	52
5. რელიგიური დღესასწაულები, რიტუალები ადრე და დღეს	56
ა) უშგულურ დღეობათა კალენდარი	58
6. უშგულელთა რწმენა-წარმოდგენები, ლეგენდა-თქმულებები	69
7. უშგულური წეს-ჩვეულებანი	78
8. საქორნილო წეს-ჩვეულებანი	79
9. სამონადირეო ეპოსი	81
10. სწავლა-განათლება უშგულში	86
ა) მხატვრობის სვანური სკოლა	92
ბ) კულტურული მომსახურება	93
11. სოფლის მეურნეობა	96
12. ჯანმრთელობა, მკურნალობის სახალხო და სახელმწიფო საშუალებები	103
13. მოსახლეობის საყოფაცხოვრებო მომსახურება (ვაჭრობა და სხვ.)	108
14. ელექტროფიკაცია, ფოსტა-ტელეგრაფი, გზები და ტრანსპორტი	112
15. თამაში, გართობა, სპორტი	113
16. სხვადასხვა მნიშვნელოვანი მოვლენები უშგულის ისტორიიდან	114
17. უშგულის საყდრების შესწავლა (წარწერები საყდრებზე, ხატ-ჯვრებზე და სხვა ნივთებზე), უშგულის მუზეუმი	118
ა) მოსახსენებლები	120
ბ) ეპიგრაფიკული ძეგლები	120
გ) გრაფიკული წარწერები (ნაკანი წარწერები)	121
18. უშგულში შემონახული საზღვარგარეთული საგანძური	134
19. 1819-1820 წ.წ. საეკლესიო აჯანყება რაჭაში	136
20. უშგულის მუზეუმი, ილუსტრაციები	137
21. უშგულის ხევის საზოგადოების ტერიტორიის რუკა	161
22. უშგულის ადგილთა სახელები (ტოპონიმიკა)	163
23. უშგულური ზღაპრები	169
24. უშგულური ანდაზები და გამოცანები	188

თავი III.

1. უშგულური შიარ-სიმღერები, ფერხულები	192
2. უშგულური მუსიკალური საკრავები: ქუნირი, ჩანგი, სანყერ/სამყვირ	194
3. ლილე	195
4. დიდება ლამარია უშგელაშის (რიჰა)	195
5. დიდაბ თარინგ ზელარს	197
6. ჯგრააგიმ კვირია	197
7. ბარბალ დოლაში	198
8. სააღდგომო ლაღადი	199

9. ლუშნუ ლაშკრულ	200
10. რა ექნა	200
11. უშგულა მახელვაჟარე (ლამჰა)	200
12. დაროლ ნაჭბიდულ	202
13. უშგულა ხევი დაიძრა	204
14. მეთხვარ (დალა კოჯას ხელღვაჟაღე)	206
15. დალა კოჯას ხელღვაჟე	207
16. ლემჩილ	207
17. შიშა და გერგილდ	208
18. გივერგილა	208
19. სამართლიშ ი უსამართლობა ყოორ	208
20. ქალა	211
21. მირანგულა	211
22. ჩეყვასიოი რამსააჯი	213
23. ისლამ სოფლარე მანკ	214
24. ჩიაგ შდუვე	215
25. ცანაშ დაშდულდ	215
26. ჭყინტულდა	216
27. დედეშ გურმან	218
28. სოლმენიანა	219
29. ალბეზილარ	220
30. ჯამათა	220
31. გახედე	221
32. ალილო	222
33. მავლია	222
34. მალალთა	223
35. დიგორსა	224
36. სოლომონ	225
37. ყურშა	226
38. მემგვარი	228
39. კარგი შვილი	230
40. ავთანდილ	231
41. აკენა მაკენა აროლ-მაროლ	232
42. ნანა (უშგულურად)	233
43. თემი ნავამზან ლიმზირ	234
44. ქალსა ვისმე	234
45. უშგულელი ვაჟკაცები (ჟაპარედა, პოეტური ინტერპრეტაცია)	235
46. თამარ დედოფალი უშგულში (1204 წ.)	244
47. განთიადისას, ნანულ (მზეთუნახავი)	244
48. ნათესავებს	245
49. სტიქია, ზეავები (1987 წ.)	245
50. ეხ, უშგულო	246
51. სვანეთის კავკასიონი	247
52. სვანეთის დაცლილი სოფლები (ლაღადი)	247
53. მონატრება, ერთი რამის დარდი	248
54. ერთი რამის დარდი	248
55. იმერეთის ეპისკოპოსს გაბრიელს (1866 წ.)	249
56. ბესარიონ ნიჟარაძეს	249
57. გევი ჩარკვიანს	249
58. სოგრატ ნიჟარაძეს	250
59. ორბი-არწივი. მთების წუხილი	250
60. ჯიხვი, სადღეგრძელო უშგულს	251
61. ოთხფეხა მეგობრები	252

62. სოფლის სევედა 252

63. ღმერთი 253

64. საქორწილო სადღეგრძელო, დედუღეთს 253

65. მისალმება 254

66. ჰიმნი „უშგული“ 254

67. ავტოპორტრეტი 255

68. უშგულური სიმღერები ნოტებზე ჩანერილი 257

თავი IV. გვარები და საგვარეულო შტოები 275

1. სვანეთში მცხოვრებთა გვარები X-XVIII სს. ნანერების მიხედვით 275

2. თავისუფალი სვანეთის სოფლები. მცხოვრებთა რაოდენობა, გვარები 1860 წელს ისტორიკოს დიმიტრი ბაქრაძის მონაცემებით 278

3. ზემო სვანეთში მცხოვრებთა გვარები 1886 წ. ბესარიონ ნიუარაძის მონაცემებით 281

4. ზემო სვანეთში მცხოვრებთა გვარები 1925 წ. ეგნატე გაბლიანის მონაცემებით 281

5. სვანეთის სოფლების სახელწოდებანი და გვარები XIX ს. მეორე ნახევარსა და XX ს. დასაწყისისათვის, 1967 წ. გამოცემული ალექსანდრე ჩარკვიანის წიგნის „სვანეთი“ მონაცემებით 282

6. საქართველოს ცენტრალური საისტორიო სახელმწიფო არქივის მასალები უშგულზე 284

7. ზევი, სოფელი, თემი, გვარი, საძმო (ლამხუბ//სამხუბ) 345

უშგულურ გვართა საგალობელი, გვართა შემადგენლობა 350

ა) ღვარჯიანი 351

ბ) კაკრიაშვილი 354

გ) დავითულიანი 363

დ) ასათიანი 364

ე) ხაჭვანი 364

ვ) ჩარქსელიანი 366

ზ) ქელიძე 370

თ) ნიუარაძე 373

ი) ჩარკვიანი 385

კ) რატიანი 388

თავი V. ადამიანთა საკუთარი სახელები 392

თავი VI. ზოგი რამე ქართული წარჩინებული გვარების ისტორიიდან 395

თავი VII. ფოტო ილუსტრაციები უშგულზე 403

გამოყენებული ლიტერატურა 436

Resume 438

შინაარსი 439

08

n⁵/1564

გამომცემლობა „უნივერსალი“

თბილისი, 0179, ი. ჯავახიშვილის გამზ. 19, ☎: 22 36 09, 8(99) 17 22 30
E-mail: universal@internet.ge

ქ. 34 062

(22)9 (-22)

3-19/1

05 4950 211
016-4110133

ISBN 978-9941-12-978-0

9 789941 129780